

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మంత్రా
అందరిని, అన్ని అభిరుచులవారిని
ఆనంద పరవశుల చేయుచున్న
అపూర్వ జానపద
చిత్రము....

వాహినీ ద్వారా రాజమహాత్మ్యం

నిర్మాత. దర్శకుడు
బి.ఎస్.రెడ్డి

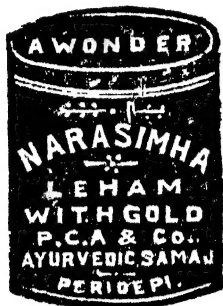
AKTHA

పి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెనీ,

ఆయుర్వేద సమాజం, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా

జగత్ప్రసిద్ధులైన మా ఆయుర్వేదీయ ఔషధములు పేరికొలదినుండి వాడబడుచున్నవి. ఆ ఔషధములూ ఔషధములను పరిక్షించి అగృహతమైన గుణముల కలవని నిర్ణయించిరి.

నారసింహ లేహ్యము

దీని యందు బంగారు రేకులు, పండి రేకులు, పచ్చకర్పూరం, కుంకుమ పువ్వు, పాలామిశ్ర, మొదలగు విలువగల వస్తువులు చేర్చి తయారు చేయబడినది. ఇది మిక్కిలి బల

మును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమైనది. మేహములు, నిక్రాక, నిష్పత్తుక, కుక్కనద్దము, మాత్రముపంట కుక్కిము పడుట, కాళ్ళు కీకట. నడకము నొప్పలు, అతి మాత్రమును, హరింగి మిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని కలిగించుటలో అమోఘమైనది. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 గులముల డబ్బీ గు. 3-8-0

చృవనప్రాస లేహ్యము

అశీర్వము, శ్రేష్ఠము, కఫము, క్షయ, బలహీనత, పురాణజ్వరము, ఉబ్బసము, దగ్గు, మొదలగు వ్యాధికౌస సంబంధముగు వ్యాధులను హరించి బలమును కలిగించు.

20 గులముల డబ్బీ గు. 2-0-0

మహాభందార్ద్రక లేహ్యం

తైత్తియము వాంఠిలు, చర్మి, ఎక్కిళ్లు, అన్నవైర్మము, మలబద్దము, తొడిమము. దాంతి, లకారము మొదలగువాటిని ఖండించును

15 గులముల డబ్బీ గు. 1-8-0

రోజాపుష్ప లేహ్యం

మలబద్ధకము, అశీర్వము, గర్భవాయువు మొదలగువాటిని హరించి కాలవిరేచనము చేర్చుగా కలిగించును.

15 గులముల డబ్బీ గు. 1-4-0

మదనకామేశ్వర లేహ్యము

ఇది మిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగింతుల శ్రేష్ఠమైనది. మేహము, నిక్రాక, నిష్పత్తుక, కుక్కము పడుట మొదలగువాటిని ఖండించి రక్తమును శుద్ధి నొందించును.

20 గులముల డబ్బీ గు. 2-4-0

పాలసుగంధి లేహ్యం

సనామేహములు, మేహపానము, కొడుగు పుండ్లు, వెలిచర్మ, గమలు, కీర నొప్పలు, తొందిన పాతి నఖవాగ్ధులు, తిమ్మిగ్గు, మొదలగు వ్యాధులను హరించును

20 గులముల డబ్బీ గు. 2-4-0

మనసారచంద్రిని

శ్మశ్మములు, అంటి మూత్రపు మంటి చుగళు, శ్రీమంతు సమస్తవ్యాధులు, మొదలగువాటిని హరించును.

సీసా 1 కి. 2-4-0 అనుపాతమునకు

గండిని అతిగ 3 ఔస్సు గు. 1-4-0

గంధకరసాయనము

సనామేహములను నిర్మూలముచేయును తొందినసనాయిలు, దగ్గుశ్మగములు కుగళులు, కొడుగుపుండ్లు, తీట, జీల, మేహపాడలు, మచ్చలు, తొందిన పాతనఖవాగ్ధులు మొదలగువాటిని ఖండించుటలో శ్రేష్ఠమైనది. 10 గులముల డబ్బీ గు. 2-8-0

హేమసుందరము

బంగారు చాయగలది. మేహములు, అగ్గవము, కుక్కనద్దము, శ్మశ్మగము, కాళ్ళు చేతులు మంటిలు, శ్రీమంతుకుమ వ్యాధులు మొదలగువాటిని హరించును.

గులం 1 కి. 4-0-0

నంజీవనకల్పము

ఉష్ణాధిక్యము, ఉష్ణతైత్తియము, ఉష్ణవారం మొదలగువాల్సిన గలగు సమస్తవ్యాధులను, జ్వర దాంష్ట్యమును, వాహు, తాపము కొన్ని విధములగు దిగ్గులు, అల్లకీర నొప్పలు నడుము నొప్పలు, కీళ్ళ వాపు, మాత్రం విగ్గులు, కీర వేడిమి మొదలగు వాటికి రామరూపం.

5 గులముల డబ్బీ గు. 1-12-0

ప్రతాప కస్తూరి మాత్రలు

మిక్కిలి ఘాటుకలిగి సువాసనగా నుండును. 1-2 మాత్రలు పుచ్చుకొనిన శైత్తియము వాయుక, జలుము, జ్వరము, పన్నీపాతిములు, మాండ్లము, చిన్న చివ్వులు, దగ్గు, ఉబ్బసము, నీరేడులు, అశీర్వ దోషములు, మొదలగువాటిని ఖండించును.

200 మాత్రలు సీసా గు. 0-8-0

సుఖవిరోచన మాత్రలు

ఇది 2-3 విరేచనములై అశీర్వం, వాయుక జలుము జ్వరము మొదలగువాటిని హరించును

40 మాత్రలు సీసా గు. 0-8-0

అజీర్ణవాయువ మాత్రలు

చివ్వుకు శ్రేష్ఠమైనది. అప్పుడప్పుడు 1-2 మాత్రలను వేయుచుండిన చక్కగా విరేచనమునకు గాక అశీర్వం, వాయుక మొదలగువాటిని హరించి వ్యాధులను రానీకవు.

50 మాత్రలు సీసా గు. 0-8-0

రాజమోహన హేరాయిల్

శ్రేష్ఠమైన సువాసనగలది. శిల వెంట్రుకలను పుగవు, జలుపు కలిగించి వృద్ధి చేయును. మెండుకు చల్లదనము నిచ్చును.

సీసా గు. 1-0-0

భృంగమలకతైలం

శిలంటుకు శ్రేష్ఠమైనది. మెండుకు చల్లచేసి శిలనొప్పలు, మాడుపాటు మొదలగు వాటిని హరించును.

4 ఔస్సులు సీసా 0-14-0

తామరతైలము

అన్ని విధములగు చర్మరోగములను పోగొట్టును. తామర, తీట, గజ్జి రామరూపము.

డబ్బీ గు. 1-0-0

ఇంకా మావర్ణ నిర్ణయకరధ్వజ, మకరధ్వజ, పూచంద్రోదయం మొదలగు ఔషధములు గలవు. కొరినవారికి మాత్రాజ్ఞులు ఉచితముగా వలపెడము. వ్యాధిగ్రస్తులు తమ వ్యాధినిగురించి వ్రాసినచో సలహా నొసంగెదము.

ఆయుర్వేదవిద్యానాయక శ్రీ శాస్త్రాధ్యక్షులు పి. సి. ఆయుర్వారప్రయ్యపంతులుగారు ప్రారంభించు.

56

ప్రచురించిన తేదీ :
చిరునామా :
ముద్రణ :
4వ

ఆంధ్రపత్రిక

శార్వరి సంవత్సరాది సంచిక

[ఏబది ఒకటవ సంచిక]

[1960-61]

సంపాదకాదు :

శివలెంక శంభు ప్రసాద్

వెల : రూ. 2

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమున ముద్రితము

శ్రీ నాగార్జున ప్రొడక్షన్స్

సమర్పించు

ప్రథమ చిత్రం
(సాంఘికం)

రచన

D.V. నరసరాజు B.A

పాటలు

కొసరాజు, చిరంజీవి

కెమెరా

పి.యస్.రాయి

సంగీతం

B. గోపాలమ్

ఆర్ట్స్

K.S.N.మూర్తి..

నృత్యాలు

వేణుగోపాల్

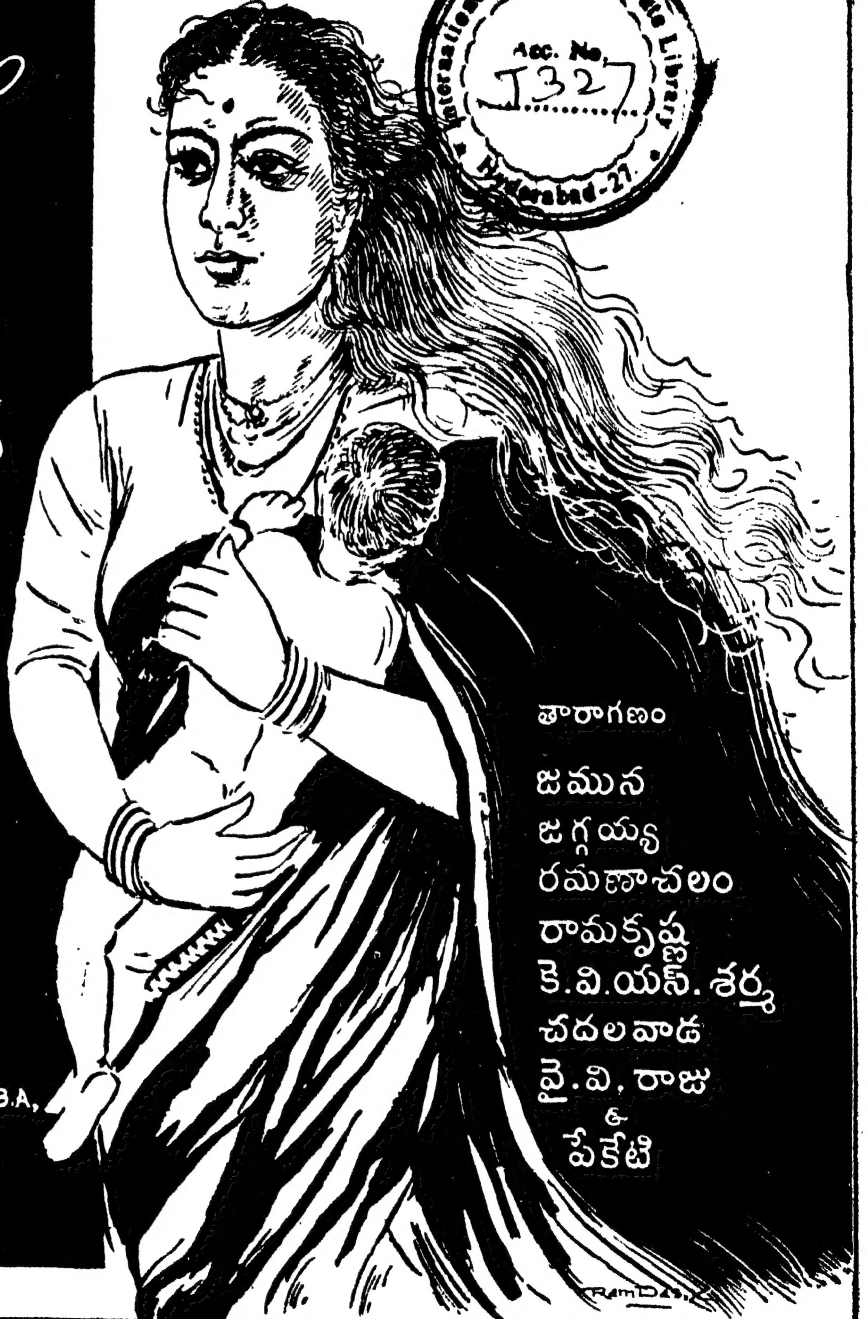
ఛైరెక్టరు

K.కామేశ్వరరావు B.A.

స్టూడియో పనస్

తికాల్డింగు భరణి

ఉగాది శుభాభివందనములు

తారాగణం

జమున
జగ్గయ్య
రమణాచలం
రామకృష్ణ
కె.వి.యస్. శర్మ
చదలవాడ
వై.వి.రాజు
పేకేటి

నిర్మాతలు... శ్రీరాజారామచంద్రరాజు, అబ్బాయిచౌదరి

CHITRALEKHA

శార్వరి సంవత్సరాది సంచిక

విషయానుక్రమణిక

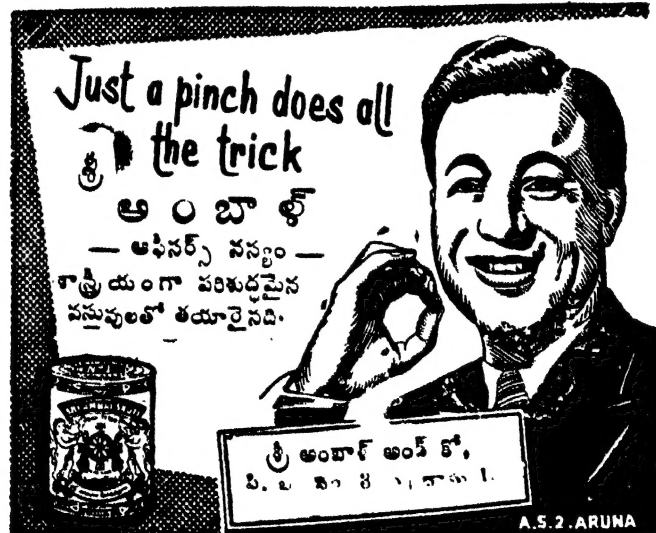
ప్రస్తావన
వచ్చే శార్వరి సంవత్సరము తెచ్చే వాడు!—శ్రీ బామోదరం సంజయయ్య	11
వికారి సంవత్సరంలో సాహిత్య వికాసం—శ్రీ వాల్మీకి కృష్ణమూర్తి	18
మూలభూమి—శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బరావు	22
అశ్వినీపము—శ్రీ సూర్య శివశర్మ	24
అనంత కోణం—శ్రీమతి తుంగగా జానకీరాణి	26
శిశిర సేదన—శ్రీ సి. నారాయణ రెడ్డి	32
పదేంద్రుని దొరికిన అపూర్వ శాసనాలు—శ్రీ కొల్లూరు హర్ష వర్మనశర్మ	38
ప్రితంకుడు—శ్రీ కొత్త వెన్నెనారాయణచౌదరి	40
ఈ వసు - సంవత్సరం : ఏది ముందు?—శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు	46
గంగ : కాశ్యపి—శ్రీ శ్రీగంగం నారాయణబాబు	52
రెండవ ప్రాంత సర్వేన సాతాన—శ్రీ బూరసు వేంకటసుబ్బారావు	59
శివగోపాంధ్ర గర్భము—శ్రీ ముకుందా రామా రెడ్డి	63
ఆంధ్రప్రదేశ్ అనంతరం: అనంతరసాహిత్య—శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు	67
సింధునది నల్ల సింహుని రేఖ—శ్రీ “రంగారావు”	70
నవ్యులుకూరించే కీటి రచనలు—శ్రీ శివా రామకృష్ణశాస్త్రి	74
కదనోత్సవమ్—శ్రీ ఆవంతి సోమసుందర్	89
కవితాగతి రాజ్యాంగం: స్థూలఃకీర్తన—శ్రీ చిత్తజల్లు వరహాలరావు	94
కరుణల మిగులు...!—శ్రీ ఆర్. ఎన్. సుదర్శనం	106
గమితసాహిత్యంపై తెలుగు వెలుగు—శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ	118
కరీం నుక—శ్రీ త్రిపురాన వేంకటకృష్ణరావు	118
అమెరికా నవల జాతీయత—శ్రీ బొడ్డరాజు కటూబరాయణశర్మ	124
నాలుగు వైభవాలు—శ్రీ బూదరాజు శ్యామసుందరరావు	128
కేరళమునకు వికారి చేసిన వెలు—శ్రీ రాళ్ళపల్లి సోపానకృష్ణమాచార్యులు	135
శివయాత్ర—శ్రీ కొట సుందరరామశర్మ	139
నూత్రోద్ధరణ—శ్రీ విజయవాణి వేంకటరావు	141
తొరిచిన యిల్లు—శ్రీ బాలగంగాధర తిలక్	152
అరకునాయభావ: ఆంధ్రుని సంబంధం—శ్రీ భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి	165
శివయమూరి—శ్రీ అగ్నేశిల్పి నాగేశ్వరరావు	172
ప్రచీ ప్రచీ కవుల ఆదర్శంలో భేద—శ్రీ మంగల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ	175
అడ్డదారి—శ్రీ “శంషిర్”	179
విరల చిరం: రసగంగాధర మతము—శ్రీ కేశవాపు రామకృష్ణశాస్త్రి	187

ప్రవృత్తి చిత్రాలు: వసంత కోట — శ్రీ కేశవీశి భాను గంగు (ముదితం);

పాఠాణి: శ్రీ కల్యాణ ప్రసాద శర్మ; పరిపదితులు: శ్రీ విజయ

ADVERTISERS' INDEX

	Page No.		Page No.
Alvitone Laboratories	180	Padmasri Films	3rd Wrapper
Ambati Subbanna & Co	188	P. C. A. & Co	2 & 158
Amrutanjan Ltd.	4th Wrapper	Radha Bros	160
Andhra Bank Ltd.	36	Ranee & Co	23
Balakrishna Industrial Works	16	Sait Nagji Purushotham & Co	14
Government of India	12	Shaik Ismail & Co	19
Indian Medicine House	189	Southern Railway	47
Indian Mutual General Insurance	48	Sreevatcha Chemicals	53
Kesari Kuteeram	170	Sri Nagarjuna Productions	4
Kesavardhini	2nd Wrapper	Sukheebhava Productions	186
K. T. Krishnamoorthy Achary & Co	96 & 177	The Bharatha Lakshmi Bank	114
K. ORR. & Co	18	The Coir Board	147
M. Narayanaswami Mudaliar & Sons	154	The Hindusthan Ideal Insurance	
National Engineering Co.	66	Co, Ltd.	125
Navratnakalpa	68	United India Fire and General Insurance	59
New Star & Co.	191	Vanguard Insurance Co	190
Nutrine Confectionery	163	Vauhini Pictures	1

ప్రస్తావన

వికారి సంవత్సరం ప్రపంచంలో వెళ్ళు రంగాలలో పలుకరాని పుట్టింది విస్మయకరమైనా, తుదకు నిర్వికారమగు నాడు పోనీ నిర్లబ్ధులను దనవచ్చు; కదన భీతి కాదంటిని కదల్చి “యద్ధం మఃకు వద్దు”, “నాకు నష్టం, పొందు లాభం” అన్న శాశ్వత హితమును తినుచుట్టూ ఇరుపక్షములను కున్న అగ్రరాజ్యాధిపతీ అంతరంగాలలో మరొకమాను మినుకు మినుకుమనజేసి మరలిపోయిందనవచ్చు. ఈ మాత్రం మినుకుకు కారణం మారణాయుధాను సిద్ధపరచి న్యాయత్తం చేసుకొనే పోటీలో ఎవరిదీ వైచేయి కాబోదన్న పరిజ్ఞానం ప్రతిభాసించడమే. ఈ ప్రతిభానానికి మూలం మానవుని చిత్తవైకల్య విజ్ఞానము కలిగిన పరిణామమే; అభివృద్ధి నిరోధక శక్తులను అణచి, అభ్యుదయం సాధించాలనే తీవ్రతర వేదనే.

ఈ విజ్ఞానం, వేదన వికారిలో కలిగినంతగా మరెప్పుడూ కలుగలేదేమో! భూభాగ విజ్ఞాన పరిశోధన వికారిలో అపూర్వ విజయాను అందుకొన్నది. దీనితో మానవుని భావనాధారే మరొక మార్గానికి మళ్ళింది. ఉపగ్రహాల నర్జన ప్రయత్నం మరొక అంగ ముందుకు సాగింది. సోవియట్ యూనియన్ వైజ్ఞానికులు విశంభి సావత్సరంలో వదలిన మొదటి గ్రహవేధి “ల్యూక” (రాకెట్) రోడసి కుహరాన్ని భేదించు కొని సూర్యకక్షాలోని సూర్యమండలం చుట్టూ ప్రదక్షిణంచేసే గ్రహమైంది. వికారిలో వదలిన మరొక గ్రహవేధి చంద్రమండలం అవలివైపు అంచులు చూచి, దాని స్వయాన స్వభావాలను మనకు అందజేసింది. అమెరికా కూడా ఈ కృషిలో వెనుకబడలేదు.

ఈ గ్రహవేధులు వికారిలో అగ్రరాజ్యాధిపతీల అపారతను హరిమార్చి కనువిప్పు కలిగించాయి.

ఒక్కడొక్కన్నా ఒక్కడమే నగనని నాకు తలపోతాను. సోవియట్ యూనియన్ కు బ్రిటిష్ ప్రధాని శ్రీ మాక్మిలన్, అమెరికా ఉపాధ్యక్షుడు శ్రీ నిక్సన్ వెళ్ళి రావడం, అమెరికా అధ్యక్షుడు శ్రీ నిక్సన్ హోనోలూలూలో కనబరుస్తూ వెళ్ళవలచడం—తదుపరిగా, తొలిసారిగా భారతం మొదలైన ప్రాచ్యదేశాలలో పర్యటించడం, సోవియట్ అగ్రనాయకులు మిఖాయెన్, కృశ్చేవ్ అమెరికాకు వెళ్ళడం, అధినాయక సమావేశ పరిసర జరుపాలని నిశ్చయం కావడం—ఇవన్నీ గ్రహవేధి వృష్టించిన ఘటనలే అనవచ్చు.

అగ్రరాజ్యాధి వెళ్ళు విషయాలలో వెనుకబడు నేసినా, చైనా - మనతో సహజాబ్దుల సంస్కృతి సంబంధానుబంధాలున్న చైనా-మన సరిహద్దులపై తన కబంధ హస్తాలు సాచడం, మనతోనే కాదు; అటు ఇంకోనీషియాతో, ఇటు బర్మాతో, మరొకవైపు పాకిస్తాన్ తో, ఇంకొకవైపు నేపాల్ తో సవాదాలుపడి నీమొల్లంఘనంచేసి ప్రత్రీ వాతావరణం కలుషిత మొనర్చిన వైదేశిక నీతికారత్యాన్ని చాటుకొనడం శోచనీయమే అయినా, ఇట్టిటీవల తన అంతరుపు అరసి, మనతో చెలిమితో మెలగడానికి ఒడంబడడం హర్షించ దగినదే. దలైలామాకు ఆశ్రయ మిచ్చామన్న అక్కసుతో ఈవిధంగా ప్రవర్తించిందనే అవయశస్సు మాత్రమే చైనాకు దక్కింది. బార్ చక్రవర్తుల సామ్రాజ్యంలోని భాగోలిక పరిస్థితికి భంగం రాకూడదని స్టాలిన్, కృశ్చేవ్ లు భావించినట్లే, అలాగే చైనా సామ్రాజ్యం భాగోలిక పరిస్థితికి ఎంతమాత్రమూ చేటు వాటిల్లకూడ దనే నేచా ఎన్ లై మున సైక్లమని ప్రపంచం గ్రహించక పోలేదు. ఈ క్లిష్టపరిస్థితిలో భారీ సంస్కృతి మూల కందమైన నిగ్రహంతో, కుమితో మన ప్రధానా

చింది ఆంధ్ర ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిగారు రీస అఖిభారత కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగా ఎన్నికయ్యారు. బెంగళూరులో జరిగిన ఈ కాంగ్రెస్ సమావేశం ఆంధ్ర రాజ్యాన్ని సుదీర్ఘ ప్రచురణ యుద్ధం కొంత శక్తి ముఖం పట్టినందుకు హర్షం వ్యక్తించి తీర్మానించింది; దేశాభివృద్ధి ప్రణాళికల ఆచరణలో కాంగ్రెస్ వాదులు ప్రధాన పాత్ర నిర్వహించాలని హెచ్చరించింది.

ఉస్మాన్ జీవిత త్యాగ విషయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం కమ్యూనిస్టుల సహించింది; కేంద్ర నిర్ణాయక సంఘం చేసిన సిఫార్సులో ముఖ్యమైన వాటిని ఆమోదించింది. దీనివల్ల కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఏడాది అదనంగా 16 కోట్ల రూపాయలు వ్యయమౌతుంది.

భారత ప్రభుత్వం గత విషయంలో స్వయం సమృద్ధం కావడానికి నిశ్చయించింది గనుక, తనను గురించి, ఈ సారి బడ్జెట్ లో రక్షణ శాఖకు 272 కోట్లు, వీరి లక్షలు మొత్తం కేటాయించింది. ఇది నిరుపేద వ్యయం కాదు 28 కోట్ల వీరి లక్షలు హెచ్చున్నమాట. ఈ దృష్టితోనే రక్షణ శాఖామంత్రి శ్రీ కృష్ణమూర్తి ఇచ్ పూర్ ఆర్డర్స్ నిర్మి దిపిలో ఒక ఉక్కు పాత యంత్రానికి ప్రారంభోత్సవం జరిపాడు.

బలమైన ప్రతిపక్షం ఉన్నప్పటికీ ప్రజాస్వామ్య మైనా మనగలిగిందీ, మాట నెగ్గించుకోగలిగిందీ. విమర్శ, ప్రతివిమర్శ, సింహావలోకనం లేకపోతే పరిపాలనలో ప్రభుత్వ ముందుకు రావడమూ, ప్రజాలో నైరాశ్యం సంభవించే సమాధి సహజం. రథం మహాగంభీరంగా, వేగంగా వెళ్తున్నప్పుడు ఎక్కడు తొలగి ప్రమాదాలు కలుగకుండా "సన్నాయి" నేస్తున్నట్లు ప్రతిపక్షాల విమర్శలు ప్రజా ప్రభుత్వం అప్రమత్తతకు అనవరతం. అలాంటి ప్రతిపక్షం మేధావుల నాయకత్వం ఉన్నప్పుడే సాధ్యం. కనుక ఈ దృష్టితో శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారు 'వ్యవస్థాపక' అనే పేర ప్రతిపక్షం స్థాపించారు. శ్రీ రాజగోపాలాచారి వంటివారే దీనిని స్థాపించడం విశేషం. దేశాభివృద్ధి దృష్టితోనే ఈ పక్షం వ్యవహరిస్తుందని ఆశిస్తున్నాము.

సాంస్కృతికంగా వికారి పెక్కు వికారాలను పట్టించుకుంటున్నది చెప్పాలి. కొన్ని సాంకేతిక లోని రాజవంశాలవారి అపోహలను ఈ సంవత్సరం దూరం చేసింది. జవాన్ యువరాజు రాజవంశ సంపదాయాలను వోసిరాజు, మరొక వంశ-లోని కన్యకు పెండ్లి పెట్టాడు. అలాగే జవాన్ రాజకుమారి ఒక బ్యాంకు గుమాస్తా పాగేగించడం. కుమారునికక, అంగీకార కాంక్షల సంపదాయాలకి ప్రతిఘటనగా పాలిస్టెం, బ్రిటిష్ రాజకుమారి మార్గరెట్ ఒక సామాన్య జే పరిణయం చేసుకోవడం, దీనికి సదగ్గునలు.

ఇండియా, ఆస్ట్రేలియా క్రికెట్ జట్లకు కాన్ఫరెన్సులో జరిగిన రెడం బస్ట్ పోటీలో ఇండియా జట్టు ఘన విజయం పొందింది. బస్ట్ పోటీలో ఆస్ట్రేలియాను ఇండియా ఓడించడం ఇదే మొదటిసారి.

జై వాలో జరిగిన ప్రపంచ చలన చిత్ర ప్రదర్శనలో సృష్టి రామ్ తీసిన 'సెఫర్ పంచాంగి,' 'అపరాధితా' అనే రెండు చిత్రాలు బహుళురించబడ్డాయి.

ధిల్లీలో జరిగిన ప్రపంచ వ్యవసాయ ప్రదర్శనం పెక్కు దేశాల కార్మిక కర్షకులను, వ్యవసాయ నిపుణులను సన్నిహితం చేసింది. ఈ ప్రదర్శనానికి మన పెరి డెట్ డక్టర్ రాజేంద్ర ప్రసాద్ ప్రారంభోత్సవం జరిపారు.

హాలిసాగా భారత దేశంలో ఔలిజన్ మూడో సాంకేతికం, ట్రాంజేలోని పరమాణుశక్తి పరిశోధన కేంద్రం 'అపురా' పూర్తికానుండడం కూడా జైజ్ఞానికంగా పెద్ద విషయాలే.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ వికారిలో వివిధ రంగాలలో తారస్థాయిని అందుకున్నది. ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిగారు అఖిభారత కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగా కావడం, ఆయనపదవి ముఖ్యమంత్రి పదవిని శ్రీ సంజీవయ్యగారు అలంకరించడం, ప్రజాస్వామ్య బద్ధంగా అధికార వికేంద్రీకరణ (పంచాయతి నిమితుల, జిల్లా పరిషత్తుల

స్థాపన) ఆంధ్రవదేక కీర్తిప్రతిష్ఠలను ఇనుమడింప జేశాయి.

కాని, రాష్ట్రానికి చేకవేంపులు తెచ్చి, తమ కృషిఫలితాన్నిచూచి ఆనందిస్తున్న పలువురు కుసు వృద్ధులు పరమపదించడం విచారకరం. రాజనీతి ధురం భరులైన డాక్టర్ పట్టాభి సీతారామయ్య, శ్రీ గాడిచర్ల వారినర్వోతమరావుగార్ల అస్తమయం రాజకీయ రంగం లోను, శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్య, శ్రీ పరవస్తు రామానుజస్వామిగార్ల నిర్యాణం సాహిత్యలోకంలోను, శ్రీ దైతాగోపాలం, శ్రీ డి. వి. సుబ్బారావు, డాక్టర్ గోవిందరాజుల వేంకట సుబ్బారావుగార్ల కాలధర్మం నటబృందానికి, శ్రీ హరినాగభూషణం, ద్వారం నరసింగ రావుగార్ల కన్నుమూత సంగీత ప్రపంచానికి తీరని లోటు కలిగింది.

రాష్ట్రం ఎంత ఘోరమిస్తున్నా, పెక్కు నమస్కరింకా అపరిచక్రంతగానే ఉండిపోయాయి. మనకు విడిగా నై లేవమండలం ఏర్పడివలసిఉంది; ఆహార మండలం నెలకొనవలసిఉంది; భారీ పరిశ్రమలు స్థాపించ బడినచో రాష్ట్ర శ్రేయస్సు కుంటుపడుతుంది గనుక భారీ పరిశ్రమలు నెలకొనవలసి ఉంది; గోదావరి నీరును ఇంకా అరికట్టి ఉపయోగించవలసి ఉంది.

భాషారాష్ట్రాలు ఏర్పడినా, ఇకను సాగుతూ రాష్ట్రాలతో నరిహద్దు ఏవాదా లింకా తెగనే లేదు. విశామైన ఆంధ్రవదేకే ను అంచులు కొరికి తిండా మనే ధోరణి పరిసర రాష్ట్రాలవారిలో ఉన్నట్టు తోస్తున్నది. ఇది శార్వరిలో పరిష్కారమై నరిహద్దు ప్రజలకు, రాష్ట్ర ప్రజలకూ కూడా మనశ్శాంతి చేకూర గలదని ఆశించవచ్చు.

ఈ విధంగా నే అంగరక్షితీయ నమస్కలూ ఎన్నో మిగిలిపోయాయి. జాతి విద్యేషం అణుమాత్రము అణ గారలేదు. బ్రిటిష్ ప్రధాని దక్షిణాఫ్రికా వార్ల మెంటులో జాతివిద్యేష విధానాన్ని తీవ్రంగా ఖండించినా, ఆమెరికన్ న్యాయస్థానాలు ఎన్ని తిరుగుచేసినా, శ్వేతజాతులలో ఇది నెలపుచేసుకుంటున్నదే కాని, తొలగిపోవడంలేదు ఇటీవలనే జోహాన్స్ బర్గ్ లో శ్వేత జాతుల అహంకారానికి పలువురు ఆఫ్రికనులు గురిఅయి దుష్కరణం చెందారు. ఒకవైపు ఇజ్రాయల్, మరొక వైపు అడికోవర్ ప్రపంచాన్నే లెక్కచేయడంలేదు.

ఈ నమస్కలు శార్వరిలో సర్వోక్తవంగా పరి వ్యక్తమై పోగలవని, శార్వరి శక్త్యనివలె, శారద శక్త్యనివలె అనుచితాన్ని, అనంగతాన్ని అడుగంట జేసి, ధర్మశ్రోతులు వెలుగొంద జేయగలదని ఆశిస్తున్నాము.

పచ్చె శార్వరి సందన తెచ్చె మనకు!

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య

(కంప్రప్రదేశ మఖ్యమంత్రి)

శార్వరీదేవి మనమీద చల్లనైన

దృష్టి ప్రసరించి ఎల్లర కష్టమును
బాపి బ్రోవును! మంచు నీ ప్రణతు లిడుదు;
తిల్లిపిల్లల బ్రోవంగ తరిలి వచ్చె.

నీ కంతుకు నీ చెంత నిలచియుండు
నిఖిల్ లోకాల బ్రోచెడు నీదా శక్తి
యనుమదించె గగన్ముట్ట! ఈశురాణి
తరిలి రావమ్మ హృదయమ్ము తనివి తీర.

పచ్చె శార్వరి సంపద తెచ్చె మనకు
తెలుగు జలకు క్రొంగొత్త తెలుగునిచ్చె
కలసి కృషినిల్ప నఖ్యమార్గమ్ము చూపె
తెలుగు తెలుగులు లోకాన వెలయునటల.

అరుణవిల్లవము మెక్కి హాయి మీర
శుకపికారులు మంజుల శుతుల లోడ
'కుహు కుహూ' యంచు తెలుగుల కోరికలను
గాన మొనరించె మోహనగళము లెత్తి.

కవులు చండిసుల్ గాయకుల్ కలసి పాడి
తెలుగు దేశపు కీర్తిని తెలియజేయ
కష్టజీవులు కర్షకుల్ కలసి మెలసి
పాడినంటల నభివృద్ధిపగువ మనకు
కొరలి లేకుండ గడిచును క్రొత్తయేడు.

ద్వితీయ దశ

అన్ని రాష్ట్రాల్లో, కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాల్లో ఉన్న కొన్ని ప్రత్యేక ప్రాంతాల్లోను, రెగ్యులేటెడ్ మార్కెట్లలోను మెట్రిక్ తూకాల 1958 ఆక్టోబరు 1వ తేదీ నుండి ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. పూర్తిగా అమలుపరచడానికిగాను అప్పుల్లో రెండేళ్ల వ్యవధి నిర్ణయించబడింది.

ఈ రెండేళ్ల వ్యవధి 1960 సెప్టెంబరు 30వ తేదీతో ముగుస్తుంది. ఆ తర్వాత పై చెప్పిన ప్రాంతాలలో మెట్రిక్ తూకాల వినియోగం నిర్బంధమవుతుంది.

ద్వితీయ దశ ప్రారంభించడానికి అప్పుడే ఏర్పాట్లు జరుగుతున్నాయి. దేశంలోని మిగతా ప్రాంతాంకు కూడా ఈ పద్ధతి విస్తరించబడుతుంది. కేరళ రాష్ట్రమంతటా మెట్రిక్ పద్ధతి తూకాల ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. జతర రాష్ట్రాలుకూడా త్వరలోనే ఈ పద్ధతిని అవలంబిస్తాయి.

మార్పు మన మంచికే

మెట్రిక్
పద్ధతి

అంతటా ఒకే పద్ధతి - ఎంతో సులభమైనది
తరత ప్రభుత్వం వారిచే జారీ చేయబడినది

మూడుగా కొవ్వొత్తం లెక్క: ప్రాచీనమైన, పాఠశాలలు
మైన భారతీయ విద్యార్థుల 1000 వ్యవస్థలను భంగిగా, కేవల
నదిగా అభ్యాసంగా వాడుక చేశారు. ప్రాచీనమైన ముఖ
గతించినవిని కొత్తవిపంపన అది. కొత్త కొలలైనవి వాల్మీకిరాజు
యొక్క, వాడుక పంపిణీని భాగం భాగం, నాగింకం మూడు
ప్రధానంగా - అందరినీ కొత్తవినిని పంపించుకొంటూ ఏకా
భుంగా వివరంగా - క్రిందిగా వాగించినవి; ఇంకా వాగి
వాయి. కొత్తవిని కొత్తగా కొత్త అంశ మున్నగు వివర
రాజు కొలపినానం అందుకేని ప్రాతీకాభ్యాసం అంది అక్కర
కానంలా విశేష మేముంది గత : ఇక పాఠశాలలు
మైన వాల్మీకి వే కొత్తగా వచ్చిన వ్యవస్థ కొవ్వొ
త్తం మొదలైంది చెప్పకొచ్చింది. కే. కొదలరాజు
రానుంది రాజుని వాగిన 'మహావీరదత్తం'. వాడుక
ప్రతివాగమలన రీపులలో కొత్తం నేనామాయుడం అంది
దివ్యాన వివిధమూర్తి లెక్కాన పరివారాయనగా ఒకవారి.
ఈ వ్యవస్థ 'మహావీరదత్తం' లెక్కాన ప్రముఖమైన కల్ప
వృక్షానికి ఎదుకొలనంగా వచ్చిన మహాకర్మం. వాల్మీకిపురాణం
లో వివరపాఠ్యం అంది ఆధారంగా వాగిన కొవ్వొత్తం. రేలకులో
ముదిగొంది (బ్రహ్మయంత్రం) వాగిన 'శివరహస్య' అంది లెక్క
ప్రకాశించి అనే గదనాధారాన్ని ముఖ్యంగా అనుసరించి వాగిన
కవి తార్కిక విమలాలను భార్యుపంగా ప్రపంచించిన
పురాణ మొసంధా తార్కికయూ పుట్టి నీ వాక్త్ర) కూడవచ్చు
తర కొవ్వొత్తం అంది అంది, ప్రతినిది లెక్కాన కొవ్వొత్తం ఇందులో
కథ. అనువోల్ల అన్నిరహస్య వాగిన వస్తుపాఠ్యమైన నన్ను
తన్ని అంగీకరించిగా తగించిన కొవ్వొత్తం. అయితే అతిగా
మైన పంపించు, భాగ్యం అంది పాండిత్యం, క్రింది పంపించు
మర్యాద - అంది అంది ఎన్నడూ ప్రపంచం ఈ కొవ్వొత్తం

కోర్కెలకు విద్యలు, కనకాక చెప్పబడినది కవిత్వములు
 (గీతాంశం) - ఈ సంచికలో 'భాగ్య' ప్రచురితమైంది. అలం
 కార భాగ్య ప్రాకారములు ఇందులో ముద్రితం. ఆయన చిత్రిత
 భాగ్యం అలంకారం. భక్తిధారాగంగా తనలోని పండి
 తాన్ని చించి తెలుగుమాటల్లో వ్రాసి ముందుకువచ్చాడు. ఆయన
 విశాఖలోని ఈ కవిత్వం చదివినవారి నందరినీ నిరసనకారులుగా
 చేస్తుందంటే ఇది సర్వజనీనమైన రచన అన్నమాట. ఆ పద్యం
 యాచితాచాలును గమక ప్రయోగంగా ఒకపద్యాన్ని ఉదాహరించి
 అవతరం చెబుతున్నాడు. తనవాటిది మెట్టూరి పేరిటరావుగారి
 'చిత్తరసంజీవం'. మేఘసంజీవ కవ్యాన్ని 'మెట్టూరిపేరిట'గా
 వ్రాసిన చక్కని కవిత్వ మిది. ప్రతిపక్షిని పరివ్యాప్తంగా అలయ
 కోస్తా ప్రకృతిలోని ప్రతీయ సౌకుమార్యం నిజంగా చదివి అనుభ
 వించగలిగింది. మేఘసంజీవన్నాను గమక రామమోహనాచార్యుల
 'యాత్రమండలి' నుండి విరాజిల్లి (వాచన 'యాత్ర' ప్రవాసం) అనే
 కవ్యలనుగూడ పేర్కొనాలి. 'యాత్ర' ప్రవాసం'లో యాత్రకు
 నందిక మంతుడు. తన ప్రయాణాన్ని గురించి భేంబో వెళ్ళిపోతు
 తుంటాడు. మరి యాత్రలవారి పండిన భాషాపండిత్యం చాలే
 'పండితరాజు పంచామృతం' (అనువాదం), 'గుండెరాజు' (వాచన
 అభివక్త కాదంటే) వంటి సంకల్పవ్యక్తగాలు చెప్పే తొలి
 తెలుగువాడం 'భీమవాంఛ కాదంటే' కి|| కి|| కొనసాగుతున్న
 కృష్ణమూర్తిగారు 'ప్రభులూ విలాసము' (వాచన మార్గానికి
 చెప్పే మరొకటి) కావ్యాలు. గట్టి లక్ష్యపరిపంహంగా 'గాధా
 వక్తరి' అనువాదాన్ని కూడా ఈ పుస్తకం స్మరించాలి.

'ప్రాకృతిక మేలుకలము'గా వ్రాసినవారిలో సి. వారా
 యుగర్జి ఒకరు. ఆయన వ్రాసిన 'విశ్వనాథ నామము' చిన్న కవిత్వ
 మైనా నుగ్గురైన కవిత్వం. రచించునది 'గీతాంశం'కి చలంగాన
 చేసిన భాగ్యవక్త ప్రా. వంశల అనువాదం, శూన్యమేగా ఉంటూ
 తెలుగు ముప్పైలోపున కీర్తనలు వ్రాసిన కవిగారి
 పేరుగానూ వ్రాసిన 'కౌముది' గానామృతం' విలక్షితమైన
 చేరులు.

కవిత్వవిశాఖానికి గానీ మనకు గంతురకాల కవులు
 కవిత్వము - కవిత్వం కవిత్వము చూపుతున్నట్లు ఖండితం
 వ్రాసినాడు, భక్తిమయ కవులు. ఎవరున్నా ఈ సంచికలోని పేజీలపై
 పెద్దవాళ్ళకూ గొంతు విప్పినట్లు కొనరాదు. అత్యున్నత కవుల
 రచనలు కూడా తిరుగుబాటు తిత్వాన్ని చిదిగివేటి సాత్వికదృష్టికి,
 భాగ్యప్రయోగంగా వ్రాసినవాడొకరికి మరొకరుంటే ఖండికా
 రణయంత్రం అంటే ఎక్కడగానీ ఎందుకూ తిత్వాభిముఖ
 తిరు తిరుగడం విశేషంలేదు. ఈయన వచ్చిన కవిత్వసంపుటాల్లా
 కి|| దాదానునండి నవ్యసాహితీసమితివారు ప్రచురించిన 'నవ్య
 సాహితీ' ఒకటి. కానీ అదేమిటి చెప్పకొనిన స్థాయిలో లేదు.
 చిడిగా ప్రచురించడం నవ్యకవ్యాల్లో వారాయగర్జనగా
 "చిత్తరసంజీవ", కె.వి. రసదార్యగా "అంకావళి", ముగిరాజు
 రంగారావుగారి "కీర్తిరం", 'మేల్కొన్న ఆకాశం', ముందు
 వ్రాసిన "యగే యగే" అనేవి పరిశీలించదగినవి.

మనం చేసేటప్పుడు
 వాళ్ళు ఉండాలి
 గోరి ఉండటం
 ఎంతోనో అవసరం

మలబో

గోరి
 సాఫ్ట్

చి వెబ్సైటులో
 సాఫ్ట్ పర్సనల్
 కలెక్టర్

వాటిని సంగీతాలకు కవిత్వాన్ని మళ్ళా జోడించే ప్రయత్నం పోస్టాల్స్ దేశాల్లో జరుగుతున్నది. “వాల్డెట్రోని నుండి వార్తలు తెలుస్తున్నది. అలవాటి ‘లిరిక్స్’లు ‘లైర్’లు విడిచిపెట్టి దూరమైపోయినాయి గదా! సంగీతానికి కవిత్వాన్ని జోడించిన సాహిత్యం ఉంది. నాట్యానికి కవిత్వాన్ని జోడించబూతున్న సాహిత్యం ఉంది. “సంవాదనోక్త మేధావివాం బుద్ధులు” అంటారు. తెలుగు కవిత్వంగానూ ఈ చాతు కనబడుతుంది—వారాయ-రెడ్డిగారి “నన్నెలవాడ” లోని రచనలు వృత్తివాటిగా ప్రదర్శింపబడినవి. దేశంలో వచ్చిన మాన్యుల్ల నాట్యసంగీతాలపట్ల ఆవరాళి మానాలు పెగుంటున్నది దాని కనుకనే మన రచన వివిధ. కాని ఈ దేశంలో నాట్యం సమావేశకళగా, అర్చనకళగా అంకితం పొందినది—పాదానికి కృతలు, అభియోగానికి పదాలు, జావలీలు వ్రాసారు. ఇదేమీ క్రాంతి కావనవచ్చు. నిజమే. తాత్కాలికంగా ఒక భావానికి వచ్చిన ప్రాధాన్యమే ఇది. ఈవృత్తి ఆధునికత కవిత్వానికంటె అంతగా అంకితం కనబడుతుంది.

ఈ యేసు వచ్చిన కొన్ని ఖండకావ్యాలు, ఆ కవిత్వంలోని పోకడలు ఎల్లావున్నాయో చూద్దాం. వైస్ ప్రిన్ వన్ కవులలో ఒకరిగా ఈ కృత్యంలో ఖండిల్లోనూ ప్రధానంగా కనిపించే ‘భావ చిత్రం’ (Imagery) మీది మోత. మునుపటికంటే ఎక్కువగా, సుస్పష్టంగా అలంకారాల బహుళ కృత ‘భావచిత్రం’ చేస్తున్నారు. సాంవిద్యకృష్టి దీనికి చోడకల్గింది. కాని ఈ భావచిత్రం అనివార్యంగా ఉండటం జరుగుతున్నది. కవిత్వంమీద ఆధునిక చిత్ర శిఖన ప్రభావం కూడా కనబడుతున్నది. కోపనాధ్యక్షాంకురచ్చా గాలు కూడా ఉన్నవి. ఈ వాటకు వివరాలు జ్ఞాపకంతో ఖండికొరచినవలను చూస్తే నా ముట్టకు నాకు పోయిన పంపిణీరం వచ్చిన—అంటే సత్యంలో ప్రయత్నించిన—వాటిలో మొదట జ్ఞాపకం వచ్చే ‘సుప్రసన్న’ (వాసిని ‘సావా సమావేశము’). పాపాలు, వర్ణనలలోపలు వ్రాసిన చంచాపవృత్తాలైన రచనలెన్నో నా వచ్చి ఉంటున్నాయి. వానిని పరామర్శింప నక్కరలేదు—‘సావా సమావేశము’ మాత్రము మేజూరి రచన. కౌన్య వస్తువు ప్రాతికే—వసంతపుల్లో మనశ్శబ్ద విజృంభణము. సమర్థుడైన కవి ప్రాణి మనశ్శబ్దమును వ్రచ్చి కవిత్వం చేస్తూనే ఉన్నప్పుడు ఎట్లు ఉల్లాసముతో చక్కగా చిత్రించినాడు. ప్రాణుల ప్రవృత్తి విధుల వర్ణనలందడమే కవిత్వం గదా. మనశ్శబ్దమైన మనసుకు వసంతపుల్ల దర్శనానికి తెలియక. అది సంగీతము పాడిస్తుంది, ఇంచుక ఉత్సాహ దశవృత్తిమైన ఉల్లాసాల గొయ్యిలో చూపిస్తుంది. ఈ క్రింది పద్యంలో కవి జీవులన్న ఆ భావాన్ని ఎలా పట్టివాడో చూడండి:

“వలె మనస్సులు లాక్రమించిన దిశలో విశాల్ గొప్ప ప్రయోగ దోలావణ్యము కూర్చుండి కల దింతుల్ నున్న మామిడిగా నాలో కన్యక మనస్సులు చలన్న వ్యాధిబుద్ధులై యెలల మూలరమ్యులైన ఆహూ మృత్యువాదలై యా హేతువుల.”

“మృత్యు లో పట్టె, కరివంతెన పొంతులవోవు యానో ద్వీపరైవక వాచామలు, బ్రహ్మ ఎటుంగని సోగకన్నులన్ అన్నులనొది కొరకల అంతరమును జ్వలించు కామ సంజ్ఞలు మద్దియొగగిర పట్టి ములచురై పిన్నివందలలో.”

ఈ రచన పద్యంలోని, కన్నక. పొంతులు నోవులు, బ్రహ్మ ఎటుంగని, సెమనెలలాగు కొరికలు, విరామకవన త్విక — మన పుంబంధులుగా చూచుకుంటే కవి శక్తి ఎంతటిదో తెలుస్తుంది. ఈ మృత్యువాదానికి కారణం వసంతపుల్లం. ఆ దానికి సాధన మైవ కంఠు—“ధునిక చిత్రకావ్యం చిత్రదేశి కంఠు ఒకటిగాని రెండుగాని చిత్రించి భావాని” మృత్యుమృత్యు నూపాదించినట్లే ఈయన ఒట్టి కంఠునుగూర్చి ఉద్భవించాడు చూడండి:

“ఎదలో కామము కొల్లూకొ దగిరదా? ఈ కత్తుల కన్నులన్ తుదన్ చిత్రియలట్లు చలలను చింగురి త్రొక్కు నేత్రంబులన్ మిదసం ప్రవృత్తియనంబులన్. భువన పా మృత్యు దర్శనముల్ తిదిరి వృత్తిము లంబుముల్లు నవనూ వ్యాపముల్ పెంచగా.”

వాస్తవము చేసే ఖండిక చదివి అనందించాను. అట్లే బాలగంగాధర తిక్కాచారి వ్రాసిన ‘కళాపరివర్త’ భావచిత్రంలో సూచన రచన.

‘మూలం తానువోతు, కూలిన యింటిపడివున్న, బ్రతుకు పలు దారిలో వ్రాసిన మృత్యువులకు ఒకే కావ్యాను మీది ఆర్జిస్తులు చిత్రిస్తాన్న నిమిషం’—అంటూ పదాలతో బొమ్మలైడం ఉంటే లోకాన్ని అడివిగా, మనమృతిని చృగాలుగా స్ఫూర్తిపజేసే ఈ వాక్యాలు చూడండి:

‘నీవల కొండ చిరుగులు ముందుకు కుంచెల్లెను (మింగి సంఘపు మురిచెట్లను ముట్టకొని మున్నగా నిద్రిచోయే) మునున,

‘నావవారణ్యంలోని పెద్దపులులు జరిపించుదాలు, కిగవాం కిరమైన మనస్సు పరికాలు ధరించి నీటిలో సభా వేడిమిని కథాకళి వృత్తిం చేస్తున్న కాలన.

‘నాయం విహంగుల నురిగే దక్కని చుక్కల మినుకు మినుకు మునే వెలుగుల్లో చిల్కామకునే పంచునాళ్ళ చప్పట్ల తిప్పెట్లు చూగే సుమహూర్తన,

‘అతిగాడు ఒక్కడూ ఉపిరాడంగిదిలో జన్మలేదేన తన ముఖాన్ని కన్నీళ్లతో టాయలెట్ చేసుకుంటున్నాడు.’

ఇట్లాంటి రచన—అంటే భావచిత్రం—మీకా గణపతి శాస్త్రిగారకూడా ఉపాసాపాపలువుగా చేశారు ‘కలలో పిలుపు’ అనే పండికలో.

‘జానువా తెరచాన తెరలూల కీరాడ
సాగినది సంస్కృతప్రవాళివా?
జలలో జలతాన మలలో మలమై
మిమలల మెరసేనది నెలవంక.
తెలియించ తెరల కావల తంకేవాని? మై
వరిగి ధుతతారకా దీపకళ.
ఎలుగెత్తి ఎవరో అణగిరితమున నిలిచి
పిలిచికో కలించె నొక్క కళ.’

విశ్ కోంచెం ‘మిస్టికల్’ గా ఉందిగదా! అవును. అలాగే నాటి ముఖమైన మనసుల శిల్పకళాముఖం గాకుండా ఎల్లాఉంటాయి? ‘వాదపరిమళం’లో వారాయరెడ్డి పుష్టంగా వేదాంతంలో పడి

కోడ్: 'PERUNGAYAM' ఫోన్: 51256

రుచ్యమైన పదార్థములు

తయారుచేయుటకు వాడదగింది

S.R

మిస్

ఇంగువ

పూజాదులకు వాడదగినవి

కుమరన్ కర్పూరము

B.K. జవ్వాది వత్తులు

— నయా రు చేయువారు: —

బాలక్రిష్ణ ఇండస్ట్రియల్ వర్క్స్

పి. వి. నెం. 552

రాయపురం, మద్రాసు-13.

'ఇంకా కనిపించలేదు'

ఈ పంచేంద్రియ పరిధి

మహాద్భుత ధృవం

ముఖం చివర చివరము

కన్నులెగురు కిమ్మిరి

కొమ్మ కిమ్మములు

చెల్లావగ మనసులోని

చివర వాసనలూ పెట్టె!

అంటున్నాను. మరి మామూలుగా వ్రాసినప్పుడు గమ్యార్థం ప్రాబంధికమైన భావాలను భావచిత్రణలో జోనిపి వైలక్షణ్యం సాధిస్తున్నాడని.

'మాట్లాడే స్వభావం' అనే ఖండికలో—

'వా స్వభావం నాల్గవై తోడుకొన్నది

నడిరేయి యేదిటో పలుకుతున్నాయి.

గతిమనే ముసలిగోవును కట్టేసి

నిద్రించుగా అనుభవార్థం పేరుకున్నాయి.

చివ్వుల రమణుడు ఒంట చిట్టించుకొని

పన్నీటి పల్లెల్లో జలకాలాడుకొని

కమ్మకమ్మరి గీర్వాసుం దిద్దుకొని

కలవ పువ్వులు మెయిండా అన్నకొని

తెమ్మెర పుక్కి పేడికొద్దు తిరిగిన దివలు

గమ్యార్థంగా, మత్తుగా కరగివత్తునా

కనిపిస్తున్నాయి పాతమట్టాల్లాగా

తునిగిపోయి కలలోనిచిత్రాల్లాగా.'

ఇవి ఆనందంతో పాటు జాలిగాడా కలిగించే స్వభావం. రెండో రకం స్వభావం తెలుస్తున్నాయో చూడండి:

'భయాల నువ్వులు కప్పుకొని ఇరుగ్గదిలో

చావుకు జీవంపోసి మొనగాళ్ళు

ఆశల కుంపట్టు పెట్టుకొని కౌశం వేపు

చావుల్ని మడుపుకట్టిన మునిగాళ్ళు

చచ్చిపడి అడవిలో గోరిలోపడ్డ పసలేళ్ళు

చిచ్చు కొగిల్లో చెచ్చగా పడుకొన్న ఆళ్ళు

అల్పా, ఎంతటి చెరు జ్ఞాపకం లివి

అరుస్తున్నాయి పొగగొట్టాల్లా వికవికవర్షి.'

ఈయన ఇన్నిరకాల కవిత్వాల కలహడంకంటే ఎడో ఒక నూర్గా వికీకట్టుబడి నిలిస్తే నాకంటేవారు పంతోపించగలరు, ఆయనా మరి కొంత సాధించినా గలడు.

'వాహన మాన్యం' కంటే మరింత సాంప్రదాయక భార్యలో రచించిన 'వాంఛానుమితి'లో 'సంపత్కుమారి' స్త్రీని వాక్చిత్రం కట్టాడు. అంటే అలంకారం చేశాడన్నమాట. వర్ణన పునర్లక్ష్యమన్నాడు కవి. మన్యకప్రసక్తి వచ్చింది.

'ధనున సామినునోళ్ళ రక్తము నిలువ్వాగమ్య చిక్కారి

కొని రక్తం విరిచియమన జను బలకృతే! తా వారియై

తన జల్లెడ విశిఖములైన న మనసామి ! ఇహ నుండ వి
చ్చిన ఈ బాహుళికి బాంధవం వెచ్చించున త్వద్భయముగన.

ఈ కథ్యం చిరువుతోంటే కాకు భాస్కర రామాయణంలో అక్కడ
పాఠ్యంగా వ్రాసి పెట్టిన కర్మ కర్మ న—ఆ ఋతుకృత్యాన్ని కోరమ
ఒక్క నాలుగుచరణాల్లో అదిమిపెట్టిన రచన జ్ఞాపకంవస్తున్నది :

‘నృత్యకాయన, విందగోపము, సమాధిభూతి భూభాగము
ర్జిత వాఃపూర్ణ సర ప్రతాక తలసీతేశిక, మానంద న
ర్జిత శీత ప్రకరం, బలక్షిత దిశాదిర్జయ...’

ఇత్యాదిగా సాగుతుం దావద్యం. ఇంతకంటే ఇంక పెద్దది కవిత్వం
ఉంటుందా ? ఏమో మరి ! అట్లే యమువదంతము, శృంగభూమినిల,
వల్లూకనృత్యమయంబు’ అనేది ప్రావృత్త్యే సర్వస్వస్థిని శాస్త్రమయి
తంగా వర్ణించే గొప్ప పద్యం—ప్రకృతానికి వస్తాను.

ఇంక అలంకారాల గొడవకురాదా అట్లేపోవడా భావాన్ని
‘స్వీర్గ’ గా తయారుచేసి దాన్ని అదిమిపట్టి చిక్కిగా పరిణంగా
పద్యం చదివినపిదప పాఠకుడు పైకిరిసిపోయేటట్లుగా వ్రాసేవారిలో
మల్లంపల్లి శిరధియ్యగారు ఒకరు కాదు, వాకు తెలిసినంతవరకు,
ఒక్కో ఆయన పండితుడు, మనస్వి. మనస్వెప్పుడూ మనసలకూ,
భావావస్థకూ, ఎప్పుడో గాని చేసిన రచన లైటల్వెట్టు, మునుపా
నానాను పద్ధి క’ అనే ఖండిక వ్రాశాడు. అది ఇతరభాషల్లోకి అనువ
దించదగినరచన. ఈ సంకల్పరం ఆయన వ్రాసిన ‘పితృతిథి’ అనే చిన్న
కంది : ‘జనుంఁగి’లో ప్రయోగమైంది. కేవలం ఆయనకే సంబం
ధించిన విషయమైతే సర్వజనీనత, భావచిక్కణత అందులో
ఉన్నాయి. పితృతిథివాడు అమావాస్య ‘పితృభుక్త’ భావనాలు
సముద్రంలో కలపబోయి చీటిలో సముద్రాన్ని మంచినప్పటి
అనుభవం చెప్తా డింగులా’. చిన్నతనంలో అక్షరాలు దిద్దుకునే
బతుకులో అది మానిపేసి తిల్లిని సముద్రమెంత పెట్టి చెలువో
చెప్పకునేవాడట. ఆ జ్ఞాపక మారంభంగా ఖండిక ఈ రెండు
పద్యాలలో ముగుస్తుంది :

‘చిరిత పావనపథమై ప్రగాఢమహా
వికళమై తిండీ ! మీ వర్ణవేక్షణము
తప్పి దెవరాలు నల్లచిరితమునంగు
చెలి యొక నాడు మిము నిలచివది లేదు.
నేడమవాస్య మున్నీటి నీట గలంత
వచ్చివాడను పితృభుక్త భావముల
కలచిర నభిః కటాహంధకార నిలయ
కలధి మిశోప మరసి విశ్వాలుడవైతి.’

ఇంతగా అంతియలులైన కవు లీడికలో. ఈ నేడలోకి ఏ
ఉద్వేగమూ అంతి త్వరగా రాలేదు, కచ్చివా పాడుకోలేదు, పాడు
కున్నా పేరూనలేదు. ఏది కచ్చివా సందలించడం మన పాడుకభా
వంలోనే ఉంది. ఏది కచ్చివా ‘శార్యరణ్యం ప్రజలతన కజః స్వందవా
లః శీతః’ అన్నప్పటి నందరికన్నీరి ఏర్పడుతుంది. కావ్యనిశోధనకుం
వచ్చినప్పటి నీతి ఎల్లా ఉండెననంటే మహర్షి వర్ణించిన ఈ ఋతుక
చేష్టలంగా ఉండెనని.

‘జలధర రణం శ్రుతా శ్రుత్యా మహాద్భ్యులుదన్విహో
విలిఖతి నహిం శృంగాత్కేవై ర్యువః ప్రవర్ణ్యద,
స్వయంబలి కృతో గోష్ఠాన్లోఽపః ప్రయాతి ద నిర్భయో
వృషధిలలితం చిత్రం వృత్తిం కళాతి ద కాద్యతే.’

మరి శ్రీ శ్రీ మునలైన వారిలో మనోక కవిత్వోద్యమం వచ్చి
దాని ‘చాలెంజీ’ గా నిలిచింది. అదిగూడా ఎల్లున్నదంటే—
మహర్షి మాటల్లోనే చెప్తాను :

‘ఏమ కణ్డ్ర మి ప్రకటే కలః సరికృతః
క్రీడిత వృక్షసల్య గమానే కుసుమచంద్రే,
మేఘానం నికేత్య ముదితః సతనజననః
కుందిర వంశప్రతిపతితం పువరసి కురుతే—

అన్నట్లుగా ఉంది. ఇట్లుండిచెల్లకుచేట్టే పావన చేసితికదానింది.
‘ఏహాన్యూర విప్లవకుల్లరతః క్షిపః స్రావూప నిలంబః,
శ్రుతాగ్రమవక్షాన ముగ్ధితే. కృత్వా ప్రతిమాటయని ద్వందః.’
మరి ఈవాడు మనకు కోసనోడలకుంలాంటిది వచ్చే అతకా
మున్నగా అంటే ఉంటే అవచ్చు. మరి గానా వాడచ్చు. కాని
ఒకటి మాత్రం నిజం. మేధావి వర్ణంలో చాలా అసంతృప్తి ఉంది.
దాన్నే చూసి శివశర్మగాన ‘అపకోక్షిధర్య’మనే ఖండికలో ఇల్లా
చెలిబుచ్చివాడు.

‘ఇది నేనులా? కావు, ఎవరికే నోకరి
బానిసత్వము చేయు బ్రతుకువాడు
ఇదియు ను సిద్ధమా? ఇదియును బుద్ధియా?
అను గాళ్ళకు అన్నుడైన నుద్ద
ఇది శిరయు కానే కాదు. గొడ్డు సం
సారయు నీకు పంజరపు గేద
ఇదియును జీతం తెంతయు కాదు. నిం
తయకు చూటికొరకై త్రమ్మ నవధి.

ఇంగులో నేనెన్న నున్నందు కలగు ?
కంగు ఒక్కటి పరను నులుమున్నూత
మదియు నుమానో నుఖమే యానో వాని
తేన్వి విప్రకలాని ప్రార్థించు సతిమ !

చూడగలిగితే తప్పిపోవడం. వికృతి, జ్ఞానం, ఇదినుఖనా
గుఖనా ఎవరైనా తెలియకెప్పుడునడం— ఇంతకంటే కోపకో
ద్యమానికేం కావాలని.

‘కళాసంవిదన్’లో బాలగంగాధర తిలక్ వ్రాసినదాంలో
గూడా ‘అతగాడు చరిత్ర వారిలో ఎంపిక వారికిత గుండె
పరిక్షించి కొంచెం కొంచెం తనవత్సరనో తిరువుకున్నాడు.’

‘కష్టా బాధలభయాల పర్యంతభారాలపైన నిలచిన కాంక్ష
నీవారల ఆకామ్యాగ్ధుడు. పరిసరింప విసురంకుల ఇంద్రదనుస్సు
తెక్క తెక్కపెట్టి కోటకొలది జనులు ఎండమావు పంకుగల
చేనుకోనే సమయాన—’

‘నాలుగుకోట్ల మా లిలో నిలచిది నాఖర్ల నగరాని? దారి తెలి
యక నైవబొట్టుమీది విధ్యానిలి డిన్సరి చెప్పులేక జగిలువుల

జిల్లాకుపుల చుట్టూ వెలసే చోరున్న పయన—అరగాడు ఒక్కడూ తిరిగిరాని గదిలో ఉరిపోయి పనిపోయాడు.
ఈ మొదలైన వాక్యము ఆ అంకురాలనే సూచిస్తాయి—ఇది మునుపటి కవిత్వంలోని ఆదేశం కాదు. ఆదేశం లేనివాడను అలాగే దేశ విషయం. కాని మన సాధ్యభావంలోని మరొక లక్షణం బహుశా ఏన్ని అణచివేయవచ్చు. ఏదైనా ఒక విషయం గురించి పొంగుగా ఒక భావం వచ్చినపుడు, దాన్ని ఒక కథాంశంగా చెప్పేవారు. అలాగే వాటిని అంతులేని దాని 'సాల్యావన'ను నిర్ధారించి చెప్పేవారు—తర్వాత అది ప్రకటించబడినట్లుగా; కల్పనల తప్పకంది. క్రమంగా దాని స్వభావం లోని ఈ లక్షణం కూడా వారి కవిత్వంలో 'అపరాధ్య'లో కనిపించింది.

కర్మమ్యు కర్మకర్త కర్మదళ ఫలబుద్ధి
కర్మకర్తాధికారి ఘనఫలదాతామగుడు
కర్మమ్యు కర్మమ్యు నవయుగధరాన కాంతియు నాయు
దుర్మార్గుడగు కరిచెందు దుర్మార్గుడుగాననదియు

ఆ ఖండంలో (వాసివదానికంటికి ఉన్నదార (edge) తీసివేసి తాళపుగా చేసింది పద్ధతి—తాత్కాలికంగా.

మాదిరాన రంగారావు ఇంకొక ముగ్గురు. రమణారెడ్డి రచనలోనూ ఈ లక్షణం తీసివేయబడింది. రంగారావు కవిత్వంలో ఒక విధంగా వైఖరి కవిత్వ మనదయ్యి. పోషియాలక, ఆంధ్రవాళి, నైపు మొదలైన వాటిని కలిపి వ్రాస్తూ వ్రాసాడు. 'ఇరవై అయిదో శతాబ్దంలో గొంతు' అనే రచనలో నైపుల తాళాన్ని పీలి అభ్యుహించి చంద్రునితో ఈ మాటలు చెప్పి పూడు.

కవిత్వమిది కాంతి కలలా మారి
మనకు దుస్తవ్వుల తెలివిన యంత్రమై
గాలికి కెటంలా తేలి మనస్సుతో
బంతిలా ఎగిరి కిరణంతో
మీరంతా సాక్షానం ఆక్రమించి—కేళి
కదిలి ఎరుగిపోయి, పొగించి
మరికొనసలు ఆయనదాటు తేగ్గి

కొండకారి మంచుమనిషిని నిశ్చయించి
వా మట్టామట్టంకోసం యంత్రాలు.....
వస్తువంతిగా మారుతుంది వా పూర్వరూపం.
కాంతి గోళాల్లా తిరుగుతుంటారు మీరు
ఎవరి వాడే స్వయం కర్త, సంపూర్ణంగా
తెలివిన మనస్సుతో మనము.
కాంతి ముద్రలు - తెలివీయన
చెల్లని మామూలు పత్రం 'రిమ్యూ' జోతుందా?
కాంతి దళం పరిధిలో మౌనతప్ప
పాగివచ్చినంత మీర తిరిగి మీరే కాక?

ఇంతా కాంతివ్యాపక అవకాశంకంటే 'నైపునీక' అవకాశం లాభించింది. నైపు ఇంతా సాధించినట్లు. కొదవను. కాని చిరి 'చీటి' మాటకేం జెల్లతా? గంద్రమండలాన్నే కాదు మూల్యమంజలాన్ని గూడా ఆక్రమిస్తామని వాస్తవంలో కూడా దాన్ని ఒప్పుకోవడం కవం - ఈ రకపు రచనకు ప్రయోజనం - ఏదైనా గానా—చాలా స్వీకరణపొందాను. కాంతి ఆ కాంతి మ విషయాలు దక్కగా వ్యాసాలు వ్రాసి విభావ ప్రచారం చెయ్యవచ్చు.

కాగా, కవిత్వం గురించి తేలిం చేయంటే ఆలోచనాధి ముఖంగా తిండి తిత్వవ్యూహమైన రచనలు చేసే చిత్రికర్త. తిత్వని తత్వనికల సంబంధాన్ని గుర్తించడం చాలాగా వలచుతుంది. రచనలో లావణ్యం ఎక్కువ - చాలావార్లు అది అనివార్యం. కోపనోద్యమం రాగల విజయవంతపుటికి ఇప్పుటి 'మాడి'లో రచ్చే మూలనలేను. వన స్వభావం కూడా అంగుకోక కారణం. విచ్చినకవిత్వం రాకలో కూడా కొంచెం, వర్ణ కవిత్వం పరిపరిచినంతవరకు. మూర్తి క్రి భావకరగావు - మరొక 'కేళి' కథను సంబంధించి మంచి చిత్త కావ్యంగా నిర్మించడం మానే పరైన పరిస్థితిలో కావ్యమైన రచనలు రాగల మూలనలున్నాయి.

కవిత్వం తర్వాత వరలు : ఈ సంకల్పం విశ్వవాసవాద వ్రాసిన ఒకటి రెండు వరలలే ప్రధానంగా చెప్పవలసినవి. వృత్తాధి మండి జరిగిన చరిత్రను పది పన్నాలుగు వరలగా వ్రాయడాని కొయిన సంకల్పించినారని తెలుస్తున్నది. ఈ కవిత్వ భగవంతుని

With the best Compliments of

K. ORR & COMPANY

40, CHINNATHAMBI STREET

MADRAS - 1.

వక, వాస్తవీ ధూనుకు అనే గెండు పుస్తకాలకు ఈ కారణంలేక ముఁ నిర్ణయానికి వచ్చింది. దీనివల్లనే ఆ కార్యకర్తలు ప్రభుత్వ పాఠశాలలో 'అన్వేషణ' పాఠశాలగా మారింది. అన్వేషణ అనేది అన్వేషించేదిగా ఉంది. సంవిధానం ఎంత బాగున్నా చెప్పే విషయాల అనుదాతలగా పాఠశాలగా ఉండడంలేక పై తరగతి పాఠశాలకు ఆర్థికంగా లేకపోతున్నది. ఆ విషయం బహుమతం వచ్చింది. విజయవాడలో ఉంది ఇతరుల కంటే రెండు రోజులు పంపుటలు కూర్చుంటున్నా. కానీ మొత్తం కథలోని 'రెవెన్యూ' కొంత ఉదాత్తంగా ఉంటే బాగుంటే మే!

ఇంక కథలకు: కథలకేం కథాప్రసంగ వరుగా చాలానే వచ్చినాయి. 'ప్రపంచ కథలు' వంటి అవకాశ పంపుటలు, విడిగా బుచ్చుటలు 'యూదు కోతులు' వంటి కథల పుస్తకాలు వచ్చాయి. కొన్ని పత్రికల్లో కొన్నింటి ఇంకా మొదలగు 2 వట్లో మండి అవకాశించి కథలు వేరూ. కెఫెరీన్ మేపు ఫీల్డ్ వ్రాసిన 'ఒక కథకుడు' అనే కథ యూహన్ టిల్స్ వ్రాసిన 'ఒక జర్నల్ నియంత్రణ' వ్రాసిన 'కొలంబస్' ఫిల్స్ అనే కథా పుస్తకం వచ్చింది. ఈ కథల్లో కొన్ని కథలు ఉన్నాయి. అక్కడ కథలకేం కథగా ఉత్తమంగా వున్నాయి. చాలా ప్రామాణిక విషయం కల్పన గొప్ప కథల్లో మాటు ఉంటుంది. ప్రతికథకు వస్తు వివాదం మొదటి ఉన్న లక్షణం మొదటి ఉంటుంది. సంవిధానం రెండు రోజులు చేసి, రోజులకు పుస్తకం చే ఆ ఉత్తమంగా మేరీ సంవిధానంగా మానాం దిస్తాను. కానీ నాకు కథకుడు 'లెక్చర్' కోసం తాపత్రయ పడడం జరుగుతుంది. కథలకేం చేరి ఒక 'పాయింట్' నూడా ఉంది. ఈ రెండూ తెలుసుకొని వ్రాస్తే కథకు రచనా సంబంధ పై ఉదాత్తం ఉంటుంది. పై పేర్కొన్న కథల్లో అనే ఉదాత్తం ఉంది. ఈ సంవిధానం విడిగా వచ్చిన కథల్లో పేర్కొన్న మొత్తం కథలు వేరు వదిలివేయకూడదు—కన్వే కథలన్నీ విడివిడిగా కొంచెం మించు మించుగా అన్వేషణ అనాలి—విన్నవాయి. అరీ. ఎస్. సుబ్బరాం వ్రాసిన 'కొలంబస్' తెచ్చివచ్చాడు. గొప్ప కథలకేం విన్నవించుకూడా ఈ కథ ఇతరభాషల్లో అనువదించ దగినది వచ్చాయి. 'అవర్సాలమేకు వ్యక్తిత్వాన్ని పాగడ్తుంటున్న క్యక్తిత్వం' మేరకు అవర్సాలమేకు వుంది ప్రత్యేకంగా మంచి విషయం వాడుక అంటారు 'విశ్వవాం' ఇంగులో. రాజకీయాలు విరమించ ఒక కొంగ్రసువాది చుట్టూ ఈ కథ అల్లుతుంది. ఇంగులో సంవిధానానికి ప్రాధాన్యంగాని, వైచిత్ర్యంగాని ఏమీలేదు. లో చాలా పలుకుతే కథ. కథలో 'స్వరాజ్యం' అని ఒక అత్యున్నత పేరు ఉంది. ఇంట్లో దొంగలించ వేళ్ళున్న పల్లవిలో ఒకటుండే ఇందరి 'పితౄలించ'. రెండో కథ కూడా సుదీర్ఘం వ్రాసినది 'అవ్వకుడు'. ఇది మూడు జన్మకథ. ఈ జన్మకథలో భార్య జన్మ కథ వాదికి ఉత్తరజన్మకథ నూచించి విడిగా రచయి. కను క్రితం జన్మలో ఎప్పుడో విజయనగరంలో యోధుడు. పుష్పలలికా వారి తెలు ప్రేమించివాడు. ఆమెకోసం కుంభిరా తిరావీరగా ఇంట్లో తల్లి చనిపోతుంది. తల్లియే అవతారం చేరావకుంటాడు. సైన్యంలో ఉండి యుద్ధంలో ఒక వారి తిరిగి వచ్చింది. పుష్పలలికా మరొక వైదికుడు పెళ్ళిచేశాడు—

ఆంధ్ర ప్రజా నీకానికి

మా నూతన సంవత్సర అభినందనలు

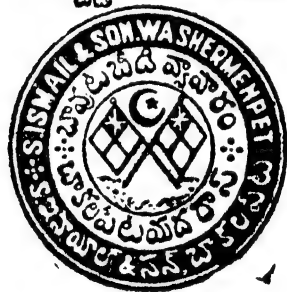
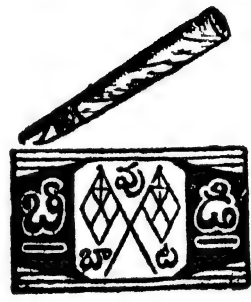
50 సంవత్సరాల పైగా ప్రఖ్యాతి పొందిన

బావుటా బీడిలనే

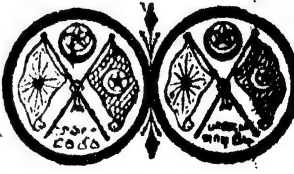
వాడి ఆనందం, ఆరోగ్యం పొందండి.

బావుటా బీడిలే బహు మేలైనవి

రిజిస్టర్డ్ నెం. 86896

రిజిస్టర్డ్ నెం. 82978

షేక్ ఇస్మాయిల్ అండ్ సన్స్ బావుటా బీడి వ్యాపారీ తెనాలి

ఈ జన్మలో ఆమె అతని జీవితం. ఆమెకు జాతిభావంలే ఇష్టం. 'నీకెట్లాంటి' ర్యు కోవాలూగ్లో అది ఆమె మరది నడిగి నీ అతిసు నీలంటిది కోవాలంటాడు. నుకానా ఒక భార్యకు కొంచీ మరలా తురిలా ఏ ప్రేమి భార్యగా కోవకున్నా మొదటిభార్యగాంటి కావో, అదా తన తల్లిగంటి నుకానా. బాలున్నావో కోవకుంటాదని మన ప్రత్యక్షాస్త్రాల్లు చెప్తాడు. ఈ చిన్న పనులం బాధకం పెట్టుకుంటే ఈ కథ గంజాగా ఉంటుంది. ఈ కథలో కూరాలం ఏమంటే, 'భారతీయంగా వ్యాపార్యుల కోరాలు ప్రయత్నించునది వాటిమార్గం అది మానకొని ఏమైనా పరే గమ్యం చేసేకంటాయి. భారతీయంగా వ్యాపారకానినీ నేక నుకానా విచరిస్తూ దిగ్గజా కిక్కిరిస్తూ బాలుకేది చివరికుంటే ఎంతకొంతో వివిధంగా అనేది వ్యక్తినిబట్టి ఉంటుంది - చివరకు 'నిర్వ్యాపం' అంటావ్వి ప్రవాదంబాటకాయి. అంతేకాని కోవొచ్చి నంపం, అగరింబం వివిధరింబటం యదంతో భావనల సహజం ఇలాగే వారి కాటు! ఈ అభిప్రాయంకల వేరు. పూర్వజన్మలో జన్మించి అక్కడ చెప్పి ఈ జన్మలో ఆమెకు వంట చెబుకొని తిని నేనా, నవవీరవ తిరిగివచ్చి నుకానా కూడా అనుకోలే! ఇంకావ్యాపకు ధీరీ వాయన కాదు వారివ్యాపారికి వలీ వాతాడు. అంతే తిరిగిండు నె జన్మలో అంటిది కడుపున కొడుకుగా పుడతాడు! నిర్వ్యాపం, ప్రేమ రెండూ ఆ నూతనంగా పం వాడు. దృఢచింతిని ఒక వ్యక్తి జన్మకొని చూచి చిత్రి పెయ్యం నిక్కబలకొని చివరికి చిత్రించే వాడొకనుంచితే. ప్రేమకొంతో ఒక్కవ్యాపకాస్త్రాన్ని ఇంకొక నుంచితే 'కొంతో' అనేది రుసుమే ప్రాసే ది. ఒక తులిపిల కిరి సొంపయ్యే ఈ అపురూపమైన ఆత్మబాధి ర్యాన్ని. ఈ కథలో రెయితి కోరినాను. కథలో వివిధవనాని తంతి మం. వాక్యలు, 'భారతీయ' అన్నపక్కడా తిన్నాయి. వానది 'మండ' ప్రాసే 'వేనలేని మనము' కానాజీతి వాటించే దిక్. 'కొన్న కొన్న కొనవ్వా' పూర్వం వచ్చి ప్రేమకుంటావు 'నీవీవాయి' ముప్పి' అనే కథకు జ్ఞాపకంచేసి వాస్తవికమైన అంగంపు కథ. ప్రాంతి కల్పనమందరి జన్మాం రచించిన 'ఎంతమాపుల' కథ ఉత్తమ కోటికే.

వాటకాల్లో ఆమెకు వచ్చింది 'నీదరి' వాటకాల్లో తొలగా చెప్పింది. దీనిని కోటారి వంకట స్వామిరావు బహదూరగాగ ప్రాసేనది. కథ వారిద్దరూ రెయి, రాగ-పాత్ర నిర్వహణ కిక్కింకా అమోహ యంగులో. ప్రదిర్వ యోగంక పుండెం- కూగాణక వాటకాల్లో ప్రకంపంపాన మనోకవిమనం. గెందొది తిప్పుడు అగంపరిని వివాహమైన కథను - కిలికొల్లర గాలోని కథ యిది-బోయి తిప్పుగా "వారాణసి-వాఘి" వాటకంగా ప్రాసేగా. ప్రాసే రాగా ఎండయినా ఈ సంవత్సరమే యిం బను వచ్చింది.

వాటిలో చెప్పకొంగ వేరూ వచ్చిన్న లేనూ. మంగుర ప్రాసే "అనాం గారి అన్నయి"లో "కెక్కి" రాగుడిగా వి అనే గంగారెయి కథ చెప్పితిన్నది. రెడయో వాటికల నూడా పలుకులించి రాలెడివారి ఒక్క వివాహ వివాహం ఈయం

మాకొద్దు! అనేది తిప్ప. ఇంగులో రచన, నాగరసింగ, నిర్వహణ దక్కగా అమరికాయి

ఈయేనా వచ్చి గొప్ప వనగంధాల్లో మొట్టమొదట చెప్పి. వలసింది తెలుగు భాషాసమితివారి ఆప్యాయన మల్ల గవర్న హౌసు కిర ర్యుగాగు సంపాదించి విజ్ఞానసర్వస్వం కిర సంపుటం "తెలుగు సంస్కృతి". ఇది 1800 కిక్కిలకు వేగాకన్న లుకొచ్చింథం. తెలుగు వారికి సంబంధించిన సమస్తవిషయాలు జీవం, ప్రజలు, భాష, దర్శిత, పరివా వివాహం, ఆర్థికదర్శిత, వర్గ వ్యాపారాలు, నుత సంప్రదాయాలు. వాద్యుల, సంస్కృతివాద్యులతో తెలుగు సంస్కారం. వాద్యుల పరిణామం, చిత్రకళ, సంగీతం, వాద్యకళ- ఇంగులో గొతొలక తిరిగిపెట్టున్నది. ఆమెగమనాలవారి అధికా గులు వేలలా అయినవారు ఎందరో ఈ సంపుటానికి ప్రాసే విజ్ఞాన ప్రవారానికి వచ్చిడినా. అంగికంలే ఈ సంపుటాన్ని సంపాదించి హౌసు కిర ర్యుగారి కృషి అమల్యం. ప్రతిపుంబానా ఆమెకన్నా ఎంతమగుంది. కీ|| కీ|| కొట్టానా లక్ష్మీరావుగారి ఆధియానికి కిది. కిర్వగారి దర్శితవాద పరివాహానికి వార్ధిం, ఆంగుల సీక్రమంసంస్కృతి దర్శితమైన విజ్ఞానానికి. నానా క్రంథంవల్ల మొట్టమొదట. తెలుగువారి కిర్వగారికలవైనా యున పడి తంగ.

వనగంధాల్లో ఇంక నుత్తరంగా చెప్పకొనలసింది వాంగి కిరాయి అప్పారావుగారి వాద్యకాస్త్రానువా ఇది నెయ పుటా లుకొనే గంథ. పూర్వమంగ కొవొచ్చి వా నానావ్య వాకు లకు వారివంకా వాద్యులను నుంచి పరిం. తెలివజ్ఞులగ గంథం మానరానుకొన్న, వాకుకాని నుత్తరవాద్యకాస్త్రా రలు వాద్యకాస్త్రాన్ని అనవదించాడు. అయితే అది కొంత వ్యక్తిత్వము లకే అర్ధమయ్యేనాయలో ఉంటాయి

కెట్టాత్కారం పెట్టుకొన్న వనగంధాల్లో వుంకొ దిమై వచ్చింది. ఆంగ్ల రచిత వాద్యకాస్త్రామీనానా తెలుగువామెనా పంపంవారికాతిం ప్రకంపానా భాషాకొన్ని పరిశోధన మార్గంగా వచ్చి వాడు నుంచి వామనావారి వేం వేం బరాయనాస్త్ర గారి వచ్చి వాడుని వేదిక అనే గంథము తిక్కాజ్ఞలకొందరి రామయ్యగారి కవిరాజ కథానాటి. అంగికం కిక్కిరకొన్న ప్రాసేన 'వచ్చి వాడుని వచ్చి' అనేయూడు గంథాయి వచ్చాయి. కొందరి రామయ్య గారి వచ్చి వాడుని వచ్చి తిక్కాజ్ఞలకు ముగ్ధవాంలే కంబరాయనాస్త్ర గారు తిక్కా కీలీవా నంటారు. ఇంకొందరు వచ్చి వాడు చెప్పం పచ్చి.

'భారతి'లో 'రామాయణకావసం' ప్రకటితం 'కవయూ దానివిది చారిత్రికమి తర్జునలలా స్వరీంపదగివే.

పత్రికలో వ్యాపాలకురస్తే ఎంకీనాటలు, రాష్ట్రగనం, గిరి మాగు: ప్రేమకీతలు కన్నంపాని వాటకు-కీలమ్య పెళ్ళి, సాధిగని ప్రణయయాత్ర, కవికీతాల్లో మొదలైన కొవ్యా వాద రింకాత్కొన్న మైన విమర్శలు వచ్చాయి. వ్యాపకాల్లో భావన నుంచి, విమర్శననుంచి కొంతెచ్చి జరిగింది. మనపు వచ్చి కొవ్యాకా అభిప్రాయాలనా మిరిం వ్యాపకార్చి ప్రయత్నం

జరిగిందనీ, తూలనకూలనకూ చూస్తే సమాహిత చిత్తంతో అలా దించడం జరుగుతున్నదనీ చెప్పవచ్చు.

కవిత్వం కత్తెభిముఖంగా ఉంటుందనేది సునం నుకొ యిప్పు డిప్పుతే గనువిస్తున్నా మనదానికీ విషప్రభులు ప్రాసం కాకుండా కాటాంబికి వ్యాసాలు ప్రతీకలకన్న ఈ వ్యాసాలెంత సంభరితమో మనదరితమిది వ్యాసాలూ అట్టివే. మంచిపూడివారి కలా తాల్లో భావాకలాపం శ్రీ గడితమి, గొల్లకలాపం భాణిక అని, కోడిగాడి కలాపం 'జోంబీ' అని వ్యాసాల, ఇలాంటివి చెప్పవచ్చు.

ప్రతికలో సమాఖిలుకూడా కొంతవరకు పక్కలు దిగింది కంటే ఉదాత్తంగా ఉండడానికీ ప్రయత్నిస్తున్నాయి. వాతావలూ కూడా విప్రవాసివా నదికే స్థితిలో లేదు. 'మౌనమైపో' కావ్య సమాఖిమీద ఆంధ్రప్రతికలో వచ్చిన 'ప్రతి సమాఖి' ఇంకాను వివర్యం. ఇదికూడా సంతోషించదగిన చైతన్యమే.

ఆంధ్రపత్రిక వారపత్రికలో 'తెలుగు వెలుగు' కే కీర్తి క్రింద గొప్పవారసించుకొన్నవారిని పరిచయం చెయ్యడం. వారి గొట్టు పొట్టుకూడా చూపించడం - అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా ఆ కీర్తికను వివరించగా వివర్యపించడం ఒక విశేషం.

ఏమైనా కీర్తి సాహిత్య అకాడమీనుండి తెలుగువారి పుష్టి కానికి మునుపటి లేకపోవడం విచారించవలసివ ఎంగరి. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారు, సంగీత వాటి అకాడమీ వారు చేస్తున్న కృషి ప్రశంసనీయం. సాహిత్య అకాడమీ వంటి రాగకాస్త్రీ గాగి 'స్నేహితుని కంఠం గంభీరం' గూహాలు మహామతి యిచ్చి ప్రార్థిపించింది. సంగీతవాటి అకాడమీ

క్రితాత అప్పారావుగారి కాట్యకాస్త్రీగానానానికీ రమ్య మహా యలు మంతాన చేసినట్లు విన్నాము.

జ్ఞానంగా చూసే ము పంగా ప్రాప్తమౌతే. ఇది వికారి సంవత్సరంలో తెలుగు సాహిత్యంకొసం నలలు కాటకాలు చక్కనిది తొడిగా రాలేను. ఆగ నవ కలవాటుపడడంలో ఈయేడు వచ్చి క్రొత్తరచలు తప్పవైనా ఫ్యాలేవని వారు తోస్తున్నది. ఏమంటే మనలో కిమంతుకుగాని, వైరిధ్యానికీగాని కొనకలేదు. అన్ని కాలలోనూ చెయిరిగి రచయిత లేవనో ఉన్నాగా కదా కలి సాహిత్యం. దా ప్రార్థనకొంగం మిదలిన మరెవరో భావ సాహిత్యాన్ని గురించి ప్రాసం పుష్పర్తి వారానాచార్యుల వంటి మహాభాషా వేర్లు, సాహిత్యకాండరి తమిళ సాహిత్యాన్ని గురించి ప్రాసం చల్లారాధాపుష క్రిందటి తమిళభాషా వేర్లు ఉన్నాగా. మనుషులూ సాహిత్యంకొ కొంత పరిచయంచెయ్యంటే తెలుగు సాహిత్యం ఏదూడా ఒక కోర్కే తేగలదు.

ఈయేడు వచ్చిన రచనలు కొందమని కించపడ వక్కరలేదు. స్థాయిపాగే మునుంలొ రాగి కొనవడం మూలం గమన తెలుగుసాహిత్యంంవంలో అన్నికాల పుచ్చువాకునూ. పరి వకాలూ ఉన్నాయనే సంతోషంపూనవచ్చు, విజమైన అభివృద్ధి దనున్ని ఆశించవూనవచ్చు.

“మాతాకోకాగింధి: మరణాంతి: కర్ణికార్: కరీషి: పుష్పార్: వాగివారై గ్వమలమలయై: కింకు: శాంతిముక్తై: ఏలేర్నావా పకార్: మనుమభిభిర్విభక్తైర్నై నై ర్వాసంతై: పుష్పలంబిర్నిలం! మహా ప్రగరవాద్యభాంతి”

భోరన నంకుర పల్లవ కోరక పుచ్చఫల వితతి: గొనురయిరి మనో
హరములై నారములై యారామము లొప్పి మధునమోమకేళిని
నలిమొగ్గ: విరిపువ్వులు నాగోతమై చూడనొప్పె: జంపక మత్తె
జ్వలరుచి రేపగ లూంక వలిగిమ నుద్దీప దీపవృక్షమునోలె:.

(స్నేహితుని వసంక వర్ణనలు)

మంగళ మాఘమ్

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బరావు

నాంది

వృథువనకు లేమావి—మల్లియ

నేనవికి—వృష్టికి కదంబము

తిమ్మి శరదకి—సీతు శిశిగున

కీచ్చితివే హేమంతమా!

పూర్వ రంగం

కోయిలు రాగాలు తియగ

తిమ్మలకు ముద్దాడ తొమ్మెద

కన్నెలతెలు ఎమర్తలాడ—న

నంశు దరిగిను సుఖముగా.

రాని బంగారాకు లొత్తగ,

బగ్గిబడి నవ్వంగ మాగని,

చెందినార్పన నలువ విరిహిడి

దీర్ఘ వానిరములు చనెన్.

బడకుచాలవి కుగూ పొలిక—

తెదరి చెదరిన కదాపుట్టల—

కొదమ ముబ్బులు కులకా—పులి

కించె బోడిము తోకాకా.

మానుకధారణ—వానిముంపుల

నీగుండగ నిర్మరములె

ఈనిమోసిన భేనువులవలె

కనులు తవిపె తటాకమల్.

అన్నగడ్డం భంగి చుక్కా—

వెన్నెను వెంగన్న మట్టల—

మ్రుంగ దయ్యములగు చీకటి

బడలు విడ మిట్టాడుచుగా.

వీటిజాములు తేటతే రను—

బాల లెండను-వచ్చునేని

చెండ్లుమా సెను-ఎనులు వేసెను

తెలవచ్చిక బీళ్లలోగా.

స్నానమాసిన చాన బానిసిన

నీళ్లు పిడి బయల్ల పటదిన

చీరలన తెలుపారి మబ్బులు

తేలియాడె నభంబునగా.

మంచిగుమ్మడిపూలు బంగారు

కంచములనలె మించె గట్టల;

తేయి చుక్కలీటి కన్నది

దోన నూగరి పిండెలగా.

పాలుపోసిన వయరు పొట్టల

చేయి శ్వమల మాంసలములై

ఈవచ్చిన విడుచులాయెను

శిశిరు సావానంబునగా.

భోగినోములు నోచి నెంతలు

వనుపుచీరెల ఎమి కలదగ,

పాలపొంగిలి పండిపోయిరి

చలికి కయ్యల దూరిగా.

మిరపనోటల మెరిసినవి పగ

దల బోలిన పండ్ల గుత్తులు—

బంతి ముక్కల చాట్ల పూచెను

వనుపుముద్దల నెత్తెనగా.

కచ్చినానే మాఘమా! శ్లా

ఘాగిరంగ రసవసుపోఘమ!

ప్రత్యేకం: స్నానప్రత్యేకం

భక్తదన తాపాఘమా!

శిశిరశుక్ల నిశీథగుండున

శోనిధుర లేవగా—వై

కుంఠమున వాకిండ్లు తియగ

వచ్చినానే మాఘమా!

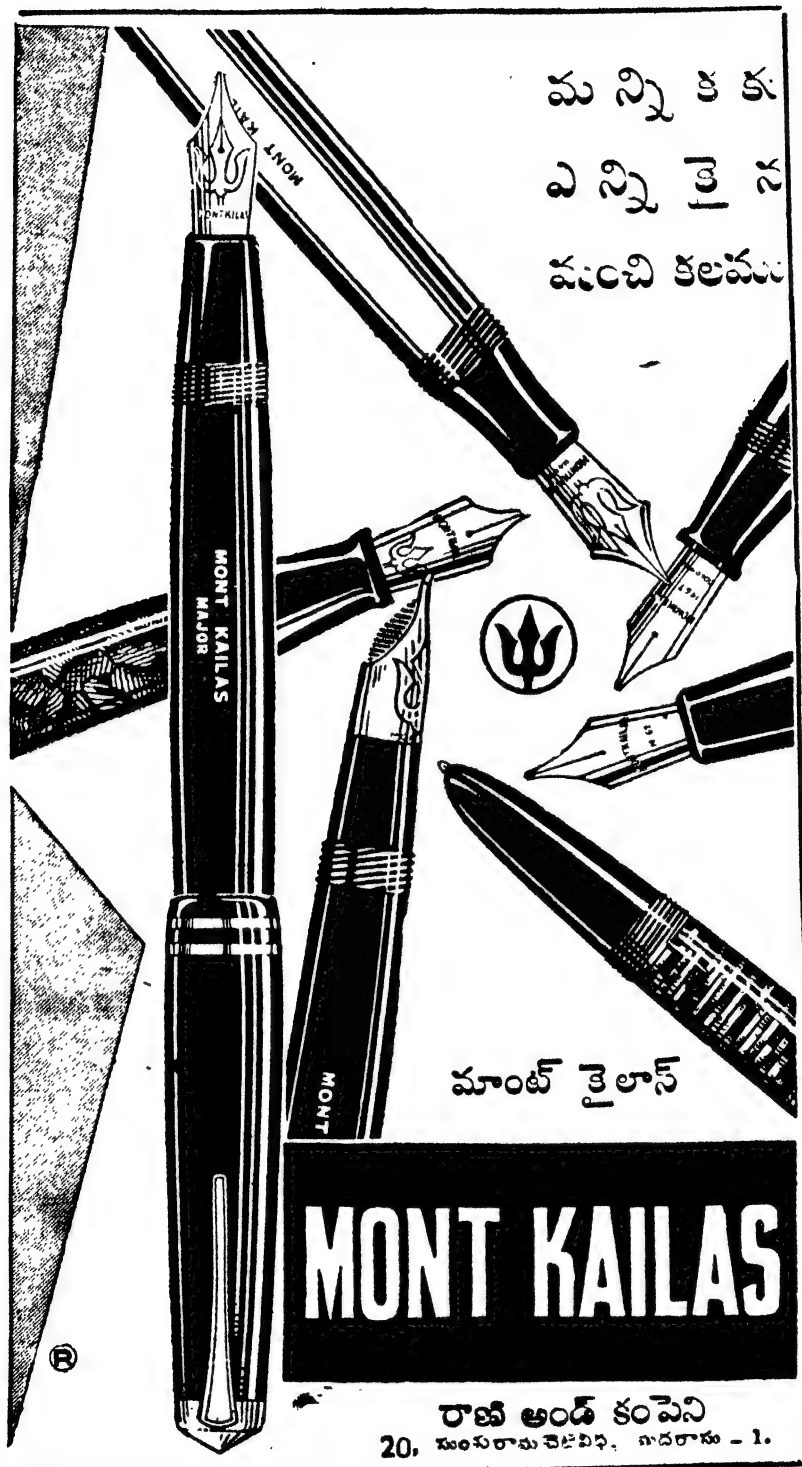
పెండ్లిననాహములు-పిలుపులు

ఇండ్లకును సంతప్రవర్తితలు—

పంటకోతలు-కుప్పకరి

శ్లాన్ని శుభములె మాఘమా!

మన్నిత కృ
ఎన్నితై న
మంచి కలము

మాంట్ కైలాస్

MONT KAILAS

రాణి అండ్ కంపెనీ
20, ముంపురావు చౌదరిని, నాదరావు - 1.

ఆత్మ దీపము

శ్రీ హరీత శివశర్మ

ఏను నేను కి నూతి పామితి బంహియః శుభాశుభ మో
రైసః శుభ్ర హృదంతర త్రివిధీవ్యచ్ఛాంతభావుండనై
ఏను నేను నిరంత నెవరిత నంహిణ నృహరీధుడై
ఈ నా జీవితమిల్ల నేమగునో యం చేద్దన్ సంత్రాకృతిన్.

లులితహృత్కుహరవల్లు ప్రగల్భంబు గోమృగనంయుఁడ్రుతిసారకలన
చలివంఛామందపానోన్మటన్పటి కామ్యశిష్టా విషకర్ష వలన
లలిత నానాభ వవలితమ్మ డాహమ్మ తతమహావరణ వర్షనము శలిమి
గలిత సమాద్యోగ గలితమానసహంసి ఆమంజవనిషద్యాప్తిచేత

పేళల తనూచికాన గ్రహిష్టమైన
బ్రహ్మకులోపల భావ మజ్జుటలాకు
నియు నధ్యాసా, భ్రాంతియో, యెరుగరాక
నాకు నాలోన గుడునుల్ల కాక లేదు.

మా నూమోహనవాహినీనిహృత ర హస్తూగహిల్లోలలో
లామూనంబగు జీవితంబున నుశీలాన్యంబు లాశీవిష
శ్రీ యోగంబులు దృష్టకీషనర చ్ఛిష్టాగ్హృషీకంబున్
ఆయం బో బ్రతు కింతయున్ అభృతహల్యాతుల్యంబుంక ము.

కన్నుల్ జాతును ర్లరంధ్రములు మ్రుక్కన్ విందు క్రేణిన్ నమా
కన్నంబైన సుహృద్వర ఫలిర కళ్యణిన్ద్రవాణ్యంబులన్
ఎన్నంజాడను; ఉత్కలామకజరాన్యో దబ్ధజీవుండనై
ఉన్నిద్రాహతిబాధ చెందుదు క్షవణ్యశ్యాళ సందప్తశిన్.

తొలిచడుపుల్ ప్రబుద్ధములు ధూర్వహముల్ పరిణద్ధ ధర్మముల్
మలిచడుపుల్ చిద్రములు మానరముల్ ఉత్తధర్మగ్రథముల్
తొలిమలివిద్యలన్ మనసు తోచదు, నోచినకో అనహ్ని వి
హ్వలము ఎంతవట్టు తుడి పట్టదు బిట్టు మమావతాళమై.

నాలో నేనయు చూచుకోదిపురుగున్ నాన్యత్ పథప్రహదివి
శ్రీలాలిత్యమునోని వెల్లొకటి తోచితోచనట్లై, యెకో
బాలాహన్కర గేఖపాలి నహ గాత్రమృదు మిన్లై, ద్విశా
లోలత్రిప్ర ప్రహేళికప్రహదమునై, లోనూగి నై నూగుచున్.

ఆత్మ దీపము

భువనాన భువనాత్ భువనల్ల కానాత్

గగనవిధిః హూమము శబలి

నిత్యనిత్యాంశభూస్థితనరంధ్రంబోధి

కిరీతము దంక్షేత శిశి

గహనాంధకార నికారదీప్యస్తీ ప్త

దీపవృక్షభిక్షావదీప్తి వెలిగి

అతినిరంజితజవ ద్భత నత్యకామనా

కృతి నూత్న మరుభూతి నిలకరింతి

ఇతి యెవో క్రొత్తనుభుగోహ శబలివచ్చి

ప్రవిగ్రహోపలి దీపమృగలెను వెల్లు

మనసులో భావ వేర్పరింపరాని

స్థితిని పొందినదాయ వేధించు నన్ను.

ఈవెలు శేమి చిత్రమయు ఇంతకు ఇంతకు నానిపోసనా
ఈవెలు గూఢో చిత్రమయు ఇంతస్థిఃన్ గని నిల్వనేర్చునా
ఈవెలు శేమి నిర్వహ, మశేమిగ నిల్వ దసంగరాదు, తా
నై చిలనచ్చిభావహృతి నందినయట్లుగ నాత్మనీపమై.

దైర్ఘ్యభావమునైర్భికో దళపు నర్వంగిన్ వ్యధాఖన్నమై
అనిన్ పొందినయట్లుగన్, మరల నత్యంతంబు నానంబిన్
పాధీయః పరిమృష్టమై పాలుచు నదైర్ఘ్య ప్రమాణక్తిచే
పాధిస్తావితి ము ప్తకృష్టము మహోర్వ్యాసూఫలారంధ్రమై.

అభిహవమైన జీవిమునందన నత్యరిరంసనాన్ శనత్
విభవనుహస్తి కుండముచు తిరిచి హాన్యముగాగ దుష్టదీ
ప్రభవము నా జవంజనగర పకృతిన్ హావనితు, వీశమున్
అభయశమప్రళయస్తవధమాదన నిల్చుచు, తెల్వి గొల్చుచున్.

ప్రళయమనజేసి దీక్ష ననువర్ధనమున్ పొనరించి దక్షిణా
వితామహాశుభావందపి స్థిరచిత్తమునైన తాల్మిగో
నాశము శ్రద్ధతో విమల నత్యమూసన్ శిఖకొత్తు క్రొత్త న
ద్ధితిగిని తార్తు జీవితము తొలలిము నాత్మ త ప్రళయమున్.

అవతలి కోణం

శ్రీమతి తురగా జానకీరాణి

నిందారాజు సేవనాలో గెలు ఆగి పడిన సుమలైంది. తలుపు దగ్గర నిలబడి ప్లాట్ ఫాం అంతా కలయి చూసి చూసి. నీతి లోపలికి తిగివచ్చింది. సుంద్రరావు బద్దకంగా ఆపురించి లేచి కూర్చున్నాడు. “ఏం? రాలేదా మీ పోలికలని చెల్లాయ?” అన్నాడు.

“ఇక్కడికిరాను. ప్రాచారాజు సేవనకి వస్తాను. ఇక్కడికిరాదు” అని రాసింది—లేనండీ యింకా ఏం బద్దకం చెప్పండి. నానీ ఏమైనా కొని పెడుతున్నానని అలావెళ్లి.”

సుంద్రరావు లేచి గట్టుపగలుమని, పేరయి ముడత పెట్టి, “ఏంకావారిరా నానీబాబూ!” అని కొడుకుని పలకరించాడు. వాణ్ణి ఎత్తుకుని రైలుదిగి క్రిందికి వెళ్ళాడు.

స్టేషనులో కొలామలం చూస్తూంటే నీతికి తన చిన్నతనంలో వెడవాడ ప్రయాణం భావించబడింది—ఆప్యట్లో సువిక్రమాదా వుంది. ఎవరినో వెళ్ళి యితే వెళ్ళాడు. వెడవాడ సేవన చూసి తిడుతున్నా ఆర్థిక మనస్థితి మరచించింది. అది లోకంలో ఒక భాగంగా కాక, ఒక ప్రత్యేక ప్రపంచంలా కనపడింది. తను, సుమిత్ర ఒక్కరేమీ ఒకటి గట్టిగా పలుకుచు, ఎక్కడ తప్పిపోతానా అన్నట్లుగా పడినాడు. ఆ తర్వాత నానీ గట్టిగా కలిసి లేచి యిద్దరూ.

సుమిత్ర స్కూల్ ఫోటో తనకు ఆఫీస్ లో చూపింది. ఆమె చూసి అప్పచ్చెల్లెళ్ళు లేచినా సుమిత్ర, తను చిన్నతనం నుంచి ఒకవేళ ఆమె గురించి లేకుండా వెళ్ళాడు. ఆ తర్వాత కాలేజీ చదువుకి తేలికగా వెళ్ళిపోయింది సుమిత్ర. తన ఎల్లికూడా వచ్చింది కాదు. ఎమ్. ఏ. ప్యాస్ అయిందని, ప్రాచారాజుగారు పెద్ద అఫీసుగా వున్నదని తెలిసింది.

క్రిటి ఏడుపుతో ఆలోచనలు చెరిపాడుగాని నీతికి. కానీ ఎత్తుకుని మమకాయించి మళ్ళీ పాత బట్టి, ప్లాట్ ఫాంలో వదిలి వీళ్ళలో కలవాలమంచి, చిట్టినీలంతా తుడిచింది.

రైలు కంపోర్టుగా. సుంద్రరావు వచ్చి రైలెక్కాడు. నానీ చేతుల్లో చిన్నట్లు. చాక్లట్లు వున్నాయి.

“ఇంక యింకా నిమగ్నం పడుతుంది ఆక్కడికి చేరడానికి.” అన్నాడు సుంద్రరావు వాచీ చూసుకుని.

పాతక కనుంటే. చక్క తిగింతు పెట్టినందుకే కాళ్ళు చిట్టి కేకలాడుతోంది. ‘నూ’ కబుర్లు చెబుతోంది.

“నవ్వు దిగడం ఎంతో సరేగానీ, నేనకూడా వస్తే ఏం గానుంటుంది చెప్ప-అవి ఒక్కరే వుంటున్నావా?” అన్నాడు సుంద్రరావు.

“ఏమి భరవాలేను. నేనా అది అంతగా కానీవన్నాడు వెళ్ళక “నేనానుండు. మీ కంపుకు నాకులేని యి?” చిట్టిని ఎత్తుచి తిట్టినా పడుకోబట్టి, చిన్న చిన్న వస్తువులన్నీ పెను ప్రతిపక్షం నీతి.

“నవ్వు ఆనిట్టి చూసి ఎన్నేళ్ళయింది? నవ్వు పడతావా?” అన్నాడు దిగి మళ్ళీ.

నీతి నవ్వింది “సుంద్రరావు! నవ్వుచూతా నేమిటి?—ఎంత యిదిగా వుండేనాళ్ళ మునుకున్నాను? మూల ఫైవల్ గరకు ఒక్క వోల పెరిగాము. ఆ సమానం ఇదిగం కలిపే వుండేనాళ్ళం. మా అమ్మ నవ్వుచూపుండే—నీతికి ‘వెళ్ళి వెళ్ళి కౌపుగాలక వళ్ళ నుంచి పెట్టెవెతారేమనని. అది దామ్మ నేర్చుకుంది. మానాన్న నాకు నేర్పింది నీతి. మళ్ళీ ఏడాదికే నా వెళ్ళి చూచింది.” రైల్వోంచి తొంగిచూసింది నీతి. దూరంగా మేడలు, పొగగొట్టాలు కనుపిస్తున్నాయి. ప్రక్కనున్న హుస్సేన్ పాగర్ మోషనంది చల్లగాలి వీస్తోంది.

“అది బాగా చగువుకుని వెళ్ళి వెళ్ళి—కత్తొక్కామూగలేంది. నేనిలా సందారంలో పడ్డాను.” వెనక్కి తిగి సుంద్రరావువంతు చూపుచు నీతి.

“ఆ హుస్సేన్ కళ్ళే నుండి. నేను కుస్తీపట్టలేను దాంట్.” అన్నది. సుంద్రరావు లేచాడు.

పానానంతా ఎక్కుకుని, చిట్టిని ఎక్కుకుని నానీని పవించి కూర్చోబెట్టాడు. సదికుగా నవ్వు ముగ్గులోంచి వచ్చింది రైలు. “పూలు, పూలు” అంటూ ఎగిరాడు నానీ. “అది పేపర్ ఫ్లరర్నా నాన్నా?” అని అంటున్నాడు వాడు.

రైలు ఆగకుండానే కంపాగ మోటులోకి ఇరుగు కూర్చొని ఎక్కానై కిట్టిగోంచి తల బెట్టికెట్టి చూసింది నీతి. రైలు ఆగింది. సుమిత్ర ఎక్కడా కనపడలేదు. పానాను అంతా కంపిస్తున్నాడు కూర్చొని.

సుంద్రరావు కొట్టు తీసి భుజాన తగిలించుకుని “కనుపించిందా?” అన్నాడు. నీతి లేచిన్నట్లు తిలపింది

“దిగింది చూద్దాం.” అన్నది. అతను క్రిందకి దిగి పానాను రెక్కచూస్తున్నాడు. అతనికి చిట్టిని అందించితనా దిగింది నీతి.

“నీతా!” ప్రక్కనుంచి శైలివేయి పడింది నీతిభుజాన. సుమిత్ర! సుమిత్రే? ఎంతో మారిపోయింది?

“మీ రైలు పదికొంతున్నరకకు రావని ఎంతైగోవాడు చెప్పాడు. అఫీసుకి వెళ్లి, కొంత పని చూసుకుని యిల్లా వచ్చాను. ఎన్నాళ్ళకి చూడాలన్నా! పదిళ్ళయిందేమో కదా!” అన్నది సుమిత్ర. ఆమె నవ్వులే బుగ్గలు చక్కని నాట్రలు పడుతున్నాయి.

“చాలా మారావు సుమిత్రా నవ్వు-ఇదేగో. ఈయన్ని చూడలేదుగా నవ్వు? చిల్పింది నీతి.”

సుమిత్ర సుంద్రరావు వేపు తిరిగి “ననుష్కారయింది” అన్నది.

సుంద్రరావు ఒకచేతిలో సిగరెట్లు. భుజాన కొట్టు, గండ్లో చేతిలో చిట్టి వుండగా, ఏం చేయాలో తోచి, కంపాగ నానీని “ననుష్కారం” అన్నాడు.

నీకంటేల వ్యతిరేకంగా "నానానానా! నానా నానానా" నమస్తా రాల్చుకోవడం—దాన్నిలా ఇన్వెంట్ అని చిట్టచి తినుకుంది. నానా, నమస్తా తరంగా వెళ్ళగా కొత్తగా మామూలు, వాళ్ళవాళ్ళ చేయి తట్టుకున్నాడు.

బతుకులకన్న, టాక్స్ ఎక్స్-పర్ట్ తరంగానన్నర కొత్తోంది "మీరు ఆఫీసుకి వెళ్ళలేమా" అన్నాడు కుండ్రాపు.

"అక్కరలేం. రెండు గంటలకి వెడతాను" అన్నది కుమిత.

"ఏం పీత ఎమో మాట్లాడుకుంటా యిలాగ బోనామోనా? ఏమండీ, నూ పీత యింకా నిశ్చయంగా వుంటుందా ఎప్పుడూ - మీరు ఎప్పుడూ దాని వాగ్దోషలో ముడిగిపోతూ ఉండోమనని నేను భయపడుతుండేదాన్ని."

కుండ్రాపు నవ్వాడు. "శేండ్ల నామ్మ దా పదనాయ్ కండీ పీతకుంటుంటే మామోగర్ల కొత్తగా వుంది." అన్నాడు.

నీకంటేల వ్యతిరేకంగా. "మరి! ఏనా గానా నిశ్చయంగా మొరెల్లా లాగా? నూ కుమితకి చెప్పకోవలసింది లామీ వుంటాయి-ఆఫీస్ మీరుండగా ఎలా?" అని కుమిత తరంగానానంది.

కుమిత చాలా అందంగా వుంది. నిశ్చయంగా అంతా అనుకునేవారు. అప్పుడు బాగా పన్నగా వుండేది, అతి నానాకు అపించేలా. ఇప్పుడు కొంచెం బాపుకోవడంకంటే, దుడ్డిదనం తగ్గింది. చెతులు మొగిలిస్తూ వున్నాయి—మెం, చెవులు నడుగు. వింతగా కోర్చి కోర్చివున్నాయి; కొడుకీ ప్రతిగా కన్ను అతిన్నగంగా తెల్లగావున్నాయి—టాక్స్ యింటికి చేరే లోగా పీత కంటిపొంద కుమితకి.

"అంతగా మారిపోనానా పీతకి అంతిదిగా మామూలువు. నవ్వుకుంటుంటే మరలేమిటి—పూర్తిగా కృపిణీయ బోయూవు?" అన్నది ఆమె—"ఎంతకీ నిర్లక్ష్యమిటి?" అన్నది.

"నీకు నానీ, అది చిట్ట—అలాపేర్లు చెప్పకు మీరు— నవ్వుకోకు మీరు." అన్నాడు కుండ్రాపు.

చిన్న యింటిమండు అగింది టాక్స్. గేలుదగ్గర ఒక పని కుమిషి కూర్చునివుంది. కుమిత దానికి యింటి తొలించేది యిచ్చి, ముందుకువెళ్ళి, టాక్స్ వాడే దెబ్బచేసింది "అదేమిటండీ?" అని కుండ్రాపు అంటున్నా విపించుకోకుండా.

కుమిషి తొలితన వచ్చి, నీకంటేలలోంచి చిట్టచి తినుకుంది ముందుకంటే బల్లి పోఫా పెట్టా, రిడీయో, ఒక మూల బల్లమీద పులికలు. అద్దాల మీదాలో వుండకం— గడంగం అక్కడక్కడ పెయింటింగ్స్, పనితనం మామోచే అందమైన నీళ్ళు చిట్ట చిట్ట లున్నాయి నీటి యిత్తు ఒక పారి కలయనానీ, రెండో గదిలోకి వెళింది. అక్కడ ఒక పందం, ప్రెస్టింజుకేబిలు అద్దం వీగవా వున్నాయి. ఆ తర్వాత గండుగులు - ఒక గది చాలావరకు భారీ గతే వుంది. ఒక అలమరలో కొంచెం, చెంచాలు, టేబిలు మాత్రం వున్నాయి. నీకంటే తంటిల్లు.

నానాను లోపల పెట్టించి, కుండ్రాపుని కూర్చోయి చెప్పి, కుమిత లోపలికి వెళ్ళింది. "ఏం? వచ్చిందా నా పంపారం?" అన్నది.

నీకంటే అంత భయపడి "చాలా చేర్చానీ, నానానా, ఒక్కరై నీకు?" అన్నది.

"ఒక్కరై నానా నానానానానానానానానానానా. ఏది శేండ్ల నడకనుండి—కొట్ట తొలుతగా—నడక వుంది. అది తివరమంటే యిట్టిని తెప్పిస్తాను." అంది కుమిత.

"ఇప్పుడేమో నానా - న్నానానానానానానానానానా. నానా అక్కడ యిదేవోకి భోజనం అలవాటు. ఆమె పదింటికి టిఫిన్ తినివెళ్ళి, టెటిగంటన్నరకి భోజనానికి వస్తాను. అదా? కంట కుమిషి అలా అన్నీ నడకగా వుంచాల్సిందే. పిల్లలకేమో నేరే కంట తొమ్మిదిన్నరకలా వుంటాను. అది నీ పిల్లలమిటికి. నానీకి నీళ్ళు డిజి భారం తివకుగా నానా! నీ పిల్లలమిటికి వుంటే, కొంచెం వెడలలో నూనీ చేసి పెట్టేస్తాను నానీ. నానీ కంట మాత్రం నీకే చేస్తాను."

చెప్పకుంటూ పీత యింతటికి వచ్చింది. ప్రాయశఛయంగా అనుకుని వున్న ఒక గదిలో పెట్టించింది వాళ్ళ నానాను కుమిత.

"ఇక్కడ యింకో గది వున్నదేమిటి?—భారీగా వుండే యింకా?" అన్నది పీత.

"నేను నిశ్చయించడం, నామోగర్లం యింకా గదిలో పెట్టి తిలుపుండే నూ? నూ ఆఫీసు వాళ్ళవరకు నానీ మాట్లాడానీ వుంటుంది. దీనిని కుమిత వైచిత్త్యండానా నేయించాను."

అందరి న్నానా అయ్యేటకీ 12-30 అయింది. కుమిత వచ్చింది.

"మీరు కంటచేసుకుంటారా?" అన్నాడు కుండ్రాపు భోజనానికి కూర్చుంటూ.

"నావారింకా చేసుకుంటాను. బాకమనీ నీకంటేలమంది తెప్పిస్తాను. నా కుమిత బంటుని చూడొగగా. ఇక్కడే దానిల్లు. ఎప్పుడు కేకపనా పలుకుతుంది. ఇన్వార్ట్ మంచి రోజులయిక్కడే వుండమని చెప్పాను—చాలా మంచిది."

నానీ అన్నర తిందానీ నేనీ పెతుకున్నాడు. అది కొడు యిదని, యిదికొడు అని వాళ్ళ ముగిసి పెట్టుకున్నాడు.

"ఏం? మీనాడే పరిపవనా నానంట!" అన్నది కుమిత.

పీత నాడీన్ విసిగిపోయింది. "నానాడే చిత్తమనీ తింటాను అన్నీ—ఆపెగు యిలా పెట్టు." అన్నది. నీకంటే పెరుగు అన్నం మాత్రమే తిన్నాడు నానా.

"నామోగర్లం నేను రండేస్తాను నీకి" అన్నది పీత.

కుండ్రాపు కంట చాకందన్నాడు. "నానానా వుండకా నండీ కంటరిగా ఎం వుంటాను యిలా?" అన్నాడు తనను.

"నీకు, చింత లేకుండా నానాగా వుంది యిక్కడ. ఇక్కడంతే స్వతింత్రిం అక్కడంటుందా ఏమిటి?" అన్నది పీత. భోజనాల తర్వాత కుండ్రాపు పడుకున్నాడు. నానానా పడుకున్నాడు.

పీత కేంద్రరానీడు. మోగలు, పగవులు అని వైచిత్త్యం నానా ఎంతపీరున్నా పంపించింద పగనవిషి కుమిత.

"నవ్వు ఆఫీసుకి వెడతానన్నావు నా—తర్వాత పడుకుంటా నులే, చెప్పి ఖబురేమిటి?" అంది పీత -- రిడీయో తిక్కతూ.

"ఏమన్నాయి? యింకా మధ్య మామూలు కలితచ్చాను. నీళ్ళ నానీని చూపించాను. నావ్వు పంకొంటికి రానేని చాలా యిదేమిట్టాను—చింత అక్కడే ఖబుర్లు నేను చెప్పేదిమిటికి

అత్తలాలు బ్రాహ్మణులైనా మహా! వాళ్ళే బ్రాహ్మణులు అత్తలాలు లేవు నీకు."

నీ కంటే బాధ్యుడి. "ఏమిటి, అత్తలాలు బ్రాహ్మణులే తీరి ఎక్కడికి ఈ కలలలోనే పోవడానికి. కలివివా. యిం అయినా, పిలలే అయినా. కం - వెళియేనా? కి ఏమిటా - కవులైనా వున్నా వ్రాస్తారంటే - నీ యవమన పని చేసుకుంటావు, కావలసింది తెచ్చుకుంటావు - ఒకరి నిబంధన ఏమిటి నీకు? - ఈ అరహా వేన."

కుమారి మాట్లాడలేదు. చివ్వుగా విన్నది.

"అలాగని నీకు మహా పరిహాసాన్ని కనుకనే వ్రాసావో చాలా మంచిరసం - కానీ ఆ భేదం భేదమే." అన్నది నీ కంటే పనిమంటున్నట్లుగా.

"కవుల పాటెవరిమీ - నాకు. ఏ. కా?" అడిగింది కొంచెం అని.

"అవును. నీవే యింకో దేహానా కోర్కె వదిలిన ఒక ఏడాదికంటే - అది కూడా పనికివచ్చేది. అందుకే వీరిందరగా ప్రతిపక్షం వచ్చాయి."

"నీ కం తివార యిప్పుడు?" చిలుకుకు అడిగింది నీకి.

"నాకొంపల యాధికారుల వస్తుంది."

నీ కంటే అడిగింది. "నాకునే ఎవరినంద? పాతక కనుంది - ఏం అడిగి? అంత ఆనందంగా తిరిగిరావో పరిగెరుంది. పరిగెరుంత ఆభివర్ణ - వాళ్ళిం పరిగెరుంకా వుండాలి. కంపెనీవాళ్ళు కొని యివారసాకో. అంలా యివార. వాళ్ళుకొని తిండికే వ్రేతుం. నీ కం యివార. కలల కంకు వానికాదీ ముట్టు వానికాదీ బల్ల నెలకొందిరావాయు. ముట్టెంలా దంపులయ్యాయి కొట్టి నీ కం. కానీ నీ కం యింకో పాతక వ్రేతుంది కంటకునీ. తోటకూరి. ద్రోగం - నీళ్ళతో కలుపుకుంటే పరిపాకుండ్ల వుండు. అంతే కానీ వాళ్ళ వాళ్ళు తిరిగివచ్చినా, పరిగెరుం చెబుతున్నాను." అన్నది నీకి.

కుమారి లేచి వుండు చూసుకుంది. "దేవుడు నుండి - ఎవరికీ తగిన అర్హత వాళ్ళిం వ్రేతుం నీ కం - యింకో, ముఖం కదుక్కుని వస్తాను. అట్టినుకాగా వస్తుంది." అన్నది. ముఖం కదుక్కుని వచ్చి, వాళ్ళు పెట్టకు నీవరికే వేల వారసా మోగింది - కొద్ది కిలాలో ద్రోగం వచ్చి వసువార్తరంపెట్టి తిలపుదారి నిలబడారు.

"ఇది వుంటున్నా." అని ఒక చివ్వు క్షణ ద్రోగం కందింది "వినకావ్రాగా వచ్చినాను ఏం కొనాలన్నా పనిమంటే వుంటుంది. కానీ అది కొనాంకే. బ్రాహ్మణ వున్నాయి. బ్రాహ్మణం కానీ. బిట్టకు వేటికేవల్ల తినుకుందాం. ఇక్కడేమీ ప్రశస్తిం చేయకు." అని కుమారి లేచిపోయింది.

నీకి పోనీలా వారిం. కనక కుమారి నీకి వున్నాను మొట్టా కూడా వచ్చివా అర్థంకాదు. తన దగ్గర అలా ఏదో యింది. తిండివంక నీ కొనానీ వేలి కానీ అయినా వచ్చి తిన్నా పని తను మొట్టా యింకోవచ్చు. తన తివార వున్నా నలుగురు వేలకేనీ మానీ, తండ్రి కలిమానీ కచ్చుకుండ్ల అచ్చువం వుండి. కంపెనీవాళ్ళు నిలకవుండి ఇక్కడేమీలు పేయాయన నుండి క్రావు పనిమం దిం రూపానా కంకా పయ్యోగ. కంపెనీవాళ్ళి అతని అర్థం వచ్చి ముట్టాకా. కానీ - తిండి, అయినా అర్థంకొని రిక్కురా లేన్నా తెలుసు కుమారికి.

కొన్ని మూసుకుంది నీకి. ఎంతో కాగనా వుండి. కచ్చు ముండు ఒక చివ్వు కలిక్కు - తిం యింకో వచ్చింది ఎక్కడా, యింకో వచ్చివలు పిలిచాకో వేలి వచ్చిరి వల్ల - కనీసం. వివాహం ఆకే కం వుండానీ, తన కచ్చుల విడిచివేల ఎగరడానీ. కుమారి అలాగే కనీసం. ఆకే కంకుంది క్రింది లాకేనీ క్రావు లేవు. తను కం రిక్కురాటిది తన కరిం. క్రిందకుంచి విడిచేవారం పరిగెరుం - అంతకునే తన పయనం.

చిటి కేనున్నది కుందం మీద. వాడు తెలిసింది చివ్వు ఎక్కువని వేలకేనీ వుండి నీకి.

కుంద్రావు పిలిచా "కొంచెం మంచికి వున్నా నీకా!" అని. ఒకే తో నందినీ గాను వున్నాను, అది కచ్చు నీకి.

"నా కెల్లెం అట్టినుకే వల్ల కా?" అన్నాడు తన మంచి నీకి క్రావి.

"అ" అని గాను తినుకుని లావరికే వల్లంది అయి. అతను వాళ్ళిం వచ్చి కూర్చున్నాడు.

"ఈ వూరు అంత గెలుపు అన్నమాట. గెలుపు నీకు వచ్చి పని చూసుకోవడం వూరిం. వూరు. వేలకే కచ్చుదూ యిలా నీకు వాసరి. కానీ కిందినీ గా పని చూడకొచ్చివచ్చు. ఇక్కడ - యిం సంవారంత నీ యిలాంటి అధికం ఎక్కువ వచ్చింది." అన్నాడు తనకి తనకి తన అయింకుంటున్నట్లుగా.

"నీకు పిలవ కచ్చుకా మున్నానీ పని చూసుకోవచ్చి? వల్లంది మనగానలా." చిటికి వాలు పడతూ కూర్చున్నది నీకి

కుంద్రావు తిరిగి ఆకర్షణవాయవలు చూశాడు. వున్న కచ్చుకానీ తన, వున్నకం ఒకటి తిగకేనుం మొదలు పెట్టాడు.

— చివ్వు కచ్చు చూడటం చెలాకా - బిట్టకు. క్రావ్ వాళ్ళిం కచ్చు చింది కుమారి. కానీ చూడగానా తిన్నాను. యిం కుమారి యింపుంది, కుంద్రావు ఆకర్షణం చెబుతున్నా విని పింకుకొనుండా. "ఇక్కడ వున్నానీ నా - తిగుతు మీకా" అన్నది.

వాడు మొట్టా చివ్వుంటే ఒకరిను వేలకంది నలుగు వచ్చాడు. కుమారి నలువార్తరం చేసి "నీకు వూరికేమిన్నా వాండి?" అన్నాడు.

కుమారి పని వసువార్తరం చేసి కంకు - కానీ సాగుం కాన్యార్చి "మా!" అన్నది. "దేవండ్రి" అన్నాడు తనకి.

"నా సాగుం కాన్యార్చి కూలు కానా వాసుకున్నామా?" అన్నది కుమారి అతను ఏదో చెప్పాడు.

"వినాన - ది." అని వసువార్తరం పెట్టి వచ్చిపోయాడు.

కానీ ఎక్కడ ముట్టా. కానీ వాడు మొట్టాగా అతని ముట్టా నలుగు వచ్చాడు. అతని కచ్చునీ వాళ్ళిం యింకుంటున్నాను.

"కుమిందాండి కుమిందారి. ముట్టానీ దిట్టకొచ్చి నీకు వుండు - నీకు కూడా నా - మిరి కాన్యార్చి వచ్చి పట్టెండ్రి. నా వాడకుం కొంచెం -" అన్నాడు తనకి.

కచ్చువూ నలువార్తరం చెలా.

"నా కానీ కొం అచ్చువలు, నా వాడుకను తోడు నా కాన్యార్చి కొం వున్నాండి -" అన్నాడు ఒకరిను.

కమితకవిగిరి. “ఎంతగానూ! అంతవెన్నానాక్షయభింబ
 లేన నీక—విదా నా కైతిగిన వృత్తి. అంత.” అప్పుది ఆమె

అమె నోటివెంబడినవ్విర నుటలు వాక్కు ముగ్గురూ అరి
కదగా విన్నాడు. “కత్తామండీ—మీ పనినయ్యాభ్యాసం కలిగిం
చుకు చాల పంపించు.” అన్నాడు. నిర్విరోధంగా.

సుప్రసిద్ధ చిరునవ్వుతో నీతినియ మంచి అడిగింది " నేను నాన్న
చేనాను తెలుసా ?" అని.

“రేలినేం! పేగులా మాడ్చు నీవున్నావని!—
నీకు నీవుంటానంటే నాన్న కప్పకున్నాడుకాదు, అమ్మిటితో
పాటే అది అలాగవోయింది.”

సుమిత్రులు భావి విప్లవమొంది. చిట్టచుక్క సుంద్ర గావు
నని చూసింది. అతిమ నీతి వంశ ఒక నాటి చూసి తిలకిస్తేను
కువ్వా గు—సుమిత్ర మావుని ఎవరో గులేమ అతిను.

“ఎక్కడికి వెడదాం యింకీ!” అన్నది వీరి.

“సినిమా? విషయమా? పబ్లిక్ గార్డెన్స్? వినోదమా? అల్లాటాం? బంతిమీద పడుదామా?” అన్నది ముగ్గురి.

“వాకింగి !” అన్నాడు వాని. నుమితికి వచ్చింది.
“కాన్వల్యూషన్లు వీడు చనువునున్నాడు — అందుకే యీ
యింగి ఘనాటలు. ఏరా? తెలుసు మాట్లాడేవా నువ్వో?” అన్నది
వాడి బుగ్గిది.

“నా అయిల్ స్ప్రీక్ ఇన్ ఇగ్నిషన్.” అన్నాడు వాడు. ముమ్మరి
పక పక నవ్వి, వాణి దగ్గరకు తీసుకుంది.—

—೨ ಕೆಳಗೆ ಹಾಳುಗಳನ್ನು ಕಡೆದು.

సుంపరావుపది పొరయింది. సుమిత్ర ఒకలోకా కలవు పెట్టి
తెరిసివేశాళ్ళి కాగు ఒకటి తీసుకొచ్చి, చూడఁజేసి నన్ను చూపిం
చింది వీరికి. ఎక్కడ కెళ్ళివా ఎవరో జూగు సుమిత్రని ఎరికున్న
వాని సుబుద్ధువాగు. ఏదో విధంగా ఆమె విద్యగి, వ్యాటాన్ని
చాచుకుకున్నాగు. సుంపరావు చెప్పాడు నాళ్ళకంటేనే బాంచి
నూకీజగు కూడా సుమిత్ర చాలా ఎదుర్కొనెనె సభీసని
చెప్పావని.

ఒకానొకరిని కలిపి అంశ కలిపి. చిట్టి సినిమా పరంపరా
కాకే ద్రవ్యంబు చేపట్టెను. సినిమా మా సున్నంతి నీవు
నీకే నున్నది ఎనిమిది వారములు. ఏమిటో నిరుత్సాహంగావుంది.
చిరునవ్వులు నువ్వు తిరిగి చూసింది. ఆమె ఆమెల్లా మోపు
కనిపిస్తోంది. ఆమె కూర్చున్న తీరులో నీ ఒక సాక్షిగావుంది. ఆమె
చూపుతో ఒక చిత్రం, ప్రతి చిత్రంకూ ఒక చిత్రం వున్నాయి.
ఆమె చీరంతో నీ చిత్రం తోడి సలాహుతోంది అనుకుంది నీకే.
తన ఎంకలకు దేనినంది కొన్ని కథలలో ఒక చిత్రం వున్నది
నుంది తన చీరంతో. చూపుతో నిరుత్సాహం తన చీరంతో కలిపి తీసు.
నువ్వు ఒక సాక్షిగా నున్నావు, కొన్ని కథలలో పాత్రలు
తీర్చి తూ వున్నావు పాత్రలతో ప్రవహించే కలయిక.

[illegible]

యూనియన్, బెంగళూరులోని ఓడల అవసరాలను, వనరులను, యాత్రా వసతులను యూనియన్ ఎంపికకు తీసికొంటుంది. తనదేమిటో తెలుపుతుంది.

కానీ—కానీ—నమ దివికాల్లో కోరిక. నమ కర్మకాని
వివరాలు, అర్థించుకునే అవకాశంలేవి వివరాలు ఎక్కు
వున్నాయి. ముప్పైవేల సంవత్సరాలది. ఆ సంస్కార స్థాయికి
ఎక్కి దానికి నమ అర్హుని, అవికానిలేవు—నీతికి యీ అవధిదాని
పూజిగి పలకవచ్చులే.

తనని బంధించి, పైకి వెళ్ళివేసి, కొన్న తరస్సు అంశమిచ్చి అనకాపం లేకుండా చేశాయి యీ పెళ్ళి. యీ పిల్లలు, పంపారం, నవనావి విద్యార్థిన్లు! ఉత్సాహం! బేగూర్లం శాసనం. ఇచ్చింది తన తామికి పరిచి ఈ గిరిలో అలకే చంద్రం పడేందుకొక అని విధించినట్లుంది.

పీఠిక పెంపొందించినది గానిం. అటువలెనే లేదీ బైటి
 కల్పించామె—అట్లే విలపించేవాణ్ణి. మున్నగుతే లేదీ
 కనాదాని నెలలు. కట్టిక కలుగుతున్నది వచ్చి తిరిగేదే, అంత
 ఎదురుగానూ.

“పనండి—వికాసంగావుండి యిల్లా వచ్చారు. వద్దనుండి యిప్పుడు.” అప్పు ని ౪ మే మేరీ గా.

4. రాతి సున్నిత త్వగా నిద్రపోయింది. వీర పాపాయి!
కాలవినవచ్చి పగులుచు, పసున చేపా! పశ్యించియింది.

నంద్యాలపు చదువుకున్న పెంతురుడిచి పరేకాదు, "మాకు
నీత!" అన్నాడు.

“ ॐ ”

“మీ ముఖం వెలి చీమలాగా అవుతుంది?” అన్నాడు.

“ఇప్పుడు దేంగానొచ్చింది ఆ ప్రశ్న నాకు?”

“చెడుగు నీ ఉద్ధరిం వుంటే ఒ సంబంధం చెబుదామని.”

“ఎని శ్రమిటి?” అవ్వు ని పీఠం కోంచెం పేదాని.

“మా పేరు” — నీతి చూట్టాడేమో. ఒక పని నిమిషానికి
 “నాని తిరుగువేళ. పెళ్లి, సంహారం, అంతాటం అంతా
 అట్లులేని నాని” — నాయునావుంది. నీకు, చింత లేకుండా. నీకి
 వెళ్ళోంది — క్షేత్రమునుంటోంది — నాని కెందుకు పెళ్లి —
 బంధం కాకపోతే.” అన్నది.

అంతిమం ఆ సంభాషణ అగిపోయింది.

—“రీత్ర పాశాచిందీ కీము.” అన్నాడు మంత్రాధిపతి.
మర్యాద ప్రానుద్య కాఫలస్థుడు.

“అప్పుడే?” అన్నది ముమ్మస నీతిగంక చూసి.

“నది విశ్వానాథా? ఇప్పటికే నార్తమంది దాని—క నీతం
యీ నీతానో అయివారుంది. ఇంకో పుడవ మెట్లా?” అన్నది
దీని.

“మీ పీఠ యిటు వాటికి చూపిం గలెంకొకటి ఉంటుందాడీ-
 వాణివాను, పనివాళ్ళు దింకొకటి నిరుపదే దాకుంటారని తన
 పూహ.” అన్నాను ముంద్రరావు నవ్వుతూ.

నీర ఆకలిగా నా నీ కన్నీటి. “మరి మూడు లేవాయితా కాదు తెలియదు కాని—పాలవార్షి కోసం మాత్రం తెంగే. ఏం?” అంది.

“ఎటుండి గాని వాల్చా గాం వుండి యిక్కడ. ఉంటాయో! అవల్లెండి పెళ్ళిపాడుతా గాన” అన్నది సుమిత్ర వందికాస్తా.

“మరి చెప్పలేం? తప్పకుండా వుంటామండీ. ఏం నీతా?” అన్నాడు సుమిత్రావు ముహూరుతం.

“నా వీర ఎల్లాగూ వుంటుంది. అదిగే దేమిటి?”—అన్నది సుమిత్ర.

* * * *

కానీ మంచి ప్రియమైన మేల్తగా బాగానంది కోడు మీద సుమిత్రావు ముహూరుతం వచ్చింది. చీట్లా సుమిత్రానంటిమన్న ఆధిపత్యాన్ని వ్యతిరేకంగా మార్చి ముహూరుతం చేసింది. తన బాధలను పంచుకుంది సుమిత్ర—చెలికన్న కాకలు కలగమన్నాయి. ఉంటారా, గజాలలాని రాళ్ళు కలిక్కున మెళకాయి.

“నీతా, ఎన్నాళ్ళుగానో అంటున్నావు నా సుమిత్ర దామ్యం దాటి, మాదాలని—మాకావుగానో ఎల్లా వుందో చెప్పలేం?” అన్నాడు సుమిత్రావు.

“నీ నేత్రేదేమిటి? అక్కడే జవగుండా చెప్పాడు. లింగు జన్మ అంతే గొరివించాడు. నా అభిప్రాయ మెందుకు?” అన్నది నీత.

సుమిత్ర తనదేమి నీతి భుజంమీద వేసింది. “అలా కాదు. అభిప్రాయమే కొనాటి నాకు—అందిరూ అనే మాటకేం లే.” అన్నది.

నీత మాట్లాడలేదు. కానీ యింటికి చేరింది దైవికమైన గాలిదండ, ఇదిరి నామానలు తెచ్చి లోపలపెట్టి పలాం చేసి వచ్చాడు.

లోపలికి వెళుతూనే, తన గదిలోకి వెళ్ళి దామ్యం (దేవు) పేసి, చీర కట్టుకుని వచ్చింది సుమిత్ర. తన ముందుగా, భావ రంగు, పల్లగా దిద్దిపెట్టి కళ్ళు, కనుబొమలు, కంఠం బయటపెట్టి పెట్టి—నీతి కళ్ళు ముగ్ధులతోలేనంత అంతగా అంది సుమిత్ర.

“భోజనం చేదాం పండ్ల” అన్నది సుమిత్ర. భోజనం ముగ్ధం అనేపు సుమిత్ర నిద్రా, మా నా, యం చేపకా తియ్యం నోటికిపెట్టాడు అంది. “మేం కంటం కలగలాడుతూ, దుష్టలు మోగించిట్లుగా కొవ్వం గా వుంది. అలవాటులాయ్యం నీవ వార్యతి యిలాగే వుండేకాబోలు అనుకుంటే నీతి.

“రంగు కడగేనూ” వారే, ఏమికాదా ముఖం!” అన్నది నీతి.

“ఎవరూండి? ఏం కాదు—అలవాటులేనివారే! తెల్ల రంగు పట్టుకున్నావు వుండే ముఖం.” అన్నది సుమిత్ర.

భోజనాలయ్యా వారే చాలాసేపు మాట్లాడుకుంటుంటే

రీతా. సుమిత్ర తన కన్నీటి కంటానో నీరాజులకన్నా నీ చూస్తూ నిలబడింది చాలసేపు.

“నీకొద్దా? సుమిత్రావు లేని, “నిద్రాస్తుంది. నీకు నిద్ర రావడంలేదా?” అన్నాడు నీతివంటి మానీ.

“మూడు పనులొందే.” అన్నది నీతి. అతను వెళ్ళిపోయాడు.

కొన్ని కిదా మానంగా గడిచాయి. సుమిత్ర నిలబడింది. “ఇక్కడికి ఇప్పుడు కనిపించావు—ఇంకెప్పటికీ కనిపిస్తావో నా?”

“మేమే గావాలని ఏమిటి? నువ్వు రాకుండా? నామీదా కంటిదానిది?—సుమిత్రా, ఎన్నావా చెప్తా. చూపుకున్నా వాళ్ళ వారి వేళ, నిదురుకోనివార్యం రి వేళ—ఇప్పుడు నా వాళ్ళ వాళ్ళ వుండొచ్చు. ఆ తిరిగి రాదు.” వాతావుగా ఆవేశ తూరితీసింది నీతి కంటం.

“అలా అంటావేం నీతా? చూపుకుని నేను వాళ్ళున్నా దేమిటి—నీకు తక్కువైందేమిటి?” అన్నది సుమిత్ర చేతులకి, చెవులకి వున్న తరువుల తీవ్రం.

“నీ కళ్ళంకాదు సుమిత్రా, ఎల్లాగూ తప్పుకుంటే. అప్పుడు చూపుకోలేదా—అంతే. ఇక ఎప్పుడూ అంతా అంతే—వాటికిలా నీవెప్పుడు ఎదైతా నేనెప్పుడూమన్నా తన అపరాధం. అలా వా అంతింతమాత్రం చూచే చూవాడు. ఇంక యీ జన్మకి కుదిరదు నీతి కళ్ళంమీదే మాకు—ఈ పెళ్ళి. పంపించి. పిల్లలు పిట్టల్లోపడి ఏమీ తెలియక, ఏమీ పట్టక అవ్వాలిమేమిటాను” నీతి కంటం గడ్డి మైంది.

సుమిత్ర దగ్గరగా జరిగింది నీతికి. “నాకు, నీ నీతి చూపుకున్నావని, అ తిరుగు వున్నావని అనుకుంటున్నావు నువ్వు—నీవంతరి నీకు తెలియడంలేదు నీతా!”

నీతి కళ్ళల్లో నీకు తిరిగాయి. “నన్ను పెదార్చాని అంటావు—వాళ్ళు దా మానాన్ని చూపు చెప్పించి, ఏ పంకితమా, ఏదో చెప్పిస్తే నీకుమాదా వైకి వచ్చేదాన్ని కాదా?”—సుమిత్ర మాట్లాడలేదు.

నీతి అన్నది “చిట్టి దీపం వుంటే లేస్తుంది. ఆర్చయి అది.” అని.

సుమిత్రలేచి ఆర్చి వచ్చింది. నీతి చేతులు తన చేతులకి తీసుకుంది. “నీ రావడంమీదే ఏమిటి నీతి? కొంత నేను, ఇప్పుడు నాదా కాదా? ఏమిటా నీ రావడం, నీవెప్పుడు కొన్నత్యం బాందానంటావు నువ్వు—నేను సుఖవకతున్నా నీవో నీవోయితే మోగన్నాడు, యా దండలు, నిగ్గమం చూడడానికి, నాకు విరుగు యిచ్చాని పంక్తిపించడానికి—కా ఎంత గుంటాకు? చీట్లా, అర్ధరాత్రికే తిలుపు తెలుచుకుని, ఆ దండలు అలా వేసి, చెల్లెల్లో ఆ దప్పలు ముగ్ధమోతం చేసి కంటిగా వుండడానికి తయారే, యిట్లా విదీపాలన్నీ వేసకు మాట్లాడుతాను.”...

కంటం అని, “నాకునుండలమైళ్ళి దూరంలోవున్న అమ్మ, నాన్న వా దగ్గరే వున్నా నాకు కొంత నివృత్తి నీతా—”

అమె చేతులు చల్లగా విరాయి, వేళ్ళు ఏమి తోడవట్లు
నీర చేతుల్లో కదులుతున్నాయి.

“కొటిదానిని కాపట్టి నీతో చెప్పకో గలుగుతున్నాను.
నన్ను అపార్థం చేసుకోకు. నవ్వు ఆయనవంతునానీ నవ్వితే,
అమె నీవేపు యివ్వంగా నవ్వుతోంటే—అప్రయత్నంగా యిది
గమనిస్తాంటే అర్థమైంది అలాంటి విమలా. నీకు తెలిసిన నీ జీవితంలో,
ఎంత సంతోషాన్ని తెలుసుకుంటా, ఆ పిల్లలకోసం కవచంపెట్టాలా,
ఆయనకోసం క్రిమినేషన్లో నవ్వుచూపే పెద్ద చూస్తాంటే—
నీ జీవితమే అందుకు అర్హించేస్తున్నానని తోస్తాంటే— నీలో
జోషాన్ని తెలుసుకో కనుపిస్తుంది. నీలాంటి ఒక ప్రేమపూరిత వానిని,
ఒకరినాల్గిని వెలుగులో కాన్పించిని ముంచేత్తివేస్తుం దనిపిస్తుంది...
నీతా, నీకళ్ళలో లోతుని కర్మంకాదు. అద్దంలో చూసుకుంటే కనబడుతుంది. నీ చిట్టవేపు నవ్వు చూస్తాంటే నవనకుతుంది...”

నీర మెల్లిగా తలెత్తి, సుమిత కళ్ళలోకి చూడాలి!
ప్రయత్నిస్తాంది. విముందో వెలికాలనకుంది. సుమిత తన అరచేతులు చెంపల కదులుతున్నది.

“నే నీవిటో పైకి వచ్చావంటావు—కానీ నీలాగా పైకి
చాలేను నీతా నేను. నీకు భవిష్యత్తు వుంటుంది. అసంతృప్త భవిష్యత్తు
వుంటుంది. మూడు జీవితాలు నిన్ను ఆధారం
చేసుకుని, విన్నవించి వున్నాయి. రెండు జీవితాలు
మలచి, వ్యక్తిత్వం రూపొందించి—యింక ఎక్కోచేయాలిని
భవిష్యత్తుంది. నీ జీవితానికి ఒక అర్థం, ఒక పరిపూర్ణత వున్నాయి.
నాకు ప్రాణం విసిగిపోతోంది—ఈ హోదా, జీతాలు, గొడవలు—
కానీ నేను జీవితంలో ఒక భాగాన్ని చూస్తున్నాను. ఆ భాగం
యింక యెక్కడికి అంతించేనీ యింకా ఎన్నోమాడాలి అనిపిస్తుం
టుంది నాకు. లేకపోతే ఎన్నో అనుభవాలు, మమకెలు, నాకు అర్థం
కాకుండా వుండిపోతాయి.”.....నీర కదలతే అర్థమానంవి.
కానీ—అమె యింతో నిరారణ చేసుకోవా లన్నట్లు సుమిత
ముఖంలోకి చూస్తాంది.

“నీతా, నేను వ్యర్థ గావున్నానన్నావు—అప్పుడే అప్పుడే
ఎడోలో విడిచేస్తే నువ్వికే కానీ నీవంత వ్యర్థ వుంటుంది—
అట్లాంటేనే వాడి. ఆ వ్యర్థ భరించడంకన్నం నీతా!.....” సుమిత
కంఠం కదులుతోంది. పీఠముఖంలోకి వెళుకుతూ, తలచి తలచి
చూస్తూన్న కళ్లు, చీకట్లో కూడా మిలమిలలాడుతూ కనుపిస్తున్నాయి.

లోపల నానీ కదిలికట్లు అరిగింది. నీర చిట్టిని భూక
వేసుకుని లేచింది “వసం కాలం పూటైతే నా రాత్రి నిద్ర తొలగించాలి
వాడిచేత. నాహం వేస్తోంది పాపం!” అంటూ లోపలికి వెళ్ళింది.
వినువినుమల తిర్యాక తిరిగివచ్చింది.

ఒక్కక్షణం ఆగి సుమిత నవ్వింది “నూనా తురి—అది
నీకరహా—చూడు, అన్నీ మర్చిపో. పడుకుని నిద్రపో నిశ్చలంగా. చిద్ద
లేస్తుంటుంది నవ్వు పక్కన లేచావే...వద. నాకోరకే యింత”
అన్నది.

—తుర్నాడురాత్రి రైలు హైదరాబాదు విడిచిపెట్టి మెల్లిగా
వడుస్తోంది. కను ముగ్ధయ్యేనాకా సుమితని చూడాలి నీర, మంద
ర్రావు. లోపలికిచిచ్చి తలుపు వేళా దరికను.

నీర తిరిగివంత చూసి వచ్చింది. అరకుకూడా వచ్చాడు.

“ఎందుకు నవ్వుతున్నావు?” అన్నాడు.

“మీరెందుకు నవ్వుతు?” అంది నీర యింకా చిరిసిగా
నవ్వుతూ.

“నవ్వు నవ్వివ తర్వాత, నేను వ్యర్థపోతే, నవ్వు ఎదుర్కొ
నేమివని—” (ప్రక్కనవచ్చి కూర్చున్నాడు,

“ఎవరలేపోయాను తెలుసు!” కిలకిల నవ్వింది నీర.

“చూడండి—మనవలె! మీరు చెప్పిన సంబంధం చెద్దాం
ఏం?” అన్నది.

సుందర్రావు ముఖంలో ఆకర్షణ తొంగిచూచింది. ఎల్లాంటి
నానీని అర్థంచేసుకోవడం అన్నట్లుగా ప్రకారంకూడా వచ్చింది.
తుర్నాడు నవ్వి “అల్లాగే” అన్నా దరికను.

శి శి ర వే ద న

శ్రీ సి. నా యణరెడ్డి

నీ మౌనమున నుండగి నేచూచినది
బరిగిత్తులను పడునువరచు చూపులతోడ.
నా యెడట శిశిరకాంత నటించిపోయినది
జలతారు మంచు కుచ్చెలలు దుసికిళ్ళాడ.
చిటిలినది నా అధరఫట మొక్కలీ కాదు
మెయిచుడతం న దాగిన యెడంద సైకిచ్చు.
భంజు వడినది పేద గుండె యొకట కాదు
చాలరెక్కల భావనా లలిత మూర్తలును.
అనలే ఏయోగ ద్ధాశృతిని; అంతులో
శిశిరనర్తక చేల చెరగు గాడ్చులదాడి.
ఇక నేమి మండిపోయెను గుండెపై క్రొత్త
కుంపటల్ భూభుగ రగుల్కొల్పి నటలాయె.
ఐన ఈ బాధ నా కీనాటిదా కాదు;
నైతి ఋతువులో ప్రజ్వలితమైనదే కదా!
ఇదిగో వసంతముని యెడసొంగి లేచితిని
అది పక్షి కంఠమం దొదిగి కేరింతలిడె.

గ్రీన్మనుని యొకిముగిట నిల్చి చూచితిని.
కనులు రెండింట దుమ్ముచు గొట్టిపోయె నది.
జలద ఋతువంచు మిన్ను, క్రేన కేల్సాచ
గ్రుడ్లెట్టజేసి పిడుగులు రాల్చి పోయె నది.
ఓహో శిర త్తని మధువాహను పెంచుకొన
అది చక్కరికలకే అంకితమైపోయె.
చివరి కొక చలికారు చిక్కెనని ఉచ్చాస
అది జంట కౌశిక్యమందే నలిగిపోయె
మిగిలినది యీ శిశిరమే కదా మరి! ఇదియు
నను దగంబరుగ నొసరించ కెటులుండు?
ఇంత కొండంత బి ధేతిహాసమ్ము నా
మది దాచి పెనవున్ మల్లికలు పూయితు.
కొండకొనల నంటకొనకు దావాగ్ని కా
దిద; అంతరాల మండెను బాడబజ్జాల.
ఓ శిశిర విషధర క్రికూతలా! చల
నిహికాఃటాంచలా! మేను పరిచితి రమ్ము.

నడిచిపో నా మొండి యొడలిపై; కాదేని
విడిచిపో ఈ పూలపెండ్లి వండరిని.

సుఖాదుజ్జ్వల వానస్పతింపరాదు అనిరక్షయము
 కృష్ణానదిజలప్రవాహముచే పూర్వ కృష్ణే కలదును నాది వాన్య
 మైసంకటముందలి పురాతనశిలలము గ్రహించుటకై విచక్షణ
 ఎంతవీరములనుండి కేంద్రపర్యు పురాతన శిలలను నిధి
 గర్భమునుగల్గి అతిర్యకముగ వదిలేయుచున్నది. తిప్పిరిమన
 నకేక మాత్రవాంఛమును తెలియగల్గెను. పూర్వ మద్యుల దొరికి
 అధారములను బట్టి ఇచ్చిగుర్రాళుల బౌద్ధమతమును సూర్యమే తిరిగి

నది కాని ప్రస్తుతం లభ్యమైన సాక్ష్యములచే వాడు అక్రమము, అట్లుగానిది కింకా నున్నదిని వైదిక మతావలంబించి నిర్ధారణగా చెప్పగలము. బౌద్ధమతమును సంబంధించిన వారి కాసనము లన్నియు ప్రాకృతమునను, వైదిక మతమునకు సంబంధించిన సంస్కృతమునను గలవు. ఇటీవల దొరికిన మూడు ముఖ్యమైన కాసనములరూర్పి వివరించగలము. నిర్దుష్టమైన చక్కని సంస్కృత శ్లోకములలో విహులల చాంతమూలని ఏకాదశి రాజ్యకర్తృత్వమున నొక కాసనము గలదు. కార్తీకయ ధర్మదు, తలవర్తనదు, సేవాపతి అక్కిలీ పాత్రుడు, గణి పుత్రుడు నుల విరి వ్రీ అనువాదచే చక్కని విశాలమైన శివాలయ మొకటి నిర్మించబడినదని కలదు.

“దేవతాపూర్ణిధి కృతాకరణవారము దక్షిణే శ్రీ మహారాష్ట్ర స్వపావతేయోగ స్వమరవిజయనః ఖ్యాతికీర్తిరణిక్కిరి, ప్రాసాదంశ్చైత్రీ స్వతలవరవరః కార్తీకయప్రసాదాత్ విరిక్తి ప్రవికలం కుభమరి రకతో త్వర్య దివాధివాసం.”

దీనిని రచించిన కవిపేరు తెలియదు. కాని ఆత డిక్ష్వాకురాజుల ప్రాపున నుండెననుటకు సందియములేదు. మహ్యాంధ్ర దేశమున మూడవ శతాబ్దమున నిలువంటి చక్కని కవిత్వము చెప్పగల కవులు ండుట మన మెంతయు గర్వింపదగినది.

విహులలచాంతమూలని 16 వ రాజ్యకాలమున మణియొక కాసనము గలదు. మహారాజు కుమారుడు మహాసేవాపతి యుల హరితి పుత్ర పీపునవదత్తుడు శ్రీ పువ్వధర్మస్వామి ఆలయము గట్టించి, ద్వైత సంధిము తెల్లించి, ఆలయస్థితికై గ్రామము నొకదానిని కాని మిచ్చెనని యున్నది. పీపునవదత్తుని మాతృ పితృ వంశముల మూడు తరములవారిండు పేర్కొనబడిరి. అగ్నిధోమ, వాజపేయ, అక్రమేన, బహుసవర్ణ కాని యాగములు చేసినట్లయు, స్వధుజల వర్షాదు బృహత్పాత్రాధిపతయ ఇక్ష్వాక వాసిష్ఠీపుత్రరాస్త్రమూలని ప్రహేళకు, సగర దిలిపాంబరీష యుగధీర రామానులతో పరియైన వాసిష్ఠీపుత్ర విహులలచాంతమూలని పుత్రుడుగ చెప్పబడెను. విహుల చాస్త్రమూలని రాణియు పీపునవదత్తుని మాత మహాదేవి. కుమారుల పుత్రవ్యక్తియు కాళిదాస చెందిన మహాతలవర ప్పూంధగోపుని హేత్ర, మహాతలవర ఖంబహలని పుత్రులయి గలదు. మరియు సీమ కుమారుడు శత్రు మహాతలవరవల. ఇటీ కాసనము లట్టి ఇక్ష్వాక పుత్రవ్యక్తిండులగునగుల పరస్పర వివాహ సంబంధము తెలియుచున్నది. పీపునవదత్తుడు హరితిపుత్రుడనుటచే ఈ పుత్రవ్యక్తి కందీయులు హరితి గోత్రజాలని స్పష్టము. ఈ రెండు కాసనములలో శివాలయములను నిర్మించుట, వాని కగ్రహారాదీములు దాసమిచ్చుటనుబట్టి ఇక్ష్వాకురాజులు శైవమతములని చెప్పట కవకాశము గలదు.

పీపునవదత్తుని ఏకాదశి రాజ్యకాలమునాటి కాసన మొకటి చక్కని శిల్పము చెక్కబడిన కంబమునకు గలదు. శిల్పము కొంచెము చెరిగిపోయినది. ఉన్నతీకమునై స్త్రీయొక తె అనేకు రాత్రి తన పాదములను దిగుతనొక చిన్న పీటపై నుంచుచున్నది. ఆమె దక్షిణ హస్తమున దర్పణము, వాక్యాయుధ పరిచారిక లిద్దరు గలదు. కాసనములో రాణి వర్ణభట్టారిక (వంశ్యుభట్టారిక) యాస్తంభ మెత్తబడినదిని గలదు. సామాన్యముగ నీ యాస్తంభములు

మృతినొందినవారికై కేయంకెనగు. కాన పై శిల్పములోని స్త్రీ కాసనములో చెప్పబడిన మృతినొందిన రాణి వర్ణభట్టారికయే. ఈమె మహారాజ విహులల చాస్త్రమూలని రాణి, పీపునవదత్తుని మాతయని చెప్పబడెను. మరియు సీమ బృహత్పాలాయన గోత్రజాడల మహాక్షత్రిపునిఅడువిడ్డ. పశ్చిమదేశపు మహాక్షత్రివ శకరాజులకు ఇక్ష్వాకులకు గల సంబంధ మిట్లవలె మనకు తెలియును. మాతలి పుత్ర పీపునవదత్తుని రాణి మహాదేవి దుద్రభట్టారిక ఉజ్జయిని, మహారాజ కుమారయని చెప్పబడినది. నులూరిజల్లా పెట్టూరిపాలెములో శకరాజుల నాడెములురూడ దొరికినవి. వాగాజ్ఞాన కొంత లోని ఇతర సాక్ష్యములనుబట్టి శకమనుష్యు లిక్ష్వాక రాజధానిలో నుండినట్లు తెలియుచున్నది. కాన రాణివర్ణ భట్టారిక శకరాజ పుత్రుల యనుటలో సందియములేదు. ఈమె సింధిపేరు తెలియదు. దీనినిబట్టి పశ్చిమదేశపు శకమహారాజులు బృహత్పాలాయన గోత్రజాలని మాతనముగా తెలియబడ్డవి. దుద్రభట్టారువదత్తుడు వాసిష్ఠీ పుత్రుడునని తెల్పుకొనుటచే సీమ ఆతని పతితీర్చి కానయ్యెను. పై రెండు కాసనములనుబట్టి విహులల చాంతమూలనికీ ముగ్గురు రాణులు, యిద్దరు కుమారులు గలరని స్పష్టమగుచున్నది.

కొద్ది మానములకంటె దొరికిన వాగాజ్ఞాన కొండలోని ఆభరణముననుని కాసనము ముఖ్యముగా గమనించదగినది. బ్రాహ్మీ లిపిలో సంస్కృతభాషలో నొకటి శిల స్థాపనయైన చెక్కబడి యున్నది. దీనిని పరిగా ఇక్ష్వాకరాజు లిపికే పోలియున్నది. మరియు వారి శిథిలములపై నిర్మించుటకూ ఆకాలమునకే చెందిన దగుటకు నివర్తము. వాసిష్ఠీపుత్రుడు ఆభరణము నేను 9 వ రాజ్యకాలమున అవధుజస్వామి విగ్రహ మొకటి స్థాపించబడినది. ఆ సంవత్సరము మహాగ్రామిక, మహాతలవర, మహా దింపవాయక పరివిదేహకులజుకు కాళిగోత్రునకు తినినాడు, సంజయపురయోవరాజులు, ఆన నీర్వగుడకు శకదుద్రదాముడు, తన వాసక విష్ణుగదగివలనంద కాళిక్ల మన్నున రాజులు పేర్కొనబడిరి.

1. వహాధావతో దేవ పరమదేశస్య పుగాజపునవస్య వారాయ గస్య రాజ్ఞోవాసిష్ఠీపుత్రస్య ఆభరణస్య తనునీవస్యసంవత్సరే 9...
2. మహాగ్రామికేన మహాతలవరేన మహాదంపవాయకేన కాళిగోత్రేణ పరివిదేహవాం శివసేవేన సంజయపురితోయోవరాజభిః.
3. ఆన నికేన శివే దుద్రదాము వనవాసకస్య విష్ణుదుద్రగివలనంద కాళిక్ల వా... అవధుజస్వామి.
4. అవధుజ స్వామి - ఇందు పేర్కొనబడిన ఆభరణమునకును ద్వైతంశరాజుగా చెప్పబడుటచేతను దీని లిపి పల్లవు కాసనలిపికంటె ప్రాచీనమైనదియు పరిగా ఇక్ష్వాకుల కాసనలిపి వే పోలియుండుటచేతను, మరియు ఈ శిలాస్థానము అవధుజస్వామి విగ్రహము మున్నగు శిథిలములు ఇక్ష్వాకశిథిలములతో కన్పట్టుటనుబట్టియు ఇక్ష్వాకు లాతనిచే నయింపబడినట్లు నిస్సందేహము. వాటినుండి ఇక్ష్వాకు లాభింపనకు సామంతులై శోలేక మరల ఆతని దంపయాత్రాసంకరము స్వతంత్రులై శోలేకను. ఈ ఆభరణమునను దొడ్డెనుండి దండెత్తెననునది ప్రక్షి. బొంబాయిరాష్ట్రములోని వాసిక కొండలలో ఆభరణ శిథిల

కేసరి కావన మొకటి గలను. దానినిబట్టి వా రాజ ప్రాంతమును లిపి, భావమున పై రెండు కావనములకు దగ్గరలో నుండునుబట్టి పాలించుచుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ ఆభరణమునకును బహుళః అనాదిక ప్రాంతమునకు చెందిన ఈస్వరసమనంతరివాడు కావచ్చును. ఈ కావనములో వారిని పనుకొనినట్లు బహుళః ఆతనిచేయించబడిన జాలు కొందగు పేర్లనందిరి. మొదట మహా గామిక, మహాశిలవర మహావింజనాక్షిక కేసరిమకు గలను. ఈతడు కావ్యగౌరవాడు, హరి దేవమాలికాదుగ వర్ణించబడిన. బహుళః ఈతడు ఇత్యోకుల వాచుండుడన ఆంధ్రరాజేమో నునిండుచున్నది. రెండుః పంజ యపుర యతనగాకలు. వీగరుః ఇదిమిక్కిమని చెప్పటకు వీరుగా నిన్నది. యాచనవాడు అగ నీశ్వరుడైన ఈ గృహదాముడు. ఈతడు పశ్చిమదేశపు మహాక్షిరపవ్యామి గుడిసేమని తిక్కడియగు రెండవ గృహదాముడు. ఇంతింట కీరిని కుమారుని వాడెమును బట్టియే తేలియును గాని విజయుః సీరిగు పాలించినట్లు తెలియును. ప్రస్తుత కావనముబట్టి ఇతిహాస వీరకవము రాజధానిగా పాలించినట్లు ఆభరణమునకుని పనుకొనినట్లు విశ్చారణ చేయవచ్చును. పశ్చిమ దేశపు మహాక్షిరపలకు ఇత్యోక రాజునకు వివాహ సంబంధములు గలవని పైన వివరించబడినది. వాల్మీకిరాడు నవనాపక విష్ణు గుర్ర కేలనంద కాతకర్ణి. ప్రస్తుతము మైసూరురాష్ట్రములోని బన కానియే అది. కదంబులకు పూర్వ విష్ణుల కాతకర్ణులు పాలించు చుండిరి. ఈ నవనాపక కావ్య ఇత్యోకులకు మాః సంబంధము గలను. ఏమనటల వాంఠములని పోవరి కొడలిసిరి నవనాపక మహా కా భాస్య. బహుళః ఆభరణమునకు ఇత్యోకులపై దండెత్తినట్లుచేయును తినుతను సంబంధములకు పురస్కరించుకొని ఈ గృహదాముడు, నవనాపక కాతకర్ణి మువ్వగువా రాతని పెండ్లి యుంచవలెను. కాని ఆతనిదాద కాతకర్ణి నుండిలు నోడిరాయి యుండును. ఈ ఆభరణని దిగ్విజయము ఎముద్రనుపైని దిక్షిణదిశ దిగ్విజయమున పాలియున్నది.

సుంటూగుజిల్లా పల్నాడు తాలూకాలోని మండికల్లపల్లి వల్లభ సింహవర్మ కావన మొకటి దొరికినది. నీవి లిపి పై చెప్పిన ఇత్యోక, ఆభరణకావన లిఖితరచ్యుతి. మొదట, హిర హామగి కావన లిఖితకంటే ప్రాచీనమైనది. ఇంతింటను లభ్యమైన పల్లక కావనము ఎన్నింటికాను ఇదియే మొదటిదని చెప్పవచ్చును. భార త్యావకుః జడైన పల్లక సింహవర్మ వర్మబా వృద్ధియు చేయబడిన కాని వ్య స్యయతోత్పరపముయమున విగతంబుడైన తనవ్యామి త్థివాసులకు దుఃఖాలదివాఃములు చేసిన గలను. దిఃభావ ప్రాకృతియు.

1. "నీదం. భారతాయన గౌరేత...భరణి పల్ల వాగం నీవ
2. కంకుగా అప్పడో వెజయి కంకులల వర్ణనిక పానిపతి
3. యాజుగం కొటాగ భావన నీ తనకనపామి పరేధిక
4. న కుర్తిపవరకాది కరం"—

మొదటి, హిరహామగి తమ్రకావనములోని కింకంబ వర్ణకంటే నీతికు పూర్వకు. ఈ రెండు కావనములలోను కింకంబవర్మ తన తండ్రికేను చెప్పకొనలేన కాని భావ్యులకము న జధానిగాగల ఆంధ్రసభకుంకియు పల్లకరాజ్యముక్రింద నున్నదని తెల్పుడెను. పరిగా అదేప్రకారము ఈ సింహవర్మ కావనము దొరికుట,

ఈరీత కింకంబవర్మ తండ్రి కావచ్చునని ఊహించు కలకాత మున్నది. పల్లవులు తను కావనములలో "కేరియుగ దోహదవన్న పశ్చోద్ధరణ విర్యవన్న" అని చెప్పకొనునుబట్టి ఇత్యోక రాజులు వాస్తవమును వాదించుట మాని పల్లకసింహవర్మ వైదిక మతి పుఃసర్వరణ మను నెపమున ఇత్యోకరాజధానిపై దండెత్తి యుండును. ఆ భరణమునకుని దండియాగ్రానో ఇత్యోకరాజ్యము మాః బహింపమైనది. ఆ పమయమును పల్లవసింహవర్మ పద్విని యోగము చేసికొని ఇత్యోకులకు పూర్తి గూఢపునాది వారి విలుబడి కిందగల ఆంధ్రసభకుంకియు కాంచీపురపల్లకరాజ్యమున చేర్చి యుండును.

శ్రీ కొమలేముజిల్లా పెద్ద మాగాములో వొక తమ్రకావనము లభ్యమైనది. ఇందలి లిపి మహారు గీత కేతబ్బమునాటిది. సింహ పురము (సింహపురము) నుండి మహారాజ శ్రీకు దమునుచేసిరికేరిక వంశవాగ్రహారమున మూడు గ్రామములు పల్లవ గ్రామవాస్తవ్యులు, కైలిరీగు కాళుకు చెందినట్టి కాండివ్య గౌరవాలైన పర్వ కర్మ, తప్పకర్మలకు దానమిచ్చబడినది. ఈ కావనమునందే మొట్ట మొదటివారికి సింహపురమునందే శ్రీకుదమున మహారాజ పాలించు మండివల్లు తెలియబచ్చింద. ఈ సింహపుర మొకప్పుడు మధ్యకు కలిగియున్నవారికు ముఖ్యపట్టణము. ప్రాయఃముగ వా కాముక నీ ప్రాంతమును పాలించిన రాజులందఱు తమ స్వతంత్రులకును దిల్లెకొనుచుండిరి. కాని ఈ కావనములో శ్రీకుదమునకు "భట్టారక వాద పరిగృహీతి"—అని వర్ణించబడిన. నీనినిబట్టి అతని వాచుంతరియ నెల్లడి యగుచున్నది. ఆ వార్యభౌముని చేరిండు పేర్కొనబడిలేను. ఆ కాలమున ఆ ప్రాంతపురాజులకు సుప్తరాజులు వార్యభౌములు. తన వార్యభౌముని పేర్కొనకుండుట, సుప్తరాజ్య కాలములో గాక వ్యరాజ్యకాలమున దానము దెచ్చుట బట్టి శ్రీకుదమునకు శ్రీకుమార వ్యసం తిండుటకు ప్రతి త్తిండుచుండినట్లు గుఱుచుచున్నది. పముద్రుపైని అల్పాక్షాను విజయ సంభములో విరంజిపల్లి దయకు దొక్కడు ఆ ప్రాంతమునందే పేర్కొనబడిన. ఏ రంజిపల్లి దయకుడు, సింహపురశ్రీకుదకుడు వొక్కరి యనుట కొధారములలేవు. మరయు సింహపురము వాల్మీకి త భానంతరియు ప్రసిద్ధిచెందినది. కావున ఈ శ్రీకుదమునకు మహారు గీత కేతబ్బ ప్రాంతమున సింహపురమునందే పాలించిన వేరికరాజై యుండును.

సుంటూగుజిల్లానుండి బిష్టుకుండినంతివాని తమ్రకావన మొకటి లభ్యమైనది. ఏకాదశాశ్వమేధములు చేసిన మహారాజ మధనవర్మ సంతరివాడగు బిష్టుకుండిన విక్రమేంద్ర భట్టారకుకు తన 14 వ రాజ్యకాలమున అజినాస్తపుడు, అత సంతంభాగ్రుకు కాండివ్యగౌరవడైన వ్యామి కర్మకు కూర్చి గ్రామమును వాక విచ్చెను. ఈ వంశికల తమ్రకావనము లింతింతకు రెండు వాల్మీకి దొరికినవి.

మైసూరుజిల్లా వాదిలి తాలూకాలోని శురవాణిపాలెములో వల్లభ తమ్రకావన మొకటి గలను. పల్లక ప్రథమ వరమేశ్వర వర్మ పూమిరాష్ట్రములో మునుజానది దక్షిణ తీరమున గల కుటు మారు గ్రామమును ఉత్తరానన సంకాంతి పుణ్యకా మన ఉచ్చ

టూరు గ్రామ వాస్తవ్యుడు, మాన్యుగ్రాఫరు, ఆంధ్రంబు మాత్రుడు, వనఃకాంక్షితహాసలగుడు వ్యాపకర్యుడు, బ్రాహ్మణ్యపుత్రుడు, దేశీయ కలహరముగ నిచ్చెను. దీనికాల మాత్రం 19 వ రాజ్య వర్షమున పాప కుద్ధ తియోవిభావము ఇంతింత నివలబడు పరమేశ్వరవర్మకావనములో కాలమును దెల్పువది యుక్తమైదు. ఇంకా గల తిథివారములు పరిగా (శ్రీ. క. 687 దశంబు 22 వ పరిపాపున. ఇది ఆది 19 వ రాజ్య వర్షముగాన ఆదిదు (శ్రీ. క. 669-70 లో సింహాసన మధిష్ఠించి యుండునది.

మెరుగురాష్ట్రములోని చిత్రగుర్తిజిల్లా గంజగట్టి గ్రామ వాస్తవ్యునివద్ద చాళుక్య అభివనాదిత్యుని తామ్రకావన మొకటి గలదు. రెండవపులకే పాత్రుడు, ఆదిత్యవర్మ పుత్రుడు అభివ నాదిత్యుడు భృద్దపని పార్థమివాడు ఉచ్చైయంగ కవచము (బర్హి జిల్లా ఉచ్చైయగిర్దిలోని పెల్లంపేట గ్రామమును దేవరతి కోట గోళివాడల కుప్పకర్మకు దానమిచ్చెను. (శ్రీ. క. 642 లో రెండవ పులకే మరదావంతిరము చాళుక్యపాత్రాజ్య మరాజు మైనది. ఆదిని పుత్రు లెవ్వరికీ తమ క్షేత్రులకు పల్లవు కెదిరించ కై వామన్య ములలో కేర్లగా రాష్ట్రపులమండి పాలించుచుండిరి. వారిలో కేర్లమండ ఆదిత్యవర్మ కన్నులు పాంతమును పాలించుచుండెను. ప్రముతి కావనములోని అభివనాదిత్యు దాని పుత్రుడే. దీనినిబట్టి బర్హి, చిత్రగుర్తి జిల్లాల మాది ఆదిని ఎలుబడ్డికింద గలనది తెలియు చున్నది. అభివనాదిత్యుని కావన వింతింతకు లభ్యమైనది

యుక్తమైదు. దీనికామ (శ్రీ. క. 650 పాంతము. (శ్రీ. క. 658 లో వికమాత్యుడు ముల చాళుక్య పాత్రాజ్యమును స్థాపించు టలో వీరిండులు అవామకులైరి.

ఈ వికమాత్యుని తామ్రకావన మొకటి మహబూబ్ నగర్ జిల్లా అంపూరు పరిపాములోని అమువాలపాడులో నొరకింది. మహారాజాధిరాజు పరమేశ్వర వికమాదిత్య ఎత్తెక్కిత్య పృథితి కల్గి మహారాజు తివర్ వ రాజ్యకాలము (శ్రీ. క. 660) వైకాల పార్థమివాడు తివరుండలదీక్ష పనులును వంగూరవాడి వివయును లోని ఈ పఠంబులు అనుగ్రామము ముద్దర్మవాచాగ్యులకు గల దక్షిణగా నొసంగెను. ఆ బాగ్రామమును 27 వరు బ్రాహ్మణులు పంచుచుచ్చెను. వికమాదిత్యుని పిప్పితివామలంబు పరమ భావకుని, విష్ణులయముల దామలు లొంగిరిని కావనములట్టి తెలియుచుండ ఈతడు కైవాదాగ్యుల వద్ద తివరుండలదీక్షను పొంది పరమ మహేశ్వరుని వర్ణించబడుచు విక్కిలి ఆశ్చర్యము గ్ని మాదిత్యుని పామంగుడు (శ్రీమూర్తిని కైవాదిత్యుని నొసరి తామ్ర కావనములో వీరికు పరమ మహేశ్వరుడనియు శ్రీ వామన్యల పాదయుగ ముచ్చించువాడనియు గలదు. ఈతనిచేరితే రిలమంచి కావనములో వాసిష్ఠగోత్రులకు మేఘవాగ్యులు వ్యక్తిని గురు పుగా పేర్కొనెను. ఈ రెండు కావనములు ప్రముతి కావనము కు తిగ్గరినది, మరియు ఈ కావన ప్రతిపాతలలో వాగవర్ధన మేఘవాగ్యులు కావరాదు. కావున ముద్దర్మవాచాగ్యుల తివర వికమాదిత్యులకు వాడు గురువునిగాని లేదా ఈతడు దీక్షుగురువు,

ఆంధ్ర బ్యాంకు లిమిటెడ్

స్థాపనము—1923

ప్రధాన కార్యాలయము : మచిలీపట్నం

శాఖలు :

శ్రీమంతు రాజా యార్లగడ్డ శివరామప్రసాద్ బహద్దర్, ఎం. ఎల్. ఏ,

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు :

శ్రీ తాడేపల్లి శ్రీరాములు

అనుమతి పొందిన మూలధనము	...	రూ. 1,00,00,000
జారీచేయబడిన మూలధనము	...	రూ. 48,99,000
చెల్లించబడిన మూలధనము	...	రూ. 41,45,040
రిజర్వులు (30-6-1959)	...	రూ. 17,33,220
డిపాజిట్లు	...	రూ. 13,00,00,000 మించినవి
అమలులోనున్న వ్యాపారం	...	రూ. 15 00 00,000 మించినది.

మా ఆఫీసులు ఆంధ్రప్రదేశ్ కోమడగట్ట, మద్రాసు, తిరువూరు, కోయంబత్తూరు, నేలం (మ దాను రాష్ట్రం), బర్హి, బెంగళూరు (మైసూరు రాష్ట్రం), పరపాంపూరు (ఓరిస్సా రాష్ట్రం) లోను కలవు విదేశీ మారకమునహా అన్ని రకముల బ్యాంకింగు వ్యాపారములు చేయబడును.

టి. ఆర్. భగవత్,

జనరల్ మేనేజరు.

నాగ శిఖరగవులని యీవ విప్లవమును. ఈ శివసంహల దీక్ష యొక్క ప్రతినిధి వీరితో కలిసి కన్పించుచున్నది. అట్లే వీరి క్షేమము బసవపురపు పూర్వము చాళుక్యులమునందీయే ప్రాంతమున నుండి ఆరివికలమున విజృంభించి యుండవలయు.

అది తాళక పరేవారులో విజయదిక్కుని తాళుకావనము నుండి విజృంభించి వికలము కిక్కిరించుచు 664 వైశాఖ వార్షికు. ఆరివి రెండవ రాజ్యకాలము చెప్పబడినది. ఇది శ్రీ. శ. 982 ఏ.పి. 27 నకు సరిపోవును. ఇది ఆరివి రెండవ రాజ్యకాలము కావ ఆరివి శ్రీ. శ. 980 లో రాజ్యమును వచ్చినది నిర్ధారణ చేయవలయు. స్వామిరాజుగారికి మహాస్వామి యను బ్రాహ్మణునకు కృష్ణానది పశ్చిమపుటాద్వారమున పరిశ్రమ గ్రామము దామయ బడినది అనంతపురం, కర్నూలుజిల్లాలలో ఈ చాళుక్యుల శిలా శాసనములు తెలుగుభాషలో అని చాల దొరికినవి. వీటి వన్నింటిని దక్కన్ పరిష్కరించి ప్రకటించిన ఆంధ్రవాద్యయ దొర్రెమ్ మిక్కిలి యుగమున.

కర్నూలుజిల్లా పర్నూరి వాశిష్టాస్వామి ఆలయములో ఎనిమిదవ శతాబ్దమునకు చెందిన ప్రాచీన శిలాశాసన మొకటి కలదు. అందు నరయనగా తిక్కేశ్వరనకు మున్నాస్వామి వాశిష్టమనే ఇతనికి మతాధ్యక్షుని దామ మాయబడినది అందు. వానికి గొత్తుడైన వాననంపిస్వామి తిప్పన పోయిన ఆలయము కట్టబడినది. వానికి పరిమళముని కూడ పెన. నూచెల్లి, సూజాలలోని వారుల కావనములంటే నిది ప్రాచీనములనే ఆంధ్రదేశమున ఎనిమిదవ శతాబ్దమునందే వాసుపురాజు అనెనుట కీ యొక తార్కాణము.

కర్నూలుజిల్లా వాయులలో కేశవములు 849 ప్రతిక వార్షిగవాణము (శ్రీ. శ. 967) వాటి ఆకాలనపు పురేవీ కలదుని కావన మొకటి దొరికినది. ఈతిరు మాల్దేడి కాళుకు చెందిన రాష్ట్ర మా. త్పతియ కృష్ణరాజు. వివికములపట్టి ఈతిని రాజ్యకాలము నుండి నూపములు పొడిగించినచున్నా. నివిలో మహావీరుని వన్ని పరిష్కరించి రామయ్య దొర్రెమ్ మిక్కిలి నవదెను. ఈతిరు చాళుక్య ప్రభువు కావచ్చును.

రాయచూరుజిల్లా లింగనూర్ తాలూకాలోని బిన్న గోరులో కేశవములు 947 (శ్రీ. శ. 1025) వాటి కావన మొకటి దొరికినది. త్రైలోక్యముల విజయదిక్కుకు మారనూరు ప్రాంతమును పాలించుచున్నట్లు కలదు. ఆకాలమున పశ్చిమ చాళుక్య రాజులలో విజయదిక్కు వాసుధాను లెన్యూన గోరు. మరియు జగ దేశముల కరుగించియున్న రెండవ జయసింహు దాప్రాంతమునకు పార్వభూతుడు. ఈ సంవత్సరమున గోవిందమును జై ప్రికి వచ్చు చున్నది. పూర్వ చాళుక్యరాజుల విమలాదిక్కుని పుత్రులు రాజ రాజు. విజయదిక్కులు వేంగి సింహాసనమున కై యుండగలుగు చొరారుమండిన శివాని. రాజరాజ తన మేనమామయ ను రాజేంద్రవోరుని, విజయదిక్కుకు పశ్చిమ చాళుక్య ప్రభులకు జయసింహుని ఆశ్రయించిరి. మునంగి (మాన్సి)నపు వోలి చాళుక్యులకు భూగర్భమున జరిగినది. జయసింహుడు పూర్వ యాజమానుడు. ఇది విజయదిక్కునకు వేంగిదేశమున విజయతావు లేక పశ్చిమ చాళుక్య ప్రభులకు జయసింహుని ప్రభువు మహా

మండేశ్వరుడుగా లింగనూర్ ప్రాంతమును పాలించుచుండ వచ్చును. అందుకే త్రైలోక్యముల విజయమునూ రెండవ శివా !

విశాఖపట్నము జిల్లా పర్వతస్థ తాలూకాలోని మదుకును ధివేయరాలయమున వోలిరాజవనము కలదు. నల్లు కొంతమంది వోలిశ్వరాలయమును నిర్మించి అందు వోలిశ్వరని ప్రతిష్ఠించి అదిపుని అంగరంగభోగములకు కొంతమందిని దామించుచు కలదు. దీనికాలము అనంతవర్మ రాజుగాజరిపుని మొదటి రాజ్య పాలన వర్షమున కి వంశీశ్వరమున 1119 వాగ్ధ కుద్ధ వికాదేశ మంగళవారము. అనగా శ్రీ. శ. 1177 నవంబరు 28. ఈతిరు మూర్తుగాంగ నంజలలో అనంతవర్మభిధేయలలో యాజ వాడు. శ్రీ మూర్తయలో ఈతిని 11 వ రాజ్యకాలమున కేశవ ములు 1129 వంద ప. 2 కుల వారమునకు పరియట శ్రీ. శ. 1107 ఫిబ్రవరి 6 ను రియొక కావనముకలదు. ఈ రెండు కావనములపట్టి ఈతిరు శ్రీ. శ. 1196 నవంబరు 28, శ్రీ. శ. 1197 ఫిబ్రవరి 6 నేలమర్మ సింహాసన మధిష్ఠించి యుండవలెనని నిశ్చయించవలయు. ఈ మూర్తుగాంగనంజల శిలాశాసనములు. అనేక తాళుకావన ములు గూడ శ్రీకృష్ణము జిల్లానందే బయ్యదేవిని కొని వాటి వన్నింటిని తిప్పట కిచ్చట తాళుకావనము.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా పర్వతస్థ తాలూకాలోని పదనగోపాలస్వామి ఆలయములో వాల్లు చాళుక్యకావనములు బయల్పడినవి. అందొకటి పర్వతాకృతి విష్ణువర్ధనవంధి శివేశ్వర దళవత్త 15 వ రాజ్య కాలమున కలదు. వాగొల్లు, వాల్లిక కావనములపట్టి చాళుక్య వీర ధిగుడోడు ఇందు శిఖరి తదియంబు పుత్రుడుకను, కాతి దాప్రాంత ధర్మయని తెలియుచున్నది. వాలకొల్లు కావనముగా ఆతి విక అవ్యతంబయని వేటోక భార్య యుండినట్లు కలదు. ప్రస్తుత కావనముగాని విష్ణువర్ధన వీరధి శివేశ్వర దళవత్త ఈతియోయ, ఈతి పదనము పదిపాను సంతకర్మములు రాజ్యము పాలించినట్లును చెప్పవచ్చును.

వాగ్జునగోండ్ల కిదురుగా కృష్ణానదికొనియున్నదనల వే శ్వరమునది శివములకు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ఆస్పర్శమున ప్రత్య మంపగా కొన్ని ఆరుక ప్రభుములు, వానివైకావములు బయ్యడి నవి. ఇవి ఇక్ష్వాకురాజుల కావనముల తర్వాతవి. చాళుక్య లిఖితంబు వికను, రణమర్దన, రణమర్దన, సుగర్భిణులు మున్నుల విరుదములు కొన్ని, రణమర్దన, వండిమంచి, సింగమంచి ము. కొందరి పేర్లు కలవు. వదియవ శతాబ్దమునకు చెందిన గోదీను లిఖిత వోలి చిన్న కావనము కలదు. వరేంద్రవిజయభిక్తిదేవుడు తిక్కల నానురాజ పుత్రుని పేర్కొనుచున్నది. వరేంద్రవిజయమునగా ఇప్పటియు త్తిర లింగగో ప్రాంతము. దీనినిబట్టి వదియవ శతాబ్దముగా ఆంధ్రదేశము లోని విశిష్ట యవ కంఠిమారమునందే తీర్థ గాత్ర కలుగుచుండున కనుచుండవలసివది. అచ్చుననే శివాలయమునకు దక్కలో చక్కరి రెండు శిలా పురాణములపై మూడు రిలువది కావనములు వేర్వేరు కొం ములకు, వేర్వేరు రాజులకు చెందినవి పొంపువర్మకృతములేక వరు వగా చెక్కిబడియున్నవి. అందు కందుకూరి గోగల్ల దేవ వోడ నున రాజు, భీమదేవ వోడమహారాజులవి. కాతి కుంపరిదేవ, దండ్రెవుని, యాడవ సింగుని, పల్నాటి హైహయసింహుడైన

అనున నాడురాజుని, కల్యాణి మనునదిగాజుని, ఇంకను మరి కొంతమంది కావనములు గలవు. ప్రస్తుత వివి యన్నియు నగు నగా ఈ కలాఫలములపై ప్రాచీయుండొకటి పూర్వమని వేర్వేరు కలపై చెక్కియుండి ఏ ప్రమాదమునో నురియను పనుమున బుదిమంతులను మఱ పూర్వము వాటిని వరుసగా ఈ రెండు కలా ఫలములపై చెక్కించి భద్రపఱచిపట్టవచ్చును. కావనముల ప్రాము ఖ్యమునును పూర్వ రెట్లు ప్రసించి కేంద్ర వహించుచుండినా కెరిసి కొనుట కిది చక్కని తాం గ్రాము. ప్రస్తుత కాలమున అట్టి అందమైన కావన కలయే గాన్పించిన పక్ష రెఱుగకుండు శృవా విర్యాగమునకై వానిని వినియోగించి పంఠింపించెను.

పూర్వపు హైదరాబాదు రాజ్యమున రాష్ట్రాక్షాటూ మవ్య భేజము, చాళుక్యకలమగర్భా కల్యాణి నగరము, యాదవుల దేశగిరి, కాశీయుల యోధులు మన్నున రాజధానులం దొగియున్నవి. మఱ రెలంగాజాప్రాంతము కావనములకు గనియేయని చెప్ప వచ్చును. నగర పంఠిర్పరము నూరిన కావనమునకై వరంగల్లుప్రాంత మున పర్యటించుచుండి, చక్కని పంపక్ష్పకావ్య మున కొండకు చెక్కిబడినది కాన్పించినది. కావ్యనుంఠియు 62 కావ్యాల విక్రేడితములూ నీర్ధనంపతులచేరియు వర్ణించబడి యుండెను. చక్కని వాచుంపమునును సరసీ, ప్రాంతములకు నెరి క రెలతోగొన్నవ యువతి నోక రెను సిద్ధియువకును జామును. ఇంక పూర్వమ వరప్పరాజరాజములవా రులగురు ఇంతలో వాలకు దోచా మెను పిలుగుకొని అంతిపురమున కేళును. తిగుపరి విశ్రంభము, మూర్ఖా ప్రమయ సంద్రోదయ నర్థివలు. వెలికి రై యొకే అతివికడి కలుపించించి ఆమె విరచనమును చిల్పి ఆరివి నెట్లైనను రజాన్యమున నాంతిపురము చేరమని ప్రార్థించును. గాథాంశకొర ములో వాకిడు కొలగొడ నోక త్రాచినే చాటుచుండగా రాజ భటులచే దొంగయని పట్టుకొనబడి కారాగారమునం గుంచబడును. వెలికి రై రీ వివయ మంఠియు వామె తిండితును కనకొంగడున కేఠింగింప ఆరివి కులకృతములు తెలిసి మెక్కిరి సంత సంగ తారి వివాహమున కొర పెంగిరించును. తిగుపరి వివాహము, సంభోగశృంగార వర్ణనములతో కావ్యము ముగి యును. కావనాంతమున “నరసింహ ఋషిః కృతీ” — యనుటను అట్టి దివి ర్ధ వరసింహుడని తెలియుచున్నది. అది కొండకు మరియొక ప్రక్క వాగిరినీలో వరంగళావనములగు. అంగు “ఇరి రాజగురు విశ్వేశ్వర దుహితృ మానో కళానీంహమహర్షేఃకృత” — అని యుండుటచే ఈ రెండు కావన గ్రంథములకై యొక్క యేమియు వాతకు రాజగురునైన విశ్వేశ్వరపండితుం దొహి తుడనియు స్పష్ట మగుచున్నది. రాజగురు విశ్వేశ్వరపండితులు కొంత గలుగితివని దీక్షాగురుగన నుద్రుపిస్త విశ్వేశ్వర కంభుజి. వరంగలుకొలలోని చిన్నవి వాల్లు కావనములలో నోక శృనింహ లేక వరసింహ వి శ్వేశ్వరపండితు. వానివిట్టి ఆరివి కేకతి రొడవ ప్రతాప దుగ్గనివి కొలము (క్ర. శ. 1294-1323) వాడనియు, ఋష్యది వ్యాఖ్య, కాశీతు దర్శిత, మలకునరియను నవ్య కావ్యము, అకేక రూపములు చించిపట్టు తెలియుచున్నది. కేదంబరి వాల్లు కర్ణ యును శృనింహుడొకడు ప్రతాపదుగ్గనివి కొలమున గలడు. సైవ

కట్టిన వృకంపాలంఁగు నొక్కతే యనియు వాగ్దూ రెంక ప్రతాపదుగ్గని ఆధావమున ముద్రపిస్త విద్యావాధుని పనుకొలిపి దిగియు వా యభిప్రాయము. ఈరివి శైలి చూపుటకు రెండు వ్లోక ములు మాత్ర మిచ్చుట ఉదాహరణ చెదన.

పార్థా చెగివయ సమ ప్రజాతా ను స్రం గతో భానునాకా వ్యాపా హేవ పమం తిహంసి పరికికౌహ్లాః పదం చక్రిరే. వామెః కొములొదనై స్పవ తరి మారాజాః ప్రస్ఫురః కంఠిజ్వలనేన హామదతుం యాతిః కలావాం నిధిః.

2. తివ కుర్వన్పరి ప్రయాతి పువర ప్యాయాతి సంభావతే తూష్టీంభావ ముచైరి పశ్యోగి దిః పహ్యులతు త్యక్షిణి, ఉద్యాన్య త్యధికం దిదారి చ స్ఫురిం విశ్వవతే చంద్రతే హే పదం మున కేవ వాగ్దూ రెం కంకం వహ కార్యతే.

3. అంతి చనుత్కరమున నున్నదో తూలిని వర్ణనలు అట్లే గలవు. ఇట్టి కావ్యమును చక్కగా పరిష్కరించి కేళిమున కర్పించు భారము ఆంధ్రులమగు ముచై మున్నది.

గుంటూరుజిల్లా కమత్ రిషీతారామప్పామె అలయ సంద్రమున కొకకావనము గలదు. పూర్వము రాయలవారిచే కమప్ప గారో చేయబడిన వాచముచూమండ లెక్కరపం తెలు ఆలనండల నాంకయే దివబోదమతో రాజపుత్రుడు వీర బౌధధి దివబోద మహారాజుచే వీర దివరాయనుతో రాజ ఆరివిభార్య దేహ అమ్మంగారు, యువరాజు విజయమ్మ రాజు లకు పూర్వముగా పునగర్పించబడినది నిసికాలము కేవల్ ము. 1848 వరాధిక మాఘపది ఏకాదశి కుగవామునకు పరిణయ క్రి. శ. 1427 జనవరి 9. చిత్తూరుజిల్లా పుంగనూరు తాలూకా, కర్ణిగులెలోని కావన ముః వానిలో కేవల్ ములు 1382 (క్రి. శ. 1410) వాటి పన్నుటి (పంఠె) వీరబౌధధి నీర మహారాజు విజయరాజు ఉడయర్ కాలమున కేర్పొనబడిన. దంతేపరి తామ్రకావనములచే యీ విజయభూపతి మార్యవంశోద్భవుడైన మాధూపాళవి దొంగుకు గను మాంలికొ పుత్రుడగును తెలియుచున్నది ప్రస్తుతకావనములో చెప్పబడినట్లు ఈరివి పూర్తిపేరు విజయమ్మరాజునియు, దంతే పరి తామ్రకావనములోని మాంధూపాళుడు ఇంగులోని నాంకయే నీరబోద మహారాజు నొక్క రేయనియు స్పష్టము ఆరివి కుమార్తె దేహాంధిక విజయవరరాజుల భార్య యగుటచే పంఠె ప్రభువుకు విజయవర రాజులకు గల పంఠంపము ముగ్యక్రము.

గోదావరి నరదలలో రాజులహేంద్రులమవర్ధి మూర్ధంకే గజపతుని రెంక తామ్రకావనములు బతుకుడివి. అది గజపతి కవిశిష్యుని పక్షమున ఆప్రాంతమును పాలించుచుండిన రఘునీర వరంగునిది. ఆంధ్రకేళిమును కొంతకాలము పాలించిన గజపతుల నిర్మిత కవి చాల ముఖ్యము. మహా బలపరాక్రమంతుడు, గంగాది మొదలు శ్రీరంగమునఱకు గల కేళిమున కింతకు పార్యభ్రమించు కవిశిష్యా గజపతి తిండి తాక లెక్కో తెలియక అరిదోకామావ్య దికు నొల్లపిలవాడనియు, పూర్తి జగన్నానని కృపలన కారక రాజయోగము పట్టినదియు తెప్ప మెక్కిడిత్రురాగము లింతకఱకు కల్పించబడినది. ఈ రెంకకావనములచే ఆరివి, పిల్లి పితానూనూ జా కేళి, కేళిశిష్యులు, వందగలగు బురగా, పరికురా గ మ వామధేయులందరు ఎవోలపరాక్రమంతులు విజయ క్షీకరాం

దును భూవుల గోల్పోయినట్లు తెలియుచున్నది. మరియు వ్యవల తర్వాత ములచి గాంగరాజుని తోసిపుచ్చి వంశోపసము పధిపించి నట్లు వర్ణించబడినది. ఇటువల్లు కోటలోగల రఘునాథ వరంగుని శిలాశాసనములోగూడ ఈ తంజనాపూరు గలదు. ఇందో తామ్ర శాసనము ఆదువిల్లి వరసంహావితే చక్కని సంస్కృత శ్లోకములలో గలదు. కపిలేశ్వరుని పుత్రుడగు హంపిరదేవుని పుణ్యనాథి తామ్రశాసనము ప్రకారం, తిమ్మయ్యగారు జంటపులచే రచించబడినట్లు చెప్పబడినది.

“ఈ గూ డెక్క భాగిభాగ నుహంపీర వృషాజ్ఞయా,
ప్రకారం తిమ్మయ్యగార్యభాగం కిదిం గర్భశాసనం.”

అంగ్రదేశమున 18 వ శతాబ్దముననే జంటపులు గలదుట 12 వ దివర్యమున కొగలరు.

ఉత్తర హిందూస్థానమున లిహాగలోని కుప్రసిద్ధి యాక్షేత్రమున పెద్ద దేశపు రాజులని వాల్మీకీశాసనములు దొరకినవి. అంగు మొదటిది కాకతి ప్రతాపరుద్రుని కొంఠమువాటిది. అతని గుగ్గళుగు మల్ల కొద్దనని భార్య గోదాయన వామి గంగాబ్రాహ్మణికులు విరవ్త రించినట్లు గలదు. మల్ల కొద్దనకు కుప్రసిద్ధి గోదావరి ప్రాంతమున గల మండ్రెహా వనర (మంథన) వాస్తవ్యుడగు చెప్పబడినది. పరిగా మంథనలో యుక్తశాసనములో ఈ మల్లకొద్దనకు, కాకతి మొదటి గుద్దగవుడు పెగ్గోనబడియుండెడి. దీనిని బట్టి కాకతి మొదటి గుద్దగవుడు ప్రతాపరుద్రుడగుటగలదనియు, విశ్వేశ్వర కంఠం వల్లు గలవని దేవునకు పెగ్గోననా ఆలే మల్ల కొద్దనకు మొదటి గుద్దగవుడు గుగ్గళియు తెలియుచున్నది. గంగవది హామిపి వీర వాసింహాదేవుని పూజారి యొక్క గుగ్గళి ముగ్గురు గట్టించి తన బురుగులు తీర్చి కొనెనని గలదు. మూలది విజయవనర క్షేత్రపు దేవరాసుల తెలుగుశాసనము. అతని ఆస్థాన కవిశ్వరూపి ముగ్గురిమిని తన ముగ్గులొలుల పలుకులతో

తిరుగుల కీచి కల్గి!

కరుణామయ హృదయ! రాజకంఠీవ! యా

శ్వర వరపథాపురందర

తరంకవ! వాసదత్తవర గండంకా!

అని చక్కని తెలుగుపద్యమును గణితా శక్తింకెను. ప్రసిద్ధ మైన ప్రబంధములలోని పద్యము లిట్లు శాసనములలో నుండుట చాలా అరుదు. వాల్మీకి విజయవనర అమృతరాయుడి. తన పీఠ్య, పితామహ ప్రసితామహుల వరసంహ, ఈశ్వర, తిమ్మగూడతలకు గయాము క్రమపీఠ్యులకు తిమ్మగూడతయనాని నంపెనని గలదు.

ప్రంగములోని రంగవాదాలయపు కొట్టు ప్రాకారమునకు తెలుగు శాసన మొట్టి గలదు. అందుల సంస్కృత శ్లోకమున సంగ

దూపతి ప్రహాతుకు, వాగాధిపురి హాతుకు, మావ్యరతి పుత్రుడునతి శ్రీ కల్లధిరాజు (కల్లధి సవంగు) చేతన కొన్ని వాసములు వర్ణించబడినవి. ఈతడు వామోగ్గోరిజాననియు, కన్నకంబ, లాటి రాయరామతి మున్నుల విగ్రహులగర్భి గంగాతిలమున గాంధానీగిరి ప్రాంతమునకు ప్రభువని చెప్పబడినది. ఈతడెక్కడో విజయవనర వాడ తెలియుటలేదు. రంగవాదాలయముననే విండెలంగారపు తల్లి యొక్క వానిని కొన్ని శాసనము తెలుగులో చెప్పబడియున్నది. పూర్వము విజయవనర వాక్కో వాగుని నే వాసనాముఖి త్రవ్వరియై శిథిలముకొగా శివస్థములు 1780 క్రీ. శ. కార్తీకపక్ష ఏకాదశి భృగువారము (క్రీ. శ. 1818 నవంబరు 4)న ఆ జిల్లా కలెక్టరు వార్త ప్రానినీ శ్రీశైవ అమనానిచే అది పుర రాజచేయబడినది. ఆ గ్రామములకు హిందూ దేవాలయములగును, వారి దానిధర్మము, అంగును గల భక్తిశిథిల కిదియొక తార్కాణము.

హాల్పులలో వ్యాసుమున ఏవో కొన్ని శాసనములు చూడవచ్చు. ఇచ్చిని వివరించబడినది. మున తెలుగు శాసనసంపుటములనున్న రెండుమాటలు నుంచి తెలుగు అప్రమతిముకొను. ఇప్పటికి 12 సంవత్సరముల క్రిందట 1918 లో కలెక్టరు ప్రజయంతి రామయ్య తంతుల గారి ఆధ్వర్యమున తెలుగుశాసన సంపుటముగట్టి వెలుకడినది. అంగు శాసన పరిశోధనకాళి వారిచేత 1904 నుండి 1928 వఱకు సంగ్రహించబడిన తెలుగు శాసనములు మొత్తము 381 గలవు. విజయవనరరాజుల శాసనములు మాత్ర మంగు చేర్చబడలేదు. అదేసంవత్సరములోగల విజయవనర రాజుల శాసనములను నుమాణి మూడేండ్ల క్రిందట పరిష్కరించి ప్రత్యేకపుస్తకముగా సిద్ధము చేసి ఆంధ్ర ప్రభుత్వమున దానిని ప్రకటించుట కిష్టించగా వారి వద్దనుండి యెట్టి సమాధానములేదు. మద్రాసు మొదలగు ప్రభుత్వముల వారి వారి తినిగి కన్నడ శాసన సంపుటములను ప్రకటించుట కంగీకరించి అచ్చు వేయుచుండెను. గత్యంతరములేక తెలుగు శాసన సంపుటము గూడ మద్రాసు ప్రభుత్వమునకే ప్రకటించుట కిష్ట పడినది. కాని ఇంకను అది ప్రారంభించబడలేదు. ఆంధ్రతేక రాజీయ, సాంఘిక వాఙ్మయ చరిత్ర పూర్తిక తెలియకలెననిన నుక తెలుగు శాసన సంపుటములు త్వరలో ప్రకటించబడవలయును. ఇతరరాష్ట్ర ప్రభుత్వములకలె ఆంధ్ర ప్రభుత్వము తెలుగు శాసన సంపుటములను ప్రకటించవలసినదిగా అభ్యర్థించుచు వాకి అనకొను కల్పించిన ఆంధ్రపత్రిక సంపాదకులకు కృతజ్ఞతా పూర్వక పంపనము లో దీనిని ముగించుచున్నాను.

“తిరునా మా శ్లోక ర్గమయ”

త్రిశంకుఁడు

శ్రీ కొత్త నత్యనారాయణచౌదరి

[తీసి, పిను: కోప: - వసిష్ఠ ధేనో ర్వధ: - వృథా గోమాంస భక్షణం చెతి శంకుని శంకుతుల్యాతి
పాపాని యస్య - స: త్రిశంకు:—అని మహాభారతము]

పరదాన కృపాపరము - గుర్వాక్షోలః ఘనము - నిష్పిన్న భోజనము—ఈ మూడు కంటలు - అనగా మేకులు - అనగా 'నోట
ముఖ' కలిపంగలవి ఆ రాజునకు త్రిశంకుని కేగు వచ్చివచ్చు. పూర్వ పుణ్యములవి తునకి దోషములనందె బయటపడి కంపోసన
కను వచ్చి పర్వ ప్రబోధనముగ రాజ్యమేలెక. అతి విడ్డూరు మన మెఱిగిని హాస్యంగ్రుతు.

పు గుత్తు శనువాని వాగడములో బుట్టెన్ మహా శూరుఁ డొ
కొరఁ డెవ్వఁ డెరుఁడును నాఁడరఁగి లోక బెల్ల నగ్గించి ని
ద్దగి సొఖ్యంబుగ నేలుచుండెను మహావర్చఁబునో వాని కి
కన్యకు కావేరకు పాటి - వాని గుణముల్ వర్ణింతు రవ్వఁగా.

అశనికి లేకలేక యొక యగ్భక్తఁ డుగ్భవ మొందె - వాడె న
ద్గతి యొకఁగూర్చి కాశ్యపి సుఖంబు లొనంగు నటంచు బెన్దె నా
మతిని దలంచి కానియు మన్నన లెన్ను పంపినంబు భూ
వశి యొనరించు ముద్దు మురిసంబులు లెన్నగఁ జోదినెయుగన్.

తనయుం డొగియు రాణసేదనని యాతం దంత నిత్య వతం
దని గూ బిడ్డకుఁ బేగుపెట్టి నశితం బావంబునో లోపమున్
గనరానట్టి కిశిష్ట మార్గమున విజ్ఞానంబు నేకూర్చు ధో
రణిలో బెంచునుగాని వాని నుదఱున్ వ్రాతల్ నరతీరవకే!

అగఁ వొకఁ డు బ్రాహ్మణ గృహంబున కేగి వివాహ వైధవం
బు నుడ మొందఁ జేయు నమయంబునఁ బెండ్లి కొమార్త కంటి కిం
పితముగ నున్నదంచు నవివేకి నామెను బట్టి తెచ్చె గు
చ్చితముగఁ గొటలోని కింక జంపటనందట యయ్యె నయ్యెదన్.

అంగణు గొందలంపడి రయంబున రాజును గాంచి యార్తులై
వంతుగి విన్నవించె గుణవంతుఁడు కాపున జేడె మైశిమ
కందనఁ బిల్వంపి కరివంబుగ వానిని మందలించె ని
ట్లందఱిలోన - మందఁడవురా! యింక నిన్ను నహింసయునునా?

నీ వొక దొడ్డిబిడ్డవము నేల నమన్నము నేలఁజాలి యు
చ్చావచ ధర్మకార్యములు నల్పి యశంబు గడింతువంచు నా
భావమునం దలంచితిని బార్థివజన్మము నెత్తలేదె? దు
ష్టా! వృథ నీదు నామ మకటా! నిను నైచుట దోషమే గదా!

ఒక నిమనఁబుగాని యట నుండఁగరా దింక బాన్సు కిచ్చ నృ
త్తికి నిటఁ జోటు లేదని మదిం గుఱుతింపుము; చూడరాదు ని

మొకమని తిట్టిగోయఁగ నపూర్వ వరాధనమొంది యానఁడున్
దకినుకలై యెదిర్చిన బదింబదిగాఁ బదిమంద ముందఱన్.

తేలికఁ గోలముం బోలఁగి జీవ్యునఁ బెద్దఁ బ్రోవుచేసి శి
తానియమంబు లెర్పఱునఁగావలె నన్న - వసిష్ఠుఁడీ నమా
ధానము చేప్పఁగాఁగిన నన్ను - పలుకు వనమ్యు లంగఱున్
బూని నడింప నయ్యవ నృపుఁడును మిచ్చి యున్నామిఁగా.

గుఁగువు వసిష్ఠుఁ డిట్టి దోష ఘోర దురాగతిమంచు సూటిగా
గుఱిఁగొని నింట పాయముఁ జూర్చిన యట్లులు తీర్పునెచ్చి - ధ
వగాఁ బది విత్తగింది పొంపాబుగ రాజకుమారుఁ డెట్లు తోం
దగి నడివన్న భావము మనంబున లేక విధించె నిట్లునన్.

శ్వేతములు సైకి మిన్నఁడును నచ్చని దుష్కృతి చేసి నాకు నీ
వెయ్యతి నుంటఁగట్టివెరా! మఱ నెట్లులు సైతు నన్నుక ని
విప్పుడె యరణ్య భూములకు నేఁగి శ్వపాకుఁ తోడఁబాడిన
చని బ్రదకున్ వెల్పార్చి చని, వాంము చచ్చి మెలంగు మచ్చటన్.

అని యా వెంటని తేఁకు పేరలుకచే నన్యని గొట్టింది వై
చిన దిక్కేమియు లేక చిక్క ముగ్ధమై చేర్చులు పోద్యులుగాఁ
జనియెన్ గాకొమరుం దిరణ్యముఁకున్; తావంబుగాఁ నంద్రమే
వనటఁజూర్చినఁ బ్రాచువా రెవరు నిర్భాగ్యున్ బరాభూతునిన్ క

అట్లులు రాకుమారుఁ డనయం బొనరించుటచే నరణ్యముల్
పట్టి ధనార్థగండయి శ్వపాకులె నయ్యముఁజూర్చి నిచ్చునన్
జట్లములై తిలిర్చు దన చూడ్కిఁ దగ్గ కెరానివృత్తి చే
పట్టి వసింపఁగాఁ దోడఁగ; బాతక మట్లు లొనర్చు కుండునా?

అరుఁడును పిన్నుఁడన్ దనయుఁ డెట్లయిపోవుట కొత్తకు గుండ మె
వ్వగు తన కొర్కి తీర్చఁగల వారలె లేక సుపుత్తుక బాంధగా
వగిగెద పో వనంబుఁకు; నక్కడ రాజ్యములోన వర్ణ నం
కిరమయి ధర్మ విప్లవము కల్గియు వర్ణముపోయె బాత్రిగా.

కఱవును దాఁపించి నధికారులు సాయము పినచేని యా
దరమునఁ జేయఁగాఁదగిన దక్షిణ బూర్జిఁ గోలుపోయి ర
త్తిఁజే బడలెల్ల రాకటికిఁ పల్లడిమంగుచుఁ గూడుగుడ్డఁగన్
దొరకకబాధ వొంది రాకప్రోయంబు వొంకయులేక యెల్లడిన్.

వరిగా ద్యాదతి వత్సరంబు లిటు వర్తంబన్న నే లేక యం
దఱు గిచ్చిచ్చుముపోయి; రట్టి పెరుభూతింబైన తామంబు లే
వకమున్ సైవక గానిజండు చనియెన్ భార్యగఁగన్ వీడి యె
వ్వరికిం జెప్పి యేడకో యతిని దార్పాగ్యంబు పిరెఁగా.

బండఁడు బిడ్డలుం గలిగి భర్త యమాంతము లేచిపోవ నే
యందయులే భార్య, మరియాదకు లోగినదాటఁ దిండితై
యెంచుచు గాపురంబు భరియింపఁగలేక వివర్ణదిత్యయై
గండములందు ముగ్ధ; మును కర్మములెట్టివి చేసియుండెన్ ?

అఁకట నెవ్వగం బొగిలి యాత్మజులెల్లరు మ్రక్కిపోలి య
జ్ఞాఁకలు బెట్టుచుండ నదీమానలు మాని గృహస్థకర్మమున్
జేకొనియుండఁగా దిటపు సెందక కాశికుభార్య, బిడ్డలన్
సాఁకుట కొక్కమార్గము విచారణచేసి నపూర్వవైఖరిన్.

ఎవరికిఁ జెప్పికొందు నను నెవ్వరు చూతును ? చీకుదింతలున్
దప్పునివారి లేరకట ! ధర్మము ప్రోవఁగఁ జాలి యేలు పా
ర్థివుఁడును లేడు-దైవము విధించిన యానతి మీఱఁజాలు ప్రా
భవము బలమ్మునుం గలుగువా రెవ రుందురు లోకమం దిఁకన్ ?

ధర్మ మధర్మమో యొకవిధాన మొనర్చుగఁదప్ప దిప్పు డి
కగ్మము తిన్నఁగా నుశుంబఁ గావఁగఁ దోచిన మార్గమూరియున్
ధర్మమి కావ నిత్యతీ న్నభం బడరా దొకబిడ్డ నింసులో
నర్మిలి వీడి యమ్ముకొనియైన భరింతును దక్కువారలన్.

అని యా కాశికువత్ని దీనిదకచే నల్లాడి యారీతి నా
యెను నాకర్మము చాపురాదె యని యెఱేజితలో మగ్గి యొ
య్యన డెందంబును తొయిచేసికొని యయ్యావత్తుఁ జోకాగ్ని య
త్తు)ని చానే యొకచోటఁ గట్టి నడచెన్ మూరంబుగా నేడకో !

తక్కినబిడ్డ లందఱును నల్లి చెఱం గిగుగేల లాగుదున్
| గుక్కలు నట్టి బిట్టడలి కోయనియాహ్నుచు నిహ్వలింప న
ల్లిక్కుల నెల్లవారలు పదింబదిగాఁ బరికించి నెవ్వగం
బొక్కుచునుండ దారిఁబడి పోవుచునుండఁ గుటుంబ మొనయున్.

వనటం గూర్చిడి తల్లి-బిడ్డలను ద్రోవంబోవు నత్యవతం
డును నింపదిగఁజాచి, బిడ్డమీద త్రాడుగట్టఁగా నేల యం
చును బ్రక్షించి విచాగముం దెలుపఁగా-శోకంబురేకత్తియ
వన్వితారత్నము నల్కె నిట్టు తనదౌర్భాగ్యంబు వర్ణించుచున్.

ఎల్లరి మెప్పువొందిన ముసింద్రుఁడు గాధిజాడంతజాఁడు నా
వల్లభఁడియ్యు నిట్టి దురవస్థకుఁ దక్కిరి; బిడ్డ లాఁకటన్
దల్లడ ముదఁజూచియును చాను దవిం బొనరింప నేగ-నీ
పిల్లల దిక్కు మొక్కు కనిపింపక యిల్లును వీడివచ్చిరిన్.

కాపుర మీఁదలేక కడగండ్లకు నాఁగక ప్రోవయేదియున్
జాపెదీవారు గానక కుసుల్ నడు బిడ్డల నోముఁజాల ?

పాపపుణ్యజేష్ఠకుం గడంగి వైశము గట్టితి నేరికేని యీ
పాపను విక్రయించి తగుకాటి నహాయము మూటగట్టగా.

అప్పుడు నా నృపాసుషా డక్కట! యట్టి యవస్థ యేమి? నా
మనవిని శ్రద్ధగా వినుము మానినిరో! యిక్కనుండి బిడ్డలను
బెనుచుటగో రవంశయుతు భీతిఁజోకుము. చాలినంత తి-
డిని గొనివచ్చి యిచ్చినను నిచ్చలు మీ కని మూటగిరియున్.

కారిని నోడనే, విజనవానముచేర్చి సుఖంఁజేయఁగా
భారము మీఁదవైచుకొని వార్జింపుత్తుకుండు నిశ్చయ మాదటకే
వాగు భంజంఁగాదగిన వన్యస్వగుంబులఁగొట్టి మాంస ము
వ్వారిఁదెచ్చియుచ్చు; నిది వాని విధాయకకృత్యమో యున్.

మునినరు నిర్మనత్తి కనుమోదముగూర్చి యీ విధానముం
గని నదిమోద మెచ్చుకొనఁగా నిలుదిగ్గుచు న మె పుత్తిపో
వణమున శ్రద్ధతీసికొననాకు; చాటను గట్టబడ్డ యీ
తినయుఁ గానిపుడనుచుఁ దదౌజ్ఞులు పిల్చున త్రాడుగట్టటన్.

అక్కడ తేడులేని సమయంబుఁ బొంది వసిష్ఠమానియే
చక్కఁగఁ జేరి న్యాయము విచారణ నేయుచు నెల్ల వానికిం
జక్కలుతీర్చు పెత్తనము చేడికి జక్కియు నాడునాడు పెం
పెక్క చు తుట కొందఱ కనిష్ఠమే కూర్చి-నదిమి చిత్రమో!

తన యిటువంటి దుర్గతికిఁ దప్పక యాతఁడ మూలమొనరు న
మృగవధుమీఁద గ్రోధముచుబూని యథావిధి రాజపుష్ట్రుండు
డన జగతాల మానదాఁ డికొని; యావల నొక్కనాడు కా
ననమున నేమృగంబును గనంబడిదయ్యెను గొట్టి చంపఁగా.

అనినికి బె-గపుట్టి తన యాకలిమాట యటుంది, తానె యీ
శీతిగతి చూపెనెంచుఁ బోకిరియు నమ్మినతిల్లి-బిడ్డ-క
బ్రతుకఁగఁ జేయుట గొనిననద్ధతిగా నశఁడంది కంటి కిం
పితముఁ గానవచ్చునొక పెయ్యనుఁట్టి వధించెఁ దిండికై.

చివరికిఁ జూడఁగా నది వసిష్ఠుని భేరువెయంచుఁ జేరె; గా
రనముచు జూననేలయని రాజకుమారుఁడు దానిఁగోసి యు
త్సవమునఁ దాను గొంతని తక్కినదానిని మూటగట్టి ని
ర్వచిధిగ వాగికిచ్చె; వృందయంబున న్వస్థిత దిక్కనాటికిక.

నాడు మఱింత నెంబరమునం దిని గిల్లియుఁ బిల్లలాల్లుడై
వాఁ డొనరించుదానికి నవశ్యపు గౌరవమిచ్చి, దైని టా
గొడుగు దీర్చు నీని ననుకూలులగా ననుకూర్చి - శ్రుద్ధిలోఁ
జూడిగ మెల్ల మె లనెడి చొప్పున నెందియు నుండి; రంతిటక.

తనగూవుం బరిమార్చెనంచు విని యాతం డెంత దుర్మానుడో
యని హతంబుగ నా వసిష్ఠముని క్రోధానేశముం బూని గూ
తః వన్యంబున పిల్వంబున యపురా! దౌరాత్మ్య మీగీతి శా
పిం నిన్నయని యందు మిట్టి పెను బాపం హానిమీ యెన్నఁజేశికి

నీ చరితంబు నింద్య మివీసేతుడ! నాడొక బ్రాహ్మణాంగనం
డో చితి వావయ్య బరను ధూర్జుడవై జగ దేకవంశ్యు ధ
ర్మాచరణైతున్ జనకునల్లు లవజ్ఞ యొనర్చి తిప్పిడి
నీచరిత జాపినాడె విక నిన్నొక మానవుడన్నఁ జెల్లునే?

ఇదిగో! శపింతుఁ గాచుకొను మిట్టిని తప్పలు మూఁడుచే మా
యదపున నుండవైతిని సుమా! యిక నీవు త్రిశంకునామమి
య్యదమనఁ జూచి రాక్షసుడవై ఎదిమందికి నీతువుట్లుగా
మెనలుము పొమ్ము-నావు డది మేలని కీడని యాడఁ జాతఁడున్.

కదలె బిళాచరూఁమును గైకొని యాతఁడు-వానికర్మ మి
ట్టినియని వ్రాసిపెట్టెను గడింది విధాత; విషణ్ణచిత్తుడై
యెనియును దోచకే యొక ముఁశ్యును నాశ్రయభూమిఁ జూచు
భ్యవయముకొన మాతనికి నూడిగముం బచరించు నిచ్చలున్.

అగిఁడు ననుగ్రహించి సరమార్థము గూర్చిడి ముత్రమిచ్చి న
ద్దతి కనకూలమైన నవాకారము నూఁగ నాతఁ డొక్క న
ద్వితమును దీక్షగా నెఱసి రాక్షసరూఁము నాడు నాటి క
దృతముగ మార్పునంది మునముం బెరుపొంది మెలంగ నయ్యెడిన్.

ఎదవిడి బ్రాహ్మణోత్తముల ఎజ్జకుఁజేరి నమస్కరించి యి
య్యదమన నాకు మీర శౌక యక్కింబ దీర్చంగ నేడికొందు న
మ్మనమున హోమశార్వము - నపూర్వవిధంబునఁ జీయఁబూని య
య్యది నెఱసిర్ప మీరె కల రంచుఁ దలంచెయు నిల్లు విచ్చితిన్.

అనవుడు వాడు వాని కథయంతయు బుట్టువుఁడొట్టి నెట్టనన్
విని యపురా! యిదేమి యవివేకము నూపెను? హోమశార్వముల్
ఎనువడ నేనుఁగాఁ దగిన భాగ్యము నీ కెవ రిచ్చిరొయి? నా
మ్మని బెదిరించి పైగ పెరుకాడక విండియు బల్కి రిట్టులన్.

కులగుఁగ డా వసిష్ఠమునికుంజరుఁడే శపిముంప నీకుఁ గా
వంసినదాని నీయఁగవా రెనగుందును భూమియందు? ని
ష్ఠామిక నీవయత్నము; శుభం బొనరింపగ నర్హ బాపమే
కలుగను కు-రక్కసినిగావున బాత్రిగ నైతి మి త్తెన్.

అని కడుమాటి యుద్ధవడి నాతని నెట్టన నెట్టివైవ తీ
వన మింక దుర్బరింపగుటఁ బ్రాణము లేటి కటంచు నాహనం

బాగు గొవి యాగుఁ దొక్కయెడఁ బొందిక కట్టెలు పేర్చి యగ్నియుఁ
జొఁపి పోయిటంచు నటఁ జొచ్చియుఁ జావఁదలంచె - నంతలో.

మనమున నేదో తోచి యనుమానమునో కుణకాల మట్టె ని
ర్జనవనమందు నుండె నరునెం బొడఁగూర్చు మహార్త యాకవిం
బున విననాయె ట్టు—లిది పోలదు రాజకుమార! శేషె న
చ్చుకు శుభవార్త! యందనుక సుఫిరదిత్తుడవై మొంగుమీ!

నా పది వాడు పోతనమునన్ మరణోద్యమ మెల్లమాఁ పో
నీ విరమించి నేడు గమనితుకు - రిత్తకు రిత్తయైనచో
నావలఁ జావరాదె యని యత్తఱి నిబ్బర మావహిల్ల స్వే
చ్ఛాఁధిఁ గాలముంగడుఁసాగె; బసంపడి - ట్టణంబులో.

కలఁగెలు వుట్టి పెగ్గడ తెకాయెకఁ గోయి నృపాలుమోఁ గో
యిలి గుదియుంచి భక్తి గురియించుచు నెరగము చిన్నచింఁ నా
వలఁ చినజీవితం బిటలు వ్యర్థముకావుట కార్య రోపియున్
బలిగను చారితో నిఁగి ముఖావముసూపుట చెల్ల దియ్యెడన్.

పోయినవంతఁ గిమ్మనక పోయి వనమ్మున నొంటిగా విచా
రమ్మునఁ గలముం గడుపు రాజకుమారుని జీవితమ్ము వ్య
ర్థమ్ముయిపోయె; బైగ - నవరాధము కల్గినదాని కల్గి కా
వమ్ము వసిష్ఠుఁ డిచ్చి; విది పాపము పున్నె ము చర్చి యేటికన్?

జెలియక చేసినేయని మదిం గుఱుతింపక కన్నబిడ్డకే
యొనుట గూర్చి యీ యడవులం దిటు లాకులంబు మేయఁగా
వలసెఁగదా! యిఁ కేల? పరివారముతోఁ జని మీర లాతని
గొలిచియుఁ దెడు రాజ్యమునకున్ బ్రథ నాతనిఁ జేసి పోయెనన్.

అది విని చిత్తిమందు చినయంబునఁ జాఁగిల్గి మొక్కి మూత్రు ల
య్యదకున నెంబరింపడి ప్రయాణముచేసి యరణ్యసీమ నా
వగల మునిగి రాచసీఁ బాసిన రాజకుమారుఁ జేరి ము
య్యది వినిపించి తండ్రీకడి కప్పడె వాని దెచ్చి చూపెనన్.

ఆవుగుఱంచు బిట్టపలి యాదటఁ గాఁగిట వాని గ్రుచ్చి చి
తఁ గలశాస్మ క్షానుముఖ దాంతిభూషణు వానికూర్చి న
చ్చావము కూపి, వాడు పొరపాటుగ నత్యమిఱుంగలేక మే
ధాని గంటివైచియు వృథా యొనరించితి వింత కాలమునన్.

అని విలపించి సిగ్గొని మా ధరణీసుడు వ్యవధిచిత్తుడై
గొనకొని సింహాసితమునకున్ శుభ శిఖఁ గుమారుఁ జేర్చి నె
మ్మునమున నిబ్బరింపడి కమాంబు నెరగము రాజనీతి మా
రిని తుపడికమిచ్చి బహుధా పరిశీలనచేసి యిమ్ముగన్.

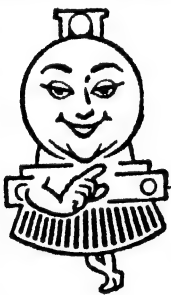
చివ్రి భింకానందంబోవి ఋషులూ అవలీను, వారిప్రద్యోగిలూ
భావితే ఘటనకు అంకురం. అప్పట్లోపరం మంత యిలా తినుడు
కామంజా పుట్టి ప్తన అదంత అంకకారంధుం మి అణిగి మణిగి

అనుమతి నిరసనకూ యే రుద్ధానుగతి కనబడకుండా, కదలం గారి నైవా కావండా ఈథర్ (ether) లేని కట్టి ఆకాశములే వుండ బోయినప్పుడు సంఘటనకొని గుర్తులవకొని యేని లేవు. ఎలే అర్థము భావమునేదితూత్రం ప్రత్యేకంగా వున్నదా అంటే అది ముప్పై ఆ అంశకాంగా కలిసిపోయివుంది. అంటే అంతరదాన మున్నూ (Matter) యీ విశేషకత్త మొదలైన వైశిష్ట్యమున్న (life) అన్నీ యేమి ఒకటే బోయినాయి. ఆ పరిస్థితి అలా వున్న పరిధిలో సృష్టికి ముందు వున్నకణమింది చివరంటే, సోల్యుమరి ఆ యును న్నాన. ఇదియోకే సంకల్పం వేన, మరొకటి వేరుగావన్నప్పుడు ఎవరెవ్నావన్నీ 'సంకల్పమే ముందు సృష్టికి వుండిమించింది నేను చూశా'వని చెప్పితే ఆ మాటలు నమ్మి ఆవు నివకోవచ్చు. కాని అన్నీ కలిసిపోయిన ఒకటే పరిస్థితి వుండగా సృష్టికి మొదలుపెట్టింది "భావమే"వంటిలో బొచిర్చిమేమిటని కోస.

సృష్టియోలా అయింది ఆ సే వివచనమును విని చెప్పారు. "అసలు మొదటి అంశకారమును పరిస్థితి యిప్పుడు మనంవున్న పరిస్థితి గావారింది" అన్నాడు. ఇది అది అన్నాడు. అయితే ఆపట్టి పరిస్థితికి ప్రవ్యాపన సాంగ్యగగ్నపని పేగుపెట్టాడు. Law of Indistructibility of the matter అనే అంగ్లం సదానా వాదన మీదట అనివచ్చి అర్థం చెప్పినట్లయితే భాగా తెలిసింది. అలా అర్థం చెప్పటానికి యూనిపులో "దాల్చన్" అనే మనువు సురీ

వుటార్చిగచ్చింది. "అలా అంశకారంగావున్న పరిస్థితిలో—మహా వైశిష్ట్యకత్తి మొట్టొక్కటి కావాలి—ప్రాం బానుకున్నట్లుగా అయింది, కదపి ఆరబెట్టిక కదలిగింజల్లి. అప్పటి ఆ పరిస్థితికి మనువు యేవేగవెట్టిక అది ఒక పరిస్థితిగాని సున్నిగాని మిసిగిటివాడు గాని కాదు. ఇంతివరకు ఆయోమ మంగావున్న ఆ స్థితి తనను తన అర్థం చెసుకున్నట్లు, ఆ ఆయోమ గుణాన్ని వదలికే గుణవన్నట్లు, ఏకో తెలివితేటలాపయోగించగలిగింజల్లి, మాన్యుకలాగుకున్నట్లు అగిసిం దింది. ఎవరి కలా అగిసిందిందంటే, ఆ పరిస్థితికే; కాదంటే దాన్ని యిప్పుడు వూహించే మనకు. అలా తెలివితేటల్ని వూరించిన ఆ స్థితి తానేం చెక్కులంటే అది చెసుకులనే ధీమాకూడా కల్గింద కేసుకొన్నం. వైశిష్ట్యం, అహంకారం రెండు అక్కడ కలుసు కట్టి విల్లివరి. ఆస్థితిలో కొన్నిచోట్ల ముఖం, శృంగి, కాంతి, వాయు విల్లివున్నట్లు, ఇంకావోల ప్రేమ. ఆక. యేమిటో తెలుసు కోవాలన్న అవకాశం అన్నీ వున్నట్లు, మిగిలిన మత్తు, నిద్ర, నిద్ర భక్తి మొదలైనవన్నీ వున్నట్లు తోచింది. విడివిడి సత్త్విరజతప్రమా నుకాలంటాడు మనువు. ఇక్కడ ఇవూ యీలా వున్నా యిన్ని వివచనం ఆ స్థితికి తెలిసుటం మొదలెట్టించుకూడాను. అంటే మన పునేది దానికి ఒకటి వుండవచ్చుటా.

ఆ మనస్సుతో అప్పుడు ఆస్థితి కెచ్చింది వూహించింది— పుర్వ వూహించింది—వూహాన్నూహించింది. ఇలా యివన్నీ వూహా న్నూహగానే ఆకాశం, గాలి, మంట, నీరు, భూమి అన్నీ అశూ

వర్తకులు తమ సరకుల రవాణాకు భారత రైల్వేలను పూర్తిగా వుపయోగించుకొన గోరడమైనది

తక్కువ ఖరీదుగల బాగుగాని లేక యెక్కువ ఖరీదుగల వస్తువులుగాని. తమకు అవ్వగల సరకుల నన్నింటిని రైల్వేలు తిసికొనిపోగలవు. రైల్వేలు కొన్ని సరకులను హెచ్చు రేట్లకు తిసుకొనిపోవునుగాన, బాగులాంటివానిని తక్కువ రేట్లకు తిసికొనిపోగలగుచున్నది.

రైల్వేలు భారతీయు లందరికి చెందిన ఉమ్మడి ఆస్తిమనియు, అందుచేత మన దేశము సర్వ విధముల అభివృద్ధి చెందటకై, రైల్వేల శక్తిసంతోయు పూర్తిగా ప్రజలు ఉపయోగింపవలెనను విషయమును మరచిపోవద్దనియు గోరడమైనది.

మీరు యీ పనిచేయుటకు మేము అన్నివిధముల సహకరించెదము. ఈ రైల్వే చీఫ్ కమర్షియల్ సూపరింటెండెంటుగాని, లేక స్టానిక డివిజనల్ అధికారియగుగాని, మీకు సరకుల రవాణా విషయమై గల ప్రత్యేక చిక్కులను గుఱించి న్యాయవనగోరడమైనది.

(దక్షిణ రైల్వే వారు జారీ చేసినది)

ఈ శుభదినమున మా హృదయపూర్వక శుభాశిస్సులు!

నూ తన సంవత్సరము మా వారినీ హోర్జిల్లి కు,

ప్రతినిధులకు, శ్రేయోభిలాషులకు పకల

సుఖ సౌఖ్యములొనంగుగాక!

ఇండియన్ మ్యూచువల్

జనరల్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్,

(అగ్ని, మోటారు, తదితరల ప్రమాదముల భీమా

వ్యాపారము చేయు మ్యూచువల్ సొసైటీ ఇది ఒక కే.)

H. O. 35. మౌంటు రోడ్, మద్రాసు-2.

ని న ర ము ల కు వ్రా యం ది:

శ్రీ వి. వి. సుబ్బారావు

బ్రాంచి కలెక్టరు

ఇండియన్ మ్యూచువల్ జనరల్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్,

పనరపేట, ఏలూరు.

ప్రాపించిన సకాలలో పుట్టివయ. ఇది నిజంగా మనం చూపి గాన కొన్ని భావమునుబోంది. అది కట్టి పెట్టే వాటిని గాన అలా పేగ పెట్టుకొన్నా మందిది. ఎర్రకాగితం, బ్రాహ్మణ, న్యూట్రాన్, బాప్టోమా, ఇంకా, మహానయ, అనయ- ఏమన్నా అనండి చిట్టలేదు. చిటిచి ఎర్రని పట్టికలైనా సకాలలో కలిసి యావములు, యావీకృతం, సహాయనికారణాల కలిసి ఎర్రాన్ని పుట్టించి ఆ పరిస్థితి జరిగింది. ఇదిన్నీ యిలా కాలం ఆహారకార్యాల పేగ పెట్టడం అప్పటి పరిస్థితిలోని చైతన్య విశేషంవల్లనే. అప్పటి చైతన్యం ఒకటి యప్పటి చైతన్య మోటి కాదు. చైతన్యం ఎప్పుడూ యప్పుడూకూడ ఒకటే. ఆ చైతన్య క్రిందికివందలనే యీ ప్రపంచం జగదునుండటం. ఆ క్రింద భావమే. భావం సంఘటన వల్లకొంది. "యన్యాయం తద్వారా."

ఇంతకు చెప్పవచ్చే దేమిటంటే "భావం పుట్టివయ్యిన పుట్టి మొదలెట్టించే మాట నిజమయితే భావమే సంఘటనకు కారణం అనే మాట నిజమే ఈ తార్కికత మిథ్యగా ముచ్చట పున్నామా" అని.

పుట్టి మొదలెట్టించటం చిట్టలేనివారి అంగతుల గమనిద్దాం అలా పరిశీలించామై భావంలో మొదలైన సంఘటన కొంత భావాన్ని పొందగా భావం, సంఘటన ఒకదానివంటి ఒకటి సులభమైన పరిణామంలు కలిగివున్నవని ముచ్చటపడింది. రాజకీయ అర్థిక వాంఛల సంకలనం యారెండు పరిస్థితి మిథ్య పరిణామాలయంగా వదిలివేసింది. ఒకటి ముందు, రెండోది తర్వాతి అని చెప్పే అనికాంతం ఉన్నాంది మేర ద్వివిధ్యంగానూ నివహిస్తూనే వుంటుంది.

ఉదాహరణకు రాజకీయ సిద్ధాంతాలు మొదటి పుట్టి గాజకీయాలు తిరివారి కలిగినామేమో చెప్పమంటే యేం చెప్పగలం? గాజకీయ సిద్ధాంతాలు యిప్పుడు పుట్టినామో అప్పుడి - లేదా అని పుట్టికముంది - రాజకీయాలు మొదలైన వని తిప్పకు రాజకీయాల పని లేకే వినారే అసలు రాజకీయ సిద్ధాంతం అనేది కేవలపని అతివరమే లేదుగా. రాజకీయ సిద్ధాంతాలు కూడా రాజకీయాలలో భాగమని అందుకే అవలం. ఒక రాజకీయపు పుట్టుకయ్యేటప్పుడు కలిగించిన భావం అలా కొరిక వలెకొన్న పాంథేయర్షి, దానికవ సీరియంలు, విలన్నిటని పదివార్లైన యీ యుక్తులు రాజకీయమైన తార్కికత అన్నీ కూడా రాజకీయాలలో చిన్న చిన్న భాగాలైన అంగాలు - అంచెనే అసలు విలన్నిటని గుర్తించి భావం మొదలయిన తర్వాతమే తిప్పించబడిన రాజకీయాలకూడ సంధించినాయని అవలం.

క్రీస్తుకు పూర్వం 507 సంవత్సరాల క్రింద ఎథెన్సు అనే గ్రీసునగరంలో ఒక చక్కటి నగరాంధ్ర నెలకొన్నది. ఆ పంధ కానలానికి రాచివన్నది. కాని యానీ చక్కని పరిపాలనం చెయ్యకొంది. ఆ గోజులో ఆ నగరవాసులు తమందరికీ సంబంధించి ఉన్నది విషయాలు ఒకటి నోకలు కనుగొనుకొనడా అప్పుచేసుకుంటూ చిర్చించేవారట ఈ నగరం ఇప్పుటికి ఎన్ని పంధల్లో చిచ్చోమో ఒకటి రెండు పంధల్లో ఎప్పుడునూ వుండి పరిలకు పోత రయినవారట తెలుస్తుంది. వాళ్లు అలాటి ఉన్నది పంధలు అంతలాగా యీ నగరపురికారింటే వాటి కొంగం వాళ్ళు నువ్వన్నావున్న వాళ్ళ రాజకీయ అకీయాలు అవలం గొప్పదగా

పరిగణించబడటాని కలంకి ప్రకరణ కొనగన్నదే వాళ్ళ కరణిది ఎథెన్సు వాళ్లు అంతని ప్రేమించేవాళ్లు

చిరకాలం అనే ఆయన వ్రాసిన అప్పటి రచనల్లో ఎథెన్సు నగరాన్ని యింగుకు ప్రేమించారీ అనే విషయం చిరునగ ప్రచారం చెయ్యబడింది. అతడు వ్రాసిన ఒక చిన్న కంఠంలో నగర వాసులకోసం ఇంకా రికరించబడివుంటే "దివసవం మూపుషిని ఎథెన్సు నగరపు గొప్పతనం మామలంగా కేంద్రీకరింపించి మూపుషి ప్రేమతో ఆర్థికయ్యేదాకా చూపించి. ఈ నగరపు విస్తృతమైన క్రింద మూపుషియంగా వచ్చినందుకే ఈ రాజ్యం. గొప్పవారైన నగరవాసులచేత-తిరువిధులు తామరి. వాటిని మౌనకృత్య శక్తులతో కలిగినవారితో వడపరుతుకొందనీ, ఇతర గోచరం కలిగినప్పుడు కూడా తిరుపక్ష ముగర్మముయిల్లుయ్యగే యింకా తిరుగంపు లక్షధర్మంక వలన నమ్రుతో కిరంతరం నువన్నూ భిక్షువేటంటిది సమృద్ధి యిలా, విశిష్టతచేత ఒక విషయంలో కాలువారితే దాని కారణంగా తమ దేశాన్ని పరిగణించడా వాయేట్లు పుత్రికరీతి పొందుచేసుకొనుకొనడా జీవితాన్ని త్యాగం చెయ్యగలిగిన మంచి వారులా ఈ రాజ్యంలో వున్నాన్న విషయం నావక ముందుకొంది. మీ ఎవ్వరించేతనే ఈ ఎథెన్సు రాజ్యం యింత గొప్పదై నిలువొంది. మీ పౌరసత్వం, విశాసం ఈ నగరపు క్రింద" అన్నాడు. ఆ గోజులో ఒక పాగుదేనికొన్న ఎల్లప్పుడూ స్వంతమయ్యాలే మున్నువెళుకుంటే అతడ్ని యింగులు విలువలు తెలియని ఒక అతివి మూలంగా లెక్కలేవనగా అగి అలాటి చైతన్యంలోని కేంద్రీకరింపంపు జీవితపు కీలకం కేంద్రీకరింప మున్న వాగ్ధం అతడే. ఇది భావం. ఈ భావం వాళ్ళలో వుండటం-ఈ ఎథెన్సు గొప్పది కావటం-కొప్పంపుకొన్నకొద్దీ ఈ భావం ఉన్నతరం కావటం ఇది ఒక సులభమైన పంధం. ఇది అదియేకంటేని నూటలు.

కాలం గడిచినకొద్దీ పాశ్చాత్యులలో గొప్ప గొప్ప వక్తలు అసలు రాజ్యంపై ఎలా వుండాలో అని అనుకుంటేనే నీటి పూపుండాలో గ్రంథాలు వ్రాసుటం మొదలెట్టారు. వాక్విట్స్, ప్లేటో ఎనాటిటీ లాటవాని, ప్లినియో, కెసేగ్ నాటికల్ వాళ్ళ వాళ్ళ భావాన్ని వదిలెట్టారు. రాజకీయాలలో మామలగా రాజకీయకూడా మొదలెట్టవయ్యి. కెపురు, ప్రకృతికీ మొదలైన భావాలపై పురానులు కట్టి మంచి, చెప్పి, పశ్చాత్తాపము కర్మ రామస్తత్యల పశ్చాత్తాపం నీతులు చెప్పటం ఆరంభించారు. ఇంతలో క్రైస్తవ మతం వచ్చింది. చిల్లీ మాత్రతలప్రకారం రాజ్యపాలకులు కొందరి నామమోతుకూడా జరిగింది. ముఖ్యంగా నీతులో ప్రకృతి నిమగించిన పితృప్రభువు వుండాలి పట్టుదల వుండేది. ఒక్క ర నిపలుమాత్రం ముచ్చటగా పరిగణించబడేవాళ్లు కాదు. ఎందువంటే, నురేంకాదు. ఆ వాళ్ళని కొన్నాళ్లు కనీ పరికారం వుట్టు- ఇప్పటికీ కొన్ని కేజుల్లో ఒకరుకుమాట్ల ఇన్వెస్టుమ్యూక్ అంటే. ఇంతకు ఆ భావాల విషయంలో తిప్ప మగతావిషయంలో Jus gentium, Jus naturale (గోమనగరావనా) ఒకటిగా వుండేది. ఇంకొందరిచేతల వామలల ఫలితం; వాళ్ళ భావాల ఫలితం

ఏదే కాలక్రమాన ఈ రై లిలుపేగతో మరీప్రకటనలు ఘటలే స్వల్పగాలు చూసుకొనాని కుప్రకమించారు. తిరుకు ప్రేయిచ్చే వాళ్ళ కే. తిరుపి వాగిడేవారే కే పాపపరిహార, తాం అమ్మ వాళ్ళ వావాల్ని విన్నూం చెప్పన్నట్లు నెగత వాళ్ళ మీద కావాల పరం పా వదిలెట్టమన్నట్లు వుండేవారు. నీతుకు గోమనగరంలోవున్న అన్యత్వత గతాధింతి, ఇంటిగాని ఇది రాజ్యాలనీ. యూరే పులోని క్రిష్టియను రాజ్యాలన్ని తమి తాదేదాదైసి కీ పీతి

తద్యాదు, ఈ స్థితి, గజపతివర్తన, కొత్తభావాన్ని రక్షించింది.

దేశమొస్తలైన అలోచనాపథము తీరంగా తమమీదలొ
మంచి నిష్పత్తి మన ఆలోచనలు గరించడం మొదలెట్టారు.
మరింతే, ముఖకావల వేగ అన్నాగ్ని, రాజకీయాల వేగ మతి
మార్పాల వేగ అన్నాగు. ఈ మర్మ ప్రకటనచేసి పక్షాదు సహించ
లేక ఇందుమించు అన్ని రాజ్యాల్లోని ప్రజలూ యీ మేధావుల
భోగిల్లి నింట్లా పేక అవలే! గోపల దామోదరే పిలువల్ల దచ్చ
పారు. భావం యెలా ప్రజాభావార్థ్యంలో మొలకెత్తి సంఘ
టలకు దారితీస్తుందో పరిక్షగా చూస్తేగాని దానికి ఇం తెలియ.

ఇతే యా మూర్తిపు భావాకే దింతకాయాలు రాలాయని దానివల్ల
జాత్రమీ యూరపులో పునగడవనం వచ్చిందని అంటున్నాడు.
చిత్రకొగల దగ్గర్నుంచి మరీపంబుగ మైన చిత్రాన్ని తిడి
లేసి, ప్రపంచంలో జరిగే సామాన్యమైన ఘట్టాలు రచించడం
మొదలెట్టారు. ఆ వాటి ప్రపంచంలో విజ్ఞాన మెలా వృద్ధి అవు
తోందో తెలియజేయారు. కొన్ని ప్రభుత్వ భూమిపూజ ఒక ప్రమామని
కనిపెట్టాడు. కెనాల్ ప్రమామవాలకే లెక్కలుకట్టాడు. అరియో
అద్దాలయంత్రంలో ఆకాశంలో స్వర్గం చూపించాడు. ఆద్యు
యంత్రం కాక అన్న పూర్ణిలా, అయ్యల వ ఆలోచనాపథము అప్రమ
మిలించింది. కొక్కొక్కలా పుస్తకాలు ముద్రించబడ్డాయి. సురక్షమహా
భక్తి మూర్తిమీ అంగీ విజ్ఞానం సామాన్యమానవునికి సువాహుసంగా
దిక్కింది. దిక్కుచితులంతం కనిపెట్టబడింది. తీరాన్ని పట్టుకొని
కడగ పడతలూ, సిమెంట్ కడిగములెంతో వెళ్ళిపోగినియి, కొలవజను
వెళ్ళిపోవు ప్రపంచపు కొత్త భూభాగాన్ని కనిపెట్టాడు. పొన్న
గీసులు ఇండియాకువచ్చి వ్యాపారంచేసి అంతా పొంతూలేని
దినం, ముడికడుపులు సంపాదించారు. ఇక యీ మర్మ ప్రకటనచేసి
దుండెగాలు వర్ణించి విరివించటానికి కొవలనంకొ ఆంకాశం
జవాబి దొరికింది. అంతే దాంతో మరింతో నీ క్షమింట్రి మటికెళ్ళి
ఒక్కవారి లేచి బోల్ల పడెట్టు కై ప్రకటనం కలగించులయింది.
అదే, అద్వి, వార్ల, పెటించి భావాలు వివిధంగా “ప్రాచీ
నంబ” కీ కొలిమిలాన్ని తెప్పించిపెట్టాయో చూడండి.

మరిన లూసన్ ఈ కొలిమిలాన్ని పెనే జెనూల్లను తిమారు
చేసి అద్వి దేశానికి సర్వ ప్రచారానికి పంపాడు. ఈ స్వర్ణతొలుపు
మైన వెలెగ్గంతో యూరపులో సుగ్రహముగ వాటిలాయ నక
యూగం వచ్చింది. ఈ చైతన్యం అవిచ్ఛిన్నంబడమనే సంఘటనకు
కారణం మరిమూ దొడ్లగొర్రాయన్న మైన సంఘటన అవచ్చు. దేశమ
మేర అవచ్చు. గదియో తెలియ, కొత్తనన పరిశ్రమ, ఇరాన్వన
తీరభావాలు అన్న కారణమే అవచ్చు. భావాలా సంఘటనల
అన్న కారణమే ఈమార్పు తెచ్చియి.

ఫెంచినప్ప వం అనే సంఘటనకూడ దృష్టిమీ మైన సంఘటన.

అద్వి (భాగ్యరాజ్యంలో) పెనుగుడుకును దచ్చి లక్షలాది తిక్క
యలుకుల్లిపయి. ఈ సంఘటనకుముందు ఎంత గూడ మైన ప్రచారాలు
జరిగాయో, మనులూపం అన్ని స్వయంపాకాలు ఉడికాయో,
ఎలాంటి భావతరంగాలు పరి విచారయో ఒక్కవారి దక్షిణరగేసి
యో పే తెలుస్తుంది. విప్లవాకీర్తనావ్యం - దిక్కారంలావున్న కొద్ది
మందికే అవకాశములు వుండేవి. మితవాక్కు పక్షములకుటూ
శ్రమచేస్తూ భాగ్యరాజ్యమీ తప్పకవాక్కుగా చూడబడుటూ
కారణావుల్లో వున్న కొరికేవాళ్ళు. లేదనింగ్ గోజాలోలాగా
గొప్పవారి దిండులో వారినక విచారాలు మక్కలయ్యాత్రమీ
తింటుంటే ఎండేసి పెనుగులు దప్పరిస్తూ, దాడుగాటి బల్లెలు

భూభాగ్యముల కుండెగాంచి చూసుకుపోతున్న బూసాచి గుండల
మంగోనాకు. ఇం ఘటనలయావాలూ వాసుకున్నా ఇగిల్లి వాక్కి
మర్తల్లోని భావపరంపరలని మరగనట్లు. ఈ భావాలకు మాత్రం
కల్పించింది యావో. వాల్లెగు రచనలు సుమమ్యలంబికి సమానవాక్కు
లందలని సమానత్వం రాజ్యపాలకులు పాటించాలని వాళ్ళు
చెప్పిన నీర్వాంతల యీ భాగ్యల మర్తల్లో పీఠం వేసుకున్నయి.
అవే ఫెంచిన విప్లవానికి కారణమయ్యాయి జాగిని సంఘటన
తిలకాయలు కుల్లటం. ప్రజానీతిలో ప్రహ్వంబమైన ‘ధితుం’
ఒక్కటే దానిబుగవ్వ ఫలితం, ఈ ఫెంచిన విప్లవానికి కారణం
యావో వాల్లెగుల గిర్విమా? లేకవాటి అద్విటి ఘటనల సామాన్యలు
అనే వ్యత్యాసమా?.....

1750-1850 మధ్య యూరపులో వారి కామి విప్లవం వచ్చింది.
ఇది ఒకేసామయికాదు. అనేక సంఘటనలు. బ్రిటిషువారికి భౌగో
ళికం మొదలైన విలసరాజ్యాల్లో వల్లకీతుంగా ముడిపడ్డాల
దొరకీతుం జరిగింది. ఇదో సంఘటన. అది యెలా పునయోగించాల
అనుకున్నాడు. ఇది భావం. ఇంగ్లండుకు తీసుకుపోతూడు. ఇదిగో
గంఘటన. వాటిని పునయోగించేందుకు మటిర తక్కినలు చాల
పెప్పెనే గంఘటలు కనిపెట్టారు అది తిమారుచేసి వగిడి గను
పుం తిరిగి కాలనీకరణం చా ప్రేమమైన గరలకు అమ్మేవాళ్ళు.
ఇది లానివాటికా అవుపడది. దిగ్ని పుష్కరించుకొని ఒక కొత్త
ఉద్వయం లేగింది - కొత్తభావం - ఇదే రాజోయే రాజకీయ అర్థిక
రంగాలో పుగాదిగా యెచ్చడింది. దీని అంశర్యమేమిటంటే ఎంత
మట్టుకువాకా స్వలాభాన్ని చూడకొని వ్యాపార గ్రహంరానాలు
నకాపుకొనన్న దచ్చిలాభాన్ని ఎంతవరకు పుచ్చుకొలిగితే అంత
వరకు పుచ్చుకొనచ్చి (Laissez faire policy)-ననం పెట్టబడి
పెట్టం - ఎంతవరకా పుచ్చేయించుకోవడం - వచ్చిన లాభాలు
అమర్చించబడం. ఇలా యెంగుకు ఒప్పుకొన్నాంటే యంత్రాలు
నిర్మించటానికి తగిన పెట్టుబడి పెట్టబడనచ్చింది. ఆ యంత్రా
కార్యో మరీలు లేక కొర్కెమలచేత పని చెయించుకోటానికి పెట్టు
బడి కేవలంకచ్చింది. ఇంగ్లండులో వుండే రాజ్యగర్భన యీ
మిలల్లి నడిచే భాగ్యం తెలిపేమార్గలేను. మిట్టలు నడచి తప్ప
దాయెను. ఈ పెట్టుబడి అనే దారి విజయ రహితంగా రిజ్యుంట్లం
చింది. యంత్రాలు విడపటానికి పెట్టుబడివారి విధానం తప్పిగే
నులేదీదనే వగిడికి ప్రభుత్వం వచ్చింది. అంతే. దాంతో
యంత్రాకారాలు పొటెంబడి చేదపయి. పత్రికాపాలనాయ
ప్రహ్వంబమైన పరిమట్టాచ్చియి. వందరాల లొక్కవారి వడికి
తియ్యాక చేసే యంత్రం వచ్చిం. ఇనామ బొగ్గ కనిపెట్టబడి బగవు
యంత్రాలు తయారు కాబడ్డయి. అడవికిసరి నిగ్రహచ్చి నవ
యోగించి యంత్రాలు వివహం కూడ వచ్చింది. ఈ యంత్రాలు
తక్కిన వస్తువులన్నటిని తక్కిన చోటకు తీసుకుపోయెంగుకు
కొలపిన్న రవాణా సౌకర్యాలు కనిపెట్టబడ్డాయి.

ఈ వారికామి విప్లవం వస్తున్న కాలంలోనే వ్యక్తిగతమైన
స్వలాభాలు చూసుకోటానికి ప్రతి ఒక్కరికీ హక్కున్నట్టు జన
రామార్థ్యంలో యెన్న బడుతూ ఈ భాగమే పెట్టుబడిదారీ విధానా
ని దోచాదమై వుందని పైన చూశాం. ఇంకా యీ విప్లవపు ఫలితం
చిలనలు పలనలు చేసింది. ఆ మాటకొస్తే యీ విప్లవ ఫలితాన్ని
తెలుసుకోవటమే ఒక విధ్యావ్యాసంగ మనవచ్చు. వ్యక్తపాన
దాల్చ భూములు, గ్రామాలు వందరి పట్నాలకు వెళ్ళి యంత్రా
కారాల్లో పనిచేసి డబ్బు సంపాదించడం మొదలెట్టాడు. గ్రామాలు
నగరీకా పట్నాల్లో పడిమంది ఒకచోట కలిసి, తమ సాధకభావ

కాని చరిత్రమనోరంజనం ఆరంభించాడు. ఇతే వాళ్ళి బాధితులను రాసు దారిద్ర్యం తులనాకారాలకు అధికారం వాళ్ళి కరకు చేతుల్లో నలులం లే పోయినా నరిగి చాలించాకా అప్పుడి ను ప్రభుత్వం కోసం మానుకోనే మజమాని నింజరం పని చేసి పనివాడి బాగుతున్న చూడాలను : కోణకు 18 సంవత్సరాల పనిచేసాడు. తమ నిర్దోషమైన చేతులడిస్తూ తమ చేసిన పని మూచిస్తుండేవాడు. అమాత్యమైన నిర్దోషం వాడు చేసే యీ పని కనీసం చిరునవ్వుతో చూడగలిగే యోగ్యత ఆ మనుషుకు లేక పోయింది. మామీ ఆలోచించేవాడుకాదు. వాడు ఒకవేళ ఆలోచించినా అది ముక్కుంటుందింటే నిర్దోషం కదిలించుకుంటుంది తానాగాగా యీ వుపయోగింపడమచ్చ అనే. మరి వ్యక్తి ప్రభుత్వంకదా! ఒంట్లో బాగుండక పని చేసేవాడే నమ్మి తన పాతనల్లాదికి చర్య తీసుకుంటున్నామని యింటికి ఎక ఆజ్ఞా పత్రం వచ్చేది. ఇవన్నీ కార్యమలు చాలా విసుగు కలిగించాయి. తమకు తాను ప్రస్థానంగా ఆలోచించుకోవం మొదలెట్టారు. పనిచేసేవాడు—చేయించుకోనేవాడు—రెండు తేలయినాయి.

మార్చి 2, 1928 లు అనే మేధావులు వాగ్వివాద నిధానం తాన్ని తగిలించి, కలిగినవాడు, కలగనివాళ్ళని ప్రజానికొచ్చి గెండు తెలుగు చేసి, ప్రచారించేవాడు. ఇతే తే ద్విత్వమైన కొంతవరం. ఆ కలిగినవాడు అలా ప్రతి రోజు వాడే యీ నిర్దోషమనేది యీలా వచ్చే-కావచ్చు! ఘటన భావాలకు యీ అనిపిస్తుంది!!

కొన్ని సంఘటనలు భావాలకు కలిగించినవారన్నవి. కొన్ని భావాలు అలాగే వుండేవి వుండేవి దర్శించవచ్చు కాని యీ గొప్ప ప్రభుత్వం మూలం బడి 1917 వాటికి రెండువేల ఏంకం గా వాటి ప్రభుత్వం చేయబోయే యుద్ధాన్ని ఆపించి అతిద్దీ పార్లమెంటు కోర్కె ప్రభుత్వం నిద్రపండాకా జరిపింది. అంతటితో వాటిగా. రోజు ఆ పని అయి అదిరెండు మూలముల నిధానాలు నెప్పి ఆ కొంత ప్రభుత్వాన్ని నరికేసే మరొక నూతన ప్రభుత్వాన్ని నిర్మించు కార్యమే వాటిని నిర్మించాడు. కయాలకాని, భక్తినిగాని ప్రతిపక్షులవారీ తా కమ్యూనిజంను అవ్యక్తమైన వాళ్ళు. మార్క్సిజంకం బాగుంటున్న ప్రభుత్వం వున్నప్పుడు. పని వాళ్ళకు పైంటలో కాక ఎదారాల్లో జీతాలు ముట్టచేప్పటం సాగించాడు. ఆఖరికి మొత్తం పాలమంతా ప్రభుత్వం కిచ్చినా అవ్వదు.

దంతో యొక్కదలేని నుమారం అంతర్గతంగా రెండువేల రేగింది. ప్రహేలంమైన ప్రతిభా భావం మరొకటి పెను భూతిమీ కపటం మొదలెట్టం. భావుకుడైన రోజు తమ యీగాదు. ఈ ప్రతిభాభావానికి అనుభూతి భావం ఒకటి చూసుకోని మళ్ళీ చిప్పించి యంతాకారాలు యెరివి వాళ్ళి న అట్టే పెట్టామన్నాడు. ఎది పాంటలో పండించు ప్న పంట వాడిన ముచ్చిట్లు అమృతమన్నాడు. మళ్ళీ పెంక వినియోగం లోకి తేలసింది. మటి అయిపోయిన కంకున్న పాతా రెప్పికోట్లకు విలువలట్టి కొంత ప్రభుత్వంచేత పగ నీపించాడు. ఆ పాట్లడి కాపులచేత తీవ్రంగా సంక్షేమ కార్యక్రమం మొదలెట్టాడు. కేవలప్రభుత్వం వాళ్ళకు కడండు తీరింపకా పెంచులా కేవల యిక్కటం దగ్గర్నంది మిలిటరీవారీ తీర్చిదిద్దకా అర్థంత కాగత తమకొని కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వంపై 1928 వాటికి ప్రజల్లో నమ్మకం కలిగించాడు. అప్పటికి, అతడు రెప్పిదేనా వించామని, పెనక అతిద్దీ వినిపించుకోవటం సాగించేవాళ్ళి కున్నాడు - ఇలా భావం ఘటన, ఘటన భావం అనగి పెగి గ్రం

అది మొదటి "ఇది గందా ఒకటా" "ఏది ముందు ఏది వెనా" అని మానవాత్మిక భిమున కలిగి వ్రాసిన వాడయి!!

మనుషుల అనుభూతి ప్రపంచం నుండి ముట్టానికి కలిగింది. అదొకం కొనుగతుంకాదు. అగిపోయిన యొన్ని దావారణలు తీసుకున్నా అవిల విమలం అగిపోయినా వీలంది. వాటికి సమగ్రత ఒక్క లేకపోయి అవులదాగి బహుళ అగిమటం లేక అగిపోయే దాన్ని గురించి చూడండి!!

మరొకం వారికామి కలిగి కాలే దంకా; పెన పంట కలిగి. జవాబుగా చాలామంది ముగ్ధులగతి వాడు. ప్రభుత్వం పొవగిను పదాంతం నేరింది. కామ్యూనిస్టు కాలానివంకగా కొన చాలునేనే అమలు జరుపుతున్నది. పనిపు జీతాలు యొక్కటు చేశాడు. పనిచేసే గంటలు వింతుం చేశా. కార్యమలు నిర్దేశమైన తేలవు దబాయించి వుచ్చుకోవలెన్నో చేశాడు.

ఇది ప్రభుత్వం చూద్దామంటే సంక్షేమ కార్యక్రమాన్ని తలమునకగా నిర్మించాలికి మొదలెట్టింది. పందరిని ప్రజానికం గించి నెలవేట్లకు ప్రభుత్వం కుగారముంది. ప్రజానిక వమనంగి పెప్పి పెప్పి పరిశ్రమ, శిం నిర్మాణాలు, పెప్పి రైతుల భాగ్యకరీలు చాటివి ప్రభుత్వం చేయవచ్చుచేస్తున్నది. పనిగంటలు కూడ తమ ప్రభుత్వంకరకు పెట్టుబడిపెట్టి తొరీ పరిశ్రమలకూడ ఎక్కువ చేయవచ్చుకాని. కామ్యూనిస్టు గురించి చెడుగా గొర్రే చేసిన కొందరాలు గొర్రేలాగి వాటిందెనలన వుంది. ప్రభుత్వం పెట్టలకు లెట్టు. ఇల్లాలకు యెట్టు. ఇంకావాళ్ళు ఉద్యమనవా, వల్లెదాటి నిధులు, వైద్యులకి ప్రదత్తాలు అన్నీ కలిగించాలికి వూను కొంది ఒకపక్క న్యమం నివారణ కల్పికి నిలుంచి, మరొక పక్క ప్రభుత్వం పన్నుభాగ్యకరతగా కొలుచోడి. ఒకపక్క పెట్టుబడిదారి విధానం నూ ర్ధిపించివున్నా, మరొకపక్క పాప్య వాదానుకూడ వందడి—లేదా—సంక్షేమంమైన రాజ్యమేల మనం—అని మూర్ఖినించి వుండు. ఇది ఒక అగిపు నిర్దేశ అవుతోంది.

ఏదే యీ వ్యవస్థ యీకామంటే చాలా? ఇంకేనా అక్కరే దావలమా? ఈ ముగ్ధులగతివారీ కలిగింది? వాళ్ళి కార్యం పని తిండి కావాలి, బజ్జాకావాలి. తిండితేలు మాపి అనకొక కావాలి. పిల్లలకు చాపుకావాలి. కిరీలాలో ఒకటి కావాలి. అన్నిటికంటే అతి ముఖ్యమైంది పాగునన పగువు నిలవాలి. నిటి కొసం ఒక ప్రహేలంమైన సంఘటన జరిగేవాకా నీళ్ళు నీరు ముకు ముగ్గుంటామా? ఏ సంఘటనకోసం? నిద్రకోసం నేటి వుండటం? అలా అని యేం చేయాల్సి? ఏం చేయాల్సి యోచించి నిలపే బాధ, పరగం. అమాకొస్తే ఇప్పుడు ప్రభుత్వం తీయడం చేసి ప్రజానిక అంతా భావమే.

ప్రజానిక తీయకాచె గుట్టలకి చచ్చు జాగరి. భావం వినిపించాలి. ముగ్ధులగతి ప్రజా కలగాల. అప్పుడు కరవాగి విడిదాగి. భావం అనే వువాకు మూకటిప సంఘటనకు విలువ యొక్కవ. వెనావెనా అట్టితోక్కనాది అమల చేసే కలిగే సంఘటనే గుడఫీరిమే వుంటుంది. అలాగించి అమల చేసే అంతులేని ఆనందం సాందర్యమంటాడు. అందుచేత ఒక దిక్కుమైన ఘటన కావాలంటే భావం అనవరం.

ఎంత సంక్షేమ కరమైనా మే అవుగాక—జాగి సంఘటన కల కొరీ పాపి బాధకొలను కలిగించటం—కొరపనుప్రకూ కనూ వుండటం మామూలు. సంఘటనలు మాపి సే భావాలరామందా మానవా? భావాల నశించే దిట్టా? సంఘటనలు జరిగకుండా యెట్లా? మహావీర్యం కాగతుకుపోయే యీ విధానంకూడ మేల మిజానిక అనకొకంగా చూసుకున్నా భావాలకు, సంఘటనలకు కలిగిందానే వుంటుంది. అది తిప్పన.

గంగ: కాశ్యపి

శ్రీ శ్రీరంగం నారాయణబాబు

[ఒక గది ఆ గదిలో కాశ్యపి, గంగ తండ్రిగారు గంగ అక్కడవుంటే వస్తువున్న వస్తువులను చూచింది. కాశ్యపి కిటికీలోంచి ఆ కాశ్యపి వ్రక్క చూస్తుంటుంది.]

మొదటి రంగం

గంగ: ఎంత గొప్ప బహుమానా లాగావు. ఇటుమోసపోతున్నాయ్. రంగం కొల నిరూ, వగనా, వాణ్యులూ, మానీ కల్ల తోబాకున్నాయ్. శ్రీకృష్ణా లోకంగా కొలవీది ఎన్ని ఉన్నాయో నీ యిక్కడ ఉన్నాయి కాశ్యపి అందించావ్ ఎవర ముగ్గుల కొడుండా వుంటారు! వరు మళ్ళా నమస్తా నీ భావంతోను—నీన్నీటిని అలంకరించు తురి అపందిద్దును. మా కాశ్యపి తంహాశీ వేర. ఏది అక్కర్లేనురా. శ్రీ ప్రభుత్వం ఒక్కరివగువాడా అనిందను. ఏదైనా పుణ్యంవాడోకానీ కాశ్యపి!...

కాశ్య: ఎందుకీ అ ప్రమాదం అలా పలుస్తాంటావు? కాస్త ప్రకాశం గా నిలబడి ఆలోచించుకుంటూంటే.

గంగ: అ ప్రమాదం ఆ కిటికీ దగ్గర నిలబడి ఆ కాశ్యపి మానూ విమటి ఆలోచిస్తుంటావ్? వగుమ్మలో ఉన్నాననివి, ఆదానానిది. ఒహాహో, ఎంతినో ఎన్ని బహుమానాలు వందల గా నిన్ను నిరిందిదికీ, యిల్లు నిండిపోయింది కొను కలలో. రా, వచ్చి చూసుకో, నీకు వచ్చినవేనో—

కాశ్య: నాకు వస్తువులూ ఉన్న, వాచావాలూ ఉన్న నిరూనా ఉన్న. పింగారాలూ ఉన్న. నా ముమ్మలో ఇంకేది వేర.

గంగ: నాకు తెలుసుకునేగాని, నీ మునులో వుండేది—అది ఎన్నటికీ జరిగదు. ఈ పిచ్చి పిచ్చి పూవాలన్నీ చూసేవచ్చి చూడకో నీకు వచ్చినవేనో!

కాశ్య: వచ్చి బహుమానాలన్నీ మళ్ళీ తీసుకో. నాకు ఒక్కటి కూడా అక్కర్లేను. బహుమానాలకి మోపాయి, వ్యయం వరం నా మునుకి వ్యతిరేకంగా జరిగేదే, నీవెంత మాత్రం అంగీకరించడు.

గంగ: తానుంది కాశ్యపి వరమ చాలా తానుంది. రేపు వ్యయం వరంలోకూడా నీవ్వు ఎంతోమనోబుట్టావు. ఈ మధ్య నీ మును పాత చేతులుంటున్నాయి—నాకు తెలుసు. నీకు రాకుండానికీ తలంపులూ, పూవాదాకీ వలలేని కోరికలూ వుంటున్నాయి. అది నీవు తిను. తానీ, గచ్చి చూడకుండా! నీవు వస్తువుల యింతులో. ఆ బహుమానాల పంపివాడిని తరించగ్గర్లేనులే! నిష్క్రమిస్తే నీ తిరుగు గది!

కాశ్య: వచ్చి చూసేందుకు నాకేం అర్హతకరము లేదు కాని పంపి వజరావతులట్టి పంపినా అంతిము తెలుసుకోవం గుర్తిం. విలువైన వస్తువులు అందువలన నిరూ పంపి వాడు, వ్యయంగా, పేదవాడు కొవచ్చు.

గంగ: అలా అనుకోవం వారవారు. నిరూది అభిమానం పేరు వున్నవాడే తం ఆభిమానానికి, పేరుకి చిన్నంగా నోహం లేని బహుమానాల పంపుతాడు. బహుమానాన్ని బట్టి అవతరించానికి ఎంత ప్రేమందో నిటికీ లో తెలుసుకోవచ్చు.

కాశ్య: అక్క. మళ్ళీ రేపు పూర్వోద్ధరపు మనిషిని. ఎంకా తువ్వ మోవాడున్నట్టే లోక ముందుకుంటున్నావు లోక మంతా తల్పిల్పి తగునూర్చెందెన్ని ఎంకా నీకు తెలిసెను. తావోన్నట్టి బట్టి వ్యాధునికీ విలక్షణకట్టి మోపబడిన మున్నీ ఎనోడో గుజానయింది. సంప్రదానాన్ని బట్టి మనిషి విజన, అంతాంగం తెలుసుకుంటాం. అంతేగాని, పే మెగులల్ని బట్టి, బహుమానాన్ని బట్టి కాదు.

గంగ: పరే. ఈ మాటలకింకాని, నా తల్లి, 'ఒక్కమాట వచ్చి చూద్దా' ఇప్పుడా కొలం గడపకు. ఒక్కొక్క పేదవానినూ తన పంపించి నీకు చెప్పుతా.

కాశ్య: ఒక్క మాట మోపియనే మాస్తా—మూగల్ని బట్టి కొడుండా, నాగసును బట్టి కొడుండా. వచ్చినన్నీ వాకు చూపిస్తాంటే—అన్ని మాట తప్పుకూడెను నునా—నీవు తాంకారి నెత్తికక్కవునా అని ముడికీ. అవ్యాధుం నేయకూడెను నునా? తాపం తనుంది నునా!

గంగ: అప్పుకాప మివని. అవిద్యనానాన్యమివని, శిశువులు చూసేవాళ్ళామందేని ముడిమిడితరకు, నీవి విని యోగన కను నీకు తనువాలం, మాడాలని వుంటుంది కాని, ఎంకూ తలకోరి, ఖర్చుచీరూ, గన్నెరు వువులూ—చూకిం చూడకెం?

కాశ్య: బల్లిక గ్రేండుకు తగిసిన్నీ కొనుకొనానీ విటివన్నీటిని చూచెందకీ యేస్సూ పూస్సూ కొనాలిరా, నీవేమివా వాధవం నీ పెట్టావా?

గంగ: మీటులుగా వచ్చిపడ్డ యీ బహుమానాలన్నీ పొద్దు ప్రమాదం నీకు చూపిస్తూ కూమంటా నమకున్నావా? దింట్లో నువ్వో తల్పివ మివని ఒక్కొక్క పేద రెండు పంపాకో అది విచ్చి పెట్టా. అందుగా నలుగుర గేగాను. ఆ నలుగురి వ్యయం వరానికి అర్హులు కూడా. ఆ నలుగురికే వ్యయంవరా విడిక మీర అవనాలు నేయిస్తున్నా. వారి వ్యయంవరానికీ రావాలి. మరెవరినీ లోపలకు రానియం. అందుకీ వ్యయంవరా మంటటం తావున్నీ మూయిస్తున్నా, మూలు మూలు వది

వదకుండా. స్వయంతఃకమంబే వికారి సంకర్షణకారు. ఆ విలువగలవాడే. ఎందుకంటే ముప్పు ఎక్కువగా ఉంది. ఇటు మాకు ఉంది. ప్రముఖ శ్రమి సంకలనం చెందిన అనేక సహాధికారులు వారిని వివాహము లిదిగా. ఇంకా ఎక్కువగా ముప్పు దొక్కడే వున్నాడు. మాకు యీ చిరు - కిచ్చి సాగి బాగున్నాయి. పొద్దు పొద్దు వేళ్లో, సంహారకంతుల్లో, చెంగలి పరిందిన దంతపు మేఘం ముక్కుల్లో ఎంత మెత్తిన. కిచ్చి మాదా, యిది మృగు మైన వస్త్రాలు దొరుకు తా నుని కే నమకొను ?

కాళ్ళ : నిజమే అక్క. పువ్వుల మెత్తగా మేఘాను మించిది పరమ. కొని వాడు మాత్రం అక్కరలేను.

గం : మహారాజా పంపిణీ యీ రత్నాలతో చెక్కిన పగడక లాడిపోయే కిచ్చి. ఈ కిచ్చిలలో ముందుకు వేలాడుతున్నా. బహుశా మేం రత్నం కిచ్చి పరిందివ్వకు వినుకుట మౌనమిక్కోధి లాలిపోస్తుంది. ఆ రాజాని కిచ్చి విన్నీ ఆయన కే గెంతు దందమామల కోధి దమ్ముకుండు. వి ముఖమే దంపమాను. వి ఫలంమిది ఆ రత్నపుకొంతికి వస్తుపడి అందాలమాను ఆకాశంమిదికి రానులే. ఇంతకూ ఎంతికి కొవారి అంతిమారంగా వున్న కొనుడి భూషణుడు ?

కాళ్ళ : అక్క, యీ కిచ్చిలలో పొందిన ఆ మహాశక్తిం విమ మూచిస్తుందో విను తెలుసువా? కిచ్చి శక్తిన్నీ నూకొమ్మ వుంది కిచ్చి శక్తిలో కొంత - కూరవ్వాడుకుండా ప్రేమ ఎంతంటే ఎంతమోక్షం? మృత్యుకంఠ ముమ్మ వాను కొవారిగాని, అమూల్యమైన రాజ్యం రప్పల వా కిచ్చి ర్దును.

గం : ఈ ప్రపంచంలో వున్న సరి అంతావచ్చి, వివటింబరత్నాల సప్తమి రెలులతోపం కిచ్చి కేవా రంటారా? వివాళికాతే గతరేలుద్దె ఆహ్వాన అందుకే.

కాళ్ళ : ఎది వివాళిమా, ఎది అరివాళిమా, మారంతా నిర్ణయించిన పక్షియ్యిక్కోన్ బామకొని, వాటినితం వాడుచేసుకొండం వాడమంటేను కొలంతో మాగుతూ వస్తున్న ఎంతికి వ్యక్తి త్వన్నీ బట్టి వాగు ఆలోచించి, నిర్ణయించుకొండం నుంచి, కొని - యింతకూ చందలచిత్తపు నీకేం తెలుస్తుందిలే యి.

గం : ఆహా - యి ఎమాను. గిగువచ్చివులేవీ, అందుల ఆణి ముత్యాలతో ఎలాగకట్టిన. బంగారుపువ్వులతో దండ్ర విండు మించిన కైజానును కొనుక పంపెను ఒక మహా విగాను. అనుకొనకొద్ది, గణంకమార్చాడును. సేవాధిపతు లలో తలమాణింకం బంటవాడు. సంపదకు మురికి పొందరాగినకి బానిసల రాణుల రాజులను ప్రేమించిపోవచ్చు కొని అధిపతికావాలి! క్షత్రియేమే ప్రపంచమే ముగియ విగాని బరింపడి కన్యక బంటరా ఎక్కడై వా? - కాళ్ళవీ, ఏమంటావీ ?

కాళ్ళ : ఎప్పుడో స్వయంతఃకమంబే వికారి సంకర్షణకారు. ఆ విలువగలవాడే. ఎందుకంటే ముప్పు ఎక్కువగా ఉంది. ఇటు మాకు ఉంది. ప్రముఖ శ్రమి సంకలనం చెందిన అనేక సహాధికారులు వారిని వివాహము లిదిగా. ఇంకా ఎక్కువగా ముప్పు దొక్కడే వున్నాడు. మాకు యీ చిరు - కిచ్చి సాగి బాగున్నాయి. పొద్దు పొద్దు వేళ్లో, సంహారకంతుల్లో, చెంగలి పరిందిన దంతపు మేఘం ముక్కుల్లో ఎంత మెత్తిన. కిచ్చి మాదా, యిది మృగు మైన వస్త్రాలు దొరుకు తా నుని కే నమకొను ?

మా కిచ్చి అభినందనలతో !

ఇంటింటికీ
కావాలసిన
శ్రీవత్సవారి
జాషధములు

శ్రీకాఫ్

సకలమైన
దగ్గులను
వెంటనే
నిలుపునది

స్కిన్ డెక్స్

మరుపులు, గాయములు,
కోతలు, గడ్డ, మొదలైన
చర్మ రోగములను
నివారించును

కిల్ కిమ్

దోమలు, వట్టులు,
ఇంకా సకలమైన
పురుగులను
చంపును

కాదోమాలి

కాడ్ లివరు రాయిలతో
మిశ్రితమైన మాల్ట
యిది పిల్లలకు
పుష్టినిచ్చే రహారము.

శ్రీవత్స కెమికల్స్ & డ్రగ్స్
(ప్రై) లి., మదరాసు. 30

వుంటి. నాకనకాన్ని కి బుర్రా కిసి తమకు ఏ అవకాశము లేదు నాటివారిలాంటి కుటుంబి పెనుపెట్టి ఉక్రోశంతో, పసి నీరును తామసంతో, ఎంతయిందో వార్త చెప్పి, అండ్రిమే కిలాంగ గూమూలున్న కడగిలే నాకే, యోధుడినా, నైపుణ్యము, నైపుణ్యమున్నా. ఇంతిన్న భయంకర మానవత్వముంటూ వుంటుంది. ఇంతిన్న ప్రేతపరిచయం.

గంగ: "అరిమిద యుద్ధంలేకపోలే నీకురంగో ఉప్పు ఎక్కువ" అన్నాడు ఒకానొక. కాళ్ళపి! నీ మువ్వల్యం చెడింది. కృషిప్రజ్ఞ దగ్గరనుంచి ఇంతింతకూ, ఎవరూ చెప్పని ఏవో అదికొనా అంటూ. నందినీ పంది, పందిని నందిగా మార్చడం యీ కొలమావార్తల్యం అయిపోయింది. అందుకే అన్నాడు కిది. "ఉదిలకు బుద్ధి చెప్పి: నందుగా ది"... పర, నీయుద్ధం. ఇంక క్కటిమాత్రం మాదిమాది ఒకటికొకాడు. కికికొకాడు. దిగింతోకూ పోవోయి వార్త రించేసే ధమ్మం చెలాలో ప్రేమ వివేది అందమైనవంటాలో వాటిపిన్నింటిని, అనా ధ్యనినవాటిని అపరిమితమైన ధనం చెచ్చించి కొని, నీకని పసి వార్తవారి పొంగుతుంది ఒక కులేగును.

కళ్య: అక్క, పన్నియ విసిగించు! నీవు అతుకుంటున్నా నీన్నీ కూడా నట్టి పూరింతింతింతలోనే వుండేవోయివారన్న చెప్పేయి. ఎంతి పూర్వోత్తరమే వివా కికెకాల పరిసరి నమవించి తమ మాగునూ నుభవేతనూ తిని నుభాన్ని చూడకొనే మనుషులొకమే ముఖం ఎల్ల పుడూ చూడకొనాలి. మానసికంగా నీ విసిగించుకూ పడిన కష్టాలు చాలు — కాకంటే పూరిందగిసివారలూ లేకు. కంటికి కవిపించేది కొదిసి. నా గుప్పిలో నిధి క్షేపాలున్నాయి. ఏ ప్రేమార్పణలో అయివా అంతే; తెలుసుకో గలగం నామామృతధర్మంకాదు!

గంగ: "నీన్నీ చెప్పినా నీ విమరుకొందనం, ఎన్ను విసిగించడమే అవుతుంది కొని, లాధిం లేకపోతుంది. ఇవా మానేస్తున్నాను ప్రయోజనంలేదా అని తెలిసేకూడా ఆంకే చెయ్యడానికి ప్రయత్నించడం బుద్ధిమంతులకేమిటం కాదు. నాచెల్లెలిని: దా అని అభిమానంచే నిర్మలబద్ధ వైనదానివి గాబట్టి వా కంటే నియమ్యులో నిన్ను దానిది కొంటి ఋణాహర్గం చూపించడం నా నిధి. ఇవా నిన్ను విసిగించను. ఈ ఒక్క విషయం మాత్రం చెప్తూ—ఇదికొకు చెప్పినవారంతో నీకు ఎన్నో పొకమృత - యాతువ మాత్రం నీకు వచ్చిపోతాడు. నాకు నిర్వహించడమే యాతికు వచ్చాడన్నమాట.

కళ్య: ఎంతి కర్మాని ఎంతి కర్తవ్యం? ఇన్ని విషయమివ్వచ్చు. యీ ఒక్కటి విషయమే మాదిలేనా. చెప్ప.

గంగ: కిమంతిలోనూ ప్రభాగతి నోపించి, యీ కలికలంతా కూడా పుమేష్వరమన్నావని, వివిధం చూపించి ఆ పుష్కల్యేత్రంలో, ఆ కివాలయంలో అనాదికం నామేకున్న బలమే కలిగింతా ప్రధానంగా వ్యవహరించి, ఎన్నో వివిధం కర్మలలో, పుమేష్వరుని కట్టచెట్టన ఎల్లపుడూ

మూల, అతిపరితమేకరి నీవు కలిగింతానే పంపాడు ఒక అవుకుడు! పుష్కల్యమేకరి! పుపందర్శ్య రాజాలని రంగ పీఠుని వార్తవారిమృతల్య ప్రాయంగా చూచిన నీ మువ్వల్య పంకోపం ప్రాకులాడుకొందని విదితిమొలొయింది. ఇవాం విద్ధించినవాని పరాన్ని కోరకొప్పగు. అంతే యీ అవుకుకు: నన్ను, నీవు అర్పించుకొని, ఇవా పరాం రె దూ వాధివారని వాని: వ్యవహారం!

కళ్య: అక్క, యీ విశ్వమే దేవదేవుని ఆలయం. ఈ పుష్కల్య అయిన విలాపం. నాతం, కివాలయం, విగ్రహాలూ మానవ విగ్రహాలా! అయితా, పుమేష్వరుని కట్టచెట్టన పలుకుస్తాం కట్టకు నీ అర్పణ, పరితరి వాలో లేకు. అయితా అర్పణకు ముకుడా నీ పంటే ఎంతి ఆ. నా కలలోదనలో అనంతి కోరి కివాలయం అన్నాయి. నా ప్రభుకంతా ధూళిలో నా మువ్వల్యలో. నా వుని నా అందం, ఒక పాము ఎవరొ మోచి మణి. నా ప్రభుకే నాకు అయోనియంగా తో నుంది యీ గోదాల్లో. నేను ఆక్రమిలేనివారకే నామోద మువ్వల్యమే—అక్క ఒక్క విషయం మాత్రం విన్నవించుకో: రికంకొల మువ్వల్యలూ, వాని వాకోపం పంపి బహుమానాలూ అన్నీ అయిపోయామా? అంతేనా. మరేం లేక? విజం చెప్ప!

గంగ: చెప్పకొనిన బహుమానాలూ, చెప్పకొనిన మువ్వల్యలూ వచ్చిన భవగు చీరలూ, కన్నీగదించడం చూపులే కల్పించం పడుతుంది.

కళ్య: నీ మాటలే పరమప్రమాణంగా తీసుకుంటున్నానుమా. గంగ: ఉండుండి కిటిదగంకెల్లి ఆ ఆకొంకొక్క, పంపి తొ చేలకొక మానీ ఏదిటలా ఆలోచిస్తావుంటా? నను నీ ఆక్కను. నీవగ్గర ఎల్లప్పుడూ వుంటున్నాను. ఇంతి ఆకొంకొలో ఎమంది ఆలోచింకే!

కళ్య: ఎందుకొకే?—నీకు తెలియకు నీ అర్థంకాదు. ఎన్ను మువ్వల్య తెలుసుకోలేవు నీని పుష్కల్య అర్థం వ్యాపరం. వాది పునీధినించిన స్థానపు. ముద్ధిం అక్క చెల్లెలివి. అయితా ఒక్క విషయంకో తప్ప, అన్ని విషయాలలో మన ప్రకృతే నేను. భిన్న ప్రకృతి కలిగిన కృమివా అనీ వుండొ తప్పకు. విధివిధాన మది అంతేకొండ—ఎల్ల వా ఫలింకాలం కే—

గంగ: నీ తెలుసుకున్నాను. నీ మువ్వల్యలో వున్నది. కొని, అని వచ్చిటి జరగను.

కళ్య తెలుసుకొంటే చెప్ప మరకా?

గంగ: ఆకొంకొ ధూమి కలుసుకుని పరవ్వరం నా ఫలింకం నీకునాలని నీ కలంపు అది ఎన్నటికీ జరగను. ప్రేమం కే తప్ప.

కళ్య: కలుసుకుని తీరతాయి. అంతేకాదు—అక్క. గంగా, ఆ ఆకొంకొ యీ ధూమి కలిగించుకో నీ మువ్వల్యం దగ్గరకొచ్చింది ఆ గాఢపరింధంలో నీవు నీ పుష్కల్య విందువు అయిపోతావు. దివి పెచ్చి భగిస్తావయింపి

అక్కర్లేను. కాలం పరిహర్యమైంది. ఒక రకమైన ప్రతి
జాతు—

గంగ : చాలయ్య. నివో వాదించి ప్రయోజనంలేదు. వ్యయంవరా
ది చేశావుకూంది. వచ్చినవాళ్ళు కలవర అయినా ఏమి
వరించికా వరించకపోయినా జరగవలసిన కార్యక్రమం
తీరాలికదా. వల్లి. అలంకరించుకో.....అ.....వాడు
తెలుసు—మనస్థానంకలంకరించుకుంటావ్—చానీ, ఆలో
చించుకో—వ్యతిరేక చాలను.

తె ర

రెండవ రంగం

(వ్యయంవర మూలపంపాది, రాజా, సైన్యాధిపతి, వ్యాపా
రసుడు, అర్చకుడు ముఖాపీఠులై ఉంటున్నారు)

గంగ : ఈ వచ్చిన మహానీయుని, మేము విశేషమిదక గౌరవం
కొంచెం ఆలస్యమైనందులకు క్షమాపణ చేసుకుంటున్నాను.
వ్యయంవర వ్యతిరేక మేము ముందే ప్రకటించాము. బహూ
శ్రమలు పంపినవారందరిలో గౌరవార్థమైన మేవది పంపిన
వారికి మేమించి, వారికి ఆహ్వానాలు పంపుతామని, వారి
వ్యయంవరానికి వచ్చేందుకు, అర్హులని. అందుకే మీ కలు
గురికి ఆహ్వానాలు ఉండుడం జరిగింది. మీకు తెలుసుకు
మైంది. కాశ్యపి. మీరే ఉత్తమ క్షిత్రియ పంజాతులు,
రాజాధిరాజులు. అఖండ తేజోకాలులు.

రాజా : ఈ అఖండ దిగ్విజయాన్నింత జయించి పరిపాలన సురం
ధరుడనై పేరెన్నికగల్గి వా రాజ్యాన్ని, నిన్ను మావే
ఎరిగ మోహించినా? వా రాజ్యంలో మా కిరిని మావే
విన్నెల వీర్లవకుతుంది. మూర్ఖుని నేజున్న వా కరవాల
తేజస్సుకు బలాబలిస్తుంది. ఓహిలు వాటి కలుగతల్లో నువ
వేరి ఉద్ధరిస్తాంటాయి. గాలి వా సొంద్య గాఢాన్ని
మంజరిం ఆకుతూ వుంటుంది. నిన్ను వించివారినో
ఒక్కరో, పట్టపురాణి అవుతానని నీవు నిన్ను వాసే నిన్ను
పట్టపురాణిని చేతుటకుకోక, ఇంతవరకు ఏ రాజా వానా
కింది చేతులేనివని, గొంతుం నిను చేతులగుతున్నాను.
నిన్ను వా రాజ్యానికి మంత్రిగా కూడా చేస్తాను. అప్పుడు
రాత్రిబాళ్ళు ముద్దిరికి వియోగముండదు.

గంగ : కాశ్యపి, స్త్రీ కింతంటే గౌరవ మే ముంటుంది? ఆకుది
అడుకేకా, మగవానికి చెడోడు వానోడేకోక, పురుషునికి
స్త్రీచేయ నుమా, అది మంత్రిగా నిన్ను వియమింప వంచిన
యీ మహారాజా స్త్రీవానిని ఎంత ఉవారంగా
యా వానోడ కనుపించలేదా నిను? నిరిని వాసే స్త్రీ
వానికి యనోడకాం చేసినవాడవుతావు. మాట్లాడేం...
నరి, ని మావానికి అంతు కాకు తెలుసుతులే. ఎరి
కుజన్మంధలమీద రాజాలూ రాజ్యాలూకూడా ఆధారపడి
ఉంటాయో ఎవరేని మైత్రీజం ప్రకటాన్నియే శ్రమ
కూడావాని ధర్మకలం చేయగలవో అదివరి అతుల
తేజోవిధ సైన్యాధిపతి.

ప్ర. తతి : పోషించే వారిలో ధైర్యం లేకపోయి ఆకాశ
రంగంలో ప్రాణాలను ఆహుతచేయాలిగో ధీమలుగా

చెగ్గడం వాకు తెలుసుకు కాని. కనుగోతుకు కాదుల
వ్యాసంలా పేమ రకల్లాలుపడం వాగా తెలిసిన
వాణ్ణి గాగు. శ్రీమనీలమన్య అహవరంగంలో వ్యాపార
విద్వంసి, విజయాన్ని వాధించగలను కొని, మనోహరమైన
రిమణియనులుల వ్యాదకుప్పంపెనం గ్రహించి, వ్యయంవరా
లనో జయం సంపాదించడం చేరిన. ఈ రాజాలూ,
మహారాజాలూ మామిది ఆధారపడి వుంటాయి. రాజాలూ,
రాజ్యాలూ బోయి వివాదో అయింది. పరిపాలన సురకాధి
పతు. వా గతమైంది. వారి ఆధికారాన్ని తోసిరాజని,
మనో పరిపాలన తిసుకోవ్వాం. మా పరిపాలన కడు రియం
కంగ. తిగులేవే. వామా క తాదనము. ప్రజలం వీసీరికలు.
ఎగుగుచెప్పి ఎగ్గరూ బ్రతికి మారేను. నన్ను వరిస్తే విన్నీ
రాణిని సైన్యాధికారిణిని చేసి నేను వీరింద సైనికుడనీ తిగాను
తాను. నీ పూజనాలకోపం వా కంతం వేకం మి ఎదురు
మానున్నది.

గంగ : ఈ లోకంలో నేజున్న, శ్రీతరిణం కలుగుకోడం కడు
అపురూపం. మీ రిద్దరు ఒక నోకని వరించుకుంటే కల్రాలు
తేవిన దాలు, పనునులేరిన క త్రిపాణిగనాగం చేసినట్లు
వుంటుంది. శ్రీమూకాన్ని చదివూడిన విరభద్రానికి నేనె
పూరి పూసినట్లుంటుంది. కింతమోరవాలానికి వరిమకాలు
విడిమ్యే పుష్పామర్చి. పుష్పామర్చినో చేసే ఒకలా
వుంటుంది. కివాతి కరివం, మృగులాతి మృదులం, కలుగు
కుంటే, సామ్యుతి జన్మిస్తుంది. మారుమాటాడక విరిరి వరింది
కుభవకు. ఎం ముఖం వాచుకున్నావు? వరలే. తిత్తు
గంతుగాని చెయిందగం. వా నీచేతి వా నీచే కింతరి మోదా
పడితే ప్రయోజనం వుంది? ఈ ధూతలయంలో యాయవ
వ్యాపారపంధి లని నశింగాని, పట్టణాలగాని లేవు. ప్రపం
చాని కంతటికీ నవంకుపని చేరెన్నిక గల్గేవాడు. రాజాల
కన్నా సైన్యాధికారిగా వా యాయవకున్న నీరి ప్రజల
బంధుకురాలు. ఈవాడు ప్రపంచంలో అతి చేతులేని పని
లేను సమస్త మావపులూ దీనిని వేకరించుకోవడం, నీ
పశ్చాత్తాపమే జీవిత పరకా లధికా తిలుగున్నాను. యా
కుతెనుని వరించి ఎవరేనిపాఖ్యాన్ని గౌరవాన్ని సంపాదించు.

వ్యాపారి : మాబోటివారికి ఎంత గవమున్నా గంగకు రాగు. ఎంచేత
ఆగలే, అవాదిగంది రాజాలే సహధ్యులని. లోకాని ఒక
గుడి నమ్యకం. ఈ ధూతలయాన్ని చేరిన రాజానెనా,
వారింపేస్తే కుకుపుగా కోజేయగలను. వా దగర అన్న తిను
కొని రాజాలూ, బ్రతుకొలూ మధ్యక వా లేను. మాకుంది
ప్రజలకి ఎంకో సాఖ్యం జగుకుకున్నది. పరివారికి కాశ్యపి
నని, అక్కర్లేనినీ, నీతికాల్లో వున్నవి తిసుకోచ్చి, ప్రజల
సాఖ్యాకేతాలుపడుతున్నాం నేను. అయినా అన్ని వర్గాల
వారికి చేమం లేకంకోవ. ఎరివ్యుతి వాకుచేసి, గవమా
రిందటం మా? అడితిగా నీ, మావ్యుతి మంజీకి, మామంజీ
తేరినీటిటల్ని వినియోగించి, సవాన్ని ఆర్జిస్తున్నాం. మమ్మ
లనా. మా గవాన్ని మాకి, సహించి, అన్ని కలలవవా
కూడా, మమ్మర్చి విందిస్తారు. వరించినకా దీ పిరి

మహుల్లో గోగోంది నిగటి గొందర్లు మే వా కలి చోటుకె. అట్లే తలించి పురు నిగిం అన్యంతరం కంటుం—ఎన్ను తరించెనుకు. ఎన్ను తరిస్తే నీమ్మ భూమిమీద ఎంతవెళ్ళు. ప్రేమ నిరాంకారం, ఎప్పుడూ కూడా ఆకాశంలోకి తపి ప్లేటుకుందాం. ఉదయాన్నే ధర్మలో కాఫీతాగి, తొమ్మిదో గంటకి జవాబులో తోటా వాచరి తరిగించి. ఒంటిగంటకి వాలో దేవుడు తపిమరి, వానగ గంటకి పేరివోలోకి, అగంటలకి స్వల్పర లాంటిలో వాగ్గోరి తరిసి. రాత్రి తప్పిరి ఇంగుడులో తిమిగోని, అమెకాచేరి ఆకాశి బాధాల్లో—వందించి. ఉదయం కాఫీ మర్గా ధర్మలో పున్ను ముందాం. గోగోని సూపువట్టించి. జిజ్ఞాసల పంటలు గో గోల అనునాట వా వ్యాపారంపట్టించివేసి, నిమ్మ తొంగివెచ్చిగాకూడా చివ్వాను. వా కుగించి చెప్పిరి తపిం చేయండి! అందరికీ తెలిపిందే— తిరియన బ్లంబాదు కాని. అంతే తిరియమం ఆలోచించుకో!

గంగ: స్త్రీ అమ్మ వాటికి యిది చెల్లదు కాళ్ళపీ లోకంలో ఉండే మహామహిమ లందరిలోనూ ఎక్కి పేర్చి వ్యయంని మందపం మీద కూర్చుండితే ఒక్కరు కూడా చచ్చలేదంటే నిర్వ బాతరు. అధ్యంతలో, అందంలో, వీరిని మిగిలినవారు గిను. వీరిని దర్శనాచే నిజహా, మానసిక ఆకాశ్యం బాధశాస్త్ర కూడా. కాని అలాగేందగా వాకొనే ముగిస్తోంది ఇంత ముగి మహామహిమల్ని తిప్పి నీవు యాయన్ను తరించి తగు తావు. ఇలాన్ని ఇంకంటే అంతింటా ఉండెను అంతింటి కాలున్నే నిశ్చితాంకంపం ప్రామలాద తున్నావని వింతి మే బొయింది. తానుని గపం ఎలక్కడూ పూమేర్చి వామాన్నే ఉచ్చరిస్తుంది. తానుని మాపుల్లో పరమేష్వరిని విశ్రావం బంపియు వుంటుంది. తానుని నేనుకా ఆ గవెవురి నిజహా పరిశ్రమయ్యాయి. ఈ ముని ముఖంపర్చును. యీ లోకానికి చెందిన, అవస్థనానావస్థమీద బ్రహ్మతర్చును. ఈ ముగ్గి తరించి నీ తరింతి పురితిగి చెనుకో. పరావ్వాస్తించి గడికి నేనుకో. నేయి దిందే—యాయా ముందాం..

ఆర్య: ఎన్నాకు (అతి)వా యా బంధు కార్యంకాను. ఈ పీ, సంపదలు తిటికోలు. అంగుకే తింపులే బుద్ధులయలన్నాను. ఈ అంధ భాగభాగ్యాలన్నీ కూడా మున్నుకీ లంబాయి. కనుపక్షిపీటికీ యిల్లే ఎన్నున్నో జన్మలే తి పుణ్యం చేస్తే కాని మానవిజన్మ ఎత్తవం గుర్తిం. అంగుకే వాగ్గోరు కాతమే...ఎన్నో నోములు నోగింకాని కొండగుగా యా నిరజన్మా...అన్నాను. అంతేకాక—మానవి తరితాన్ని ఆ పతాత్పరుని నేమో గడిపి కాకలుజరి బ్రహ్మపరాధాన్ని కైతవం చేసుకున్న పరిమిల్లే. వా తరితాన్ని ఆ ఆధ్యాత్మి కుని బలయాని—ఘంటాధ గా నాగ్గేను. గంగా ఎద్దుకీ మైదా వా వాక్కుతో తయిం కలిపేం చెనున్నాను. ఆ పర మేష్వరుని నీరదేసి ప్రతిదివం ఆ పరాశ్చరని విగ్రహానికి పట్టాపుట్టములు కీ పే పరిశ్రమేన వాస్తాన నీ కరగ్రహణం చేయడానికి ఉగ్విహ్నిగనున్నాయి నీవు నేనుకీలుస్తే ప్రకృతి పునఃపదా లపిపిట్టానూలు. పరమేష్వర సంకల్పం

యీ తేరిందన్నమాం. మావపురి గురుగత రుహితార్థాన్ని వాధించిందన్నమాట నీ గ్రహించా. ఇలాంటి అంగు యాపిం యీ మహామహిమల్ని, ఎప్పుడు త్విగ్రహాను గా మాకావో అప్పుడు ఎన్ను తరించి తిరుతావని, నీవనుకున్నది యవార్థం. భక్తిపరాధీమల్లే. భక్తిపారివాకుల్లే ఎమ్మనివారికి యవార్థం అన్యంతరం వలెనుంది. అంగుకీ యిందెత్తి వాయు ఉని, దిగ్గరగోచ్చావు తులనవలెంటా! (ప్రయంఘంబంబం రింపు పెట్టగా తప్పుకై బ్రులవుతుంది. కర్మకుడు ప్రవేశం. అందూ నివ్వరవడే! మాని వపు తాగు.)

రాక: తిలుపును పగులొట్టి కళాకాంక్షలు తిమిందా, బట్టించి దొంగగా ప్రవేశించాను నోగిల్వించే మాపు విమదొంగలా తిన్నాను. వ్యయంవరానికి లచ్చాదా! దొంగతనానికి తచ్చిదా!

రైతు: దొంగగదో, దొంగగో లోకం తిలుకుతుంటే, గజావంది కూడా. ఎంతంగా దొంగలు మీనో నేనో ఎంతో నేనుకు మన్నాను. వాగూపం యీ అయింకుమి మీరంతో కాంక్షలు. నై మాంబో ఎంతేను. లోపల వుండాలి కాని. దొంగలు నేవారూ యామి నేమా—వాకేం కిల్ల.

పె. తిరి: ఒంటినిండా కప్పుకునేదికీ బల్బయినా నీకు శేమండా బల్బయినా—పిల్లి మనుమ—తిలుకో! కిల్లగపుస్తయా, చెతిగో కొండలి—నీ వెంతుకోచ్చింబు—స్త్రీ అంటే పండిత చెనుకున్నానా!

రైతు: అవును. భగంతుకు పుట్టింది పెంచితే. పెన్నాగిని చేస్తే, కారంలేకందా మత్తులకొని, పేగుతెచ్చుకోనేంది. ప్రతు పుయ్యేందీకీ, కత్తులూ కట్టాయా మీకు ఆయుధాలు. పుట్టుల పుట్టికొల గట్టువేసి కానుకకేపడి ఫలనాయాన్ని కోపి మీ అందరికీ అప్పించిస్తే కావ్వాడేం? మా ఆయుధం ఇది మీ ఆయుధాలు పరించేందీ, నా ఆయుధాలు సంఖ్య పెరిగింది. కాలం మారింది కానుకోండి.

వ్యాధి: పెట్టలతో మాట్లాడేం తిక్కో. ఫలనాయంతో మీకే పంటనే కీమైవా వుంటే, వాతో అప్పు మాట్లాడుకొండికీ లచ్చానా యిక్కడకీ భుజంమీద ఆ వాగలెంకు? భూమి గతా ఎమిటి?

రైతు: అనాం, భూమిగం, ఆయుధంకూడాను. ఇంతిందకూ రాయ రిప్పతో విండి పంటలు పరికరాని బంజగ భూమలన్ని నాన్ని ఫలప్రపం చేకూను. ఇప్పుడు భూమిపుల్లెటాయి మీ వ్యాపియాలు, గొప్ప, రీ: కృత్యంంతో తెలిగిం మళ్ళి దొంగలూ పేదరైతులంక్రంతో పెన్నిమూలు చెనుకోన్న మీ తరితాన, మీ వ్యాపియాలు, మీ మువకులు గుమ్మి కేవడడి వా కిరింమీద వాటమరించిన చెయితో తిడిసి నీవ్యం చేసి, వ్యాకుం పండించెనుకీ, వాగరికూడా తెచ్చా. ఇప్పుడుంక్రంతా!

అన్య: ఏం పేదగనాడా, కిల్ల పెట్టిమీద కొచ్చాయా నీకు—ఇలాగ మీ కర్మర్యాన్ని అతిప్రేమిస్తున్నావు కావలె, అతి ప్రేమించి పెట్టి చిన్నకే తెలిపివడిలా కాదుకాతలు కూడున్నావుకావలె, యంత పంట పండిస్తున్నా మీకు

అన్నంకొండ చక్కన్నాడు పరశురామం. పాపాలన్న
ముఖాన్నాడేమిన్నన్నాడు. కాగ్రతగా ముట్టాడకపోతే
కాపం పెడత. కాగ్రత.

శ్రీ: పూజారిగారు, దేవుడు పేరుదెప్పి మీరు చేస్తున్న
వ్యాపారం, దగామానీ ఉన్న పశువులకు కూడా దేవుడిమీద
అందరికీ పోతుంది. మనమీద అకలివస్తుంది. అన్నం
కావాలి. నువ్వో ఉన్న కలిగివున్నావో భోజనం. కావాలి,
భోగాలకీ కావాలి పశువులకు ఉపయోగమైన ధూమ
లన్నీ దిప్పించి కప్పుకొనే యిండ్లు వీ ధూమలమీద
కొన్న అపాయమంత దిగమిసి, కెనన్ బోలెటో,
మన్నులందరినీ భిక్షు పెట్టే ధనంతో మీ యింట్లో నింపుకుంటు
న్నాడు. కిరింకంటే ప్రాణంకంటే మనస్సుకుంటే అతి
భగవంతుని. ఏదీ అనకుంటున్నాను దాన్ని వ్యాపార
కన్నపుగా, చేతులకంటే పరిమళపం లేదు. మీ ముఖం
చూస్తే పుష్కలకాదు—పాపం కస్తుంది.

౧౦౫: కర్మమీద లిలంబతే మున్నగుదా, కన్నీరకు రమ్మన్నా
డొక్కటికీ వ్యతంతరమంటే పిల్లభాగోరి మనసున్నావా?
కర్మమంతా అంటే రమ్మాయి అనకున్నావా? తిలు
పుక బ్రహ్మకొట్టి దొంగలంగా యిక్కడ ప్రవేశించి
కంఠకు యిక్కడన్న పాపంకులైనవాని నీకేమి క్షే
తధించుదామో అని అలోచిస్తున్నాను. నే నేదో అంటే
కీ ప్రాణాలు ఎరిగిపోతాయి. నిజం చెప్పి. కీ వెక్కడికెందు
కొచ్చావో—నీమండే అర్థంలేదు యిక్కడే కొచ్చేందీకీ

శ్రీ: వాడు కలిసి ఎవరూకలు కేనూ పంపుకున్నాను.
రమ్మరంబూరిమో అని చూచేను. పైని నిలబడ్డా, పిలవ
లేమో అని. పింపలేను పరిచా, తిలుపుకు కూడా తూయిం
చేను. స్వకంఠం కాలం మింగిపోతున్నాడీకదా అని తిలు
పుక బ్రహ్మ కొట్టకు పరిచావా. క్షేవో కేమి అనభి
వించి. కాన్ని రక్షించేది కేమి. కాకంటే తిరిగివచ్చి
యీ వ్యతంతరమికి యిక్కడవోతో ఎవరూ లేను.

౧౦౬: (వక్రతా వ్యవహారం) కూడకలేనివాడా! అందాకి దిప్పి
బొమ్మ. చదువులేని బంధువాయి. నీవు కంపించివున్నా,
ఎవరూకలంటే వాడు తెలుసు. ప్రభువులు, పాపంకలు
వికండి. అనరహాసంలో లేని అధరణాలు, ఇంద్రమమలన్న
వికండి కీటాలూ, అజేయత్యాలూ, కేవల శ్రీకృష్ణం లేని
కన్నాగిలా రమ్మకుచితి కీటాలూ మింతా కంటకీ, ఖదిగ
చిరా, కన్నీగ పూవులూ కంటకీ కుహమభావు దీయం—
అవును కహమభావా. నికండే, అన్నం లోకంలో ఎవరి
కంటుందికీ పుష్కలయిదా, కలితవా? ఇక్కడకుంచి
కల్పివా?

శ్రీ: వెళుకున్నాను. కాని, కాశ్యపిలో ఒక్కముక్క చేప్పి
మరి వెళితాను. అలా చెప్పివ్యవహారం కల్పం. ఇంకా
వీరిందే అనిత కాని నీవు కాను కదియ్య. నీకంటకీ
కేవలమంటే?

౧౦౭: అద్వైతకృందూ. ౧౦:కర్మలూ, విషయమాలూ అయిన
యీ మహామహర్షి కరిందని కేకల్పి విన్నా కరిస్తుందా—

శ్రీ: కాశ్యపి కన్న నీకు తెలుసు. కన్న వాడుకొను. కాని
యిది లోకానికి తెలియదు. కాశ్యపం నీవు పుట్టావు.
నీకోసం కేమి విన్నాడన్న విషయకాలం పట్టావో, ఎవ
కులు విరిగి, కరాలుతే, నుండే పంభించేటా, ఎల్లవృక్షా
పాటుపడుతున్నాడు. కీకోసం కుప్పించి, కల్పమే
కువలైతే చేత అనూకాన్ని భరిస్తూ ఎండిపోయిన
కృషింలా నిల్చున్నాను. ఒంటిగా, కా అనే వాని వెక
వనుప ముఖానికి కీ చేస్తే వన్నానం నాటికేనిది.
కా అన్నం కంటూ కంటూకూడా వామిం ఒక్క కీ
అభిమానంగాని, గొంపంగాని, క్షమగాని కేపు. కా కన్న నీ
లేను. కా పాటితే అన్నభార్గవిని, నీవు నేనూ, కలిమూరు
కా కింత అన్నంపెట్టి పోషించమని నేను ప్రార్థింపడి
చేయకున్నాను. మన కర్మాణం లోకకర్మాణం అవుతుంది.
అనాదమంచి, కా కర్మాణం చేస్తున్న నావలూకు క్షే
అవుతుంది కవనివాచం. ఎన్ను నీవు కుఖమొక్కావు. విన్ను
కేమి పంభిత్రితా చేస్తాను. ఎన్ను కన్యకానంతో నీ చేస్తున్న
తిపస్సు యీ నాటి ప్రమాది ప్రకారాభ్యంతో జరిగి
తిగతుంచని వాడు కరిమంది. కినికి అంతం కలిగించిన
కాశ్యపిదూ—మూకులపాతాన కాని నీకు పెట్టి అగిపోడు.
విన్ను క్షేమాలకుంటున్నా. తిరువారి నీ కేలిం.

౧౦౮: వీ! మూర్ఖుడా!

కాశ్య: అక్కో, వారి నేననకు. నేను వాటిరిం పట్టమింది.
కా నోములు కుండాయి. నన్ను కుఖపెట్టి, కానికాన్ని
పంభించేదికీ అననానా వాడు దొరికాడు. నేను భూమి
అకాశం కేయనకున్నాయి. అధికుదూ వామకర్మదూ
కర్మకర్మపం కరించింది. ఇవూ యీ భూమి రాజులు
శ్రీమం. నిరాడంబరమైన క్షేమకర్మం వచ్చేయింది. యిది
కలికాలం. కలూని వాగ్ బాటు మీ రంతాకూడా ఆ
కెండేని ప్రాపంచమకొడి.

౧౦౯: ఎంతటిని చేశావు? ఈ పశువును కరించి నీకూ వాకూ
వుండే రక్షణంకొన్ని మంటలిలావు. ఇక కలి
క్షేమకర్మ నీవు కా వాద్యవిగావు. నేను కినికంఠకాళి
కీ కర్మరం అధ్యాపకీవు అని అవుతుంది. కేమి కంఠం.
కేమి మీ యిచ్చు కేలిస్తాను. కేమి మీ కర్మరంకం.
మీకు కేమించమందా కర్మరంకంకా వాతాను. మీరు
కచ్చివా దివికండి కినికాను కురికి.

కాశ్య: అక్కో, ఆ కేమి కలు కలిపోయాయి. కువు అరిగి కల్లి
వానే అంతికాశ్యంకో నా పంపారం విలువంపె పుణం
దనకొకు పూర్వకాలం కానిదికావచ్చికి భిక్షుండి భిక్షి
విన్నుకరించుకు. విజ్ఞానయగం ఇది. ను క్షేమకర్మ కల్లి
లోయనా, ఎక్కడే దానినా కారుకుకు కూ దగ్గంపె విన్ను
తెచ్చుకోకలం. అన్నటికీ నీవు కుకు లక్ష్యంకావా, ని లాంటి
దాన్ని మా అలలు కంటించేంకేమి, నా దాహం తీరంకుకూ
నా కేమిపు కలబడే గుకూ, నా బుది కలికలికలికంగా కేమి
తిగనకయింకానా వా కర్మరం కేమి కేమి కేమి కేమి
కున్నాను. నీ వెక్కడికేవలవోకాదు. కుఖకర్మరం

ద్వితీయ ప్రణాళిక నేర్పిన పాఠాలు

శ్రీ బుజను వేంకటసుబ్బారావు

బాంధవీ దర్శితా ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలం లో
 కలిగినంతటి మహత్తరమైన ఆర్థిక ప్రతిష్ఠాను ఇప్పటివరకు
 ఎప్పుడు కలిగి ఉండలేదని చెప్పవచ్చును. ఈ ప్రణాళికలో అనేక
 దామాజీలు ఉన్నాయి. ఆరేణాలు అనేక రంగాలలో పెరగ
 వలెను. కానీ ప్రజలలో ఎదిరినవి: మన సూర్యచరిత్రాన్ని
 తీసుకువచ్చింది. దేశీయంగా పూర్తి భిక్షుని కార్యక్రమాలు,
 జటిలమైన ఆర్థిక సమస్యలు, వాటి పరిష్కార మార్గాలపై వివిధ
 శ్రమశిల్పినిధానములకు వాటిని పరిష్కరించుట, క్రమశిల్పిని
 తీసుకువచ్చింది. క్రమశిల్పిని నిర్వహించుట, ఎన్నో కూడా
 సామాన్య ప్రజల జీవితంలో, పరిశ్రమలలో, విద్యార్థులలో
 స్థానం సంపాదించుకొన్నాయి. “నాదేశీయ పునర్నిర్మాణ విషయం
 ప్రభుత్వం చూసుకోవాలి మన కెందుక?” అనే ఉదాహరణ
 పూర్తిగా అంతరించిపోయింది. దేశీయ ఆర్థిక నిర్వహణలకు
 వారికి అన్ని విధాల సహకారం ఉన్నది. రాజకీయాల ఆర్థిక
 పరిస్థితులపై ఆధారపడుతున్నాయి. ఒక రాజకీయ పక్షాన్ని
 ఎన్నిక చేసేప్పుడు, వారి రాజకీయ ఆశయాలనుబట్టిగాక, ఆ
 పక్షపు ఆర్థిక కార్యక్రమాలపై ప్రజలు తమ నిర్ణయాలను పేర
 వదులుకుంటున్నాయి. ఆర్థిక నిర్వహణలపై ప్రజలపై మహత్తర ప్రభా
 వాన్ని చూపుతున్నాయి. ఉదాహరణకు: సహకార నిర్వహణలకు
 అందరినీయూ, కొద్ది అనేక విషయం, ఏ ఇద్దరు పోయి ఒక్కడే
 సహకారమే తీసుకునే దృష్టిని గురించి మార్పున్నది.
 ఈ దశ ప్రతిష్ఠాపనలలో ప్రణాళికాదర్శనమే మూడు విధ
 వాటిని ప్రాయాలు విస్తరించాయి. ప్రణాళికా పద్ధతుల అమరికగా
 విస్తరించబడి, ప్రణాళికాదర్శనాలనుబట్టి ప్రభుత్వ ప్రయత్నాన్ని
 అధికరించగా పెంచినవిగాలని వామ పక్షయు అభిప్రాయం.
 దీనికి సంబంధించి భిన్నమైనది రాజకీయ మూలాల అభి
 ప్రాయం. ఎప్పటికీ ప్రణాళికలలో ప్రభుత్వ ప్రయత్నం ప్రబ
 లమై, కృత్రిమ స్వాతంత్ర్యానికి తావులేకుండా పోయింది,
 కాబట్టి, వ్యవస్థా నిర్వహణ రూపొందించాలని వారి వాదం. ఈ
 కేంద్ర వాదాలకు నిర్వహణమార్గాన్ని నేడు ప్రభుత్వం అనుసరిస్తోంది.

వివిధ రంగాలలో ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక పొందిన
 జాతీయతలను ఒక పాఠాన్ని నాలుగో పరిశీలించి, ఆ ప్రణాళికాను
 భావాన్ని పునర్నిర్మించుకొని ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలో
 తోటాట్టా కలుపుతూ ఎట్టి విధానాన్ని అమలించవలెనో
 తెలుసుకొందాం.

పరిశ్రమలు

మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళికలోని నిర్వహణ రంగానికి
 ప్రాధాన్యమిచ్చి రెండవ ప్రణాళికలోని పరిశ్రమలకు ఎక్కువ

ప్రాధాన్య మొదలైనది. మొదటి ప్రణాళికలోని భారీ పరిశ్రమ
 లకు రూ 148 కోట్లను, కనల అభివృద్ధి: 40 కోట్ల, గ్రామ,
 కుడర పరిశ్రమలకు రూ 30 కోట్లను కేటాయించాడు. అలాగా
 మొత్తం నిర్వహణ రూ 179 కోట్లు. (ప్రణాళిక: నిర్వహణ: మూడు
 76% రెండవ ప్రణాళికలో పరిశ్రమలకు మొత్తం రూ 890 కోట్లు.
 భారీ పరిశ్రమలకు రూ 417 కోట్లు, కనల అభివృద్ధి 74 కోట్లు,
 గ్రామీణ, కుడర పరిశ్రమలు 200 కోట్లు.) కేటాయించాడు.
 అలాగా ఇది ప్రణాళికా నిర్వహణలకు మూడు 18.5%. ఇది కాక
 ప్రైవేటు రంగాలలో కూడా రూ 575 కోట్లు, రెండవ ప్రణాళికలో
 పరిశ్రమలకు కేటాయించాడు. ప్రభుత్వ ప్రణాళికలో
 కేటాయించు రూ 400 కోట్లు. రెండవ ప్రణాళికలో రూ 800 కోట్లు,
 గుర్రాపూర్, భీమయ్య ఇనుము, ఉక్కు కర్మాగారాలకు పూర్తి చేసి
 ఉత్పత్తి ప్రారంభించాలని, తద్వారా ఉక్కు ఉత్పత్తి: 6.0 మిలి
 యను టన్నులు అధికం చేయాలని అనుకున్నారు. అలాగే మన
 వేరింది. 1950-51 వాటికి ఈ అభివృద్ధి దారినగా భింద
 కలదు. నీమెంటు ఉత్పత్తి 18 మిలియను టన్నులు అధికం కావాలని
 మనం లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నాము. ఇంకా చాలామంది మన
 వేరించును. సంధి కోమల, దామోదర, ముసరీ ఛార్జీలు,
 రంపలు, అగ్ని పెట్రోలు, రేయన్, నీమెంటు, అల్యూమినియం, కుట్టు
 మిషనులు. విద్యుత్తు, కంప్యూటర్లు, కార్గింగు, రైలింగు
 రెటర్ను, వైరింగు మొదలైన అనేక పరిశ్రమలలో ఉత్పత్తి, ఉత్పా
 దకే కేటాడ. అధికంగా పెంపొందించాయి. మూలంగా వారి
 గ్రామీణులపై 1951లో 100 అనుకున్నట్లుంటే, 1956-57 వరకు
 త్వరలో 15.7 వ, 1957-58లో 187.9 వ, 1958-59లో 1411
 పెరిగింది. 1959-60, వరకున్నప్పుడు మొదటి భాగమందు వారి గ్రామ
 ఉత్పత్తి ప్రాశస్త్యమైనదిగా ఉంది. జతము, ప్రతికూలము
 మొదలైన కొన్ని పరిశ్రమలందు తప్ప విశిష్ట పరిశ్రమలందు విశి
 షాభివృద్ధి కూడవలెను అనుకుంటున్నాము.

వ్యవసాయం

ప్రభుత్వ పంచవర్ష ప్రణాళికలో, ఆహారపదార్థాల
 తరచు పరిష్కారం కాలదని, కాబట్టి ద్వితీయ ప్రణాళిక
 లుండు పరిశ్రమలకు అధిక ప్రాధాన్యం ఒకరవచ్చునని చాలా
 మంది భావించాడు. నిజానికి మొదటి ప్రణాళికలోని ఆహార
 కోర్కె, ఏ కారణాలవలన నెరవేరేది చాలా పెరిగింది.
 1954 వ సంవత్సరానికి, లక్ష్యం కన్న మూడు 7.1
 టన్నులు అధికంగా ఉత్పత్తి అయింది. 1958-59 ఆహారపదార్థాల
 ఉత్పత్తి 69.7 మిలియను టన్నులు. కానీ 1954-55 లో ఉత్పత్తి
 66.8 మిలియను టన్నులు, 1955-56 లో 65.8 మిలియను టన్ను

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడో ప్రమాదం వచ్చేది, ఏక్షణం ఎలావుండేదీ
తెలియని ఈ రోజులలో

అగ్ని ★ మోటార్ కారు ★ కార్మిక నష్ట పరిహారం
నౌకా ★ ఫయిడిలిటీ గ్యారంటీ ★ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి:

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ ఆండ్
జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

“ఐం బే లైవ్ విల్లింగ్సు”

బ్రాడ్వే - మద్రాసు

Telephone : { 21378
21379

★

Telegrams : “UNIGEN”

ప్రాంతీయ :

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా - కొలంబో - సింగపూర్.

ని ట ద్యో గ ని వా రణ

విదేశీ మారత్తదత్తం పరిసిత

గూ 7,461 మిలియనులం. 1957 మార్చి వాటికి ఇది ముగ్గురు
 గూ 5,288 మిలియనులకు అవగా గూ 2,173 మిలియను తిరిగి
 పోయింది. ఈ కాలంలో అంతర్జాతీయ ప్రణాళికనుండి గూ 407
 మిలియను ప్రణాళిక వాడుకొన్నాయి. ఎంతో పరిశీలనలో,
 అవగా, 1958 మార్చిలో గూ 2,598 మిలియను తిరిగింది. అంత
 ర్జాతీయ ప్రణాళికనుండి మళ్ళీ గూ 846 మిలియను వాడు
 కొన్నాం. మరీ 8 పరిశీలనకాలంలో అంటే 1959 మార్చి వాటికి
 నిలిచిన గూ 2,181 మిలియను తిరిగింది. ఈ విధంగా విదేశీ
 ప్రణాళిక ప్రభుత్వముగా వివరములికి దిశాగతులైనవి. ఎరువులు
 నిలువ ఉంచుకుని నిలువలన్న 1958 లో గూ 1,212 మిలియను,
 1958-59 లో గూ 4,648 మిలియను 1959-60 లో గూ 4,086
 మిలియను తక్కువ ఉంది. అయితే 1958-59 పరిశీలనలో
 ఈ గాటు గూ 4,704 మిలియనుకు తగ్గింది. దీనికి కారణం ఆ
 పరిశీలనలో దిగుమతులపై నిధించిన నిర్ణయము.

విదేశ సహాయం

మొదటి ప్రజాశిక్షా లభించిన విదేశీ ఋణాల విలువ ద్రవ్యం రెండవ ప్రజాశిక్షాకుండు గూ 1,944 మిలియను లదిను ఉంది. 1954 ఏ.ప్రే నుండి 1959 జూలై వరకు. ఋణగూఢః మొత్తం, ధనాధాపకమైన విదేశీ సహాయం మొత్తం గూ 11,042 మిలియన్లు. దీనికుండు ప్రపంచబ్యాంకునా రోపసిః ఋణం గూ 840 మిలియను లాల్లు. 1954 నాఁక మొత్తం సహాయం గూ 7,000 మిలియన్లు న్యక్తుమైతాగా ఇంకా గూ 8,026 మిలియను మిగిలింది. ఈ విదేశీసహాయంవలన ప్రైవేటు రంగంలోనా ఉ మూలక అభివృద్ధి పుకొలను అనుచు జరిపడానికి అనంతకాలం ఏర్పడింది. ప్రపంచబ్యాంకు, అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాల ఎగుమతి నిగుణకుః క్యాఁకు, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాల అభివృద్ధి ఋణానిని, నావ దేశంలోని ఇనుము-ఉక్కు ఉత్పత్తికలనక ఋణ సహాయాన్ని ఒకగాయి పట్టి భారీ సహాయం వలనకే మన దేశకీ కూరి. ద్రవ్య సమృద్ధి ఉద్ధృతిం కొంతకొక చాతే కొంతైనా ఉపకరించడానికి అనంతకాలం కలిసింది.

ధరల పరిస్థితి

ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికకును భారీ ఎత్తున (రూ 120 కోట్లు) బడ్జెట్ లోను విధానాన్ని అనుసరించడం వలన, దీనివలన అధిక పరిమాణాలలో విద్యభివృద్ధి వలన, ఆహార దాత్యుల నిరాశ, పోషకాహారపరిమళ, శిశువుల నిరల భాగాలలో కుయ్యాయి వారరణపు నిరలపైయ 1952-58 నా 100 అయితే 1956-57 పంశిస్సానా తానికే 108 కు పెరిగిం (8%). తాని 19 7-58 లో 109.5 పెరిగిం (9%) 1961-69 వాటికి ఆహారదాత్యుల కొనియాల గా పరికొ 4% పెరిగయ నిరల ఆహారదాత్యుల విషయాలలో కుతం 5% పెరిగయ. 1968-69 పంశిస్సరంలో పండిత పంశియాలంగా ఆహారదాత్యుల నిరలను కొంతనిరకు అరికట్టడానికి అతకొకిం కరిగింది. అయిప్పటికి ఆ అనికొనిం అనుకొ మ్మగొ ఎక్కనికారేవు. పంశియపు వైషపుటికి ప్రరియింకా కుయిలో అయికొనికే వచ్చిం నిరకు పెరిగింబొకడింకొనిం నిరల

అట్టి తిథిగూరములైన అంశకాలప్రధానంపై యాపాదించ
బడి: యువ ఆహారధాన్యాల ధరల అనుభవ ప్రధానం ఎంత ప్రయోగం కో
రిగా ఉంటుందో వా సమీకృతమైతే నిరూపిస్తున్నాయి. నేకంలో
ఎక్కడో ఒకటి ఉంటుంది, అది ఎవరి చేతుల్లో కేంద్ర
కృతమనోంది, వివిధంగా అన్యుకావీ లేవకుండు అన్న విష
యాలుపై కేంద్ర ప్రభుత్వం విశేషంగా ప్రవర్తించి, ఈ విశేష తిథి
నీయమే కోరవలసిందిగా అధికారులని సంఘం వాడులుగా, నిర్మాత
లంగా తీసి వేస్తే ఇది ధరల స్థితి కొంత మెరుగు కావచ్చును. ఇప్పటి
వరకు ఉన్న ఆహార ఉత్పత్తులు, ధరల అనుభవ ప్రధానాలు, ప్రభుత్వ

దేవరకొండ దుర్గము

శ్రీ ముకురాల రామరెడ్డి

చుట్టూ పాతిక మైళ్ళపైటలు జనాన్ని కొట్టకచ్చేటట్టు కొటామృతంలో నిలిచివున్న ఈ దేవరకొండ గిరిగుర్గం దాదాపు గెండు కేతాబ్బాల పాటు వెలుగు ప్రజలకు స్థావరమైంది.

కొకతీయూ అనంతరం మొదటి సింగమనాయకుడు రాణకొండ రాజ్యాన్ని సాపించాడు. ఇతని కొమార్తె అనపాతానాయకుడు, మాధవనాయకుడు రాణకొండ, కపరికొండ దుర్గాలకు దుర్భేధ్యంగా నిర్మించి పాలిస్తూ, అటు గోలకొండ, అటు కొంపవీధూ, అతని తల్లి విజయవగరం, ఈ మూడు రాజ్యాలవారిని ముప్పతిప్పలుబెట్టాడు. మాధవనాయకుని కుమారుడూ పర్వత సింగమనీనికి సమకాలికుడూ అయినవాడు పెదవేదగిరి. సంగీతపాటక కళాపావకుడైన కుమారమాధవనాయకుడి పెదవేదగిరి పుత్రుడే. ఇతని అనంతరం రాజ్యానికి వచ్చినవాడు లింగమనాయకుడు. కాలగణాంతరము పార్వతిరాజ్యాన్ని కోల్పోయి కరింక గజపతులకు సామంతుడు కొల్పోయివచ్చింది. ఇది 15 వ శతాబ్దం మూడో పాదం వరకూ భృమయ్యే చరిత్ర. తర్వాతి భీమరాజునూ, పర్వతిరాజుడూ మొదలైనవారు 16 వ శతాబ్దం రెండవ పాదంవరకూ పాలించినట్లు తెలుస్తుంది. దాడిపైదాడి చేస్తూవచ్చిన గోలకొండ ప్రభుత్వం దీన్ని ఎన్నడు కలిపించిందో సరిగ్గా తెలియదు. ఈ కొండకొటను కృష్ణ దేవరాయలు గూడా సాంకేతికమాచివలు పాలనాకాలపరంగా వెలకూరింది.

ఈ వాగేయకృతి కేవలం చారిత్రకసత్యాన్ని చాటేటందుకు కాదు. కపరికొండ పూర్వచరిత్రాన్ని, దాని వెనుకలనీర ప్రతాపాన్ని స్ఫూర్తికెచ్చే ఒక భావపీఠిక మాత్రమే.

ప్రీతిగొట్టికి కలత

హరివే! యెంత గ

ట్టున కొట! యెంత న

ట్టున కొట! యెన్న డే

మొనగాడు గట్టెరా

మూడు గుట్టల మూట?

ఈ కొట్టకొన కొండ

దాక రాశ్యేత్తి యెం

దరి జవ్వనము కరిగిపోయెరా?

ఎన్ని భీ

కర గ్రీవములు కరిగిపోయెరా?

తెలుగుబంట్లు కటారి

చిలుము బాయగ నూరి;

తరిమాడి; పగలు పాలి

మొర చాట; పులికేట

లాడిరట యొకనాట

నేడు భగ్నకవాట.

వాసి మూసినది దే

వరికొండ కొట.

చూడరా తమ్ముడా

వేడి కన్నీట.

ఒకనాటి మాట, వీ

ర కలింగపతి గడ్డ

గదలించి, ప్రాంతాన్

గణలుదో, దారిలో

గడిసి, ఈ గిరిదుర్గ

గండమున మూడు రా

యర గండని నికార

కర ఖడ్గ మది ఖంగు

మనవంత, గువాలతో

మారు మ్రోగినదిరా

హోరెత్తి గాలిలో

మోరెత్తి యీ కొండ.

ఇదియే దేవరకొండ, ఇదియే దేవరకొండ,

ఇట యెన్నడో వేసె నట వెలమపులీ గండ.

ప్రట్టి కన్నంజేండ్ల

ముట్టడికి యెద కటిగి,

కుడి మీస మెక్కిందొ.

నోక జవ్విరించి, లం
గోరి జెక్కి, ఫిరంగి
గుండలో చొడ్లడి,
ఆ గల్లి నాలాకు,
'అల్లార' యని నంతు
మలుపుకొని పా నుం
గలివోట చాట వెం
టాడినట ఈ పట,
అది వెంబొకు పట.

వైమనగాని లా

బ్బిలికొట, ముందు రెవ
రెవ లాడి యెగుగు పం
దెపు కొళ్ళు, కడగి పిడి
కిట మీన మెగదుచ్చి
చిటికేయు గడి దొరలు,
చదవెత్తి తొండ పా
వయ కత్తి, నా కంటి
చాలో ఒక కొండ
నెపు సాములు జూపు.

అంధ్రవ్రతకొండలో

మారాచవాని శిలి
రాకు మొలబాకు నా
జాకు భోగిని పోతు;
కవిరాజ రాజ సిం
గమనీని దర్బారు
కప్పుకే వాకట్టు
గట్టి వాగ్యుద్ధములు;
తిగుగు నా కమలలో
గిరిగిరిన, నా యంత
రంగమే ఒక చిత్ర
రంగమై భ్రమియించు.
వెంబులన్నంక క
న్నులు మేలుకొని చూచు.

వెంబు బిగదులు నిన్న
పుంక లే మొలకెత్తు.
వెంబులన కొడిపుం
జాకె యాకలు కిక్కు
వెంబు నిన్నపుడ గుం
డెంబు గుణాధించురా.

ఒకనాడు వెంబుకు శివీరా యా కొండ,
ఇదె కొండ, ఇదె కొట, ఈ కొండ
ఇట యెన్నడో యెగిరె నటరా వెలుగు జీవ,
ఏ నాటి దీ నిరథాని దేవరికొండ.

ప్రీతి యిప్పుడు బహి

కర్దారాలలో కల్లు
తీతాలు జేసేటి
బొతు బుట్టు ?
ఈ ముంగిటలో ని
రామాల పులి జూద
మాన కేరింత లిమ
కొడ దొరలు ?

వైమన జెక్కిన మొను

నీక ముద్దిడగా నె
జాను జెమ్మా గట్టి,
మీన మెక్కిన వెంబు
రాయందు కొలుపున్న
రచ్చబండలు ఇవ్వె,
రాచనగలు ఇవ్వె,
రాచనగరులముందు,
రచ్చబండలముందు,
బహు ఏరాకులు వాక్కు
భట్టు వరీ కేమ ?
కేచెర్ల గోత్రాలు
కీచురాళ్ళ పాడు.
ఇదిగో యిందే నువ్వు
రప్పమి కొలాటాల

జడకొన్నగా, జట్టి
జడలలో మెలివోయె.

పేట్రాళ్ల కింద ఆ
బిల్లి కబడి యే పట్ట
తెన్నలో, నాగులై
కప్పు బువ్వుట్లాడు.

ఈ రాల కే. గా
యే రాచబిన్నయో
బంగారు ప్రాయాలూ
తెంగేడులై పూచె.

ఈ మంజుమూలో
యే యర్హుని శివ
పిడిది ముడిచిన కేల
జడలో జేసుడు య్యె.

నోలి నంజులో యిచ్చట
'చలుగుజ్జు' మాది దొర
బాబు లేరి? నక్క
బావలే తిరుగాడు.

ఏ చెచ్చవి కాపుగాలు
ఈ పొడరిండ్ల పెరిగనో?
ఈ వాకిలు, లీకచేడు,
కీకలు, ఈ లోగిలు,
లీ గరిడి, లీ గవయూ,
ఈ వాడలు, ఈ మేడలు,
ఏ. కూలె, ఏ. రాలె?
'ఖ' నోడలు బరువై కొం
డ. గుండలు కుంగనా?
కాక మరేమీ విస్తన
కాలని కనుమండనా?
ఏదిరా కమ్ముడ? ఏ
ఏవట? యే గడ్డిలో
ములకెత్తెరా నాటి

వెంగు పులి మీనం?
ఏ పెండ్లి కేగరా
ఈ రాణికానం?

మందోళ్ళ బావి ప్రక్క న నులై పందిరిచాలు యే?
నులై పందిరి కింద బాన్సుల పెళ్ళి కొలుపుల వంగ జేసి?
బాన్సు రిటికి నీడ జేసిన నిమ్మ లేవీ కొమ్మ లేవీ?
నిమ్మకొమ్మల కడల లింగమనిడు గట్టిన నగరు యే?
నగరు కే నడిబొడ్డు లోదగు పాలగచ్చు 'మాయి' యే?

పా. గచ్చుల మూలు
చిల్లి కోల్ల మగ ముంచాలు
కంకునువూల పగపులు
త. శ. నృంతాల
తన్ను పశిగొలు తిలకు చాలక
అంగ మండన
ఆడవాడలు
పిల్ల పుగ నే
లిచి ప్రాంగ
మూర్ఖమం పు చీరగట్టి,
జవలి చెచ్చు రిటిక దొడ్డి,
ఏమ కారాలు నాకు నెట్టి
నిలువుటద్దపు నీడ వినిచి
ఏదిరా ఆనాకు నవ్విన వె. మదొకసాన?

మల్లి పాడున దొడు విడిసిన మూలుమంగలి నోట యే?
కాగుబాడలపై ప్రవారి బెజ్జలలో జల్లాయి లేవీ?
పిడిచి పిక్కల మడనెంకు నరివెంట జట్టి. బుట లేరి?

కోమలకుమ్ నర్దాగు లేరి?
కోమ గుజ్జుపుదొమ లేవీ?
తాడు నిచ్చెనలాడు నోడం
కాచిపెట్టిన మా నెకలం
కట్ల బల్లెపు లి బంగం
కరవిరింగులు—కోపు కొప్పులు
మందుగుంతు—మారువడు

డప్పు దరువులు—ధాలు కత్తులు,
ఏవి తమ్ముడ ? ఎవట తమ్ముడ ?
ఏదిరా అనాడు మ్రోగిన పోమదొర ధంక ?

మల్లి పాదుషదంశు బెదరినమాట మంగలితోట యేదీ ?
మందిరిళ్ళ బావిప్రక్కన మలై పందిరిచాలు యేదీ ?
కంజీకటులలోన కావలి బూజువై

ధగధగ మండడి నెగడులేవి ?
ఏమాయెరా కొండ రామాలయమ్మువై
దివికి దారులు చూపు నీవకలిక ?
రాణివానపు మంగళారతు లేమాయె ?
చావళ్ళముందు మహాలు లేవి ?
దూరాలలో ధనాగారాలలో వెల్లు
పారా దివియ లెన్న దారిపోయె ?
నిత్యదీపావళి 'మహర్షిలయ'యగుచు
తెలుగు మొనగాని వలచిన కలిమిన్న
లేకచెడి యేలొక, అ మాన కేల ముగి
మూలుచున్నది చుక్కల వెల్లు గనుచు.

కొక్కిగ రాని కుంకుమపూల గరిసెరి
గబ్బురెట్లు వైచు గబ్బిలాల
పెరుమాళ్లగుట్టు కొబ్బెరనీటి కోకిళ్ళ
ముళ్ళకంచెలు లడ్డి మూతవడియె
రనరాజు మాధవభుని నాటకశాల
కప్పబండలు నేల కరచుకొనియె
ఏనాటి కెండ కన్నరుగని పూజోండ్లు
తరిగినకడ లేచె పరికి పొదలు
భూనరుడులేని ఈ రుద్రభూమియందు
నిత్యతాండవ క్రీడా వినిరతుడగుచు
కావలా కాయుచున్నాడు శేపుమాపు
కాళినహితుడు మూడవ కన్ను దెరిచి.

పొగుగుపుగుగు మెదలు పోలిక లేదిట్ట,
నోదక్క పైన నింగి దక్క
పొగిపోవుచున్న నర్వకాలమ్మల
గాలిపిల్ల వాని జాలికట.

నూ త న స ం వ త్స రా బి న ం ద న ము ల తో !

నేషనల్ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ (మద్రాసు) ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

379, నేతాజీ రోడ్, మద్రాసు - 1.

పోస్టు బాక్సు నెం. 1616

...

ఫోన్ : 21248 & 21249

గ్రాం చీ లు :

241, కాన్వెంట్ వీధి,
విజయవాడ.
(ఫోన్ : 293)

1, రావ్రాపతి రోడ్,
సికింద్రాబాద్.
ఫోన్ : 74451

మెయిన్ రోడ్, కాకినాడ.
ఫోన్ : (103)

హైరోడ్, చిత్తూరు.
(ఫోన్ : 142)

స్టా కు వద్ద లభిం చు ను

- * 25 తెవివ స్కోప్ డీసెల్ జెనరేటింగ్ సెట్లు
- * జెనెరేటింగ్ ప్లాంట్ వర్కింగ్ మెషిన్ రీలు,
- * 25 తెవివ & 50 తెవివ స్పాక్ వెల్డర్లు,
- * పర్కూషెడ్ మెషిన్ రీలు,
- * డీసెల్ మరియు ఎలక్ట్రికల్ పంపు సెట్లు,
- * స్విచ్ గేర్ వగైరాలు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆవతరణ: ఆనంతరసాహితీ

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు

బ్రిటీష్ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గా ప్రాంతరణ జరిగి మూడు సంవత్సరాలు గడిచిపోయినవి; మూడు గానాది పంతులుగలచిచ్చి బోయి జరిగి; తెలుగు ప్రజల చిరకాల వనోరథము ఈ విషయముగా సింహించిన పిమ్మట ఆంధ్ర పారస్వత వికేతగిన అభ్యుదయమే యను ప్రశ్న ఎవరొకడుగా ఉత్పన్నమగుచున్నది. ఎందుకనగా భావారామ్యాల యేర్పాటుకు సాంస్కృతిక సంస్కృతులు అభ్యుద్ధియే మూలకారణము; ప్రధాన ప్రాతిపదిక. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానమునుగూర్చి ఆలోచించిచిప్పుడు, మనము సాధించిన ప్రగతిని గూర్చి విరాళి చెందవలసిన అవశ్యత తీవ్రమైనదిగా నున్నది; కనుక మేరలో మనకు కంటిని తెరిచి భవిష్యత్తు గోచరించుచున్నది.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అతరంగ సాహిత్య సంస్కృతి భావపట్ల సాహిత్యరంగమున ఇంతటి మైన ఆదరాభిమానాలు ప్రబలమున్న తర్కాంగములు మనకు కలపించుచున్నవి. సంస్కృతి కౌవ్యాల ఆంధ్రాధరణ కృషిని యింగితుల దిద్దుకముగా చూపించగలము. ప్రసిద్ధి కవి పండితులు, ఋషి పండితులు మేధావీరులంటి కౌవ్యాలను, ముద్రాక్షరములు, ఉత్తరములు చరిత్రకంటే వాడుకలను, పండితరాజకృతులను తెలిసింది ప్రకటించుచున్నాడు. సరే మైన నమూనాలో భారత భాగవత రామాయణాల ఆంధ్రీకరణము జరిగినది. పూర్వపురి కౌవ్యాల రచన ఆంధ్ర సాహిత్యరంగానికి సంస్కృతిభావ మిదనకొక ప్రాచీన నాణ్యతయనుమొదలమన వ్యాప్తి కెందుచున్న అభిగతి విదిర్చుమొయున్నది విశ్వవాద రామాయణము కిష్కింధకాండము చామలకు ప్రకటితమైన ఆంధ్ర రీతిములోని ముఖ్యపక్షాంతరాలు స్వయముగా కవి సమీక్షాగారి చేతి పరిశీలనము, ప్రజల ఆదరాభిమానములను మారగొనచున్నది; కంపరామాయణము తెలుగులోనికి వచ్చినది; తులసీ రామాయణము ఆంధ్రీకృతమైనది; పుట్టపర్తి కవిత్వమైన మరొక రామాయణము ద్వితీయ ప్రకటితము కావచ్చును. గోవింద రామాయణము పూర్తి చేయు కృషి జరుగుచున్నది. దండమాళిగాని రామాయణ సుధాల పారిని తెలుగులో ప్రకటింప జేసినాడు.

ఆంధ్ర పారస్వత పరివర్తన భావోత్పలము. భాగవతాన్ని కాలము ఆంధ్రప్రదేశ్ అతరంగ సంస్కరణను నిర్వహించి, ఆంధ్ర భారత భాగవతమొదల ఉత్తమ విమర్శనంగాను ప్రకటించినది. ఇంకొకవైపున నాధాన పరిశీలన ప్రాధికౌవ్యముల తెలిసింపు జరిగినది; కంపక్షాంతర ప్రాధికౌవ్యములను ప్రకటితమైనవి. ఈ రచనావ్యాసంగములయందు ప్రాచీన సాహిత్యరీతుల పట్ల ఆంధ్ర జాతిని గల అభిరుచి ఉదాహరణలయొక్కవి. మరికొందరు కవిత్వముల మధ్యయున్న చారిత్రక గాఢము ప్రాచీన కౌవ్యభారతంలో కావము జేసినాడు. ఆంధ్రపురాణము, కృష్ణాభావించి యీ

ప్రశ్నలకు చెందిన నాణ్యతలు. భారత పరివర్తన సాహిత్యమున ఈ నాణ్యతలకు కవి రసగతి మైన ప్రబంధముగా రచించినాడు.

పూర్వసాహిత్య రీతులైన అభిరుచి, అభిమానము ఒకవైపు ఈ విషయము అభివృద్ధి చెందుచుండగా మరొకవైపు దిక్కుకొట్ట మునుమాలు అనేకము యీ యాదుపంతుల్యాలలో వికసించి పరిమళించినవి. విశ్వవాద, శ్రీ శ్రీ ప్రభృతులైన పుల రచనా వ్యాసంగము సాగుచున్నది; రాయప్రోలు తమ కౌవ్యాలని పునఃప్రకటనము గావించినాడు. తుమ్మ, బామనా కవిత్వములు అభ్యుద్ధయము గొంతెత్తి పాడుచున్న యున్నాడు. ఈ కవిత్వముల ప్రభ విశుద్ధియగుటకు పుల కంపము సాములు ఆంధ్రాధరణలో బహుళముగా జరుగుచున్నవి. కాగా మ గేయముగా మార్చి, ఆంధ్రాధరణము కౌవ్య విధులలో ప్రజ్వలింపజేసి ముద్రించు గూర్చి కౌవ్యగావము చేసిన రచయితలు, తెలుగులో మనకు కనపించుచున్నాడు. భిక్షున్న కౌవ్యక. సుమారు, వాద వారములు, వాయని సుబ్బారావు కృతులు, దాశాధి కౌవ్యపరిపర; సి. వారాయన రెడ్డి కృతిగేయ కౌవ్యముల పుంఖానుపుంఖ ప్రకటన మందు రీతిచేత ఆంధ్ర ప్రాంతమున గడిచిన మూడు పంతుల్యాలలో మన సాహిత్యరంగమున గమనించదగిన విశేషములయొక్కవి. ఎవకొరిక రాజకీయాలైన వ్యాఖ్యానాలు, స్వయంవిమర్శనలు, లిక్క వాది కవుల కీర్తిములు తెలుగు కవులకు ఇతివృత్తిమైన ఉదాహరణములు మనకు ఈ కాలమున గోచరించుచున్నవి.

ఈ యాదుపంతుల్యాలలో ప్రకటితమైన ఉద్ధృతిగాలము ఈ పందర్భమున పేర్కొనవలసియున్నది. తెలుగుభాషాపరిచి వారి విజ్ఞానపరిస్థితి సంపుటములు (ఆందులో ఆంధ్రసంస్కృతి సంపుటమును ప్రత్యేకముగా ప్రకటించవలసియున్నది) తోపాటు ఆంధ్ర విజ్ఞానకోశ సంప్రదము ఆంధ్రప్రదేశ్ అతరంగ జరిగిన తరువాత వచ్చిన ఉత్తమ గ్రంథములు. ఆంధ్రప్రదేశ్ అకాడమిచేత బహుళకృతిమైన కన్నెత్తుడు కవిత్వము ఒకటి సాహిత్య విమర్శ; కల్యాణాద్వైతములైన ఆంగ్లములో కృష్ణారావు గాన ప్రకటించిన సంపుటము మరొక ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శ. త్యాగరాజ కృతులను చక్కగా, విద్వదులుగా ఆంగ్ల రీతిలో వాని అర్థమును ఆంగ్ల భాషలోను సామెతలించి, పరిశ్రమంతో ఆంధ్రాధరణించి, ఆంధ్రవాగ్గేయకాండని, భక్తగ్రంథముల జరిగి యును గావించిన ప్రయత్నము మనరాష్ట్ర అతరంగ తరువాత జరిగినది. తెలుగులోని పుట్టుకాత్మకతలను తెలియజేసిన పరిశోధక ఫలము ఈ కాలముననే మనయందలొ పడినది. చాలకాలమునుండి నిరీక్షితమైన కృష్ణాల్పకర పునఃప్రకటన యిటీవలే జరిగినది. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి నిర్దయ జేయించిన తెలుగు

ఈ మేరకు సంపుటము నడికొరల సంపుటము రాష్ట్రాంతరంగా తరువాతి ప్రకటితమైన ఉద్గ్రంథాలు. ఈ సంపుటమున నన్నయపద ప్రయోగము, కృతసహాయకృతికి సంబంధించి మాండలికము సిద్ధమై అచ్చు గానున్నవి. మాధవరామకర్మగారి వాల్మీకిచేము, అప్పారావుగారి వాల్మీకికృతము, రామరాజుగారి వానవశ వాల్మీకిము, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘము ప్రకటించిన కృతసహాయకము, క్రిమి లక్ష్మీకావ్యముగారి ఆంధ్రకవియిత్రులు (రమణీయ సాహిత్య సమీక్ష) ఈ మాకు సాతర్పిరాలో ప్రకటితమైన ఉత్తమ వాల్మీకిము. ఈ వాల్మీకిము ఈ మాకు మనభాషలో జరుగుచున్న బహుమతిమైన కృషిని విరమించుచున్నది.

ఈ కృషితో పాటు సంస్కారమైన కృషినిగూడ ఈ సంపుటమున చేర్చినదియున్నది. కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు మార్గరాయాంధ్ర నిఘంటు ప్రకటన కార్యమును త్వరలో పూర్తిచేయునున్న కుభివాద్రితో పాటు ఇతర సాహిత్య కార్యక్రమాలు నిర్వహించుచున్న వాల్మీకిగూడ శ్రీమదగోదరమై సంతోషము తెలిపించుచున్నది. హైదరాబాదులోని ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు ఆంధ్రవాల్మీకియ చరిత్రను ప్రకటించినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య తత్వ కృతమును ఆంధ్రీకరించి, ప్రకటించుటకు నిర్ణయించినది. సంస్కృతి వాల్మీకియచరిత్ర ప్రకటనకుగూడ త్వరలో యీ పాఠ్య పరిషత్తుపక్షాన జరుగనున్నది. లక్ష్మీనారాయణ పరిశోధక సంఘి కేంద్రప్రభుత్వమునుండి కొంత ఆర్థిక సహకారముపొంది తెలంగాణ కాపసముల రెండిన సంపుటమును అచ్చుచేయుటకు ప్రాణకొనినది. దక్షిణభారత పుస్తకసంస్థ గ్రంథప్రకటనము ద్వారా తెలుగు భాషాభివృద్ధికి తోడ్పడుచున్నది. విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయము కపయోగిరమైన విజ్ఞానవాల్మీకిమును, బాలవాల్మీకిమును, ఆంధ్రవిద్యని ద్వితీయసంపుటను, నృసింహ, సురభాదాశి రచనలు, గిడుగు పండితుని గ్రంథములు మొదలైన ఉత్తమ వాల్మీకిమును ప్రకటించుచు చేయుచున్న కృషి ప్రశంసనీయుమై యున్నది. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ యేర్పడి, నిర్ణీత కార్యక్రమముతో పునాదిమించుచున్నది. రాజాపు సంవత్సరము చేతకృతికి సంబంధించిన మాండలికము, నన్నయ సమకాలిక కవుల శిల్పప్రయోగము, తరువాతి తక్కిన పదప్రయోగములకు సిద్ధముయించుటకు తీర్మానించి పునాదిమించుచున్నది, ఉత్తమ సాహిత్య గ్రంథాలు బహుమతులను ప్రకటించుచు రచయితలను ప్రోత్సహించుచున్నది కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ యితర భాషలనుండి ప్రామాణిక సాహిత్యమును తెలుగులోనికి దీక్షింపవచ్చు కార్యక్రమమును నిర్వహించుచున్నది. రవీంద్ర శతవాత్సవి జయంత్యుత్సవము తరఫు రవీంద్ర వాల్మీకిమును సమగ్రముగా అన్ని భారతీయ భాషలతో పాటు తెలుగులోనికి గూడ అనుదీనింపజేసి, ప్రకటించుటకు నిర్ణయించినది; ఆంధ్ర కథా సంపుటమును ప్రకటించ జేసినది. ఉపకార్య సంపుటము త్వరలో రానున్నది. ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర తెలుగులోను, ఇంగ్లీషులోను వ్రాయించుట ప్రారంభమైనది. త్వరలో ప్రకటనగూడ జరుగనున్నది. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము పక్షాన శిల్ప ఉత్పత్తికి సంబంధించిన నిఘంటువు సిద్ధమగుచున్నది. ముద్రాము

మీ గుండెను కాపాడుకోండి

అప్రెషియేట్ అరుచు గుండె యెడతెరిపి లేక

ధ్వనించుచుండును.

* ఆగుచూ ధ్వనిచే నాడి

* మూర్ఖ వచ్చేట్లుండుట

* భారము, బహిరక కలుగుట

* ఊపిరి ఆడకుండుట

* వివర్ణమైన ముఖము

* ఎడమచేతియందు నొప్పి

* కాళ్ళ వాపులు

* గుండె దడదడ కొట్టుకొనుట

ఇది గుండె జబ్బులకు చిహ్నములు.

ఆరోగ్యము పూర్తిగా పొందుటకు

స్వయంగా లేక తపాలుద్వారా

కవిరాజ్ పండిట్

దుర్గా దత్త శర్మ

వైద్య వాచనవృత్తిని

సంపదించండి.

Navratna Kalpa Pharmacy

Jullundur City (India)

విశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర పర్యవసాన ప్రకటనకు ప్రారంభించింది. ఆంధ్ర భావలోక, ఉద్భూతము ఉత్తమ చరిత్ర వాఙ్మయమును, విజ్ఞాన వాఙ్మయమును ప్రకటించు ఆశయముతో శ్రీ అయ్యకవివర కౌశ్యేంద్రరావు గారి యాజమాన్యమున ఉద్భూతమైన ఆకాశమి యావరించింది. దక్షిణభారత హిందీ ప్రచారవర్ధి దేశభక్త వింకటకృష్ణ పంతులుగారి జీవిత చరిత్రను ప్రకటించింది. శ్రీ కౌశ్యేంద్రరావు గారు తమ జీవితచరిత్ర ప్రథమ భాగమును నవ్యాంధ్ర వసు పేరుతో ప్రకటించివారు. ఈ విషయము గడిచిన మూడు సంవత్సరాలలో తెలుగుదేశమునందలి పారస్పరిక స్థితిని, కృషిని స్థానిక పురాణ వ్యాసముగా వైవ పేర్కొనటం జరిగింది; ఈ కృషి స్వా విదాల ప్రశంసనీయమై, ఉజ్వల భవిష్యత్తును సూచించుచున్నదిని చెప్పవచ్చును.

ఆంధ్రప్రదేశ్ విద్యుత్తుజరిగిన తరువాత తెలుగుభాష ద్వారా పరిపాలన జరుగగల సిన ఆవశ్యకత గుర్తింపబడినది. కావనసభ్యులైన పరిపాలనకు సంబంధించిన శిబ్దకోశమును సిద్ధముచేయుటకు ఒక సంఘము నియమింపబడి పనిచేయుచున్నది. ఈ శిబ్దకోశము పూర్తియైనదియు, త్వరితగతినే ప్రకటితము కాగలదనియు తెలియుచున్నది. అధునిక అరసరాలదృష్ట్యా తెలుగుభాషలో చేయవలసిన మార్పులను సూచించుటకు శ్రీ మల్లంపల్లి పామ శేఖరకర్మగారి అధ్యక్షతన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము నియమించిన సంఘము తన పనిని పూర్తిచేసిందని తెలియుచున్నది. తెలుగుభాషకు నుంచి శైలి యంతిమమును నిర్ణయించుపనులు ముగిసిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము శ్రద్ధవహించుట ముదాకామైన విషయము.

గడిచిన మూడుసంవత్సరాలలో ఆఫ్రికా జాతీయోద్యమము, ఈశాన్యదేశచరిత్రము, తురుష్క గ్రంథావ్యాసమునందలి చరిత్ర గ్రంథాలు ప్రకటితమైనవి. ఆంధ్రగానకులచరిత్ర, ఆంధ్రవాగ్గేయ కౌంచరిత్ర, దక్షిణదేశములోని పాటకములు, గృహలంకారము-ముగ్గులు, అంటువాగ్గేయ, వంటలు—పిండికంటలు మొదలైన వివిధ కవయాలమొదల విజ్ఞానదాసుగారు వాఙ్మయము ప్రకటితమైనది. చూడనీదని, కర్పూరదుడు, చిలం మొదలైన పాహితీగర్వ జీవితములు ప్రచురింపబడినవి. ఆంధ్ర భాషలో జరుగుచున్న పారస్పరిక భిన్నభిన్నముక్తి పైనిర్వహణకు యీ కృషి నుంచి నిదర్శనమై యున్నది. ఇది భాషామండలి పాహిత్యము-ముఖ్యముగా నవలలు యీ మూడు సంవత్సరాలలో చాల ప్రకటితమైనవి. ప్రేమచంద్రి, కిరద్దండల రచనలు పూర్తిగా తెలుగులోనికి వచ్చినవి. శైలించి కుమార్, ఇళాచంద్రకౌషి, గోస్వీ, టాల్ స్టాయ్. జోలా, బ్యాగ్, వేరీ బి. సుపాపా ప్రభృతుల రచనలు తెలుగు భాషలో పరిచింపబడినవి. కళావిశాసంపరి, ఆద్యా గ్రంథ ముంపరి, కళాదారక గ్రంథముల మొదలైన సంస్థలు తెలుగు భాషా కృత్తిగారు చేయుచున్న పని గమనించదగియున్నది. స్వకంత్రం వంటలు కొన్ని యీ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రకటితమైనవి.

కొడటిగంటి, భాస్కరభట్ట, బుచ్చిబాబు, శ్రీదేవి, సాంబశివరావు సంకల్పించిన ప్రభృతులను యీ వనలా రచయితలలో చేర్చవలసి యున్నది. వేరీ కరకంచా శ్రీకారి కవిత్వయానికి సంబంధించిన తమ వనలలో మూడవది న మల్లారెడ్డిని ప్రకటించివారు. మొత్తము మూడు యీ రంగములో గడిచిన మూడు సంవత్సరాలయందు అను వాదాలకా మొత్తము ప్రాముఖ్యము లభించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఆంధ్రకాంధ్ర పాహిత్యములో ప్రత్యేకముగా ప్రశంసించదగినవి కథావాఙ్మయము. ఈ మూడు సంవత్సరాలలో యీ రంగమున చక్కని అభివృద్ధి జరిగినదిని చెప్పవచ్చును. చలం, దీక్షితులు, గోపిగంధీ, మువిదాటిగిం, పద్మరాజు, రామకృష్ణశాస్త్రి, మొక్కపాటి ప్రభృతులైన ప్రముఖాంధ్ర కథకులు తమ కథానికలను సంపుటలుగా ప్రకటించివారు. ఈ కథకుల రచనలను పూర్వీకము, 'అక్షరాభిషేకము' జరిగినది. యీ కథకులు ఎందరో ప్రతిభావంతములైన కథానికలను వ్రాసి భారతి, ఆంధ్ర వార్తాత్రి, స్వకంత్ర, ఆంధ్రప్రభ, గోకొండ మొదలైన పత్రికలలో ప్రకటించుచున్నారు. జాగృతి, చుక్క, ఆంధ్రకౌశి (యీ రచన) మొదలైన పత్రికలలో కథాపాహిత్యము బహుళముగా ప్రకటితమగుచున్నది. వర్ణపాహితీ సమితి గడిచిన సంవత్సరము కథానికల పాటని నిర్వహించి, ప్రకటితములైన వానిలో శతము కథను యొక్కొని, ఆ కథకుని పత్రికరించి యున్నది. కథానిక వ్రాసేటటు వాటిక మన యువరచయితలు ఈ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రత్యేకముగా ఆదరించి, ఉపాసించిన వాఙ్మయ విశేషము. ఈ కాలమున శ్రీ రాజులున్నారు. శ్రీ గోపాలకృష్ణగారల వంటి పెద్దలు తమ వాటికలను సంపుటకరించి, ప్రకటించివారు. బాలపాహిత్యము యీ కాలమున విశేషముగా ప్రకటితమైనది; కేంద్ర ప్రభుత్వము కొన్ని పుస్తకాలకు బహుళములను ఇచ్చి ప్రోత్సహించుచున్నది. రచయితలు వ్యక్తిగతముగా నే కాక, సంస్థలు గూడ బాలనా వ్యాసము ప్రకటనము పట్ల ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసికొనినవి. తెలుగుభాషలోని ఉత్తమ ఖండకావ్యములను యేర్పూర్తి ఇంగ్లీషులో ప్రకటింపటకు ఈ కాలమున యుగకుల కృషిగావించి యున్నారు. East and West. తిలక మొదలైన పత్రికలను యీ సందర్భమున ప్రత్యేకముగా చేర్చవలసి యున్నది.

ఈ విషయము గడిచిన మూడు సంవత్సరాలలో ఆంధ్రభాషా భిన్నభిన్న వ్యక్తిగతముగాను, సంస్థాగతముగాను, జరిగిన కృషి గణనీయమై యున్నది. ఈ కృషిలోని పైనిర్వహణ గూడ గమనించదగి యున్నది. అధునిక అరసరాల దృష్ట్యా విజ్ఞానవాఙ్మయ ప్రకటనము పట్ల మనవారు ఇప్పుడిప్పుడే శ్రద్ధ జూపుట ప్రారంభించివారిని చెప్పటకు ముందుగా తిగిస్తే ఉగ్ర మార్గాలు కనుపించుచున్నవి. బహుముఖమైన యీ పారస్పరిక కృషి మన భాషను శత్రుత్వమును సంపన్నముగా గావించుటకు వోడ్డునున్నది. ఇప్పటివరకు జరిగిన పని అల్పముగా నెప్పుటికిని, యీ ముందు చేయవలసినది అపారము కాగలదు.

సింధు చరిత్రలో సిందూరరేఖ

శ్రీ "రంగారావు"

ఒకరిని సీమంతన పండును. రానున్నది వర్షమకన్య.

మబ్బుల ముందులను గాలి వేళ్ళతో పట్టుకుంది. మహా మృగ చివరకొకటి నవనాడే మండిలేచి నిల్చున్నాడు. అరవిముదం కనుమెత్తి అల్లకు మళ్ళీ తన కృతజ్ఞతను తెలుపుకున్నాడు. మోకారి కందికని పరచిన బిడ్డను వంగి తీసుకున్నాడు. తూర్పు వైపు తిరిగాడు.

రావాడి కోట బుగజామీద హరితకేకపంపు నకును తెలవంక వాల్మీకిచేస్తూంది. వానసుశోభాగ్రింద అచోట రెపరెపలాడిన నూర్యస్వజం అదృశ్యమయి పోయాడే! చరిత్రలో మానవ పుటగా మారింది.

న హమ్మదీ కాసిము తనచేతులతో చూచుకున్నాడు. ఎన్ని గాయాల! ఎన్ని చాత్యలు! మొక్కవంటి పూవును గ్రహించి వారి సువాసనగా తలలు తీసుకుని కాసిము - నీహం ఒక్క ఊరకాలం నిశ్చలమైంది. ధైర్యమే మా. వుల్లె తిన్నే దిరిగగా, ఆ ధైర్యవాహినిలో చిరి: నివహింప కనబడింది. "నీహం" కోట పాధించి తర్వాత చిన్నచిన్న వాలన ఉత్సాహంతో సముపేరినయిన సింధునదిని దాటవస్తూ, రంగారావుమీద రావాడే రాజా దహిగాడి వాయకత్వం ధీకన్న రాజపు తును ఒకేసారి దిమా ఒకపత్రియి - రావాడే కోటను ముట్టడించి, బుగజామీద తిరిగిపోవడం జేందా తెలవలేదులను మరొకరు అయింది. అయినా ఈ రాజపుతులకు ఎంతపట్టుదల!! ఇంత రక్తంతోనూ స్నానం చేసిన బుగజామీద పక్షియను పతాక తెలవలేనా పరిపూర్ణతలం విజయలక్ష్మిని వీరవాసింపింది. దహిగాడి అంతిపురకాంతిలు అగ్నిలో దూకాడు.

"ఇబ్రహీంఖాన్!" అని మాత్రమేగా విలించాడు మహమ్మద కాసిం.

పక్షగత్రమంటూ కచ్చాడు ఇబ్రహీంఖాన్. నడుమునండి కహన్ని నంచి నలాముచేసి వాల్మీకిని దూరం నిల్చున్నాడు.

"నహాగడి కుమార్తె కిద్దూ దొరికారా?"

"లేను మాకా! మనమెవరు ఒక్కంతా కట్టుచేతుకుని కతుకుకున్నాడు. పొద్దుపొడిచేలోగా వాల్మీకినూ మిమ్మండు నిల్వాలను మాకారి..."

"మాటలు కాదు ఇబ్రహీం, వనికావారి!" అంటూ కోట వైపు వదలడాని కాసిము. ఇబ్రహీంఖాన్ నవ్వుకున్నాడు.

"ఏమిటి భిక్షుగ, ఆ నవ్వు?" అంటూ ఎదురయ్యాడు తోటి దళ నాయకుడు సరీము.

"ఇంకేమిటి సరీం! మామూలే! మదిరా - మరంత..."

"ఏమిటి కథ?"

"నహామీద రాజామాతృమీద కాసిం గారి కన్ను కడింది."

"సహజమే కద!"

"అదికాదు సరీం! కాకలు తీసిన వానసుశోభిని రంగారావుమీద ఈ కుర్రవాడు జయించడమే అపూర్వం. అలాంటప్పుడు - మామాజ్యం న సీగంకాకముందే, క్షితుకేమం ఎంతాంగా వాసివం కాకముందే కోట బతుకు రాబాదుల చిన్నాడు మాయకయిందే, దహిగాడిగాడి మాకిన మంటలు ఆరకముందే - మన వానసుశోభిని దిగినవా డీధంగా కోటల కాకలో పడితే, మితా పెన్యం ఏం కావారి? క్రమశిక్షణ, కాంతి భద్రత ఏమయిందావారి? అలో చిందు..."

"నీసంతా మరీ ముసలివాడనోయ్ ఇబ్రహీం! లేకపోతే ఇంకాగానిమిం - యుద్ధం జయించి తర్వాత కుర్రాళ్ళకు కాస్త యివా ఉపహారం లేకపోతే ఉత్సాహం చచ్చిపోదా? నంపి కాపనుడు కాసిమున్నంతకాలం కాంతి భద్రత నుండేమిద చెబులు చేసుకు కండ్లు మూసుకోకమ్మ కదన రంగారావుమీదినా, కాసిమి అసరిం చెప్పియవా - ఎలావుని, కొదవకావడం కోసుల లక్షిగామని, కాసిము ఇంకా వైలాపచ్చిమని దాటలేదని తెలుగు చేసుకో ఇబ్రహీం!"

"కాపురు కిన్నీయ కాటుకలు విన్నూ పలకరించినట్లుందే సరీం..."

"విజంగా ఈ సిందూరకలను చూస్తుంటే నీహం రిందలా పొంగి మెకపులా నిమగ్నుడని మనా!" అని సరీం కండ్లు మూసు కుంటే ఇబ్రహీంఖాన్ పెద్దగా నవ్వాడు; సరీము వీపుని గెరిచాడు.

వారిద్దరి నవ్వుకూ రావాడే కోట కండ్లు చెరుర్చాయి.

* * * *

"మట్టిని, రాయిని కైవసం చేసుకున్నానని కైపులోకి వాకు కాసిం! మేము మనష్యులం; అందులో మా అగ్ని కంకితాలం. మాలో ప్రతిహిస్తున్నది నీకు కాదు; రసపుతుల రక్తం. యుద్ధ ధూమి మీద జయం మాది కాకపోమ్మ, కాసి మా కృత్రికత్వంకి, మా జాత్యభిమానానికి వాకం వుండవోడు. పెక్కుమనుకుల నీది మా నీరి సంపదమీద కొరివి చేతులు వాచిన దొంగిలకొండు ఒక్కరు కాదు. ఇదియ కాదు. ఇలాటి దండయాత్రలూ, సంపద యాత్రలూ మా చరిత్ర విందా కన్నాము, దింకిగా విన్నాము. అయిప్పటికి మా లక్ష్మీ అతలం, మా వాతీతుర నిండవీరి. నీలాటి రామావుల ఆయువు ఆప్రమాదిమే, మా మూర్ఖులగుండు కలికా - అతిరులు...మా వాన్నకు చంపావు. మా అమ్మకు అగ్నిలో

దూరంగావు. మావారిని కాపాడం చేశావు. ఈ ఇల్లంతా కడిగాననుకున్నావు. ఇది మిగిలింది మేము. మహావీరుడయిన ముగ్ధుడి ఎదుట మడిచికట్టిన చూస్తూలే నిల్చున్నాము—ముసుగు! నీ చేతిలోని ఆ కరవాలా నిల్వ పారవేస్తే.....”

మొకరించి దూరమయ్యి ఇల్లమీంచి చిరవత్సరాల వారించి ఇటు తిరిగి అడిగాడు కాసిము—“...పారవేస్తే ఏం చేస్తావు చందన్ దేవి?”

“నీ నుండే నెత్తుగతో మా తిరిగిండులకు పంపిస్తానా చేస్తాను. తగ్గతి వాళ్ళను చెరుకుంటాను. ఎదురుకలగొని అందించే బుహీనులకు బానిసలకు నూలయిన మీకు రాజపుత్రుల కొంతలంటే జీవన్మరణాలు కొరసీ, రాజులను నిప్పురవ్వలన్నీ క్రొత్తి పాతం నేర్పత ను...”

“చందన్ దేవి...అందం ఆకొరింగా, అనందం ఉపిరిగా వున్న నీలో ఈ ఆకలిగొని మాస్తాంటే...”

“...మాస్తాంటే—?” అని మొదటిపారిగా పెనవి కదిల్పింది రాగిణిదేవి.

“మా చెల్లెలు ఫారిమా గుర్తుకు వస్తున్నది...” అన్నాడు కాసిము నెమ్మదిగా.

“ఫీ! దుర్గాదా! నీ నుంచుం తర్వాత కియ్యను చేరి పానిదానిని కూడా పోవరి అనగల్గిన జంతువులు మీరు!”

“నో! న్యాయీ!” అని గర్జించాడు ఇబ్రహీంఖాన్. మహమూద్ దిన్ కాసిము పలికాడు. అతడి కళ్ళలోని లాలన మాసి ఇబ్రహీము రసకత్తియై మీసం గువ్వుకుంది.

“చందన్ దేవి! రాగిణిదేవి! మీ ఇద్దరికీ రామన్నభాగ్యన్ని ఉహించారా?”

“బురకాలు తొడిగి మెకవీధి వారమై, నీ ఇంటిలో నీకంటే కింపుగా, ఎదువాన మధుం గావాల మగ్గు గడిపే జీవితం ఏకాటికీ మాపాటికీ భాగ్యం కాజాలదు కాసిం! ఈ నూట మరవన!” అంది చందన్.

“నీ ప్రేమ లాలన లాలించి, నీ మా ప్రస్థానం వ్రులించేవి మా కివాలని తెలుసుకో!” అంది రాగిణి.

“మీ ఇద్దరి వివేకం ప్రకంపనీయ మయినా ఈ విషయంలో మీకు పారబడారు. ఈ దేశమంతా మావారిగా చేసి, ఇక్కడి పాత్రలందరినీ ఏకం చేసి, వ్యాపారం కట్టిపెట్టే జీవితం ఏకాటికీ మాపాటికీ భాగ్యం కాజాలదు కాసిం! ఈ నూట మరవన!” అంది చందన్.

అక్క చెల్లెల్లిద్దరూ అక్కలంతో మాళాడు. ఇబ్రహీం మొజం మీది ప్రశ్నను మాసి నవ్వాడు కాసిము. జవాబు చెప్పాడు.

* * *

అటూ అటూ ఆకలికదనం అపరాగా సాగిపోతూంది వీధి.

“కక్కయ్యా!” అంది చందన్ దేవి. రాగిణి చెల్లెలివైపు చూసింది.

“ఆ ఖలిఫా ఎలా వుంటాడో...”

“నీమో...?”

“కొండాటి ఎరగని మనం జన్మకీడును దాటుకున్నాం కంటే ఏమిటోగా వుండున్నా!”

“కాన్నాగాన వీరస్వర్గం అలంకరించిన కుట్రాం దేవి అలయంలో వుండకపోతే అమృతవాల్మీకి, కావార, చెసి వుండే వాళ్ళం. అయినా...”

“ఆ అస్సలం లేను మనకు...అక్కయ్యా...ఈ వుండురాన్ని మింగి...”

“తొందరపడకు చందనా, తొందరపడకు! అమృత, కాన్నాగా మనలకు దూరం చేసిన మహావీరడి! జవాబు చెప్పాడో చందనా?”

“అంతేకాదు...మన శత్రుత్వ సతమానం చేసే మన అలయా లను కూర్చి—తన దేవుడిని, తనవ తాన్ని, ప్రవాదిస్తాడట ద్రావీ!”

“చందనా! మన మతం ఎంత గొప్పదయినా మన ధర్మం ఎంత అదర్శనంలేకుండా. మనవారు ఎంత వీరులయినా—రౌకంగా ఘోరిపరాజయాలు మనదవుతున్నాయి. అసెంబ్లీకూ, అనవసరపు ఆజీకమా మనవారి పాలిట కని వరియి మన చరిత్రను అపమృతం నింపి, మన భవిష్యత్తును అపవర్ణం చేస్తున్నాయి. చనిపోయిన మన అమ్మ, ఆ మేతోటి వారూ, ఒక్కొక్క యింక చొప్పున చంపి, పోయివుంటే ఎంత బాండ్లతో ఆలోచించు చందనా!”

“వందల వేల ప్రజల ప్రాణాలనీ, అబ్బాయి అత్యధికారాలు జరిపిన ఆ కనాయివెనక, అసెంబ్లీపను, మనలకు తన ఎదుట నిల్చుచేటి ఋత్యశ్రీంకడిలా నిరులు మాట్లాడుతుంటే నిప్పు” వర్షంలో తడిసిపోయింది...

“నీ కన్ను చెప్పిందాని అనమానభారం నీ చెరుగవా చందనా? పరువంపు ముసలు పరాయిచేతుల జిక్కి మరో నీకాని! చర్చి బోవడం కన్న ప్రాణాలు కోల్పోవడం వాంఛియమే—కాని అత్యధికార్లు—పాపమేకాదు, అజ్ఞాన శిఖాం కూడా. ముప్పులు ముట్టడించినప్పుడు మాగలమై మన ప్రాణాన్ని మనమే చులకన చేస్తే వైకల కంటిల పీనుల మనంలేదా? తిద్వాగా వారి దురంతులకు రాచబాటలు చేయడంలేదా?... అందుచేత—చందనా! నెమ్మదిగా ఆలోచించు. దేశాంకన్న దేశం ముందుండు కుది పనిచేద్దాం. మన ముగ్ధుల వివేకం రిజిస్ట్రేషన్ విత్తనం. చతుర్విధోపాయాలలో కూడోదానిమీద మేడ కట్టడం. యాదవ కులంలోకి మనలం విసురుదాం!” అంది రాగిణిదేవి—అల్లకల్లపరవాల గుండా అవలొక్కిస్తూ. అక్క కళ్ళలోని వింతవెలుగులను అర్థం చేసుకోవడానికీ ప్రయత్నించింది చందన్.

“చేతికట్టిన రాచిలుల కదలాడే కాసిము! తెలివిగట్టుకొనకూడా రాజధి అంటారు కావోలు—” అని నిష్ప్రసన్నుడు అక్బరీకాధిపతి అల్లాఖాన్.

ఎదుట నిల్చిన వనంకాన్ని కాదని, నిరుపకారి కిరారాని, సయ్యదయిన జగంపై చిత్తములు తెలియక మీసాలు పిక్కు—

అశ్వతరంగాలనుగల్గి పల్లకీ పతన పశ్చిమంగా పారిపోయింది.

* * *

కీటికినుండా ఎత్తుగా, గుండ్రంగా ప్రభువైన గోళాకార కనిపిస్తున్నాయి.

రాగిడి జనమన్న తిరిగింది. కీటికి ఎప్పుడుటనున్న అద్దంలో పెద్ద ముసీనులింబం తొంగిచూపింది. రాగిడి అద్దంవాళ వడిచింది. పాదరక్షలను ఎర్రేరి చింది.

ఎత్తుగా, ఎంబాలుగావున్న అద్దంలో—మెత్తిటి మేఘము లమై తెల్లటి సాగరతరంగమై ప్రతిబింబించింది. పర్వతము తివాసీ; ఆ తెలుపువీడ, హృదయాలూ చీలిత రాగిడికీటి నల్లగా తిరిగింది. ఆపామగ్యన్ని, దాని తారతమ్యాన్ని బాల్పిరించీయపాగింది మూలగా మోగిస్తూ నిండవ.

రాగిడి పుట్టుకొట్టేడి; దాసిడి తచ్చింది.

“అకీటికిని చూశాయి.”

మనీసు కనుమీడం చూశేసింది.

చిన్న గిన్నెలు పెంటిరి, పె పెండికలకాన్ని పాలకాతి పలక మీదవుంచి వలిగింది దాసి. తొంగిచూసింది రాగిడి. కలకంలో కావాడి నీగుల గుధిరం పలకరించింది. మయూరాపనింమిది గాయం నడుచూసింది. “ఈ పైకానూ, కుర్తా వాకెంత అందంగా వున్నాయో తెలుసా?” అని విశ్వ ప్రయత్నం చేసింది రాగిడి.

“మీనింకా ఎంత కాలం భరించాలా?”

రాగిడి పలక లేదు; వదిలింది.

“ఈ మొక కల్ప ముప్పించడంలేనూ ఈ కుర్రకొంపలా?”

“ఇట్లా! హిమాలయాల ప్రక్కన నడమెంతి? హిమాలయాల ఎగుడు మహాభాగమెంతి? అలాగిండు. దాకరధిపతి దర్శనార్థం దక్షిణంకు రాగానే అతనికి తొలుగుతుంది ఋష్యశృంగంకి శృంగభంగం మొదలువుతుంది. హృదయాలికి కల్పంకేసి, మొదలు గొల్పేంతి—వేళువూడు!”

“శిఖరం చిక్కమూచి పరవాగా వయ్యదంలోకి తొక్కాడిందల ధీరప్రజ్ఞత్వం నాని తొడ్డిక్కయ్యా!”

“చందవా!” అని కల్లలిని అక్కడ చేర్చింది రాగిడి.

చందన గుండకంతో పలికింది “కన్నవాసి కల్లమన్న వాడిని అన్నతయ్యనూ తిక్క ముక్కరించి చూడగాని మనం ఇలా వుండడం వాటిగొన్నానికి విశ్వంకాదా అక్కయ్యా? అలి నానం ఆయువుపట్లయిన సంప్రదానానికి మన నీచప్రతన కళంకంలేదా?”

“దండవా! నక్కన్నది నిజమే. కానీ—సుస్థిరమయిన పగిసి కులకే మన జీవితలను నిర్మయించి కాసింబాని మున్నితంపు నూతలూలు పెండింది ఆతర్వాతగూడ మీరివడవం దోడం కావని నామతం. నీవో కిక్కడవున్నా మన మనసు లెక్కడో వున్నాయిదా.....తిలవింది కలిసి కొలిసి మన కలలును పోపానాని చెనుకన్న పోపాత్మలకు ఒకపాతనయినా శిర్ప గొడ్డే.....”

—దాసిడి కొప్పుతూచిచ్చింది; విశ్వంది.

హెగ్గడికలై ఉగ్గడింపులు ఉగ్గర్తుగాలేసి. తగ్గగా— పర్వతాపామగ్యాధిపతి ఖలివావలి—తన నమ్మకంబు కానీయ పంపిన నజరానాల నయకారాల శేత్రవ్యంగా తిలకి చదాసి నిజయంచేకాన.

“రాదకొర్యాల తొంపరలో పొందకార్యరానమకు వాస్తవ మయింది. ఇందునన లంగుకు మన్నిస్తాను కదా?” అన్నాడు ఖలిఫా పద్దం గువ్వకుంటూ.

మోటు వేకులు మీటిన తీగలా కంపించిన చెల్లెలి— గువ్వా పాదిలిపట్టుకుంది రాగిడి.

“నా మందిరాలలో అత్యుత్తమమయిన నానామహల్ తి మీడిగా చేకాను. అన్ని పాఖ్యానా అమరివాయా మీకు?”

“కానీ నీవని చూ కంగుతున్నాయి.”

“ఓహోహో!...మీదమాత్రం వీసు పెంకొవరించినది రాగిడి జరిచిందా?”

“చిత్తం” అన్న కంఠం ఖలిఫా పాలిటి చెల్లెలుయింది.

“ఇలాటి పంగీ! గాతూనూ, కుసుకునూనూ పృష్టింక గలిగిన భరతవర్షం ఎంత విశ్వగ్రహణి మోచింది!”

“పురమో నుడిన, చంక్రపుడనీ కన్ననీ చూ నకమనని రివ లేను కావాలి!”

ఖలిఫా నుబూన లెగిరాయి. కాదనిపు అవ్వోకటి అతిడి అర్థాలను కీలంచేకుతుంది. “ఓహో! నందన కిం అందానికి అగ్రవాంఛిద్దిన మెగులు ఎంత రసుకుయంగా వున్నాయి?” అని రక్షిలాలవతో, రాశీరిగ్, మెంతుంకన ఖలిఫా కింపు కెపులు అతిడి అంగంకామిది రతివాంగో సూచికాగా నాయి. ఆనానాల వెవక ప్రాణ రతివాంనూ, కంపు వెవక కొంప మంపునూ గడి మ్నంది చందన

“జనాపవాహా!”

“రాగిడిజని!”

“మేము చూ నీకొందిరి ఇన్ని వేల మెసిదాటి మీ నాట ప్రవేశించాము; మీకోట నివసిస్తున్నాము”

“నవ్వండినీ జని! నా నర్వస్యనూ చేతులకిట్టకని మీ పాదాలచెంత నిలుస్తున్నాయి”

“మరికాల పామగ్యానికి ఏకన్న తధింతులు కదా— మీరా?”

“మీ ఇద్దరి హృదయ పామగ్యాం నావని నమ్మలే కున్నాను రాగిడి!”

“వలల జననేలూ, పర్వ స్వంకరులూ కను - మీరా?”

“నీకుకలైల వన్నిధాంలలో వ్యాకింకరిగ నేకకవ ముందరి!”

“నంకల్లో మొట్టమొదట మీకు కడ్డిందడం రివాజుకదు జనాపవాహా?”

“ఇట్లా లండరున్నాయి కానీ, అర్థాలు చిదిపారున్నాయి రాగిడి!”

“మరొక్కరి పాదంతోక్కిన పువ్వు ఆనూజించడం మీకు అలవాటేనా, జవాబువా?”

“ఎరిటి రాగిడి నీ మాటలు?”

“ఎంగిలిపాతిమ నాలుకజాచడం శిక్షను పునరుత్థానం కావాలనుకున్నా?”

“ఎమిటి?” అన్న ఖరీఫా శిల్పిగారిని వెంఘాకాంతులు రాగిడి వ్యాసమునితో తోడి జంతుగణ్యము.

అక్కణ్యుడిని విశ్వాసానికి తెలియపడింది దండెడి.

* * *

“ఇబ్రహీం ఖాన్!” కాపీలకు దిగంతలను తాకింది.

బాంబా వాలాడు ఇబ్రహీం.

“ఇం దగువు.”

గదివాడు ఇబ్రహీం ఖాన్ శిక్షిమాని అరిగాడు — “కాదు. కాదు. ఇం దింకొను!”

విక్రయకరంగా నిల్చున్న మహమ్మద్ ని మానీ నిర్విణ్ణుడగువాడు. కాలింక వెలు కడిలిపోతుంటే హాటక కమ్మిలో ఆఖరి వాక్యం మళ్ళి చెప్పాడు — “నీతికే, రాజనీతికే అతీతిగాయి అహంకారంతో ఆనూజపుష్పాను మాలికే మ పంపడం మహా సింహం; తీరికలం కాని అత్యవసరం. అందుకు మంగమే కీర్తి.” — మిస్సెన్ వ్యక్తితో మాట్లాడు ఇబ్రహీం.

“ఎప్పుడప్పుడూ పనిగా వుంటా ఇబ్రహీం?”

“హుజూర్! హుజూర్!”

“నింకను దా బీరుడు కెవ్వరు?”

“ఆ మోసా దైల

“హే! ప్రస్తుతిపు పని చావుంటి ఇబ్రహీం! ఇంగ్లీషా కర నాలం; ఇంగ్లీషా రాజముద్ర. విటిని నింకని చేటిమండి ఈ నాలు మని నింకని అధిపతి అవు...”

“హుజూర్! ... ఇంత అసత్యం! ఇంత అవ్యాసుం!”

“రాజా కానీ నీ జీవుడిని కడవం నైతిక చర్యం ఇబ్రహీం!”

“నా నేతులారా విమృత్తి బంధించలేను హుజూర్!”

“నవ్వు పునరుజ్జీవి; అదేమి నైతికమి — ఇబ్రహీం! నాకు మడిగా నా అఖిరాసనం పాలిండు; నవ్వు నా నాకాశ్యం నింకని. నా నవ్వుకేగా నా అఖిరా శిక్ష అంకెండు. ఎప్పుడప్పుడూ ముచ్చట నన్ను మాతృభూమికి పంపిండు.

* * *

“పరమ నీరుకు కాసిం కనాని కల్పా నా నీగాని దాని రావియ్యవన్నది — రాగిడి. అంతేన్నది ఆమె అనుభవపరిమితి.

దల్లిని వెన్నెలకలకం రాగిడిలో నా కలం స్నానమాడాలి; శిష్యునిని విరజాజపువ్వు చందనలో నా దోహలు ఉయ్యలలు కావాలి... అంతలం నింకనా, ఎద్దు చర్యం ఎండినా ఆ నాని ఆయువు ఆ సమింగలేదు... ఆ వార్త తెచ్చిన కెక్కలగో. నిహం గము పై మహామహిమ వారి. ఆనందింకా నేటి, అంతరింకా వారి పోగల మునుపూర్తం ఎన్నడో కదా... ఆ అద్భుతం ఇవాళ రాతి నా దియిలే...”

— “ఖగపారిగా గోసగోళి మట్టివిత నీ ఉన్నుంటూ మాల బడ్డా చీకటి మనుష్యు లిద్దరు.

“అ... పనాహ్!”

“కెక్క తెగిచాడు ఖరీఫా.”

“సింధురామం నుండి ఇబ్రహీం ఖాన్ కమ్మ పంపాడు!”

“ఎక్కో చోట కమ్మలు కమ్మటివి కావు వరీ!”

“ఇబ్రహీం ఖాన్ పనికివ సైనికుడు దాలో దనివాడెంచేత దీనిరాక ఇప్పటికే అలస్యమయింది ఆంధ్రపాహ్! చాల అలస మయిన వార్తకు తెచ్చింది ఇం!”

“ప్రధానాంశం పడింది, వింటాం!”

“అనుంతం విశ్వాసంతో విమృశించి మీ అనిపహిర్ని అన్యోంతికార్య నామానాలతో విస్తరించి, అసహనమయిన రాజ పుస్తానకు అవరీగా జయింక, శివ భిక్షి మారకంగా మీకు ఇద్దరు కెక్కల పంప పాతికల్ల మహామహిమ, రాజభిక్షుకు, మహమ్మద్ దిన్ కాసిము తిమ ఆగ్రహానికి పాగలమయివార్త తిమ భృత్యులయిన మాకు అప్పిర్యాన్ని, బాధను, కల్గించింది. అప్పటికే అనిందలు దై తిమ అజ్ఞను నిర్వహించి బండిగా బాగానున మరలిన విశ్వాసపా త్రుకు, నిశ్చిత్రుకు కానుక! — ఆ దుశ్చర్యవంతుకు తిమ నేతకు పాగుమయిన కారణం అన్యోదాధిపతి అల్లాహ్ ద్వారా ఇప్పుడే తెలిసిం. ఆరసపుత్ర కెక్కల పల్లకిమాసిన కేసులు చెప్పిన వివరా లివి.....”

మాంసమాలికలు కంటకాలుకాగా ఉల్కిలపడారు ఖరీఫా.

విజయగాన పుత్తరాన్ని మడిచేసరికి ఖరీఫా స్నానం ఖరీఫా వుంది.

కొలుకుకలలో నాలుగు ఘంటలు కొట్టారు. ఆ శిబిరానికి భయ పడి మహామహిమ గుండ్లచూల కలరించింది.

వెన్నెలకలకం పగిలి — రాలిన విరజాజం కప్పింది.

తడిన వడిగా వున్న శిక్షి ముద్దు పెట్టుకున్నాడు ఖరీఫా.

పరాకాండ దండ్రి గుండ్ల పాలిపోలే, ఆకాశం ఎర్రగా కొప్పడింది.

నవ్వులు కురిపించే నేటి రచనలు

శ్రీ శిష్యా రామకృష్ణకౌత్తి

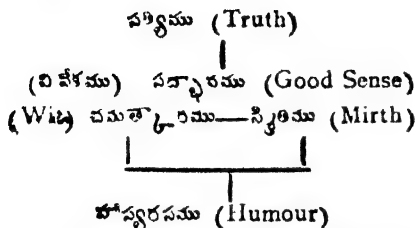
నరరసములలో హాస్య మొకటి. మిగిలినవి శృంగార, కరుణ, విర, భయానక, రాద్రి, భీష్మాన్యుతి, కాంతములు. నరరసము లంగను శృంగారము పకలపాటి సమృద్ధిజనకమై, యాదుపాత మైనవలకు యనుభవపూర్వకముగ నందఱకుఁ దెలిసిన విషయమే. కలిదాసాదికవులచే రసలోకమున దీనికి కీర్తి మొనగఁబడి, యిది రసములకంటె శ్రేష్ఠమైనట్టిది ప్రతిపాదించఁబడినది. శృంగారముపై నంతటికీ గౌరవము మొందు. కాని, యీ రసము నెరికి వారు ప్రత్యేకముగా, నేకాంతమున ననుభవింపఁగి నది కాని, బహిరంగ ముగ నందింతు కలసి యనుభవింపఁదగినదికాదు. శృంగారరసానభవ మునకు నాయకకు నాయకుడో, నాయకునకు నాయకయో యుండి వారిద్దరకు పరస్పరానురాగములు మొదలైన కొంతరితు జరుగవల యును. ఇది యెంత మనోహరమైనను నిండు వ్యాధింశ్రయ సుమధి వించువానికి తిక్కుట. రసాస్వయము నిగూఢర్థము నిండునాదు. ఇది కరుణరసము హృదయమున ద్రవింపఁజేయు నానుభూతి సంపాదించి భవభూతి మహావి చేతిలో 'విభారసః కరుణావి' అను ప్రఖ్యా తిః గణించుకొనినది. కాని దీని స్థాయీభావమైన శోకము గుఱు ప్రాయము గాని దీని ననుభవించునపుడు మనస్సునకు వ్యాకులపాటు తిప్పదు. ఈరసము తీవ్రమైనకొలది నాత్మికభావముతో ననుభవించు వారికి గుఱునుభవము గల్గింపజూదు. కాని నిండు పంతోమనం నానుభవము తిక్కుట. వీరి రాద్రిభయానక రసములు మూఁడున ప్రారంభ రసములకులే నుమమరహృదయము వీని ననుభవించుటకు వినుదీయుదును. ఇందు రామాయణము మృత్యుము. కాన నివి విశే షాదరమును బడయజాలవు. ఈ మూడు రసములను ప్రారంభమై, భీష్మరస మనహృదయ యనుభవింపఁజేరి జంపించుటకులే దీని నెరిగిన ప్రత్యేకముగ నావరింపదు. ఇంక కొంతి రసమనినచో దీని కొక ప్రాధాన్యమేలేదు. కొందఱిది యొక రసమే కాకఁగి, చాత్ర యొక యశ్వతి రసమున్నది. ఇది యనుభవించి యానందింపఁగి న చక్కని రసమే. కాని యిండు విశ్వాసత్య ప్రాంతి గల్గి యంద్ర జాలమువలె నుండును. కాన దీనికొక గల్లు రసానందముగూడ ప్రాంతి యేమో జనించును, ఇంక మిగిలినది హాస్యరసము. ఇది కావాలముగ క్షిప్రకొలది, తాహతు కొలది, యెంతయుండైన, నెప్పు డైన ననుభవింపఁగినది ఇందు రసాస్వయముగాని, యుపద్రుతముగాని, తీర్థగాని యనుభవించువారి కుండును. ఇది. యెవరి యంకిస్తుకు, విజ్ఞానానికి, నాగరః క్రింద దగిలెను వారి కనుభవించుటకు వీలున్నది. ఈ రసము ననుభవించుటకు శ్రమప్రయాసలు పొందుట కాని, పరా ధీన ముండు కాని యుండిను. ప్రపంచములో నుండు జనువును గ్రహించునాలోను. పరిశీలించుటలోను నీ హాస్యరస దృష్టి కలవారికిది ప్రత్యక్షమగును. లేనివారికిది లేదు. ప్రత్యేకముగ చూపించిన నం

టనే హాస్యరసంతో గ్రహించినవాగు మాత్రమే దీని కనుభవించి యానందింపఁగలడు. ఇది దీనిలో విశేషము. కాని యీ రసమునకు తాత్కాలిక ప్రభావము మాత్రమే యుండును. హాస్యరస ప్రవాస మైన రచనల నొకట గెంతుమాడ్డు దానిన తిర్వాక దాని ప్రభా వము చిగురులుపై పన్నుల్లును, శృంగార వీరము ల్లుగావు. హాస్య రసములేని యేకాన్యమైనను హాస్యంతి మొక్కటి తీరగ నుండి విడుగు జనింపజూనదు. అందుచేత నే ప్రవిగ్ధముకొలుపు కవులు నవ రస భిరితముగా హాస్యమును వ్రాయు సంశ్రించుకొనుట.

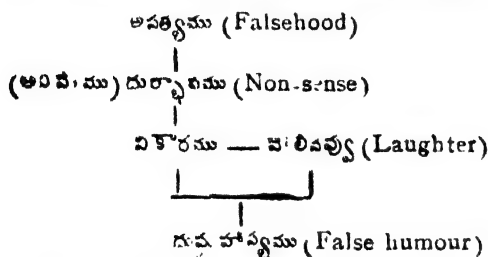
హాస్య ర స ప్రా శ స్త్య ము

హాస్యరసము హాస్యంబి యనుభవించువాఁడు ప్రపంచమున నుండఁడు, గుఱుశ్రమభూయిష్ట మైన యీ ప్రపంచమున హాస్యము జనులకుత్సాహము గలించు రసానునము (Tonic) వలె నుతఁజేక్తి నొసఁగును. కాని నేమాత్ర మతకాశమున్నను గూడ మానవుఁడు నన్ని యానందించుటకు ప్రయత్నించును. ఇందుచేత నే జనులు విశేషముల నాశించుట హాస్యరస ముములకు విశేషముల కీ గౌరవ మున్నది. హాస్య మాశోగ్యమునకుకొరలును. ఇది మనోవికాసమును ప్రదత్తుంచును మనస్సుయొక్క యుల్లాసస్థితికిది బాహ్యనిచ్చాము. చక్కలిగింతలు పెట్టినచో హాసము గల్గును. మనస్సునకు గిరిగింతలు పెట్టునది హాస్యరసము. హాస్యరస మనగా మనస్సునకు వికాసము గల్గించి యాత్మికానందము పెట్టునది. అంగమున దీనికి హ్యామక, విజ్ఞు అంగును. హాస్యప్రియునకు నలుగురిగో గౌరవముగల్గుటయే కాక, తనకుఁ దా నెప్పుడు నుల్లాసముగనుండే. చికుఁకెంతలు గప్పి పుచ్చుకొని కులాపాగ నుండును. హాస్యము మనస్సునకు వికాసము గల్గించుటచే, బుడికి చాకనాశ్రయము గూర్చును. ఇందుచే వాని ముఖ మెప్పు సానగూడ నాహ్లాదిరముగ నందితఁగి గనుపించి, చూచు వారికేగూడ సంతోషము ల్గించును. ఇది హాస్యరస మాహాత్మ్యము. హాస్యరసప్రియుల కెట్టి యాదరము గలదో సంఘమున, హాస్యితర రసప్రియుల కెట్టి యాదరముగూడఁగలదు. శృంగారరసప్రియుఁడు గిరిశమువలె జూడఁబడి యనుమానింపఁబడును. వీరరాద్రి రస ప్రియు లనుపద్రుతకొరకులని సంఘమునకు దూరముగ నుండును. భయానక రసప్రియుఁడనఁగా భీతి పంఘములోనికి రావలయును. భీష్మరసకొంకునకు సంఘమున స్థానమేలేను. కరుణరసప్రియుని ప్రవేశము జాలిగొల్పునే కాని సంఘమునకుఁ ప్రయోజనములేకుఁ ఇంక విద్యుతిరస ప్రతిపాదకుఁడైంద్రజాలకుఁడు గొంత విశేషము గల్గించును. కాని యది కమకప్ప దృగ్వి, నిలిచి యనుభవింపఁదగిన కాదు. మంత్రతంత్రములవాడని సంఘము కొంత జాగ్రత్తగా నుండు ననివి విషయమై. కొంత రసప్రియుని లోకము కల్గియునుగా

మొట్టొండవదలతో తెలుపుటకంటే, నేటి యథార్థమైన హాస్యముగాదో తెలుపుట మాత్రము నుకరము. ఈ విషయమును స్పష్టపఱచుటకవ్యాపదేశి యాపయన దాని వంశీకృతియు విరూపింపఁబడును. దీనికి మూలపుగ్రంథము 'సత్యము'. అతివిశేషము 'లేక' 'సద్భావ' మను వాతఁడు పుట్టుడు. ఆ సద్భావమునకు జనించిన నమ తక్కురము, స్వీతియును బరిణామముగాఁగ వారిద్దఱకుఁ బుట్టిన హాస్యరసము, దానివంటి కృతమిది.

కాని యాహాస్యరసస్థానము వ్యాఖ్యయును నింకొకటి గూఢ్రయించి, దానిపేరతో వ్యవహరించి లోకమును మోసగించునున్నది. దాని వైకృతినిబట్టియే యది గుర్తింపఁగినది దాని వంశీకృతిమిది.

దీనికి మూలపుగ్రంథము 'అసత్యము'. అతివిశేష దుర్భాసము లేక యతివేకనను వాతఁడు విరూపిండు. ఆ యతివేక జనించిన వికారము, చోరివత్సను వివాహము చేసికొనఁగ వారిద్దఱకుఁ బుట్టిన దుష్టహాస్యము. ఇది వ్రాహ్మహాస్యమని కూడ చెప్పవలెను. దీనిని గుఱించియే 'వత్స' నామవిధాన చెడు అను నానుడి యేర్పడినది.

హాస్య భేదములు

హాస్యమును బగుల మనస్సును నొప్పించు వ్యాజయనఁ బ్రయత్నమైనచో నది యపహాస్యము, లేక యేర్పాడుపుగా పరిణమించును. ఇది నిందాగర్భితము. దీని వాంగ్లమున విరసీ (Irony) యందును. ఇది పగులపై గన్పిస్తోవుటకు కుపయోగించు కుట్టు హాస్యము. ఇందు హాస్యము నుతింపదును. ఉదా:—అట్లునఁగ నుపద మహారాజాను గట్టి తెచ్చితివ కాళ్ళిటువెద నుండగ, వ్రాణు దిరివిదాని

వీరేశ్వరయ్య గ్రంథము
హారాజాలో యిట్లు కృపణులయి పట్టుపడెన
వీకి నానెనె? యహహ! మ
హారాజ్య సాధనంకార మది వానెనో!

అని, తన భార్యనుపొందిన తనమానమునకు పమాధానముగ చెప్పి కిక్కిరిస్తోనను. కాని యమాయురరాత్రిన దనుకొంతి తురియ్యములో స్థానములను గాంచి 'నలువి జూచితిరా' యని ప్రశ్నించెగా, వాని

నలుకాన మివ్వనందున
గల వెప్పుడుఁ గాంతు ముగ్ధగుఱును నీచుఁ
బుల బుట్టుంబుల విడిచు

ద్వైతము విషయ మారసము దూతను దీనిన.

అని "మఱికొందఱికి హాస్యంబు వేసి, యదవిశేషముగ నొకటిని, ఇది మాత్రము నిందాగర్భితము గాదు. కాని విపరీతస్థితినిఁ దెలియఁజేయును వ్రాణునివిషయమున సపహాస్యముగాఁగ, విడి యతిహాస్యమి, నెనుకఁ దెలిపిన యాకురిపుములైన హాస్యములలో రెండింటికీ నుదాహరణములగుచున్నవి.

అపహాస్యమును మించినది తువ్యాపదేశియుగఁ జెప్పి చూపించుట. దీని వాంగ్లమున సైరీ (Satire) అందును. ఇది తిట్టుహాస్యమునకు, వ్యాజస్థుతి, వ్యాజసందంబు నీనికి పరికరములు. ఇది బాటకముదిన హాస్యము ఇందు వాఙ్మతమును, మన్నితత్వము నేమాత్రముండవు. హాస్యము వింకను పొగదీసి, స్వీతి చేటగలపి బండి బాగులతో హాస్యమాడువానిగూడఁ గూడు. మానియించి జగ్గవికృతి గంధ్రలేఖావిలాసము, పిడిచోలు లక్ష్మణవికృతి రావణావిమృతము, అడిదము నూరకవి, వేములవాడ భీమకవి మొదలైనవారి చాటుపు నీట్టివి ఇది హాస్యమును గుర్తియుగా ప్రయోగించుటయగును. సామాన్యముగా నందఱిలో నుండక, యొకనొక వ్యక్తియందు మాత్రమే విశిష్టముగానుండు కలకలమునుగాని, రదనమునుగాని, ప్వరకుండుగాని చెప్పఁజుండుగాని తనుకరించి యావ్యక్తిని నక్కిరించుట యొకవిధమైన అపహాస్యము దీని వాంగ్లమున పారిడి (Parody) యందును. కాని దీనియందు విమర్శింపఁబడిన మూల విషయముతో విమనాకిం బోదయముండెఁగాని యది యున్న గాదు. ప్రకృతిలో సమాజముగానుండు వికృతిని చూపించి మన్నితముగా చెప్పుట మరీయొకవిధ హాస్యము. దీని వాంగ్లమున 'హ్యూగర్' (Humour) అనఁబడును. ఇది పగుల మనస్సును బాధచెట్టగా. ఇది వ్యాభావికముననుండి, సంభాషణయగు దోఁచును. ఉదా:—వాడు శ్రీరాములుగారి తెలుగువాడుగా,

లేకగు రెండు రెండువి, లేకనవారయిన దలూనాన
బోవకు పొవుచున నిలిచి 'చాగుము-చాగుము' త్రోవకుండు
చినకు పండు గేస్తు నలయింతుకు పెంకిలిలో సరస్వ స
భావనవాడు చూడవలె బాపనకాముల నాముల్నియన.

ఈ లలితహాస్యమును మించినది చమత్కారహాస్యము. దీనినే యాంగ్లమున 'విట్' (Wit) అందును. ఇందులో బుద్ధివిశేషముచే నొక విషయమున వికృతి యొక స్థితియుగా వాగ్దాసించుటకే దుర్మార్గంబునను. లేదా వ్యాజసత్కారమైనను జూపఁబడును. ఒక కృతు వికృతిహాస్యము గూడ వికృతి వాగ్దాసించి దానిచైపు నొసె మురించి, సంక్యప్తపఱచి, కమత్కారింపఁబడును. సామాన్యముగా చాటుపద్యములోఁగల చమత్కార మిట్టిది. ఉదా:—

నల్ల బొగ్గను కూర్చి చమత్కారముగా నొక కది యిట్లు చెప్పి
వాడు చాటువున :

శ్రుం చెడిది కియించుట,
రదిసంగ్రహ మింటనంబు, రాజనాథుం
డివిశేషముగ శేషునిచే
బలించు నల్ల బొగ్గ పడలేక నుమి.

ఇంకా శివాదిదేవతలు గూడ వర్ణభాషను తప్పించుకొనలేదు. యెట్టి యువాయంత్రమును ననిపెట్టికొనినో తెలుపుటకు కారణములను చతుర్మురించి చూపి కవి, మనలను పంత్రి ప్రపంచని, పంతోష పెట్టి, మనకు చిఱువవ్వ దిప్పించగలిగినాడు. ఇట్టిదే చాళివారితోఁ బడిన భాషలనుకూర్చి క్రింది పద్యమున మతయొక కవి చతుర్మురించివాడు.

చాళివారితోడ జగదాలు పడలేక,
సిరిగలాడు పట్టుచీరఁ గట్టె
కవులకు తోలు గప్పె నీ యని మదిలోపి,
కైరవుండు దీర పాఠవై చె.

నీనిని జదివినను, చినిమ నెఱుగ మందవ్యక్తము చేసుకుండకుండఁగలుగు. ఆ యా దీరతఃకుండల పశుజలముల ఎడకొకమును అల్లంచుకొని, పందర్భమునకు పరివకునల్లుగ పనువ్వయించి, కారణమును గల్పించి వారీయందలి విశ్వతని వాక్యమత్కర్మముతో కవి యున్నోక్షించినాడు. ఇది యెఱి మనసులను నొప్పించక తోఁగా, మోగుమిక్కిలి యానందింపఁజేసి వివ్వించును. అదియు విరగఁబడి యుటచోపము చేతునియక, మృగువుగా మంహాపమును మాత్రము చేయించును. ఇట్టి మందహాసమే నాగరికులకు బామైన మెప్పును గల్గించును. ఇటువంటిదే మతయొక చాటువు, శ్రీనాథుని దివి ప్రవీడికలది యీ క్రిందిది.

సిరిగలవానికే జెల్లును,
తగులుల పదియాదావేఁదగఁ బెండాపక
తిరిపెముక కెదరాండ్రా,
పంమేక! గంగ విడుము పార్యతి చాలక.

శేవకలను, త్రియార్థలనే పరిహసించిని మన కవుల శిరగలదా? ధిమన? క్షీణవాంఛలు అన్యోన్యపరిహాసములను తిరుపతి వేంకటేశు లెట్లాకువుగా వర్ణించినానో చూడుము.

దంకాఁగఁడు నీ మగంపవి నవ్వంగ,
వేషగుండు నీ పెన్నిటనియె,
నెదు నెక్కను నీను నెమ్మికొండెరి నవ్వ,
గడ్డనెక్కును నీ మగంప బఁయె,
వల్ల కాడిల్లు నీ వల్లభున కవంగ,
వడిపంద్ర మిల్లు నీవాధున కనె,
వాట్యంబునీయు నీ నాయకుం డవ వంగు
గావించు వెవ్క నీకొంతుఁ పనియె.
మాప్తి కక్కడి కేగ నీయిప్పుఁ పనిన,
బలిముఖంబున కేగ నోలన! అనియె,
నిట్లు లనోన్యమర్థము లెంచుక నెకు
భర్తృతంభోధి కవ్యలఁ బ్రస్తుతింతు

ఇంకా పురాణముల విరివివయములు పనుచితముగ పనుకూర్చి కారణకలాపముగ నెంచుకొనుటలో కవుల ప్రజ్ఞ ప్రదర్శింపై, మన మెప్పును. చిరువపునుకూడి పంపాదించగల్గినది. ఈ కూర్చివ్యాజ మైనది. వ్యాజనిందికొని, వ్యాజస్తుతికొని లేను. చతుర్ముగోక్తి మాత్రమున్నది. ఇక వ్యాజస్తుతిగల చాటువు నీ క్రిందిది కలకంప నిగును. తిరుమలరామునికూర్చి చెప్పబడినది.

అన్నారెంకూర మాగఁడవు,
అన్నారెనిఁ గూడనప్పు పనునగుఁడవ
దన్నా! తిరుమలరాయా,
కన్నొక్కటి పసిలెఁగాని కారణపతివే.

ఇంకా కవి తిరుమలరాముని యొక్కత్యమివతో నభిప్రేపించ దలచి వ్యాజపూర్వకముగ శివ కుంభులతోఁ బోల్చి వ్రుతించి, స్వతః రాష్ట్రానివలెఁ బూర్తిగ ప్రజ్ఞవాడవుగాలేక యని తిరస్కరించి వాడు. ఈ యపహాస్యము, వ్యాజపూర్వకస్తుతిగా నుండుటచే చతుర్ముగమున్నది. కాని ప్రపంచని ద్రోణుఁడుచేసిన యపహాస్య మున వ్యాజస్తుతి లేకపోవుటచే వచ్చిగానుండి. తిరస్కారము, కవినివోవట తటస్థకలెనది. ఇయే భేదము. దీనికంటె చాలు నూటలేని యననావపూర్వకహాస్యము అడ్డతిక్కిన శ్లేశువుల తోడి యింటికి మరలి వచ్చినప్పు డెరిని భార్య యాతనికి స్నాన మువ్క ములుపట్టున నులకమంది మక్కుపెట్టి తనవుటుండి కానినై నుంచి నీళ్ళింది తెచ్చి పెట్టఁగ నిజమని యతిఁడనిగిది ప్రశ్నింతు కామె పమాధానము.

మగలు పెన్నిచ్చినవో,
మగరి నిను మగతినంపు నామకు లెంక
ములరాడువార మెరివి,
మగపేటికి జలమాడ వచ్చినవోలక.

తర్వాతి భోజనము వేళ విరిగిన పెలుల తీరునని తల్లిపోయఁగ, నీజిమ యని ప్రశ్నించిన యాతనికి

అపద్యకముగ నరిపిరుల.
మనీవుచ్చిక విఠిగిచ్చు మగపంపకయెక
గపవుక మేయఁగఁబోయిన.
పసులుక విఠిగినది తిక్క! పాలక విఠిగక.

అని నిల్లియు భార్యయు చేసిన పరిహాసము తిక్కనను వలయుత్ర నీయ లేదు; గొడ్డపలుల కాల్యి వారిపెట్టినట్లయినది యతినికి.

దిశమగ్రహ మనఁబడు జాలాతి యొక పిఠగామండె గృహస్థు నరు కడ్డపాలు గల్గినపుడు వ్యాజనిందాభార్య మైత హాస్య చాటూక్తి యిది.

అల్లఁడు హుతూవస్త్రఁడు,
అల్లున కొకపఁయుఁ జెప్పవైవంగానీ
చెల్లును యాఁడుపనులకై
యల్లులుకను లేవఁజేసి యెంగి లై లెక.

ఇంకటితో నాతినివిసుకదీరినది. అవ్యాప కీకముగ నీక్రింది చాటువునఁ గొంప అభిప్రేపించబడిరి. ఇది నెట్లైన నుదాహరణము కాదగును.

ఉప్పములదీవ వైవాహికొత్తరమున
గావ మొలరించిని వేళ్ల గార్దరములు,
ఎంత చక్కగన మొక్క, మరెంత నువ్వ
రమ్మ నా మెచ్చుకొనియెను బెప్పరమ్మ.

వ్యాపాహాస్యముగా నూతిపఁకులె తిట్టఁబడు 'గాదిదకోడు' కను పదముపై చతుర్మురించివాఁడొక చాటుకవి యిట్లు.

అడవతాటలు దప్పిన,
గాదిదకోడుకంచుఁ దిట్టఁగా విని మదిలో

జూరీ మే హుజూర్ నీ సెయ్యవాలి. అనే కొనా సిద్ధిరాం. ఇలావ. మనం ఇవరే రసామె యెండ్లి వచ్చివాం నీకి హుం?”

ఈ క్రింది తెలుగు తిమిరము మిరితము చేయబడిన సభావణ “వ్యామోహ” మనే నాటకమునుండి (కర్త-వేదం వేంకట్రావు కాశ్రి) కూరి ప్రసంగము.

“కామి, నిండా బగువు. ఎన్నా బగువుడా అప్పా. పొణ బగువాయినను. అంతా నూడండి సామి. ఎంచి తెక్కనూడండి. తిర్యకి ఎమయివా పొయింది అని చస్తే నేను జవాబురీ లేదండీ... అ...అ..... నేను కూలివాడు కామి కష్టాచేస్తాను కామి. మీరు దొరలు కామి. కడుపులో కొట్టగద్దు కామి. ఏవుమీద కొట్టు కామి. మీరు ఇస్తేదా నే మేం తివాల. మీరు అంగ్రవాళ్ళు కామి నిండా దారాళం, నిండా దారాళం.....కామి, రండ, రండ పోతాము. (రండి యనుటకు)

కుటుంబరావు : ఎగ్రడా రండ. నీ అబ్బు రండ, నీ తాతరండ. నీవు నెడవముండ. రండ అంటావు రోగ్.

కూరి : లేదు కామి, లేను కామి, బుద్ధి బుద్ధి. అయ్యయ్యో, అట్లా కోపంచేస్తావే. నేను నిండా మర్యాదగా చస్తే నవ్వు కోపం చేస్తావే. రండ అంటే తప్పానామి. అయ్యో కడవులే. ఇదు ఎన్నాడా ఇదు. నల్లకుతు కాలమిల్లేడా కడవులే కామిల్లే.

జానీరామయ్య : అంతేలే, ఇక్కడ రండలకో మర్యాద.

కూరి : అవును కామి. వాళ్ళికి ఒక రోడ్డుమాడా వుండది. రండారోడి అంటారు కామి. రండి పంతులుగారూ. టాక్సీ వస్తది.

మర్యాదావు : మళ్ళీ పండు లంటావే? మేం పండులమైతే నువ్వేమాతావ?

కూరి : అయ్యో! ముతగ కే! ఎండవనే యాడు మాంజలే మలిచ్చుండా కివా. నాకు ఎంతా తెలియ భగవంతుడా. (పదమవ్య మున తిమిరలు పరుమెత్తరమును పలకరు.)

ఇది కడుపు చెక్కలయేటట్లు నవ్వించే హాస్య మే. సంచితము లేదు. కాని ఇది యుక్తవృత్తమైనట్టి యా సున్నితమైనట్టియు హాస్యము కాదు. ఇందు రమతాక్రమముగాని, ప్రజ్ఞగాని లేదు. చడివిగ హాస్యములతో కడలాడిక జెందినది. ఈ నాటకమునో యంతరియానానిగా నున్న ప్రధానపాత్ర మకు నాయకయైన కుటుంబరావుకే కామి తన స్వార్థభార్యయే యను జ్ఞానము లేకపోవుట యనుపదము ముత్రము హాస్యముగా నొప్పించి. ఇది రమ తాక్రమములేదు, నుత్రమైత్రము హాస్యమును. దీనివలన మండకోపము చిరకాల మనుభవించుము. కాని పై కల్పిత హాస్యము తాత్కాలికము మాత్రమే చోరకమైనది.

అనాచిత్యమువలనగూడ హాస్యము పుట్టునని వెనుక గ్రహించితిమి. అదికూడ రెండవ రోమునకు జెందినది కాని యుక్తము శ్రేణికి జెందినది మాత్రము కాదు. ఎవన నది పిచ్చివాని యుక్తత్ర ప్రలాపమువలన నుండును. ఉదా: మృచ్చికాటికము నుండి.

కొర్రాడు : వసంతసేనా! పలక పరధృతిలే నీ కాగ. వసంతసేన మంతము. దలచికోని యెద్దోపను సరియే, నేనెటుము చుండి నిన్ను గానాడునా దెవ్వండు?

ఏను గుర్తవకునితల విప్రుడు నీను,
కొప్పు దొంగొంతు, జనువగ్ని కొడుకు భీను
నీమఁ జేతించి యాపునో? చాన పంఠ
కాత్మజాంబున దక్షింపఁ దాపఁగలఁదో!

* * *
కొర్రాడు : బావా, బావా. నేను వసంతసేనను నెడకెడను.
(చీకటిలో)

విలుకు : వెదకి కనుగొనుటకు గుర్తులేమైన నెరుంగునువా నీవు?—

కొ : బావా, ఏమి గుర్తులవి?

విలుకు : పూవులంబుల పరిమళమును, నగల నవ్వును.

కొ : చూల్చగఁగఁగము వివఁబడుచున్నది. కాని నువ్వులలోఁ జీకటి తూలుటవలన నగలదవ్వుడు మాత్రము పుచ్చముగాఁ గనఁ బడుట లేదు.

ఎటువంటి యనాచిత్యపు మాటలు, నపరాధపు హాస్యములు వినినప్పుడు గలుగు హాస్యము పిచ్చివాని మాటలు విన్నప్పుడు వచ్చు నవ్వుకంటె విశేషము గాదు. కాన విట్టి హాస్యము శ్రేష్ఠమైనవి కాదంటివి. కొంతిచ్చెట్లు చూచినప్పుడు గూడ జట్టి హాస్యవివోద ములే కల్గును.

మిత్రయోగిధముయిన హాస్యము లోకమున ప్రళయముగా నూడ వలసిన చోట ప్రళయముగా నుండిచో వికృతిగల్గి హాస్యము గల్గును. సామాన్యముగ నొకటి కుటుంబమున నెకమతస్థులుండుట సహజము, ప్రళయమును. అట్లుగా భిన్నమతస్థులుండుట యాక్రమమై యాచార వ్యవహారములందు భిన్నమై మత సాంకర్యమునకుఁ గలచా గులకుఁ గారణమగును. దీని నిట్లు చమత్కరించినాడు నేను గోపాల కవిక కర్త.

“తండ్రి మధ్యాహ్నం తిసయ్యుఁ దారానయ్యండు,

తల్లి రామాంజ నుత్రసురాల,

తనది మాచితుతము, తిమ్మండు కొన్నండు,

వర్త్యకృత మతము వడ్డపనిది

అలంకృతమిహిత, యక్క జంగమరాల,

మరదిలు కొడలు మాడవాడి

కలియగంబున వర్గ పంకరులు బ్రలలి,

యంత్రము కుంబులు లోకమాల కొత్తిలి

మదన భువిపాల మునిజన హృదయలోల,

నెలుగోపాల భక్తసంతాన కిల.

ఇట్టి వికృతిని విని నవ్వఁచాము. దీనిని చూచియే కాఁజోలు దీని పారదీగా—

“తండ్రి కయ్యారిస్తు, తనయ్యండు కాంగ్రసు,

తల్లి ప్రవాహార్తి, తాను పొడవొర్లు.....”

అని కూర్చుండినది, ఇట్టి వికృతియగునూడ చక్కని హాస్య మున్నది యంగీకరింపక తప్పదు. ఇట్టి శుమగరణమే (Perady) చంద్రశేఖర కవికమునందు గలదు. ఈ క్రింది పద్యమున విశ్రాంతి; పామరభావయు, మార్గభావము గూడ ననుకరింపబడినవి.

సంగీతకావీ పాడి కో సాలిమ, నీవది పాడింపగును

ఇంగిలిషుంచి నేను మది యిన్నిధుకున్ సభిచాయె వింటివా,

కనాని మోటుగా నడుగు, దీనిలో హాస్యములేదు. కాని మాండలిక భాషచే వర్ణాంతరమున విపరీతార్థము కురిందితత్వాత హాస్యకారణ నగును. ఇట్లే యొకమరొక లావాంటిస్త్రీ యొక కొంతిబడవైన పాపానుభోతాడవాళ్ళి రైలుపెటెకోరకు విదకుచుత్వరగా పొవుచుండగా, రైలుపోర్లోకడమెనుజూచి. "అడవా అమ్మ, అక్కడ అడవాళ్ళు లావుగావున్నారన్నాడు అంగులకొమచిన్న భుచ్చుకొని స్థలము లేకపోయినను దగ్గరున్న మొగవాళ్ళి పెటెలోనే యొక్కినది. ఇట్ల 'లావు' పదమునకు 'చాలామంద'ని వానితురము. కాని యామె తన్ను పరిహాసము చేసినట్లు భావించినది. ఇదీ భేదము.

ఒకటే సందర్భమున, నొకటే విషయమును వివిధ సంస్కార భేదములు గలవాడు వివిధ రూపములుగ హాస్యమును వ్యక్తీకరించుచుండు. ఉదాహరణమునకు వైవాహికమైన విందు భోజనములలో భోక్తలు కష్టించువారితో హాస్యముచేయుట పరిపాటియైపోయినది. ఈ విషయము నైషధమున నిట్లు వర్ణించబడినది.

ఓమె యేమె యిదిమె మేలేమె యేమె -

మేఘమువృండు దెనంచు మేలమాడె,

మేమె మేమేమె కలుగుయ్యె మేలమేమె,

మేక మేకని భారాదు మిలవగిరి.

పచ్చరామానకంబుల పల్లెముల,

లచ్చించని కూర లేర్పరగజూచి

పెటరిని పెండ్లి పెట్టెను పెండ్లిమీద,

తెట్టటకు వంగవలకును బుడవెడవు.

ఇట్టి వింగభోజనమున కింకపతి వేంకటాచలము దిను శ్రీనివాస కల్యాణములో నిట్లు వర్ణించినాడు.

నెయి రాల్యరంపి నీ తాతినామ్మ యం

దరిచి యొక్కనిఁ జీతఁ జరచె నొకడు.

వప్పుచెప్పున దేక పగువలె నిమిశ

గనుచి యొక్కనిఁ దిట్టగడఁగ నొకడు.

జొత్తిరాహులు వీరలని యెటుంగవె యంచు

చెలవి నొక్కనిచేతఁ దిగిచె నొకడు.

జొత్తిరాహులకన్న విధముండవేయించు

మించి యొక్కని విరపించె నొకడు.

తెప్పుతెమ ని కయివెట్టి తెచ్చింక,

తలగు పామృత నొకని వపులకు నొకడు.

నృసింహారోజిప్పి నేకడు నీ కట్టు మాని

పించెనె నలంచు నొకని వేసించె నొకడు.

దొన్నెలలోఁ గల ఘృత మొక,

చిన్నమ్మున మిలకుండఁ జెంబున వేసె

గన్నలకొల్పుచు లేదని,

దొన్నెలు తొట్లించె నొకడు గుండగ మెనమాక.

ఈ పెండ్లి వింగభోజనమున కే ప్రేమపాటలలో గొంచెము వివరముగ వర్ణించబడినది.

పల్లవి - విందుచేసినవారు వింగుల వారింట్ల

విందుమాట చెప్పితే - వింతగా దోచును!! విందు!

1. చ. వప్పు ఉడకలేదు.

2. గ. అరటికాను కూర.

3. చ. విద్యుత్తువలించి నెయ్యి కడిగి నింది.

4. చ. అప్పుడాలు విడియాల - అసలే కనరాదు.

5. చ. నాట్లాడబోతే - పొట్లాట చేస్తాను!!

ఈ విధముగా వేరకపు మనుష్యుల భారతముగ హాస్యమును వెలుగొంది యానంగించుచును. కాని గుర్తించి హాస్య మెంత యసహ్య కరముగా నుండునో, యాభివ్యహాస్యమునకు వంత వెగటు వుట్టించును. అయితే సమానమైన యాతిస్తులలోనివారికది బాగుగ నే యుండును. ప్రేమ హాస్యములో గూడ 'లొకోవలె'నని వ్యాఖ్యలు కొంచెము వాగంకితనో గూడినవి యీ క్రింద దీనినందును.

నేటికాహారమునకు నడుగుటకు,

కలికికోడల యెట్టుంగిరిగిరె జెవును.

పరికి పరికించినా నేమి ప్రాధింబో,

అత్త నీ పిల్ల పరిమిడి యంటే నేమి!

ఈ విషయమే గ్రామ్యముగా వ్యక్తీకరింపబడిన పుట్టియుండును:

"కోడలా, కోడలా, కోడుకు పెల్లామా -

కోడు కూరిలోలేదు కోక యొక్కడికి!

అత్తయ్యా, అత్తయ్యా ఓ అత్తిగారా -

మామ ఉల్లోలేదు ముట్టె లేక్కడికి!

పిడివాటకాలు పామావ్యయముగా గ్రామాలలో వాడుకపును భావ పాపగలైన ప్రేమ పుగులు ముంగు కూర్చుండురు. వారిని వర్ణించటమ హాస్యగాదు మతిహాస్యమును వాడక తప్పదు. వారికి నున్నితిమైన హాస్యములోమందు చుతున్నార మర్చుకున్నాడు... వారు దానిని మెచ్చుకొనలేరు. వాగవిమల విద్యావంతుడు గ్రామ్య హాస్యము నెట్లు మెచ్చుకొనడో యట్లే పామరుకుగూడ చుతున్నార మను మెచ్చుకొనలేడు. కాన వారికి విషయ హాస్యము యక్షగాతము లంగను, పిడివాటకములంగను చోటుచెనుకొనినది. పిడివాటకము లలో హాస్యగాదు ప్రవేశించి నై యుత్తరీయమును పమెటగా మార్చుకొని, ప్రేమిత్వ మభివయించుచు నిట్లు పాడును:

నందుకే వాకి మిగుడు - ముంద్రోలి గండడు!!

నందుకే వాకి మిగుడు!!

వొక్కొక్క యే కొడికి వొక గుడ్డా నేయిస్తే -

తలచాడలేదని తన్నుకుంటాడే!! నందుకే!!

వారి వీరి పుణ్యాన వల్పాయి పుడిలేదు -

తొండ్రు చేయూ పెట్టయని తన్నుకుంటాడే!! నందుకే!!

ఇట్టి హాస్యమే పామరులకు పచ్చి వారు మెచ్చుకొనుచును.

విత్తి వ్యవహారములో దలచని తలంపు గాగూడ హాస్యగాదు హాస్యము ప్రకృతియగును. ఒకగురువున కిద్దగు శిష్యులను, అందులో నొకడు విత్తియును నుగవుగారి కుడికొలును పినుకుచు నుపచారము చేయువాడు. అట్లే రెండవవాడెవనుకొలును పినుకుచుండెనాడు నియమముగా. ఇది శిష్యు లిద్దగు చేసినవిషయము. నుగవుగారి కిది తెలియదు. ఒకవాడు నుగవుగారి కుడికొలు పినుకు శిష్యుడుగా లేనాడు. అవాడే యానాన కొకలు నొప్పిపెట్టినది. అదినుకొని పినుకు శిష్యుడా కొని పిసి వల్పిపోయిందగా వానిని

కుడికొలుకుడ పినుకమని చెప్పినాడు. అంత వాడు "వాడికొలుకు" పట్టుకొనిపో" అన్నాడు. అందుల కతి పది వానికొలుకు, కాదు. తదికొలుకు యని యెంత చెప్పినను మారాయించి "వాడికొలుకు పట్టుకొని మంటాల్ని బండి" అన్నాడు. ఇది గుర్రపుగారికి చిరు నవ్వు తెప్పించినది.

ఒక మా రోజు కొద్దుగా పాక్షి దేవునియొక్క ప్రభుత్వముచేసి యంత నిజము చెప్పతానని చెప్పి పాక్షియు ప్రాంతంబించి తన మునుస్సు శిశి పంలిని నెలిపినాడు. అంత పెనుటిపక్షి పు పిడగు క్రాసుపరిశీలయము రెండు పంలి క్రితము నీ కయస్సు శిశిపం, లే యని భిలావాకొద్దుగా పిపు చెప్పినవానా కానా యని యడుగు, నతికు "అప్పుడోమాట నిప్పుడోమాట చెప్పతావా అంది" అన్నాడు. అంత వెంటలు సక్కున నవ్వి నా రితినిపత్తి సంకల్పమునకు. కాన వాప్యనునది యే రూపం లో నెనా, యెక్కడ నెనా, నెనరి యందైనను, ప్రయత్నిల్వార్య పై నది యంత సహజముగా నుండదు. కొంతవో కొన్ని వాప్యరచనలను నటుకొని వానినే వివిధ పండ్లములగా నే నేక పాక్షి దొంగిలెను. అది మొదట విను తప్పదు మనోహరముగా నుండదు. కాని రెండవమాడను పార్లి వేచిను నన్ని నది మొదలెంత విసోదముగా నుండనో, తి గ్యాత నది యంత వికారముగా తోచును. కాని వాప్యమునకు నవ్వుత సంకల్ప దుర్జయు లేనిది కొట్టినది, మఱియు వాప్యసము నవ్వుతప్పదు వెంజకొన దగినది కాని, యాద్యంతము భుజింపదగినది కాదు.

ప చ న ర చ న హాస్యము

19 వ శతాబ్దము చివరభాగమున కంగుకూరి వీరేశలింగముగారి కాలముండి యాంధ్ర వాక్యమున నొక నూతనయుగ మారంభమైనది. ఆంగ్లభాషాపరిచయ ప్రభావ మాంధ్రభాషపై బూర్తిగా నెలకొనినాడు. పారస్వతభాషామలము నెల కొల్పినది. పారస్వతభాషామునకు హాస్యముకంటే నదనమే ఎక్కువ ప్రయోజనకారిక దొచ్చినది. ఆ కదనముగూడ దీని సమాససూయి ద్యమై, యలంకార రచనల దీని వాక్యములతోగాక, నూళ్లమైన శైలితో తేలుతెలుగుమాటలతో నులభిగ్రాహ్యమైన కదన రచన పరి గ్రహింపబడి యామోదంపడెను. ఇట్టి కదనరచనా విధానము ననుసరించున కొత్త విషయ చిర్పలకు, పారస్వత విమానంబలకు, సాహిత్యకాళులకు నవనరమని గుర్తింపబడినది. దానికి దారితీసి చూపినవాడు వీరేశలింగముగారి. కదన రచనతోబాటు పారస్వత రంగమున నూతనకాళులు మొలకలెత్తినవి. అజినాగిలో నవల రచన, నాటకములు మొదలైనవి. నవలలాంధ్రపారస్వతమునకుగొంగ్రొల్లు. ఇది యాంగ్ల భాషా ప్రభావ విలసిల్లములు. ఆంగ్ల దేశమున 186 శతాబ్దమున వెలసిన నూతన పారస్వతకాళు లీకాలమున నాంధ్రదేశి మున మొలకలెత్తినవి. ఆంగ్లమున Oliver Goldsmith రచించిన Vicar of Wakefield అను నవల ననుసరించి వీరేశలింగముగారు రామచంద్రవిజయమున నవలను పరిశీలెలో రచించి. Jonathan Swift రచించిన Gullivers Travel అను పరిహాసపూర్వకమైన (Satire) గ్రంథము నాక్రియించి "సత్యరాజు దేశయాత్ర"లను గ్రంథమున సంఘసంస్కార ప్రయోజనమునకై వ్రాసిరి. ఇంకను బాలమున పాఠశాల మత చారిత్రముల పరిచయంపడెను. ప్రమాదన

ములు నాటికలుగూడ స్వప్రయోజనము కొరకే వీరేశలింగముగా నుపయోగించుకొనిరి. ఇందుచే నిందితవాప్యము గొందఱి మనస్సులకు వాప్యకల్పించి కుట్రవాప్యముగ పరిణమించినది.

వీరి పనుకొలిమలు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారుగూడ సంఘసంస్కారప్రయత్నయైనను, నా ప్రయోజనమునకై యంత కంగుకూరు గట్టుకొనక, పారస్వతవిసోదమునకు నవలరచనను కొన పొగించి యాంధ్రసంఘమునకుల లోటుపాటులను ప్రదర్శించి "గణ పతి"యను చక్కని పద్యమ. రచించిరి. గణపతి పరిహాసపాత్రమైన యొకపాత్ర. సోమరి, బోకరి, మొదలైనవి నడిపాడు. వీనివాక్రి యంచుకొని యనేకవిషయలైన వాప్యకల్పనలపాదకములైన సన్ని వేములు, సంఘటనలు, పనుకూర్చి, కథలో ననేకమైన వంపులు, సాంఘములను కల్పించి, సంఘములొకల యనకతివలన, లోపము లును విందు చిత్రింపఁడినవి. ఇంక చక్కనివాప్యము జీవము పోసి కొనినది. లక్ష్మీనరసింహంగారి ఇతర రచనలలోగూడ వాప్యము సుమా దుగా బాగుగ నెయున్నదిని చెప్పవచ్చును. కాని వాప్యమున వీరు సిద్ధపాదులని చాటినది "గణపతి"యే.

వీరికి గ్యాత పరిగణింపదగిన వాప్యచయిత పాడుగంటి లక్ష్మీ నరసింహముగారు. ఆంగ్ల సాహిత్యములోని స్పెక్టేటరు (Spectator) వ్యాసముల ననుసరించి తెలుగున "పాక్షి" యను పేరుతో వ్యాస గూపమున వాప్యసమును ప్రతిపాదించి యును. సంఘమునకుల యని నీతి, యహంభావము, మానము, దాండ్లకము మొదలైన యనేక దుర్గణములను గురచార గురభాస్యములను నిరాక్షిణ్యముతో, నిర్మాగతముగా రిమర్శించి, విశ్లేషించి, వేదాంతము చేసి; పరిహాసముపాలుచేసిరి వీరు. వీరి వ్యాసములందలి వాప్యము కలుపుగా గొన్నిచోట్ల మోటుగా గూడ నున్నది. సామాన్యముగా నాకాలమున ప్రబలియున్న సాంఘికలోపములన్నింటిని వీరు విమర్శించి యాక్షేపించినారు. వ్యక్తిగత దూషణ మొదలైనవి చేయలేదు. కాన వీరి వ్యాసములు గౌరవించబడినవి. కాని వీరివ్యాసముల కాంగ్లభాష లోని స్పెక్టేటరుకు వచ్చిన సాహిత్యగౌరవమునాత్రిము కనిప లేదు. కాంగ్లమేమున నాంగ్లమున ఎడిషన్, స్టీలు (Addison, Steele)ల శైలి మృదువుధురమై జహపర్యముగా నవచ్చినది. పాక్షి వ్యాసముల శైలి మఱి బారి, బారి వాప్యమువలె నేకటావుగా తయారైనది. వీనిలో లాటిత్యము, మాధుర్యము తక్కువ. అందుచే వీరికి సాహిత్యగౌరవము రాదగినంతగా రాలేదు. పాడుగంటివా పారా నీక నాటకాలు సుప్రసిద్ధములు. వానిలోగూడ వాప్యరసము తగిన చోట్ల జోప్పించిరి. కాని వీరి సాంఘిక నాటకాలకు కథాభరణము, పరస్వతి, వృద్ధివాచాము మొదలైన నాటకాలలో చమత్కారము; సంఘమునందలి ఛాందసాచారములు, దుర్మీతి మొదలైన వానిని నవ్వులపాలుచేసి గారు వాప్యరసమున కదు సామర్థ్యముతో పోషించి. వాప్యరసమును పరిపాలించుటలో వీరు కడుదక్షులు. ఆరసము నకు దగిన పాత్రపోషణమును, సన్నివేశము నిర్ణయమును, పాత్రో చిత వాక్యచుత్కారమును నిర్వహించుటలో వీరికి నాటి యాంధ్రలో లేరని చెప్పవచ్చును.

"కదనబోడు" వ్యాస వంశుడయిన పాక్షి కంటిదియే. దీనిలో శ్రీ పద్మావతి రామాచార్యులు మున్నగు ముగ్గురి రచనలు కలవు. వీనిలో ముగ్గురిమకు వాప్యము విద్యాపంతులను రంజింపజేయును. దీనికి 'టాటల్' (Tattler) వ్యాసములు ఒకపడియుండుదురు.

సాంఘిక దురాచారములకు సరిహానించును నాటకములను వ్రాసినవారిలో ఇరువది అప్పారావుగారు ముఖ్యులు. వీరిక వ్యాఖ్యలు పెరుగని సాహిత్యకృషియు లభించదు. ఇది మొదట సంఘ సంస్కారదృష్టితో వ్రాయబడినది దీనికి సాహిత్యగౌరవ మెక్కువ సంప్రాప్తించినది. ఇందులో నవ్యకృషియు తక్కువై, యేజంతుని కాయం మొక చిన్ని నాటికగా నొప్పించి. ప్రాంతభిమున చిన్ని దిగి వ్రాయబడినది నీ నాటకము క్రమక్రమముగా ప్రపంచంపట్టి పెద్దది చేయబడింది. అందుచే దీని కొదవముపట్టినది. ఇందుచోష్టము తాత్రిపోషకమునను, సన్నివేశములంగను, భావముంగను, సంఘటనలంగను చక్కగ నిర్వహించబడుటచే నీది నాటక శిల్పమునకునెన్ని పెట్టినది. గుర్నీ తనినూపు మాసవలెననుచేయుటయు తిమ్మనవలెగొన్ని యుపద్రవములు గూడ లభిస్తెలును. అట్టివానిలోగిరికిం పాత్ర యొకటి వీరి పాత్రపోషకము విశిష్ట లక్షణములతో నొప్పి పాత్రలను పడవముగ చేసినది. మరియు వీరిభావ పాత్రోచితముగ నుండట చోష్టరసమునకు ప్రాణముపోషినది. గిరికిము, మధురనాటి, లల్లనధానిలు, బుచ్చన్నయ్య మరలరాని శిల్పకులు. కాని గిరికిమునకు మాత్రము సంఘములో స్థానము లేదు. వీరి దుర్భిక్షభిక్షుకుగాఁగిన వాడు. విద్యా విధి నియములు లేని పోకిరి. విడు మాట్లాడుభావ యెంత సాంఘ్యముగఁదో వీడి భావాలుగూడ నంతే విడు వాడిన యాంధ్రాంధ్ర మిశ్రితము తాత్కాలికము నవ్యపుట్టించిన నుత్తమ మైన చోష్టరసము దీనివలన జనింపలేదు. అప్పారావుగారి యీ మిశ్రితభావప్రయోగ మే తిర్వాతి నాటక కర్తలకు గొందఱికి మార్గ దర్శిమై చోళభాగ చోష్టమును గల్పించి, శిశుముగ మెప్పును పొందుకు దోవానిమైనది.

అప్పారావుగారిలో పోటికి నిల్వదగిన నాటకకర్త వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు; సర్వ విఃములను గూడ. వీరి ప్రతాపగు ప్రీతి నాటకమును మరియు కయ్యాల్యాంకరము చోష్టరసప్రతి రావుగారు సంఘ సంస్కారప్రయత్నాలే, శాస్త్రిగారు పవిత్రాచారపరాయణులు. రావుగారు వ్యావహారిక భావప్రయత్నాలే, శాస్త్రిగారు గ్రాంథిక భావభిక్షులు. రావుగారు దేశభావ కొలువైతే, శాస్త్రిగారు సంస్కృతభావ పండితులు. ఇరువురు వాంగ్మ భావ పరిచయముగలవారి. ఇరువురును నాటక రచయితలే. కాని వీరిలో నొక రుత్తరాదివారైతే మఱియుక దక్షతాదీవాగు. రావుగారు కేవలము సాంఘిక విషయమున నాటకీకరింపగా శాస్త్రిగారు చాత్రిక విషయములకు స్వకపోకల్పనలు చేసినారు. రావుగారు తమనాటకమున వాంధ్రాంధ్ర మిశ్రితభావతో చోష్టమును జనింపజేయుగా శాస్త్రిగారు తెలుగు తురకపదములను కలిపి భావతో నవ్యము బుట్టించిరి. రావుగారు బాలభిక్షు, సంగర మతిక్షుని ప్రవేశ పెట్టగ, శాస్త్రిగారు చాత్రలవానిని, తురక వాణిను, పిచ్చివానిని ప్రవేశ పెట్టినారు. రావుగారు శుద్ధ శాత్రీయుఁకి, బలునికి ప్రవేశించిగా, శాస్త్రిగారు ప్రజ్ఞామణిఁడైన మంత్రవిః వ్యాఖ్యముడైన రాజునకు, విప్రుంగవురికి ప్రవేశమిచ్చి వాగు దను నాటకములంగు. రావుగారు కేవలము విచనముతో నాటకమును నిర్వహించగ, శాస్త్రిగారు కవనముతోబాటు పద్యములను గూడ రచించిరి. ఇందుచే నీ రెండునాటకములు వాంధ్రభావలో తూర్పు

పదమరలుగా పోయినను సమాన గౌరవసానులను సంపాదించు కొనవలె యాంధ్ర వాఙ్మయును. దీనికి ముఖ్యకారణము కవులు ప్రతినిమే. తెలుగు తురకపదముల కలగామ్రలము భావతోడనే కాక, చాత్రీవాని వక్రిచేష్టలతోడను, పిచ్చివానియనుచిత వాక్యములతోడను, పదవ నవపువారి మాటలూటలతోడను చోష్ట రసమును పుట్టించినారు. నాటకమున శాస్త్రిగారు. ఈ చోష్టరసము వలన, కవ్యాశుక్లమునల లాఘవము నెంచుకొని ప్రతాపగుడ్ర మచోరాజ, యుంగు మంత్ర పాత్రీగలవి, ప్రవేశి చాత్రీక కథావస్తు స్వీకరణములన నాటకమునకు దూరముగాఁగల్గియును నిలిపి మహా వాటకలక్షణ శిరోశితిముగ శాస్త్రిగారు చేసినారు. ఇందరి చోష్టము క వ్యాఖ్యమునందలి చోష్టమునల సంఘమునందలి శిల్పకులను వెక్కిరించుచు గూర్చుబడినది కాదు. సాహిత్య శిల్పము కేర్పడినది మాత్రమే. పాత్రోచిత భావభాగముగూడ నుండే చోష్టము. ఈ చోష్టము నాటకప్రభావకథయైన గంభీరదాత్తి విషయముల చారిత్రికాంశమునకుమగ్నవిశ్వా తగల్గించి వివేచియును గూర్చునది యొప్పినది. అట్లని, నాటక కథాప్రవాహమున కడ్డుగా నిలిచి యాచిత్యభంగమును గూడ జేయును.

నాటకీయ వాంధ్రదేశములో వ్యాసములమునఁ గూడ చోష్టరసము నెంచజేయుట నాగినది. ఇట్లవల కవనములు, నాటకములు గూడ బయలుదేరి చోష్టము నురచినవలె నా. నములైనవి. ఇటువంటి వానిని శ్రీపాద ముద్రావ్యాఖ్యశాస్త్రి భిమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గారు బాగుగ ప్రచారములోనికిఁ బెట్టించి వచ్చినారు. శ్రీపాదశారిరి గృహసంబంధమైనవి. భిమిడిపాటివారి సంఘములోని విశ్వకు లను చెందినవి. శ్రీపాదవారి చోష్టము కొంత ప్రముఖమైనందుగా గల్పించినదా నునిపించును. భిమిడిపాటి వారి చోష్టము బలత్క రముగానందే యొక విషయము నానుకుగా తియ్యరను. పాత్రీక ప్రవర్తనలో వైవిధ్యము తక్కువ చోష్టము శిల్పముమై తెచ్చిపెట్ట కొన్నిట్లుగా పన్ని వేయు లుండును.

20 వ శతాబ్ద ప్రారంభమున వాంగ్మ భావప్రభావము తెలుగునై బాగుగ పనిచేసినది. కథాకాలలోని యాంధ్రయువకు లాంగ్మమున Cervantes రచించిన Donquisote, Dickens వ్రాసిన Oliver Turist, Thackery రచించిన నవలలు మొదలైన వానిని చదివి గూనందించి, వానిని తోలిన వాని వాంధ్ర వాతావరణమునకు వాచారవ్యవహారములకు పరిచావునట్లుగ కూర్చులెనని సంకల్పించి. తెలుగువారి సాంఘిక పరిస్థితియు, వాంగ్మ విద్యాభ్యాస లాభము లను, విదేశీయాశ్రయప్రయోజనములను బాగుగ గురించి తిదను నుండుగా నొక వివేచనయు పాత్రును సృష్టించి చోష్టరసమును పరిపూర్ణముగా బానికొనిననాగు మొక్క నాటివరసించా శాస్త్రిగారు. పరిచోషపాత్రుని చేయుట కొక కుమారుడుడైన నందక వ్రాత్యులకుటుంబములోని పల్లెటూరి యువమని గ్రహించి వానిచే లండను ప్రయాణమును చేయించబూని ముగ్ధ విదేశ నులకరితకల, ప్రయాణములు గల్గించి, యతిని యభావ మునకు, పరివేశమునకు నిర్వహించినవాగు శాస్త్రిగారు. లోక భావములేని యీ పల్లెటూరివాడు తల్లిపండుతోఁ జెప్పరుండ ప్రయాణమై గొప్పవారములకుఁ జేరి నున్నదిఁ జావీర తిక్కయ్య

కుటుంబానికి కుటుంబరావు కుటుంబము నందరించి, నిలువక చెల్లుట యను మహాదాత్రి విషయము ప్రతిమైన గూళియగుగలది యీ వాటము. స్వభార్యను వ్యతిరేకించుచు యెంతయందీ విషయమును. భయమునను జెప్పినను వివేక, తిరస్కరించి, అన్యాయుండీయును భ్రాంతిలో వామను నంటాడీ, యామెకొంగు తగలిన బంగారముని యంటలార్చి యామెకొంటకు దాస్య మొనర్చిన కుటుంబరావును తిలచుకొనిన వారికి చిలువవ్వు పుట్టకుండు నెల్లప్పుడగును. ఈ కథలో వాదనందీ చివరవరకు నీ హాస్యరస విషయము ప్రధానమై యంతర్యాహినిగా సాగుచుండును. ఇంబలి హాస్యము విశ్రాంతతర వాక్యేషులవలన జనించినది కాదానికొరకులు నెలవిచ్చినట్లు. వాక్యసత్కారములవలనగూడ వా హాస్యము పుట్టలేదు. చితి విచిత్ర సంఘటన లిందంతకు బూర్వమే లేవు నవ్వు దెప్పించుటకు. మిశ్రితావప్రయోగమున నొక్కచోట మాత్రము హాస్యము గల్గినను, ప్రధాన హాస్య విషయమున నీ వాదన ముదయోగించక బడలేదు. ఇది నింబలి హాస్యము చమత్కారకథాల్పవాచాత్మకమున ప్రాణము పోనకొనినది.

ప్రతాపరుద్రుడు వాటమునకును వ్యామోహ వాటమునకును గొన్ని హాస్యములును. గొన్ని భేదములునురావలె గలవు. ప్రతాప రుద్రుడు వాటమున రాజ్యభిషేకము ప్రతాపరుద్ర మహారాజు ముద్దించుట మహాదారాళియము గానగా, వ్యామోహ వాటమున కుటుంబభేదము గానన్న సుకీలా కుటుంబరావును ముద్దించుట యను విషయ ప్రతి దారాళియమైనది. ప్రతాపరుద్రుడు యుగంధర మంత్రి ప్రజ్ఞా విశేషము కొంతటి ఫలము పొందిన బడిగా, వ్యామోహమున విద్యావంతులగు మిసి పాఠశాలము యొక్క బుద్ధిపశేషములను వంధితి ఫలపాపి వీడ్పించినది. ప్రతాపరుద్రుడును పాదకుడగు మంత్రి యుగంధరుడు నన త్యాపావకొంటు చివరకు వేదా తిరమకు పిచ్చిరాముగ వడింపగా. వ్యామోహమున పాదకురాలగు మిసి పాఠశాలము, తన వాసు రూప వేషములను వాయిముకు సుకీల కొసంగియు, నెవంతుకురక బూలు వేషమును నటించెను. ప్రతాపరుద్రుడును కొంతవ్యాధి ముగ్ధుడైతమట ధీర్ఘ తట్టణమున జరుగగ, వ్యామోహమున కొంత వ్యాధియు తిమిరికెళుకు ముద్రాను పట్టణమున జరుగును. ప్రతాప రుద్రుడును తిలగు కురక పదములు మిశ్రితములై హాస్య ముత్పాదించగ, వ్యామోహమున తిలగు తిమిరిపద మిశ్రితము హాస్యమును బుట్టించినది. ప్రతాపరుద్రుడును చాలివానికి రాజు వేషము వేయించగ, వ్యామోహమున పాదరస్త్రీకి విద్యావతి వేషము చేయించబడినది. ఇతి సంబంధమున్న నీ వాటముల కర్తలు మాత్రము సంబంధములేవివారగురా? శతామనము సంబంధము—వేదము నొకటి. వేదం వేదకలరాయ శాస్త్రీ గారు.

ఇందీకథ ప్రస్తుతి కాలమునకు సంబంధించినది. పరిటూరిలో పుట్టి విద్యావిహీనుడై వాగరకతానాశ్రయమును వివేక, చిన్నతలమున మేనమామకుతురల సుకీల యను బాలికను పెండ్లి చేసికొనిన కుటుంబరావు యుగంధరు డి. వి. వ్యాపయిన తిరస్కార వామన శిశు, చదువుకొనిన తరువాత యుగంధరి పెండ్లి చేసికొందునని యాంధ్రుడైన విషయమును చెప్పికొని, డి. వి.

వ్యాపయిన యామె (వాయిక) ప్నే హినుగాలగు పాఠశాలమునది యుగంధరి. యాతని పిచ్చుకు దగిన చికిత్స చేయించుచు సుకీలకు తిలగు తిలగు స్థానము చేయించి, వాయికగ్నేషు ముక్కులు వేర్చించి, తన వేదామెకు మార్చి పెట్టి కుటుంబరావుపాపము నెల్లప్పుడీ పంపించి, గూతనికి సుకీలమున నున్న విద్యావతియను భ్రాంతి గల్గించి, గూమెను ప్రేమింపజేసి, చివర కొమెను రహస్యముగా నతడు లేవదీసికొనిపోయి చెన్న పట్టణములో రిజిస్ట్రీ యంత్ర చేసుకొని సుఖముగా నుండజేయు నింబలి కథ. ఈ తంత్రంగములో పాఠశాలమునకు మార్కాగ్రామను కుటుంబరావు మిశ్రితముగూడ వాయుపడును. ఇది 15 రంగములకల్గిన 80 పుటలుగల 1/8 గ్రామ వైజలో గ్రేటు ప్రెసుగా నెత్తుగా ముద్రింపబడిన చిన్న గ్రంథము. కాని యిందలి దృశ్యకావ్యశక్తియను, హాస్యమును దీని నొక గొప్ప గ్రాథముగాఁ జేసినది. ఇందు వాటకొంఱములకు పంపి పంపలు చక్కగ కుదిరినవి. కథ స్వభావజాతియన్నియు నెక్కడిను కుటుంబరావు. ఇంబలి సంపన్న పరివార్తరము వేల కిచ్చ మొదలైనవి నిందలి వాక్యములను, పంపలు మార్కాగ్రామ వ్యాపారియులుగాఁ జక్కగ యాచిత్యముతో గూర్చబడి గ్రంథ కర్త ప్రతిభానైపుణ్యములు వేవోర్ల చాటుచున్నవినుటకు పంజరము లేదు.

ఇందు 18 వ రంగమును, 18 వ దృశ్యమును పరమ ముఖ్యము లైనవి. మిగిలినవియు కథావిశ్లేషమున మాత్రము పనికి వచ్చుననిచే 15, 17 దృశ్యముల రెండవ తిమిరి శిశుగు భామ మిశ్రితమును తలనె గూర్చబడిన హాస్య రంగములు. ఇంబలి 18 వ రంగమున గర్భవంధియు 18 వ రంగమున వనసుర్వ నిర్వహణ సంఘటనను వివర్ణపించబడినది. ఇందు రెండవ రంగమున సుకీల తిండి ముఖ్యమైనది మిశ్రితము రామయ్య కుటుంబరావును సుకీలను గ్రహించుచు ప్రార్థించి విఫలపడుట ముఖ్య వంధిగా నిలవినది. విడిత రంగమున పాఠశాలము సుకీలకు తిండి వేషమును వేయించి నెల్లప్పుడు పంపి కుటుంబరావును మోహింపజేయుట ప్రతిముఖ్య వంధి యును. అనన్యూపంధి చివర యన్యుత్తరపము, యన్యూ మంతయు బతుకపడుటలన వాయకుడగు కుటుంబరావు మూలమున ప్రతిపాదించబడును.

ఇందులో 18 వ దృశ్యములో వాటక చమత్కార శిల్పమును, వింగుమాలమున గొప్ప హాస్య మంతిర్యాహినిగా సాగుచున్న వివర్ణపించబడినది పాఠశాల మార్కాగ్రావుల ప్రతుత్తి మాలమున సుకీలా కుటుంబరావులు వాగ్దలో నొక చెట్టుక్రింద గూర్చుని, పాఠశాలమును భ్రాంతిలో వామనో కుటుంబరావు ప్రణామ సంభాషణమును గావించుటయు, సుకీలను నిందించుటయు జరుగును. ఇందు దక్కని తంత్రసాధనము (Dramatic Irony) లు దొర్లి యున్న వాటా శిల్పముగా రూపొంది, కథా పరిణామమునకు చక్కని తొప్పడినది.

కుటుంబరావు ప్రతిష్ఠాముగా సుకీల ప్రకృతే మార్కాగ్రామ వాగ్దాను 15 అన్యూయి (సుకీల) ఇక ఎంతమాత్రం దగ్గర చేర్చుచునులేదు. ఆ విధిని పేర్కొనుట అటు కన్న తిమాడను అని సుకీల చెప్పమందిగా, సుకీలకొక చూచే ప్రేమ

కుల కంఠ నవ్యపుటించును. కులీల కుటుంబరావుతో "కులీల ధేని గా ఉండెద. వాల్మీకి ఉంటుంది చాలావరకు. దూరంలో వుంది మా పే నే నేనది అనుకుంటుంటాను వాళ్ళివాళ్ళి మోప పోలే" (పుట 47) అని పలుకుటయాలమున చాలా నమస్కరింపఁబడినది. కొద్దినిరంపరాను కులీలకుటుంబరావుతో "న మే నాకు కలయే" యని చెప్పినపుడు కుటుంబరా వా మాటలు భాషకము నేటికొని "ఆర. అన్నావుకాదు, వాగ్విరూ ఇందుమి మ పహలా కుంటారని" (పుట 76) అని పూర్వాసంగ్యకొనినాడు. ఈ పన్ని వేళ మొక 'కామెడీ ఆఫ్ ఎర్రర్స్' (Comedy of Errors) కలె తియ్యగైవది. విజయనిలాసములో తోపపడేముగా నున్న పన్నునును ద్వారాలో కథలతో మాట్లాడుచుండు వామె యాతని నర్తును నేర్పడె కంటింది యుక్తుగా వరితు

"మిది చెప్పవచ్చు నోయిండు భేదములే యాదునే
మేమయి యున్నవారలు నుమో, వికచాంబుజపులోనివా." (విజయ II, 165.)

అను రీతి పన్ని వేళము తియ్యగైవది ఈ వాక్యమున. కులీల పేమాటలను బట్టి, అమాటలు విన్నతిర్యాకగూడ కుటుంబరావు తివభార్యను గూర్చి కులీలతో "న కు నమృతంలేదు. మీ రెక్కడి, అదెక్కడిందీ! వా ప్తినుకొంతిరం. ఈ ఎలాకేమను, ఈ వాళిపు, పైలు, కాలెడి. ఎవరె తెనే మెంటు వస్తాయో ఆడవికే కళ్ళిపి కేమకో, ఎప్పటికీ నన్ను వీటితో పూవనా?" (పుట 47) అని యనుట వినుండుగా రిపణ దెలిపిమ వివాదపు కి నీకే యా పన్ని వేళ కంధావనిధానమునకు నున్నదెలావును. ఇందు యీ వాటకమునది తొలు త్తిమమి వాప్యమును గల్గించు కరణము. ఈ పన్ని వేళమునది కంధావనిధానము బహుభాగ్రితగా నిర్వహింపబడినది. కులీల భార్య ముగా తనభర్తను తన్ను తరిత్యజించు విషయమై యుక్తగంధము కోనిన పంజెహనివారణ ప్రక్రియన్నియు నడుపుటకు మంచి యుక్తకోము గల్గినది. కొని పనిస్త్రీని తనభర్త ప్రేమించినాడని తెలిసికొనినపుడు వామాన్యముగా స్త్రీనింజుండువాండు వినాయా ద్వేషములుగాని, భర్తలు దూషింపదించు నుద్దేశముగాని పొందె, బహుభాగ్రితగా. నెమ్మదిగా వంధి యాతని పూర్వపు భార్యను కులీలపై దియరా దాక్షిణ్యములు గల దానివలె ప్రవర్తించి యాతని మెప్పుకొగూడ సంహరించుకొనును. ఈ జాలి వన్నుగూర్చినదీ యీట యెంతయు నుదతిమునే యుండును. అల్పభేదము వాద్యకృతమున నున్నను, నీ పన్ని వేళము భాషకృతి స్వస్థివాసనదిత్తి వాటకముందు, తలవించి మునుకు పెటుకొని పరుండెన విత్తరాజును తిరే నేనవిభార మను, దించు పద్యాకతి యను భౌతికతో, కాతని కి గుర్తి పగండిన వాసనదిత్తి, రాజాక తరింతిలను విను పన్ని వేళము తోడను, ను తిరరాను దిగ్గిమునందలి భాయాంమున శ్రీరాముడు పీఠకై పడు పరికించనమును పీఠి చాలుననుండి విను ఎన్ని వేళము తోడను బోల్పడగిడి. ఆ రెండు వాటకములందు పూర్వభార్యుని వాయకుల కథిమాన ముండెన. నీ వ్యామోహ వాటకమున పూర్వ భార్యపై తిరక్కురము జాతును వాడుకుక. ఇంతే భేదము. ఈమాకు వాక్యములందుగూడ వాక్యకుల యుద్ధాము దెలియబోయినను వాయకజవాక్రిము ప్రతిష్ఠిముగా ప్రక్క నేయింది వాయకుని

యథార్థము చూచుచుండును. ఇదియే వాగ్విరూ సాదృశ్యము. ఈ వ్యామోహ వాటకమున పూర్వభార్యయే దాగనుట సంగతి విచిత్రముగ నుండును. అట్లయ్యి వాటకతిత్తిము చేజగొట్టకుండు ప్రభుమభార్యను పరిత్యజించి కుటుంబరావు తన్ను వివాహమాడ దింపట యగ్రముని కుకుమరముగా యాతనితో వాదించుచు, "తాన కుటుంబరావును వివాహమాడుట తన స్నేహితురాని కార్యము చేయు"యే యునయ్య, నటి గుర్తము ఎరిగికోతకుర జేసినతిర్యాకతి తిరిగి ఆమెముఖ మెల్లు చూడగలననియు, చిగువుకొనిన యాదవాల్కినిలు నీలాగా చేయుదురను నింపటలు కావా"యనియు, కులీల కుటుంబరావుతో వాదించి, యాతని గౌరవావరమును సంపాదించ గల్గును. ఇందుచే నీ పన్ని వేళము బహు క్షుపవన్నమును. చిమత్కారముగను, రసవంతముగను, హాస్య రసకరముగ నుండి, హాస్యవాక్యముగూడ చాలా సరసముగ నిర్వహింపబడినది. ఈ వాక్యములో పశ్చిమ మిది చూడండి కుటుంబరావు కులీలతో నేనుచుచున్నాడో:

కుటుంబరావు: 'నీవు నే నమకోన్న దానికంటె కూడా చాలా శిల్పిముగావీ. నీలో ఇన్ని కుకుడా లున్నవిని ప్రహింపలేక పోయినాను. నీ మాటలు వినేకొద్దీ వాకు నీవిద గౌరవం ఎక్కువవుతు వుంది. నీకంటె కుకుగరత్నాన్ని సంపాదించుకోవడాకే నేను వి వాషమున్నా చేస్తాను. ఎంత అగ్రమున్నా చేస్తాను. వా భార్యతో వాకు స్నేహమేలేదు. పరిణయమే లేదు. నీ వెంత చెప్పినా అటవైపు వాయకన్ను తిరగదు. నీకే వాగితివు. ఏమి వా పరి. వా ప్రార్థన కాలితో తన్నే నావా... నీలో తిప్పులేదు. వాగి తిప్పు... వాకుమాత్రం నీవుకావాలి." అను మాటలు ప్రేక్షకు లాఁచెవితో విని హాస్యమును, మరెయ్యి చెవితో విని జాలియు పొందుగును. కులీలకూడ నానిమటలు విని, వోకవైపునుండి కోపాపహ్యములును, మరెయ్యి వైపునుండి లజ్జయు పొందగలను. ఇదియే ఈ వాటకమున ముఖ్యమైన చిమత్కారము. కులీలగూడ గాలోపల నిప్పుకొనక యుండలేను. ప్రేక్షకులకల్, మరెయ్యి వైపు జాలియు పొంతుండ యుండలేదు. వైకద్యోగ యు తిరగము చిరితి, స్వప్న వాడవర్తిలోని పన్ని వేళములలో వాయకుని కొంక వాయులు జాలిపొందలేదా అట్లే యిక్కడను. కొని ఇక్కడ కథలో వోవిశేషము. పై రెండు వాటకములలో వాయక చివరి యునదని వాయకుని భ్రాంతి. వ్యామోహ వాటకములో పూర్వభార్య కుమి భ్రాంతి. కుటుంబరావుకు పూర్వపు భార్యయు. ప్రస్తుతిము ప్రేమించుభార్యయు వోలేయను చే పై సుదాచురించిన కుటుంబరావు వాయములకు రెండువిధులైన భావములు ప్రేక్షకులకును. వాయకును గల్గుల కలకోము గలిగి ఈ వాటకమున. ఇందు ఇందలి ముఖ్యచిమత్కారము. ఇది యీ వాటకమున నుత్తిమమైన హాస్యమును పుటించుటకు ప్రధానకారణ మైనది. పై కుటుంబరావు వాక్యములే వాటకమున పతాకస్థాన ములు (Dramatic irony)గా తరిగిమించి విచిత్రతవ్యాపకర్యమును గల్గించుచున్నవి ప్రేక్షకులకు. చివరకు కులీలకు కుటుంబ రావుతో "మీరుచేయ్యడం అగ్రముని మీరే ఒప్పుకొంటున్నాను. కొబట్టి తను అగ్రముని ఒప్పుకోవడమే పగం మార్పిడి రాగదం.

కుటుంబరావును కలుసుకొనుటకు దొంగదారిగా చేసిన యువకమలా. వాస్తవములో వాస్తవముగా నున్నది. కుటుంబరావును లొంగదీసుకొని వచ్చుట కిది యొక వై యెత్తు. అంతరి కుటుంబరావు ముగిల యువదశించినదిగా "నేను నా సొంత భార్యతో కౌట్రము చేస్తున్నానుగాని, ఎవరిగాని వాళ్ళ యిష్టంలేకుండా, బలాత్కారంగా లేదనిపిస్తోంది రాలేను. ధృగవ్రత్యంగా నేను ప్రేమించిన కవ్యను వివాహమాడి ముఖతీవనం జగత్తుకున్నాను. నాలో ఏ దోషమున్నూ లేదు. ఐతే పిలిచే గజదొంగిలను మ్యారేజీ చేసుకున్నాము." అని వాంఛముగా చెప్పిన "వాలులో పతాఃస్థానము (Dramatic Irony) ధ్వనించుచున్నది తిర్యాక మ్యారేజీ పద్ధతిలో 'సుగి' అని యుడుబుకమాని 'మా ముగిలేనా' అని లోపలికిపోయి మామెనుమాచి పలకరించి కుటుంబరావును విస్మయము లించును. ఇక్కడ యుగ్యుతిరసమును తావునోరినది. రామయ్య యేమిచూ పెరిగినానివలె "నేను ఈ మధ్య సుబయ్యగా రింటి కెళ్ళి లేను. వెళ్ళంటే ఈ అమ్మాయి అక్కడి నాకు కనిపించి ఉండదు. నిజం తెలిసేది. అంచేతే గావును నుబ్బయ్య ఖాగారయి లేకుండా వచ్చుగా ఉన్నాడు. లేకపోతే కలువంటి ఉండేవాడు" అని అబద్ధమునుకూడి నిజములె రుటాడినాడు. ఇదింతమాచి కుటుంబరావును విస్మయముధిమై రామయ్యకు మతిపోయిందని చెప్పసాగినాడు. యధార్థమున కొనినకే మతిభ్రాంతి గల్గినది. తిర్యాక వెంటనే పారిజాతము కుటుంబరా వింటికే వచ్చి ముగిల తన స్నేహితురాలని చెప్పగా పరిధు విత్తరణయి, "వాటినిదీసే. నేను నిద్రవోతున్నావా, మేలకొన్నావా? పారిజాతం కొను ముగిల లంటాడు రామయ్య. ఈ మెరికొ వచ్చి తానే విసే. పారిజాతం. ఓ. ఎ. అని అంటుంది. వీళ్ళ మాటల ధోండిమాస్తే అలాగేఉంది. రెజిమిరాఫీసులోను, తనపేరు ముగిల నీ యిచ్చింది. నన్నేమన్నా పేరాకోలిం పట్టిస్తున్నదా, లేకపోతే ఇచ్చిరిచ్చిరూ ఒకటేవా." అని కుటుంబరా వాస్తవ్యుడగును. ఈ యుగ్యుతిరస మనమర్యసంధిలో చక్కగ కుదిరిపోయినచోవాటకలక్షణముగా సమన్వయంపంపదేసిది. మరియు, కుటుంబరావు "ఇదిమిటో, ఇదింత నా కేమి అసంకృతంలేను" అంటాడు. అంగులకు రామయ్య "అమ్మా వుగా, నాకు మతిపోయింది, చిత్రిచాంచల్యం, అని ఇంచాకొ. అదీ, ఆ బాధలే" అని మాట ఒప్పుగించును... ఇంతలో సుబ్బయ్య వచ్చి యాశ్చర్యరసమును పూర్తచేయును. అప్పుడు పారిజాతము సుబ్బయ్యతో "నే నిక్కడనే మద్రాసులో ఉన్నాను మామయ్య! నా జాబులు మా నాన్న! రెండుమాడు చెరలేను. అంచేత ఖంగారు పట్టట్లున్నాను." అని సమర్థించి జవాబుచెప్పను. అప్పుడు కుటుంబరావు తనలో "ఈ విధే విసే. పారిజాతం. నీ విన్నాట్లు పారిజాత వసుకుంటావచ్చిన నా భార్య ముగిలే" అనుకొని (Comedy of Errors) లాగాను, కౌట్రాల్లోదయములో మాయరంభా, సత్యంధిల పీఠికలను భావించాడు. కొని యిక్కడ యొక్కటె రూపములో నిద్దరు కృత్తులు లేరు కొని, యొకటే కృత్తి రెండుపేర్లతో కన్యవారిందినది. అందులో నోకపేరు గలకృత్తి ముడ్యుగరూపి నుంకుటచే నిద్దగు కృత్తులు గూడ తియ్యారెవారనే చెప్పరవ్వుచును. ఇది యీ నాటక

మ ద నో త్ర వ మ్

శ్రీ ఆచార్య పోమనుందర్

నాంది :

అనువి బ్రతుకున పూచెను,
కోమల మోదోత్సవాల కుండకునునునుల్;
నీమలు, కోవలు, కొండలు—
నీనుతపు మిసిమి మీరి శ్రీల వెలార్చెన్ !
అత్రూంకురిమ్ము లందాశ లన్నిటి కోసి,
నేసి కోకిల మదే కూసె నేమ !
గ్రీష్మాగతాతవశ్రీ విహంగముచే
నెలదేనె నెలయేగు లిసిరె నేమ !
పొయల్కుండ దు వంచు పూ చెక్కిలివొక్కి
వలపించి పూకించె భ్రమరి నేమ !
కెరిలిరాకూన్ నంబడించెను కీర
వాణీ మమూరి రవాలు నేమ !
సాగవలూగు పూలు, చక్కలు, తాపూలు,
పులుగుమూక రొదలు పొగగు శేలు,
వొలటూలు వడలు, వలిసపు కెరిటాలు,
నోట గుబుగుహోగు నోచె నేమ !
అడవులు, పచ్చికబీడులు,
నోకపుల మార్చిన విధాన నోచెను; నలపులే
ముడిచిన పూ పడతులవలె
ఎకవలె కిపురించె పల్లవి తరువులకున్.

కా లా త్మ :

నన ననంత మధుర స్వోన్న
భవన బంధనములు వీడ;
జననాశ్రములై ఉరికెను—
యువజన వృద్ధయములు !
జ్యోత్స్నా పూకేతయామిని,
హహోత్సాహ పిక కామిని,
రెనతుండిల మైన వసుం
ధర రాగోదయ మామని !
జాగునగు నేడె రండు,
మోగను కోకిల కాపాళి !

మీకారణే సరిగింది—
తేనకొలను లిగుననే ము !

ప్రపూత కిరణాదిత్య ము
భోగయ భాగ్యము లయిరె—
సువాగని కృపాపాలు
కాపాక నమింప మాయె !

రండు రండు నగులారా—
గండుతుమ్మెద మ్రోతిగ !
లెండు లెండు జీవన స్వ
పల్లి రండు కాల మిదే !

కవి :

ఇదే ఖుషువు మనీయ రన
వృద్ధి పొంగించేడి;
ఇదే ఖుషువు పికవ్యామి
ఎన కదిలించేడి;
ఇదే లలిత సంగీతో
గృహముల సంపేడి;
ఇదే లసన కపితా
వాహిని పొంగించేడి;
ఇదే మధుర మధుహావము—
ఇదే వృద్ధయ సంకాశము—
ఇదే మధుకర స్వనము—
ఇదే మరెంద నెనమ్మా—
ఇప్పుడే నే నాపింతు
జీవన సంగీతము !
బ్రహ్మచంద స్వరూప
నహోదరస్వమ్ము !
ఒహో నదనదేవా ! నై
కొడుము పాగతమ్ము !
ఓ వన గుబుతు రాజా !
వృద్ధయాంబలి గోడుముఖ

ఇదే నునికి కానుని—
కాముని కోలాహలము;
ఇదే ఉనికి కోమల
జులారంగాళిరవము;
ఈ నధుమానప్తి—యెడ న
సందుల నెల విందు;
మౌపు చెలియ వధురాధర
రాగ రేఖ కందు;
ఇదే ఋతువు మదీయ గన
హృది సొంగించి;
ఇదే ఋతువు పికస్వామి
ఎడ కడలించేది!

చాతరం :

నీల విలయకాల మిప్పుడే నోనన ?
చల్లతనమునాయీ—ఉల్లమాన్పు ?
ఇది వసంతఋతువు ఏగుడెంచెను బోలు.
నాడు హృదికి నమరనాద మగుచు !
చలుల సీహార హార వంచయము కేల—
గగన గళనీనులో తారకాళి మెలసె—
జలద మాలిక లలవోక చదల కదల—
వెతల పోకాన్పు నవతిటిల్లతలు మెలసి !
దేహ మడలించుకొనను నంజేహవార్ధి
గళము వికసించబోదు ముగళము రాదు;
శ్వాస వసూహములు రేగె; ఛాత్రి రాలె—
పిగళముల కాపాళుల చెప్పురేగ !
విలయ మిదియె, మృత్యువిన్యాస మిద్దయె—
చలన మణచు క్రూరనమయ మిదియె !
కొండగుహ మారి కొనరాణమునైన
నిల్చుకొండు నృప్తీనియతి కలగి !!

పికస్వామి :

మన బ్రతుకుల కిది హాళి !
మన తెలపుల కిది మోళి !!
వలపుల తోలకరి పాటలు...
చెలిమి మిటాకలె తోటలు;
కోరిక తలిర కు విందు—నేడే నాడు;
భారములు తోలంగు చూయి నేడే నీకు !

మరద మవిరళ భారా—
న్నపిత స్వాదు విహారి !
రావె నభ—నధుసాయీ;
హసంత సురభిళము తేవె !
రావె నభ—చుధుసాయీ !
మత్తస్వాంత చకోరి !!

వికచ గళధ్వజ నన్నాదముల—
క్రకట మధుగళ విన్యాసము—
నను పొంచినవె మనోహరి !
నిగళిత గళ మధుహారి !
విచలిత శృంగుల మనోజ మన్వీరి;
ప్రసరిత కోమల గాన నరవ్యతి !
కొనరి కొనరి కోరిక నెత్తాపులు—
వినరి వినరి విసిపిందిన నపురలు;
ఎలమాపులు చివురిందిన గనగన
లెనాగా ప్రియులారా రావె !
మన కలపుల కిదె మోళి !
మన బ్రతుకుల కిదె హాళి !!

ప్రసవమంజరి :

మధుర మధుర మరందా—నిపుడే జేనే !
విధుల విహదాలగాడు—తెపుడూ రావె !
మన్మథ మధుధురీ—రావె !
విన్యో శుభకరీ—తేవె !
రావె, రావె — మధుకరీ !
తేవె, తేవె — శుభకరీ !
హాపుల నోనరల మనసు—దోబూచలా జనో ?
తెపుల ఒత్తిడితోయెడ—మైరేయము మర గనో ?
కొడగాలి ఈడుకలో—డడమతనం హెచ్చెనే !
చేడియ మోడగనీదల—రాగరము పంచెనే !
రావె, రావె — ప్రియంకరీ !
తేవె, తేవె—శుభంకరీ !!

మధుప్రథం :

చల్లని తెల్ల వెన్నెల సోకిన కణయాశాధ మై—
చల్లవపాణులు హారతులిద్విర్విచిత్ర నైబకముల !
మత్తువాననల నగణమృగ దే రాభామాధనము—
కుత్తికనిండా తేనె పోసివది కోమలి చుట్టలము;

చలిత వరోవర శరంగముఁ ముద్దిడను పంకజములు—
మాయ పవన విచుల చెంగెనెను మృగమదంకములు;
కలనాదమ్ము ఎనాగలతో తోటయెనలె పూకించెన్.
వలవంతలక్ష్మోర్వరులమరిపముల తరిమెను సురభిశముల్.

గులాబీ :

ఓహీఁపుగాలి తోతెంచి శకుఁ ఁగు
చిక్క విడదీసి ముస్తాబు చేయుచుండె;
కాని యిపుడే నా హృదయాన భీతి
క్రమ్ముకొనుచుండె పెనుచిహదమ్ము భరి!
ఎడలో గునగున లేవో
ముఁమిఁలెన్ నోచి, ముగ్ధమోహన కాంతుల్
వివళించుచున్న గీతిగ
చెనరెను భవిష్యః ధులుః చేతనకాంతల్ !
అదె మనోహరమార్గవ హాసశీఖ,
అదయె హేమంత కామినీ హృదయగీత;
అదయె శృంగారీ పావ్యనంపన కనాలు
హట కిమ్మనఁ జ్యోగాట నాటకమ్ము!

కవి :

హరణ వనవనంతి మనీ —
అగుఁడెంచెనే!
నిగులు విగుల కమ్మ లెత్తి—
మరులు గొల్లెనే!

ఒహో రంకు పథికలార—
అహో రంకు భ్రమకలార
రహో వనాంతర నీమఁ
సుహానముఁ నేగకొండు!

త్రపాచ్యుద వీడి పిలిచె
పిడి నివ్వనములు!
శ్రపాచరడు నవోత్పలివి
కపోలముఁ గీరెన్!

లోకము నవ్యాలోకవ
రనకావ్యమ్మాయెన్!
తరణి హృదయోద్యోము
కదా పురిమాయెన్.

హరణ, అచ్చరణ—పుడివి
పరువు లెత్తివాలో?

నగులు విగహాల్లాలు—కద
తెర్చి నిచ్చినారో!

నకల జగజ్జ్యూత—
వికల హృదయ మేల, లెండు!
అదే మదకు డవతరించె
నోహో విరులాగ రండు:

పలిత ప్రితి :

చిరశరానంద సుఖమయ స్వహానీది
శిశిరమే నాకు హృదయ వాంఛిత ముదితము!
మాఘ ఛాలుణ మాస సంజనితహాస
మృగల శృంగార శృంగు మిథునములకీ!,
నాకు ముక్తి నొనగి, చేకూర్చి శాఖ్యమ్ము
బాధలేని బ్రహ్మకాబట లొనగి;
నాన రీతి జీవనానంద యాత్రలో
మనసు వెలుగజేయు మమరి త్రేంచి!

మయూరి :

జనంత విలాస హేళి—
పానంత విలాస వేళి!
హాసస్సముఖ విహార్—
హాసస్సరీచి సంఘోళి!
హాసిత హృదయ విభావరి—
చలత్ చలిత మానవభ్రమరీ!
రండు, రండు—శారీ, కీరీ!
తెండు విలసిత సుమారీన్.

విధుగ విలాసము వలగు తెండు!
మధుమాన విలాస సురాళినీ.

మాకందం :

ఇదె వనంతి మిదె సుఖాంత
విపుల హాస సుషణమ్!
ఇదే వ్యన్న మిదే వ్యర్త
సుఖాన్తేషు ప్రేమదమ్!
ఇదె వనంతి మిదె శృంగార
శృంగిత హాసరామ్;
ఇదె ప్రేమానంద మిదె విహార
మిదె మరంద నాట్యమ్!
ఇదె నోకుఁ బృంహవన
మిదే ప్రణయరాజ్యమ్!

ఇదే రాధాకథాని హృద
యొప్పిన నవతేజమ్!

ఇదే రసాల మిదే సుమత
మిదే మరంద పారమ్;
ఇదే సుమార మిదే చకోర
మిదే ధండి లాన్యమ్!

మాధవి :

విహసిగ వసంత తరుణ యామిని —
చుంబిత పూకిత రాగ తరంగిణి!
విపుల శరీరుళ భావ తటస్థాని —
శుద్ధ విహాయన వీధి విహారిణి!

నేటి కేయి రావోయీ, నఖా-శుభకరా!
రాగరసము చిందితి నోయీ-శుభంకరా!
నోట విడిది క్రేముడినో కై నే సినిరా —
పాటల గంధిని యొక్క బాయము దాచితరా!

రాగలత :

ఈ ముని మా పున —
నా కనుపావల —
ముసుగుకొను నెవో రూపములు;
పాయని కలపుల —
తీయని గొంతులు —
మాసుగుకొను నెవో కోరికలు;
తీయని మాపు —
ఏవో రూపులు —
వలపుల తీవల కరికలు;
పాటల పాయలు —
నోటల మాయలు —
ముసుగుకొను నెవో చోద్యములు;
శ్రుతి గుండెలు —
హృత్తిన మంటలు —
ఈముని మాపుల ముసుగుకొనెన్;
ఈ మునిమాపున —
ఆమని రాగము —
మూగను నీరద శక్తిముగా;
తామర కొలనులు —
మూగిన పాంసలు —

లేసిన భావ పరంపరలు;
పూసిన కొమ్మ —
కలపుల చిమ్ముము —
తాగను కోర్కెల కీరములు;
కగళ పుతనుగు —
లగళోదయములు —
సుగుచిర హాసనుమూఖములు;
తలిగు జొంపములు —
వలపు తొందరలు —
శిలిన హాసముల బర పెన్;
ఈ ముని మాపు —
ఆమని తూపులు —
తా రానివహము తో చెన్;
ఈ మునిమాపున —
జీవన యామిని —
కనుసైగ లెవో చూ పెన్;
ఈ మునిమాపున —
నాముని వాకట —
మదన వి నోహర న్యందనముల్!

రసాలం :

మనన వీకాంబోగ్నివ స్థూ
ర్జ్విములైనివి భూరుహాల్;
నో చెలోకము సర్వమున
మనవిజయ భేరి నాదముల్;
ఈసును లాస్యచ్చరణ చారణ
ప్రణయ లాతూ రక్తిహల్;
జనములే—కవనములుగా
సును కనుని భవనములై;
కోనులీ జనకపోలమ్యుగ
సింహార రాగ పరాగమై;
మృగు మృదంగ ధ్వను గతులకు,
కాపాడుల కలన ద కళలకు,
గుంకభీ పటహాది ధ్వని శ్రీ
కలన్వన మంజునికన్య గానమై;
అ శాంక మధుర తరంగమై...
వీకాంత లలిత లవంగమై...

అశోకం :

ఉల్లములు నంపుల్లమై, లో
కిమ్ము లానందామృతములై;
జీవములె నంజీవ కొతుక
భావనా నమ్మోద తుందిల
సొంద సొరభమై; రుది
రానవాంజలులై; మనోరుతి
హర రసిత మంజరులై;
అభయ ముద్రాకలితమై;
ఈసుమోగ్నిహోజ్వలమై; శో
భారామమై! సొందర్యమై!

చంపరం :

జాధుర జాధురనికర
గాన రుగళకు సోగయు —
నవనవోన్మిషిత పసూనాళి నాట్యమై!
నవిత మకరంద రస శీకర విలాసమై;
ప్రవిమల స్నిగ్ధతర
ప్రణయ స్వరూపమై;
ఘోషవతి కలనాద మానసామృతమాయె!
నా బ్రతుకు పరిమళించినది నీ దయవలన —
వేడుకొందును మదన దేవా!...నీ కీర్తి
పాకొందును వసంతాన!...రాగన
వార్షిధుల తేలియాడెద సంతసాన ||

మధుప్రవతం :

తనతన ప్రవర్ధితము —
సుఖస్ఫూర్తి శుభప్రదము —
ఉద్యాన వనాంతరాత్మ
చిగిలెన్ శోభితము!
తనతన తరణి కిరణ నివహ
కడుష్ట పరిచుంబితము;
సరోదవాద్యుని హరము;
ఇంద్ర చాప యష్టి భాతి
సముద్విగ్న మానసము —
ఫలకీత నవమాలికా
లతాకడుగుము సోలెను;
పుష్పరజమి దుమారమై
ముకుళిత వికుళముల చేరి;

వల్లవ ప్రకాశాధర
కణకామణి నివాస
కలిగి చర్చకీ ద్వారము —
జలధరానద్యశమాయె!
ఆర్ద్రీకృత గిరి నామృత
లందు చేరి మార్దవమున —
పటవాన చూర్ణ సంకమాయె!

విరహిణి :

చుక్కలు త్రావిన కన్నీరా? మది
కెక్కడి దీ యిరు లత్తగువు?
ఆశల మోపిన ఆకనమా? ఇం
దేల దురాగత మ్మాశయము?
భూజము లెత్తిన ధ్వజములూ?
మనసిక చాప నిబద్ధములూ?
లలిత శుభప్రద రుచిరములూ? నవ
లేల వాదయము! చీల్చెడివి?
జేబుల పాటల పొదరిండ్లా? ఇం
దీబల మ్రోగలె వినిపించెన్!
ఫన్నాడి గేపిన దుమారమా? ఇం
దేల విషద్రవ మెలికెడివి?

కవి :

ఈ మదన సంరంభ మీ హాహోగ్యము;
ఇటులనే యిటులనే సాగించుకొనుము;
ఈ పురాణగతి కథయము లీయనోయి—
ఈ వసుంధరకు మంగళము కూర్చుము దేవ!
కథురాంధతమఃపటలి దూరీకృతములే బానిర్వి
మరల మరల నాగృహంగణద్వారము తెరవనిమ్ము!
బాధా సంకుభిత కవిత హాహాయధన్వరూపాల
వ్యర్థ మ్ముగరించి సుఖ శాంతు లిమ్ము వనంగమా.
విగతి మోహ నాశా! నవజగతి నంకాశా!
దరవాసితాశా! మరుడ! ఉన్నతుడ! శ్రీకరుడ!
ప్రత్యేక విశేషరుడ! సొందర్య స్వరూపుడ!
రారమ్మా దేవా! ఈ ననుమతి పాలింపుమీయ!!

భరతవాక్యం :

ప్రభాంతిలోకవమ్మవమ్మ-ప్రభాంతి మనోహారి సుమ్మ
నేడె లెమ్మ, నేడె లెమ్మ-కాంతి రేఖకనుము, గనుము
ఇదె జీవన మహానంద సుఖసంపద చేకొనుమా!
ఈ వసంత షష్ఠాంత్రవమి ఓరకాంతి ప్రసాదసమ్మ.

ప్రపంచంలో బ్రిటిష్ రాజ్యాంగముకంటే “వాయువ్య” రాజ్యాంగం. అలా అన్నంతమాత్రం, బ్రిటిష్ ప్రజలకు రాజ్యాంగ జాలమాత్రం లేదని అవదించానీ, అలా అనడానికి చరిత్రకథనం కానీ కష్టతీర్పు. అప్పుడప్పుడు పార్లమెంటులోనూ, బ్రిటిష్ రాజు చేత అమోదించబడిన, మహాస్వాతింత్రీ ప్రవావకత్రం (Magna carta 1215); హక్కులకత్రం; (The Petition of Rights-1628); హేబియస్ కొర్పస్ చట్టం; (The habeas corpus Act-

1679); ఆంగ్లజాతి స్వాతంత్ర్యశాసనము; మూలకాంక్ష పిదప అంతటి ప్రధానమైనదిగా రిజర్వ్ చేయబడినది (1688-1689; ఆంగ్ల రాజ్యాంగము, 1701-1702 వంతు) ఎన్నో అంతరాళాలను, ఉపసవాలను ఎదుర్కొని అభివృద్ధిచెయ్యబడిన కేబిన్ట్ ప్రభుత్వపద్ధతి; జాన్ బెర్ కీఫ్ ను జనరల్ వారెంటు ద్వారా ఆరెస్టు చేసినపుడు అలాంటి వారెంటు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యశాసన విరుద్ధమని కొద్ది ఇచ్చిన తీర్పులు, 1882 పార్లమెంటు ప్రాతినిధ్యానికి సంబంధించిన ప్రశ్నను సంస్కరణల ద్వారా; రహస్యపుతాళికి చట్టం; ఇత్యాదిచట్టాలు, ఆనవాయితీలు, సంప్రదాగాలు, ఇతన్నీ కలిపి బ్రిటిష్ రాజ్యాంగం యావం బాబ్బుతూ, వాటిద్వారా నేటి ఆంగ్లప్రభుత్వం పరిపాలింపబడుతున్నదిని మనం గుర్తించాలి.

బ్రిటిష్ రాజ్యాంగముకే లిఖితపూర్వకంగాని రాజ్యాంగం. మిగతా అమెరికన్, స్వీస్, కెనడియన్, బెల్జి, సోవియట్, ఫ్రెంచి, ఆస్ట్రేలియన్ యిత్యాది రాజ్యాంగాలు లిఖితపూర్వకాలు. సమగ్రము ప్రతిపాదించి ఆమోదించబడు ఏ రాజ్యాంగంలో మిక్కిలి కష్టపాద్యమూ, అలాంటి వానిని రిజిడ్ రాజ్యాంగమనీ; సవరణలు ప్రతిపాదించి ములభిపాత్యంగా ఆమోదించు ఏటున్న దానిని ఫ్లెక్సిబిల్ రాజ్యాంగమని అంటారు. అమెరికన్ రాజ్యాంగం రిజిడ్; బ్రిటిష్ స్వీస్, భారత రాజ్యాంగాలు ఫ్లెక్సిబిల్. రాజ్యపరిపాలనాధికారం కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య ఏ రాజ్యాంగం ప్రకారం పంపకమై విభజింపబడునో. అట్టిదాన్ని ఫెడరల్ రాజ్యాంగమనీ, రాజ్యాంగకారముల ఒకే ఒక కేంద్రప్రభుత్వం మాస్తాల్లో వుంటే, అలాంటి దానిని యూనిటరీ రాజ్యాంగమని అంటారు. అమెరికా, సోవియట్ రష్యా, స్వీట్జర్లాండ్, కెనడా, ఆస్ట్రేలియా యిత్యాది దేశాలలో ఫెడరల్ రాజ్యాంగంపద్ధతి అమల్లో వుంది. బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, ఇండియా వంటి దేశాల్లో యూనిటరీ రాజ్యాంగం అమల్లో వుంది. అయితే, కొంతమంది రాజ్యాంగవిప్రులు, మన రాజ్యాంగం గానీ, ఫెడరల్ రాజ్యాంగమని అంటారు. ఈ విషయంలో భేదాభిప్రాయాలున్నాయి.

నవభారత రాజ్యాంగం లిఖితపూర్వకమైనది; సవరణలు ప్రతిపాదించి ఆమోదించబడుటకు ములభిపాత్యమైనది; రాజ్యాంగం ప్రకారం కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య అధికార పంపిణీ జరిగి కష్టపటికీ, మన రాజ్యానికి (State) ఇండియన్ యూనియన్ అను నామకరణం చేయబడినట్లు, మనది తప్పకుండా యూనిటరీ రాజ్యాంగమే. మన రాజ్యాంగంలో ప్రతిపాదించబడిన ఏ స్త్రీయైనా స్వయం పరిపాలనాధికారం భాయమాత్రమే. దేశానికి సంబంధించిన వర్త్యాధికారం కేంద్రప్రభుత్వంలో కేంద్రీకృతమై వుండడమే, దీనికి కారణం.

ప్రస్తావన

నవభారత రాజ్యాంగ చట్టం, ప్రస్తావనలో ప్రారంభించబడింది. ఈ ప్రస్తావన రాజ్యాంగవిద్వాంస భావానూ, వాంఛలను, సాధించదలచిన లక్ష్యాలను స్పష్టపరచింది. "భారత ప్రజలకు మేము, ఇండియాను సర్వశక్తి సర్వశక్తి ప్రభుత్వం తీర్చిదిద్దగా నెలకొల్పాము; పౌరులందరికీ ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ, న్యాయాన్ని; భావ, భావత్రుకటన, విశ్వాస, మన

ప్రాప్తా స్వాతంత్ర్యం; సమానమగు అవకాశ ప్రతిపత్తులను చేకూర్చుటకునూ; పౌరులందరినూ వ్యక్తిగతంగానూ, జాతి విశ్వతన అభివృద్ధి చేయుటకీ సాధారణాన్ని పెంపొందించుటకీ తీర్చానించుకొని, 1949 నవంబరు 26-న తేదీన ఈ రాజ్యాంగ పరిపత్తులూ ఇందుమూలంగా ఈ రాజ్యాంగాన్ని ఆమోదించి, కావనం చేసి స్వీకరించాం." ఈ ప్రస్తావన రాజ్యాంగములోని నాలుగు ప్రధాన లక్ష్యాలను వివరించుతోంది.

1. అంతర్గత, బహిర్గత స్వాతంత్ర్యములను కలిగిన సర్వశక్తి సర్వశక్తి రాజ్యమై, ఇండియన్ యూనియన్ ఉండాలి. (Sovereign)
2. దేశమందు ప్రజాశక్తి ప్రభుత్వం నెలకొల్పబడాలి.
3. తంజి పారితోష్యంగా వచ్చే రాజరీకం గాక, ప్రజలచే ఈ ప్రజాప్రతినిధులచే ఎన్నుకోబడిన వ్యక్తియే భారత రిపబ్లికను అధిపతిగా వుండాలి.
4. వ్యక్తిగతంగానూ, జాతి విశ్వమునూ పటిష్ఠం చేసేటందుకు వ్యక్తులమధ్య సాధారణాన్ని నెలకొల్పాలని, రాజ్యాంగము నిర్దేశించింది.

పౌర స్వత్వం

భారత రాజ్యాంగంలో అత్యంత ప్రధానమైన భాగాలలో ప్రాథమిక హక్కులు (Fundamental Rights) సంబంధించిన భాగం ఒకటి. తన హక్కులను గూర్చి విశదీకరించిన యీ భాగం ప్రతి పౌరుడు నిగపమానమున శిక్షాపత్తులను కేంద్రీకరించాలి. రాజ్యానికి (State), వ్యక్తికీ మధ్యమండే సంబంధాంశవ్యయం; ప్రభుత్వాధికారి వ్యక్తిస్వచ్ఛమైనదయ్యుం; ఇత్యాది విషయాలు అత్యంత ప్రధానమైనవి. ప్రభుత్వం ఏ పౌరుని విషయంలోనూ జాతి, మత, మత, లింగభేద, జన్మస్థానాలు కారణంగా, లేక వాటిలో దేని కారణంగానైనా, యెలాంటి వివక్షతను యాచూకడనీ, రాజ్యాంగముందలి 15-వ నూత్రం స్పష్టపరచింది. వాక్, సభా, మత, ప్రార్థనా, అంతరంగిక, పత్రికా స్వాతంత్ర్యాలను పౌరులకు రాజ్యాంగం గ్యారంటీ చేసింది. అయితే, ఈ హక్కులను రాజ్యభిద్రులకు భంగం వాటిల్లనంతవరకే, పౌరులు కలిగివుంటారు. ప్రభుత్వాధికారానికి, స్వేచ్ఛకీ మధ్య, విరంతరం ఘర్షణవుంటూ వుంటుంది. ప్రభుత్వం అనపాతీసు, రక్షణలబాల ద్వారా అత్యంత విశాలము, శక్తింంతమున అధికారాన్ని చలాయించుచు గాబట్టి, అలాంటి అధికారంబారినండి వ్యక్తి స్వేచ్ఛని రక్షింపవలసిన అత్యంత ఎల ప్రభుత్వం వుంటుంది. ఈ విషయరక్షణను పౌరునికి కల్పించుటే, ప్రాథమిక హక్కుల రాజ్యత.

మనదేశంలో తరతరాలనుండి కొంతమంది వ్యక్తులు, అంటరానివాడగా, అసమతులగా, పరిగళించబడారు. వారిని సంఘదూరులుగా చేయడం జరిగింది. వారికి కనీసము సాంఘిక న్యాయంకూడా ప్రసాదించబడలేదు. అలాంటివారికి, మన రాజ్యాంగం సాంఘిక న్యాయం కలుగజేయ సంకల్పించింది. ఈ విషయం, ప్రస్తావనలో స్పష్టీకరింపబడింది. ఏ పౌరుని కూడా, జాతి, మత, లింగ కారణంగా మరలలో, పట్టిక వర్గాలలో, వివేదపల్లాలలో,

ప్రవేశించేందుకు ఎక్కిరించిన వుండరాదనీ, బట్టిక భావులు, చెరువులు, బావివాటిలు, సమావేశాలు, మన్ననవాటిని ప్రతి పాదకు వుండొగించుటకు హక్కున్నదనీ, చాటి చెప్పింది. తిరతరాలుగా, కులకర్తల, అప్పగింపు, అధిక, అధమ, కులములనే క్లుప్తంగాంటే పాంథిక దురాచారాల, తిక్కున కర్తవ్యము, ప్రధానంగా హరిజనుల అసంఖ్యాక కష్టపడకు సురక్షాను, అంగుల, అట్టకలపండి, వారికి తప్పించేందుకు, రాజ్యాంగం పాంథిక వ్యాపారాన్ని పర్యవేక్షించాదనింది. కృత్రికారాన్ని బాధివ్యమును, కృత్రికలను సాధారణాన్ని పెంపొందించుట అనే ఉద్దేశ్యముతో. రాజ్యాంగం కలగజేయదలచిన పాంథిక వ్యాపారం అనుగుణంగానేవుంది.

కృత్రిక, ప్రైవేటు ఆస్తిని కలిగి వుండరాదనీ, ఆస్తిని ఆరించరాదనీ, అవ్యాక్తాంతం చెయరాదనీ, రాజ్యాంగం హక్కునిచ్చింది. ఒక వేళ, ప్రజామోక్షమున దృష్టి, ప్రభుత్వం కృత్రికతను ప్రైవేటు ఆస్తిని, స్వాధీనం చేసికొన్నప్పుడు, అవ్యాక్తి, నవసరికానివి, పుకాయవాదాన్ని కాపించింది. కృత్రికలను అమృతం, బట్టికాకీరింటి నిర్బంధ ప్రాధికారపుధతులు విచ్ఛిన్నంపడాయి. అలాగే, అప్పగింపు విచ్ఛిన్నంపడెడిది.

రాజ్యాంగం యీ ప్రాథమిక హక్కులను గ్యారంటీ చేసినప్పుడు, వాటిని కృత్రిక, సంస్థగానీ, ప్రభుత్వంగానీ, అవకాశించేందుకు లేదా అనుబంధ విరాళించినప్పుడు, ఆ ప్రాథమిక హక్కులను అమలుజరుపుటకు, ముఖ్యంగా, ప్రాజెక్టులంటి ఉన్నత వ్యాపారవాదాలకు అధికారమివ్వబడింది. కృత్రికలు, సంస్థలు ప్రభుత్వం వాటిని పరిపాలనాహక్కులను, కృత్రికంగా ప్రవర్తించినప్పుడు హామీలు కల్పించి, హామీలు. ప్రాజెక్టులను, కొవ్వొత్తం, పెరియోరారి, అనుబంధ రిజల్యూషన్ వాటిని కృత్రికలో దానానే రాజ్యాంగం తమకు భీదించిన హక్కును సాధించినప్పుడు, ఈ రిజల్యూషన్లోనూ, హామీలు కల్పించినప్పుడు కృత్రిక కేసుని పరిశీలించు ఉక్కు కనబడాలంటేది. ఈ రిజల్యూషన్ ల్యాబ్ భవలో "కృత్రిక రిపీషన్" అని అర్థం. కే. 1680-1885 వరకూ, ఇంగ్లండు వారింపిన రెండవ ఛార్టరు. ఏకాంతం చూపించుట, చింతించినప్పుడల్లా యింపలేని కృత్రికలైన వొంగకములు బహుమించి కేలో వుంచుకుంటున్నట్లు. కృత్రిక కృత్రిక కేసులను రాజకీయ పరిశీలించుట రిజల్యూషన్ 1479 లో కేవలము వార్షికము ఈ చట్టాన్ని ఆమోదించింది. దీని ప్రకారం. ఏ కృత్రిక విచారణలేకుండా అక్రమంగా కేలులోవుంచుట చట్టవిరుద్ధం. ఎట్టి ఆశ్రితం చెయకుండా. కృత్రికలు, వారు చేసిన కేసుల్ని విచారించి తీర్మానమొనరు కృత్రిక యెగుల హామీలపరచాలి. ప్రభుత్వం, ఈ ప్రభుత్వద్య గుణ, సేవాపరగానీ, తీర్మానలేకుండా ఏ కృత్రిక, కేలో వుంచితే కురిత ప్రయోగించగలదు. అలాంటి కృత్రిక మేపి కేసును త్వరగా కృత్రికమును విచారణ తప్పుటయే దీని వుద్దేశ్యం.

ప్రభుత్వం తన అధికార పరిమితులను హద్దువారి, వ్యాపారము ప్రవర్తించుచు, యింకా ఆ హద్దులను దాటి, యందుకు సాగిపోకుండా అధునిక కృత్రిక అదేగాని "ప్రామా

మానవుని బాధ....

కుప్తరంగము

కుప్తము భయంకరమైన వ్యాధియని చాలా కాలముగా ప్రపంచ మెరిగినది. విశేష సంబంధ అనభవము కల్గిన ఆంతు వ్యాధి అనభవము. అది మెల్లగా ప్రబలుచున్నది. మంచి యోచనలో చక్కని జైషమువల్ల వాటిని ఖండించవచ్చును.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి అనవాలు దేహమును ముఖ్యముగా చేతులపై ఏర్పడును. చిన్నచిన్న కురుపులు లేక పాడలు, ఇవి ముక్కునందును, మోచేలియందును. నోడలలోను యేర్పడును. పిదప దేహమంతయు పలుకొనును. కురుపులు పెద్ద పుండుగా మారును. కుప్తము పరిమలముగా పీడించును. అంగుల నరములు ఆ వ్యాధిలోనే తన కేంద్రని పోగొట్టుకొనును. పాడుపు బాధ కూడా యేర్పడవచ్చును.

కుప్తసంబంధము :—దేహముపై ఎర్రని కర్మముగల పాడలు, చర్మము యేర్పడుట, పాడుపు, బాధ, గజ్జి, మొదలైనవి. నరములసంబంధము—పాడలుగల మోటలో తిమరు కలుపుట, దురీసగు సర్వ అవయవములందు వ్యాపించి రక్తమునందు కలిసి ముక్కు కలుగజేయుట, నూటిలో పాడిచినను బాధ కనబడుకుంటుట, చేతి చేలు ముడుచుకొనుట. ముక్కు బంధములు మొదలైనవి. అస్థి సంబంధము—పాడుమునగు పల్లపు పుండు యేర్పడుట, కాలు చేతులు ప్రేమితులు, చూచువారికి విసుగు కెందునట్లు మరీకొన్ని బాధలు గలుగుతాయి.

కుప్తమునకు అనేక జైషములు తయారు చేయబడినవి. ఇంకను తయారు చేయుటకు ప్రయోసపడుచున్నాయి. పూర్వముననే హిందూచేయున మాత్రము సిద్ధి అయ్యెదది భాగమున కుప్తరంగమునకు జైషము కనిపెట్టబడి జయమునొసంగుచు వచ్చుచున్నది. బిల్లలో మా యొక్క "మేల్ మాయల్ మందు" విక్రీణి శ్రేష్టమైనదనుట ప్రపంచమునకు విశిషమే. ఏలయున, చాలా పశోరధనలచేసి పూర్తిగా కుప్తరంగ వివారణమునకు వేనిని ప్రధానముగా వాడుచున్నా అటువంటి శ్రేష్టమైన మార్కెటు కర్తలలో పిద అయ్యెదది భాగమునకుసరించి మాయొక్క "మేల్ మాయల్ మందు" తయారుచేయబడుచున్నది. ఈకలివ్యాధి కల్ల బాధపడు మానవులు మా "మేల్ మాయల్ మందు" సేవించి బాగుపడి భగవత్ కృపకు పాత్రులగుదురుగాక.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి
మేల్ మాయల్ మందు
ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుఫర్లగ వివారి.

వివరములకు వ్రాయండి :—
కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్య అండ్ సన్సు
5/22-మేల్ మాయల్, (వయా) కాళ్యాణి. (N.A. Dt.)

పల్లె పడుతులు

౧౭౧ నంబ

లోక సభా విశ్వాసాన్ని మారగొని, ఆ సభకు రాష్ట్రక కలిగివున్న మంత్రాంగం కేబిటి, ప్రతి విషయంలోను కేంద్ర మంత్రాంగం యొక్క సలహాను అనుసరించాలి. మంత్రాంగ నిర్ణయాలతో ఏకీభవించలేకపోతే, పదవినుండి బయటకే రావాలి.

ఉపరాష్ట్రపతిని, పార్లమెంటులోని ఉభయ సభలూ, ఒకే సమావేశంలోకూడే, సింగిల్ ట్రాన్స్ ఫర్ బుల్ ఓటు ద్వారా, దామాషా ప్రాతినిధ్యం ప్రకారం ఎన్నుకొంటారు. మంగంపల్లె గానీ, రాజ్ నామా యిన్స్టిట్యూట్ గానీ, రాష్ట్రపతిస్థానంలో ఖాళీ ఏర్పడితే, మరీ చూడ రాష్ట్రపతిని ఎన్నుకొనేంతదాకా, రాష్ట్రపతి తిరిగివచ్చే తానునే పనిచేస్తాడు. అప్పుడు రాష్ట్రపతికుంటే అధికారాన్ని యాయనకుంటాయి. సాధారణంగా, రాజ్యసభకు యాయన అధ్యక్షుడుగా వుంటాడు. పదవీ కాలపరిమితి 6 సంవత్సరాలు. ఆ మెరికాలో అధ్యక్షుని పదవ ఉపాధ్యక్షుడు వున్నట్లే, మన దేశంలోకూడా రాష్ట్రపతి, పిదప ఉపరాష్ట్రపతి పదవిని ప్రవేశ పెట్టారు. ఐతే, ఈ పనివుల్లో నామమాత్రముకు పోలికే వుంది గానీ, వాస్తవానికి ఆ మెరికాలోని అధ్యక్ష ఉపాధ్యక్షులకూ, మన రాష్ట్ర, ఉపరాష్ట్ర పరిపాలన అధికారాల్లోమటుకు ఏ మాత్రం సామ్యంలేదు.

కేంద్ర ప్రభుత్వంలో మామూలుగా కాసనాలను చేయవలసి పార్లమెంటు. ఐనా, రాజ్యాంగంలోని 123 వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, రాష్ట్రపతికి, కాసన నిర్మాణ విషయంలో అసాధారణాధికారాలు యివ్వబడ్డాయి. పార్లమెంటు ఉభయసభలు సమావేశమై వున్నప్పుడుగా, ఏ యితర సమయంలోనైనా, తన సత్వరంగా చర్య తీసుకోవాలన్న విపరీత విపత్తిర పరిస్థితులు ఏర్పడ్డామని నమ్మిన యెడల, అప్పుడు ఆయన యీ అసాధారణాధికారాలను పునయోగించి, ఆర్డినెన్సులను జారీచేస్తాడు. వాటికి, పార్లమెంటు ప్యాస్ చేసిన చట్టములకున్నంత బలం, అధికారముంటుంది. కానీ, అలాంటి ప్రతి ఆర్డినెన్సును పార్లమెంటు యొక్క ఉభయసభలయందు ప్రవేశ పెట్టవలయును. పార్లమెంటు సమావేశమైన పిమ్మట, 6 వారాల అవధిరంత, ఆ ఆర్డినెన్సు వర్తించకుండా నిలిచిపోవును; లేక, ఆ క్యరెన్సీ గడువక పూర్వమే, ఆ ఆర్డినెన్సుకు అవమతి తెలియజేస్తూ, పార్లమెంటు ఉభయసభలూ తీర్మానాలు చేస్తే, దానికి విరుద్ధమూ వుండదు.

భారత ప్రభుత్వానికి వ్యాఖ్యాత్ర (లికర్) సంబంధము విషయాలలో సహాయించే వుద్యోగిని ఇండియా ఎటార్ని జనరల్ అని పిలుస్తారు. ఈయన రాష్ట్రపతిచే నియమింపబడి, ఆయన అనుగ్రహ పర్యంతం, తన పదవిలో నుండును. రాష్ట్రపతి అప్పజెప్పుకు తనకు నిర్దేశించిన వ్యాఖ్యాత్ర సంబంధము కర్తవ్యాలను, నిర్వహించాలి. భారత ప్రభుత్వం, వదిగాగానీ, ప్రతివాదిగాగానీ, ఏ కేసులోనైనా పాల్గొన్నప్పుడు, కోర్టులో ప్రభుత్వప్రతినిధిగా ఈయన వాదిస్తాడు.

భారత రాజ్యాంగంలోని 74వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, ఇండియన్ యూనియన్ యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారాలను ఆవరణలో పెట్టేందుకు, రాష్ట్రపతికి సహాయపడుటకూ, సలహా నిచ్చుటకు, లోక సభకు పూర్తి రాష్ట్రీయ కలిగివున్న ఒక మంత్రి

వర్గం వుంటుంది. దానిలో ప్రధానమంత్రి ముఖ్యుడు. ప్రధాన మంత్రిని రాష్ట్రపతి నియమించును. ప్రధానమంత్రి సలహాతో, యితర మంత్రులను కూడా నియమించును. రాష్ట్రపతి, అనుగ్రహ పర్యంతం, ఆ మంత్రులు పనివుల్లో వుంటారు. రాష్ట్రాధ్యక్ష ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన నూత్రాలకు, కన్వెన్షన్లను పాటిస్తూ మంత్రవర్గం పనిచేస్తుంది.

పార్లమెంటు

రాజ్యాంగంలోని 79వ ఆర్టికల్, యూనియన్ పార్లమెంటును గూర్చి వివరించింది. పార్లమెంటులో, రాష్ట్రపతి అంతర్భాగంగా చేయబడ్డాడు; దీనిలో లోక సభ, రాజ్యసభ అనే రెండు సభలుంటాయి.

లోక సభ, ఇండియన్ యూనియన్ లోని ప్రజల కంటికి ప్రతి నిధి, బ్రీటిష్ పార్లమెంటులోని కామన్స్ సభకీ, లోక సభకీ, చాల సామ్యములు ఉన్నాయి. వివిధ రాష్ట్రాలలో, వయోజనాలను (ఓటు చేయుటకు అర్హులు) ప్రజలచే ప్రత్యక్షంగా ఎన్నుకోబడే 500 సంది సభ్యులు దీనిలో వుంటారు. ఈ సభా కాలపరిమితి 6 సంవత్సరాలు. 25 సభ్యులకు కనీసముంది. భారత పౌరస్వత్వాన్ని కలిగియుండి, రాజ్యాంగం నిర్దేశించిన అవస్థలు తలెత్తుండిన ఏ అభ్యర్థియైనా, ఈ సభకు సభ్యుడుగా ఎన్నిక కావచ్చు.

ప్రజాభిమతి, రిపబ్లికన్ లోని వివిధ రాష్ట్రాలకు రాజ్యసభ ప్రాతినిధ్యం యిస్తోంది విజ్ఞానశాస్త్రం, పౌరస్వతం, కవి, పాంథిక విషయాలలో పాండిత్యాన్ని, అనుభవాన్ని గడించిన 12 గురు సభ్యులు, రాష్ట్రపతిచే ఈ సభకు నామ సేటు చేయబడితారు. ఈ సభకు కేంద్రముగతా సభ్యులంతా, దామాషా ప్రాతినిధ్యం ప్రకారం సింగిల్ ట్రాన్స్ ఫర్ బుల్ ఓటు ద్వారా ఎన్నికవుతారు. దీనిలో 288 సభ్యులకు మించకుండా వుండును. భారతీయ పౌరుడుగావుండి, 80 సంవత్సరాలవయస్సు పోషింపవలగ్గి, ఈ సభకు ఎన్నిక కావచ్చు. ఐతే, పిచ్చివారూ, దివాలాదారులూ, ప్రభుత్వోద్యోగులూ, పార్లమెంటులోని ఏ సభ సభ్యత్వానికైనా, అనర్హులు. రాజ్యసభకు డిపూర్ట్ (రద్దు) చేయడానికి వీలేను. ప్రతి రెండు సంవత్సరాల కొకసారి, ఈ సభలోని మూడవవంతు సభ్యులు, వీలైనంత త్వరలో రిటైర్ అవుతారు.

రాజ్యాంగముందలి, 88 ఆర్టికల్ ప్రకారం, పార్లమెంటు ఉభయసభలు, ప్రతి సంవత్సరం కనీసం రెండుసార్లైనా సమావేశ మగుటకు ఆహ్వానింపబడాలి. ఏ రెండు సమావేశాలయ్యె 6 మాసాల కంటే అధికవ్యయం వుండరాదు. ఐతే, రాష్ట్రపతి, తనకు యుక్త మని తోచినపుడెల్ల, పార్లమెంటునుగానీ, లేక ఉభయసభలలో దేనినైనా గానీ ఆహ్వానించవచ్చును.

పార్లమెంటు అధికారాలు

1. రాజ్యాంగం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అప్పగించిన అంశాలపై ఇండియన్ యూనియన్ కంటికి వర్తించే కాసనాలను చేసి అధికారం;

మనం కోర్కెగా ఒక క్రధాన వ్యామూర్తి, అనుభవ
చాధారణ వ్యామూర్తులు వుంటారు. క్రధానవ్యామూర్తి కల
చాన తీసుకుని, రామ్యపరి ఇతర వ్యామూర్తులను నియమిస్తాడు.
గిరి ఎంతర్వాల వనశ్చువాకొ విరు పవనిలో వుంటాడు. నిశ్చల
మను నుచ్చికర్తిక, అపమర్థక, అశే. కారణాలను ఆధారంగా ఒక
వ్యామూర్తిని కదవి నుండి తొలగించకచ్చును. పార్ల మెంటు
లోని ఇద్దయ ఏధిరు, ఒకే సమావేశంలో కూర్చున్నప్పుడు ఆ సమా
వేశంలోని సభ్యులలో అధికసంఖ్యాకులచేతను, ఆ సమావేశం

హాజరైన మొత్తం ప్రభుత్వంలో ఒకే చేయవారిలో అధిక సంఖ్య చేతి ఆశీరిం ఆమోదించబడ దానిని రాష్ట్రపతికి సమర్పించిన పిదపనే తీర్పు. ముఖ్య శాఖలు మూర్తి పరిమితులు గానియింతు విశ్లేషణ. శాఖలు మూర్తి యొక్క వ్యవస్థ పరిమితులు అధికార కర్మ దాడినుండి భద్రపరిచుటకే యంతరిత ఆసాధారణముల నిర్మాణము రాజ్యాంగం చేసింది.

ప్రజాధనం - రాజ్యాంగం అనువు

“సమయాల మిదమ జగత్” అనే ప్రాచీన ఆశ్వాజ్ఞీ ప్రకారం లోకజ్ఞానగారముల ప్రధానంగా సమయ దశి ఆధారపడి వుంది. యూనికన్ పార్లమెంటు కేంద్రప్రభుత్వానికి. వివిధ రాష్ట్రాలలో వున్న శాసనసభలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకీ, దేశంపై ప్రభుత్వ పరిపాలనా నిర్వహణకొరకు, అవసరము సవాన్న ప్రజల కరివుల మంజూరుచేస్తాయి. నైస్యం, బోలీసుకాళు, పెక్కి పేరియట్ ఉద్యోగ బృందం, జిల్లా ఆఫీసులు, మొదలగు వివిధ ప్రభుత్వ కార్యనిర్వాహక కర్మకాళును నిర్వహించేందుకూ, వివిధ పేర్లులు, ప్రజా ఆశ్వాజ్ఞాను కౌగిడులు, హాస్పిటల్స్ నిర్వహణ, శాస్త్రు, శాస్త్రులు, మున్నగు ప్రజాపయోగకరముల కౌగిడులకు, కేంద్ర రాష్ట్ర శాసనమండలం సవాన్ని మంజూరు చేయును.

మన్ను చెల్లించే, ప్రభుత్వం కొరత ముదాలను చందా దూపంగా అప్పిచ్చేసేటాదా పోతున్న. అంచేత, ఏ కార్యనిర్వహణ కొరతం, ప్రభుత్వం సవాన్ని మంజూరుచేయును కొరతల ఆ పనుల కొరకే ప్రభుత్వం ఖర్చు పెట్టందా. లేదా యిది పరిశీలించు; గ్రాంటు చేసిన మొత్తాలను పొందుపు గ వాడిందా లేక దూపరగా ఖర్చు పెట్టిందా అని ఈ ముగిసడం పోయి క ర్రవాళు రాజ్యాంగ చట్టం, ప్రజాసం నివృత్తియోజనం గావించేందుకు, యాక్రింది పద్ధతుల్ని ప్రతిపేట్టింది.

1. పార్లమెంటు శాసనసభలు, కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు మంజూరుచేసిన మొత్తాలు, ప్రభుత్వం కౌగిడునట్టి, శాసన సభ ఆమోదించినట్టి, నిశ్చిత ప్రయోజనాల కొరకీ, ఖర్చు పెట్టాలి. ఏకైక ప్రత్యేక పునర్ణుగానీ, మొత్తంపాద గానీ, మంజూరు చేసినదానికంటే ఖర్చు చేసిన సొమ్ము ఎక్కువకారాను.

2. బిల్లుల కొమన్సుసభ చారాల సమసరించి, కేంద్రం లోనూ రాష్ట్రాలలోనూ ఒక్కొక్క పబ్లిక్ ఎకౌంట్స్ కమిటీకి, ఏర్పరిచాను. ఆయా రాష్ట్రం లెజిస్లేచరులు ఎక్కువైన ప్రభుత్వాల యొక్కమిటి, ఏర్పడుతుంది. రానున్న సంవత్సాపు అంచనాలను, ఖర్చులను, పరిశీలి దింక; లెజిస్లేచరు ఆమోదించిన ఖర్చులకు, ఇచ్చిన ఆదేశాలకు. నూచించిన పాలసీకు భిన్నంగా ప్రభుత్వం లేక ఎదై నా పరిపాలనకాళు ఖర్చుచేసినదా, యిత్యది విషయాలను పరిశీలించి పోర్పరించేయడం. అ నేది ఈ కమిటీ క ర్రవాళులు.

కౌంట్రీలరు - ఆడిటర్ జనరల్

ప్రభుత్వంచేసిన వ్యయముల తిరగ పరిశీలించుట ఎల్లిక ఎకౌంట్సు కమిటీకి కాదు, కౌంట్రీలరు-ఆడిటర్ జనరల్ అనుపేట, నివృత్తిపాతుకు కేంద్ర ప్రభుత్వకార్యని రాజ్యాంగం నిర్మాణ చేసింది. ఈయన చేసే తిరగ, సమర్పించే వివేదికలు, సాధ్యమైనంత

వరకు ఇండికంగానూ, వివృతంగానూ వుంచేందుకూ, కార్య నిర్వాహకవర్గ అధికారాల దాడినుండి యాను సాధ్యకార్యని కౌపాడేందుకూ, ఈయన ఉద్యోగనిర్వాహక పనికాల పరిమితులు కేంద్రప్రభుత్వం చేతుల్లో వుంచలేను. రాష్ట్రపతే యానున్ని విషయమిస్తాడు. పార్లమెంటు ఒకటేతర తప్పితే, వేరనింగా యానున్ని పరిమితుండి తీసేవేయడానికి విశ్లేషణ. ఈయన జీత, బత్రాలు, కనసాతి డేటెడ్ ఫండునుండి యివ్వబడతాయి.

ఫైనాన్సు కమిషన్ (అధిక సలహాసంఘం)

భారత రాజ్యాంగచట్టంలోని 280 క ఆర్టికల్ ప్రకారం, రాష్ట్రపతి ఫైనాన్సు కమిషన్ ను స్థాపిస్తాడు. ఈ పంఘంలో ఒక చైర్ మన్, ఎలరురు ఇతరసభ్యులు వుంటారు. ఇండియన్ యూనియన్ లో, కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల వున్న వికదా. కస్టమియ్యుటీవ్ కంటి కుల్కలనూ, ఇన్ టాక్సులంటి కన్నులనూ కేంద్రప్రభుత్వము విధిసే, వివిధ రాష్ట్రాలలోని పోరులు వాటిని కట్టాలి. ఈ కన్నులలో, ఆదాయపుపన్ను, కస్టమియ్యుటీవ్ లాంటివి, విపరీత మైన ఆదాయాన్ని తెస్తాయి. కేరాలికి కేరాలినిగం కహించే కేంద్ర ప్రభుత్వవిషయంత ఆదాయం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కంపెనుగదా? ఎంచెతించే కికింగిని ప్రధానమైన పన్నులన్ని కేంద్రప్రభుత్వ కజానాలోకే ప్రవహిస్తాయి. అలాంటిపును రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు తమఖర్చులకు కొద్ది ఆదాయంతోనే సరిపెట్టలేక పడి పరిస్థితివాదం. కౌంట్రీ, దేశంలో కమలమ్యే పన్నుల ద్వారా వాస్తవ వికరాదాయాన్ని, కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య. వాటి వాటి భాగాలను ఏ విషయంలో, ఎలా పంపించేయాలో రాష్ట్రపతికి నిధారముచేయడం; కేంద్ర ప్రభుత్వకాయం నుండి ఏ రాష్ట్రానికైనా మంజూరు చెయ్యాల్సిన గ్రాంటులను కాపించే ముత్రాలను నిధారముచేయడం, ఫైనాన్సు కమిషన్ యొక్క ప్రధాన క ర్రవాళులు.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం - దాని సంస్థలు

రాష్ట్ర మండలి పొరులకు ప్రాతినిధ్యం కహించేది రాష్ట్ర శాసనమండలి లేక ప్లేట్ లెజిస్లేచర్. నీలొకాసనసభ. (Legislative Assembly.) శాసనసభివత్తు (Legislative Council) వుంటాయి. కన్న రాష్ట్రమేలే శాసనసభయే వుంటుంది. రెండు సభలను (Two Houses - Legislative Assembly and Council కలిగివున్న దానిని ద్విసభా శాసనమండలి - రై కేమిగల్గె లెజిస్లేచర్ అని, ఒకే సభను. అనగా శాసనసభను మాత్రమే కలిగి వున్నదాన్ని యూనికేమిరల్ లెజిస్లేచర్ అని రాజ్యాంగ నిపుణులు అంటారు.

రాజ్యాంగంలోని 160 క ఆర్టికల్ ప్రకారం ఇండియన్ యూనియన్ లోని ప్రతి రాష్ట్రానికీ ఒక శాసనమండలి లేక లెజిస్లేచర్ వుంటుంది. లీకాకు, ఉత్తరప్రదేశ్, మద్రాసు, ఆంధ్రప్రదేశ్ లాంటి పెద్ద రాష్ట్రాలకు ద్విసభా శాసనమండలి, కన్న రాష్ట్రాలకు ఏకసభా శాసనమండలి లేక యూనికేమిరల్ లెజిస్లేచరు వుంటా లని, ఈ లెజిస్లేచరులు గవర్నరులతో కూడి వుండాలని, రాజ్యాంగం ఆదేశిస్తోంది.

(ప్రజాసభాసభకు ఈ క్రింది విధంగా పాస్ చేయడం, పట్టుకొని ప్రజలకు ప్రతినిధిత్వం వహించడం, కానక మండలి యొక్క ప్రధాన కర్తవ్యము. ప్రతి ప్రజల విధులకు లేకుండా 21 సంవత్సరాల వయస్సు కలిగిన వయోమూలంపరికరాలు చేసే హక్కు ఉంది. రాజ్యాంగం విశేషించిన అవస్థలు లేని పాటలు, ప్రతిష్టించిన వ్యక్తి రాష్ట్ర రాజ్యాంగసభకు సభ్యులు ఎన్నిక అంటారు. కానకసభకు ఎన్నికలకు అర్హత పొందేటట్లు, 25 సంవత్సరాల వయస్సు కలిగి వుండాలి. కానకసభకు ఎన్నికలకు అర్హత వర్తిస్తుంది. యం. యం. ఎ. అని అంటారు (Member of the Legislative Assembly.).

కానకసభాసభలు, మద్రాసు, ఆంధ్రప్రదేశ్, యిత్యాది రాష్ట్రాలలో, రాష్ట్ర రెజిస్ట్రేషన్ కమిషన్ కూడా వుంటుంది. దీనిలో వుండే మొత్తం సభ్యుల సంఖ్య ఆ రాష్ట్ర కానకసభలో వుండే మొత్తం సభ్యుల సంఖ్యలో వాయిదా వేసుకుంటే ఎక్కువగా వుండరాదు. ఐతే, ఈ కమిషన్లోని మొత్తం సభ్యుల సంఖ్య 40 కంటే ఎక్కువ కాదు. వుండరాదు. అలావుంటే, కమిషన్ నిర్వాహకులు కూడా, దీనిలోంచి కూడా వుంటుంది. సభ్యులు, సభ్యుల పాత్రలు, జీతాలు, యితర సాంకేతిక సంస్థల చేతనూ; పన్నెండు వేలరూపాయల యూనిట్లపై పట్టణాలలోనూ, మూడు వేలరూపాయల రాష్ట్ర కానకసభాసభ్యులచేతనూ, ఎన్నికలకు అర్హత. పౌర హక్కు, రిజిస్ట్రేషన్, కరెన్సీ, సమాజిక సేవలు, పాంథిక సేవ, యిత్యాది రంగాలలో విశేషావధానములు కలిగిన వ్యక్తులు, వారికి కావలసేట చేతనూ రెజిస్ట్రేషన్ కమిషన్ యొక్క సభ్యులకి, యం. యం. ఎ. (Member of the Legislative Council) అని పేరు. ఈ పాటికి వి.ఎ.ఆర్. అర్జున్ 80 సంవత్సరాల వయస్సు ఉంది.

రాజ్యాంగముందలి 172 వ ఆర్డర్ (ప్రకారం, ప్రతిరాష్ట్ర కానకసభ యొక్క కాలపరిమితి, దాని ప్రథమ సమావేశపు తేదీ మొదలు, 5 సంవత్సరాలు. ఐతే, అపారాధక పరిస్థితులు కలుగినప్పుడు ఎక్కువ ఈ సభకు కాలపరిమితి ప్రార్థనకు రద్దుచేయవచ్చును కాని రాష్ట్ర కానకసభకు ఈ క్రింది, రద్దుచేయవచ్చు. కానిరాష్ట్ర సభ్యుల దాదాపుగా మూడోవంతు ప్రతిరెండు సంవత్సరాల పిదప, భారత పారి మొదలు చేసిన వియూహా వనక రించి, వాస్తవసంకల్పంలో రిజిస్ట్రేషన్ కావాలి.

కానకసభ అధికారాలు

రాజ్యాంగముందలి విశేషించిన పరిపాలనాకాలపై కానక కానక పాస్ చేసే అధికారం రాష్ట్ర కానకసభకు ఉంది. రెజిస్ట్రేషన్ ద్వారా రెండుసభలు వున్నట్లుంటే, ఆ రెండింటికీకా, కానకాలకు సంబంధించిన అన్ని ప్రతిపాదనలు ఆమోదించబడాలి, నిదర, చట్టంయోగం కాల్పేయం అని ఎవరైనా ఆమోదాన్ని పొందాలి. నిదర, ఎవరైనా, రాష్ట్రంలోకి, ఆ బిల్లును పంపుతాడు. రాష్ట్రపతి ఆమోదాన్ని పరిశీలించి అనుమతించి, అది చట్టమై, అమలులో వస్తుంది.

సభ్యులైన వారికి పరిపాలన నిర్వహణకు అవసరమయ్యే విధాని. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కుంజానాచే అధికారం రెజిస్ట్రేషన్ చేయవచ్చు. ప్రభుత్వమును సంబంధించిన తీర్మానలు

ప్రజాసభ చర్చించేందుకు, ఆమోదించేందుకు రెజిస్ట్రేషన్ అధికారం వుంది. ఐతే, ఆ తీర్మానలలోని ముఖ్య ప్రకారం, ప్రభుత్వం తప్పకుండా దరఖాస్తుకాలపైకి నిర్వహించాల్సిన లేదు. రాష్ట్ర నిర్వహణకాలకు పరిపాలించుతాడు. ప్రభుత్వాన్ని అనుమతించేటట్లు, రెజిస్ట్రేషన్ అధికారం వుంది.

కానకసభా కార్యక్రమాన్ని ప్రముఖంగానూ, మర్యాదగానూ, పురుషవంతుగానూ నిర్వహించేందుకు, కానకసభా స్పీకరు వుంటాడు. అలాగే కానక పరిషత్ కార్యకలాపాలకు నిర్వహించేందుకు అధ్యక్షుడుంటాడు. దీనివల్ల ఈ రెండుసభలకు ప్రముఖంగానూ, పార్లమెంటరీ ప్రమాణములూగలగానూ పరిపాలించు అధికారం కలిగివుంటాడు. పరిషత్ ప్రతినిధులకు తన అభిప్రాయాన్ని తెలియజేయకు స్పీకరు నిర్వహించాల్సిన అవకాశాన్ని, ప్రభుత్వం పార్లమెంటరీ సభా ప్రమాణములకు అధికారిక సభ్యులను నియమించి, తన మార్గంలో పేరుతుంది. రాష్ట్రకానక సభలో అనుమతించే కార్యకలాపం (బిల్లు కామ్యూనల్ సెంట్రల్ ద్వారా వనకరించి రూపొందించబడింది.

1. ప్రశ్నల సమయం (ఇంటర్ పిల్లెస్):— రెండవ వరకు పాటకు సంబంధించిన అంశాలపై కానకసభలో సభ్యులు, మంత్రులు సభ్యులకు ప్రశ్నలు వేయవచ్చు, సభా కార్యక్రమం సాధారణంగా పారంభింపబడుతుంది.

2. తీర్మానాలు:— రెజిస్ట్రేషన్ ప్రతి ఒక వార్షిక నిర్వహణ సమస్యను గూర్చి చర్చించాలి తేడి: తీర్మానం, తేడ మోషన్ (Motion) మొదల అధికారి వుంటాడు. ప్రజలకు సంబంధించిన అత్యవసర సమస్యపై చర్చించవలసిన అవసరంవుంటే, ఆ సమస్యపై ప్రజలకిగల సభ్యులు, ప్రభుత్వములను కార్యక్రమాన్ని వాయిదా వేయవలసి కావాలి, ఒక మోషన్ ప్రజాసభకు ఉంటుంది. ఇలాంటి దాన్ని ఎన్నో మొదలు మోషన్ లేక వాయిదా తీర్మానం అని అంటారు దీనిని స్పీకరుగానీ, కానకసభకు అధ్యక్షుడుగానీ, అంగీకరించిన అవుతు చర్చ పారంభించవచ్చు.

3. బిల్లులు: ప్రతి బిల్లు యొక్క ప్రతి వన మూడు దశల ద్వారా పాసిపోతుంది. ఈ మూడుదశలను బిల్లు యొక్క మూడుదశలు అని అంటారు.

మొదటి పతనం: (ఫస్ రీడింగ్): లాంఛన వాయిదా లెఖనం పాడు పుచ్చించడం. సభా కార్యదర్శి, అయితే యితర ఉద్యోగులు అనుమతి వున్న సభా ముఖ్యభాగంలో టేబుల్ పై లెఖనం పాడుకున్నట్లుగా ప్రాసెస్ చేయవచ్చు.

రెండవ పతనం: ఈ దశలో బిల్లులోని మూలముల వివరంగా చర్చిస్తారు.

మూడవ పతనం: ఈ దశలో లెఖనం కమిటీ కంపెనీవుతుంది. ఈ కమిటీ, బిల్లులోని వివరాలను బిల్లులోని పరిశీలించి, దానిపై కానక సభకు, రిపోర్టును యిస్తుంది. అవుతు బిల్లు, సభ్యుల ఓటుకు పెట్టుబడుతుంది. అధిక సంఖ్యాక సభ్యుల ఆమోదాన్ని పొందితే, లెఖనం అవుతుంది. లేకపోతే నిరాశీర్వాసంవుతుంది. రెజిస్ట్రేషన్ ఆమోదించిన బిల్లుపై గతంలో తన ఆమోదముద్రను వేస్తే చట్ట మవుతుంది.

3. **డబ్బు బిల్లులు (Money Bills):**—రాష్ట్ర ప్రభుత్వము ఈ బిల్లులను కాపనుండులిలో ప్రవేశపెడుతుంది. వీటి చూడగా విధించబడిన పన్నులకు, క్యూమిని సంబంధించిన యితర తీర్మానాలకు (Motions) ప్రభుత్వముమాత్రమే ప్రవేశపెడుతుంది. కాపనుండులిగానీ, అండులి పథ్యముగానీ, ఈ బిల్లులకు సంబంధించిన దీనిని ప్రవేశపెటరాదు. క్యూమిని పెంచుమనిగానీ, కొత్తపన్నులను విధించుమనిగానీ, వీని తీర్మానం తీసుకు రాకూడదు. ఐతే, క్యూమిని తగిందనుచుమాత్రం కోరవచ్చును. కాపనుండులిలో గాదు సభలు వుంటే, మొంటకాపకసభలో ప్రవేశపెట్టే బిల్లులు ఆమోదించలేము. వీరిని కాపనుండులికి ఆమోదాన్ని కూడా పొందాలి. ఐతే కాపకసభి పాస్ చేసిన డబ్బు బిల్లులో కాపనుండులిని ఉద్దేశముగా మార్చుటచేస్తే, అలాంటివాటిని కాపకసభి అంగీకరించుచుండా, మరొక వున్న బిల్లును యధాతథంగానే అంగీకరించుటయితే, వరించుచేసిన మార్పులకు ఎలాంటి ఫలితం (effect) వుండదు.

5. ప్రెజ్డెన్ట్‌గారు, (పట్టాభిషేకము) పు బిడ్డలు
లోనూ వేరువేరు పన్నులు, చేయబడిన క్రియలు వలన సంబంధించిన
చర్యలు (Motions) రాబోవు పరిస్థితులనుబట్టి (పరి
స్థితులను) రాబోవు లెక్కపాటిగా వాచ్ కాలి.

విజే గవర్నరు, ఆయన పిచ్చింది, అసహిష్ణులు, అసహిష్ణులు, పీకలు, దేవుణ్ణి పీకలు, కావనపరివర్తన అధ్యక్షులు ఉపాధ్యక్షుల జీవితాలు, పాపాదుల వ్యాయమానాల జీవితాలు, కొన్ని నిర్వహణాధ్యక్షులు, అసహిష్ణులు, అసహిష్ణులు, ప్రభుత్వ గణాంకాలు యిత్యధిగమ్య, రెజిస్ట్రేషన్ ఓటర్ల అవసరం లేకుండా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ గవర్నరుతో ఒకటి ఉన్నది సంచిత నిధి ఉండి ఉన్నాడేమిటోయి. ఈ పద్ధతులు సంబంధించిన ఖర్చులను కావనమంపరి ఓటునుండి వివరణించుటలో గౌరవం ఏమిటంటే రాష్ట్ర ప్రభుత్వ గౌరవ మంత్రులను సంబంధించి ఉన్నతల (గవర్నరు, ఆయన పిచ్చింది) కొరకు, వ్యాపక నిర్వహణాధ్యక్షులను, వ్యాయమానాల నిపుణులతో ప్రభుత్వం రెజిస్ట్రేషన్, ఎన్నికలకు అతి గౌరవం కలిగి ఉండి కొనసాగుతున్నాడు, వారి ఖర్చుల సంబంధించిన పద్ధతులు రెజిస్ట్రేషన్ ఓటర్ల పెట్టుకుంటే ఉండేది.

కార్య నిర్వాహకవర్గం—గవర్నరు

రాజ్యంగమందలి 104 వ అంశం (కారం, రాష్ట్రపతిచే నిజమైనదిగా గమనించబడిన రాష్ట్రపతి రాజ్యంగం అధికారి; రాష్ట్రపతి రాజ్యంగం కారాధిపతి. గవర్నరు తన అధికారాన్ని వ్యయం కానది, అధికారిక ప్రదర్శనల వ్యాపారానికి, విలయిస్తాడు. రాష్ట్రపతి వలన యంత్రాన్ని నిర్మించుట గవర్నరుకు పూర్తి అవుతుంది, సలహా యచ్చేయం రాష్ట్ర రాజపరంగా రాష్ట్రాన్ని మార్గం కుంఠింపగలదు. నిజమైన మంత్ర మంత్ర వాడుడు, రాజపరంగా మార్గం కాదు పాత్ర యొక్క వాడుకని, మంత్రమంత్రం గవర్నరు నియమించును. మంత్రమంత్రం పూర్తి సమస్యలను ఇతర మంత్రాలను కూడా నియమించును, గవర్నరు అధికార ముగిసినా మంత్రం అధికారి

కరంజా వుంటుంది. అంటే కాస్తకంగా చెప్పాలంటే, కావ్య కావ్యసభలో మంత్రి వర్గానికే మెజారిటీ ఉన్నాకా మంత్రులు అధికారంలో వుంటారు. గానీ కొన్ని "అవంతర పరిస్థితులు" పరిశుభాలు ఏర్పడినప్పుడు కావ్యసభలో మెజారిటీ వున్నప్పుడు కూడా మంత్రివర్గం రద్దు చేయబడవచ్చు.

రాష్ట్రపాదల ప్రతిధిగా లెజిస్లేషన్లు, రాష్ట్రాన్ని పాలించే
 గురు ఆశపరమైన శాసనాలను పాప చేయడానికి, ఏ జనంలే పాలనీ
 ప్రకారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పరిపాలన నిర్వహించబడవలయునో
 నూచించడానికి అధికారం కలిగివుంది. అలాగే గణనాన్యూన గణాంక
 చేయడం, కాంగ్రెస్ ద్రవీకరణ కూపాడం, విద్య, ఆశ్రయం, పరిశ్ర
 మలు, ప్రాజెక్టులు మున్నగు ప్రజాసేవయోగకర కార్య నిర్వహణకు
 రాష్ట్ర మంత్రిగనం పూనకొంటుంది.

బాధ్యతాయుత మంత్రివర్గం

రాష్ట్ర రాజకీయాలకు మూలమే మంత్రిమండలి సమితిగా రాష్ట్రకేంద్రీయ వుండాలని రాజ్యాంగ ప్రధానంగా ఆదేశించింది. దీని కి రెడీస్ రెస్పాన్స్ నిలిచి, లేక సమితి రాష్ట్రకేంద్రీయమే. మంత్రి మండలిని ప్రతి ఒక్కరూ లి, ఒక్కొక్క పరిపాలనాకానికి స్వతంత్రంగా రాష్ట్రపై దానిని నిర్వహించాలి. దానితోపాటు యితర పరిపాలనా అంశాలకు కూడా, తమ తంతరి మంత్రిమండలి పాలు, సమితిగా రాష్ట్రపై వుండాలి. ఈవిధంగా మంత్రిమండలి అని రాజ్యమున వ్యక్తి వికేయం లేక రాష్ట్రం (Single Body) వుంటుంది. ఇది అని రాజ్యాంగము, సమితి తిరిగి వచ్చి గమనించుకొనుచుంది ఎటులు ప్రవర్తిస్తుంది. రాజకీయాలకు మూలమే రాష్ట్రకేంద్రీయమై యిలాంటి మంత్రిమండలి ప్రభుత్వ పద్ధతి కొలిచే ప్రభుత్వ పద్ధతి (Cabinet system of government) అనిపేను. ఇప్పుడానికే పార్లమెంటరీ కేంద్ర విధానక పద్ధతి (Type) అని అంటారు. ఈ పద్ధతి, రాష్ట్రపతి చేతి నిలువించుకు కేంద్ర విధానకపద్ధతికి స్వతంత్రం వుంది. (వెనకెప్పుడూ ప్రభుత్వపద్ధతి అమెరికాలో వుంది. అమెరికాలోని అధ్యక్షుడు ప్రజలచే ఎన్నుకొనబడితాడు. ఆయన క్రింద కేంద్రపర్యాయులు పనిచేసి వారు, ఆయనచేతనే నియమించబడి, ఆయనకి రాష్ట్రంగా వుంటారు. వారు అమెరికన్ కంగ్రెసులో (రాజసమండలి) పర్యాయులు కాదు. అంతేకాదు రాష్ట్రాలు కాదు. కాని మనదేశంలోని ప్రభుత్వ పద్ధతి ప్రకారం, కేంద్ర ప్రభుత్వ మంత్రిమండలిని పార్లమెంటు పర్యాయ వుండాలి. తద్వారా దానికి రాష్ట్రపై వుండాలి. ఇంక, పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వ పద్ధతిలోని ముఖం.

రాజ్యంగం ప్రకారం గవర్నరు రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక
వర్గాధిపతి విజయలక్ష్మి, మంత్రిలు ఆయనకి సహ యిచ్చవారి
విజయలక్ష్మి, ఆ రాజ్యంగం ప్రకారమే మంత్రిులంతా కాపరివలెను
కావలసివియ్యూ, గవర్నరు కేవలం కామమూల మన రాష్ట్ర
ప్రభుత్వానికి కీరి అయ్యూ మనం గమనించాలి. గవర్నరు సలహా
యివ్వడు; హెచ్చరిస్తాడు; లేక ఒప్పించేగుడు ప్రయత్నిస్తాడు;
అంతి మాత్రమే అంతిమనిర్ణయాన్ని చేసే కార్యకర్త, మంత్రి
వర్గానికి తపవికేస్తాడు. "ఎంచేతంటే మంత్రిలు రాష్ట్ర కాపరి

భూమి, రవానా ప్రజలకు భాగ్యులుగాబట్టి, గతర్షణను రాష్ట్ర తరీ నామి మీట చేశాడని, ఆయనను ప్రజలు ఎన్నుకొనలేదు." (ప్రాపరే రత్న హృదయం.)

న్యాయ నిర్వాహకవర్గం—హైకోర్టు

ఇంతవరకు, కానక నిర్వాహక, కార్యనిర్వాహక వర్గాల కార్యకలాపాలను పరిశీలించాం. ప్రస్తుతం రాష్ట్రముందలి న్యాయ నిర్వాహకవర్గం, రాజ్యాంగం ఆదేశించిన ప్రకారం ఎలా పని చేస్తుందో పరిశీలిద్దాం. రాజ్యాంగంలోని 214వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, ప్రతి రాష్ట్రంలోనూ ఒక హైకోర్టు వుంటుంది. ఈ కోర్టుయొక్క తీర్పులు, డిక్రీలు, పరిపాలన, యిత్తాది వాటిని రికార్డు చేయాలి (Court of Record). హైకోర్టు అజ్లలును, ఆదేశాలను, ధిక్కరించినవారికి, దాని గౌరవభంగమును కించపరచినవారికి, (Cont of court) శిక్షించేందుకు, హైకోర్టుకు సంపూర్ణ అధికారం వుంది. రాష్ట్రంలో ఎన్నికే నీటి, క్రిమినల్, అప్పీలేట్, కేసులు విచారించి తీర్పుల్ని ఇచ్చేందుకు దీనికి అధికారం వుంది.

217 వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, (బి) పెక్కుమల్ల వుదాహరించినట్లు ఈ కోర్టు న్యాయమూర్తుల క్లెర్కులు, చిట్టచివరకు పరిశీలనకు పాల్పెట్టే మెంబరులను ఉధియపర్చి పథ్యులు. (మెజిస్ట్రేట్ పథ్యులు) హైకోర్టు జడ్జిపై దుమ్మ్రేపర్చి, అసమర్థత అనే కేరాలను ఆశా కించి, పార్లమెంటులో ఆమోదించి, రాష్ట్రంలోకి నివేదించినపుడే, రాష్ట్రపతి అలాంటి న్యాయమూర్తుని పదవినుండి తొలగిస్తాడు. అంతవరకు, ప్రతిజడ్జి, 60 సంవత్సరాల వయస్సు వరకు పదవిలో వుంటాడు. తన పురోగతి ధ్యానించుకొని న్యాయమూర్తి పదవి చెప్పినా, పదవి చేసినా ఆయనపై ఎట్టి దర్యా తీరకొనకూడ దని రాజ్యాంగం నిర్దేశించింది.

కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల సంబంధబాంధవ్యాలు

ఇంతవరకు పరిశీలించినదాన్నిబట్టి, ఇండియన్ యూనియన్లో, గెండు రకాల ప్రభుత్వాలన్నాయని చూచాం. 1. యూనియన్ ప్రభుత్వం; 2. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం. వీటిమధ్య ఎలాంటి సంఘర్షణరాకుండా, మంచి సంబంధాలు వుండేట్లు రాజ్యాంగం నిర్దేశించి తీరని ఏర్పాటులను గావించింది. రాజ్యాంగ ముందలి 245 వ ఆర్టికల్ ప్రకారం యూనియన్ లిస్టు అను జాబితాలో, ఏయే పరిపాలనాకారాలు వున్నాయో పరిపాలన, ఆ ఆంశాలకు సంబంధించిన చట్టాలను కేంద్రప్రభుత్వం మాత్రమే పాస్ చేసేందుకు అధికారం ఇవ్వబడింది.

కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు సంబంధించిన పరిపాలనాకారాలు మొత్తంబూడ వాలుల లిస్టులు లే: జాబితాలుగా. రాజ్యాంగం విధించింది.

1. యూనియన్ లిస్టు (కేంద్రప్రభుత్వం లిస్టు).—ఈ జాబితాలో వున్న పరిపాలనాకారాలు, భారతదేశాని కంటికి, కంచు:టి జాతీయ స్వభావాన్ని, ప్రయోజనాన్ని కలిగివున్నాయి. ఈ అంశాలను వివిధరాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు వదిలివేస్తే, గతం ఆరాధకానికి, ప్రోత్సహించు. రాజ్యాంగంలోని 7 వ షెడ్యూలులో,

యూనియన్ లిస్టుకు చెందినవి 97 అంశాలని, రెక్కింపబడ్డాయి. వాటి నమూనాలో ఈ క్రింది అను ముఖ్యస్థానాలు క్రిందికి తీవ్రమైనవి: 1. భారతదేశాన్ని; 2. విదేశాంగవిధానం; 3. జాతీయ, అంతర్జాతీయ వర్తకసంబంధాలు; 4. రైల్వేలు, రవాణాకారాలు, విమాన మార్గాలు; 5. తిరిగి తిపాలాలు; 6. దేశముందలి, వివిధప్రాంతాలలో తిరిగిమనట్టి ప్రజల సంక్షేమానికి దోహదంచేయు కానకాలను పాస్ చేయడం.

2. స్టేట్ లిస్టు లేక రాష్ట్ర ప్రభుత్వం జాబితా:—రాజ్యాంగం లోని 7 వ షెడ్యూలులో యూనియన్ లిస్టుకు చెందిన 96 పరిపాలనాకారాలు చెప్పబడ్డాయి. ఆ మధ్యన ఈ క్రింది అను ప్రధానస్థానాలు క్రిందికి తీవ్రమైనవి: 1. విద్య; 2. ఆరోగ్యం; 3. కృషిపాటు; 4. పరిశ్రమలు; 5. అడవులు, శాడ్య; 6. పాంథిక సంక్షేమం. ప్రతి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం, దానిముందలి ప్రజల ప్రత్యేకతల బహువరాలను, హానికరాలను ఏర్పడిన వుండుకొని, పై అంశాలకు సంబంధించిన చట్టాలను చేయడం పథ్యమని తెలిచి, రాజ్యాంగం వీటిని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకి అధిపంచేసింది.

3. కంకరెంటు లిస్టు లేక కేంద్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వం జాబితా:—పై గెండు జాబితాలకు తోడు, అదనంగా 30 వ కంటు లిస్టు అను పేరు మూడవ జాబితా వుంది. దీనిలో మొత్తం, 47 అంశాలు చెప్పబడ్డాయి. క్రిమినల్ చట్టాలు; క్రిమినల్ దిక్కు; నీటి దిక్కు; వివాహ; విదాకులు; కార్మిక సంక్షేమం; కార్మికుల, పాంథిక శిక్షణ; పార్లమెంటు, జాతీయ పాముభాగ్యన్ని, ప్రయోజనాన్ని కలిగి వున్నవని ప్రకటించిన పరిశ్రమలు (ఉదా: ఉప్పు, విద్యుత్తు, అణుశక్తి), కోర్టుల అధికారాలు, ఫ్యాంసీలు, పత్రికలు, గ్రంథాల ధరా దాఖలు, దిర్ఘసంప్రదించు తీర్మానాన్ని ఈ జాబితాలో చెప్పబడ్డాయి. వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకి ఈ అంశాలపై చట్టాలను పాస్ చేయగల అధికారం ఇవ్వబడినప్పటికీ, వీటిపై అతవరం వచ్చినపుడు తరుదర్శ తీరకొనటకు, కానకాలను పాస్ చేసేవరకు, రాజ్యాంగముందలి 254-వ ఆర్టికల్ పార్లమెంటుకు కేంద్ర ప్రభుత్వాలకి అధికారం ఇచ్చింది. ఈ పరిపాలనాకారాలలో ఎదైనా ఒక రాష్ట్ర గూర్చి పార్లమెంటు చేసిన కానకానికి, రాష్ట్ర కానకముందలి ఆమోదించిన కానకానికి మధ్య వైరుధ్యం, అసాదృశ్యత ఏర్పడినపుడు పార్లమెంటు ఆమోదించిన కానకమే అమలుచేసి తీరకరెపని 254-వ ఆర్టికల్ స్పష్టంగా చెబుతోంది.

4. రెసిడ్యూరీ అధికారాలు: రాజ్యాంగంలోని 248-వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, పార్లమెంటు అధికారాలు ఎంతో విస్తరించబడ్డాయి. రాష్ట్రలిస్టులో గాని, కంకరెంటు లిస్టులో గాని ఉన్న పరిపాలనాకారాలను, అతవరం కానకాన్ని పాస్ చేసేందుకు పార్లమెంటుకు అపారాధాధికారం ఇవ్వబడింది. రాజ్యాంగ పరిభాషలో చెప్పాలంటే, తీవ్రమైన కానక నిర్వాహకాధికారాన్ని (Residuary Powers.) కేంద్రప్రభుత్వాలకి ఇవ్వబడ్డాయి. కేవలము రాజ్యాంగం ప్రకటించిన పద్ధతి ఆమోదక, స్వీకృత లాంటి, కేవలం, అసంగతమంటే దేశంలో ఉన్న ఫెడరల్ విధానం కాదు. మనది, ఫెడరల్ రాజ్యాంగపు మాటలో పోయినదే యూనియన్ రాజ్యాంగ విధానం. మనదేశంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం

[illegible]

నీరు పల్లమెరుగు.....!

శ్రీ అర్. ఎస్. సుదర్శనం

“భవాని ఉత్తరం వ్రాసింది.” అంటూ ఇంజనీరింగ్ కమ్యూనికేషన్లకు వచ్చింది అనూనా. అప్పుడే కోర్సునుంచి వచ్చిన (కీవరాసు) కృష్ణ కోటూ, టై విప్లూ, “ఎమని?” అన్నాడు. “చదవండి” అని ఉత్తరం పేరుమీద పెట్టి వెళ్ళిపోతున్న భార్యను “ఉత్తరం ఏకా వాకా?” అని ప్రశ్నించాడు. “ఇట్లోకి అనుకోండి!... ఎమని? నేం, అయినవాళ్ళు కాకుండా వాతావా? మీ రెన్నో వా చెప్పండి, భవాని వాకు వచ్చింది... ఉత్తరం చదవండి తెలుస్తుంది ఆ అమ్మాయి మంచికనం!... మీరనే చదువుకున్న గర్వం ఎక్కడా లేదు! ఉరికి ఏకేవో అంటారు!” అని లోనికి వెళ్ళింది అనూనా.

ఆమె కాఫీ తెచ్చేలోగా ఉత్తరం సావధానంగా చదివాడు కృష్ణ. ఎం. ఎస్. సి. చదువుకుని హైదరాబాదులో రెక్కాయ ఉద్యోగం చేస్తున్న భవాని తెలుగులో, ముగ్గులొలికే ముత్యాల వ్రాతలో, అనూనామీద ఆహ్వాయకని ఒక బోయ. మా!... వారే, ఉత్తరంలో ఎక్కడా, చిట్టచివరికూడా తన మాటలేదు! ‘తాగు నమస్కారాలు... తాగునీటి అడిగినట్లు చెప్పాలెమో’ అలాంటి వాక్యం ఒకటి లాంఛన ప్రాయంగా వాడు ఎక్కడా వ్రాయలేదు! ఈ ఉత్తరం యిద్దరికీ వ్రాసినట్లుగా అవుతుంది? భవాని తనకు మేనమామ కూతురు; అనూనాకు ఏమీకాదు! వాలుగేళ్ళవాడు తన భవానిని వివాహం చేసుకోవాలంటే రాకపోకలు, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు నిలిచిపోయాయి. ఇన్నాళ్ళకు, పనిమీద సోకాల క్రితం హైదరాబాదు వెళ్ళా భవాని, అత్తయ్యా అనుకోకుండా తన యింటికి రావటం ఆశ్చర్యమే కలిగించింది... ‘నువ్వు చేసుకోక తాళేనేం? చదువుకుని వాయిగా ఉద్యోగం చేస్తున్న వాకేం లోటులేదని’ తెలియబరచటానికే భవాని అలా వచ్చిందో, లేక చేసుకున్న అనూనాలో వంతు పెడికి పెక్కిరించటానికే వచ్చిందో అనుకున్నాడు! ... తల్లి మాతుక్కు చెప్పిన కారణం మాత్రం — హైదరాబాదుకు రాత్రి పూర్వం చేసి రైళ్ళు వచ్చాకాం అని రద్దుచేశారట; ముందు సోదా పాయంత్రం కర్నూలు చేరుకుని, ప్రాద్దుట మొదటిబండికే హైదరాబాదువై పోకర్తంగా వుంటుంది వాళ్ళు వచ్చారట. అదిసంగ, కర్నూలులో ప్రాక్టు పెట్టిన కృష్ణను అన్నాళ్ళకే చూచి వెళ్ళటానికి సందర్భం కలిగిందట!...

తాగుండి! వాళ్ళకు లేకపోతే తనకేం అభ్యంతరం? అనుకున్నాడు కృష్ణ. ఏమిటా చిన్నవాటి భవాని, ఎమ్. ఎస్. సి. భవానిగా మారిన తర్వాత ఎలావుందో చూడాలన్న మహావాలూ తీరింది... చదువుకొరం, చొరన, కలపుగోలుకనం పూర్వంలేని గుణాలు భవానిలో యిప్పుడు జోరే మనసిందటమేకాదు, ఆమె మాటల్లో మాపుల్లో స్వని, ద్వ్యర్థికుటా వున్నాయని అనుమానమూ

కలిగింది!... పూర్వం, అంటే భవాని హైస్కూల్లో, తన కాళీ జిలో, చదివేసోజిల్లో ఒకవారి వాళ్ళ ఇంట్లో— అప్పుడు భవానికి అసలు మాటలు రాకేమో అనిపించేటంత వల్లమాలిన సిగ్గు తప్పించుకుని పారిపోయేది. ఉన్న వారం సోదానా ఆ అమ్మాయిలో చువుగా మాట్లాడాలని ఎన్ని ప్రయత్నంలోచేసి చివరకు ఒక్కసారే కృతాంతమయ్యాడు — “ఏమిటి, మాట్లాడకే మాట్లాడవో?... పారిపోతావో?... వెళ్ళిచేసుకుంటాననా?... వుండు, నిన్ను వెళ్ళి చేసుకుని అప్పుడు చెబుతాను నీపని!...” ఇవి కృష్ణమాటలు. “పోతావా!... సిగ్గులేకపోతేసరి!... ఊ... అప్పుడు మాట్లాడే!” అని భవాని జవాబులు. “ఏమిటి చూసేది!... అలా అంటే యిప్పుడే పడుతుంది కిక్కి!” అంటూ తన చప్పున ముద్దుపెట్టుకోవటం, వెంటనే “అమ్మా” అని ఆకొంటెపిల్ల కేవేసీ పారిపోవటం జరిగింది. విజంగా అత్తయ్యతో చెబుతుండేమోనని గుండె దడదడలాడింది; కాని అలాంటి దేమా జరగలేదు... ఆ భవాని ఆనందం, ఎమ్. ఎస్. సి. చదువుకోవాలని పట్టుపట్టడం, మేనమామ కట్నం ఇవ్వవనటం కారణాలుగా ఆ వివాహం జరుగలేదు... “నేను చదివింది చి. వి; భవాని అనగ్గు పూర్తిచెయ్యావో నీ ఎమ్. ఎస్. సి. విద్యాలని పట్టుపట్టటాంటే, వాకు భార్య కావాలనుకోవటం లేదన్నమాట!” అని భవాన్ని తన కక్కరలేదన్నాడు. అదీగాక కృష్ణ తండ్రి అప్పటికే కట్నం కావాలని, అయినవాళ్ళూ కానివాళ్ళూ, అన్న భేదంలేకుండా సంబంధాలన్నింటినీ ‘ఏమిచ్చుపెత్తో’ పరిశీలిస్తున్నాడు. పర్యవసానం అనూనాకు తన మేనమామతో ఆ యింటికి కోడలైంది.

అందువల్ల చదువుకున్న భవాని మారిపోయి వుంటుందనే అనుకున్నాడు కృష్ణ. కాని భవాని స్వయంగా తన యింటికి రావటం మేమిటి, వచ్చిన తర్వాత వుండమంటే తీరిగ్గా రెండురోజులు వుండి వెళ్ళటం మేమిటి, అనూనాను ‘అక్కా’ అని పిలవటం మేమిటి, అన్న ఆశ్చర్యం కలిగించాయి. భవాని సంభాషణలో కొన్ని ధిలోమైలు ఒకరికంటే అనూనావాని! కారణాలయ్యాయి... భవాని చిన్నవాటి సంఘటనలు మరచిపోయినట్లు లేదు. బహుశా ఆమెలో కొంత వివారం వుండేమో పెళ్ళి తప్పిపోయినందుకు, అనిపించింది... ఆ సోదా రావటమే తప్ప అదిక్రమంగా బలపడిపోయింది కూడా. దానికి అధారాలు— భవాని, పిలవకుండానే యిన్నాళ్ళకు తనయింటికి రావటం, వచ్చిన తర్వాత చూపిన కలపుగోలుకనం... భవానికి ఎంత అభిమానం, ప్రేమలేకపోతే, స్త్రీ సహజమైన స్వాభిమానం అసాంకారం అన్న అనిధుల్నిదాటి అలా రావాలనుకుంది! అసాంకారం, అందులో చదువుకున్న యింతటి, ఎంతమీర వుంటుందో గుర్తుగానే సోపానముకోవచ్చు. దాన్ని జయించి భవాని బాక కోసం వచ్చిందంటే, ఆమె జరిగినదానికి ఎంతో భక్త్యాత్మక

కనకా వుండాలి!... ఈ కాశీకి అడవిల్ల అందరూ యింతే. దీనిని ఏదో అందా మెక్కి, అవిరువుకుమట్టి అంతుకుంటామనుకుంటారు. తీరా అది వచ్చిన తర్వాత తెలుసుంది. ఎలా అద కొరత అంటే తమ మూర్ఖత్వంపట్ల చేబరిపోయామో!... అప్పుడు కొని గ్రహించారు చదువూ, ఉద్యోగమే పరమాధ్యులు కావాలి.. భవానిలో యిటువంటి పరివర్తన వచ్చివుండాలిగానే. మళ్ళీ తనని జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటుందా? తన యింటికి నమందా? పెదగా చదువుకొని అనునాకు నెండుపట్లకొని 'అక్కా' అంటూ రిగించుకుందా?... మళ్ళీ ఇద్దరూ ఇందుమించు సమయమిప్పుడే!...

అయితే భవాని అనూనావల్ల ఈర్ష్య, అనూనా కొందరైన యిద్దరం చెతుటం లేదేమిటి? వైగా వూసుకు తిరుగుతల్ల లాధిపిమిటి? అన్న సందేహం కలిగింది. కృష్ణకు దానికి పరాధానం. పరిసితులు అలావున్నాయి. బావ పరాయివాడేమోనాడు; యిప్పుడు బావో పరాగాలాడటం ప్రారంభిస్తే ఎటువంటిదా? ఆ అంతునావస్తే అనూనా మళ్ళీ కుక్కంటికి వస్తుంటా? అందుకల్ల, తన చెవి నిర్భయంగా ఏకా నూత్నితూర్తిలో ధ్వనిపూర్వకంగా చుట్టూరంగా యిద్దరం చెప్పుకుంటుంది భవాని! అందుకే ఆ ధాన్యం! ఆదేవాళ్ళు యిటువంటి విషయంలో దిశరలు ఇది చూపుకున్న భవానిలో ప్రజకు గాటులేదు! తనకు భవాని యిప్పుడు వూర్తిగా అర్థమవుతోంది అనుకున్నాడు కృష్ణ.

దుర్భిలో నిటాగుగా కూర్చుని, చేతులుమీదవున్న ఉత్తరం మళ్ళీ తీసి పరిశీలించాడు.

ఉత్తరాన్ని జాగ్రత్తగా అనూనా పేర్చాస్తూ, అనూనా అంతుకుంటే విషయాలతో పే విసిరింది భవాని! అందులో ఎక్కడా బావమిద్దరించి వాగ్విలేదు. కాని చివర చిట్టబాటును గూర్చి వ్రాసిన వాక్యంలో ఒక విశేషం వుంది.

"...బాబు మామలు ఎప్పుడూ జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటూ వుంటాను... నితో బాగా ఆడుకుంటున్నాడో! నిన్ను అల్లరి పెడుతున్నాడో! బాబు బా ముద్దుడు..."

నితర వాగ్విలో 'బాబు'కు బదులు 'బాబి' అని వ్రాసుటం అ బుద్ధిపూర్వకమే పాపాలా? లే! మనసులోనుంచి తెలియకుండానే ఉడిపించు కనక! 'బాబ' అంటే 'బావ' అనేగా ఉద్దేశ్యం? లేకనానే యా 'పాపాలా' జాగ్రత్తగా వ్రాసిన ఉత్తరంలో ఎగుకు వస్తుందో ఈ ఉత్తరం ఎలాగూ అనూనా తనకు చూపిస్తుంది భవానికి తెలుసు; అందులో వ్రాసిన ఉల్లేఖకా కో. మేనా చూపించి తీయకుండా! అంతమాత్రం 'కాగిరం' కూడానే వుంది ఆ ఉత్తరం!.

కృష్ణ ఉత్తరం చూస్తూ వుండగానే అనూనా టిఫిన్ కాఫీ తెచ్చి ఆవిటి యింట్లో దగువులు చేస్తున్నారా ఉత్తరం? ఏమిటి అంత కృష్ణం అందులో? అన్నది.

"ఆకృష్ణం ఏమిలేదు!" అంటూ ఉత్తరం చదివి, చేతులు మీదికి నిరాలాటకే లేచాడు కృష్ణ.

"ఆకృష్ణం కాబోనే, కాకూర్చు ముఖం కనకామణి అంటూ అలానే కూర్చుండిపోయా రేమిట యింతింతో?" అన్నదామ.

కృష్ణ బాక నూరునైపు నిర్భయంగా.
ధర్మ టిఫిన్ తీసుకుంటూ వుండగా అనూనా అన్నది.
"ఉత్తరం చదివావుకదా, మరి యింట్లో ఎప్పుడు తెచ్చి పెడతాడు?"

"ఎందుకూ దండక! ఎంతసేపూ బాబుకు చూచుకోవటంతో వాడెప్పుడు చుట్టానికే తీరటంలేదు నికు! నువ్వు యిదోటి!"

"నమూనాలు పంపిస్తుంటే; బాబుకు ఒక స్వెటర్, మల్లర్ అల్లుకోవాలి."

"ఏం చేసుకోమో! మనమేం ఇంగ్లండులోగాని, యిండియాలోగాని లేకగా! ఇదోకెప్పుడైతే గా రియాలైంది... ఇంగ్లీషు, అమెరికన్ ఆదవాళ్ళు చేస్తారంటే అది ఆదేశాల్లో అవసరం; వాళ్ళకు పాడుపూ అగుతుంది. మనకు అవసరం. అలవాటు లేనిది రియాలైస్తూ మానోవటం ఎటువంటిదా? ఎప్పుడైనా కావాలిస్తే కుంభింగా కొనుక్కోవచ్చు! ఈ కన్నులలో స్వెటర్ వాడు కనుకునే దివ్యమే!"

"మా ఉల్లేఖనాల్ల మాటేమిటి?"

"అది పర్లాకోసం! ని విడిచింకా అర్థంలేని శ్రేక."

"బాబింటే; యింతలా నూర్చా చేబా పర్లొ బాకటంలేదు గాని, ఆ యింట్లోకి తెచ్చి పెట్టండి."

"చుట్టూ మాపుగావచ్చి మంచిగొడవే తెచ్చి పెట్టండి యా భవాని!"

"భవానిమీద మీకంత కోపం కనిపిందో!... మిమ్మల్ని చేసుకోలే దినేనా?" అన్నది కవులూ అనూనా.

"నావం, చాల పాపాలు పడుతున్నావ్! ఎం. ఎస్.సి. చదవగానే ఏదో పెద్ద దేశాలా విలసిల్లింది నీంటికి. మేముతా కేలం మానకూత్రులు. అందుకే ఆ దేశాల యింకా సరియైన దివుకు దొరక్క దివులకూ వుంది."

"అవును, తొందరతో వచ్చినవాణే చేసుకుంటుంటే!"

"తొందర! ఒక కవికి కాం అంతా నిరీక్షిస్తూ వుండవచ్చు."

"బాబి మీ రక్కడైతే చూపింది సందేహం."

"ఇది మరి బావుంటే! మర్రివృక్షం కొనుక్కున్నావంటే యింతాటి కోరికే నాకుండావుంది. ఆ యింట్లో ఏదో తెచ్చి పెట్టి నేను తివ్వంటా; తర్వాత నువ్వు భవాని ఏమైనా అంటే వాకెందుకు?"

బాబునైపు బతులుదీరి వెళ్ళాడు కృష్ణ.

చక్కానే గాని యింట్లో కొనా లనిపించలేదు. ఒంటరిగా ఉండే నిర్భయం.

బావకు ముద్దులు—అన్న మాట మనస్సులో మెగుల్చా తియ్యని ఉన్యగానికే కాగనవుతోంది... నికే, 'కో'కాల్లో భవాన్ని తన ప్రేమించాడు, భవాని కూడా తన్ను ప్రేమించింది. ఇప్పుడు రోజులో 'అమ్మా' అంటూ పారిపోయి కన్న చేప్పకుండా ఎందుకు యింట్లో కుంటుంది? ఇద్దరికీ అది అవధిలం చాలని కొరతలు; భవాని దడుపు ముఖమిది, లే! తనమీద పంపించి గెలుపి అప్పుడా ధోరణి అతలం దించింది, భవాని కట్టవచ్చుంటే మామయ్య కట్టం యిచ్చి

వుండేవాడు; అతనినూ ననగావం ఏమిలేదు! అతనికేం దాటి పోయినతర్వాతగాని అనుబంధమేలువంటిదో తెలిసిరావచ్చు. ఇప్పుడు తెలిసినవారైతే భవాని ఏం చెప్పండి? భవాని దురదృష్టవంతురాలు, తన దురదృష్టవంతుడే! తన మనస్సువల్ల తనూ తెలుసుకోలేదు! అంత పట్టుదలగలది ఏవావాంచేసిన తండ్రి బావులున్న దేమి లేదు; ఏదాదేవా పూర్తిగా గణనకముందే యీ లోకంనుంచి దాటుకున్నాను...

అసలు వివాహములంబు మనస్సుల్ని, తత్వము ముడిచేసే బంధం; దాని భౌతికమైన, కారీరకమైన ఆకర్షణలు, ప్రేరేపణలు కేవలం దోహదాలుమాత్రమే అనినూనుమిద పెళ్ళయిన కొద్దో తనకంత ముఖ్యం! అదంతా ఇప్పుడు తెలుసుకున్నాను! ఇద్దరు మిల్లులు కలగడంతో కల కరిగిపోయింది! పెద్దమిల్లు అమృత్యువద్దగిరి తింపబడితే తనకంటే ఇల్లు సాక్షాత్తు సరే మే...

"ఎప్పుడైతే నా ప్రాదరాబాదు వస్తే రా వావావా!" అన్నది అత్తయ్య బంగారు మాట. భవాని తననోటితో అనవలసినమాటనే తల్లిదండ్రుల ఆజ్ఞించింది! అవును ఎలా అంటుంది?

తనకోసాని ప్రాదరాబాదు వెళ్ళివస్తే! వెళ్ళితే భవానితో తీర్గిగా మాట్లాడితానీ, భవాని మనస్సు తెలుసుకోవటానీ అంతకోసం వుంటుంది...

తెలుసుకోని ఏం తెలుస్తోంది?...ఏం తెలుస్తోంది? తెలుసుకోవటం దానికేది సాధ్యం...సాంఘిక్యాన్ని ఆధారపడటం, ప్రేమ అనుభూతి—ఇవి ఎదుగని జీవితం ఒక ఎడారి; కేవలం కూనలం! ఏమైతే అది తన పండ్లం తిన్నాకోవాలి; యదా మేమిటో తెలుసుకోవాలి! ఏదైతే భవానితో వ్యాధియం విప్పి నిష్కల్యమంగా చెబుతాడు—తన ప్రేమ ఎంత ఉదాత్తమైనదో! ప్రేమించుకున్నవారందరూ వెళ్ళిచేసుకోలేదు; మానవలోక దిగ్గజాలూ ఎక్కడా కనిపించే విషయమే అది; ప్రాత్రేయా కాను! దాని కడరం చెయ్యగలగో కాని పండితాంశలో సరిమరి మనలం కన్న ప్రేమకులు ఒరిగవుదయూ వ్వాకరు తెలుసుకోవటంనుంచి అందుకో తప్పలేదు; ఒక సంక్లిష్టపుండ్రి!...తనని లోకకల బతువుమో భవాని వ్యాధియాలి! కొంతలేరి: చేతుల్నివెల్లపుకుంది. అంతమాత్రం చేయటం తనకేం! భవాని వ్యాధిమానమన్నది నిగ్రహించి తనకోసం ప్రయాణమై వచ్చినపుడు తన వాళ్ళయింటికి వెళ్ళటం, అది తనకు విధానమే!...

"ఎప్పుడు ఇల్లుచేరుకోగానే అననూనూ "దోలు తెచ్చారా?" అని ప్రశ్నించుంది.

"లేదు, మంచిది దొరికలేదు...అయితే తెలుసుకోగానే కొంతమే! నాలుగునాళ్లు ఆలస్యం అయితే ఏం పాతుంది? నీకు ఇప్పుడే కొద్దిమిదాద ప్రాదరాబాదు వెళ్ళివస్తే అంటుందిని! ఇక్కడనున్నానాగ కల్లుగో కనిపించి అన్నాను. అలా ఇక్కడ యిగో అక్కడనుంచే తెచ్చుకోవచ్చు."

"అయితే భవానికూడా నయానూ ఇస్తుంది తెంది; భరి నిరింది మీ ప్రయాణం!"

"ఏం! చాలా సంతోషమన్నావే! ప్రాదరాబాదుకు వెళ్ళును గాని, భవానిని చూడటానీ కాదుగా!"

"ఇకా చాలెండి!...సరాసరి వాళ్ళంతే వెళ్ళండి!...ఒక తరే మీ పనులల్ల అలా పిలువకపోతే. తప్పకుండా తీరిక చేసుకొని వాళ్ళకోసాని మాట్లాడించెవారంటే! వాళ్ళు ముంటికి వచ్చిపడ్డారు మనమూ వెళ్ళటం బావుంటుంది...మీ రిలా హేమ్యులవాడట మేం బాగులేదు!" అన్నది మందలింపుగా అననూనూ.

"అబ్బ! అమ్మి బాగోనూ నీకే తెలిసినట్టు మాట్లాడుతావే! అన్నాడు కృష్ణ.

* * *
కృష్ణ నువ్వును ఉల్లాసాలతోంది. ఎన్నోరకాలైన సంభాషణలు—తనకూ భవానికీ—వ్యావయాలు విప్పిచెప్పటం చే మాటలు...అందులో విషయం లిపిమే, సంభాషణ ఉన్నానూ అయిన పరస్పర సాన్నిహిత్యభావం...సంఘం యిద్దరిమధ్యా తెచ్చిపెట్టిన కృత్రిమమైన ఎడబాటు.....ఆ అనుభూతిని ఎన్నో ఓధార దోహదాలతో వ్యావయాలు యిచ్చుకునేక, పిచ్చిగా యిటు అటు తిరుగుకున్నాడు, ఆలస్యంచేసుకు నైలకోసం ఎగురు మాట్లాడు...అక్కడ ఆలస్యం ఆనయగాలుగా వుంది...

"బావా!" అంటుంది భవాని దీవంగా, ఆర్పింగా, తనకుండా చీలుకున్నట్టు...ఏంచెయ్యను, భవాని! ఇది విధి...బహుశా తన ఆమె వస్తాన్ని ప్రేమతో పుచ్చిస్తాడు; గాతర్ని కదిలిస్తాడు; అందులో సర్వవైగియం ఏమిలేదు!...అలాకాను—భవాని కన్నీళ్లు చూడలే! ఆమె చెంబిల్లి పూగువుగా తాకుతాడు; మత్యాలవంటి అశువుల్ని లోకానికి పంపగ వస్తాడు!...

"ఈ సందర్భాన్ని, యీ లోకాన్ని వదిలి దూరంగా వెళ్ళి దేవా వెళ్ళిపోదాం బావా!.. " అంటుంది భవాని. "పిచ్చి భవాని! ఎక్కడికి వెళ్ళి చెప్పి! లోకం నుండి అంత సులభంగా వదిలి వెళుకుందా? ప్రేమ! గుమ్మరివాస్తుంది...వెంటాడుంది..." —వెంట్రలు గర్భ మెండు చేసింది దిట్టం వుండే కేవుండ; ఎక్కడికి తప్పించుకొనిపోవాలి!...

"ఆంధ్ర వారపత్రిక, సారీ" అన్నాడు ప్రతికలమేక కట్ట వాడు. కృష్ణ వాడైతే తనకేం మాట "తన" అన్నాడు... వాడు వెళ్ళిగానే పత్రికాపంత్ 'నిజమే. ఏదైతే వున్నాం వుంటే బావుండే! అనిపించి యీ నాలుగైతే వెళ్ళాడు. కాని వచ్చే వున్నా మేది దొరుకేను...

"ప్రయాణంమీది వచ్చివెళ్ళాడు! ఎందా? ప్రాదరాబావా?" అప్పుడే ప్లాట్ ఫాంమీద ప్రవేశించి—సుబ్బారావు తలకరించాడు

"అవును."

"మీది నికేమం? కొరుపమిదావా?"

"కాను! పంపిసలే...అంటే ఏమిలేను, మా అత్తయ్యకు జబ్బుచేసేవట; వెళ్ళికోసాని చూచి వచ్చాను..."

"అంటే మేనల్తేవా?"

ఒక అంతుకం పండ్లకొని "అవును" అన్నాడు కృష్ణ. మరి మనమూ భార్య మేలై కా కేమాకుంది!

కుళ్ళారావు ప్రారంభించిన బాతాఫానీ, రాత్రి ఎనిమిదింటికి కనీసం దానిని వదిలివేయాలి.

“ఇంకా నయం, కోర్టుని అని అవ్వాలనే నెప్పుడే; తన బంటు రమ్మని పిడించేవాడు” అనుకుంటూ గడ్డాచేసుకుని బయలుదేరాడు కృష్ణ, ధివాని అగ్రేడు వెతుక్కుంటూ...

భోజనంచేసి గదిలో కూర్చున్న తిక్కాకి ధివాని అడిగింది: “ఎం బావా! ఒక్కటి వచ్చావు; అవమానము కూడా తీసుకురావలసివచ్చిందా?” ... అక్కయ్య అవకుండా, అవమానము అంటుంది ధివాని!

“రెండు గోడల పరిమితి వచ్చాను, ఎలా పిలవాలి చెప్పండి... నువ్వు వ్రాసిన కత్తిరిం మొన్నటి శాసనం చేరింది, చూడండి...” అన్నంతగా అందించాడు.

“బాబు ఎంచెప్పాడు? బాగా అర్థమవుతున్నదా?” అన్నది ముఖంగా చిరవల్తురు ధివాని.

“మొత్తానికి నీవు చాలా ఫేరిటీ అయినట్లున్నాను... అప్పుడే బంతుడే!”

“అవును ఫేరిటీలే మరి!... ఎంతో కూడా... పానీ వచ్చినా బంటు తీసుకుని వస్తాడు! ఎంతో తెచ్చుకుని వుంటాడు వాడగ్గర... రిఫ్ఫీ నువ్వే రిఫ్ఫీ-పప్పును అప్పుడే పిచ్చాడి.”

“వాడు అలా వస్తాడా? మళ్ళీ నువ్వే ఎప్పుడో ఒకసారి వాణ్ణి చూడటానికి రావలసిందే!”

“అంటే వాళ్ళి వాన్నబట్టి చచ్చిందేమిటి వాడికి?... ఇంకా తిరిగివచ్చి కాబోలు అనుకుంటున్నా!”

“ఎలాగో అందులో కొన్ని నీ పానికా..”

“ఎం? నా మంచిదేమిట ఎలాగో నా రాతం నీవే నువ్వే! నీ మంచిదాన్ని కాపాడే మళ్ళీ మీ యింటికి రావలసింది...”

“నీకు కొద్దివంటలేను ధివాని!... అందుకే నీ చేమా యిలా రావలసింది...”

“పానీ బావా! తానీ మరచిపోయా... All's well that ends well అంటారు.”

* * *

ప్రార్థన తొమ్మిదిన్నెలకు ధివాని కాశేజీకి వెళ్ళిపోయింది. వాడు అయింటికి గాని తిరిగిరాడు. అక్కయ్యతో కాసేపు మాట్లాడి, పన్నెండు భోజనంచేసి బయలుదేరాడు కృష్ణ. “కోర్టుకు పోయాది వచ్చాది” అంటూ ఇంట్లోనే కూర్చుంటే ఎం బావుంటుంది?

గుడి పుట్టుకువెళ్ళి ఒక ఇంట్లోనుంటున్నాడు, పట్టిక గార్లమ్మగారి ఒకమూల చిట్టాడును చిట్టాకావున్న ఏకాంత ప్రదేశాన్ని చేరుకొన్నాడు.

పునః చదివే విలకకే ముగిస్తున్న రేణుకాబంతో, వెల్లడిలా పడుకుని ఉన్నాడు తేలిపోయాడు... రాత్రి ధివాని అన్నట్లు ధివానిలో మంచినీరు వుంది. ఆ మంచినీరు ధివాని చిరువుకూ, అందానికి చిరునామం వచ్చింది. ధివానినే వివాహమాడి వుంటే చివరికి ఎం?

వర్ణనామంగా వుండేది... తన హైకోర్టులో ప్రాక్టీసు, ధివాని కాశేజీలో ఉద్యోగం చేస్తూ, చిట్టాకా కాశ, బుర్రా, స్నేహితులు అంతా హైకోర్టులో వాతావరణానికి తగినట్లు అమరిపుండే!... వెలపుకొట్టాడు, తీరిక పడుతున్నాడు ఇలా ఉద్యోగవల్ల, ఉన్నా వాని తోటలో, పచ్చిమీర, చెట్లనీ, ధివానితో... చిరునామం తీసుకుంటా... చివరికి సాంవిధ్యకావాలి, సాంవిధ్యకావాలి అంటే మే మధుర మంచాల కాళ్ళంలా పాగిపాడే!... ఒక్క పాగిపాడు... తిరిగిని మూర్ఖత్వానికి, తిరిగి ఎంకుచికిత్సానికి తను అప్పుట్టిలాంటి పోవలసింది... అంతటితో చిక్కరావచ్చి పెచ్చులన్నీ పులికింపబోతున్న అమృతకాశి దూరంగా ఎక్కడికో గిరివాలు! ఇప్పుడే తను కయ్యగలిగిందేమిటి?

ధివానితో సహా, అది కాశ్యోమైనా ఎన్ని పాగిపాడు జరిగినా! అది పన్నెండున్నెలకు పనికిరాని ప్రాంతం; అలా వుండి వాడుంది. అది అందంగాంటే వి సింధి ఒక లుపు; కాని తనది పోవలసింటూ వుండేది; ఫిరించుకుంటూ వుండేది! ధివాని తన కొడుకుమీద ముగియాలి... కొద్ది పెచ్చువాడైన తిక్కాకి వాణ్ణి ధివానికి అప్పుడే పుట్టానికి తాళం అధ్యంతంలేదు! ఇన్నాన్నా ప్రేమ అని అంటూ తాళం; కష్టం కావాలి; ఎలా? చివరి లో ప్రవేశించి ప్రేమ తన యాదాశిని గుజువు చేసుకుంటుంది!

వాడు అంతా వాడుకుంటూనే ఎంటివైతూ బయలుదేరాడు కృష్ణ. వచ్చేప్పుటికి తన స్వంతంగా వుండాలి. తిక్కాకి “బహుశా వెళ్ళిపోయింది చెప్పి ధివానిని చిట్టాకా నీరమాడు తీసుకొనిపోయి, తెచ్చుకుని అమె వచ్చేయాలి దామకన్న రివాజాన్ని చెప్పించాలి...”

వర్ణనానే అక్కయ్య జీవితం కాఫీ యచ్చింది... “ధివాని ఏ వేళకు వస్తుందో, కాశేజీగారి మీటింగ్ ఏకావంతు ఆలస్యం అవుతుంది, నువ్వు తీ.కో. వానూనా” అన్నదామె... అయినా దానినా ధివాని వాడలేదు... “బహుశా వెళ్ళి రావాన్నావు, వెళ్ళిరాదా?” అంటూ అక్కయ్య ఎంకు గదిలోకివచ్చి... “మీ కోడలు, ధివానితో సహా అలా అలా కూర్చుంటూ బాగులేదు కృష్ణ యింటినుంచి బయలుదేరి, మల్లినీ బాగులేదు సదాచారు... కొన్ని వాళ్ళు తిగి. చాంపూలో ముగిస్తున్న మామూ కొంతసేపు వింటుంది, మళ్ళీ ఎనిమిది గంటలకు యిల్లు చేరుకున్నాడు. ఇంటినుంచి ఫోన్ కాశేజీకి వింటుంది తిరిగి భోజనం వున్న వాళ్ళతో సహా ఎంతో వచ్చాడు. కొంత సమయంలా మెట్ల గదిని ఎమిటింటివచ్చింది. ఒక యువకుడూ అతివలకు ధివాని, ఏకా మాట్లాడుతూ వచ్చుతూ మెట్లగది వచ్చాడు. కృష్ణ అప్రయత్నంగా తిలకం ఒక ప్రక్కకు తిప్పుకున్నాడు వాళ్ళకు నీ పిందకుండా.

ధివాని చక్కగా అందరినీ చూసి రతినీల వుంది. కృష్ణ ఆకస్మాత్తుగా ఆమెను చూస్తూ వుండగానే, ఆమె కాశలో ముందు పీటలో కూర్చుంటూ, యువకుడు ఆమె ప్రక్కన కూర్చుని డ్రైవ్ చేసుకుని వెళ్ళిపోవటాని జరిగింది.

కృష్ణను పాదాశ్రయ భూమి జరిగిపోయినట్లుంది. కోపం వచ్చింది; అందానం జరిగింది... ఎంతటి ప్రతిభ! ఈ ఆటలు?

అనుకుంటూ మెల్లగానే వెళ్ళాడు. వెళ్ళి వరాండాలో కూర్చుంటూ ఉన్నాడు.

తర్వాత పావుగంటకుకాని అర్థయ్యి, కృష్ణ వచ్చి వరాండాలో కూర్చున్నాడని గమనించలేను.

“ఎక్కడోచ్చావ్ రామం? లే నాయనా, వడ్డిస్తాను!” అన్నాడు. కృష్ణను చిన్నతనంనుంచీ బాట్లు ‘రామం’ అని పిలిచేవాడు.

“ధనాని రానేలేక?” అన్నాడు తనకేమీ తెలియవట్లు; అతడు కంఠం తెలుపా పరిశీలించాలన్న భయంతో.

“నువ్వంటున్నట్ల కావాలి? వచ్చింది... ఇవ్వాలి వాళ్ళ కొరత తెచ్చుకుంటే యింట్లో వాళ్ళ అల్పాయి పుట్టినరోజు వండుక, విందుకురమ్మని యిండాక కొడు పంపిలే వెళ్ళింది... చాల మంచి మటుకం, నువవాణ్ణి...”

“అలాగా! వాళ్ళ ఆదవాల్నివచ్చి తీసుకువెళ్ళారు కాబోలు.”

“తావుంది, అదెవ్వరినీ నీ అక్కడ విచ్చాడెవరు మాస్తారు? బాట్లు విన్నవచ్చి పిలిచిపోయారు. నేనూ వెళ్ళానునే అనుకున్నాను. నువ్వే తిరిగివచ్చి వచ్చావుగా, అందుకే అమ్మాయిని వెళ్ళి రమ్మన్నాను. తెచ్చుకుంటే తమ్ముడు వచ్చి తీసు వెళ్ళాడు. నువ్వేలేచి పోయెయ్యి.”

కృష్ణ ఎంగిలిపడి చెయ్యి కడుక్కునివచ్చి మళ్ళీ వరాండాలో కూర్చున్నాడు...

ఆ యంతకడి నవ్వులో కలిసిపోయిన ధనాని నవ్వు ఆరవి నవ్వులో ప్రతిబింబిస్తూనేవుంది! తను ఉపాసించిన విధివిధానా, ఇక్కడ యధార్థ స్థితిగతు! ఎంత తెలివితేలికవంతో అయిపోయింది కాదు!... కానీ తన ఉపాసన అపరిమితం ఏమీలేదు. తనకు తెలిసిన మేర ఉపాసనగానే వుంది; బోలె తనకు తెలిసినవి ముఖాదా విందులో వుంది. అంటే విషయం సంపూర్ణంగా తెలిసేను, అంటే!

కారణంగా ఆరెళ్ళు చదువును, లోకంలో ఒకటి లేకపోయినా ధనాని. ధనానిగానే ఎక్కడైనా వుంటుందా... తనకోసం తమ్ము చేస్తున్న ముగ్ధ, దుష్టతల అడ్డం తెలిసిన విషయించి వాళ్ళు దిండు సౌభాగ్యం కొల్లబోసుకుంటే తనకోసమే దాన్ని రక్షణగా వాచి వుంటున్న మనోజ్ఞ ప్రవృత్తి, ధనాని తన ప్రణయ తీరిక అనుకున్నాడు కానీ అదెలా పాపం?... పరిపరాధ, సంఘం, అయిపోయినట్లు... ధనానిలోని నిష్ఠువా, నిర్వేషం, బాధ భగ్నం కనబడతాయి, అతన్ని యీ విధంగా పరిణామం చెందాయి తనోపాసనగా!

అంతేకాదు! హేతువాదం ఒకటి వుందిగా! ‘బాధ యింకా కను పెట్టే నుకొని మలకలంబెదూ? నేనుమాత్రం మరొక ప్రత్యేక పాపం చెప్తే తప్పదు!’— క్షీణం!... అది మొట్టా నామ; తర్వాత దశావధి; నవవపు తీరాపరివాసికి సర్వకావాలి! తీర్చి కానీ తెలిసు... యీ విధించి వాదం వల్ల కుదిరితే! లేకపోతే నవ్వుతూ, కాగలో వాడి ప్రాణాన్ని పెట్టమేమిటి? నమోపేటులో కూర్చోకొని యింకా! ఇంకా ఉద్యోగిత్వా పరిధి మైకం కై ఆరె; అరిచితిమ్ముడితో యింత చదువు పని?!

కృష్ణ వెళ్ళి వరుకున్నాడు. విద్రావణ... ధనాని రానేలే, యింకా ఏం చేస్తావుందో! పెద్దాని: యింట్లోవుంటే లాభం ఏమిటి?... బాధ వచ్చాడే, ఏ మనుకుంటాడో అన్న జంతులకుండా ధనాని యిలా ప్రతిస్పంద, యీ మామూలుగా ధనాని: యీ ఉల్లో వాడులేమిటి? తన నెలరు మాడటం లేదన్న ధనా, తల్లికేవల కొరతలు కల్పించి చెప్పి నులువుగా మోసం చెయ్యిరిగి ప్రజ్ఞా వున్న ధనాని అడ్డేమిటి?

తొమ్మిదిన్నరకు ధనాని తిరిగివచ్చింది కొరలో...

“బాధ భోంచేకాదా అమ్మ?” అని అడగడం... ఒక నిమిషం ఏ మనుకుంటాడో అన్న సందేహం వుండేవేపుంది, నియమం! “అలా.”

“అప్పుడే వరుకున్నాడేమిటి?”

“పాలు తిరిగి తిరిగి వచ్చాడేమో, నిద్ర వచ్చివట్టుంది!”

కృష్ణ యీ సంభాషణ వింటూనేవున్న మాట్లాడెదలచు కోలేదు.

* * *

తెల్లవారిన. కవివారం. అంటే కన్నులు వెలి వాదానూ అనిపించింది కృష్ణకు. కానీ యింకాదూరం వచ్చివెళ్ళాక యీ సంగతిమీటా వూర్తిగా లేచుకుని వెళ్ళిటమే మంచి దశుకున్నాడు. రాత్రిపండుకు బాధాగరావట తో ధనాని తను పెరి చేకూర్చాక వాదం మంచి అయింది అని తోచింది. దిగువునున్న యింత తిప్పించడా ఉద్యోగం చేస్తానంటుంది; ఉద్యోగంచేసి యింత భోంచే యిలానే తియారవుతుంది. ‘భూవావాడిభార్య’ అని అందినూ ప్రేరేత్త మా వుంటావుంటే ధనం తొందరమోపిలసి వస్తుంది... అందులో ధనాన్ని కాపంచేకన్న తన కెక్కడదీ... అసలు ధనాని మనస్థితిలోనే నెలలకొండు వుంది! లేకపోతే తనకు ప్రేమించి, తీరా పెరి ప్రసక్తి వచ్చివచ్చుకు దిగువుంటావని మొండిపట్టు పట్టటమేమిటి? అలా నీ వదిలిపెట్టుకున్న తర్వాత, మళ్ళీ తనమీద ఆసక్తి, అర్థాలు వచ్చేటటు మాటలూ, ఉత్తరాలూ!... ఏమిటిదంతో, కేలం చూపుకు కొరత! ధనాని అంటే ఒకేలే! అభిప్రాయం విస్తరమవున్నాడు కృష్ణ.

“ఏం ధనాని! విన్నవించి దిద్దుకు లేడ!” అన్నాడు కాఫీ తీసుకుంటూ.

“కారణమంది వచ్చేప్రతికే ఆలస్యమైంది. తర్వాత నా కెప్పి ప్రాశస్త్యమగరింట్లో అల్పాయి పుట్టినరోజు విందుకు వెళ్ళాను...”

“అనూనూ ఏదో ఉంటా అదీ కావాలన్నది; నువ్వేదీ నీ నాయంత్రిం బాధలు వెళ్ళి లనుకున్నాను.”

“అలాగే, నాయంత్రిం నేను కారణమంది రాగానే వెళ్ళాం ఇవ్వాలి తొందరగానే వచ్చేస్తాను.” అన్నది ధనాని.

నాయంత్రిం ప్రాగం ఏమిటో తీరిగా ఆలోచించు కున్నాడు కృష్ణ. అలాగే మూడవయంలో పాద్యాన్నామంతా నడిచి ఎలాగైనా ధనాన్ని నీవీమామ తీసుకువెళ్ళి... ఆ మాట ముందుగా

చదివే ఆ రయ్యకూడా ప్రమాదమాకుంది; అదో చిక్క! అంగుల్ల బహుకు వెళ్లెతిర్యాతి నీ ఆ విషయం కదపాలి.....

అంతా కృష్ణ అనుకున్న టైటిలింగ్...ఇటు అని కొన్నతర్యాతి అరుం:లవుకుండాగా యిద్దరూ ఒక రెచ్చే రెండులో ప్రవేశించారు. విన్ కిం తింటూ కృష్ణ, "ధనానీ, సినిమాకు వెళ్తావా? ప్రక్కనున్న ఖదోబర్లో క్రొత్త తెలుగు సినిమా వచ్చిందంటే!" అన్నాడు.

"భూకలాన.. వెళ్తావా...నరే!" అన్నది ధనాని.

అంతే ముఖవుగా ధనాని అంగీకరిస్తూ దళాళిలేను కృష్ణ. 'ఎలాగ? అమ్మతో చెప్పలేదీ! అని అంటుందిమా! లేకపోతే, 'ఏం సినిమా? తిలకానీ, వద్దలే! అని అధ్యంతరం చెబుతుందనీ, బులంతి పెట్టాలనీ వస్తుందినీ ఊహించాడు. కాని ధనాని అలాంటి జంకుగొంతులు విని ఉన్నట్టులేవు! నిన్నరాత్రి వచ్చిన ఆ యంత్రం తోనూ, స్నేహితులనూ యిలాసే సినిమాకు తిలకానీ చెప్పకుండా వెళ్ళింది బాగా అలవాటున్నట్టుంది ధనాని!.....

ధిమేట్లో చాలపాదు ధనాని నూటల్లోకి దింపాలని ప్రయత్నం చేశాడు కృష్ణ. కాని ధనాని 'సినిమా చూద్దాం!' అని వారిందరితో లాభంలేకపోయింది.

అటు యీ మన ప్రశ్నలకు స్త్రీలకు నూటల్లోకి ఎంపని? కానల సినిమా అనుధివారే! అనుకున్నాడు కృష్ణ. మెల్లగా తనచేయి ధనాని చేరిన స్పృశించేలా చేశాడు; కాని ధనానిలో వినిగమైన దుశమా లేదు. తిర్యాతి నెమ్మదిగా తనభుజం ఆమెభుజాన్ని తాళేటంత మేర ఆమెవైపు ఒరిగాడు. ధనాని కక్షణం అలానేవుండి అటు వైపును ఒరిగి తప్పుకుంది...మళ్ళీ ఆమె యిటువైపు కదులుండేమీ నని నిరీక్షించాడు కృష్ణ. కాని లాభంలేకపోయింది.

సినిమా వదిలిపెట్టిన తిర్యాతి ధనాని, "టాక్సీలో వెళ్ళిపోదాం, తొందరగా వెళ్ళివచ్చు" అన్నది...దారికి వస్తోంది; నేను వట్టి వట్టి మొహాన్ని కాకపోతే ఏదో మాట్లాడాలి, ఒకళ్ళిద్దరూ లాగిళ్ళతో చెప్పకోవాలి అనుకున్నానుగాని, యిందుగో మాటలు విజంగా అవసరమే! తీరరాలే మాట్లాడుకోవాలి!" అనుకుని ఒక నిశ్చయం: వచ్చాడు కృష్ణ...టాక్సీలో ధనానిని స్పృశిస్తూ ప్రక్కనున్నాడు గాని ఎం చెయ్యటానికి నోవచ్చాడే; పదినిమిషాల్లో టాక్సీ యిలుచెగిపోవటంతో టైమా చాల్లేదు.

ఇద్దరూ భోజనానికి కూర్చున్నారు.

"ఎలావుంది బావా సినిమా? కథ చాల బాగుంది!" అన్నది ధనాని

"రావణుని అమాయకుణ్ణిచేసి మోసం చేశాడు చేతతల; పాపం రెండుపాహ్లా దగాపడ్డాడు."

"అది ఆమామకర్మ మెలా అవుతుంది? రాక్షసత్వం. లేకపోతే శివుడు 'ఏ వరము కావాలి' అంటే 'నీ భార్యకావాలి' అంటాడూ! వాడిమనస్సుకు తగినలే పార్వతి క శ్రీమూర్తిగా కనిపించింది. ధయవది, అంతిటితో వెళ్ళి మండోదరినే పార్వతి అనుకుని తృప్తి పడ్డాడు..."

"రెండోపాతి అలాంటిదేమీ లేదుకదా, అప్పుడు జరిగింది సమామేనా!"

"దాని! రావణుని నుగమే కారణం ఆత్మలింగం, అదిదా వస్తువులాగా దాన్ని కనిపించిన పిల్లవాడి చేతి కిక్కిరిచేమిటి? అంటే వాడికి దాని విలువ తెలిసే! ముఖోక రత్నం దొంగకుతుం దళాళి, దాని విలువ తెలికపోతే బాగాట్టుకుంటాము, అంతే! అంగుల్లో మోసమేం లేదు. ఒక గేమ్ వుండి, దాని రూల్స్ను ప్రకారం ఆడాలి...ఆత్మలింగం క్రింద పెట్టికూడదన్న నిబంధన వుండి, ఆ జాగ్రత్తల దాన్ని పాటించలేక ఒడిపోయాడు.. విచారించి లాభమేమిటి?"

ధనాని మాటల్లో అంతర్భాగోసం విశుకుతున్నాడు కృష్ణ...విలువ గేరీకి ధనాని తమ అలా బాగాట్టుకున్నాడు అంటేందా?

"అయితే రూల్స్ తెలిసినంతమాత్రాన జాగ్రత్తగా వుండి కూడా గొంతుపోవచ్చుగా! అదృష్టం కలిసిరావాలి!"

"నిజమే దానికి అదృష్టంకాదు, చొరవా సామర్థ్యమూ వుండాలి. రావణుడికి అవివున్నాయి, రూల్స్ తెలివు. కాని చాలా మందిలోచొరవా, సామర్థ్యమే వుండవు, రూల్స్ బాగాతెల్పివా!"

"మంచి సిద్ధాంతమే తయూరేకావ!" అన్నాడు కృష్ణ వల్లకూ, తనకు విషయం వూర్తిగా అనిమెందన్నట్టు.

రూల్స్ తెలియటమేకాదు, చొరవవుండాలి అడదాన్ని అనుధిందటానికి! అనుకున్నాడు కృష్ణ.

భోజనం ముగించి ముందుగదిలోకి వచ్చారు.

"నేను శేపు ప్రాద్దున వెళ్ళిపోతాను; నీదగ్గరేనో సమానాలు వున్నాయి తెన్నుని చెప్పండి!" అన్నాడు కృష్ణ, ధనాని అభిప్రాయం కనుక్కుందామని.

"ఆ సమానాలు నా ఫ్రెండు ఓకొవివ గ్లగన్నాయి. నిన్ను యివారే, విడిచి యింటికి వెళ్ళి తేక పోయాను. ప్రాద్దునే నల్లడు. శేపు ఎలాగూ ఆదివారం; వుండి, ఎలుండి వెళ్ళితావా?"

"అయితే వాటిలోసం ఒక రోజంతా ఆగల్పించే!"

"ఏం? అర్జంటు పనులేమేనా వున్నాయా?"

"వుంటే ఎంత! సద్దుకోవచ్చు...కాని ఎంతోదకుండా..."

"ఎంకుకు తోదకు? నేనింట్లోనే వుంటాను...మ్యూజియం మాట్లానికి వెళ్తావా?"

"నే నిదివరకే చూశాను."

"పోనీ మేటనీ."

"సరే శేపు ఆలోచించుకోవచ్చు...అయితే వుండక తప్ప దంటావ!"

కృష్ణ పడుకున్నతర్యాతి చూసేపు నిద్రపోలేదు...విదైవా అలికి దైతే ధనాని ఏదా నెపంతో తనగదివైపు వస్తోంది కాబోలు అనుకుంటూ చూసేపు నిరీక్షించి, తమ శేపు వుంటానని చెప్పటం పొరపాటనీ, అలా చెప్పకుండా వుంటే ఫలితం ఎంటనే దక్కదనీ ఆలోచించుకుని, చివరకు నిద్రపోయాడు.

* * *

ఆదివారం ప్రాద్దున ధనాని స్నేహితురాలి యింటికి వెళ్లి పదకొండు గంటలకు సమానాలతో తిరిగివచ్చింది.

మధ్యాహ్నం దడదడం ఆకుతూ మృత్యువాత భవాని, కృష్ణ. మొదటిరెండు ఆ బాధలతో నల్లబడి పుట్టినట్టి ఆమె ప్రతిమిద, చీలుమిద, కలంబిద, వాడబడిన కృత్రిమమృత్యు అవస్థకొరకు మాంసమంది. అటమీద దాని తక్కువై చాగా తప్పులు చేస్తున్నాడు.

యీదో అంటూ భవాని, "ఈనట్టం చాటుతో ఆట కట్టింది." అంటూ కృష్ణ కట్టాన్ని తో గిందచేయింది. కృష్ణ ఆమె పిల్లిని అరచిపోయి ముందుకుంటూ "అమ్మ... పాపాలు" అన్నాడు. భవాని వెళ్ళుతూ "ఎప్పుడూ పాపాలు అంటే ఎలా! తనులు చావా, నువ్వు చచ్చింది." అంటుంది. తాంబూలంతో కంపుల్లా తిన్న పెంపులు, కప్పుతూ కప్పుతున్న భవాని నదిరిపెట్టలేక, ఆమె చేయి తనకు దగ్గరగా వచ్చింటూ "కృష్ణ, 'పట్టంకాదు, నేనే చిక్కు. చాటు నీ 'తిలో,' అన్నాడు.

భవాని ఒక్కరిదిలింపుతో దియ్యిందిలింతుకొని, నెయ్యదిగా దడదడం అటమీద నైవాగ్నిని చూపులోవాడి అట్టుకు మడిచి పెట్టింది.

'భవాని, విధి ఎలా మోసంచేసా మనం దంపతులమే..."

"ఇది రాత్రీ! నువ్వేదో ముచివాడి తనకన్నాను!..... పెళ్లైతే, పిల్లలున్నాను, ఏమి టీబుడి? ... ఏమి నీకు విధిచేసిన మోసం? నీ కృష్ణలనక అమ్మాయిని కోరి చెబుతున్నావు. అమ్మాయిని... ఎప్పుడో పెళ్ళిచూడటా జరిగాయనే నీ కోరికయ్యింది. అమ్మ వాటిచేయాలా నీ ఉద్దేశం?... నీ పెళ్ళికి మనం మధ్యకానిది సంబంధంలేదని నీకు తెలియజేయాలనే నివృత్తంతో నీ యింటికి, అమ్మకు వచ్చితివ్వి. తినుకోచ్చావు ... నేను చూపుకుంటానంటే నీకు ఎంతం నేనీ అమ్మ చెబుకోవచ్చావు! ఎందుకు నేనీంకాని ఎవరేదో ఇప్పుడు నీకు చెబుతున్నావ్. ... నాకు పెళ్ళి కష్టమైంది; నన్ను తాళబడిన నీకేమిటి చూస్తు?"

భవాని తడదడం తప్పవులు తీసుకుని అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయి...

'ఎంత ఆలోచించినా కృష్ణకు భవాని ప్రతర్థనలతోనే లోపం కనిపిస్తోంది. ఎదుటి వ్యక్తికర్త భవాని? ఆమె తనని కన్యవతి అలా ప్రతర్థనచేస్తానే తను యీ పాపాలతో పడివుండేవాడు కాదు! అతనును చెయ్యింది, ప్రతికారద్వంద్వతోనే యీలా చూపుగా ఆగిరించి వాటాం అడింది భవాని! లేచానే అడివాని, పెళ్లైవాడితో తనకో యీ చనుతుంటి?

భవాని దిగువును చూచి భయంకేసి తను చెబుకోవచ్చాడట! ఎంత దురుత్కారం! నిజమే, యిలాంటి చాతుర్యంవున్న ఆదాన్ని చూచి భయపడటమే మంచిదైంది. తను చేసినంతో 'నివృత్తం, బహుశ్యం' క్రింది తెచ్చి కేల్చేసింది! ఇలాంటివాడు కొందరని కొడుకులు!

నల్లి గదిలో తక్కువైన వసుధన్నాడు కృష్ణ...

ఈ ప్రయాణం తను ఎందుకు చేసింటు? భవాని అంటే తనవన్న భావం ఎదుటికి తను చేసిన పాపాలతోమిటి? భవాని ఎందుకీలా అనూనించింది? అన్న ప్రశ్నలకు నల్లి సమాధానాలు చెబుతున్నాడు...

భవాని అంటే తనవన్న భావం తనలో పాతుకుపోయింది; అందుకే వచ్చాడు... కాని ఆమె అన్నట్లు ఆమె నేడో సర్వకాలం చెయ్యాలని తన రాత్రీ! అసలు నిర్బంధంగా ఏమీ చెయ్యకూడదనే వచ్చాడు... కాని తను ఆహించి ఉదాత్తరి ఆమెలో లేవని తెలిసేప్పటికీ తనవన్న భారం; తనలా చెయ్యి పట్టుకోవటం తప్పి... భవానిని ఒకప్పుడు తనెంత ఉదాత్తంగా ప్రేమించాడో ఆమె కష్టమైనా అధిమాకుండా! అసంభవం! భవానిలో యిప్పుడు గర్వం, అహంకారంతప్ప మరెమి మిగలేదు... ఆ అహంకారంతో తనమీద దెబ్బతీసింది!

ఆ పెళ్ళి దీనుకు నీ ఆశయమను నన్ను కొరతనుకొని వచ్చిన చాతేవా! వాడికి యీదింక రాత్రీకి నీవిమాకు పెళ్ళిటం, దివిరింక అడటం, చుక్కరిందటం, తెలిస్తే వాడు చెబుకుంటాడా?... తన కే చేసుకోలేదు!

అసలు నీదింక యింతే! దూగవుకొంటా మనువు... అమ్మి ఎంతవూవుల్ని అందుకోవాలని చేసే నువ్వు ప్రయత్నాలు... ఇదింతా ఒక చిత్తశ్రద్ధ! భవానిలాంటి వాళ్ళకు ఆహ్లాద స్థానం కల్పించటమే ఒక పెద్ద పాపం!...

* * * * *

రైతుడిని యిల్లు చేరుకుని మధ్యాహ్న భోజనం తర్వాత విశ్రమిస్తూ అనూయత తీవ్రమౌతు కృష్ణ.

"ఏమిటండి యింకా మోతను లేమన్నా నువ్వు పిలుస్తున్నావు?"
"ఏం చేస్తున్నావ్? రాలు నిద్రపోయాడుగా."
"ఏంలేదు, ఆపెట్టర్ యిప్పుడే ప్రారంభిస్తామి."
"కోం! యీలా మోతరామా. కలుపు చెబుతూ!"

"ఒక్కరిమీదం." అంటూ అనూయత నల్లి తలుపు అపి తెచ్చుకొని "చెప్పండి!" అంది.

"అబ్బ! అది అక్కడపెట్టి యీలా రమ్మంటే."
అనూయత వచ్చింది కృష్ణ ఆమెకు కాగిల్లో! అమ్మన్నాడు... "ఇంక... ఇంకాకోండి!"... "అయితే భవాని వాళ్ళ యింటికి వెళ్లి నిన్ను చూడ."

"నల్లి ఎందుకా గొడవ? ఎదో వెళ్లను, వచ్చాను!"

"మీరు భలేనాండి! మీ రెలా వాదించినా ఎన్నో ముట్టడినా చివరికుంటే ఒక టేబు నాకు తెలుసుగా!... నీకుంటే మెతుకు...!"

నిజమే, తను భయమొనరించి కోరేది అనుకున్నాడు కృష్ణ!

తమిళ సాహిత్యంపై తెలుగు వెలుగు

శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణకర్మ

దక్షిణ భారతమునకు కృష్ణకృష్ణకర్మ గురువు భావలలో తెలుగు ఇమిడియు కన్నెము మున్నెమి ముఖ్యములు. ఈ మూడును బహుప్రాచీనములు. కాని (క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దమున పంతురింపబడిన కేరింగర్నప్పగణి అను నొక చారిత్రిక కావ్యమున తక్కిరియగు జయంగొండారీ కన్నెమిభావము నుంచి యిట్లు పేర్కొనెను.

“కన్నెమ్మలు మొలక నిలమియు పలరెమిలుం
కులిపి తిగు కదాదాయర కలుగిక్కడై...”

కొన్ని తెలుగుమాటలయూ, పలు తెమిళి శబ్దములయూ కలయిక లనక కన్నెమిభావ యేర్పడెనని విషయములలో కృష్ణము చెప్పబడి నది. అంతేకాక కన్నెమ్మలు తోక్కుపాడు నదియు చెప్ప బడినది. ఈ పండిత్యమున కన్నెమ్మ పదము విద్యార్థులకు శ్రీ ము. రాధాకృష్ణులగాదు! తమ ఆరాయచ్చి తోలనిగా తెలుగు కన్నెమ్మలను మరించి (వానిన వాక్యముల నిల నురావారించు చున్నాను “అది (కన్నెము) తెమిళము అను భావము కలయికలనెవరైన భావ అనియే ప్రాచీన తెమిళి పండితుల విశ్వాసము ఈ ప్రమాణములకు పూర్వరంబుగది మాడగా తెలుగునకు తెమిళమున కున్నంత ప్రాచీన కేదరి గహింపదలను.” కాని యీ విషయమున పంగీకరింపవలయును కొందఱు కలగ. ఏమియును, తెలుగు తెమిళములు మాత్రము బహు ప్రాచీనములని చెప్పవచ్చును.

తెమిళ వాక్యమున ప్రాచీనము, ప్రతీక్షునన గ్రంథము తొల్కొప్పియును. ఈ లక్షణకాస్త్రమును రచియించిన తొల్కొప్పియనాగా కావ్యమునకు ప్రయోగింపదగిన తెమిళ శబ్దములు ఇయితే వార (మాన్యచెంద తెమిళి శబ్దము) తిగవార (మాన్య చెందిన తెమిళిశబ్దములు), దిక్కెచ్చార (అన్యశబ్దములు), తివసార (పండ్లపురి శబ్దములు) అవి వాఱుగు విషయముగా విధిరిం చెను. ఇట్లునుటచే తొల్కొప్పియనాగు కావ్యమున తెమిళముగా అన్యదిశ్యములను, పండ్లపురి శబ్దములకు చోటు చెడికొన నుట నిశ్చయము.

అన్యదిశ్యములను నురించి తనవారి వ్యభాషితి యిట్లు పేర్కొనెరి.

“నెంచిల్ నేరస్త పన్నిక కేరం
తెనురి ప్రింపె దిక్కెచ్చార కేరె.”

తెమిళి జేమునకు చెందిన పండ్లకేరం భాగమునకు నలుగుల నున్న జేములనుండి గ్రహింపబడిన శబ్దమునకు దిక్కెచ్చార కే అని పేరు వరిగెను.

ప్రాచీన కాలమున తెమిళిను మాటాడు జేమునకు పూడెందు భాగములుగా చేసిరి, తెమిళి జేమునకు ఉత్తర పరివార్ధుగా తెలుగు

మాటాడు జేము యందెనని తెమిళి విద్యార్థులు తెల్లగు పంగీకరించిన విషయము తొల్కొప్పియనాగు కాలపువాడుల నను వారి వాగ “అది నేంగనం తెన్ కుమరి యా (పండిత్యము) మాటు నలుల గల్గు—” అని నాడినను ఉత్తరమున నేంకొచ్చెము, దక్షిణమున కవాక్కుమారి—ఈ రెంటి నని మనున్న ప్రతీకమున తెమిళియు కృష్ణ భారమున నుండెనని పై మాటలవలన తెలియుచున్నది.

కాక్కరాదివియార్ అను ప్రాచీన పండితుడు “పండిత్య వాగుండ్ల విషయ వరంబాగ” అని తెలుగు జేమునీ ఉత్తర పరి వార్ధుగా నిర్ణయించెను

తెలుగువాగు తెమిళిమునకు అరన 2 మనియు, తెమిళులను అరన లనియు కృష్ణవారిచు చెప్పెట్లుగానే తెమిళులు తెలుగును తోలు దలారి వకులు అనియు, తెలుగులను వరగరి అనియు కృష్ణవారిం చిరి. ఈగు శబ్ద మివాదాది కాదు. తెమిళి వాక్యమును తొలి యుగముగా గణింపబడు పంకకాలముననే విద్యుల శబ్దము విజయ గావించెచ్చెను. తిగవారి కాలమున తెలుగువాని తెలుంగర్ అని వర్ణనాగించి. నేటికిని బరిజ కులమును తెమిళుల వరగర్ అనియే కృష్ణవారిచు చెప్పెట్లు తెలియుచున్నది.

పంకకాలపు గ్రంథములకు అగ్రవాణులు, పుత్రవాణులు, కలుగతొగ్గ మొదలగు వారిలో “వకుల” తొప్పి చోట్ల వాడె బడిన. వకులలు తెమిళిమునకు భిన్న గురుభావ మాటాడు వారనియు పరామర్శించెను. అమిళి నేనానాయకులకు క్రతువు నియు చెప్పబడినది. పంకవాక్యములుగా తెలుగు నాయకుల పేరు కొన్ని కొనరెచ్చుట గమనింపదగు విషయము.

పండ్లపురి శబ్దముతో వాటుక తెలుగు మాటలు కూడ వ్యావహారిక తెమిళిమునందే కాక గ్రంథిక తెమిళిమునందును ప్రతీ

1 ఈ వచుననే విని దింకగతు లైవారిని తెలుపుట చింతిలు చున్నాను.

2. అగునర్ అనుట పనుంశపము తెమిళి కావ్యములలో అగత శబ్దమే వాడబడినది.

3. పండ్లపురి శబ్దము లక్షణములు తిత్సిన తిత్సిన గూడము లతో పంకకాలమున పరిగిరింపబడిన గ్రంథములందే కొనరెచ్చు చున్నది (క్రీ.టి. ౧వ కుమారవాక్యముగాగా వాకు తెలిపిరి. విని భావభావముగల్గెట్లు; ప్రసేది తెమిళి రచయితలను. విరిశిల్పిజ్ఞా పను పంకవాక్యమును ప్రవేశించిన కొన్ని పండ్లపురి శబ్దముల వ్రాసెలచున్నాను.

అంకురిం, అమరగి, అంజనం తిలకం పలాకిం. పున్నాగం, తిమాలం యూపం మొలల తిత్సనుములు.

అరగి (రాజ), అమిరి తిం (అమ్మరి); తగం (తపన), అరం (నా), నేయం (స్నేహ), అంమియం (వ్యాధి) మొదలగు తిద్దపములు...

వ్యాకరణానికి తదితమునందు - ముఖ్యముగా మదరాసు, ఉత్తర దక్షిణానాడు జిల్లాల తిమిళిను నెగు - తెలుగు ప్రభావము సరిత పుస్తకముగ గోచరించును. మదరాసు ప్రాంతమున తిమిళులు కొందఱా తెన్నించి (కొచ్చిరి చెట్టు), వాళి చెట్టి (అరటి చెట్టు) అని వ్యవహరింతురు. ఇది అనగా మొక్క, చెట్టును మరల అని అంగులు చెలు, చెటి వరూపములుగా నుండుటచే తెలుగువారివలె మదరాసు ప్రాంతపు తిమిళులు కొచ్చిరి చెట్టు, అరటి చెట్టు అని వ్యవహరింప జూరించి భావింపగలదు. కాని మధుర, తిరువల్లూరు మున్నగు ప్రాంతములందు శివమరం, వాళిమరం అనియే వ్యవహరింతురు. చెట్టా చెమ అనినట్లుగా చెంగల్పట్టుజిల్లాలో కొన్ని చోట్ల చెడి చెలు అనవది వ్యవహరించున నున్నట్లు (శ్రీ తి. నా. కుమారస్వామిగారు వాడు తెలియ జేసిరి.

మరియుఁ ప్రయోగము : తిమిళవైష్ణవులు పెయ్యగక్కొండు (చేసికొను) అనుటకును దాని పెంజ్జు అ వాడుగురు. పెంజ్జు అనవది కేవలము వ్యాకరణానిరూపము. చెసికి ప్రతిరూపమే పెంజ్జి అని పేర్కొనవలెను. కొన్ని తిమిళి పదములములము తెలుగు మాటలు ప్రవేశించినవి. అట్లున్నట్టి, ఎరంగాడు మొలల మిల్లపమా పము నీ తెగులు చెంపివే. వీరిలో దొడ్డి, ఎల్ల అనవది తెలుగుమాట లని వేరుగా చెప్పవలసియులేదు. ఇట్టి మిశ్రపదములు తిమిళినులు లువునందు శిశి వాహరింపబడినవి.

భాషావివక్షముగా మాత్రమేకాక రాజకీయముగాను, పాంపక్తి ప్రాంతముగాను తెలుగువారికిని తిమిళులకును సంబంధించిన వ్యవహారములు కలుపు. ఈ సంబంధ మివాటికి కాదు. సంగకాలము నుండియు అవిచ్ఛిన్నముగా వచ్చుచున్న సంబంధమిది. సంగవార్షా గామంబు కొంచెపు తెలుగువాడుకుల పేర్లు కొనవచ్చుచున్నవిని తొలగివేసి తెలియజేసితిని. ప్రప్రథమమున తెలుగులును తిమిళులును కలుపులుగానున్నను, కాలక్రమమున వాగభేదములును స్నేహితులై పరిపరించినవి విజ్ఞానము తిలచుచున్నాను. యశస్విరీగాజు శ్రీము. రాఘవఅయ్యంగారు నుడివిట్లు, చారిత్రికద్విషితో చూచినచో తెలుగువారికిని తిమిళులకును వదునుగల రాజకీయ సంబంధమును ముత్రెగురుగ విధింపవచ్చును.

తిమిళులను తెలుగువారును స్నేహితులుగా సందరించిన కాలము మొదటివిభాగము. సంగకాలమునకు పిమ్మట పల్లవమహీ పతి చూసులని సేవాధిపతియగు పరంజ్యోతి వాతాపిని ముట్టడించి వశము చేసికొనుటతో తెలుగువారికిని తిమిళులకును మధ్య రాజకీయ ప్రారంభముయినది. పల్లవుల కాలమున భక్త్యుద్వైరమునకు ప్రభుత్వ దాము లభించినది. ఈ యుద్వైరమువాయునకు దక్షిణాపథమునంత టను పూర్వమున జూగించి అంతఃపూర్వము దేశమున పెంకొన్ని జైవ కొద్దిమతములను పారద్రోలిరి. భక్త్యుద్వైరమునకును తిమిళులను తెలు గులను సన్నిహితులుగా చేసియుండునోపునది కొంచెది యభి ప్రాయము

రెండువిభాగము చోళమహిషకులు తెలుగువారును మాన్త గతులు చేసుకొని పరిపాలించినకాలము. ఈ కాలము చోళరాజులు చాళుక్యపులతో వైవాహిక సంబంధమునకును కేర్పించుకొనిరి. విమలాదిత్యుడు రాజం జయించి కుమార్తెయగు కుందిరిని వివా

హుడుటయు, విమలాదిత్యుని తనూజుగు రాజరాజవంశంబుడును మొదటి రాజేంద్రచోళుని కుమార్తెయగు అమలకాదరిని తరిగయ నుడుటయు. కుమారుడును సుమతీదేవి తోటి సామ్రా జ్యమునకు రాజగుటయు విజ్ఞానరేగిన విషయమున. తిమిళిళులు తిమిళులు పలువురు తెలుగుదేశమున స్థిరనివాసము లేర్పరుచు కొను టయు జరిగినది.

చోళులు బలహీనులైనవచ్చుట విజ్ఞానరేగించినవారిలో ఒకగుల్లు నేలు కాశీతిను పుత్రులు మకుందవర్మగారు. కాశీతియు. కాలమునకుడ తిమిళులు తెలుగు దేశమునకు రాజకీయ సాగించు చుండిరిని పేర్కొనుటకు కంబవి మొదటి ప్రతాపగుడు (1163-1197) యాస్థానమును పంచెంచుటయు సాక్ష్యము.

మొదటి ప్రతాపగుడు ఒకగుల్లు నేలుచున్న కాలమున మొదలగులోతుంగ చోళుడు చోళరాజ్యాధిపతిగా నుండెను. అంగు వలసతో తెలియగుకాని కంబవిని చోళపుత్రులకును మధ్య విడు వద్య మేర్పడెను. అంగవలస కంబమునకుని మొదటి ప్రతాపగుడు యాస్థానమునకు బోయెననియు, కంబవి కమనీకు కనితాశ్రీయచి ప్రతాపగుడును ముగ్ధుడయ్యెననియు నెఱుఁచుచున్నది ఆ పంచెపు మున కంబవి ప్రతాపగు నుగిమిది ఈ కేంద్ర పద్యమును చెప్పెట్లు!

“అని ముగిగుల్లు నుయిరానిత్యున్
బవని తొలివారి పరగుం బవని
ఉగిదిరా నిన్ను దైయ బంగవాటిక
గుర్తులిరా వాళి మ్మరామ్”

[అనిగొని జనులెలగు నీ కనిగు నుగివలనను, విగాళమును తిమిళులు బట్టపుకేనుగు కిక్కి యూరెగుమండగా నిన్ను చూచి ముగిగులు మోహము చెంది మదనతపోపశునమునకై కేంద్రవేసి కొని వానిపై కియగించుట వలనను గుడా! నీ బరంగల్లువాడుక అరటియారులు కరవయ్యెను.]

కంబుడు తిమిళిళులను తెలుగువారులకు తా వొంగుటయే కాక తిరుగు కలను నుపంపి మెచ్చుచున్న గోదావరిని బహు ముఖముల ప్రవేశించివాడు. ఉత్తము కిది గోదావీ ప్రవాహము వలె నుండులెద పేర్కొనెను. గోదావరినడకలో కిదితలమిగు ము ను కనుగొనిన కంబవి యీ పద్యమును పరికింపుడు.

“బుదియును క్కణిగా యాస్త్ర”).....

.....

కవి యున క్కిడస్త గోదారియి నై వీరకాణ్.”

(ఆరిగ్గకొంపము)

కవి పద్యమున అణి, బాగుగ, కుతై, తిణై, కుక్కం అను విరుమాటలు కలుపు ఈ యుడును సరిపరముగాను, కవిగ్యవరము గాను ప్రయుక్తములు.

సరిపరము :

అణి=నాందరము

బాగుగ=నారివంతిమరు జలము, ప్రవాహ వేగమున కొట్టు

కొవి వచ్చు కుడుటి మొదలగునవి.

కుతై=వివిధ ఘట్టములు (చెల్లెలు)

అనుభవముగాను, కవులగీతమును విడిచి మొదటివ అంబుత్తాడుం అయ్యన్ తొండెనున్నది. ఈ గ్రామమునకు చెందినవాడెవరని అనికా పెరుగలిగెను. అందు కథనములు.

అంబుత్తాడుం అయ్యన్ తెలుగున అంత పండితుడుకాదని తెలియుచున్నది. నవశివాయదేవుడు, తాలత్యుడివుడు నవనాగు కనుదరితమునందలి విశేషములను తెలియజేయుగా వానిని విడి అంబుత్తాడుం అయ్యన్ తిమిళమున కనుదరితమును విలయుచును, రానురానుభూతులుగీతము అనుకొందుల నులభయింపరి కాదు. అయినను అంబుత్తాడుం అయ్యన్ తిమిళమునవాదమునందు మూలము లోని సౌందర్యమును తీసికొనికన్యులకు ప్రకృతింబి ప్రకృతిబుద్ధి యొక్క కవయ్యుడు. ఈ తిమిళమునందలితమును చెప్పి పురి ప్రాచ్యు లిభిరేపుదురే భాండాగారమువారు 1952 లో ముద్రించినారు. "తిమిళమున చక్కని కల్పనలతో విలలు కలబరగాయలు", విల్లిభారతియు, నీ ప్రభువు మొదలైన కొవ్వములకు గుణవాలిది. దీనిని పేర్కొనవలెను. అగి తిమిళమునందలి సంకెదములు శ్రీ తి. చంద్రశేఖరన్ గారు "మ మున్ను కిలో పేర్కొనిరి కలబరగాయలు", విల్లిభారతియు మొదలగు రచయితలవలన తిమిళ వాద్యమునందు బహుళ ప్రచారము కలది వేరుగా చెప్పవలసింది లేదు. తిమిళ కనుదరితము వితత్కవ్య శ్రేణి నీ దినముల గలువార్చును.

పెద్ద వాడుతున్నది వ్యాకృతమునకును మహాకవ్యమునకు నూడు తిమిళమున అనువాదము వెలసినది విడిచి వున్నది. కాని యిది యింకను అచ్యుతమేగు. అటులనే పుష్పగీతి నున్నాగ్ని భాగవత సారమునకు వెలసిన తిమిళ పరివర్తనముకూడ అచ్యుతమేగు.

ఇంకను తిమిళ రచయితల వాక్యించినది మిగిలి తెలుగు రచయితకూడ కలవు. వెలసినాటి కృష్ణయనాత్మ్యులు రచించిన భానుమన్వజ్రములు తిమిళము నయలడెనని, శామ కేరవాగ విశ్వ సింహిరి. క్రీస్తుశ్రీ ము 1600 ప్రాంతమున నివసించిన పదమంతుల విచ్చింపిన వేదాంతవాదును వేదాంతి వచనమునకు వదా కవ మోగి అశ్రుతాశ్చర్యవ్యాసము పేరి తిమిళము చేసెను. ఇది ముగిసినా శ్రీ లిలా నన్నది. 10 వేసునపద్యములు కూడ తిమిళము చేయబడెను. ఈ అనువాదము 1912 కు పూర్వమే చేయండి నట్లు తెలియుచున్నది.

ఎల్లయాపురి ఎంపావాదింతులు, మానాంధ్ర ప్రవిధభామ వికరగులు ను అశోకేంద్ర రామ తువారు ఎల్లప్పు మహాకాగారి ప్రాత్యహానలన కవి తియను వారి మహాకవి రతెను తిమిళమున కవి గ్రంథముగా వెలసినది. దీనిని సంగీత సాహిత్య మర్కటాగను నుల్పరామ పిక్షితులు వ్రాసెను. "(ఎల్లప్పుమహారాజా) శ్రీ మహా భారతమునకు బహువృత్తులు. విల్లితియనువాదే తెలిసింపడెన శ్రీ ఆంధ్ర మహాభారతము నీ మహాకా అనుకొనలం వాదెద్రుది కిరిపలది యవ్వొలింపబడినది (1904)" అని నుల్పరామ పిక్షితులు సంగీత ప్రబంధము ప్రసంగించి వ్రాసెను. కాని నీ వింశతరకు ఈ తిమిళ పరివర్తనమును మాడలే రోయిరి.

శ్రీ విశుల విరావ్యమయ్యగారి కౌంఝాగ్రంథ తిమిళము చేయబడింది అని తెలియించినాడు శ్రీ కొమలిశ్విన్ పేట కవివాస పిళ్ళిగారు. ఆవాళ్ళలో కౌంఝాగ్రంథ ప్రచారమునకు సుందెన్ ప్రసించు కియొగ్గ విషయమే చోటను.

తిమిళ వాక్య వికాసగీతమునకు మహాకవి నుల్పరాగ్ని భారతి: తెలుగు భాష కుండును. తెలుగువారియగును ఆంధ్రాభి మానములగు ననుటకు ఆ వికాసగీతమును సంకల్పించి: కొన్ని రచనలే పాక్ష్యము. ఆంధ్ర దృష్టిలో తెలుగు నుందరము భాష; కావాదములకు భాష. భారత శ్రీ మను గీతమునందు భారతి తెలుగుకుంచి యుట ను.

"సింధు విద్యుత్ విశ్లేషణ విలే
శీర నన్నాట్టిలిం పెడగొనికె
మందా తెలుంగిరే పాటికెరు
నన్నాకోట్టి రిక్తయాడి కనాం
(చిరుగానిన వన్నెలరాత్రిలో
చేరకెపు వెలులు వెలిమింప
కుంఝరాంధ్ర పద్యము పామరున్
సింధు విలిపెతెడుపు ను వాడుదాం—)

చంద్ర అనుకథలోను. ఆంధ్రమహాభారత అని వ్యాసమునందును నుల్పరాగ్ని భారతి: యెటులు కంఠము: నీరేలింపము. కొండా వెంటబుద్ధ్యులు గలనా పేర్కొనినను. అమృత: విరిగవుగు భారతి అభిమానమే తులన ఆంధ్ర మహాభారతములె యొందవచ్చును.

ఇది పక్షి: గీతమునందలి వాగ్వికాసం తెలుగుభాష వింత అని అని చెప్పెను. కాగ్నికాస్త్ర పట్నం నుల్పరాగ్ని అయ్యుగా, పద్యములు తిమిళమునందును తెలుగునందు చరి చక్కనికల కీరలు వెలయుచి తిమిళ సహృదయగు చాటక విరి. త్యాగరాజ కృతులకు తిమిళాగ్నిభాషము కలిగినది శ్రీ గామవాపురం శ్రీనివాసయ్యగారుగారి పేరకు సంగీతాభిజ్ఞులు విద్యుంధలేగా.

ఇంకా కాగ్ని వాద్యమునందలి ఉత్తమ కథలకు, కథాని కలన విడిము నేని తిమిళుల కలెడియనున్న శ్రీ: గి యు. శి. పీతాశివిగారిని కూడ సంగీతాభిజ్ఞుల పలుకుచును. శ్రీయ్యగలు మని మాణిక్యం, చింతాపిక్షితులు వి. యు. రత్న. జమిం చి రామయ్య మొదలగు వారి రచనలకు శ్రీ: గి పీతాశివి: గు తిమిళము చేసెరి. కౌంఝారోధ గుంథను "రక్తియాల" అను పేరున విగ తిమిళు: కు పరి గును చేసెనాడు. దాట్ల గి. వి. రాజమన్నగారి వాగమాయ, శ్రీ కొండెటిగంటి కుమంబరావుగారి "కుంఝ సంబంధం" మున్న: కవి కూడ తిమిళము: వి కవనంపబడెను.

శ్రీ కొంతి భాగ్యుల చాపగారి కమ్యవారిచీత్రము కూడ తిమిళమున అనువాదము కలదని విన్నాము. ఇట్లుల తెలుగువారిలో తిమిళమున గీతగ్రంథములు ఎంతయు వారింపదగిన విషయము. ఈ అనువాదముల కవి తెలుగువాడను తిమిళువాడు ముందరి పన్నె హితు లగుగురని మఱువగును.

తెలుగు తిమిళమును నొల్పు: పు లకులచే రచి వకులు అతి ప్రాచీనము. అగ్ని: పన్నె హితును వరు సంబంధ మేర్పడుటలో ఆచార్యములేను. తెలుగు "తిమిళమునుండి కొత్తి సంగతు లెన్నో ప్రసించినట్లు, తిమిళము తెలుగు నుండి కొత్తి సంగతులు ప్రసించుటలో వింగిలేను. ఇట్లుల ఒక భాష మరొక భాషనుండి నూతన విషయములు ప్రసించి నుసంపన్నము చెందుట వాంఛనీయము. విషయమిది అభ్యుదయ లక్షణము!

10. శ్రీ విదనగొం వెంటిలరావుగారి ఆంధ్రవచన విషయము (పుట 45-46)

వి రి కౌ ను క

శ్రీ త్రిపురాన వేంకటకృష్ణరావు

ఉరజగతి గర్భము అది హుతాగ జవావా హజారము; దివ్యాకాలవరి భోజ్జా దావాగితులు పహరా లిచ్చు మండిరి ఎఁ నెఁ వోరుగా దాపీజరములు బుర్ర కొ ముగుముగములు నిలఁగ నిలఁ గలుగమండి. ఈ రిప్రతుకూని వెంటరికొని చాకీ ముగంతు పర్కాగు హుమమువక్త గుంకు వేనియుండిను ఎవఱు పెల్లినది. అశేష ప్రతిఁగింను. అతడే శ్రీవాళ వైదికాజ్ఞా.

అది వీరము హాహావా జవావా మహలు. శ్రీరాగస్త్రీ వర్ణియ మె తని నుభునల్ జాలజాలీసు లతో నమర్చియున్న మేలు హాహావము జేరబడి రాణి పర్కాగు డీల్వడి పగు నియుండి. వీరీకి లలయు నుప చారము లాలటించుచు హాజగా ములంగచుండిరి. పింగాణి పర్కాగులు నావనిగ బలహింబునో చిక్కి కిగించి హాహావా ముంజాగనక్త యుఁ బాశక వేనియుండి శాలకృష్ణము విక్రబంబుగా విశ్వప్రయోగి ని యుండి. మం దేవగించి హామ్యగమి న మహా డ్డక జవరియెన నతీయుఁ బాలిఁ బోధించుచుండి. . .

రాణి హాహావా నీకొగయైవది. వాడు వైదిక కుమారునకు వివాలు బహుమానించు నిమిత్త; దివాను ముదింబుగగల పెద్ద యుగ్యులు కొలవు వెలంగింగియుండిరి; ఎవఱు నెంతోపవాసినాడియు డె; శ్రీవాళుడు ప్రత్యేకంవమున పెల్లించియుండి. కాక యొకంతు రెచి పధిను సంబోధించి యువోచ్చాతి ఎది లులు పొగి దొడగ.

“నగరి భిషక్యనీమలు యుగాని హాకీములుఁ గూడఁ జోల్చలే
 కిదు వడంగ వీడిన మహామయ మిట్టె కుడర్చి రాణి పె
 న్నొగులును దీర్చి వాడువ మనోముననుంగ, మహావకార మీ
 ముగులుఁ జొనర్చిచూపె దన నుస్థిర వైదిక శాత్రుచాతుగుల్.

రోగఁజేక్ష లేక, ప్రతిహావ నమిక్షగా మూర్తినే, మహా
 రోగనిదానముంగి, ఎరోక్షముగ నె ప్రతికియాదులన్
 బాగొనరించు నేగుపు నివంబక దెంగుచ; వీని వైద్యుని
 ద్యాగగిమంబు భూవర నమాదరణీయము, పూజనియమా.

మంతులేదు మనోవ్యాధి కంగు తెందఁ; బావనము వానివ్యాదయంబు పొగకలి;
 యెట్టిమధ చిందెనోయందు నిట్టె శోణగ నామహాప్రభావమునం దదామయంబు.

విధవానుకుంబుగ శ్రీప్రభు వొనఁగెడు నెంత గొప్ప బహుమతికీ నీ
 శుభమతి తగు” నంచును నన యభిలాషను దెలిపి యాతఁ డధ్యాసించెన్.

ఉర్విపాణిని నక్కు నుద్యోగులకును నిలిచి విసయంబుమీఱ నంజలి ఘటించి
 యా ద్వైకాదు రాజధ కి కార్యాచరక్తి, తనదు నానక్తి తెలియఁగా ననయె ట్లు.

“నా మీఁదిన మహిమీకుం గల నితాంత్ర పేమయే హేతు వి
 యామం బార్చిన నా చికిత్సకును; నా యందేమి లేనీ భిష
 క్గానుకూల్యికి నీది యెట్టి ముఖా ప్రజ్ఞాతిగేకంబు; శ్రీ
 భూమి శుండు ముదంబు నందె నదె నా పూర్ణాశిమం బిష్కటన్.”

అంత నర్దాదు కనసన్న నవనిపాలు . మోల, లోని బంగారు మొహగీల గళుకు
వెలిసి గప్పిన పన్నెరు వికలనంది యొలుకఁ దెచ్చి పెట్టెను బట్లె ముక భటండు.

అపుడు దివాను లేచి ప్రియ మారఁగ నిట్లు వదించు “జేడు మీ
యువకృతికిన్ బహుకృతియు నుల్లస మంది, యొసంగ వేయి నూ
లు, పదియు, నాటు మొహగల్ జలజారికిఁ బోగు వోలె; నీ
యువదను స్వీకరింపుఁ డిది యుష్మదుజ్జకు సూచకంబుగన్.”

అని యా విప్ర కుమారునిం గని దివా నందీయఁబోఁగా, నతం
డచు: “నో దేవ! క్షమింపుఁ డిట్టి యులుపాలం దేమియున్ లేదు నా
మన, విప్పింపుడు మనమోహము కొంబన్నీగు పూ వొక్కఁ డి
న్ననయే నాకుఁ బ్రియంబు, నమ్మక; మదే నాఁట్లఁ గట్నంబగున్.”

“అగును, గులాబి క్రొవ్విరి ప్రియంబగు మీ కని తొల్లి విందు, మా
సోగసును, దీపులే వలపు జూచి రహితుగు గాని కాన్కగాఁ
దగునని పూవుఁ గోరుదురె? త్యాదృశు లెంత రసజ్ఞులైన; కి
దగు బహుమానముం గొనుచు ధన్యుని జేయుడు నన్ను; నేడెకన్.”

అని జనవరుఁ డత్యశునయమున వదిలించి మాటి నేయి మొహగీలం దె
మ్మని యానతి యిడి, తేరఁగఁ గొనుఁడని యా యువ చికిత్సకుని నిర్ణించెన్.

ఒకరి మొగంబు నింకొక రయోచనలై తెలఁబోయి పళ్ళ సూ
చకముగఁ జూచుకొం చవుకు నర్య నభినదు లబ్రమంది యొ
క్కొక రొక రీతిగాఁ దలఁచి, “రొల్లక కాదిది చాల కంచు, జా
లకయును గాదు నేరక ని లాఁతిగ” నాతని గూర్చి యీ గతిన్.

కకు నమాయకుని బలె గన్పడుచుండె! న గహార మొ! జాగీరొ! యడుగకుండ
వలరుఁ గోరుట యేమిటి? యడుగ నేర్వకున్న నిచ్చినదే కొంట యుత్తమంబు.

ధీనిని యతండు, వానికిఁ దెలియకున్న? యెట్టి తలఁపున నిట్లు లర్థించె నొక్కొ!
యుగ్యరాంతరమున సాగరోదరమున నేమి యొకనో! యెవ్వార తెలుఁగఁగలరు.

“ధనముతోఁబనిలేదు, మీదయయెయున్న నొగులాబి ప్రసూనంబె యొసఁగు దేన్
యదియె పదివేలు, నాకుఁ బ్రియంబు సుమ్మయన్న మేల”ని యతండంత విన్నవించె.

అనుడు దివాను పల్కు: “ముద మంది నవాబిడె నీ బహుకృతిన్
గొనుటయొ! చాలదాచు మాటి కోరుటయో! యిదికా దటంచు న
చ్చినయది తెల్పుట! కరము శ్రేయముగాని ప్రసూన మొండె మా
కొనరు నటంచుఁ గైకొనమి యొప్పును ధిక్కృతి కూడ దేరిన్.”

అనటయు బాగుమా నుచు “నారసి కోరంగ నిండు వాని, నీ
దీనమున నీ-కో. యతడు తొప్పుటకుం గను సంకెయిందె, రీ
జనునను మారంగా నడుగ నాశయమున నచియించు, నేటికి
జననిభయన ముగితి” నున నమ్మిలితం బయిపోయె గోష్ఠియున్.

ఇది ధౌర్జంబు భోజ నా యెనుట మిగుల సత్య దేమాయుకుండైన, నత్సాశిమైన,
యోస్యుడైన గావలె, వానినొంటి బిలిచి కట్టు మీయఁజో దెలియుచుగా దె యంచు.

అమ్మటునాడు తేడు తన యంశపురానకు నా కుమారు నా
త్రమ్మనఁ బిల్చి తమ్మంగను నన్ను జేయ నుపాయనంబు గై
కొన్నుచి విన్నవించె నటఁ గ్రొత్తి గులాబి. పమాన మొండ పూ
ర్వమ్మనకంట పాచ్చుగల బంగరపున మొహరి నుండఁగిన.

అన్యభవ్యుల లేర్పాది యచటి యవని కాంశరమునుండి రవ కశియము రవలి,
విడియము తావి నెరి తెంది విల్లడించె నువిద లందుండి తిలకించుచున్న వాడె.

విషయము దోడఁగా నలిచి నేడుకమిఁజంగ సంజలింది, తా
జనకుని రాయడింది పెలుచం దనకట్టిని పట్టె కోగు నం
దనుబలె-సావానం బనుచు, తప్పిటు కూడి దను దు-నొల్లి కా
రినయట కోరి నాతడు పొరినె ధృతిమై బతి కద్యతంబుగనె.

“ఇట శుద్ధాంతజనంబు దక్క నొగులిం కివ్వారలున్ శేరు, మీ
రటు నందేహము నొందనేల? ధృతిమై నర్థింపుఁ దీదైన నీ
మిటి కాంక్షింఁదిరా! మతేమి నలెనో! మీ యిష్ట మేదేని యెం
తటిదే గాదన కిత్తుఁ గోరఁ”దని యంతన జేడు వాక్రువ్వఁగనె.

అనుచు ధరాసుగుం డపుడు : “ప్రాణదంబగు నాకు నాగుఁబల్
గొనలు గులాబి కందకుఁ గ్రొవ్విరి, యయ్యది మన్మథోదం
బునను సొప్పారదాన్వదము, నవ్యయ నవ్యరసదంబునై
యనునదమున్ ముదం బానఁగు నవ్యము లేటికి నాకు భూపరా!

హృదయాధీశ్వరిగా విదేశయయినన్ బ్రేమితు నా క్రొవ్విరిన్
మది, నా వల్పు కాల్కి యున్ నలచి యాత్మస్నిగ్ధముగ్ధాదృతిన్
బాదలియన్ నను, మా పరస్పర పురాపూర్ణగతంబైన సొ
హృద మాదర్శకమై, పవిత్రతరమై యేవారు నిహారిమై.

అలకు రాజుమారి యా గులాబి తనకుఁ బ్రియతరంబు, నాకుఁ బ్రియతరంబు,
విరిసి నఁపుగొన్న విరిరాణి నీయఁగా నింత యరియనేల? యిందు దేవ!”

తనక చూర నీ నడి మతేయి నలంచెనా ! కాని గూజ్యమున్
 తోసిని కీలికా నీఖయుఁ గోలెను భగ్గన లేచి తేమ నం
 త్రానిదమూర్తియై యెలుగు రాజుడగా నిరదార్లఁ బిల్చి “యా
 భూమను బైదునంగు నునుపుం డిదె పొండి”ని యాన తియంగన్.

కోకిల కాశి ద్వని యెకో ! యనఁ గల్గునఁ గేఁ నాచి బం
 ధీకృతుఁ జేయుఁడంచు ధరణీఁతి యానతి యిచ్చునంతఁ జే
 రాకుంఁచాటునన్ యవనికాంతమునండి వినంబడన్ నతి
 లోకము నంచఁగింపఁ బతిలోనకి న్నాతము మీఱ నేఁగఁగన్.

అడలి నుల్లను లోనికి వెడలిసంతఁ నల్లి యెడిచి గుమారి మూర్ఖిని యూడె
 చెలులు శైశ్వోపచారముల్ సేయుచుండఁ దల్లడిలి లల్లి పతి బిట్టిల్లి చుండు

చూచిన యంతనే వృషభి శోకము ఎట్లఁగలేక యేడ్పుకొం
 చేసిన తల్లఱుంబన “నిదే మీలు లయ్యెను రాజుమారి, నన్
 త్రోచుకువాగు లేరె? గుజు జోల్చి ప్రశ్నికయఁ జేయరాఁరె? ప్ర
 త్యాచరణేయమేమి?” యని యచ్చటఁ గూలఁబడన్ నునోగిమి.

బీకము పాహిబా యపుడు భీతి వాకొన మాట రాక మూ
 ర్ఖగతలోలె నూడి నొక యాళి వచించు : “నిదే మీ ! మీకు శై
 డీగ నొనర్చుడి ధరణీదేవ కుమారుకు నన్నతోడ చూ
 యోగ మదెట్టిలన్నయదయో ! నుక మూర్ఖిలె నేమి పెచ్చునన్.
 అనిననె నోహొనినచ్చిన నతఁ బ్రసాదము నుజీయు నిటల మూలినఁ బడలే
 దతడే కుదుర్చుఁగఁడ”ని యతిన నుమవ తేమ నటులె యాజ్ఞించెన్.

అంతయుఁ జాడమా కొక మహాద్యునమై నొడకట్టి వాని యే
 కాంత పరవ్వర ప్రణయగాథ నియన్నది వాఁ ననర్చి దు
 ర్దాంశ నిజాభిజాత్యమనలా మలిసికృతిమైన యా ప్రభు
 ప్వాంతమునందఁ బాతె యట నానిఁబనకుని జేసె నంతటన్.

కొలల శైశ్వోపచారావలంకరణ దెలిసి గడయె రానుత; ప్రభువాజ్ఞ కథననింది
 వైద్యుఁ గొనివచ్చి తెరఁయానల వజీరఁ హృదయని యనజ్ఞతై వేడయుండ నెపుడు.

వృషభి కుమారిజేరి యను “నే” వచింపపు లల్లి ! నీ మనం
 బెపుడుకు నాకు; నీకుఁ బ్రియ మెయ్యదియో యది నాకుఁ గాదె? ని
 కపు డనిలోని మా కనుపు లాఁగెను, నీకు నుతేయి కాధలే
 దిపుడు గదిమ్మ ! నీ మనసు నిచ్చెడ తీర్చెనలెమ్మ లల్లిరో !

మీ దాంపత్యము దైవకల్పితము మీ మేలైన మేల్ దివ్యమై
కాదా? మాన్యము, మీ యరస్య మనఃకాంతల్ పశ్యత్రంబు, అ
త్యాదర్శార్హము, మీ వివాహమునకేలా? యింక సంజేహ సం
క దంబుల్ మతభేదముల్ తనయ! నీ స్వాంతం బిదేయాః గదా.”

అనుటయు రాణియు నారాటనయయుఁ దమ సమ్మతులను దమ చాతురితో
కనములనే తెలుపుటయును జనపతి పలుకున్ వెలుపలి నర్ధారు విసన్.

“మనసు గలసిన తిటి మటి మఱుఁ గదే? యతని విమర్శము లోనికి నగుగుడెంచు”
వనుడు రాణియు రాసుత చనిరి దప్యతెరలలోనికి శ్రీనాథుఁ డరుగుదెంచె.

పలుకు నవాబు: “మీరు ప్రతిభావహనీయు లటంచు ధర్మ ని
స్త్రుమతులంచు నే నెఱుఁగుదున్ దొలి, యిప్పుడు మీ యచంచలా
చూసమధైర్యవర్తనము నిత్యమయ్య పడయైక దీక్షయున్
దెలిసికొనంగ నేఁ గలిగితిన్ గడు ధన్యుడనైతి భూసురా!

కృపణుడనై యరయక మీ యుఁగృతి కవృతిని జేయ నూహించితి, నా
యవిరాధమ్ము దలంపక కృప మీ తలఁపొక పరి నెఱింగింపుడు మరణన్ ”

అనవుడు విశ్రాంతమౌగం డను: “నా సాహసమునకు సమాధానము వో
జనవర! నావల యీవలసినయది మఱియే నవాబు చెంగట నేనిన్.

తనుకు నింతవట్లు దయయున్న నామీఁద నొక గులాబి విరియె యొనఁగఁ దదియ
నా కుచాయనంబు నా కష్టమా; నదే నా మకోరథంబు నా ప్రియంబు.”

నావుడు పాడువా నుడువు: “నా కది జీవము, జీవనంబు, సం
జీవని, జీవికా పరమశేనధి; యీవిరి జీవిత ప్రధా
నావధి నే విధిన్ విడుతు? నైనను దక్షిణము పల్లికం బున
రీచితఁ జేసి యిచ్చిరి చెట్టిడుచో బుచ్చ నీయఁ గష్టమే?”

అనుచుఁ దెరలోనికిని జని తనకుమారి చిరి గులాబియా గుల్నాగు దరినిజేరి
యొడలు వడఁకాడఁ గన్నరు వొడచు నతఁడు మాటరాక గద్గదిక రాఁ గ్రేటుకొనుచు.
“రిమ్మిటు తిల్లి! నా తనయ! రమ్మ మఱుంగిక నేల నీకు నీ
నమ్మిన కాంతు పొంతను? ఋణం బిటు నేటికిఁ తెల్ల నీకు మా
కమ్మరొ! నీ మనఃప్రియున కర్పణ చేసిన రమ్మ”టంచుఁ గం
పమ్మునఁ గూఁతుఁ దోడ్కొనుచు వచ్చి పారిన్ వదిలించు విప్రుతో.

“ఇదిగో! మీ విరికాన్క, యియ్య దనము బిడ్డాని శయ్యా రిహ
స్సననాలంకృతికానె కాక ప్రభు పూజావేదికంగూడ నా

ప్రియ మూర్తి నలంకరి తు నమనన్ విశ్వాసివై దీని మీ

కిదె ' యర్పించుచు నుంటినె' చలవి కందిచ్చెడి నుతాహ నమన్.

శరమును క్షీరమును గరణి వరభాగీ ధియు గలకవారియు విధిన్

గగములు రెండున్ గలసెను బరమ పరస్పరముకాగ వారల వలపుల్.

ప్రేమ వనతానవమై చేడియ మేల్ముసుఁ గిడి వఁ జిక్కిన కలుకున్

బేడినలన భ్రమఁ దొట్టిలు పోడిమి చూడ్కులు చలించిపో నిఁబడియెన్.

ఒకలు పులకింప, గొంకెమరుగ్భంగి, ప్వాప్నిక ము! నశ్యమో! యా యవస్థ గో రు

తెలియ శరక ద్విజాఁడను నిలిచియుండ నలమి శోకంబు బానుఁగొని బలుకుతేను.

లలితమంజుల వెత్తలా జన్మభూమియా పారనీకోద్యాన వనమునందు,

బ్రభు నిరాకారలోచననా నిలయాబులైన మనీషుల ప్రాంగణమున,

క క్రిసామర్థ్య ప్రకృతైవారంబైన శ్రీ తురుష్కమత సుక్షేత్రమున,

నధ్యాత్మ విద్యా రహస్యచూ నూపి ప్రసిద్ధాగమామృతి సేవనమున,

ఋణిని గులాబి పరి యిది పూత సేదభూమి యందంటు కట్టఁగాఁ బోలునందు

భమై క్రి గాన్కగా నియంబడుచు నున్న పల్లు ప్రాచెదో! సుమ్మ నీ యిష్ట"మనుడు.

లంగీకారము చూపెను భంగిన్ ఫరణీమరుండు నంగి నమస్సుల్

చొంగి ధరావతి కిడుటయు నంగనయును జేసె నృపతి యాశీస్సు లిడన్.

తు ది ప లు కు

కంఠ కూర్చీమను గమలూగు గ్రామంబు గల దంగఁ జరిసర స్థలనూలందు

"శ్రీనాథ" మనుపేరి జెలువారు వింటి పిర్గల బ్రహ్మో కుటుంబములు దశగ్న్య

నేతవి కరుణనో యిప్పటికిన్ వార లభిభూష్వాములై యలగుచు-డు,

రిందుండు వారల యిష్టదైవము, వారు చంద్ర వతంబొందు నలుపుచుండ్రు,

సోదరులఁబోలె యవకుల జూచుచున్నా,

చక్కని గులాబి విరివంటి పొరు గలిగి

లలితకళలందు వైద్య విద్యలకు జేగు

గాంచుచున్నాగు నేటికిం గలక వాయు

మెరికను నవల: జాతీయత

శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ

ఇంగ్లీషు ప్రాంతీయాల స్వభావ గుణములను సూచించుటకంటె
 కేటి యామెరికను నవలా ప్రభావ గుణములను సూచించుట
 ముఖ్యము. ఎలవ సమీకమ సాహిత్యమునకు కేటు ప్రత్యేక
 మో యొక ప్రాంతీయమని యున్నది. ఈ యుగములో వింగుండు,
 ఫ్రాన్స్ దేశములయందు సాహిత్యభ్యుత్థులు విషయమున విప్లవాభి
 ప్రాయములు లోపించెనన్న లోన మొకటి కలదు. కేటి పదట మేధా
 శిలలులనేమిట కదా సాహిత్యపుష్టినిగన్న లగుచు నెయ్యవ్వాగు
 కాని, యాదేశముల ఆంధరి మలయొక్క నవీరస్యమును గలిపి
 యా యప్పద్దామి దారితీసింది. యిప్పుడు కూర్చున్న, విధానమును
 గూర్చియు విచట మారిన ప్రయోగములు పొగుచు నెయ్యవ్వి కాని
 యాదేశములలో నీవిధ మునుకల బానిసావ్యాపీనకవల కేటిరాహిర
 కలలు; మును లేదు. ప్రథమ ప్రపంచ పరిణామాంతర మమెరికా
 యందలి ఎలా వ సాహిత్యభ్యుత్థులను నుగ్గడించుచు దాని ప్రత్యేక
 భ్యేక మునుగూర్చి చెప్పవచ్చు డింగ్లాండు ఫ్రాన్సులతో కలెక్టుగా
 నీ కృత్యము గొడవరికల మును.

రకూరమి యాకెటర్ల యారంభమునకు ఎమెరికను వల
 యంగ్లముల సాహిత్యమునకొక కాళునియే చెప్పవచ్చును. ఆ
 కృతి మూలములనుండియే వారము పిల్వకొన్నది; ఇదనుగును
 చిరుల్లనే తొడిగిది కావీంగ్లన్ ఇంగ్లీష్ దేశము వాన
 కద కాథలు. కథాసాహిత్యముగా నుకలెచ్చును. అట్లే క్యా
 ఇంగ్లాండు ప్రాంతీయతావార పరామలుయొక్క రాజకీయ
 కాయకర్త ప్రభావము నుండించుచు వాతరన్ నవల
 విర్మి పరచును. మునుకల రక క్యావార విషయముల గర్వ కలలు
 ప్రాంతీయ పునరుత్తర వాచకుల జీవితమును మెల వలే
 చిత్రపత్రమును. పరివాస్తాప్రాంతమునందలి జీవిత ప్రభావ
 ల్లావములను గూర్చి "కూర్కాక్స్" "టెల్ నెట్" లు
 తీర్చిపరచును. రంగము, పరిపరములు, పృథ్వీములను గూడ
 సమీకా దేశమునకే కెండును గాని! అందుచే ఎది యంగ్లముల
 కపరిచియులు నగుగాని! విషయమునందుగాని, విధానమునందు
 కాని యంగ్లముల కపరిచియులైన పారాంశములు మూర్తియు వాటి
 యమెరికనుల వలలగా లేవు. మాంపలికలు పరిచయించిది గాక
 పొందును. కాని 'వెనెక్స్' వాటివతో నర్థముగాని రీతిక 'వాన్
 బాన్' వాడుక చేసిన నాంపలికలు కంటె నెలుకలపనిది కాను.
 అంగ్లముల దార్మిక నైతికాది వృష్టి పథమున విజయము గాక
 తరిమానించు వివిధముల మెరికను పారస్వతియనుక దాదియు
 లో మృగ్యము

ఇకను యాకెటర్ల తొంగి చూచుటతో మారనము. ప్రకృతుల
 మును స్వరచ్ఛాను యొకటి విశేషము వాగ్నిగు ప్రకృతి గుణ
 నది ముంద్రాంధీరము మాన నయ్యెను. హెబ్రి శేష్, 'విరియం

డిన్ హావెస్', 'ఎర్త్ వార్షన్', 'నెయిజ్గ్ డ్రైంగ్' మున్న
 వాగు రీతులొకటను స్వక్తిగ వృత్త్యాం రెల్లెన్నును, పరి
 కలలు బూనినది తపత్రగ మందమెరికా దేశముననుగా నెట్టివాడెన్న
 విషయమును గుఱించి పర్యాలోచింపక మానకలరైరి. అంగ్
 యునికంటె, నెగోపితుమరికంటె, నెలరికంటె సమెరికాదేశ
 పుని ప్రత్యేకత యెమగ్ ఆరిని జీవిత విశిష్టతరీతుల రెట్టివో ఆరి
 పరికై యిగ్గికంటె భిన్నుల పగులుగాని సంఘ జీవి యగుటకు
 కాని! పృథియెల్లు నొడ్చుడిలో నానోరన్, డ్రైంగ్ ప్రభువులు
 దేశము పరిస్థితుల కంటె విగ్ధమైనవి లరంగముల నెమ పాత్రిక
 ప్రవేశపెట్టి యాప్రశ్నల ఎమాదానింపక వాచిరి. శేష్ వాన్ విపతి,
 నెయిలగుగాని యాగోపితుల పంథుము కంటెను, పంప్రతి
 కంటెను భిన్నముల మార్గ రంగములగున దను పాత్రిక
 ప్రి యా మున్యోగ బిష్కరింప నెంచిరి. అమెరికనుకు విత
 గాక స్వత్యము కలది పరిలంకు విడిదిను. వాల్కెడ్,
 విరాండ్ నున్నచునానికే తరీకే యమెరికాకా నో సమవ్యలగు.
 కావ్ నో వాదేశములది రాజకీయ పనుస్యలు; అమెరికాది
 నాంథు:

హావెస్, డ్రైంగ్ అత వాడు వలలకై రలుగా
 శేష్, వారికాపరి యా వారికలె బరిపూర్ణముగాను. అయ్యెను
 విరింకంటె వాగ వారింపిన క్షేత్రము ఎపారమెది నీరు క్షిప్తి
 చేయ విధానము వనోజ్ఞులు. కై దేశమైన రంగమంతో పున్
 ద్దము; కైవము, వాధార్యకొంద జనగునకాడ గలవును
 కేని. దేశమునైన రంగములో నొకడు జీవితయాత్రి నెల్లెగడ
 కెనో గాన్నది సాగ్యమైనంగల జీవించుట మెక్కిరి ముఖ్యము.

కాని యా స్వదేశము విదేశము రంగములనో నెట్టి వంపంక
 గును లేని యుకానో: యంతరస్థాయము మానపురియంగు కృత్యము
 చేయు:యే విలకాకాని కర్తవ్యము. పరిశుకు నాంథు పరి
 స్థితులు చిత్రములగు రంగ మిప్పిత్రిముక కొ: యథార్థత్యము
 వాదాంక వచ్చుకు; పాత్రిక మహాధి భేషము గర్వింక వచ్చును;
 జొత్కుక్తియును, సాంపర్యమునుగూడ గర్వింకవచ్చును. కాని,
 యాదాంకుల కథలో పాత్రికా వాదముతో విడి పుటప్రాధాన్యము
 వసంపరేగు నాంథు. డ్రైంగ్ అతవారి పిమ్మల వచ్చక
 విలకాకాలు ప్రముఖముగ పాత్రికావల విషయమున ఎంకు
 చిదిద్రవీక జలపి. ఇన్సూలముక వారివారి భ్యేకములను, సాగ్య
 కార్యములను సైము పంకచితములైవది. పరిపరీపును బూన్య
 రంగమును జీవించుటయందే నిమగ్నరైరి. అట్లు విలకలరెంకల
 పాత్రికా పృష్టిపంకగర్వ కారణముచే విరివి స్పష్టికై రులకుల కంక
 వింకల. సంఘజీవులైక మానపు: బరికలింకలిగిన కంక
 ముచే విరివి విమర్శకులకుకు వంత విలును గలుగు.

అమెరికనులలో యవదగిన విలక్షణతగా తాము కన్పించుచున్నాము, దానిపైనే మాపునిపుటయు బుద్ధికింతగా ముగియును, మనమున కంతగా సంతోషపడమును గాను. ఈ యశ్వేషణము నలనను, వ్యగ్రత నలనను మేలెంతోలన. కీడు సంకలన. పొత్తి (సన్డి)తివృత్తియు, మువ్వక బంధము, సమన్వయము ననునవి లభించుట వీరినలని మేలుగా నెన్నదను. ఇంగ్లాండులో యింకొకలమును నలనకాదు. యుగమునటకంటె నవలల యుగమునటకంటె కొవి, అమెరికాలో నట్లు కాదు. సికాగో లాయీ, జోసెఫ్ హార్లెయి, విలాజ్ ఫర్, విలియం ఫాక్సర్ వంటి ప్రసిద్ధ నవలకర్తలు కన్పియు రెండురైతులుండి కలక. వీరెప్పుడెని యెడోయొక నవల (వానీ పార వేసివట్టివా) పట్టికలో జేసాడు కాదు. వీరివృత్తులు విశేషములేవని. అవి యింగ్లండునది ధ్రువపడుటకు విలక్షణము. వీరి వృత్తుల యందెల్లడను ప్రతిపాద్యమున నూర్చుకొని యుండును. అది భిన్నముగ సంబంధ రహితముగ నుండును. అట్లే వీరి వృత్తవాత్మక కర్తయు నేయొక్క వృత్తి విరూపము చేతను నుజ్జీవావులని గాను.

ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామానంతర మేదోలోపున చిలువడిన సికాగో లాయీ నవల "రాజనీధి" 1 అని యింత ముద్రార్థ ముద్రాణంబు యంత గ్రుతగరి సంపాదితము, నాత యపాధారమునను పర్య ప్రత్యక్షముగ నుంది. సిన్ కెర్ నవల బుగ్గలకుండునది డ్రైసర్ నెంనరో యెఱుంగక; కొలది హా నెఱుంగును. తమ ప్రమేయము లేనిచోటగ నూడ జోక్షముగ నర్పించు కొను కొన్ని యవధికౌగి పరిశీలనండ్ల తాచిని నెఱుంగును. ఇదిని నవల; అమెరికనుల సంప్రదాయము వైవను, నవనీతి వైవను అంబ

యంత్రు. 'సిన్ కెర్' బాయీ నవలయొక "రాజనీధి" డ్రైసర్ నవలకంటె తీవ్రతరమైనది. అమెరికనుల మాధుర్య వ్యాధి పరత్యాదుల కది గొప్పది పెట్టు. అయ్యును నది లోక ప్రయతి సంపాదించెను. ఈ ప్రమాదమునకు ప్రవాస హేతు వా యా నవలలలోని నుగము గాను. సిన్ కెర్ బాయీ నవల రచనము, డ్రైసర్ రచనము కంటె మనోజ్ఞ మగుచో నాతని నవలలోని నాయక యింనుకంటె నీగిని నవలలోని నాయక (జెన్సీ) 3 అంబధి మిర మునతత్వమున్నది. కాని యిది యేవియు నంబ ప్రధానములే నది గావు. తనకుం బూర్వమున వాని కంటె నీ యుగమున, ప్రబోధితమైన తత్కాలిక సాంఘిక మనస్థితిని, యుగలక్షణమును బాగు నుర్పించి వాడు. అదియే యాతని కీర్తిక (ప్రవాస హేతువు సంఘము తన్ను నొప్పి తాను విలుటను నిచ్చుముగా నుండును. అది కేవలము కంస్తిని యుండు గాన; జోక్యస్యము. ప్రచరణము, ప్రాంతలమునైన భావలో దానిక దానిని (సూక్ష్మ) నుండు చెప్పవలెను. అదిత నెప్పుడెల్ల రచనతో కంటె బరేనదిగా నుండునదిగాను. సంఘము, తాను పుష్టించిన తీరికము నాద్యముతో (బోల్చి) గాని రచయిత వికృతంబ విశ నుర్పించు లాగును. 'బాయీ' యా, కరిని యాను గూయుండు (బోల్చి

(1) 'Main Street' is the novel of Mr. Sinclair Lewis.

(2) 'Jennie Gerhardt' and 'The Financier' are the novels of Mr. Dreiser (3) 'Jennie' is the heroine in 'Jennie Gerhardt' of Mr. Dreiser, the fore runner of Mr. 'Sinclair Lewis.'

కొందో ప్రణాళిక నలహాసంఘమును నుబోధిస్తూ అమెరికా అధ్యక్షుడు (శ్రీ బి.ఎస్.హోవర్) యిలా న్నప్రకరించారు.

"వృత్తులందు, వ్యాపారముందు, అంశమువారి నిపుణుల సహకారముగలిగిన దిట్టమైన నిర్వహణలేనది, యింత సామర్థ్యముతో విధింపబడిన కార్యగార మేనా, కొంతమంది నుభావాత్మకమునకు పుట్టిలు కావలగు."

మా డైరెక్టర్ల గొప్పదనాన్ని బట్టి, మా ఆర్థిక పటిష్ఠతనుబట్టియు, మా సంపద విస్తృతమును బట్టియు, లేక మరే ప్రమాదములనుబట్టియు, గాక, సామర్థ్యముతో మేము చేయు కేరళలను బుజావగు మా సంపద పరిపా నా సౌధన పరిగణనల నాధారముగా మా ప్రయోజకత్వమును నిర్ణయించుచున్నాము.

హిందూస్థాన్ ఐడియల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

(1985 సం.లో స్థాపితము)

రిజిస్టర్డ్ ఆఫీసు:

పోస్టుబాక్సు నెం. 144

4-3-377 సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్.

అగ్ని, మోటారు, వ్యక్తి ప్రమాదాలు, విజాయితీ పూచీ, రవాణాలోనున్న సాము సైరా భీమావ్యాపారములు నిర్వహించుచున్నది.

అహమదాబాద్, బెజవాడ, బెంగళూరు, బొంబాయి, చిత్రూరు కోయంబత్తూరు, కాశీనాథ, ఖమ్మం మొట్ట, వచ్చిలెల్లం, పోర్ బందర్, రాజకొట, నూరిల్, విజయనగరం.

ఎస్. రామారావు, జనరల్ మేనేజర్.

న త్రిమూలై న పోకొనరుద్యుష్టా శుమోకానై పరిపీతులః పరిః
రించిరి. అమోఃమల గుణాన వ్యవహరముల, వాద్యములును
తమకలములగాని, మోక్షములగాని లేవు. ఆ విషయమును వారు
ఘంటామోక్షించియు చెప్పలేరి.

ఈ కావ్యము జేసిన పాపాత్మ్యము భాను శాంతికాలము విశ్వుం
భించెను. కాని తుది యా శతాబ్దియందు వాలకపడి యారంభించు
అత్ రిష్టము కలతొచ్చెడిది. కాని, వాటి గూడమున రెలరి
జాగు నొక శుభ్రము మన శాంతిమీద గోచరింపఁ గలుగు.
రాజకీయార్థక సంస్కరణల యొక నొక ప్రతినివేశము గోచరింపఁ
గలదు. 'బాబూ' కేవల. వారిని 'బుద్ధు'లై కోకప్పుడు గానో
నింక కప్పుడైయు 'అపవన' పిట్టల కుశాగ్రములై కివ్వబోవ
మున్నది. (కాంతికాలం నది పదవా విముక్తియునెడ ప్రవేశ
మున్నది.

ఈ కాంతికాలమునకు కేవలము లోపముగాను నోటి
నూటకు చేర్చినాది వాటినిగాన నంపవలెనని వారి కోర్కె.
ఈ కోరికచే వారి కేబుద్ధులైన మి పన్నుతరహకు పది ముప్పింపు
నిశిత! తమ ప్రతినిధిని వాగదేశితులందు వివేచకు
కావ్యకళలో విశిష్టులైన పంజులై (కోర్కె పాత్రి) శ్రేణి
ములకు యథార్థ వివేకమును సాధించుటకై తాత్పర్యంత
మైనవారి వ్యాఖ్యలతో నొప్పునగు శుభాభిప్రాయమునున్నది.
అంతయును కమ్మ భావములమైన చక్కని శాఖించి దప
వాటినియెరికిలు నాటపు గూడఁ జేసినవారి. అదియు
మామూరి శాఖలకు పోలిపోయిన పూని విరివమైన భావ
తరీ నాపడి. చైవ్యములకై వాటి యంతకులకు విసుగు
కొల్పెను. ముగ్ధులగుమై కంపమైచే నెరుకదినై
కుగుప్తుతో నుం నావకముల రక్షింపఁ పో ముం పంప
గలకుంటే స్వభావము, వాగ్దేయమును అలదులతో శాంత
శిక్షను గలవాడగు. ఎట్లయు. వితిగల ప్రాణతనన భావమును
ప్రాణతనన నాటపుల జెప్ప, తమకలములగా విడి కచ్చిన
కోర్కె భావమును కోర్కె మాటలకై జెప్ప, భావమునకు
కొన్ని మార్పుమై ప్రయోగాలు చేసి మాటలు గూ యంతకుల
యొద్దేయు

ఇట్లును శతాబ్దియందు సంఘ విమర్శకులైన శుమోకాన
కలక కల్పలలో 'బాబూ' పేరుకానునాడును. కలవాని శివ
వారిని. నీకించినందుల కోరికను శాపాపాత్మ్య విరూపాచిత్య
విశిష్టముల (గుర్తించున); శివ్యా పాపాత్మ్యమునని మాయకొనకు
కాని, నవనోవారక వితానములై పులక దాని నవనలో శాంతిమైన
శివము ఎలకలగు సంస్కరణభావ పేరులై గూడగా
తాప పంకిల దూషితమై పంపితరీతిపు శాంతిపాతకులకు మునిగి,
పడిపడి పచ్చి మానవులను బుకొనును. వారి లోపముల
కోరికలకి రిక్షిపోయినో వారి కింతి చేసుడించును. అంపాశన
కోర్కె కర్తవ్యం (చేనాపుగలు తిలుగుటలు వింకగాను కా!

వారికామ: రిష్టములకు బాధ్యము గ్రీకు, ఫ్రాన్స్,
ఇంగ్లాండు నీలములలో వెలసిన వాగ్దేయములై ఈ విమర్శక కలక
కర్తలమోకానై వాగ్దేయతన పరికిరింపజొచ్చిరి. ఆ కోరికలపై
తలక మోగెనుట వారి పెక్కు తలను, తమ కెక్కుతలను దెలిసిరి.

ఇట్లు కలకల పెట్టిగియు నిజహారము నవనంపానించుకొనఁ గోర్కె
యొ రిక్కెతదపము నీ జాతీ గత పేటల పై పొందిగమకొనఁగల
యందె విచ్చితిమైన విశోధమున్నది. ఇతియల ననుకరించుటయందు
నంట వాత్మపరిక్ష చే దను జాతివిశిష్ట గుణమును దెలిసికొనుటయందె
మోక్షమున్నది వాని విశ్లేషించిరి తమాలమున ఎను కత్తును కుకత
మనునదియు వారి భావము. శివము శివమోకా సాయ క్తరాచర్య
ముల కోక నీనుని కలగు. అదియు బహుభా మోక్షమైది. ఎట్లక
కట్టి నూత్ని జాతీయ భావనైగుర్తించుకొన్నాడు (చేరి మనస్సు
లైన వాటి నివయితిలున, ఎమోక్షకారులను వ్యవహారాత్మ్య
రూపమును గొనె: "జిది యు తనున ?" గూన పక్షి ప, "యిది
శుమోకానల జాతీ గూన అలదా? శాని పరిశోధించువానిరి. తొలక
పమోకా యొ యంగ్లాండు నుండి విము నొంగుటకై రాజకీయమున
స్వాతంత్ర్యము (బ్రకట చేసో, ఇప్పుడు నా యంగ్లాండుదేశము
నుండి విలు కివొంగటకై పాపాత్మ్యతమగ నీ స్వాతంత్ర్యము (బ్ర
టించెను. అమోకను వలలగునగు వాడుకలైయుండినవాడు. వా:కి
యాలాధామ్యుల పంపనాములు. మాత్రములు, కలితానము
మును పాత్రల యాచారి వ్యవహారములను సమస్తము శాంగేతు
వనందెన. అందుచే దిను వలలలో నీ యంగ్లేతు లక్షణములు,
ప్రభావమును తెగి స్వత్వరూపము ప్రకించుట యవశ్యకమని
యమోకాన రచయితల చిర కాలము భావించిరి.

పాపాత్మ్య స్వాతంత్ర్యము, రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము కంటె
కొను. ఇది బహుగుహ్యధము ఈ రచయితల ప్రయత్నము
లన్నియుల బహుశాత్ర్యములు పారవ్యతి పవనము రాజకీయ విప్ల
వములై నె తొలకె యొ శాత్ర్యము గాక తొగని శాత్ర్యము తెలి
యక పోయినవారి దానికేనో యొకవోలు ప్రారంభము శాత్ర్యమున
కలెను కా! ఆ రీతికె మిరికొల్ యుగరచయితలైన స్వతంత్ర
రచయితలెరిగి కొన్ని పాపము కచ్చింపు. అప్పుడె శుమోకానల శా
పాపాత్మ్యమును జరిపి పాపాతాంగేనాపాని శాత్ర్యములైది
వాని విడి యాయ పుగువుపాటులకు వాని యొ స్వాతంత్ర్యత
ర కిమే కొరగము. అంగ్లేతులులని పోల్చుకొని పోగువులచే పర్య
పమ తినువలగిన గూనిరములకలకాని నీయంతలు ముప్పింప
కలక ఆంగ్లేతుకొనినదైదిది జాలను. నీక (తెవి తలకత్తు
కొనెడివాన.

ఈ రోమున కలక కర్తల పెక్కుమంది వారిలో పాపాత్మ్య
శిక్షనొందిరి. తను శివ్యాభిగమలమైన ప్రపంచవిద యంగ్లేతు
ప్రభావమున కిదియై బ్రత్యక్షముయము లభించుట, యమోకనులకు
యవకలమయ్యెను.

క్రీ. శ. 1778 లో రాజకీయ స్వాతంత్ర్య మవనంపాని
దొప్పడిచే ప్రాప్తు చేతుకూడ ఎమోకనులకు పాపాత్మ్య
స్వాతంత్ర్యమయవంపాని దొప్పడిది. దీనితో ఎమోకను కలక
పాపాత్మ్యమిప్పుడు ప్రేరణపెడిచి మననము వారికల (పెంచి
కలక పాపాత్మ్యమై పోయెను. ఎ పాపాత్మ్యముగాని నూటికీ నూకపా
ర్థికర పాపాత్మ్యము కలకలనుకదా! ప్రత్యేగ ప్రపంచయంగు
కలక కర్తలకి పెక్కుమంది యుత్సాహుల వాగ్దేయపాత్ర యొ
యమోకను యంతక కలక కర్తలకూడా ప్రాప్త మననందయ
దానించెను. ఫ్రాన్స్ దేశ సంప్రదానమును బ్యాపిరము
నుండియుఁ గావదుమఁ ఎను జాతీయతను నిరూపింప నెంచిన జేప్తు
జాయన్, విన్. గెరీట్రూడి పైయన్ కంటె యంగ్లేయులు

దైత మీ ప్రేమచి ప్రభావమునకు లొంగిపోయిరి. ఇట్టి యువాహారములు ప్రేమచి యువకులకు నవ్యతాపకము, మాత్రమే పునావ్యవమును కల్పించినది. వీర భావచ్ఛాయలలో నేడో ప్రాత్రే దనుకాపింప నజ్ఞాతర లాగిరి. వీరి కొంగు భావయందరిపరిచయముచే నవడ కలిగినది. అందుచే నా భావ వారికి సమర్థమైన వ్యక్తిరంగ పాఠ్యముగాఁ దోచలేదు.

అటు సాంకేతిక ప్రతికర్తల మాత్రమే 'ఎర్నెస్ట్ హెమింగ్వే' మొదలుకొని, యిటు ప్రాచ్యచారపరాయణతకుఁ జేరవలసిన 'లూయీ బ్రూమ్ ఫీల్డ్' వలకు నీ ప్రభావమువలనఁ బ్రబోధితలగుటలో నాశ్చర్యములేదు. ఎలన, నాడు గాల కాలము పారిన నగరమునందలి. కాని, చిరకాలము అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల యందలి తమ జీవితమును గడిపిన విషయం ఛాక్సర్, 'జేమ్స్ కేజిన్స్' వంటి వారికిఁ గూడ నీ ప్రేమచి ప్రభావము సంక్రమించుటలో నాశ్చర్యమున్నది. (హాప్స్ స్వీడినియ విషయముతో జానుస్, నైయసుల విధానమును సందర్శించి, పరిశీలించఁగలవారికి యా ప్రేమచి ప్రభావ ముతామగును. మన యువభూతికి సన్నిహితములుగాని, యంగిక వాదకాభివృద్ధిములు గల పాత్రలను భారతమున పునిహితముల జేయఁగల భూతిప్రవాణ యంత్రముతో వలె నావిధానమునందుఁ బాత్రల పరిశీలన ముండును. ఆ పాత్రల యాధాతిభ్యమునకును, మన యాధాతిభ్యమునకును నడుమనున్న వ్యత్యాసమును నూచించు తెలుకలఁగూడ నీ పరిశీలనా కలకము లో దృఢఁగలదు. కాని యీ చాతుర్యంల రచనము లోకాదరముఁ బడయఁజాలక పోయెను. అందు విశిష్టకరింపఁబడిన పాత్రలు, దృశ్యములు, వింతకుఁ బూర్వము పరిచితములైనవలదు పాత్రలకు దుగ్గిరీహితములై నిరాదృతియై పడి. ఈ కాలమున అమెరికాలోఁ జాలమభ్యుదయన నవలకర్తల విలయం ఛాక్సర్ స్వప్నావయున స్వభావయందు సర్వప్రియత పంపాదింపలేక పాపులకఁ గారణ మీ ప్రేమచి ప్రభావ ముతామో స్ఫురించుటయే యవసరము.

— ఛాక్సర్ రచించిన వైదు నవలలు. ఈ యొంటియందును సంయుక్తరాష్ట్రములలో దక్షిణ భాగము రంగభూమి. అచటి ప్రాచీన యువకులు, మృత్యు ప్రతిమృత్యులవలె నీ రంగరెహ్యసమాంగే ను పాతకులకంటె నుపరిచితులుకాదు. భాషా విషయత్యము వకు నోడీ నవలలు తీవ్రబలాత్కరమును, బ్రబల దౌర్బల్యమును, సంకుచిత సాంఘిక కాళాభివృద్ధిమును నూచించుటయే ప్రధానముగ గొందరించును. నురాపానము, పాళితికామము, మత్స్యాదుము, మున్నగు నీదమావత దోషము లీ నవలలలో క్రియాజగమునకుఁ దోపుచున్నవి. వీరికన్నిటికిని గాఢరంగము 'మిసిసిప్పీ'నది ప్రేమచి పరివాహప్రదేశములో నొక నూత్ని భూభాగమును పలగలి నరికెను ముతపు రాసీతుఁడు.

అప్పటికప్పుడు నమ్మరానివై, భీతినిఁగొల్పు రకరకములైన దౌర్బల్యముల నరికెను చూపును. ఆ పాత్రలు 'జింప్సెన్స్' పాత్రలవలె రిక్తిములు. హాస్యజనకములు నై యుండును. ఛాక్సర్ రుచాందించిన కృతులు సాంస్కృతికముగ నెంతి వ్యచ్ఛతాకోభితులూ జాతీయతచే నంతి యమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు. ప్రజాంతిదృఢ ప్రతిమగఁ బ్రబలిత న్యవధివాళిముల నడుగుఁ బ్రబోధింప. కామప్రస్స (Compassions) ముంబుము. ధీమదిశ్శిష్టమగు నట్టి శ్రేష్ఠికారి ముంబుమునకుఁ జెందిన యిరిస్పత్రిము సంబాదిక క్రాంత్యము, మార్కెట్, దురాశ. యాశ్చర్యహాస్య, రక్తపంబంధుల కాముకవాదపాదాదిము నుండుట యంతి యపహాసము గాదనవచ్చును. అతిపర్యవృత్తి, నవరీప్రకృతిమునకు

భావ కొంతి కొంతకఠిన పరిపక్వము పరిష్కృతము గాఁగా, కృతకము వస్తువు విషయ విశేషములకు గూఢ భేదములకలె నుండు ఘట్టములు పోషపోష పరిష్కృతములై నొడివ యాతని నవలలు గలవు.

కేవల ప్రతిభావంతును, సంఘ ధర్మాభిజ్ఞతయందును 'లూయీ బ్రూమ్ ఫీల్డ్' కంటె గింబియ్యాయ్యు, ఛాక్సర్ జాతీయమైన నవలా నిర్మాణకళయందు నిధికుఁడు. అతని సాంఘిక కాళాభివృద్ధి ముగిసినచుండుకంటె నూతనమైనది. ఇంగ్లాండు నందితి యుండు నందులకా, మూల మూలముల నితనించి నావియందుఁ బక్షి పాతిము, నభివృద్ధిమును జాపింపలేమాత్రముచే డిజెన్స్, హార్టీ ప్రముఖు లాంగ్ల నవలకర్తలు కాకపోయినా?

ఇదివి శిశువు యిందుక విశ్వక ప్రభావముల సాంకర్మ్య ప్రవర్ధనము. చాలవలకు మాంపలిఁము నీగ్రో జాతిది; పూసములు జర్మనులవి.

ఈ దృశ్యమైన సంకుచిత బాధితులి నిరసింపఁ దగినదనియు, నవలలలోఁ గాల్పనిక జగత్తులు సృష్టింపఁ బడవలెననియు వాదించు నేటోకాళువార మెరికా యందునుబయలుదెరిరి. విన్ 'విలాకేథర్' నిరిలో లబ్ధపరిమరా. 'జేమ్స్ బ్రాంచి కేజిల్' కెట్టకథలలోను, 'జోసెఫ్ హార్న్ మెయర్' వితిహాసిక కథలలోను, కల్పనిక కాళుయందును ప్రతిమలు. తన జీవితకాలముననే యవ్యయను ప్రజావరమును జాఱుచి నిద్రుండ్ర కీర్తి సాంప్రదయిన విన్ విలాకేథర్ తొలుదొల్ల రచించిన రెండు నవలల యందును నాభి జాగ్రత్త దుస్త్యజ మగుటచే మృత్యు ప్రతిచ్యు వాతావరణ మున్నది. కాని, ఛాక్సర్ ప్రబ్ధముల సాంఘికాచార పరిశీలన నె కర్తవ్యము. సంకుచిత జాతీయతా పాక్షికతయు లేవు. భావపారిత్యయనకు శియ్యసాహిత్యమును కేథర్ ప్రవడిక గన్నది. కాని, యామె ననుకూలిక జీవితమును జీర్ణింపలేదు. భూతికాలిక చిత్రగమనక తన ప్రతిభనర్ధముని స్వశిక్షిని గుర్తించుకొన్నదెమో? (2) మహాకావ్యము లనఁగిన యిట్టి పరిశీలనకుందామె క్రమక్రమముగ కిద్ద మాస్తరా యొగ్గను. ఈ తియలో నింగ్లాండునందు విలాకేథర్ కంటె నెక్కితక గలిగి యశిష్టయైవ వారిని మెరికాలో జాడఁజోము.

దివ్య వస్తువు, శిల్ప సాంకర్మ్యము, వీరభూతి, విప్లవకరపాత్ర భావనా పరిమళము, విన్నయ నెప్పటికైనై యున్నను నీమె తుతి రచనలలో సంజ నెలగుల వెండి వలవలలు విలవిలలాడినట్లుఁదోచును. ఇది యొక కేథర్ నవలలయంద జన్మించినదో నది సహజముగ శిల్ప లంఘనకు వాద్యకృత్యమునఁ గలుగు శివున దిశయేమో యనుకొందుము. కాని యావాఁడు 'థార్న్ టెలిల్', 'ఆలిథర్ లాపార్', 'రాబర్ట్ జేథర్స్' ప్రముఖులు యువకుల కరవలలోని శిక్షకుడై క్రమముగ ధీజించుచునే వచ్చిరి. దీనిని బోధింపఁగా ననుకూలిక చిత్రగమెంతి విశ్వకము, నవిశితకము, దౌర్బల్యపూరితము నైవను, వాని కొంతక క్రియమలతోఁ బరుగురిడి ప్రతికృతి జీవిత జలాలక్రమన ముడులు తిరిగి మునిగి పరిసరముల నన్ని చంబుల నేటాడుట యందే నవలాకాదుల జనప్రతిష్ఠలున్న వా యనిపించును. వివను, జీకాల త్యక్తపాపరిచ్చిన్నముగాని రదివలు సాగించు సమచిత భావనా పడుటకు, భావసంప్రదానాభిజ్ఞులకు, నుదాత్త ప్రతిభాకాలరకు, వ్యచ్ఛ శిల్పలకు, నే నాగరిక జీవమండనను గౌరవ సూచయండుట యుచితము. అట్టిది, యమెరికనుల నవలా సాహిత్యమున నిట్టివరి ఏకలలో లేనట్లుఁదోచును. తాత్కాలిక నిర్ణయైతిక పరామర్శకులకే యొక్కత భావి యున్నటు స్ఫురించును. కాని, యనుభవాతిశయ పరిపూర్ణమైన భూతికాల ముఁ వార్యముగ భావికాలమున కమూల్యముగు కొనసమాప సంక్షిప్తము నొసఁగఁ మానదు.

నాలుగు స్తంభాలాట

శ్రీ బూదరాజు కృష్ణమనందరరావు

వచ్చే వాడు

రాం.....చిత్రవాడు.....వయస్సు 25 సం॥

కాంత్ } రాం స్నేహితులు { వయస్సు 30 సం॥
కిరణ్ } { వయస్సు 22 సం॥

కిరణ్ :రాం ప్రియురాలు...వయస్సు 20 సం॥

[స్థలం : విశాఖమెని చిత్రశాల సమయం : ఉదయం 9 o'clock, తెర తేలేటప్పటికి చిత్రశాలలో వలసించా జామ్నూలో నిండివుంటుంది. గెంతు, మాడుగుర్తలు, బల్ల, ఫోటో సాండు, పడక మర్చి వగైరా. గెంతు మాడుగుల గీసిన చిత్రాలు చెగుదు బాగుగా సాంకుమీద పడేసివుంటాయి. ఒక కావ్యాను, గాం చిత్రం ప్రాముఖ్యం, సాంకుమీద ప్రేమకావ్యం వుంటుంది.

సామాన్యమైన సాంకేతికతకుడు రాం పడకమర్చిలో మాన్యుని వుంటాడు. కిరణ్ కిలో పెన్సిల్, ఏకా ఆలో చిత్రస్టూటు అడిగిపోయి అమూల్యం పడేసింది. సోలోంది "అరే రాం" అని ఈ పనిపెట్టుంది.]

రాం : ఎవరైతా స్వామిం. (బిల్లు తెచ్చి తెరపైపు తిరుగుతాడు.)

కిరణ్ : (ప్రవేశిస్తూ) నేను రా కిరణ్. (అంతామెని విగ్రహం, వీలైన ముస్తాబు, వలకు పలా వుంటాడు.)

రాం : ఆ కర్మ బాక్కుని మాలోనోయ్. ఎం కిరణ్? (ప్రాద్ధున్నే బయటేరావు.)

కిరణ్ : (మాడ్కుంటూ) ఏం లేదు. ఏకా ఆ బయటేరావు. ఎంపెస్తు వ్వావో మాడ్దామని.

రాం : ఏదో సామాన్య ధోరణిలో ఆలోచిస్తూ కొలం పడుతున్నా (అంత.)

కిరణ్ : మరచిపోయాను. వాటికి తామ్మకే వ్వావో వ్వావు. ఎంచోవు?

రాం : తలా త కా తేలేనోయ్. వర్తక మాడి రాకడంలేదు.

కిరణ్ : వాన్ పెప్పి. (అంత ఆరివో మాడి మాడి అంటాడు. ఏమిలో గాడన.)

రాం : అదంతా తీర్చిగా ఆలోచిద్దాం. ఆ కావ్యాన పెయింట్ మాడు. ఎంకా వూర్తికారే దమలో—పరికార ఆర్థు దయ భావాల్లో చిత్రంపెట్టది.

కిరణ్ : (లేచి కావ్యాను పరీక్షా మాడ్కుంటాడు) ఆ రావుంది, కాన్—

రాం : (నిగమిస్తున్న) అబ్బ. ఏ కాన్ రా కిరణ్చిందీ—ఏమిటి న పండినాం.

కిరణ్ : పు వేవంగా భావించకుండా వూళ్ళో—

రాం : ఎందు కలా అనుకోవాలి?

కిరణ్ : చిత్రంలో భావస్ఫూర్ణ భాగానే వుంటుంది.

రాం : మరి ఏమిటి నోపం?

కిరణ్ : తొందరపడతావో? నీ చిత్రం స్వావగాన్ని భాగానే గానుపగస్తుంది కాన్ ఆగాయా తెప్పటికి మా కేరికంకోదు. అపలు మానుకుందా అని వా మాడనాం.

రాం : పిచ్చికాడా! ఎందుకు అనమావో? చిత్రాన్ని భాగా పరి కించు తీర్చుకొని పోలిండు. అందులోని నంకు—వా భావాను మాంకులు. ఈ చిత్రంలో తొంకితగానే భావం—వా వ్వాడయింది. ఏ మాడు—కాంతి పుంకం (ఆవేశంగా) వా : నీస్సు—ఏ ఆలో—దెనికోపం విడిపోయావో—ఆ ఆలో—ఆ ఆలోయం ఇంకులో పరిఫలించింది అది నికో గిమో మై—అందినీ ఆ అమ్మరి . లంకో పం—తీరిన రామాన్. గాభిశిమవమ్మతో రావపంమని కాన్పెట్టది. వన్ను హెచ్చిపొంది.

కిరణ్ : నిజమే. నేను కాన్పెట్టలేను.

రాం : అలాంటిప్పుడు. ఆ ఎర్రరంకు మాడు—అర్థించేనుకో. ప్రపంచంలోని మావపుల (మావత్వం) కాటుపట్టి బయటికి గాని విమాపిస్తున్నది. ఇంకాలో రాక్షసి 34 నూపుకు. ఇంకో నూపుకేమిదా—కొట్టికొట్టి, మడించి, కిల్లు పొరలుగొట్టు నలయించే గుర్రంకొర చిన్నాం, మాడు. అంచేనుకో—వాడు—ఆ బాక్కుచిక్కి. చెక్కులు లాక్కునిపోయి, కొట్టులు నీక్కునిపోయి—కొట్టురు చులుకున్న పిల్లలో, కోవపోయితిన్న ఆవకున్న పిల్లలో, దొనరిపట్టి, విమాదంకొంతో వున్నాడే—వాడు ఆలో లోకానికి (కోట్కి నేనుబడి మావపుకు. దరిద్రదరిత అంది—ఒక మా వపుడి వికటాల్లపోపం—ప్రతీయకాల వర్ణవర్ణగర్లలా దుప్పట్టిస్తే నలుగురున్న పిలిచానపుడు, తీర్చికోసుకు.

కిరణ్ : (కావ్యాను పరీక్షా మాడ్కుంటాడు.)

రాం : కిరణ్, అదుకో నాడు పిప్పలె మావపుకు. కిరణ్ కిరణ్? దృఢంగా వుండలా—కో మ్మలా వుండినల కలా కెదా—వాడు మాకుకున్నాడు బరిపొడికి—ఈ కుక్కు పంఘాన్ని—రాగరక్తి విర్రవీగే గుంహంకొర చిన్నాన్ని—ఇలాలు చేస్తున్నాడు. "నా కున్నీ"—అంటున్నాడు. ఏ కిరణ్ ఈ చిత్రం కిరణ్చిందా? వా ఆవేశం, వా ఆలో, దిల్లో ప్రతిఫలించున్నాయంటావా? చెప్పవో?

: నీవొక ప్రభావం లేకుండా కా నీవొక అర్థంచేసుకో
అదు. ఈ చిత్రాన్ని చూచి ప్రేమింతువు ప్రేమించును.
: బాబీ, నీకు అనిమిత్తు కాదు. పసుపు అద్దిన ముడిపా
ప్రేమ కాబట్టి నీవు. ప్రేమకొసం అని అంటుంది నిచ్చిరాదు
కాదు.

: నీ మేలు. ఒక నాటకు అందినట్లు అంటుంటే?

: కాబాతే, ప్రతిపది ప్రేమ ప్రేమకొసం కా నానవును
చేసికీ ఇంకా ప్రపంచంలో నీరే నిలువలు అంటుంటావా?

: అలాగ నీకు చెప్పబోయేది. ప్రతి పది కొసం — ఒక్క
జాతిగావు. ఒక్క ప్రేమమాట కొసం అనిపించుంది. అది
లేనివాడు చేపించి వ్యర్థం.

: నీకు కొసం లేదు. అంతగా తన ప్రపంచముగా ప్రేమ
కొసం ప్రేమ మాటా ప్రపంచం చెప్పడానికి ఎక్కడైనా
గానివుం ఎదుటి?

కొ. ఒకా రిను రాం. అంతేలేదు మనునాటివలె.
బాంధ్యం గాని మేం కన్నా అదిగతాక గలకు ఆనా
వ్యం కొదవి కా మనము. ఒక వాదనలలోన చీలించు—
ఒక నిరసనని చీలించు. మొదటి చీలిం నావచ్చేది క
ఎలావుంది. కొండలో ఎడమనా. కొది రాదో చీలిం
ఎడమనా — ఆ రిం పం కమ్మనది. ప్రతి కేసిని వివరి
కొనానున్నా. కట్ట కేసి. స్వల్ప ప్రేమ క్రింద నుం
టాది కేసి నువలె. ఆ బాంధ్య తీర్చి నమ్మ నానో
వంగా అనుభవించునా నీకుని నిరసన ప్రేమ ఎలాగు
మా నా కేం కేసి నావచ్చు. ఆ బాంధ్య అతి వుంది
రాం — నీ బాంధ్య విని కేసి. కేసిం ఆకలేను.

మన పాటలు. అక్కడ పప్పుగా కొకావు. కా బాంధ్య
కే వుంది. ఒక కేక — కా బాంధ్య కేక కొసం
ఎలాగు మానుంటావ. అది ఎంపూర్ణ ప్రభావము. మది
కా: విశ్వాన్ని అణుకు కేక. అతి నేమ కేక కే కి
మృత్యు. కా కివిమృత్యున కరణములో చీలిం చేసిం —
తిమి క న్నుంది. ఆ దిం అనంకొరానికి కేం — తిదివం.

: వాదం నుంచి కొలచు. కొది వాకు అత్రం గాచిం
కంటెను.

: ఎలాగ చివుంది మనకి కేమప్ర ప్రపంచాన్ని అర్థంచేసుకోవు.
నీ బాంధ్యం నీవు వర్తించం లేదు. నీవెప్పుడూ అలాకే
కావంది. అనంత బాంధ్యం. అనంత బాంధ్యం అని
అనానీకానాది. ఇంక నీలో అభ్యుదయగా లేక ఉన్న
విషయ అభ్యుదయ. కేకాటి కేక కాదు. కేక ఎలాగ
బాంధ్యం భావలు నిస్తాయో — నీ ముందులో నాధ
మైన, తీర్చమైన, బలియమైన నవ్యత్యం విప్లవాత్మకమై
ఉన్నది — ఆవాడు — బాంధ్య భావలయంగా.
ఆ వాడు నవ్య కా చిత్రాన్ని ముచ్చటంటావ. కా
భావాన్ని, వాటికల్ప మృత్యులు అంతగా నీ ప్రభు
కంకారంలో వున్నావే; మృత్యు మృత్యుమందు కొదివే.

కిరణ : ఒక మృత్యు "రసికదర్శి" కా అనకుంటావు. అంక
కే నీ బాంధ్యం కేలించి. మృత్యు ప్రేమ నిర్విలాపది
తిమ్మకునేకా న్నుంది. ఆ ముడియాల తప్పదు. నీవొక
ప్రేమని బాంధ్యంచేసుకో —

రాం : పాటలు మనకున్నావు. ప్రపంచం వున్నాం. అలా
తెలుసు వాడు.

కిరణ : నీకు తెలిదు మృత్యు "తెలుసు" అనకుంటావు కొది,
నీకు తెలుసుకుం కే కాల్పనిక — ఈ రింగా ప్రేమ
రావలెను. భగవద్గీత బాంధ్యం మృత్యుకే నీలా
కేవు. నీలా బాంధ్యం అంకా నే —

రాం : అలా అదు. ప్రేమ కేక గొరమునాను. కొది మృ
కానానికి అంకా అనకొకను నీకు కా వున్నాలో.

కిరణ : నీకు మాట్లాడే విధాల ప్రేమని చిరించి. ప్రేమ కేం
కాదు.

రాం : ఎంకా కల్పం. మృత్యు — ప్రేమ కేం ఎలాగి? ప్రే
మ కేం కేసి కేసి కేసి కేసి కేసి. ప్రేమని నీ కేసి
కేసి కేసి కేసి కేసి.

కిరణ : అలా ప్రేమ కేసి కేసి కేసి కేసి కేసి కేసి

రాం : ఒకరికంక — అంక

కిరణ : అంక?

రాం : అంక ప్రేమలో నాకు వాడుకన్నాదు. కేసిని కేసిని
కాదు. ఒకటి మాట అది ఎంతరి కానుకాబట్టింకం,
ప్రపంచం కేసింకంకేసింకం కేసికానాకేరికం. కా కేసింకే
కా వారి అభ్యుదయాన్ని బాంధ్యంచే ప్రేమక ప్రేమకుంది.
అభ్యుదయని అదిరిస్తుంది వాంధ్యం కయిస్తుంది. వియో
గాన్ని వస్తుంది అంతినాత్రం పీరిగా వ్యాధి అది
కాదు. అదియాన్ని ప్రేమిస్తుంది. కొది మృత్యుగా
కావించును.

కిరణ : కేసి ముట్టకేంకంకం.

రాం : కాదు. ఎప్పటికీ కాదు.

కిరణ : తప్పకుండా అలకుంక కానవృత్త కారణంగానీ ప్రేమ
వృత్త నీ కలకల్ల. నీవు ప్రేమించి ప్రేమ నిపు నవుండు
ని వినిపిస్తుంది.

రాం : అంతమాత్రం నీకు తెలిసింది ప్రతిభాన్ని కొరవి ప్రేమ
నిచ్చువ ప్రేమ True love అని వాడుకల. వాకే
కా నీ ప్రేమే చిరికే — ప్రేమకు కామకత్వం
కొడించి వాంధ్యం ప్రేమ పెట్టాకా మా నీరికలు.
ఉత్తరావృతము.

కిరణ : (వెడ్డా నవ్వుతాడు) ప్రతిభాన్ని అంకని ప్రేమకు
వులలా ఇంతగా —

రాం : నుంకలవాం అంక తెలిసికే మాట్లాడుకున్నావు.
ఇదిగో నీకు... నీకు—వుట్టాడు. మాట్లాడుగా వాద్యం,

కెరణ : ఎలాగూ చూడకూడదు — వరకాని. ఒక స్త్రీ ఏకాంతంగా నిన్ను కలుసుకుంటుంది అని నీలో ఏం భావించింది? చూడకూడదు. రేకెరణ?

రాం : అంతవరకూ రానిచ్చేదెవరు? నీ స్త్రీని ఏకాంతంగా కలుసుకోవడం. అందుకు యిష్టపడకు కూడా.....

(“అది పిరికితనం” అంటూ కాంత్ ప్రవేశిస్తాడు. పూలపూలు యివ్వడం, చేతిలో పూవు. మంచి పోలాలా వుంటాడు. మధ్య మధ్య పూవువా (పూడిస్తూ పచ్చాడు చెప్తంటాడు.)

కాంత్ : రాం. నీవన్నది వివరపడిందా? పిరికితనాన్ని అపహ్వానం చేసుకుంటాడు ఈ కాంత్.

రాం : అది పిరికితనం మొదలవుతుంది!

కెరణ : ఎలా అవుతుందో నీ చెప్పా.

కాంత్ : నివ్వడం చెప్పగలవోయ్. పాలబుగ్గల పాపని. నీ చెపుతా విసు రాం. ఈ కాంత్ ఎంత అనుభవకాలో నీకు తెలుసుగా?

రాం : ఆ. ఏకాంతంగా కాంతా కలవడం. తమకు దినచర్యలో ప్రధానమైంది. ఆ నీ మహత్వర్యం ఎలా ముగిచుకొన్నాడు.

కాంత్ : ఇంకేం. అందుకే నీ నన్ను “పిరికివాడిని” అంటున్నాను. ఒంటరిగా స్త్రీని కలుసుకోవడానికేం దురుకంతి భయం?

రాం : భయంకాదు. పిరికితనం అంతకంటే కాదు. ఎందుకు ఒకరిని ఒంటరిగా కలుసుకోవాలి? ఏమిటి అవసరం?

కెరణ : అవసరమే, అవసరమే ప్రశ్ని అడుగుదాం కాని, సహన నీకు తలపడదేమిట అని — అప్పుడు —

రాం : అప్పుడు. ఆమె అనుభవాన్ని, అనుభూతిని వివరించుకుంటాను. అర్థమయ్యేదాకా ప్రశ్నల ప్రాణం తోడి తెచ్చుకుంటాను. ఆమె అనుభవాలి, ఆకలి, ఆయాళం — వాటిని కానీ, అవసరమే మధ్య అంతరం, ఎవరి ఎంతవరకూ తెలుసుకుంటాను. ఆమె వాస్తవం విప్పి చూడాలి.

కాంత్ : Wonderful. పుట్టికొని కన్నా కన్నా కలుపుతావు. మామూలు తోడిస్తావు. “ఒక నా ప్రణయదీపతా” అని అందరినీ నామాల అపిస్తావు. ఆమె ముఖంలో, తిరుగులో, కెలుకులో, హామలో, మాపులో ముగ్ధులైతావు. ముగ్ధులై మురిసిపోతావు. ఆమె వలసమై, కంచుమై, జడలో పువ్వులై, కంటిలో పాపమై, కనుకొలుకులో కలువై, చెరుకులో అంచువై, కుచ్చెళ్ళలో ముడితనై, ముంగుడులో నింటుకై, నిట్టూర్పులో వేడినై, ‘వన’లో బాధనైతనై మేవా 2 కాం, తాదాత్మ్యం అని అలరిస్తావు.

రాం : ఒక బకా! నీ అనుభవం అంతా కుమ్మరించేకంటే కూడా నీవైన, అంతా మిలాంటి యంత్రమౌతే అనుకున్నావా ఏమిట భూమి?

కెరణ : అనుకోవడం. మాస్తాంగా రాం. నీ సాధనం.

కాంత్ : రాం బుద్ధుడు. నీ వేదాంతాన్ని ఇంకా — ఇంకా —

రాం : ఇంకా అను నీ యిష్టం వచ్చింది.

కెరణ : ఏమైనా “వెంటి తనంత తా నలచివచ్చిన” అంతా కులభం కాదు నీకు ముట్టపాటు అవదాని.

రాం : అవును. మీ వృద్ధాప్రచారం.

కాంత్ : కెరణ. “తెలిసి తెలియని వరులెల్ల క్రమ్యతేవుని కలకూ అన్నాడు పెద్దలు.

కెరణ : అదీ చాలా. “అనుభవంలోంచి వివేకం వస్తుంది. మరి అనుభవమే? అవివేకంలోంచి” అన్నాడు నైపున్ వోరింగ్ బక్సర్.

రాం : అంతవరకూ అన్నీ అంటూ నీవుంటాడు. అసలు మీకు ప్రసంగ జ్ఞానం తక్కువ. “ప్రపంచ జ్ఞానం అంటే ఏమిలేదు. మానవుల లోటుపాట్ల పరమానం” అన్నాడు డిక్సన్.

కాంత్ : ఆఖరికి చూడక ఎవరు పెట్టావు. నీవు ఏకైక పేమెంట్ చేశావా. నీకే తెలుస్తుంది.

కెరణ : వీడికి తెలియం కదం. మానవులు, పురోగమనం — ఆకలి మంటలు, ఆకలి చావులు — ఇవిరిప్ప ప్రపంచంలో కూడా సాగా. వాయిగా ఎంతయ్యే చెబుటానికీ ఏమిలేదంటాడు ఈ అభ్యుదయవాది. వీడికి ఆ పాడుకొచ్చులో ఏం అవసరం?

రాం : ఆ వివేకం కూడా రొచ్చే. ముద్దులో ఏమందోయ్ తీసి. పెంపులు కలుపాయి. ఒకరి పెంపు నీకెంతోంపు అయితే, ఇంకొకరిది “లిప్ స్టిక్” (Lip-stick) వాసం. నైగా లాలా జల ప్రాసం. అంతకంటే “నానా” గుచ్చిచూడొచ్చు.

కాంత్ : Hopelessly Dirty fellow. “The last puff of a cigarette is equal to the first kiss of a lass” అన్నాడు పెద్దలు. ఎంతమాధుర్యం గవిచూపిందీ అంతమాట అన్నాడూ అదీ నా కాఫీ. వాసాడ ఒకడూ ఆలకించడం?

రాం : చెవుల మధ్యరచిల్లు వింటున్నా కాంత్.

కాంత్ : నివ్వనున్నా అనుకో రాం. ఇంతకీ నీ చెప్పవలచుకొన్నది ఏమిటి అంటే స్త్రీని ఉద్ధరించాలి అని. ఆ ఆశయం నా చిర సంచిత భవనం అయింది. నన్ను వేధిస్తున్న కరణ పెంపు కున్న మహా తరమైన, మధురారి మధురమైన కాంధ.

రాం : ఉద్ధరించు. ఎవరు వధిస్తాను?

కాంత్ : కాబట్టి, నా వాంఛకు బూజునులిపి పాలివ పెట్టాలంటే. వాళ్ళను బుర్రగలవాళ్ళుగా పలులుగా, వ్యతిరేకాభి ప్రాయాలు గలవాళ్ళుగా తీసుకువేయాలి. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం వాళ్ళకు వచ్చేందుకు తగినవస్తానని కోరించాలి. కమ్యూనిస్టు పాగనాటి వాళ్ళ బుర్రల్ని మర్రామకు చేయాలి.

రాం : అంటే. పాతిలాంటి అమరనించి ఉద్ధరించి, ఎల్క్విగిటి తనికోజాన బాగుచేసుకున్నట్లా?

కాంత్ : ఎకతారి చేయవాలి. యుగయుగాలుగా స్త్రీ దుర్గత అనుభవిస్తోంది.

రాం : నీకు కనువిద్య ఇప్పుడు కలిగిందా?

కెరణ : నీ ఇష్టం వచ్చినట్లు ఉద్ధరించవోయ్. ఎవరు వధిస్తాను?

కాంత్ : అది కాదు. రాం ఎకతారి గా చూడాలి అంటాడు. నీ ఏమి అన్నాకో తెలుసా?

కా కవిత్వం—

నేయి చూచిలెక్క
మట్టి నీళ్ళ పరిచిన
నేయి బూరగదూది పగవుల నొంతయి
నిజం. నిజం.

కా కవిత్వం—

మాత్తు కథానే కాల్లో
ఉజ్వలంగా వెలిగే
లేటి ఎర్రనిదేర
జీవో కాగిన
ఇంద్ర వెనుపు.

కా కవిత్వం—

ఏ నీ నీ పియ్యల పృథ్వి పరమావస్థల మెలకు
ఉమ్మరి కట్టిన ఘర్షణలమ్మ,
అంతిమే కాదు—

ఘర్షణలమ్మన జారిన ఘర్షణలమ్మ.

రాం: కాంతించు నునాత్యా. ఇంతకంటే కవిత్వం వుంటే
వెలు.

కిరణ్: అందించలేనివాడిమందుసందర్భ పదార్థవ శుక్లమందుకు.
రాం చిత్తం. తనమాటలకు వివరణ చదువ్వాడు.

కాంత: కిరణ్ పిరికివాడినాయ్. నిన్ను చూస్తే జాలేస్తుంది. కా
ధోరణికి తలుకొనలేనివాడివి—అదిదాని మై కొంప తాకిడి
ఏం తిట్టకొనవు?.

రాం: పరవారే నాయనా. నా ధోరణిలో నన్ను ఎరిగినందుకు.

కాంత: నీ కోరిక ఫలించుగా. ఆరే చాలా బైం అయిందే. నాకు
తనివుంది. అన్నా Cheer you both (కాంత నిష్క్రమిస్తాడు)

రాం: అమ్మమ్మ! ముడిగాలిలా వస్తా; ఎదో గుహారం లేపి
చాతాడు.

కిరణ్: కానీ లైఫ్ ని పరిపూర్ణంగా ఎవరాయ్ చేయాలనే తత్వం
కాంతని.

రాం: ఇంతకన్నా చిహ్న చింతలేనివాడు ప్రపంచంలో వుంటే
జేమో కిరణ్. జీవితాన్ని ఒక ఆటవస్తువులా చూస్తాడు.
దొరికినంతమట్టుకు అనుభవిస్తాడు.

కిరణ్: అదోరకం పాలిసి.

రాం: పరగాని కిరణ్. నీవు ఎదో బాధపడుతున్నట్లున్నావ్.

కిరణ్: ఏం లేదే!

రాం: మాటాన్ని అద్దంలో చూసుకో. నా దగ్గర నాదా వాదనలవా
ఏదిటి?

కిరణ్: ఏం లేదు రాం. కాంత చిత్రికవానిమీద ఆలోచిస్తున్నాను.
నేనూ ప్రేమించాను “ఎంతని” అని అడక్కు.

రాం: అదేమన్నే. ధయపడకు. ఇవాళ నీ మాటల ధోరణినింటి
నేమిటగా నాకే ప్రాసించాను అమెను సంపూర్ణగా అనుభవి
ంచాలనీ—అమె నీ కొరికే పృథ్విపడించినీ—అమెకు నీ
కాకా తచ్చిండా—నీ ప్రేమభట్టం?

కిరణ్: లేదు. ఇంకా అంత ఆధిపత్యాన్ని పొందానీటంత స్వార్థ
తనాని కాలేదు. కానీ—మీ శాస్త్రంమధ్యవును—ఆ అనా
ఘోరి వికారం వున్నానని అన్నాడించాలని ఉద్దేశ
కొంతో ఆకాశం విలసిల్లుస్తాను. వియోగాన్ని ఎలాగో
భాస్తున్నాను.

రాం ఏమైనా నిష్కర్షి (ప్రేమించినా—అమె ఎలాంటిదై కా—నా
అభిప్రాయం చెప్పకుంటే—అమెమీద కిరణ్, కలుగుతున్న, నీ
శుద్ధవాంఛను బాధ్యమయింది తక్కువ మోతాదులోకి
తగ్గించుకో. ఒక వేళ నీ ప్రేమ ఫలితకావచ్చు—దిగులు
వడకు—అప్పటి పాతాళం నీ కర్మక్రియమీది ఎక్కువ
చెప్పలేదు లేదు. ఏమీ జరగనివాడిలా చూచుకుంటా నువ్వు
గట్టుతావు. నిజంగా నీయత్నం లాభిస్తుందే అనుకో ఆ
నాడు—అ మధుర కిరణ్—నీవు ప్రాసించే, అపొస్తున్నా
ఎన్నడు అపొందలేని సౌఖ్యాన్ని గుచించుస్తావ్.

కిరణ్: ఏమో! ఏమవుతుందో! నేను అసమర్థుణ్ణి. ఈ విషయంలో
మొండివాంఛను. ఫలితమేలా వుంటుందో నిర్ణయించలేని
వాంఛను జయించలేక పోతున్నాను. ఉదాహరణ అయిన
భారీ: మఖకొంపం నా కిరణ్, మేనడు నిర్భీతంగా,
కానినగా, పరిశం చేసుకుంటున్నాడు.

రాం: తిరిసి బాధపడతావేం కిరణ్. నునోలంతో మానవుడు
జయించిందంటూ ప్రపంచంలో లేదు. కాంత అన్నాడే
“పిరికి” అని ఆ పిరికితనం నీలో వుందీయకు. ఇన్ని కలుపు
చెప్పి ఇంతలో డీలాపడతావేం.

కిరణ్: మర్చి కలుస్తా రాం. నీ కోరిక చాలా కృపా చేశాను.

రాం: పరవారేను మర్చి కలుస్తావుకదా? (కిరణ్ నిష్క్రమిస్తాడు)

రాం: నిద్రి చూస్తే జాలేస్తుంది. కిరణ్ ఏం ఏడుబాధపడుతున్నాడు.
అది కాకాం బాధపడుతుంది. ఇవాళ కిరణ్ మాట్లా
డాలి. అది వస్తే కావులు. (కానివు నిష్క్రమించి, కలు మూడు
కుని పడుకుంటాడు.)

(“Mr. రాం” తెరలోంచి వుంపు వినిపిస్తుంది.)

రాం: (విసుగారేచి మాట్లాడు) ఎవరీ!

(తెరలోంచి) నేను కిరణ్.

రాం: కిరణ్! చంద్రుడివా?

(తెరలోంచి) కాదు కన్నెల్ని:

రాం: నా జీవితాన్ని తెలిపించడానికి కన్యావా?

(తెరలోంచి) అవును. నిన్ను కన్నెల్లో, కేరీపోయేమట్టులో
తెలిపి ఇవ్వకెన్నెల్లో, నీరిసంద్రతరంగాలమీద ప్రేమ
దోరిల్లో ఉండడానికి కన్యా.

రాం: అంతే అయివుంటుంది. కాంత పంపించివుంటాడు నిన్ను.
(తెరలోంచి కలలకత్తి వినిపిస్తుంది.) అవును. కాంత
పంపాడు. నీ కాల్లోకి. నీకు రసమూర్తం ఎరిగించాలని—
రమ్యుంటావా! నీ జీవితకాలంలో!—నీరిలకుల కాలంలో!
నీ ఆకలి మాటలలో!—నీ భావన అలలో!—రమ్యుంటావా!

రాం : రా నువ్వొకం. ఇది నానానా ఆహారంకాదు, ఒకటి చిరితి నిజాయితీ ప్రస్తుతములంటోనా—రా. నాళ్ళి కలుగున్నా, నా ఆకాశాగ్ని నలంబించదానికొనా—రా—నా నువ్వొకం విజయించే అలంకరించా—నా నానానా కవాలులు పూర్తిగా తెలిచా—రా. ఆహారనిస్తున్నా. నీరాజనం పడుతున్నా—నా జీవితకార్య అధికారి—హిందదానిక—నానా జీవితాన్ని పంతుకొదానిక—నానానా. నువ్వొకం (తెలియించి) వస్తున్నా. నన్నేకా—నీను కిరి. నన్నేల్లి, (కిరికి ప్రకటిస్తాంది. నిరాజనంబు మన కేవలం అంశంగా అనుపడుతున్నా నాకరకరి; ఆమె క్లిల్లో పల్లెటూరి పవాసనద్ద మైన అవయవకర్త్యం నొంగిమాటుంటుంది.)

కిరి : ఏం రాం. కిరికి మాట్లాడుతున్నావు?
రాం : నువ్వు మాట్లాడిందిమిటి?
కిరి : నువ్వు ఏదోభాషగా (పల్లి నీ—పహదానం... (ఇద్దరూ నలల నవ్వుకుంటారు)
కిరి : (కుర్చి లాక్కొని అతికికి దగ్గరగా కూర్చుంటూ) ఇవ్వాలేదో క్రితగా మాట్లాడుతున్నావు?
రాం : ఏంలేదు. కాంతి చెప్పుకుంటావే అరసానుకం రుచి మాట్లాడుని—
కిరి : నిజంగానా?
రాం : ఏం. నీదగ్గరకూడా అబద్ధకూడా నడుతున్నానా?
కిరి : (చిరికిగా నవ్వుతూ) అప్పుడే ప్రేమకుం (ప్రభుమహాపానా న్నధికారిహించావు.
రాం : నిజంగానే (తెలివ్ ఆమె నిలుకొమ్మిప్పుని) నీకొక్కడున్నానా. ఏంచెప్పన్నానా, ఏంచెప్పనా తెలిసికొనివుంది నా ఆకాశం.
కిరి : (నవ్వుతూ) రెండో ముట్టక్కాక.
రాం : ఏమో నాకేం తెలియలేదు—అధికారంలేదు. ఏదో అనందం. ఏదో బలియైన నాంధ్ర నన్ను లొంగదీసుకుంటున్నా. ఇదిగో కిరి. ఇలా చూడు. నాళ్ళిల్లోకి చూడు. ఏమిటో నా నానాలు కట్టరిప్పుకున్నాయి. నానానానానానా ప్రభువునా.
కిరి : ఎందుకు రాం, అలా ఆనందపడతావు?
రాం : ఆనంద! ఆనందం కాదు. ఏదో మహాకర్తవ్యం—నీలో—నీలోంచి వుద్భవించింది. నన్ను ఏమ్యాహితుడ్చి చెప్పింది. నా నానానానా అనంతకాలం యార్జనలు పలుకునోంది. ఏదో అనివార్యమైన ఆనందం—నన్ను నలనోంది. నీవు—నీవు నావ్యంశం—నాకొనం. నిజం. నవ్వుకు. నాకొనం పృథ్వీంబుడవు. నాదానిది—నా అత్తని—నా ప్రాణానిది. ఏమిటి ఆ నికాలమిది. ఎందుకొనం—నన్ను కలిపించుకుంది చాలానా? నీకేత్ర లో ఎందుకంత మహాకర్తవ్యం? ఎందుకంత ప్రభువం కీ ప్రభుయింది? ఆనందాల్లో అమృతం—కొస్తానాని భాగినియిస్తా? (కిరికి కురుదగ్గరగా జరుగుతాడు.)

కిరి : (లాలనగా) ఎందుకంత కర్తవ్యం? (చేతుల్లో—దీనిలో... పంకంలో దిగిపోతావెనుకు' నీచేతుల్లో నిన్ను పట్టి—
రాం : అవును. నీచే దిగిపోతావెనుకు. నీచేతుల్లో.
కిరి : నేను నీదాకే రాం. నీకు జన్మలేర్పినా నీదాన్ని. ఎందుకొక భయం?
రాం : ఇలా నిన్ను చూస్తూ, నీ అందం (తాళతూ, నిన్ను వృథానానా పోతున్నా—నీదా!
కిరి : అబ్బ ఎంత ప్రేమ. ఇంకా పరిపక్వం కావాలి.
రాం : ఇంకానా. అవుతుంది. నీ ప్రేమకొనం నా ప్రాణం బలిచేసి నీకొనా కూడా నన్ను అనంతమైతే.
కిరి : కిస్సు. ఎందుకంతమీరు? నువ్వే ప్రేమకొనానికే దండ్రుడుమీరువు; చంద్రుడు నీకు. కిరణ్, కాంతి తారకలు. ఇంకా ఏంకావాలి చెప్పి? జీవితంలో మాయగా అనంతంగా నాలుగుపంభొలబ అడుగుంటున్నాం మనం. ఏదో క్షణాన ఎంకో ఒకరం "అవును" అవుతాం. ఇంకోదొంగ విగిరిపోతాడు. ఇంతకంటే రసవత్తరం, అనందదాయకం ఏమంటుంది? ఇంకోనా అధికం మనం కిరికి కేమింది? నీకంటే మనలో నానీచే మాయకుని మురిసిపోతుంటాడు జీవిత మధుర్యం చవిచూస్తుంటాడు.
రాం : నువ్వేమైనా అను కిరి. నీహదలనెంత ప్రాంతమైన విజవానివుంది నాకు. చికిరికి నీ హదయకూడా కిల్లకొస్త్రుప్రకారం చెక్కినట్లున్నాయి. ఎంత హృదయం విజయ ప్రమేది నీలో!
కిరి : ఎందుకలా పొగుడుతావు? ప్రేమకులకల్పు మనలు కల్పుతాయి. ప్రేమాంధకారంలో దారి, తెన్ను నరకన విన్ను మర్చి యదాప్రకారంగా మార్చాలి. ఎంత కష్టమిది! నన్ను లాభవెంతానా? నామదు తెలిసినవా? రాం నాకొనం—నీ మహాకర్తవ్యం నీ పృథ్వీకర్తవ్యం? నాకొనం ప్రేమకుంటానా? ప్రపంచం కీ గొప్ప కిరిని—చికిరికొనానికే కిల్లకొనల కింజవా? నీ ఆకాశం—ఆకాశాలు అన్నీ బాగాపట్టి కిరికి మనాల్సినవా?
రాం : ఏమో నాకు తెలిసే. నా ఆకాశం ఆకాశాలు అన్నీ కిరి, నావ్యంశం నీకే. ఏ ఆహార ప్రేమకొనం కేవలం నీకే నీదొవ్వు మువ్వేడిపించాడో. ఏ ఆహార ప్రేమకొనం కేవలం వేదనాధరితుడై నొందినాడో, ఏ ఆహార ప్రేమకొనం లాపిగానా కల్పం కిరికి అంత అర్థయిందో—అలాంటి భావనాయాపం—పరిగ్రహం నా కిరికి ముందు నాట్రుకానానొంది. ఎన్నాళ్ళనానా ఇలాంటి అభిరుచి మనమాయానం నా మనస్సు ఆపివేసింది. ఆయాపం మనస్సు మనస్సుకీ ఆ నీకొనం ఎన్నోకొన్నట్లకొన్నానా తెలుసా? ఎంత బాధపడ్డానో ఆ వియోగా కులకు వియోగా కులం ఖరీదు గట్టే మనానొనానా నువ్వుదా?
కిరి : ఎందు కిరిరా? నీలానా నీ కిలా ఆనందమనంగా అక్కరలేదనీ ఆనా కే అనియోగించి. నీకొనం అనియోగించి. అంతెంతిలోనా అంతం చూసుకొని ముందుకు? ఈ రహదారిలో నీ కేవలంలేదా?

రాం : అతడుగదీ. తనిగిదానినాడీ.

కీ : అవసరము. కీ : గొప్పియను అవసరము కావలసి వచ్చెను. తిరిగి ఎత్తొన్ని తరితార్థంగా నిదాని చెనుకొనకాటి కై నా. ముద్దరంబు లి. ఒక లేయూని రెండు ప్రతిభలు.

రాం : నిజం. కీ : నిజం. కీ : గొప్పియను అవసరము కావలసి వచ్చెను. వచ్చెను (కొనెపు నిక్కబుంగా కప్పు మునుకొని వుంటాడు. కీ : కీ : ఉత్సాహితో అరిచి పోయావుంటుంది) అనుంరింగా రాంలేచి కొవ్వను దగ్గరకు వాళాడు. మంచి రంకుని తినుకొని ఎవో దిద్దుకుంటాడు కొంతవేపు గడుస్తుంది కీ : కీ : లేచి రాం చెస్తున్నదిని ఎక్కడంగా తరిగిస్తూ వుంటుంది. రాం తనిపూర్వే కీ : కీ : చెయి కట్టిగా పటుకుంటాడు.)

కీ : ఏమిటి రాం!

రాం : Thanks కీ : వాతని పూర్తయింది. వాకోర్కె ఫలించింది.

కీ : (సంతోషంగా) అయిందా? పూర్తయిందా? ఎది వామ్య వాదం నిరూపిస్తున్నావా. ధన్యురాలిని, నీ వాంఛింపల్ల. ఎంత గొప్పగావుంది బొమ్మ. అర్హా నీ మొదటిచిత్రం దాచివేసాడు వానుడెల్లా కర్తవ్యకాయం మళ్ళీ రేగింది. ఎవో అన్యకలవలలు ఈల్లా ఎజ్జపుండును మునుగును వ్వాయ్. ఇలా మాడలేదు (చిత్రాన్ని చెగుతో కప్పు తోంది.) ఇలా మాడు రాం. ఇప్పుడు వా అందం నీకో కోర్కెలు రేపించేదా. (రాం ముఖానిః ముఖం ఎగ్గంగా చెప్పి మాస్తుంది.)

రాం : లేను.

కీ : ఎందుకది?

రాం : ఏమో!

కీ : అంత వికారంగా ఉన్నా వా కేద?

రాం : ఛా—

కీ : మరి ఎందు కంటి ఆవేశపడ్డావు?

రాం : అది తత్కలిః ఉద్దేశం. చిత్రం పూర్తికావేసకే వాడు పడుకున్నా నవు. రాత్రిపూర్వం. ఎంత ప్రశంసించినా 'మూడ్స్' రాకడంలేదు. కాంత చెప్పికి మాటలల్లా, నీ సహాయంతో కృత్రిమ వాతవరణం నిర్మించుకొన్నా. కాని సహజమైన నీమిది (కేమి ఉద్వేగంగా బయటపడ్డం, నువ్వు దోచాదం చెయ్యడం—అంత ఒక విచిత్రమట— ఎంటి చిత్రం గీయించావు వాతని! ఎందుకే వా సమర్థురాలిని. నీముగం ఎలా తిచ్చుకో కది?

కీ : ఋం. నీచి రాం. నీ ప్రేమంటే వాకం కావాలి. నీలాంటి అన్యకలకై వాన్ని దాగిన్ని వాడు ఎప్పుడు ప్రసాదించావో అప్పుడే నీకు ఋగనిము! అయింది. కానీ నువ అశుభంధం అనంతరం ఇలాగే ఉండిపోవాలని నిశ్చయించుకో రితుకున్నాను.

రాం : కాకాం వాంతుడితో వెనుకు కీ. నీ గొప్పతనంబట్టి నీ నేనూ ఒకమరికగా నిలబడగలగ్తోంది.

కీ : వామొహం గొప్పతనం. వాయిగా ఏదో ఒకప్పుట్లో తరిసి రవాస్తాల్ని చెప్పుకుంటూ, ఒక్కొక్క వాగమమింటూ, ముందువాడుం తిగుకు వుంటే—మరదాగా ఉంటుంది.

రాం : నిజమేమిటి. వానుంరిం వాదం.

కీ : వానుంరి మేం వాధిం? ఇవ్వాలి పూర్తి మరదూ. రాత్రి విలేదం. కేమిటి నీకెల్లీ అశధివిస్తూ వడిలిలా ఇసలో అడుగుంటుంటే ఎంత బావుంటుంది. నంపూడును కావేనీ వాకెల్లా వామొహం లనిపిస్తుంది.

రాం : అమ్మా! అంతవే. నింహంలో ప్రాణాలు కోరి వారేస్తాను.

కీ : (నవ్వు) మనవి రిరవా మెక్కడిది. ముద్దరం ఒకటేగా. వా కాధియాలేం లేవువామా.

రాం : వావం! ఇద్దరూకప్పుకుంటాడు. వాదాదిగా కాంత ప్రవేశిస్తాడు.)

కాంత : (కోపంగా) కీ : వాదని!

కీ : ఏం. ఎందుకంటి కోపంగా అనుస్తావు కాంత?

కాంత : కోపంగా ప్రేమ పుట్టకొస్తుం దతుకున్నావా? (ఎత్తాలిగా) నీ నియనల్ల లంగారం లాంటి మ్మితుడు మరణించాడు. అంతలా ఎంత విషంవుంది?

రాం, కీ : (ఆనందంగా) ఏమిటి?

కాంత : (విరాళితో మాటబడుతూ) కీ : వారిండ్లపైకి ప్రేమ కుడు కిరణి కంపుచ్చుకుని అత్యుహాస్య చెనుకున్నాను.

రాం. కీ : ఆ!

కాంత : అంత తనుదు.

రాం : అబ్బం. శుద్ధాబద్ధం. కిరణి! అంతిద్దర్యం లేదు. అంతవని చెగులేదా. నీను ఎమ్మకు.

కాంత : నువ్వు కమ్మవా నవ్వుకోవొయవా జరగకనింది జరిగి వాయింది.

కీ : (నిష్ఠింగా) ఇది నీజమే అయితే—ఒక మ్మితుడు రాతి వాగూడు. ఒక కాముకుడు కలించాడు. ఈ వివాదిత్యంలో ప్రేమకోపం ఏచ్చేసాల్సి లేదు. కామం కల్పకెడట్టి—ఒక అవసూడు—ప్రేమంటే ఏమిటో అర్థం తెలుసుకోలే— అనువులు వాడు Poor Fellow!

రాం : అంతవరం. వాగ్విధి చెయ్యకు కీ—

కీ : వాగ్విధి కాదు. ఈ అవసరం నుంపుడు మాజీక— వ్యుపయోగపూర్వకంగా వానధూరి చెప్పలే—రింపించే నుంభిరమానని వేదవాక్రకటన—ఇది. అంతకంటే ఏమిలేను.

రాం : అబ్బ. కాంత —అంతలా ఎందుకు జరిగింది?

కాంత : ఎందుకే—మొదట్లోనే చెప్పానీ యీ ముగారి 'దయ' అది.

కీ : అంతవరంగా నన్నంటాలేం కాంత. నీ నెవుతా నిమ రాం. అతడు నమ్మ ప్రేమించావాన్నాడు. మందిది— అన్నాను. వివాహం చెనుకొన్నాడు తాళిగో లంధిస్తే కలగడంబట్టి న్యం వాడు లేదన్నాను నిమ్మ కాంతే వానిని వాగ్విధి వాదాది వుందిన్నాను. అంత ఇంకెమి అనులేను. (తలవంచుకుంటుంది.)

రాం : ప్రాచీన కాలే మాటాడి వెళ్ళాడే. అప్పుడే నా ఏక అవ
లేను, అరిచి నురించి కేకా మాటాడుదాం అనుకుంటు
న్నాను. ఇంతలో ఇలా జరిగిందేమిటి?

కాంత : కింద అంతియ పంజీం విశే దైర్యం వుందా మీకు?
వివరాలతో?

రాం : తొందరగా చెప్పు నా మనస్సు బాగాలేదు.

కాంత : నీ కోపం, నీ క్షేమకోపం, నీ వివస్వత్కౌపం కిందే ముగి
యించాడు గాం. నావు శంభు కేకా లేదు. కేకా లేదు లేదు నీ
భవిష్యకు కూర్చుంటుంది. నీ బాధాపూర్వకంగా మోడువారుకుంది.
నీ పుణ్యవాళ్ళతో కేకా నీకుంది. నీ తీవ్రత, నీ గొప్పదనం
వృథా అవుతుంది. తాను ప్రతిభించే ఏ క్షణానా కేకా
లేదు అని గాం లాంటి తప్పదనే పాఠం గ్రహించాడు
కాంత నీ కోపం—నీ కోపం ప్రాణాలు తదిలాడు.

రాం : అలాగే నా కేకా కేకా మాటలు కూడా—ఒకరి ప్రాణాల్ని
నరి తీసుకుందా! ఇంత వ్యర్థమగుదా నేను. కాంత—
వెధన లేదు, వెధవ గొప్ప. కిందే లేనివాడు ఎందుకెంత—
(కావ్యాని చిత్రం చింతించాడు)

కేకా : కాంత : ఆ! ఆ! (దదలుప చిత్రం లాక్కుంటాను. కేకా
బాబుకు రివ వోల్ట్ పెట్టుకుంటుంది.)

కాంత : ఏం చెప్పిందో రాం! ఎంతో తిరస్కరితాన్ని వచ్చు
చేస్తావా?

రాం : (గర్జించగా) తిరస్కరితం. ఏ ముగిసి ఆపం కోపం
ఇంత తిరస్కు చేశానో—ఆ ముగిసే తిరస్కు—ఏం
లాభం. ఎందుకీ తిరస్కు? ఒకటి వ్యర్థమగుదా నా మిగిలి
బాగాను.

కేకా : క్షమించు గాం. కింద ఇలా అవుతాడని తెలియ. నా ఆశల్ని
విరిచించి చెప్పా వదిడి. నిజానికి నా తప్పుమీ లేదు. ఇలా
చెప్పా డమలో లేదు.

కాంత : హా! రాం. కింద ఆత్మకాంత ప్రతిపాతం కల్గుతుంది.
నీ బాబు బాటికే తంపించు. ప్రేక్షక రాగాని కింద వ్యర్థ
చిహ్నం ఏర్పడుతాం.

రాం : స్వరక చిహ్నం— స్వరక చిహ్నం— (అయినా రాం
నివ్వకపోతాడు.)

కేకా : కాంత ! ఏమిటి అనుకున్నావో!

కాంత : (వెళ్ళి వచ్చుతాడు.)

కేకా : (కంగారుగా) నీవ్వి పట్టిందా ఏం?

కాంత : నీకు తెలియ కేకా. రాం తిరస్కరితం నీ కోపా బాగా తెలియ.
అది తెలి బాటికే నీ బాబు గీయించాలి. కింద,
నేను ప్లాన్ చేశాం. ఏదో ఒక మో తినిపించాలి. లేక
పోతే అది నీకు మనలాంటి మిషన్. నీ తిన్నాడా అన్నంత
మేన తల్లి. అన్నంతలు పాధస్తాడు.

కేకా : అమ్మయ్య. ప్రతికించావు. నావరివాయాను, రాం బాధ
య్యాలి.

కాంత : ఏమోదుకు ఇక్కడికి తంపించాడనుకున్నావో. ఆ
కావ్యాని చిత్రం పగం గీసి వదిలేశాడు. ఆ పని పూర్తి
చేయించాలి. అందుకోసం. అప్పటికాకా అక్కడి ప్రేమ
లోలోలో మంచి ఎత్తేను. కింద కూడా పుయ్యం
తింజాన అన్నాడు. నీ పహాణం కావలసిందేమిటి. ఏమీ
ఉపయోగించుకున్నాం.

కేకా : అందుకేనా రాం అంత తీవ్రంగా, ప్రేమకృతకూరిం
కుళాడు. ఎవ్వరూ లేనిది నా నీవ్వి రాం, ఇలా అయి

బాబుతో అని భయపడతాడు. నేను దగ్గరే బాబుకోసం—
ఆత శ్రద్ధా చేసేకొద్దీ—మరిగి మరెవరూడు. ఎంతో కిరిం
చినా, ఎంత ఒగుతున్నా ఎంత విగ్రహం ప్రతిబింబాడు!
నేను దూరంగావుంటే దగ్గరకు వస్తాడు. దగ్గరకుపోతే
దూరంగా పోతాడు. వింత ప్రకృతి.

కిరణ : —ఆ! విచిత్రం (అంటూ ప్రవేశిస్తాడు)

కాంత : —రాంని అర్థంచేసుకో వడం చాలా కష్టం కింద.

కేకా : —కిరణ. ఎంత గాఢంగా చెప్పి, హా! నీ. రాం మంచిబాబు
గీనాడు. గొప్ప పేరు వస్తుంది.

కిరణ : —అంతేనా. బాబులో ఫస్ట్ ప్రైజ్ రావాలి.

కేకా : —అంత కోరిక అతగా.

కాంత : —అయ్యో కిరణ! గాంకోసం ఏం బాధపడ్తావు...

కేకా : ...నీకు తెలియ కాంత. ఇలాంటి విచిత్ర ప్రకృతి అంటే
నాకు నీవ్విప్పట్లో చాలా ఇవం. మొదట, గాం కోమ
నీవ్విచాని బాధపడేదాన్ని. ఇప్పుడు కర్వపడుతున్నా
నాంలేనా ఇంత చిత్రకారుడు అయింది.

కిరణ, కాంత : —అహ!

కిరణ : —నా ప్లాను అంత కష్టం అంటావు.

కాంత : —నేను నీ పిచ్చున్నావే.

కేకా : —నీ రేమేనా అనాడి. రాం నానాడు. నానాడు.

కాంత : —నాడేమి చెయ్యాలి. నేను మిక్కిలి ఎక్కువ.

కిరణ : —Innocent girl (ఇంతలా రాం తొలుత ప్రవేశిస్తాడు)

రాం : —(కిరణ్ణి చూసి) కిరణ (తిరస్కరిత అగుచూ) కావలించు
కుంటాడు. అదిచేసి బాబుకోసం (దానింగ్ పెరుగు
కొందనాకుంది)

కాంత : —(గొరల్నా కాకితం తీసుకుని) Wonderfull! ఎంత
బావుంది. రాం. కేకా. ఇలానాడు. Beautifull Art! (కేకా
కన్నాడు.)

కేకా : —అబ్బ! ఎంతబావుంది. రాం. నా నీవ్విరాం. (రాం కాట్టు
విమరుకుతుంది.)

రాం : ఏమిటిదంత. కిరణ. నాకింద ప్రతిభిస్తున్నావా?

కాంత : —అదంత తిరస్కరిత చెప్తాం. తాచి తాచి పేరు కూచించు.

రాం : ఏం చెప్పకు. నాకంత అయోమయంగా వుంది. కిరణ
నా ప్రక్కకు వున్నాడు కేకా నీవు అంత వున్నాం. హా! నీ.
వెనకబాబు, హా! ఏమిలేనే?

కిరణ : నాకోసం వేసినబాబుకు నేనే నామకరణం చేస్తా. "విచిత్ర
వియోగం" ఏమంటావు కేకా?

కేకా : నా ప్రాముఖ్యం బోయింది. ఇంకా నీ నేమంటాను.

కాంత : ఎక్కడికి పోతాడు. రాం నీనాడు.

రాం : Much audo about Nothing.

కిరణ : All is well that ends well.

కేకా : నాలుగు పంఖాలట.

కాంత : బ్రాక కామెడీ.

రాం : ఏదన్నా కాని—అంత నానాగానా జరిగిపోయింది.
నానాగే కేకా అబ్బిల్లు—నువది నాలుగు పంఖాలట.

ఆట అయిపోయింది. అంత నానాగా వున్నాం.
(కిరణ బాటుకుంది.)

కేరళమునకు వికారిచేసిన మేలు

శ్రీ రాళ్ళవల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

గత వికారి సంవత్సరము కేరళలో చరిత్రలో ముద్రవడింది. రాజకీయ అంశములను, ప్రజాపాలన అంశములను, జన సాహస్యకాంతి భీదిత వ్యవస్థలను, నానా వికారములు పుట్టించి కలతలను మూడినా ఆడినది కాని, వికారి సంవత్సరము కడకు కేరళభూమికి మేలే చేసేవాయినది. రెండుసంవత్సరములకు పైగా, భారతి కేంద్రపథుత్సవములకు భిన్నమయిన పద్ధతిలో నేరసరిపాటలమును సాగించుచుండే కమ్యూనిస్టు మంత్రివర్గపు రాజకీయ క్రమక్రమముగా విజృంభించి అసమర్థతతో అనాధభైరవిని ఆలాపించుచుండగా, ప్రజాబాటకు లోనై ప్రజాసమదాయము కోరికలతో నిలవించుకొనినది. పరిశ్రమలు పూరించుటకు అసాధ్యము కాగా, భిన్న భిన్నములను ఆదర్శములు కలవాడైనా, దేశానికి రాజకీయపక్షమున్నాయు అవనియనుబట్టి గుమికూడి, చేతులు కలుపుకొని, ఆ కమ్యూనిస్టు మంత్రివర్గమును నానాప్రవృత్తులతో దిక్కుతో ప్రతిపదటి నానా విధములుగా ప్రతిపదధిసము చేయుచు రాగా, కేరళ కేరళములో ఆకాంతిపుట్టి చెలరేగిననుట నుప్రసిద్ధి విషయము. కాననవిలో సంఖ్యాబలమును, పలుకుబడిని, సంపాదించుకొని, గట్టిపూటతో పాగుకొనియున్న పాలకర్గమును కూలద్రోయుటకు సామాన్యమగు సక్రమ పద్ధతులు చాలమిచేరి, విప్లవరూపమున విడుదలించి ప్రతికూలపక్షములవా రాక్షసియైనా, దేశమునాగు మూలూ, అగవరాని అంతరిత్యం దూపయిన అరాచకీని ఆరంభియ్యెను. తిప్పలనుగా, సభలు, సమావేశములు, సమ్మెలు, క్రాంతి ఘోషములు, విపరీత వాదములు, గృహదహనములు, కుపాకీకౌలులు, కారాగార శిక్షలు, రక్తపాతములు. అపమృత్యువులు—మరియినట్లెంత కొన్ని నెలలపట్టు కేరళము తోటింపినది. సాధ్యమయినంత చెప్పి, చూచి, ఓర్చి, చాలించుకొని, ప్రజాసమదాయపు కాంతి భీదితలను రక్షించు కత్తలని సంబూధిపాగు మంత్రివర్గముకు. విధిలేక కేంద్రపథుత్సవము వ్వస్తి చెప్పకలసి వచ్చెను. 31-7-1959 క తేదీన నాయన సంధ్యా కేమున (6-0 p. m. I. S. T.) రాష్ట్రపతి కానన ఎత్ కేరళ దేశమును కమ్యూనిస్టు పరిపాలనను అంతరించినది. మంత్రులు లేక, కాననవిధిలేక రాష్ట్రపతి తన ప్రతినిధివారా పరిపాలనమును సాగించుచు వచ్చినాడు.

ఆరు నెలల కేరళములోగా, ఎన్నికల సంఘటనలకు మూలంబు మైసినది. ఎత్తెకాసరే, కమ్యూనిస్టులకు కాననవిధిలో స్థానికము నియ్యరాదని కేంద్రము పక్షము దిక్కుపట్టినది. అగ్రవాదులు కలుదెక్కులనుండి కేరళమునకు వచ్చి, మూలమూలంబు తిరిగి, ఉప వ్యాసములిచ్చి, ప్రజలలో ఉద్బోధము కలిగించినారు కమ్యూనిస్టులతో పోటచేయుటకై ఇతర రాజకీయ పక్షములవారు సహ

వకములు దిగించి కత్తులు నూగుచుండిరి. కాని, అప్పటి వరకు లలో, కమ్యూనిస్టు క్యూరికటును పోవగా నారాడటాంశే అంతరూచేరి వికమర్శముతో క్రతుజనునకై ప్రయత్నించుట వాచ్చుగా ఉపయోగకరమని యుద్ధాంతి వికారగులకు నాయకులకు తోచినది. కేంద్రము, ప్రజాసావరియ, ముస్లిములకు పక్షముల వాగులు మంత్రిసములూ అన్యోన్య సహాయసంపాదకముల తత్కాలిక సంఘి కునున్నకొని రంగభేరి వాయించినారు. కేరళ కేరళమును అంటియున్న కమ్యూనిస్టు ప్రపాలన పంకమును కడిగివేయుటకు ఈ 'లిబేటీ' సంఘము వాటి ఎంతో వేగి వచ్చినది. నానావిధోపకరణములతో, ఎన్నికలలో యుద్ధము చేసి, ఈ మిత్రిమంపరి 1-2-1960 క తేదీనాడు కమ్యూనిస్టుల బలము వగచి కాననవిధిలో సంఖ్యాబలమును సంపాదించుకొనిగెను. చేరిననంతి పోరాడిచూచి, పరాజయము నంగీరించి, 'మూరి ఎలుకొండ' అని చెప్పి, కమ్యూనిస్టులు ప్రక్కకు విరిచారు.

కాని, ఇంతటితో కథముగియులేదు. క్రొత్తగా మంత్రివర్గము నేర్పరచు పందర్బముని మిత్రిమంపరిలో అభిప్రాయ భేదములు కలుపుట తప్పలేదు. అధికార వ్యాపారము చెడ్డది కదా? ఆవర్యములకునుండి, సంధి వరకునునుండి. వాదోపవాదములు, సంప్రదింపులు, దచ్చలు, మంత్రిసములు యధేచ్ఛగా జరిగినవి. నేనాభి సగరమునకు వాయునిమాన క్రయములతో రకరకాలకు విరాములులేదు. మిత్రిమంపరిలో వ్యయమా కలనాములు బయలుదేరి నూదనలు పుట్టినవి. ఇన్నిదినములు, ఇన్నివిషయముగా, ఇందరు పడి కిచ్చునకు రావలసిని ఫలము రాక 'ములుతీసి, కొరిడెదు కొన్నట్లు' అలనెమీ, అని కేరళము మరల ఆందోళితము పాలయినది. నాయకులు తిలదల్లిరి.

కాని, ఆఖరిభారత జాతీయ సంస్థానాయకుల నిరువకూక రాజకీయిద్దరికు ఫలముగా, విదొ ఒక విషయముగా మిత్రిమంపరివారికి వికమర్శము కుదిరి, కాంతియుక వాతవరణ మేర్పడినది. కేంద్రము పక్షమునుండి ఎకమండు, ప్రజాసావరియ పక్షమునుండి ముగ్గురు మొత్తము పానాండుగుగుమంతులతో పాలకర్గము ఏర్పరచబడినది. 22-2-1960 క తేదీనాడు పూలు 11-0 A. M. (I. S. T.) గంటల సమయములో స్థానిక రాజకీయిని శ్రీ బాగుగులరామకృష్ణరావు మంత్రివర్గ ప్రమాగులు చేయించినాడు. తయోబిద్దుకు, అనుభవ కారియునకు ప్రజాసావరియపక్ష 'భిక్షుచార్యుడు' శ్రీయుక్త పట్టంతుమిశ్వ ముఖ్యమంత్రి తదము నలంకరించి సేనాపతి అయినాడు కేరళములో కాంతి ఏర్పడి ప్రజలు ఆనందించినారు. నేరసరిపాలనమును మరల కమ్యూనిస్టులపాలు చేయుటని, వికారి సంవత్సరము కడకు కేరళ దేశమునకు మేలే చేసేవాయినది.

వికారి సంవత్సరమునకు మునుపటి దశమ పాపవారమున, మూలానక్షత్రపు మాసాదిపామునకు సంక్రమించునదిగా, (22.2.50న తే.ప) 11-0 A. M. (1. S. T.) కేరళ, ఈ మాసమునంతటికర్త పరిపాలన మారంభమగును!

అప్పటి ప్రవాహమునకు ఈ క్రింది కుంభి మాసాలను.

కే 26-51 మ 20-80 పు 15-28 ర 2-87		I 15-47 కృతు 29-58	రాశ్య 8-44
X 8-8 మ 1-54 మ 29-17 కే 15-11 ర 2-18	[సాయవము] ప్రతాపపిల్ల మంత్రీవర్గ జాతకము		యంత్రావర్త 2-10 రకం 12-28 (5)
కు 24-48	ఇంద్ర 9-6 (5)		యమ 5-0 (5) రా 25-51

ఏమి దైవానుగ్రహమో కాని. సాధారణముగా, ప్రతిత్వధి కార స్వీకారమునకు మన రాజ్యాంగమునకు నిష్ఠియించి ఇచ్చు మహోదయముతో బాధ్యమవలసివేసెను. ఈ మహోదయ ఎంతో మేలనిపించుచున్నది. కుంభిభూమి అధ్యక్షులము కారణం!

అన్నియు స్వీకారానికి అను కృత్యము. అంతలో, కృత్య కవాంకి (కర్తృత్వము). అధికారి స్వీకారమునకు ఎంతో యోగ్యమయిన లక్ష్యమిది. మెల్లము దీనిఫలము. చరరాశిలో, ద్వివ్యభావ వవాంకిలో. ఆరంభమునకు సంబాధిపాదు మంత్రీ వర్గపు లక్ష్యమునకంటే ఇది ఎన్నోయోగ్యము నిలకడ గలది.

గూఢిపతి కుక్రమ పవనవాంకిలో దశమ కేంద్రమునందు ఆశాసనా ప్రకాశించుచుండటం ద్వారా ముగియును. పవన కర్తృత్వమునకు అనుకూలమైనదిగా ఉండిరిదిగా నిలకడ రాజ్యమునకు చెబుకొన్నా దీ కుక్రమ. ప్రతి ప్రతిష్ఠా యుక్తమునకు గలవునంది, ఈ లక్ష్యధిపతి ఆవర్త స్థానమున సాధించివాడని ఈ ప్రవాహి ఎంతో మృదమంగముగా చాటు చున్నదిదా? మరీ, ఆ కుక్రమ, సామాన్యదా? కాదు. ప్రమాదాన్ని పుట్టించునట్లు ప్రతిష్ఠించునట్లు! ఎంతో కర్తృత్వ మున్నది వా కర్తృత్వమునంది. ఎంతటి పోరా మునకైనా (పవనాధి పతి), దనదీయని కూరు దా కుక్రమ! అదిమిలో పోరాడి గలు

పండుకు మక్రీ, సావరణముగా, కుక్రమము, కార్యకర్తమునకు పను కుక్రమి చాలదని చూడకలు మల ముగా సాహించును. రాయబారములలో, నంది పంధానములలో, కిరిమిలలి కుక్రమ సామ్య. అసాంపావాది ఆరమ; కార్యకర్తమునకు.

అంతయునందు పెరియు కుక్రమ; బరిలేపు; ముందున కే వన్, పు; అగోన్న మక్రీ. పుక్రమమునకు వచ్చునే? కుక్ర, దా మొది లెల్లినా పు దీర్చుకచ్చి కార్యమునకు; నీ మితి దలంచిన పు మేలిమిలేదు; కుక్రము. కేరళ.

[భారతము, కుక్రమము]

అను కర్తృత్వానికి ఈ కుక్రమిది. అయినా, యుక్తము కిప్పరి కారమున సామాన్యమున పాపించుకోవ నీ కుక్రమి. భాగ్య భావమున చిక్కును. లాభిభావమునది ముగ్గును. ఈ ఇచ్చున పరస్పరము అర్థిగా మిక్రీచ్చివో ముందగా, వారి ముగ్గులగువును ఆక్రీయించి పుగ గునము చేయుచు కుక్రమ ముంచినూటలన, కేక్రమ. కేక్రమమున సాధించివాడు. కర్తృత్వమున నుండి నిగ్గునది పాక్రీ కేంద్రమి కుక్రమ పుట్టించుకల చంక్రమ మతావే కుక్రమములకు మున్దించి వాములన (చంద్రావలను) తెలుపకలు. అది ధర్మసావి మలో, కర్తృత్వమునకు మన్న పుట్టించి అర్థిగా మిక్రీచ్చి పాక్రీయమున పంపించుచున్న చక్రరాధి పతిగుల మిన రవి నాన బలమున, మతావలల పానుభూతిని సాధించి ప్రమా సాపతిని పతియును పాపించును. ఈ మిక్రీ సామాన్యమున కుక్రమ కిక్రమమున యింత అధికారి నిర్వహణము చేయబానుట. పమాజ పమాకావాది గు కుక్రమము పతియును ఈ కుక్రమ రవ్యముగా తెలుపుచున్నాడు. కాపపధిలో చాలింది పంఖ్యలము పంపా దించి యుండివా. పుక్రమి గా రాజ్యమును పాపించు కిక్రీ సామర్థ్యమును పరిగ్రహించివా, 'కేంకేమేను, కిక్ర పంకి కుక్రమ మేను' అను నీతిని పురస్కరించుకొని, ముక్రమ మిక్రీయమున ప్రమాపావలిపుపతియును పిప్పించి, తాను కే పాటకు తాము చేయుటకు పునకొను నీతివాగుర్యము ఆ కుక్రమి కిక్రమి.

ఈ మహోదయమునకు సంపత్తిగ సహమస్తానమున చనువలలు చిక్రీంకుగాక. ఈ పమానును లాభి భాగమున రిగిలో ఇచ్చాల యోగము చేయుచు, ముక్రమ మిక్రీపదిము ప్రమా సాపతిని పతియును పాపించిది చావుచున్నదికదా? అది పమా మునకు పనుప పు కేక్రమమున చంక్రమ మిక్రీంకు కారముగా, కుక్రమములో మున్దించి పతియునకు, ఎంతో ప్రమాదించివా, సాపము భిన్దించికోస పంపిర్చును కు మహోదయ మిక్రీ రిక్రమమున, వాతామతమును పమాదమత్వముతో పాపించ గలుగుదు.

ధర్మ కర్తృత్వపతి యుటచే ప్రతి రాజ్యముకారకమై, భాగ్యభావమున లక్ష్యవవాంకి వాక్రీయించుచు బలమును పు ముగ కిక్రమిది ఈ లక్ష్యమునకు పుక్రమగా కుక్రమమున పాక్రీ మున్నది. కుక్రమమునకు పుక్రమ స్వీకరమును, పాపియను అభ్యుదయమునకు, తెలుపుయోగ మిది యుటకు పంపిమాములేదు

దశ పంచనాథిపతియై లాభిభాగములోనున్న బుధుని మిత్ర దృష్టి ఈ బ్రాహ్మణులకు కలగు. దేశములోని భవంతయొక్క పాపాత్ములు, వివాదంధులయై ఆ ఆశ్రమము. విద్యార్థుల పాపధూరి పహి, ఈ మంత్రవర్ణమునకు అందగా మంజులవని మందిరి.

దత్తుభాగపు అధిపతియైన చంద్రగునితో పాల్గొనిన విషయ దృష్టిగల గణానాథు ధూపంధ్యులముల విషయము మనపటి మంత్రవర్ణపు అర్చనములకు త్రోవ రాగానెనీ, నూనానా గమనా తో ఈ మంత్రవర్ణము పాపాలము పాగించునని చాటుచున్నాడు. కృతీను, దత్తుభాగములకు గంధ్ర విభులపాతు లగ్నాధిపతియగు కృతుని కింభంధులమున చె, వారాపత్రికయొక్క, ధూపాస్థముల యొక్క పాపాత్ములందరి ఈ మంత్రవర్ణమునకు సమర్థిగా మంజులగు. దశమ శ్రేణినిం లి వహధిపతి కృతును పాపాత్రిక జీవితోకృతికి, పహికానాధ్యయనము. దోహతు నిచ్చుకే కాక శ్రుతియ ప్రాముఖ్యము చెచ్చుననియు, పాపాపు జనుల భావనగూనియు మూనిందిగలడు.

పుణ్యపహులు లాభిభాగముగానికి కన్నుల మంత్రవర్ణపు పుణ్యపరిపాకము. "లాభి కి పుణ్యవామి. లాభి కి క్రిందగిరి" (తి జి: సుధానిధి.) దశమ పు లాభి:రముగా క్రిందగిరిముగా. పాపాలము కొనపాగిలగు. కావలపది పాలివర్ణములకు చెయూ తిగా మంజులు.

ఈ యోగములన్నియు చాలా రహస్యముగా నున్నవి. కాని, వినో కొన్ని లోగములు సేవాశీను. పుణ్యధిపతి (ప్రబలపతి క్షే) కుగాడు అనకాక మెప్పుడు లభించునానని కామకొని లగ్నాధిపతి కృతుని పీఠలమిది నున్నాడుకదా? క్రిందపహ ముముగా ఆ కుజానికి నిండుగా గ్రహింపు మిచ్చిమి: మంత్ర వర్ణముపై అనూ ములవాండుని ఆ జానికి పాపపాగుగా. ఆ పుస్తక భాగమునకి కొంతదూరముగా విగిచియున్న వాడు. గహా మాగూరి, ఇంగుడు! ఇతడు క్రిందయే. రాజ్యవాసమునపు మే గ కేంద్రదృష్టిని బాపును జగగుగున్నాడు. సమమునుపకై కాచియుండి, అనకాకము దొంగిలపును ఏనో నాయకేవములు చేసి. మంత్రములు పఠించి, కుట్రలు పన్ని, కుంతియుతో మితి భేదము చేయుటకు నీడముల వాగు క్రిందలలో నున్నారని యా యోగము చెచ్చరించుచున్నది. దత్తుభాగమునకు క్రూరగహము ఉండి పేని, పవధింకెముచేయుకై దానికి కందంగుడు పుచ్చుతికి, పవధింకెముచేయుకై అది కల్పనాస్యము. ఇంటి గతుం భావనలన్న కృతికరణాలి రదులును మంత్రవర్ణమునకు చిక్కులు తెచ్చి పెట్టెద్యును.

దేవనాపిలో దశమశ్రేణిము చరింది, 1961 క ద కర్మ రపు అంధములో వెం గునితో కేంద్రవేదకు రాతిప్పనుకా? అప్పుడేవనా కొంతకుటలు జగగలవు. కాని, అది అంతప్రమాద కారికాను. 1938 క సంవత్సరము: చలితి కుజాడు కృతుని వాక్ర విండులు. చలితి రదికి ముముర విషపక్ష వేద దాపరించుట. చలితి చంద్రుడు రదులుని ప్రత్యక్షిద్వితీయముల, అను విషమహా

యోగములు వీధము కావలవు. ఆ కాలమునకి, దశిశుగ్గుము దత్తు భగవాని కేంద్రవేదకు పాంజులము: విషమంజుము ధూపాస్థముల అర్చిస్తే మంత్రవర్ణపాలనమునకు తొందరికరింపద్యును. మున్సిం రీకువాగ దేనికైవా. మెంకుపట్ట పడవద్యును; అధికారి వ్యాపా వాముతో ప్యయూనానామములు పుటి అజడి కరిగించవచ్చును. ఏ కొంగమైన నేమి అది కొంగ క్షేపకాల మనకతాగు. అయినా, రిగిం జాగరూకతనో, గొప్పగా ప్రమాదగురినీకులు కాపంతు నిల్లుగా విర్యపాంచుట మంత్రవర్ణమునకు అపాధ్యులకాదు.

శంసకు సాంకేజము చాత్రిమే శాక. ప్రబలమును మహదాశ్రయపంప త్రి సయ్యుముకలగు. ప్తానిక నన్నురు క్రియంతి బు గుల రానుకృష్టగావుగారి జాతకమున దత్తుభాగ గాధిపతి గానుటచే రాజయోగములై. శ్మరాగములదీయున్న సిధి గ్రహము కృతుని: కిచ్చునీ. ఆ మహనీయుని ప్రకారం మనస్త త్వియు, సహాశీ:తి, మ త్రికై, విగలదృష్టి, లి వాద్యము, వామంజ్య సంపాది ప్రశిధి, ముష్టికు గు:ములు కుట్రనీడములు. అట్టి కృతుని వ్ధానబండి నికరముగా, ఈ మంత్రవర్ణపు రాజ్య (విశిమ) వ్ధానముకుబుగాని కమగనీరేని. ఈ మంత్ర వర్ణ మునకు అతిని జరితి క్షురము ఎంతి చేయూతిగ మున్నదో, పాక: మహాకయులు ఉర్తించగలగు. ఇంకేకాను. ఆ గహానీయుని చలితి రాజ్య వావయండి, పుష్టముగా, ఈ మంత్రవర్ణ జాతక ము చలి భాగ్య రాజ్యాధిపతి కినిగిల యుండునా! ఈ సంస్థ యొక్క భాగ్యము అతి పుణ్యవకాపు ఎమని ఈ యోగము చాటుచున్నది. అతిని పపదేశము మంత్ర వర్ణమునకు అనూల్యము. క్షేమపరిస్థితులు ఎప్పుడైనా వచ్చినదో, దాని ఆనకపుం కులభే యుగా వాని నెనుర్కొని ఈ మంత్రవర్ణము శివమునకు అర్చ్య దియును చెక్కుప్ర బహుమమును పదముగల దనుటకు సందేహము లేదు.

మరియొక్క అంశమును మనము ఎమరరాను. ఎమంగురా? ఇచ్చటి గాజ్యం: పరిస్థితులలో మన శశిములోని ఏ రాష్ట్రంబందలి పాలకర్తమిదా భారతి కేంద్ర ప్రభుత్వపు చతు, ఆశ్రయము, లేక గాజ్యభాగమును నిర్వహించు సిద్ధియు. కేదలిన వింబూది పాగు మంత్రవర్ణమే దీనికి ప్రబల నిదర్శనము. ఆ మంత్రవర్ణ జాతకమందలి 1 లామునకి (కర్కాటకము 18°) నికరముగా కేంద్ర వేదాస్థానముగా—(కుం 18°) ఇంగుడు, సమస్తపక వేదగా (మారము 18°) బుధుడును, కేది భారతి కేంద్ర ప్రభుత్వ 2 జాతకమని జ్ఞ ప్తయగుండు కొంటిమేని, చిట్ల పేల మేనెతె, ఆ మంత్రవర్ణము బప్తన హావాపుటకు మూలకారణము ఎందున్నదో,

(1) హేమలంబ సంవత్సరమున చైత్ర శుక్ల పాదమి శుక్ర వారమునాడు (8-4-1957) తలం 12-82 గంటలలో పుట్టింది సంబూదిపాగు మంత్ర వర్ణము.

(2) శత విశాధి సంవత్సర మాఘశుక్లాపమి గుగువారము నాడు, అనా, 28-1-1950 నాడు. 10-30 A M (1 S T) కాం ములోచ్చిదినది భారతి కేంద్ర ప్రభుత్వము.

స్వప్నముకొలను. ఆయంత్రివర్గమునకు స్వప్నదీపాలు 81-7-1959 న లేవిన, రాష్ట్రపతి ఆజ్ఞాపత్రముపై దేవాలు చేసిన పుణ్యమండు (నాయంకాలము 6-0 గంటలు P. M. I S T.) భారతకేంద్ర ప్రభుత్వ జాతీయ బుద్ధావళి - (మార్చి 1950) లగ్నముగా మంజుషానామో, ఇది కావాలి మనకాలముకాదా?

ప్రభుత్వమునకు వత్తిము. ప్రకటనలోనున్న మంత్రివర్గ జాతీయమందిరి రాజ్యభావము మామూలుగా రాష్ట్రపతి క్రియకు రాజేంద్రప్రసాద్ బాబుగారి జాతీయలో రాజ యోగకారకుడు కుక్రవి దిలిత స్థానముండి (కుంభి ములో 80) నిలుచుట శరణదేశపు భాగ్యము. అట్లే, భారత కేంద్రప్రభుత్వ జాతీయమందిరి లగ్నాధిపతి కుజాడు (మే 90) ఈ మంత్రివర్గ జాతీయ రాజ్య (వశము) స్థానమునకు తోగ్గ(ప్రత్యక్ష మితి) దృష్టితో నుండుట సంయతిము అమూల్యముల సాక్ష్యము. కేంద్రప్రభుత్వ జాతీయ వర్ణన మహాశయము (కర్కటకము 20) ఈ మంత్రివర్గ జాతీయ రంగితో కోగప్పిస్తాగా, దిండునికే నమ వస్తక కేంద్రాస్థానములో, మంజులేవర నకామముపై నుండుట! కావనసధిలో సంఖ్యలము అల్పముయినా, ప్రజా సోదరిను పక్షి కామనడుక్రిబట్టం తామిక్కే ముఖ్యమంత్రిపద మధిషించుటకును, అతడంత పోరాడినా మున్దించిగనకు పాలకవర్గముగా స్థానము లభించక పోవుటకును, మూలకారణ మెందున్నదో, ఇప్పుడు నూటిగ ప్రతితో చూపనట్లు అగుపడుచున్నదికా? భారత మహాప్రధాని శ్రీ నెహ్రూపంజరుని జాతీయమందిరి కుజాడు (యోగకారకుడు) కులారాలో 20లోనుండి, మంత్రివర్గజాతీయ దిండుని కేంద్రకేత్రు దృష్టితో లగ్నాధిపతి కుక్రవి ప్రత్యక్షమితిదృష్టితో, కటాక్షించు చుండుటకు ఎంత నిలువయున్నదో, నడువరు లాహించుకొగలరు.

మరియుక్క రిశేషము అఖిల భారత జాతీయ సహసంస్థ కామనడుక్రియకు నిలం పడవరెడ్డ జాతీయలో బృహత్పతితో

మాడియున్న లగ్నమెందున్నదో, నికరముగా ఆ భాగముండి ఈ మంత్రివర్గపు కేవి, అవిగా, రాజ్యభాగ్యధిపతి! అన్యోన్య కోగ దృష్టి అనుభూయముల అతని కేవి వరుణులు ఈ మంత్రివర్గపు రాజ్య భావమునకు ప్రాపు అతని దిండునితో మంత్రివర్గపు బుగుని విండుగా ప్రత్యక్షమితి. మంత్రివర్గ నిర్మాణములో అతని రాజ నితిగోప్పరిలుట యుంతక తీరదుకాక! అతని నీచాతుర్యము 'వినురనితి' నుంచి ఈ క్రిందినూ క్రితకేత్రులకు తట్టించునట్టిది:

“అరీది నిలుకొని ఉజ్వల
శరముక్కన నొందు; తప్పిచనివన జను; నే
ద్వీర్యుని వాని నితి
స్ఫురణము పగరాజు, అతని భూమిన్, చెరున్.”

(భారతము-శివోన్మతవర్ణము)

ఈ మంత్రివర్గమున కితిని సాహాయ్యము ఎంత ప్రయోజనకారి. కావుననే, 1961, 1938 సంవత్సరములలో ఏవో బాలాడిష్ట యోములు వచ్చినా, మహదాత్రిని భాగ్యముకల యామంత్రివర్గము గంపము:ను కడిచి అట్టేకుట అంతిష్టయికొను.

కాని, మహారాష్ట్రమెట్టిదైనా, ముఖ్యమంత్రి జాతీయము ననుస రించియే తన ప్రభావమును చూపగలను. కనుక, అతని జాతీయ దళా క్రమమును నమరించుచి, ఈ మంత్రివర్గపు ఆయుర్దాయమును దిప్పిం చుట అసంకతిము. ఆ జాతీయ సామగ్రి లేదు కనుక, ప్రకృతి మంత చాలును.

శ్రీ తామప్పిల్లై మంత్రివర్గము ప్రజారంజకముగా పరిపాలన మును సాగించి కీర్తి వరయునుగా!

“స్వప్నప్రజాభ్యుదయ; పరిపాలనంతాం
కావ్యయ్యుండు ర్దే. ఎహిం మహిగా..”

శివయాత్ర

శ్రీ కోట సుందరరామకర్మ

క్రాంతిదాన కార్యభూమితమహాకాలేశ్వరా, ముక్కుగా
వారోవార్షిగిపుణ్యకోశమున, దేవా, తానశ్శాసితగా
కార ప్రాకటలింగ ముద్దయినిగ్గ గన్గంటి, దత్తవన ఫలా
కారం బొంది వ్రాయగంటి మనసాగ్గ, బర్హతేశ్వరభూ!

శ్రీ తంజాపురిలోన నాకు భియించె బాణేకిం గల్పనా
తీరింబా బృహదేశ్వరాఖ్యభవన దీప్యన్మహాదర్శనం
బేతాన్మయనా ప్రపుణ్యఫలితం బేత్త కల్పించి నా
కేశవ ద్యేశ్వరింబు వ్రాయ ననువయ్యె, బర్హతేశ్వరభూ!

గురుతానత్రయకారి కామి భవకోవాద్యనంజేధనం
లింగుక చిత్తములోన మేటిలింగ మారింపంగ తొలించె
యరుదారక దిశిరిపురిన్ భవనీయకారి మబ్ లింగముగ
దిరిసింపంగ న చిల్కి నెత్కరుణ, నన్నా, పర్వతేశ్వరభూ!

వరినల్ గట్టి యఖండకాతమి యనగ వర్ధిల్లు గోదావరీ
వరికుం బుట్టినయిది మేటిదొరవై వాసింతు నీ శ్రీరామకేశ
శ్వరి సూరింబున నన్న దివ్యభవదైశ్వర్యము సేవింపగా
నరుదై పొంగను గాదె నావ్యాసయ, మహా, పర్వతేశ్వరభూ!

కృష్ణావాహిని వాన్తరంగములో గ్రీడింపగా గైతలో
నిష్కాంత్యము కొంత కల్గినది; తన్నిరింబు మూరింబు లో
చిట్లు గ్రానమహాబలేశ్వరమునగ సేవింప నీ మూర్తినిగ
దృష్టాహారిక భక్తిమీ గవిత యెత్తె, బర్హతేశ్వరభూ!

దత్తరామము పర్వ నేంద్రపుడు నే దర్శించితిం గాదె, నీ
యక్షయ్యంబు సూపు జూడితివి భీమాఖ్యంబు; వెన్వెంట
యక్షుల్లంబుగ రొడు పద్యముగ నీకా, నాడె వర్ధించుకో
దక్షిన్వం బిడినాపు నీ గొలువ గైతగ బర్హతేశ్వరభూ!

దాడిం బాక్కటికాక నిర్ధినుని యొద్దం గల్గునే బాగరుం
బెంజిరాబులక రామ్మహేంద్రపురిగ్గ నేంచేసి యున్నట్టి మా
ర్కండియేళి శ్వరీయ దర్శన ఫలాకారంబులో నీ సుతుల
మొండై పొంగుచు కిక యర్చిము సుమిమ్మ, పర్వతేశ్వరభూ!

నాపున్నెంబురాళి గాళిపురిగ్గనగ విశ్వనాథాఖ్యమా
నీ పారిమ్యము జాటు లింగమును గంటిగ, గంగలో ముంచితిన

నాపాపిష్టఘటంబు వంకమెడలంగా, నంత వెల్లడ నా
యే పున్నెంబుల గీతొ యీ శతక మయ్యెన్, బర్వతేశ్వరభూ!

ఏతన్మృగవితాసుమంబులు నివాళింపంగ నానాటి నీ
చాతాశేష్యర యాపదర్శన విధా ప్రాబల్యమేగా, యే
హేతువాం బచరింపలేక; నిని నేవింతుక భవత్కాగు
ప్రాతర్మౌనసుగంధవాహముల గ్రోలక, బర్వతేశ్వరభూ!

కటరాజేశ్వర, నీ చిదంబరములోపం గల్గె నీ దర్శనం,
బంపె నో చెను 'జిత్రమిద్ది, యిదిగో' యంచెల్ల భక్తాళి ప్రా
కట భ క్తిం గనుగోగ, నమ్మిదిగో 'నాకా'కాంగమంగుం యు
త్కట గంగోపమ మత్కవిష్వ మురుకంగా, బర్వతేశ్వరభూ!

అమర్క నా కొకనాడు హంపిని విరూపాక్షేశ నందర్శనం
బు, మహాస్కారకమైన నీ నెనరు శంభూ, నాకు సాక్షాత్కరిక
విమలానందము సూర్య, నేను వెనెల్ల నేనొళ్ల గై వారముల
స్వమంగళప్రీతిగ, :న్నుసూర్పి, పరమేశా, బర్వతేశ్వరభూ!

'చండిగడ్' శిఖారాగ్రదర్శన సువైశాల్యాతమత్పూర్వముల
పండిం జో, భవదీయ ప్రీత్యరము భావంబెల్ల భావంబులో
మొండై నీయుదుభిక్షి నీక యిడగా వీకొన్న నాకైత పూ
చెండై నీవదనీను నద్దుకొనజే, శ్రీ బర్వతేశ్వరభూ!

నినదించుక హిమవన్మహాంగహిమూనీ సంభవం బైన య
వ్యంధారావళిగన యున్నదనుంపావ్యంజకంకారముల;
కని నూ పంచనద్ వదేశమున వికా గున్ననీయాదిమా
ర్తల జోహారిమనక 'నమోస్తు జలమూరే' బర్వతేశ్వరభూ!

హిమవత్పర్వతసానుభాగముల దర్శింపంగ జేకూరి నా
నమయంబందు మనోమహాంబరమునక జానైన నీ యిటి వ
ట్లుమెరుంగుల సులకింది హత్తుకొనె గట్లల్ లేని యల్లుం నీ
వె, నురింకక, మదిలోన నివ్వలెగా, హే బర్వతేశ్వరభూ!

చిరలామందిరముండు ఢిల్లీపురిగో బేర్కిక ప్రతిష్ఠించికో
స్థిరయోగీశ్వర ముదకంబగు భవద్విప్య ప్రభాయుక్త కాం
తిరహదించితిమూర్తి, నీ కరుణ నాథా, నావయి వచ్చికో
వరున న్నిన్నిటు వందఃద్యముల గొవ్వక, బర్వతేశ్వరభూ!

అరయం జూడగలేదె యిందనుక, జేవా, దగ్ధవప్రాప్తియక
నిరి నాకందక; క్షేత్రరాజముల నాశ్రీతైల రాశీశ్వరా
మరనాథాదు; గావునక నుదిన సంభావించి నీనింపగా
వం మీ వీవలె నాకు నివ్వటిక, జేవా, బర్వతేశ్వరభూ!

సూత్రేంద్ర తెలుగు వ్యాసము

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు

‘వ్యాస’ శబ్దమునకు సంస్కృతమున, విస్తారము, గ్రహము అను పర్యాయములు గలవు. 1 విస్తృతి రిస్తారః స్వర్ణో ఆస్మాదశి. విశేషముగా గవ్యకౌసుటా 2 విశేషేణ గ్రహణం విగ్రహః గ్రహ ఉపాదాశి విశేషముగా గ్రహించుట. 3 వివిధమానం వ్యాసః ఆప ఉపవేశిశి. ఆ సేక ప్రకారములుగానుండుట. అవి వివిధ వ్యుత్పత్తులు ఈ యాదును వివిధి పేర్లయినను, నేను వై యాడీటిలో వ్యాసము ‘అనునది ఆధు : సాహిత్యములో నొక ప్రత్యేక రచనకు గూఢియైనది.

సారస్వతి వైఖారికి పరిల ర్థగర్భా విరూపణమునకు నీ వాడు వ్యాసము ప్రధాన సాధనమైనది. వ్యాసమునకు, పత్రికా వాఙ్మయమునకు వనితాభావసంబాధము. వ్యాసపురియిని తెలిపే యును గూర్చి వ్రాయుటకు ప్రాంత భించిన నది యొకనూత్రిమున పరిపించు విర్బంధము లేక, పత్రిక ప్రత్యేకత్వములగా వివిధ ప్రపంచించుటకు తగిన యుగకాలము, వ్యాసపురియిని గలదు. అట్టివి పత్రికలలో ప్రతిబింబములగుటచేత, వాని నుంచి భాగములు లోకము నుంచి చును. రాయీ కును వానిని పరిష్కరించుటకు విలువనున్నది. ఆ నేమక, వ్యాసము లన్నియు గ్రంథభావమును దాల్చుచున్నది. కాక నీవిని కొమున గ్రంథరచనలో ముప్పాటిక ముప్పాటికము వ్యాసములే నునుట యతియొక్కకాదు. “అంత రామునకుం బిజామంత రామునకుం” అన్నట్లుగా నీవాడు ‘అంత’ వ్యాస మునుం బీ పత్రికలంత వ్యాసరాయం” అని చెప్పెదచును.

సంపాదకీయము లనాడు, ఉపసంపాదకీయము లనాడు, సారస్వ తానుబంధములకును మతేమి యనుకు వ్యాసములే, పత్రిక కు నిత్యతా విత్యవర్తి గూఢములుగా పరిపించినవి వార్తలు వ్యాస ములు రెండుకు పత్రికకు ముఖ్యాంగములైనను, వ్యాసములు, వార్తల కంటే వాహిత్యమున స్థాయిస్థాయి గడించినవి.

ఆంధ్రవాఙ్మయ దరిత్రత పరిశీలించినవ్యాసము అను రచనా ప్రక్రియ, వనితయొగమునందేయఃగా ఆ గ్నేయూ పరివాలం నున రోమున నీ కొనిన ననుక క్రిప్తరశమి మంత మ్మిరవ శిశావిలో ఉత్తరార్ధా ప్రారంభమున దీయు కొనుగడున్నది. గాజకీయదరిత్ర వనవరించి యీ యొగమునందలి వాహితీ పఠామునును మోగించిన నీ యా క్రిందిధముగ శీర్షింతు.

క్రీ.శ. 1800-1857- కుంభజీవాలన - భావయోగము - వ్యాసహారక భావ 1857-1947-కన్నయూరి విరళింగ యోగము-గ్రంథిక భావ. 1947-గీతగుముగము. వ్యాసహారక భావ.

భావ దోరవాదు లేమ నిఘంటున (ఇంగ్లీషు- తెలుగు) Essay అనగాలు వ్యాసము అనునాడు విచ్చిరి (నూడుగులు) 1850 Supplement) Essay n. s. (add, is common ycalled in

Madras వ్యాసము. Essayist n. s. he who makes an attempt. who writes an Essay, an author ప్రయత్నియ చేసేవాడు (In Madras Commonly Called వ్యాసము వ్రాసేవాడు గ్రంథకర్త.)

అవగా (క్రీ.శ. 1852 ప్రాంతమునకే నన సారస్వతిమున వ్యాసపురివాప్రక్రియ మొదలిడినట్లు తెలియుచున్నది. కొని యావాటి ‘వ్యాసపురినన’ మునుక లభించలేదు.

నేను ముంగు చెప్పినట్లుగా పత్రికలకు, వ్యాసములకు, వనితా భావసంబంధ మున్నది. భావదోరవాది కొలము భావ వ్యాస హారక మి. కొట్టి యా కొలమున పత్రికలు వ్యాసహారక భావగా వెలుగుతుంది. ‘వర్తమాన తింగిణి’ (1843-1850) విడుతు రిగరిగ మున్నదిగాని నేటి వ్యాసగూఢమున నది లేదు. ఇక ఆ కొలమువాటికి ‘వ్యుత్పత్తి’ అను పత్రిక మునుక లభియము కొక వాపుటచే నంగులో : వ్యాసము లున్నవో తెలియుటలేదు.

ఆ నేమక (క్రీ.శ. 1860 వాటికి పూర్తి వామిశివి ముగ్గు నగింపాలు వాయుగుగారి ‘హితమాచిని’ (క్రీ.శ. 1862లో ముద్రికైనది. అదియే తెలుగు వాఙ్మయ దరిత్రలో వ్యాస రచనా ప్రక్రియకు వాంకొట్టి, వ్యాసరచన దరిత్ర నేటికి నూతనంబై వాటిది.

వ్యాసపురివాహితీ జగత్తులో, వింత ప్రాయభ్యము అడిగిన “వ్యాసపురినన” గూర్చి ప్రత్యేక పత్రికలు జరుగలేదు. దీనికి కారణము నునకు వాఙ్మయ సారస్వతి దరిత్రలేకొని వాహితీ రచన క్రొవఠామును దొపుచేత లేకపోవుటయేనని ప్రాజ్ఞాకు విశిష్యము ఈ వ్యాసమున తేలివారిగా నూతనంబై వ్యాసపురినన దరిత్ర నీ నేదించుటకు ప్రయత్నించుచున్నాను.

ఆద్యుతివాంధ్ర వనితవాఙ్మయ దరిత్రమున, వ్యాసపురినన ప్రధాన భావము వ్యాసించినది. వ్యాసమునకు సాధారణముగ విక్రింద విరచించిన యోగము లుండునని గ్రహించవచ్చును.

1. అతి దిర్ఘమును లేక అతి విఘటనమును నుండునగుట.
2. సంగ్రహముగాగాని, పుష్టముగాగాని యుండుట.
3. విశ్వవ్యాంభమును విడుతు రిభాగము చేయుట.
4. ప్రత్యేక ప్రత్యేక క్రిష్టజంబుట.
5. పుష్టమునదియుగాని, విచ్ఛిన్నముగాగాని యుండుట.
6. విశుతిమైన పుటలలో నియుండుట.

వైశిష్యములు వ్యాసముయొక్క వస్తువునకు పరిబంధించి నది ఇది వస్తువిమోచనమైన ననుక భావము సంబంధించిన విధి.

1. భావ, విర్ణయ మై, సులభ గావ్యామయింతుట.
2. వాక్యవ్యయములు, కొరకములు - వినిచే నర్థస్ఫురణ కల్పించుట.

8. ఉత్తరమునకు, 9. పశ్చిమానకు, 10. ఉత్తరానకు - అను మూడం గములు కలిగియుండును.

పై లక్షణముల ననుసరించి తెలుగున వ్యాపరదశా దర్శితను కలిగించినచో నందు నాలుగు విధములైన పరిణామములు కౌన జరుగుచున్నవి.

వ్యాసము : 1. ప్రమేయము, 2. సంక్రమము, 3. ఉపవ్యాసము, 4. కత్రికా వ్యాసము, 5. ప్రత్యేక సంచిక - గ్రంథరూపము.

నవలక్షణములు గల యా యభినవసాహితీకావ్య యందలి తదవస్థ, నవల రచనలో గొన్నింటిని లక్షణములుగాక, నిర్దిష్ట పక్షస్థూర్తితో నిలువించుకొన్నవి. ఈ నవలక్షణములను సంక్రమించిన. 1. విషయ సంక్రమము, 2. రచనా సౌభర్యము, 3. విశ్వాసపరిమితి అను మూడును వ్యాపరదశకు మూలములని చెప్పవచ్చును.

వ్యాపరదయితి, తన యాలోచనలనుగాని, భావములనుగాని స్పష్టముగా తెలుపుటలో కొంత కొంత దగువగుల యూహను నందలి నేర్పులు తప్పనిసరి గురుకు. అట్లు జనలకుండు, అంగయు తానే చెప్పినో ఆ రచన పేదమై, విషయ పుట్టించి, వింతమును వింతమును, దురుజగుల యూహనుపయోగించునవి ధ్వని, కాకుండు వాక్య వికాసము చిన్నాకములు, కౌంకము ముఖ్యములు. వాక్యమునందలి జూటలను యథేచ్ఛగా వాడుకొనగల వ్యాపరదయితి ఆచూకల నే, ఒక గొందరితో, ఒక గమనితో వ్రాసిన, నది ఉత్తరవ్యాసమును నవలక్షణముగా ధ్వనింపజేసి మనసులకు హత్తుకొనునట్లు చేయును.

ప్రమేయము

ఈ విభాగమున ప్రథమముగను, కవితాదీగను పేర్కొనఁ గలిగి, 1. కావ్య నేది ముద్దునరికింపాలనాయకుగారి హితమునది. ఇందు 1. వ్యాసరూపమున నెనిమిది ప్రమేయములు గలవు - 1. విద్యా ప్రమేయము, 2. బుద్ధిప్రమేయము, 3. కుశలప్రమేయము, 4. మనుష్యేతిర జంతు సంజ్ఞా ప్రమేయమును, 5. గిత్తప్రధృతి ప్రమేయము, 6. దుశ్చిత్రప్రమేయము, 7. పశ్చాత్తాప ప్రమేయము, 8. వివాహప్రమేయము. ఇందలి రచన శిష్ట వ్యాసవారికము. ఉత్తరవారికము :

"స్త్రీలకు విద్యలు సాధకము తోడున్నవి. విద్యలు చేర్చు కొనుటకు హిందూదేశములో గ్రంథములు విక్రీరి సరుపాయముగా నెర్పిడియున్నట్లు కొంద రెంచుకొంచున్నార కౌని, యిదివరకు ఎన్నియెన్న గ్రంథములు ఏమి, వాటిని బాలరకు చెప్పించి పద్ద తుండుమి, యెగరెరిచేరి జరిగిందగుచున్న కృషికి తినిపించుట ఇత్యదము నెందుననున్న, కిరెగ నోగ్యమునకు జరూరైన విద్యాం కి లక్షగ్రహించిదెము ఎర్వ తిమ్మకృత్యమైనప్పటికిన్ని, హిందూ జనములకు, అందునుకూర్చి ఈ పేక్ష చెల్లువకుచునందున నున్ను... దానికి కర్మిలక్షణమున్ను, కర్మిలక్షణమున్ను అని ఖ్యయన్ను హిందూన్ను కలుపచున్నది."

గ్రంథ ర్తి తాను వాడిం భావనుకూర్చి యట్లు చెప్పి యుండును :

"గ్రామ్యాక్తి ఆంధ్రభావతాలాకు అంతములలో కొటిగా లక్షగ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది. ఈ సమయము ధంతా బద్ధములైన గ్రంథములయందు నెర్పడము అరుదైయున్నదిగాని, తాత్త్వగ్రంథములకుండునూ, భావయంగునూ నీటి వాడికి తగుతై యున్నది. ఇందువల్ల భావరగిన మిక్కిలి ధారాళముగా నుండు న్నది. గనుక సాధారణమైన భావయందు వాడుకలోనున్న గ్రామ్య పదములు చాలామట్టుకు సరసమైన వాక్యరచనలో అంగీకరింప తగినవిగా నేను ఎంచుకుంటున్నాను." (హితమునది 1862.)

సంక్రమము

వ్యాసములను సంక్రమములను పేరి తెలుగున వెలియించినది భారతవత్ ప్రథమ మహామహాపాధ్యాయ పరవస్తు వేంకటరంగా చార్యులుగాను. వాక్కింది సంక్రమవ్యాసములను రియించి ప్రకటించిరి. ప్రాచీన భారతీయములి వాహితీసంస్కృతి విశేషములను పర్యవసానుల గ్రామ్యామైనవైరిలో ప్రభావనీకముగ తెలుగులో వ్యాసరూపమునఁ బ్రకటించినవారిలో రంగాచార్యులవారు ప్రథ ములు. ఆయా విశేషములను వ్యాసముల నీక్రింది పేర్కొనుచున్నాను.

1. అలంకార సంక్రమము; 2. తర్క నిర్ణయము; 3. ఆర్థియతి సంక్రమము; 4. ఆత్మిసంక్రమము; 5. శబ్దాసంక్రమము; 6. కుటి సంక్రమము; 7. స్వప్రతిసంక్రమము; 8. తర్కసంక్రమము; 9. వేది సంక్రమము; 10. వివాహసంక్రమము; 11. దీనతా సంక్రమము; 12. భృత్యవ్యసంక్రమము; 13. కులసంక్రమము; 14. అనితర సంక్రమము; 15. కళాసంక్రమము; 16. కర్మసంక్రమము; 17. ముక్తసంక్రమము; 18. ముక్తసార్థిసంక్రమము; 19. ప్రహర సంక్రమము; 20. ప్రాకుప్తితి సంక్రమము; 21. పునావవా సంక్రమము; 22. రహస్యసంక్రమము; 23. హిందూ ప్రా సంక్రమము.

ఉపన్యాసము

పర్యవసానీరింగమున 'ఉపవ్యాసము' అను రచనకు నొక ప్రత్యేక స్థానమున్నది. నేటి వర్తనములో, సాధారణముగ ప్రత్యేక సమావేశములయందు, సభయందు, లిఖితరూపముగా కాక వాగ్రూపముగా చెప్పినవానికే, ఉపవ్యాసములు అనువాదక యున్నను, నొకప్పు డిది 'వ్యాసము' అనుపదమునకు పర్యావృత పదముగా నుండెడిది ఈపరిస్థితి కి. కి. 1870 ప్రాంతమునందె వాక్య యమున నెర్పడనది. దానికి కారణ మనాటి కళకాలతరీతులే. వ్యాసములైనను, ఉపవ్యాసములైనను మనకు పాశ్చాత్యి వాగ్విశి, సంస్కృతి, సంస్కారములను జన్మించియున్నది వాక్యయందరికి కారకు, విమర్శకులకు నీగలుగు విడిది మియున్నది. ఈ సంస్కార మూలమున నేమన తెలుగునోమున వ్యాసరూపమునగల 2 యుపవ్యాస

1. గద్యచింతనము. గిడుపంపెరులు గారిచే పదుమార్లు అడింది. ఇంది గ్రంథము 'వ్యాసము'గా నె పరగణితి మైనది. మూడు విషయములకే పుం 25: వ్యాసము. హితమునది - హిందూ నేది ముద్దు నునె హిందూను.

2. ఈ యుపవ్యాస వాగ్విశిధి పరమ తెలుగునోగజాతి నేను రచించిన ఆంధ్రవదన వాక్యములు 14, 17, 18 తిలుగు మూలమునను.

5. శ్రీ కల్యాణి కిరణమూర్తి మహాదయలు ఆంధ్ర
భారతీ పబ్లికేషన్ల సంఘము ది వ్యాసమునిగూర్చి మాచిం
చిరి.

పాపీత్యవ్యాసములను కూర్చి చెప్పవచ్చును మరియు
తీకలై, మహావిద్యాంశులై మూలర్థి రామకృష్ణ కవిగారిని
కూర్చియే తొలుతి చెప్పితిరవలెను. ఆంధ్ర పత్రిక ప్రథమ
పంక్తిగారిది పంక్తి మొదలుగ, పదియను నీశీంఘను, భారతి పత్రిక
ప్రారంభమునను, నా వెనుక విశుమునగును, తిను యముగ్ధా
ద్భుతమేళాపాపీతీ విజ్ఞాపమును ప్రదర్శించు వ్యాసరాజముల
వాని ఎలంకరించిరి. భారతికి త్రిప్పటకు వ్రాస్తమే ఆంధ్ర పత్రిక
పారవ్యతానుబంధమున వాగు మహాకవి దండి, కాళిదాసు మున్నగు
వ్యాసములు ప్రకటించిరి. అది యాచటి ప్రాధ్యర్థివ్యాస పరికర
ములు తప్పగా కన్నులు దెలుచిరి కాలమున గలిగియున్నది. ప్రతి
వృద్ధకర్తామృతము లీకాకుక కవి, అను వ్యాసము పాపీత్య వ్యాస
ములలో కల ముక్తపాయతూట మొనది.

కవిగారి శైలి, సంస్కృతాంధ్ర పదబంధ పటత్వము గలిగి, ప్రపన్న గంభీరమై నలయును. అట్టి శైలి యితనిలకు సహస్యమై, పలుపడినది. వారి వ్యాసములన్నియు నింతిణిటను నొక సంపుట ముగ నిలువవలెనావుట సాహిత్యపాఠకుల దురదృష్టము.

వారి రచన కొక యుదాహృతి: "మయూరకవి వ్యాసంధి కము మిక్కిలి ప్రాశస్త్యమై, అర్జును గంభీరమై పాండ్యుల వైద్యుల ములకు దావలమై, శిబిరదన శుభి బంధమై, యశిషమమై, ప్రతి ప్రదర్శనగావీ అయి యుండును. ఈతని కవిత్వమును రచనాపాట నిమిత్తపాట పందర్భవము. నృగగంభీర్యముతోపాటు ఉల్లేఖనాదైరువ్యమును గావు. పద గుంఠనము లలిత మగునరమై, యర్థము ప్రపన్న గంభీరమై యనవాదమే మూర్ధాంధ్రుని జనింప జేయుట ప్రథమ క్షేమము. రెండవది మరలుపారము మూలః ద్యుచ్చందస్సునకు పాతాళ్యముగా లేక పదాన పరిమితముగా త్యక్తి జాతుల సేవోపాట. మూడవది క్షేమము. మూలపద్యములలోఁ గల స్వని విశేషములకు కాస్త్రాంతరి రహస్యములును, ద్విత్వాంశసంఘట నిలును, శేషధింకుల సేక శత్రుత్వనిందాగణక విధానములును కనబడవలెనకు దివ్యుని. ఈ మూడును నకుంఠములలో పాధా రణలక్షణములు."

విమర్శాదర్శక పదకుసుమ వీరరాజుగారి పాహిత్యవ్యాసములు విశిష్ట గలవి. ఇవి విమర్శకరింగి కి యొక పేర ముద్రికములై యున్నవి. విశ్లేషమును రచన, భావవైశిష్ట్యము వీరి వ్యాసము లో ప్రామాణికములై యుండును.

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి: విశ్వతోముఖప్రజ్ఞతో, మహా విద్యాంకులుగా, విఖ్యాత శిరోవిధానులుగా, వీనుమిగిలిన కవి కథ ముగా, విరాజిల్లు, తమ కెరులోనే, హరిహరాద్వితీసిద్ధిని తెంపాందించిన భాషాసాహితీ నియంతలు శ్రీ వేలూరి శివరామ శాస్త్రిగారు. వీరి వ్యాసరచన లాంఛనభారతికి వెలలేని భూషణములు.

అతినిరూఢమును గంభీరమును నగు నద్యుత్తర వేదాంతమును లాంఛనభావలో నతిసులభముగ నరటి పంజోగించి చెల్లికన్పించిరిని వివరింపగల నేద్రవాక్కులు శ్రీ శాస్త్రిగారికొక్కరే. మాయావాదము, అరవిందవర్ణనము మున్నగు వ్యాసములు వారి రచనకు దిర్భాగప్రాణములు. ప్రాచీన ఖగోళము మున్నగునవి వారి వైజ్ఞానిక ప్రతిభకు తార్కాణములు. ఉదాహృతి:

"కార్యము భివ్యక్తు. కారణము భూతము, తిరిగి కార్యము తర్తమానము. కారణము భూతము. కావున కార్యకారణములే నుటకు భూత భివ్యక్తి ద్వర్తమానములు. కున్నారీ ఒక కుంఠ చేయబోవు చున్నా దినుకొందము. అతడు మొదలు నేను చేయును? కున్నా, నీవు, బూడిద పారెలో మొలకవచ్చినది చెల్లెంప నుంచుకొనును. కొండ మీ యెన్నియు కారణములే. ఆరంభివాడు రీ కారణములలో నుట్టిని మాత్రము ననువాదు కారణమని యందురు.

"ఈ పుష్టికి పూర్వము ప్రత్యక్షముగా కానవించు వస్తు వేదయు లేదు. విశ్వములకు గారి నిష్ప, వీరు మున్నుల పరమాణువు లును నిర్మలాకారములును ఈశ్వరుడును రెక్కలేని కవితాత్మ లును ఈ పుష్టికి పూర్వమున్నది."

శ్రీ రాధి పల్లి సత్యవేదాంతశ్రీ: శివగారి వ్యాసశైలి సజీవ మైనది. మనసుమీద ముద్ర పడినట్లు చెప్పగల శివ వారికి గలదు. వాక్యములు చిన్న చిన్న పటత్వము గలవి. భావబంధురమైనవి. పదసమయ వ్యయితో జాతీయతను ప్రకటించునది. సారస్వతా లోకమున ప్రకాశితమై వీరి వ్యాసములలో ననుకరణమునకు నలపి యని "రచనాశిల్పము" కలదు. కావుననే శ్రీ శివగారు వ్యాసరచ యితలలో ప్రత్యేక గృహీత్యము గల మనవి.

చారిత్రక వ్యాసము

చారిత్రక వ్యాసరచనమున కొవిదగ్రామములు కొవత్తాజా వేంకటాచార్యుగారు పరిచిజానములు. సంస్కృతాంధ్ర మహా రాష్ట్ర భాషయందు వివాదములు. వీరి వ్యాసశైలియందు సమత, సౌలభ్యములు సమానము. ఉండటమేగాక ఎట్టి విరూధ, క్షిప్ర, గదాపదమును నీవి విప్పించుముగ, తెలుముగ విప్పవలెను. వీరి శైలియందు సూత్రసర్వము వాచాదించు వైశిష్ట్యము గలదు.

దీర్ఘి, కావ్యములు, భాషాప్రస్థము, కళ మొదలుకొని విజ్ఞానసర్వస్వము వలెనును వీరి వ్యాసరచన విస్తరితమి. వివిధ విషయకుంభితములును వీరి వ్యాసములు సంపుటముగా ప్రకటితములు.

దీర్ఘి చతురానము వీరభద్రరావుగారి వ్యాసరచన వాద ప్రతివాదియుండు సూత్రసర్వమున వెలుగొందుచుండును. పలు త్యము గలిగి సతనియమరు రచన.

మలంపరి వాడు: ఆంధ్రజితి చారిత్రక పరిశోధనాచార్యులగు మల్లంపల్లి పోతేశ్వరశర్మగారు చారిత్రక వ్యాసరచనయందు సిద్ధ హస్తము. శివగారు లోలుతి చూచి గ్రాంథికభాషలో వ్యాస రచన పొగించిరి. వీరి రచన భాషాక్షేమము గల్గించి, పాఠకులకు మది ప్రయోజన ప్రమాభిమానము గల్గించును. అశంత శిల్పములు, చారిత్రక వ్యాసములు, బౌద్ధయుగము చాల ప్రసిద్ధపరిచినవి.

కుంమారి ఈశ్వరీదత్తు: సరసమును, వైశిష్ట్యముగల శైలిలో చారిత్రక వ్యాసములు వ్రాయుటయందు కుంమారి ఈశ్వరీదత్తు గారు ప్రత్యేక ప్రతిష్ఠ బడసినవారు. వీరి వ్యాసములన్నియు సంపుట ముగా ప్రకటితము కాలేదు.

శేలబూరివాడు: "కవిత్వ కౌశికి కౌశివాహ" అన్నట్లు చారి త్రక వ్యాసరచనలలో చాకర్ శేలబూరి వేంకట రమణయ్యగారు నిర్మిగలు. నిర్దుష్టమును గ్రాంథిక రచనతో, నిండైన విషయసంపద తో విశిష్టమైన పరిశోధన దృష్టితో వీరి వ్యాసములు విరాజిల్లు చుండును.

సాహిత్యరంగము నందుకలెగాక, ఒక యుగమునకు సంబంధించిన చారిత్రక వ్యాసము లోకసంపుటమున వెలువకు నరకాశము ఆంధ్రజితిదీర్ఘికు, రాజుమహేంద్రవరము ఆంధ్రజితి హాసమునది వారికులన పలుకూడినది. వారి క్రిందిసూచికా సంపుటమును వెల యించితి. ఆ సంచికల సంపాదకులు చారిత్రక వ్యాసరచనయందు దింతి జిహ్వి చేతులేగాని, నామాన్యులుగాదు. ప్రతిభాగలురు—ముద్రపత్రిక చారిత్రకము.

1. రాజరాజవరేంద్ర వట్టాభిషేకసంచిక: సంపాదకులు శ్రీ శ్రీ శేషులు శ్రీ భోజరాజు వేంకటేశ్వరయ్యగారు. ఇదియే యీ వజ్ర

మీ గృహములోని నేలపై అందమైన రంగుల

కొబ్బరినార చాపలు

ఆయా గదులకు, మీ అభిరుచులకు తగినట్లు పరిపించండి.

కొబ్బరి నారతో తయారైనవి శబ్దము నివ్వవు.
రబ్బరువలె మెత్తగా నుండును, తేమ
తగినీయవు, తేలికగా శుభ్రపడును,
అధికకాలం పనిచేయును.

కొబ్బరినార చాపలు, చాపచుట్టలు, తివాసీలు

అనేక రంగులలో, అనేక నమూనాలలో ప్రస్తుతము లభిస్తున్నాయి.

కాయర్ బోర్డ్ షోరూమ్ & సెల్యూడి షో

- 1-155, మాంట్ రోడ్, మద్రాసు-2 ఫోన్ : 85787.
- కస్తూర్ నివాస్, ఫ్రెంచి రోడ్, బొంబాయి-7, ఫోన్ నెం : 74053.
- 5, స్టేడియం హాస్, చర్చి గేట్, బొంబాయి.
- 16-ఏ, అనఫాలి రోడ్, న్యూఢిల్లీ-1, ఫోన్ : 26988.
- 1-ఏ, మహాత్మా గాంధీ రోడ్, బెంగళూరు-1.
- 22, లాడన్ స్ట్రీట్, (పాఠ్య-వీధిలోకి ప్రవేశం గలది) కలకత్తా-16.

కాయర్ బోర్డ్ (గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఇండియా), ఎర్నాకుళం

సంగీతం చిత్ర గా ముద్రితమైనది. 3. కళింగసంచి : సంపాదకులు శ్రీ గాల్లి అంజనేయరావుగారు. 4. కాశీ సంచి : సంపాదకులు డాక్టరు నారాయణ రామారావుగారు. 5. గడ్డిసంచి : సంపాదకులు శ్రీ విదాది అప్పారావుగారు. 6. కౌటికాపాద సంచి : డాక్టర్ మాణియం రామారావుగారు సంపాదకత్వము వహించి.

వ్యాసరచన—అచ్చతెలుగు

వ్యాసరచన వాద్యమున పద్య రేఖలకుకూడ వ్యాసముని లేవాడని. 'ప్రాచీనమాలిక' అని పేరితో క్రితములు గలను పంతులుగారు అచ్చ తెలుగున వ్యాసముని ప్రాచీనముగా. అది యే రేఖ ముద్రాన, సంబోధనో మన్నన. కావీని యుపవాసమున, వ్యాసముని చెప్పుచున్నది నీవని తొలుత ప్రకటించిన గూండ్ల వాహిత్య పద్యపురి : వ్యాసముగానే పరిగణించింది. (చూడఁడు. సంపుటము-2 పుట 274 1918)

"ఈ వ్యాసము పలుకబాండ్ల భావ ప్రకటనకంటే బోధనాత్మకత వున్నది. వాహిత్యము గలను వెంకట రామమూర్తి పంతులుగారిచే రచియింపబడినది. పలుకబోయిన గుర్తింపును వ్యాసమునికే యాభావము మాదిరిగి వ్యాసముని పంతులుగారు గాంచిపట్టు తో రచియింపబడినది." ఇందిరి రచనకు కొన్ని పక్షములుగానూ ఉన్నవి.

"అలగఁ గను వానోడ కలరూపు నేను విన్నవించును. వినుతు చెబుయ్యగి మీగా. తొంటి పెద్దల బాస నాజంపుబాస. సాంపు మై వింపు మేర జనున నోనరూపు. వారలబడి దిరిగి, క్కలగఁ బోక కట్టి నంజి వేదకు ట్టువలపు పలకట్టుకొని, పెద్దయ్యగి గాండ్లమయ పెద్దల వేక్కిండు వక్కిండ్ల వూరి పక్క రాజుల పదిరి, పెక్కిల బోధముల బలికిన మాంల వోగి బ్రావుననీ, పనమగఁ దడిపియుఁ దిసికెయ్య గుర్తి, పండ్ల లాడికొన వాగములును టోయను నెఱుమన్న అనున్న నీచి, నున్నయు నేన్నమి నరియంగ దంది, దందిన యా ముద్రి పన్నె పై నూటి. యుక్కులకులబోలె నుండులు నేసి, కావీని దడిగూలు నెంపనూర్చి, యోగివీరిలు దెచ్చి యెట్లుగా నేర్చి పదిమూల రెట్టి యనుపడినను దాచి, తోగను తియ్యోడఁ జూపెనువాగా పంతులు తీవర పతి అగోటిగి నిలిచిని తయ్యకము నులుయందెవర.

"పన్నియకటిక కల్లు (దంపెరకఁ దగువు సానిని బోడి గానింకె" యందుచే పెద్దగారిని విజము నుంక. ప్రాచీన పుణ్యుని పెద్దయం బ్రాచీనా గ్రంథములులేమి బ్రదిరె దామ. ఇలా కొన్ని పక్కలపెం దెక్కింక రీతిగ తెలియమి పెద్దల యేమి పెప్పక ప్రాచీన వారాధ్యు బాటింగరెర.

"ఁట్టుబోల్తల నూచి ప్రాచీన బాస యెంతి మిటియయన నేమయ్యోయ్యో? అలపునో వాటికన, చేతికన రాది. కానక గా నేగి వాని తెచ్చినవేమి మిన్నటి నిల్లలేన మేటివేమి, దప్పివోక ప్రాచీనం దగు నె యెల్లంకు?"

"మంచి పురుకు" - అచ్చ తెలుగు వ్యాసము : అదిరిల వారా యగదాసు. (పంచమాది సంవత్సరాది సంచిక 291297 పుటలు) ముద్రితమైన గొప్ప వాక్యములు.

"పన్ని అదింగులు, తెంగిన పెద్దలు, భను యాగూగాన, తిమ కన్న పిల్లలు ముద్దుపక్కము, లిరుగువారుల అది మూగనాగా తిమ పాటివారలం రెట్టి వారిల నెయ్యత నీటి ముఁగము కేరిదియు నెవ్వరైన వాని తిరుగులేనీస మేలు ముఁగంబో. ముటుంబి మంచి వారి యెంతల మిక్కిలి యడకువతో నెల్లప్పుడుంబు తిగువారికు గుఱుకు. తాగూర్చిం సాము తన పుట్టిన మూరిలోనే వెచ్చించుట తన కెంతో మేలు చేకూర్చును."

"వాయొలు" - వారామగదాసు. (శ్రీముఖ సంవత్సరాది సంచిక 299-292 పుటలు.)

"పన్నే నేర దిలికొక బాలనపుడు నాకు నేతైన యానుంటి మింటిదిమనుల పట్టు విప్పి చెప్పి నా తిరిమా? ... నా తెల్లకేని మతేయు నా పదితికు పరిపదికండుయే యిపుడున్న పెద్ద గిక్కు గదా! నీటి యిటి చిక్కు పంపుకొని పెద్దరువున బతుటకుఁ ట్టు దిలతో నేను చెయదగిన పనులీ రెండె. మొదటిది: విన్న తేవులగూర్చి బాపమం తిలపుల నఁచుకొనుట. రెండవది: నా తిలిదండ్రులు ముఁగను పెద్దలు చెప్పిన మంగినపది నెప్పడనివక, యెట్టి యడుగులంబరేయిల నాతోటివార. నెలమున నెన కీడు ఎక పకుం దుట. ఈరెండు తీవులె రెవ్వకైన నెప్పడకైన యుడెక్కి గదు తేవులం నా నమ్మకము. నా యొన్నకొన్న గొప్పవాంల కొగ్గి పై నీ విట్లు పల్లడింగిన ప్రాచీ తిప్పలు నా యిలు వేల్పు బ్రాదు మన్నించి నా యొలుక పరిరించుకాతి."

"వాలకారి లనుకాడు." ఇదియును పద్య రేఖల వ్యాస పా. ప్రకృతిత్తి సంవత్సరాది సంచికలో ప్రకటితము.

వ్యాసములు - చిత్ర రచన

శ్రీ మున్నంగి కిర్రు : వ్యాసపదనలో చిత్రకాలను నిర్మించి, తెలుగు పలుకుబడికి. భావాలను చేకూర్చిన మనిషి మున్నంగి. చిత్రకాలలో, వేదము, విరెలింపు, వామగంటి. కాశీవాసుని మొలకువారిని తన ప్రత్యేక రచనాపాతముతో 'భారతి' గథని ప్రవర్ణించివాడు. వ్యాసుని కూర్పు, తిక్కన తిర్పు, కలిమియ కామి, తెలుగు నామము. పంచమటిను కవులు మున్నగు వ్యాస ములు మున్నంగి యొక్కయైన రచనావిన్నామనకు దిన్నెలు. తాతని రచనలో వాక్యములు చిన్నవి. అల్పము. నవల్పార్థ మ్మార్తి కలది. గద్యకైలికి పద్యపు నకతో, పద్యముగమించు తెలుగు పలుకుబడికి చెక్కింపు గూర్చినాడు. మాకుఁ దీక్షింది యదావ్యాసులు:

"శ్రీ వేదము వేంకటరామకృత్రి: దపునకు భియంకరం; దాపునకు అభియంకరం వినుకులకు పు; విశ్వాసభావనలకు తెలి; మాట పెద్ద, మనసు పేన. దగునక విడిచి పంక్తియుండెను. దదిని అఱింగిన ముత్తరముండెను."

"శ్రీ కాశీవాసుని వాగిర్వర రాయఁడు: జన్మయన ఆరా ద్యుఁడు; కిర్రమున వైకుంఠం; బ్రాహ్మణ వ్యాసయము; క్షత్రియ వాఁడు; కిర్రవామయము కిర్రకుఁడు; పంపునీయంగు లంకాగఁడు; అందఱు వానికి లేదన లేదు; అదిరించినవానిని బొమ్మన లేదు"

9. వేంకటాద్రి గురు వ్రాసిన వ్యాసములు అచ్చుగా పని
నైన కలపు లగునట యిట్లెల పని. కుల్యాదు దెప్పినాడు.
(మా. వారింగి - ప్రియతి సూరి)

శ్యామ ప్రభాసుడు, భాగతి పత్రికాముఖమున, యవర్తమున పాటి వాక్యము ప్రకటించును పాటము చెప్పింది. వారి కింత మాధుర్యము. ప వి మా యాత్మము, గాకొత్తర విజయము, కింది గున్మిలితి మ్యము వారి కలలువకు విధియునులే, వారి వ్యాసములయందు, వారి మూర్తిని జీవముగా మనకు ప్రదిర్శింపజేయుచున్నది. గంభ విస్తరితి సుదాహరణముల నీయజాలనీ తిని. వారి తుదిరదన భారతి యే ప్రజ్ఞించింది.

శ్రీ ప్రభాకరకావ్యము: పోలూతి వ్యాసములు గ్రాంధిక భాష లోనే వ్రాసివను, ను లేల తెలుసున జగిలిగి గలిగి తెలుసునది కాంమున నొప్పుచుండింది. కాని తిరువారిక పాండిత్య ప్రకర్ష చేతి, వితి ప్రజ్ఞ చేతి గిడుగువారి వాదము వామోదించి వ్యాసవోగి రదన పాం చివాగు. వారి వ్యాసములలో కొన్ని మాత్రము ముద్రితులై నవి. అవి మూడు సంపుటములైనవి: (1) తెలుగు తెలుగులు (2) విగద తిరకలు (3) సంహృదలోకము.

శ్రీ పంచాక్షుల ఆదివారాయనకావ్యము: వ్యాసవోగి భాషలో వ్యాసములు వ్రాసినవారిలో పంచాక్షులవాగు ప్రథమ గణ్యులు. వారి వ్యవహారానికి పది ప్రథమవారి కౌశ్యవమునకు అంగీకరింపించి, అంగీకరింపవ్యాసము వ్యాసవోగి భాషలోనే వ్రాసిందివాగు. వాగు గిడుగులకులుగాని యభివంది పుటలమున వ్రాసి "ప్రాకృతి గంభక రిలూ-ప్రవాసేవాను" అనే వ్యాసము వారి వేగుమ్యుని భాషాకేలి ప్రకల్పమై యువారగును.

మల్లంపల్లి సోమశేఖర కవి: ముద్రపద్ధి వారికొకగా జ్యోతి మల్లంపల్లి వాగు పోలూతి గ్రాంధిక భాషలో వ్యాసములు వ్రాసినన, వారావనక - వ్యాసవోగి ప మవాదము నీ చెప్పటి, ఆ భాషలోనే వ్రాయుచున్నాగు. నీవినిగూర్చి శ్రీ సేలూరివారి యెల్ల పాదము నీల పాండుపటయచున్నాను: "కర్మగరి రదన తదన మకృతృమనది..... కొని వ్యాసవోగి భాషావాగి; తం లేకు పాలలాని పాండుగేయునవోలి, విరి రదనల నీ వ్యాసవో గి భాష కలికంకరితము చేయుచున్నది." (భారతి రచనోత్పద సంచిక 16 పుట.)

పత్రికా ప్రాంగణమున నీ, జీవితప్రతిమలను ద్విప్పుచున్న ఇగుప్తు వ్యాసవోగి వ్యాసవరణము నీ సంవర్షమున ప్రకరింపించుట భావము. విరికపుకలో నొకగు, 'వాహిని ముగియి వ్యవతియ' వోడు, రెండవవాడు, 'అనీ ఇనీ'వో అను దివమును పాకులకు ద్వివి విచ్చుచున్నాడు. దక్కని చిక్కని వ్యాసవారిక భాషలో సమత. జీవము, తెలుగునము ఉట్టిపడునట్లుగా, భాష పోర్చుముగ నూతనరతిని విరి రదన భాషియను. విరిగుప్తు రదనలు రెండుదికాల్లుగా పత్రికాప్రపంచము: ప్రకల్పి కల్పివరి. "వాహిని ముగియి వ్యవతియ"నుండి ఒక ఉదాహరణ: "మాలికెను మదింపు నేయడం కడమే. మదింపు నేయడాని: నూర్మిలిర పరి న, కొద్దిగా కొవార్యం ముఖ్యమై అర్పితిం. అప్పుడే మాలికె వి గూతంలో, ఎంత మోతగులోకందో నుర్పించి గానిందిందిం తాధ్యమాకుంది.

"న అనుకలనన పాహిర్గరం గానికె-అంగులోను ఈ కితాబ్తా నిక తా. తిమే అంగయించి కొన్ని నేటిపాల్కును పాకె నీ వాటిగో ప్రాతిపత్రిక పోలికలు - వాకలొలు కవిసప్తయ. అంతమా. తాన

అవి మాలికొలు కాకవాపు గిరికంగో క కాగును గిరిలొ కొడుకూ పుంబాగు ముకునాటిలో ఉపంతిననాకె వినివస్తుం. ప్రతాపనా ద్రితు యుగంధుగిలో భాషని యాంధరామునుకు భాషి న్నాడు. అంతమా. తాన, అవి వాటికె నల్లెగూతాకె"

"అనీ ఇనీ" కిర్తికలో ద్విపమిచ్చే విద్యాన్ విశ్వం పరివ రదన ఒక్క ఉదాహృతి:

"అయినలోని నూనత్వం అన్నిటికన్నా నన్ను ఆర్పించి వేసింది. రాజ్య లాంటి ఆయన ఆస్థాత్రిక జీవితం నాకు తెలుసు. ముంపతిలాంటి ఆయన పాండిత్య ప్రాప్తి నే నెఱుంగును. ధింతుని లాంటి ఆయన రిషప్రజ్ఞత వాకు తెలిసింది. కావనాలు మొదలు చాలువులుగాకా నీకరించి వ్యాకాంచి వ్యక్తీకరించిన ఆయన దిర్ఘతాది పరిశోధనల లోతులు నాకు పరిచితిమైవీ. కానీ ఈ అన్నింటికన్నా ఆయన ఆర్థివ్యాదయం నన్ను విస్మయి చేసింది."

సాహిత్యవ్యాసములు—ప్రతిపలు

ఆంధ్రపాహిర్గ పరవర్పితక, ప్రత్యేకము పాహిర్గ వ్యాసం గనునకే జన్మించినది. అది యొక యేడాది తిమ్మలొ నేలకొండ్ల నీ మున్నూలని. అందు ప్రథమార్థమున ప్రాటితియలై వ్యాసము లన్నియు సమూహములు. ఈ వాటివారి పరిచితిములు-యూదుడు

1. శేషక రిత్వము - కొద్దిల్ల (అమృతకావ్యము) గారిది. ఇది సంస్కృతాంధ్ర భాషలోనే కాక, ఇంగ్లీషు ఉర్దూ భాషలో శేషయొన్నవి నిరూపించి ప్రకల్ప వ్యాసము.

2. భారతి పులు - నల్ల చోమగుడు - తింజనగము నీరరాజ నుధి తెలుగువ్యాసరదయితలగా నీరరాజరధిమకే కొక ప్రత్యేక తెలి యలవీపింది. తెలుగు పలుకుల పాంకము, నుడికారము సాంపు, సహతి యింగు కొనివగును. కలిప మ సంస్కృతముల సమ్మేళనమున జగి లిగిన్ తుండును.

"ఇది రిదనముండు, క్రింగరంపము పాం గారిపను రిద నపము పారమందికను. రాద్రి ముద్రికించి ద్విపు ములై క సంస్కృత సమాసధారలు అంగర్పుగలనతి మించి యుండుకొని పారపు. తిక్కన తక్కి వచ్చి లెలుగు పాణింతుల నుండి, నుద్వి తెలుగు పదంతులు యుండి యితివికె గన్ను. రసము వింకమువందు గమ్మచివెను. నుడి కొరపు వికమున పలుకువలగు."

3. తెలుగునందిలి నీకాల్గోవ్యవ్యవధియము: తి. ను. ముగు గేకంపల్లి. ఇప్పుడుచే తిమ్మలొయ్యం సంస్కారముచేతి తెలుగు వాహితి కే తియేవాడు ప్రకల్పి ద్రావిడవా తిత్వమును నలంకరిండ్ల క్రింపని నీయందు చక్కగా నిరూపిత మైవది.

4. ఆంధ్రచ్చంపిచ్చు, తరులల చిన్మితరామవ్యాసకావ్యము గాని.

5. ఆంధ్రి - తిద్వికవత - 6. తెలుగు పాకపు 7. పాకృత్తి విజ్ఞాన ములు విమర్శన పథకలు. ఇవి మన్నియు, వాంధ్రభాష విమర్శ తత్వమును విశ్లేషించు ఉతమ విమర్శక వ్యాసములు. మహావి శ్రీ కొద్దిల్ల కృష్ణరామకావ్యము నీచితిములు.

8. పరివత్తువాగు 1981లో రచన త్పద సంచిక ప్రకటించింది. అంగు—వామలాంటి పార్థపాంధిరామణింగారి ఆంధ్రాంకములు అనానది తమ వ్యాసము.

9. కంఠమహావి జీవితము—ప్రసిద్ధ తిమ్మలొ రామాయణ ర్తి కంఠమహావి దర్శితి. తి. ను. ముగుగేకంపల్లి రచితిము. కంఠి ద్వి తిమ్మలొ ఉచ్చుల కిదియే పదిమము.

ఇక పాహిత్య వ్యాసము రీతిని వివరించిన పద్యములను పంతులుగారు వ్రాసినట్లు గలవు.

1. వ్యాస పద్యము—శ్రీరామ రామమూరి పంతులుగారి పద్యపుస్తాకమును నర్సింపబడినది. ఇదొక భాగము తెలుగు.

2. మల్లాది మూర్త్యవారాయణశాస్త్రీగారి పద్యములను.

3. అయ్యంగి వేంకటరమణయ్యగారి పద్యములను.

4. శాస్త్రపూర్ణ శనమంచి శేషాద్వైత్యగారి పద్యములను.

5. తిలింగ రజతోత్సవ సంపుటము.

6. భారతి రజతోత్సవ సంపుటము.

7. శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రీగారి పద్యపుస్తాకమును.

8. శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావు పద్యములను.

9. శ్రీ కల్లూరి సుబ్బారావు పద్యములను.

వ్యాసరచన కల్పముల కల్పములుగా దోహదము గల్గించినది ఆంధ్ర పత్రిక సంకల్పరాధి సంచికలు. 'భారతి' అనునది రెండువలసలు సంచికలు. వీనియందు ప్రకటితములైన వ్యాసములు కొన్ని గ్రంథరూపము ముద్రితమైన వాటినియే యింకను వినుచున్నది. ఇట్టి వానిలో నెన్నియైనవి:

శ్రీ పెండ్యాల వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీగారి వ్యాసములు. సంకల్పరాధి సంచికలలో - ఆంధ్ర సంపుటము - 2 సంపుటలలో మొదలగునవి. పురాణకాలపు పురాణకాలపు వ్యవహారచరిత్ర - మన ప్రాచీన చరిత్ర సంపుటములలో వివరించుచున్నది.

శ్రీ ఒంగోలు వేంకట రంగయ్యగారి వ్యాసములు మన ప్రాచీన సంప్రదాయములు, సంపుటములలో సంబంధించిన వివిధ వైఖరి విషయములను వివరించుచున్న వ్యాసముల గాన వున్నవి.

శ్రీ గొట్లూరి వేంకటానంద రాఘవాచార్యగారి వ్యాసములు: నక్షత్రసంహితలను అనుసరించి వ్రాసిన వ్యాసములు మనకు వైఖరిక వ్యాసముల నెన్నియో, రాఘవాచార్యగారు భారతి నలంకరించిరి. వీరి వ్యాసముల యందలి విశేష మేమనగా ఖగోళ శాస్త్రము, జ్యోతిష సంప్రదాయములను, మన యాంధ్రపాహిత్యముతో పునర్వయించి చెప్పినది. భారతమునకు ప్రబంధము నుండియు యుద్ధాచారము లీయబడుచుండును. భారతి రజతోత్సవ సంపుటమున, శ్రీ వివేకానంద విశ్వనాథ పరమహంసగారు రాఘవాచార్యగారిని గూర్చి ప్రశంసించుటయే పై వ్యాసవిషయముల తార్కాణము.

విశ్వనాథవారణసే మనకు, 'పన్నయ ప్రసన్నకథాకర్తృకారి యుక్తి' జ్ఞప్తికి రాకమానదు. మనోధైర్య పాహిత్య విమర్శ శ్రేణిలో గణ్యత వహించిన యీ వ్యాసములలో, భారతిలో దొంత ప్రకటితమైన యీ వ్యాస గ్రంథరూపముల నెలకొనినవి.

పూర్వపు సంకల్పరాధి సంచికలలో కొన్ని కొన్ని వ్యాసము లానూ కవుల విశిష్టతను ప్రకటించిన లోకమున కెంతయు ప్రబలముగా వ్యాసముల దోహదమైనవి. నుండునట్టి సంకల్పరాధి సంచికయందు ప్రకటితమైన శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారి "పాల్కూరి సోమనాథ మహాకవి" యను వ్యాసము, ఆంధ్రగ్రంథముల యందు వినవలసిన పండితారాధ్య చరిత్ర ప్రకటనలకు హేతుమై పోవవలసిన ప్రతినిధి విశేషముల వ్యాసములలో నొకటిగా నుండును.

గుంటూరు వా యీ సంకల్పరాధి సంచికలలో ప్రకటితమైన చివ్వాది రామరెడ్డి పాహిత్య వ్యాసములను కవిశ్రీనివాస వ్యాసవర్మ

వ్యాససంపుటముగను, బసవగారి అప్పారావు వ్యాసములు ఆంధ్రా విత్త గిరిత్రముగను గూర్చినవి. ప్రసిద్ధి నాజ్ఞము గమ్యములు కవులకు అమృతిగావుగాని వ్యాసములు భారతిలో దొంత ప్రకటితమై, ఆ వ్యాస విశేషములను మాత్రాగ్రహణముగలవలయుగా గూర్చించినవి.

చిరకాలము విజయ, కొడిసంకల్పములను మాత్రమే నలవిన పత్రికలలోని కొన్ని వ్యాసములు నేడు విస్తృత ప్రాచుర్యమునవి.

పూర్వపు సంకల్పరాధి సంచికలు. పూర్వపు సంచికలలో రామరెడ్డిగారు మొదలుగా వీరి సంపాదములు. అవిశిష్టములుగా నీ ప్రతి గ్రంథమున వివరించినది ఇందు శ్రీ ఆదింబ సాంఖ్యములను గూర్చి ఆంధ్ర పాహిత్యపరిషత్ ద్వారా వ్యాసము (ఇంక పరిషత్తులలో) ప్రకటితముకాదు. (పంచాంగము ఆదివారముల శాస్త్రీగారి రాజశేఖర మహాకవి కృష్ణాచార్యులు, కాలిదాసు విరచితములు, బంధుల శిష్యుల శాస్త్రీగారి.) ఇట్టి యపూర్వవ్యాసములు గలవు. వీనియందు భారతియే శ్రీపతిగారి పూర్వపు వ్యాసములు నింక ప్రకటితము.

విధాన: ఇట్టి శిష్యుల వ్రాసిన వ్యాసములను పరిషత్తుల ద్వారా ప్రకటితమైనవి విధాన పత్రికలో ప్రకటితములు. పరిషత్తుల ద్వారా రామాయణవ్యాసము మున్నగు నయితరవ్యాసములను నెలకొనినవి.

శ్రీ పత్రికలు శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రీగారి తిరిగి పత్రికలో (87 సంపుటము) పాహిత్య వ్యాసములు చాల గలవు.

ప్రతిభా 'విమర్శ' 'ప్రశంస' పత్రికలందు ప్రాచీన, కవి పాహిత్య సంబంధించిన వ్యాసములు పెక్కు గలవు. ఇట్లు పత్రికలలో కవిమర్శ వారి వ్యాసములను, విమర్శ వారి వ్యాసములను, శ్రీ సందూరి బంగారయ్యగారి కాలచిల విమర్శ వ్యాసములను, బూగలవారి వ్యాసములను మన కందుబాటులో నుండుట ముద్రాపాము.

ఇట్టి మానవీ, పంచాంగము, పెండ్యాల మొదలగు పద్య నీయుల వ్యాసరచనలను వా వ్యాసములను వారసులైన, ఆంధ్ర పత్రిక సంకల్పరాధిలోనే ప్రకటింపవలయు గాక!

ఇంకను వా దృష్టిపథమున వ్రాసినవానిని చెప్పిన కృత్తికలతో నింకను చేర్చవలయు.

10. ప్రధానముగా పాహిత్య వ్యాసముల గూర్చిన పరిశ్రమ గలదు. కాలక్రమము ప్రకారమున. భాషా శాస్త్ర చరిత్ర లేక, శిల్ప సంప్రదాయములను గూర్చిన వ్యాసములను, ప్రాచీన పాహిత్య, వైఖరి, వేదాంత, దర్శనాది విషయ వ్యాసములను గూర్చి తెలిపెదను.

ఇట్లు వ్యాసములను గూర్చి చెప్పబడిన ఆది వ్యాస భారత మంత గ్రంథ మును, మొదలు నే సాంధ్రపత్రిక భారతి ముద్రాపించిన పత్రికలలోని వ్యాసములు వర్ణనలను చేసి ప్రాయమున నుద్దేశించినవి. కొన్ని యుక్తికి వ్యాసము పెద్దదియైనందున దానిని విరచించుకొనవలసిన యావశ్యకత యుద్దేశించి 'శ్రీమహాభారత' అనునట్లు మాతేంద్ర వ్రాసుకొని వ్యాసరచన పద్య చరిత్రమున సాంధ్రలోకమున కందింపవలెను.

ఇట్టి మహాకావ్యములను బూనకొనుటకు వా వ్యాసరచన మూలములను గూర్చి చిర శ్రీ ఆంధ్రపత్రిక సంపాదకులను వా ముఖ్యార్థి కృత్తిక తో సంబంధము లున్నందున.

10. ప్రకటించుచేత యీ వాటి నుద్దేశ వ్యాసరచనములను చేర్చుకొని పాహిత్య, విఖ్యాత ముద్రించుచుండునట్లు.

దిరి చివర యిల్లు

శ్రీ బాలగంగాధర తిలక్

ప్రకాశం - భరం కుడసోది. ఆకాశం తా మల్లమేది మల్లమి
 యిల్లుతో నొడవుంది ఈ కి కనానవుల్లు ఆ పెద్ద
 పెంకుటలు కష్టంగా మరి ఒంటరిగా నివసించుకొని ఉన్నట్లుంది.
 దూకు రంగిపోయింది, గోడలనుండి పెద్ద పెద్ద తెల్లలు కరిగిపడి
 పోయాయి, పేదతో ప్రమించినాయే కంటికి. పక్కరిం నుండి
 తినానీకీ జరుగుతూన్న అవధి యాదా కి చిన్నాంగా నిలిచిపోయింది
 ఆ యిల్లు

ఈరకం దూంగా ఈయిల్లందుకు వుండు ఎరికే తెలియదు.
 కొత్తగా దూవేవాల్లు ఈయిల్లో ఎవరూ నివాసం ఉండకం
 తోనకుంటూ ఈ కొద్ది నానంది మానే ఉన్నాలోకి కటికిరికి
 రంబూ, తెలుసా వేదకుంటాయి ఇంటి కంటా అటూ మళ్ళీ
 కొద్ది వాలాలు పడుకుని వున్నాయి అక్కడక్కడ పెద్ద పెద్ద
 చింతిచేటూ కుమ్మరిట్లాకూడా భారంగా భావిచూడుకు రంగి
 వున్నాయి. వారెండిగోజుల్లోనో వర్షం అదిరానుంగా వికధాగా
 కురుచొన్నందులకు ఆ ప్రకృతినుం త జలమకు మెపోయింది. పొలా
 లన్నీ నీటిలో ముగిసిపోయివున్నాయి. గోమొక్క చింతిచూత్రం
 కొన్ని చోట్ల నీటి పైకి వెలుగుతున్నాయి.

వాడుకరిం వాడుకరింలయవా వల్ల ముమ్మల మూలన్న
 నీటిపడిపోయినట్లు వుంది. ఇంట్లో నీటికి మరి చిక్క బతుతోంది.
 ముంకువలో ముక్కలపేజీమీద ఒక యింకరి తూర్పునీకేకేగించి
 ఎదురుగా ఉన్న గోడుకేసే మామూవుంది. ఆమె అలాగ చాలాసేపటి
 నుండి చూస్తోంది. ఇంట్లో రెండు—మూడు ఎంబ్బు గాల వతున్నా
 టుంది. తెల్లనిచీర కట్టుకునివుంది ఆమె మామూలో ఒకరికోసం
 నిలిచింది కే నీ, ఏ ఏ ఏమేను కుతువారం కొలి తను. తూర్పుంగా
 వింక్తంగా ఉన్నాయి ఆ మామూలు. ఎదురుగా ఉన్న వర్షదృశ్యం
 ఆమెలోని దిగువని మరింత ఎక్కువ చేస్తోంది. శాస్త్రంతో ఎదురు
 లతో గోగులతో అపవ్యాంకాలంది. గోగులన్నీ బుర్రునీటితో
 నిండివున్నాయి. శాస్త్రుకీ యింటికి ముగ్గుతూ పల్లపు నేలలో
 వర్షపునీరు చేరుకుని చిన్న నీరు కూడా తిన్నావొంది.

ఆమె అలాగ చాలాసేపటినుండి మానూ కూర్చునివుంది—
 గంటనుండి రెండుగంటలునుండి—బయటగా బుగవుగా దీపంగా
 దిగుకుగా—మానునొది వేసరి కేకమీద వర్షంపడి బహుశమని
 మోటుగా గంపు వుతోంది. మానకిందికి వర్షం భారంబాధాగా
 జాలగజాలగజాలగ నేలమీదకి పడుతోంది. ముగ్గు ముగ్గు వర్షపు
 తోగా తిగుతోంది. కానీ అంతలోని పాచ్చిగాతోంది వర్షం
 పాచ్చింతో గాలికూడా పేద్రేగిపోతోంది...విసుకగా వీచే
 దినిగానీ నేగీకుండా ఆమె వొంటిమీదకి మ్రో లాక్కుంటోంది.
 మొదట పది ముంకుయల్లు చెలివేళ్లతో వేదక్కి తెల్లతోంది.

ఇంటిలోనుండి నుంకువాలోకి ఒక ముంకునీటి కచ్చింది.
 ఆమె కేవాంగో ఎక్కిడా గత్తమా మాండుమూ వున్నా... కిదు.
 దర్జం ఎండి లిగుకుపోయి ఎముకలకి కట్టి లాగినట్లుగా వుంది.
 మొదట వికృతంగావుంది. నోరు పెద్దదిగా అపవ్యాంకావుది.
 కుంబలాటి కట్ట ముంకులపడిన రెప్పలందుల్లోంచి ఆ కట్ట
 వివో తెల్లని పుగులల్లాగ కదలుతున్నాయి

ముసలిది యింకరిని కొంతసేపు నిలిచిగా చూసింది. వాలు
 గమలలుచేసే ఆమె కిగూగా కచ్చింది చిన్నగా కచ్చింది. యింకరి
 ఆమె రాని గనునించేదు ముసలిది ఆమె బుకంబూన రెయ్యివేస
 పది పలా పది లోపలికి పోయి పక్కలో ఎదిటి మామూ విలాగికి
 అంది. యింకరి మాట్లాడేశా.

‘వీర వేపున్నాను ఈ దుగాకి గోల్లొండా రచ్చిం
 దించే చిక్కం’ అవుతుంది. శీ, నోపలికి పక్కలో’

యింకరి కేకతోలాంచి వికృతంగా న దుప్పిచే మామూవు గ.
 ‘నా నూం నింపి. ఎంకుకు చి బ్రావుశీ. పక్కడేగాని... పు
 కనానా. వానలే నా కేగకు’ అటూ ముసలి గా పడి
 వెలుమోవేటకూ అగి ‘నానా’ తినుకురానా పిలా? అని అడిగింది.

‘అదు’ అంది యింకరి. ఆమె గోంతుగా కూడా అదే కూర్చుంది,
 అది గింక్కి.

ముసలిది గోలుకట్టంటూ లో పడికి వెళ్లింది. మళ్ళీ కి సిట్టా
 తిరిగి వచ్చింది.

‘ఏ ఏ ఏలా కా పడచేసే తినుకురానా’ అంది.
 ‘అదు’ అంది యింకరి ముక్తపగి.

‘వొద్ద్యం పోవ్వు’ అంటూ ముసలిది గా పడికి వెలి పోయింది.
 వాన ఎక్కువయింది. వానలో వాలు గాలి వచ్చింకగా చింది.
 కుమ్మరిని కేకతోని తిగుపులు కట్టుకుని కొట్టుకున్నాయి.
 దూంగా ఉకానూ మోపులు.

పది నిమిషాలలో ముసలిది చేత్తో టి కన్న వచ్చుకుని రచ్చింది.
 యింకరికి ఎదురుగా ఉన్న కటికిగో పెట్టే ‘తొల నీల్లా తా... ఉచ్చి
 వోటికి టి నీల్లు చాలా గించింది’ అంది. యింకరి విసుగ్గా ఆమె కేసే
 మాన తల పక్కకి తిప్పుకుంది

‘దచ్చింబాడికోసం ఎడి నీ ఏమొచ్చింది కల్లా. వేరెవరేను
 మునవవు వధి. వానకోసం రెంగిట్టుకుని విచ్చేదాన్ని ఎవ్వరూ
 మాన వేలేదు.’ అంది ముసలి.

ముసలిది ఆగిఆగి నిలిచిరించి కూట్లాడుతుంది మాటల్ని చెబ
 ల్లాగ కి తిరి మూ తిగుకున్నట్టు అనిపిస్తుంది. కియగాడిన్న
 గోంతు వొంటిమీదపడి ప్రాసతూప, బుగా కలకలం కుడుతుంది

‘నాక బురిసినక్కలా ఏదేనో జ్ఞానం వస్తాయి. కొన్నింటి వాళ్ళకోసం ఉద్ధారవాళ్ళ కోసం మనస్సువుతుంది. వానిలో ఒక్కొక్కరికి ఉండేది పిల్లా ఉండేదేనామో తెలుసు. అయితే అటువంటి ఆలోచనలన్నీ లాభం వుండదు పిల్లా. వానంటే భయం వాడు. పెద్దవాడ కావాలి...’ అంటూ ముసలిది ఆగింది. ఆమె కళ్ళలో కోపం మిగిల్చుకొని కుండబోయి కూడిపోయింది. ‘ఎందుకే యీ విచారం చెప్పినవాడోపం. ఆమెలు నీకు పిల రెండుకే తెలియిక్కోవడానికే కాదు. అనుమానం కలగగానే ఏం చెప్పాను నీకు. ఎవకలదానివ్వక బలమందులున్నాయి నీకుకొస్తానంటే విన్నావా? మనస్సువుకు రింటాపురే వా న హా? అలాగ పుట్టాడు అర్థాయుష్షువెనక—ఇలాగ మూడు నెలలకే చచ్చాడు.’

యెకతి కళ్ళలో భాగ ఆకొనిపోయి పల్లవి నాబుట్టగా ప్రవృత్తింది. ముసలి పూజాకోరేను.

‘నీ నయస్సులో పిల్లలువుడిలే నీకేమి ఎవడు చూస్తాడే యీ నాలో. వంటికి కనుపురానాక నీ నెంతో నవ్వు అంటే. ఆపావ్యంగా వివ్వంది ముసలిది.

‘నోడ్యయ్య’ అంది యెకతి కోపంగా.

‘యోస్తాను మోస్తానులే. నీకు మోసకుంటే నవ్వు నేనా అడుక్కొనివారినిండగా. ముసలిముంపై నైలా నీవుకు వాడు బుంలలో తెలియచ్చాడే పిల్లా.’

ఒక విమమం ఆగి ముసలిది. ‘ఇదిగో పిల్లా నీక్కొడుకు పుట్టగానే పోయి కళ్ళి అడిగాను. ఆ వంటి నావపిల్లలు బతికరివి తెగేసి తెప్పించి పోయి. ఒక రిండ్లీ ఒక కంఠమూ లేవి ముదినపు పిల్లలకే లేవు కాపం వుంది. కాపం. నీ కొడుకే కాదు. ఈ యింట్లో ఎప్పుడూ ఏ పిల్లాడు పుట్ట బతికినవాడోనా పోలేను.’ అంది.

యెకతి రియంతో రివ్వలగా చూసింది ‘విడంగావా?’ బం గావా ఆవ్యా? ఆవి అడిగింది.

‘ఆ భయమే వద్దన్నాను. నీకనుకూనీ అందనూ వుంటే భయపడక ఆపడాన్ని నేనొకడు. ఇప్పుడు వాడుకురాట్టు చేసుకొనే యింకెప్పుడే పిల్లా. కన్నీరు ప్రతిగాట్టి వెళ్ళిపోయివు. ఎవళ్ళో న జనుమానుకొని నీకు వచ్చి కే చెప్పా. ఆపగాగా వుంటా అని నీన్ను నమ్మకొని కే తెలుసుకున్నాను. నానూలా, కనుకూడా నీకు చేదియ్యింది. ముసలిదానికి తీవ్రం పోయిపోయింది. చెరులు పూపుతూ యింకొ యింకొ అంది. ‘ఏచివ వాళ్ళకోసం చాగడం పిల్లా. వన్నుముట్టకోకు. నా నూలకకే అని కూర్చుంటే ఆగినో కూడి చస్తా. నీకే నీ వారనానిలాగ బురు చేలకనీ. అప్పుడు నీ నాగకోనానీ నీకే విమమ్యుడి. నానూలా వాణ్ణి రిలవకుంటే మూడుకొడుగు. మూడునెలల మంపెనె. చచ్చాడు నీదా కురింది.’

యెకతి కోపంతో భాగతో కేపురించి ముహంతో కటి కే అడ్డు కన్నుతీసి ముసలిదానిమీద విసిరింది ‘నా ముసలి ముండా! నా దిగ్గళపుండా! నా ఎవని కలవకు...’ అంటూ వెళ్ళిపోయింది. ‘నీకే ఒక పుం దెప్పితిలకండా న్నవని, ‘దాతకు వాతానీ. నీ ప్రలకినన్నానీ నీకేమి ముఖం చూపింది

తిక్కాన నీ పూకు ఎవని కేపురించుకొని నాస్తానా? అంటూ కేమిగా ఏకాన్తా నాపని వెళ్ళిపోయింది

యెకతి ముహం భాగతో మురిపిమంది. కంటిచివల నెంకు నీటిమొక్కలు రిచ్చాయి. కుండ బయికింది. ఇనుప తెర నవ్వు ఎవని కిన్ని వెళ్ళి నీకునూవ్వులు. భాగతో ‘అన్నా!’ అంది.

వీటి పూనోంది. పూలన్న అప్పమంకా కల్లరంకులో రిపి పోనూవ్వు ముఖమొక్కల ప్రకటనంతో రిక్కానవ్వంగా భయంకరంగా వుంది. యెకతి అడ్డుకే అలాగే కూర్చుని కిక్కిలో కంచి చూస్తోంది.

ముసలి మూడువారాకే చచ్చింది. ‘అప్పంలొకే ఏం గంకే మన్నానీ పిల్లా? అంది.

‘ఏనా ఒకటి.’

‘ఇప్పుడేనా చెప్పినవారా విను. నీకెకరి ఎక్కరయింది. కొంటికి ముంచిది కాదు. వర్షు. నాపని: వర్షు.’

‘వర్షు.’

‘వీటికేనా కంటిచేసి పిలుస్తాను. నడిచేడిగా కూడు రిన్నా కంటే బలం వస్తుంది. నాపని: వయి కాలువాకప్పుకో.’ అంటూ ముసలిది వెళ్ళిపోయింది.

యెకతి బయలు పుట్టాల్సింది. కానీ అడ్డుకేమంచి కదలలేను అలాగ కిక్కిలోంచి చూచుకోవచ్చుంది. కొంటిచివలనాక మురికల రిగి రిగి వీట్లలో కలసిపోయి నాడు వైపు కొంత కిప్పటికి దూరంగా నాడునూ ఏదో ఆకారం అప్పమంగా కనిపించింది. దగ్గరకువచ్చి కొద్ది వెతికినా బాటి కేనా, మనో చెతిలో నాడుకునో నాడు బురదగా కళ్ళిప్పుకుంటూ రిన్నానీ వర్షి కేనపించాడు. నాకే నాడుకు రింకబడి పోయింది అరి ప్రయత్నించినా నాడుకునీ ఆ రిక్కానాంకా ఉంచాలనుకున్నాడు. ఇంకొక్కొక్క యీ ప్రయత్నం వాగించి బురదపూ నైలా అనుకుంది యెకతి. అదేకొడు నొడ్డంత నాడుకు పడివుంది. వీటి నడక యీ దారిని వెళ్ళిపం ప్రయాదకం. ఆ వర్షికి రివ యిల్లుకూడా వాటిపోగాడు. యెకతి దివ్వక లేచి ముంకులాలో కుంచి నీతి ఆకుల రింక కచ్చింది. దివ్వట్ల కొట్టింది. ‘ఏకమోయ్యే. విమమ్యే నాం రండి. అని పిలిచింది గడ్డగా.

ప్రయాణికుడు కొంచెంపేపు రిలపటాయించాడు. మెల్లగా యింటివైపు రిగిగి రిన్నున్నాడు. ఎంటిముంకు పల్లంలో మోకారి బంటి నీకా ఉంది. ప్రయాణికుడు నాడుకునూడిచి గంకే వచ్చికుని మోకాళ్ళికి పంచె బుక్కరి భయం భయంగా అడుగునిడ అడుగు లేసుకుంటూ కొంకే నాటాడు అనుకునికే రచ్చిపై నీ నొడుకుని కింకే కింకే ‘వాయ్యయ్య!’ అన్నాడు. కే వర్షికి ఆనాడునామవు. తెల్లని అరివి కల్లలమీద బురద చింది అపవ్యా ముగా చూస్తావునంగా ఉంది. అరివి ముహం పరీగా కనుపించలేను యెకతి.

‘వన్నా నీచానా? ఆన్నా వర్షు. అంకేన నొంకనో.

‘అవును ఎక్కడే వదితున్నాను మిరు? అంది యెకతి. ‘రెలు ప్రివవకే.’

'అమ్మో—కానీ యింకా చాలాదూరం వుంది.' అంది యువతి.

'అయినా వెళ్ళక తప్పదుగా.' తడిసిన బట్టల్ని పిండుకుంటు వ్చాడతను.

'ఈ చీకట్లో యీ రోడ్డుమీద వెళ్ళడం ప్రమాదకరం. రోడ్డుంతా గోగులు. పైగా నేనెక్కడో గండి కూడా పడిందిట. ఈ కూట వెలువారునే పిలిచాను.'

'శృంగారా! కానీ నేను వెళ్ళక చేయలేనిది నేనుంది చెప్పండి. ఈ సోనా బయట దోపిడీ బుద్ధి పారపాటు. మద్యా వ్యాం కొంచెం తోపియిస్తే ఎరవారేనకదా అని ఖయల్లేరాను. ఎవరినడిగినా వాలుగదాలు చేస్తే నేనవన వచ్చేస్తుందిని చెప్పాలి! ఏం మనుషులందీ విళ్ళు! అబ్బ! చేసులు నొప్పి పెడుతున్నాయి.' అంటూ వేళ్ళు నొచి ముడుచుకున్నాడు కల్ప సదలేందుకు.

'మీకు దూకుని తెలియదా?'

'తెలియను. నేను యీ దారిని రాలేనుగా తన్నేటవ్వుడు. అటు నేని ప్రాంతాలకి కొత్తివాణ్ణి. అందులో ఈ వర్షాకాలంలో వల్లటూర్లకి వెళ్ళడం తెలియకట్ట.''

యువతి చిన్నగా నవ్వింది. 'అయితే యిప్పుడేం చెప్తాను మీదా?' అంది.

'ఏం చెయ్యక! ఎలాగో ఆలాగ తంటాలుతడి నేనవన చేరుకుంటాను.'

'మీ గొంతు విన్నట్టుగా ఉంటే ఎవ్వడో ఎక్కడో! అంది విద్యయాన్ని కూచిస్తూ.

'కంటే స్వనిలో వారిక జంటాయిలెండి. కానీ మీకు కన్ను కానీ, నేను మిస్కర్చి కానీ కలుసుకోలేదని విక్కచ్చిగా చెప్ప గలను.' అన్నాడా వ్యక్తి.

'ఎలాగ చెప్పగలక?' అంది యువతి కుతూహలంతో.

'ఈ ప్రాంతానికి నే నెప్పుడూ రాలేదని చెప్పాను కా. అదీగాక చాలాకాలం యీ జిల్లాలో కూడా లేను.' అంటూ ఆవ్యక్తి తిరిగి పెట్టెనీ గొడుగునీ చేతి పట్టుకున్నాడు. 'నమస్కారం. నేను వెళ్ళోస్తాను. రోడ్డు చివరయై మీకు చేపిది హెచ్చరికను మరచిపోను' అన్నాడు.

'మీకు కా మాట వర్తం చేసుకోలేదు. మీరింక ప్రమాదం పొసిందడం శ్రేయస్కరంకాదు. ఈ రాత్రికి యిక్కడ వణింది చాడ్చుటే నెడలే మంచిది, మీ భయంకరం ఏమీ లేకపోలే.' అంది యువతి.

మరణవ్యక్తి ఆలోచించాడు. 'అంతే నంటారా?' అన్నాడు.

'అవును. ఉదయం కరుగంటలకి న్నెలు వుంది. ఆవ్పటికి వర్షం కూడా చాలామటుకు తగ్గొచ్చును.'

వ్యం మళ్ళీ హెచ్చింది. వానజ్వల వరందాలోకి వచ్చి వడు తోంది. మరణవ్యక్తి మాత్రమే 'లేసరి. మీగా నూచించిన

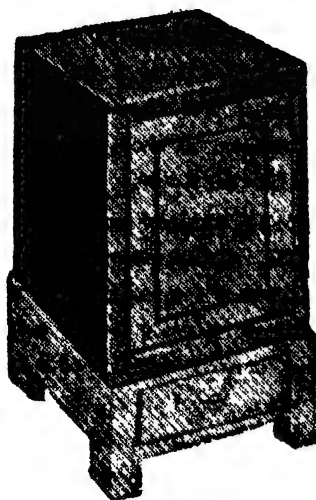
కంఠి: "IRONSAFE"

సావరిం: 1988

కె.ఐ.ఐ.ఎ: 4822

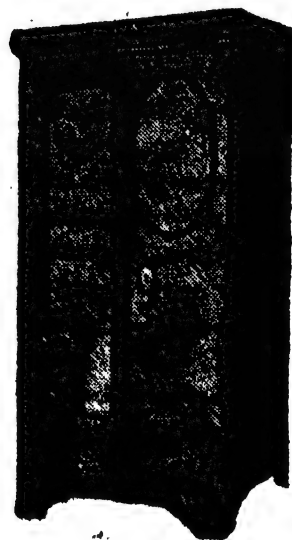
ఎం. నారాయణస్వామి మండలియార్ & సన్సు

58, బ్రాడ్వే, మద్రాసు - 1.

★
శ్రేష్ఠమైన ఇనుప పెట్టెలు
మన్నికగల ఉక్కు నీరువాలు,
అగ్నికి లొంగని కేపులు,
దృఢమైన క్యాపిటెలు.
మావద్ద
వరనమైన ధరలకు లభించును.

★
గట్టామెంటు ఆఫీసులు, రైల్వేలు
బ్యాంకులు, కమర్షియల్ ఫరమలు,
జనరల్ షాపులకు సప్లయ చేయువాళ్ళు.

కొన్ని వాటికి కేటలాగు లం తెలియును.

హుళి కుడి త్రగుణా కవచతో, ది. తె. వాకా ముగ్ధిహారిణి
వా. ౨ గోరిగాంవో ముంబో హుళిహారిణి వా. ౨ మై
శ్రీమం అంరిగా ఆరింబపరిదిగా లేదు. మా దముకు కృతిహారి
అంటూ పంకోదం గ నవ్రహ్మ అన్నాడు.

ఇంతలో ముసలిది నీపం పట్టుకుని వచ్చింది. దీ యిద్దరూ
అరిచుకొంటూ ముసలి స్వప్నంగా నవడింది. నువ్వి ఒడ్డునాకాకా
ఉన్నాడో. బుగ్గలు కొంచెం చిక్కిపట్టాన్నా మొహం అందంగా నీ
వుంది. చామనలాగా. మొత్తంబూది విగ్రహంలో గాంభీర్యం
మృదీనమైంది. పూచె అలా త బుడదతో నిండివుంది. ముసలిది నీపం
పైకెత్తి దగ్గరగా పట్టుకుని పూతగా చూస్తూ 'ఏ ప్రాణు బాబూ
మీదికి' అంది. దీపకాంతిలో మెరిసిన అరిచి వదనాన్ని చూసి
యోగిని ఉరిక్కినదింది. తల్లిబోయి గెండుకొట్టు అప్పుచి
అలాగ చూస్తూ నలవిడింది. ముసలిది మోచెయ్యిలో యోగినిపాడిచి
'దెవ్వం పడకలది ఏమిటే ఆ చూపు పిలాకి' అంది.

యుగిరి ఇంకా తేరిచూస్తూ 'మీ పేరు?' అంది.

‘కౌముదం’ అన్న దానిని.

యూరెలి కళ్ళల్లా ఆకాశం అద్దెలా కనబడింది అని నమ
వించి అరివిరి పోతుంటుంది. 'మీరు నిశ్చయించి
నదిలో ఏదో పొరపాటు జరిగిందనుకుంటారు. మీ భోరికిమా సే.
ఈ మధ్య తీరని తిగ్గిగానే నిల్చుంటారు. నే నిమి అనుకునేవాణ్ణి
కను.' అన్నాడు.

యనుకుని తనలో కలిగిన ఉద్దేశాన్ని అనుకుని పదాన
 పద్యరంజిత 'కాదు కాదు. మీరు నే నెరిగిన ఒక వ్యక్తిలాగ
 ఉన్నాను. అంటే. మీరు అపారం చేతమని కల్పించాడే నేనా చాలా
 బాధపడతాను.' అంటే. యుగళుడు నిట్లాల్పి పెరిచింది పెట్టాడు
 ముప్పరి లేచిగా పెరిచి ఎరి లాపరికి తిమునవేల్చింది.

యనుకరి జగత్పూర్ణాన్ని ఒక గదిదగ్గరకు తీసుకువెళ్ళి 'అతడు
ఈ గదిలోనే మీ పెటెని పెట్టింది మీరు బటలు వాడ్యకు
వికారతి తీసుకోండి మీకు భోజనం ఎక్కాటుచేసే వస్తాను' అని
వెళ్ళిపోయింది. అక్కడనుండి గదికి తలుచై పూర్వ పక్షిగా చూశాడు.
పూర్వకాలపు కందిమీసందం ఒకటుంది. కానిమీది తెల్లని పక్క వేసి
వుంది. మంచానికి పక్కగా ఒక ఎత్రియన్ ముక్కలనీవీ వుంది.
పేముతో అలిగిన క్రైమస్ గూడా వుంది. ఒక ఊరిగా వారికెన్
లందిక వెలిగించివుంది. అతని తొందర తొందర గుమ్మల వాడ్య
కున్నాడు. అతని కాకిలి ఎక్కడగా వుంది. వాళ్ళంతా చలితో
తేలుతో ముడుచుకుపోయినటుంది.

మనది కచ్చి భోజనానికి రక్తాన్ని పీల్చింది. అరిటానులో
అన్న కూర పదార్థాలూ వడ్డించబడ్డాయి. మనది నిశ్చలంగా
వడ్డిస్తూవుంది. ఎక్కో చెప్పేలని నోరు తెగిస్తుంది. కాని రిలీఫు
చాటుకుంటే మునిగేస్తుంది. అక్కడో వున్న అరికి భోజనం దురిగా
వుంది. మనది చుట్టూదోయి మునిగేయడం గమనించి రిలీఫు
చాటుకు చూడకు రిలీఫుచాటుగా యింతో మునిగివుంది. అరికి
శరీర విచ్ఛిన్నమై అత్యధిక తిరిగింది. రిలీఫు తన కష్టమన్నాడు.

భాంచేటి కదిలోఁ బెళ్లినానే ముక్కా గిట్టించిపడ తమల
 పోయి, కక్కా అమృతమిది పెండింట్లం కెవరింది. అదే
 వత్తులు పెరిగించుచు గొడవమన్న ఒక చిన్ని చిల్లలో నువ్వుబడి
 వున్నాయి. తలవదిరింపుగా లభించిన యీ ఆతిథ్యానికి ఆరాచాని
 ఆతినికి విప్లయమందాలు రెండూ కలిగాయి. కాపేటల్లో నున్నా బిడ్డ
 గానల చిప్పడు విన్నాడు తలపెక్కెత్తి 'రంది. బిడ్డలో మీను'
 చూపించి ఆరాచిన్ని మంచిచూలేను, రైల్వోనో, రైలుసేవకలానో
 తిండి తిప్పులేక పడితిండవలసిన విధినుండి తప్పించారు మీరు.
 అన్నాడు.

అమె సిగ్గుపడుతూ కచ్చి పర్చిలో కూర్చుంది. జరిగింది
లేకపోయిన ధరించింది. జాబ్బుని కనులువదులుగా జరిగేవి చివరలా
వదిలి వేసింది. నోవల పన్నుని ఎర్రని తింకం అమెకనికానిది అర్థం
నోవలు ఉదాత్తరీ కాపాడిపోంది. అమెకట్లు పెద్దవిగా, బాలికా,
మంచులో తిడిసిన పద్యాలా వున్నాయి.

‘మీగ నామాం మన్నించి ఆగవంతును నాకు చాలా ఆపం
దంగా వుండి.’ అందామె తిలవంచుకుని.

“నిరంజన, ఆనందచక్రబిందు నేమకాని మోక్షకాను, కరుణతో
 మోది. చింతా మోక్ష పథకునే ముంచుకొనడా నాకీచ్చినదివలె
 కనపడుతోంది. విజానితే ఓ చావా నిందు యిస్తే వజ్రహార పడుకుని
 నిద్రిపోతాడు. అవసరంగా వస్తు చాలా గౌరవించువాడు.
 అని అతడు నిర్భయంగా వహిస్తాడు.”

‘కాను, కాను, నేనూ అవ్వాలి’ అని కోరినదిలో పడుకుంటాం.
మీరు చాల దూరముంచి వచ్చితిరన్నాడు.’ అని అతడు.

‘అవును అయిదారు మైళ్ళపై నీ చావు. నా దుఃఖం అంతా పడింది’— సల్లటూరికి విశ్వాసు. రోడ్లయొక్క ఏమీ కాదులేదు. ఈ పెళ్ళిదీ గొడుగునీ మోసుకుంటూ యింతిత్తర్లలో—జంగా చాలా అలసిపోయాడు. మీకు మీరం చేస్తున్నారా? అని అనాడు జగత్తాళం.

‘చెప్పండి.’ అందామె పిరగా చూస్తూ.

‘ఈ రోజంతా నాని భోజనం లేదు. నేను పల్లెటెట్లకి వసి
జ్ఞులైదు.’ అబ్బా ఉలిను విచారంగా.

‘ಎಂ ಜರಿಗಿಂದಿ ?’

‘నా మిత్రుడొకడు కమలా వ్రక్కాడు. కా అన్న వాళ్ళు
తనా లే రతనిది. బబ్బుల్ తీగకుటువ్వాననీ, ఒకవెయ్యి రూపా
యలు పోయాయి నెవ్వనిది (న ధేయక)తూ ఉత్తరం రాకాడు.
అలాంటి వారు చాలా అలభ్య. నా అందింది. నేను ఒక్కొక్క
షాల్ తిరుగుతూంటే అఉత్తరం వానెకాశి వచ్చింది. నీగిరి
మొన్న నే ఉత్తరం చేరింది. నేను సామ్యురీసుని యాకాయనీ
బయలుదేరి తులూకాశి పరతి వెళాను. కానీ...

‘Fm...!’

‘నా మిత్రుడు నాకు నా జ్ఞానము నొసంగెను. నా
ప్రాణి నా ముక్కు ను నా నోళ్ళవారు. కాని నాకు ముక్కు
నిండలేదు. మరలూదరి వచ్చినాడు.’

ఇద్దరూ కొంచెంకేళ్లు భూమంగా ఉన్నారు. ఈ విషయం కన
బడినది సీట్లలో కూడా కొంచెం తగ్గడం బయటించింది వారికి. అటు
కలగాదుగా వెలువడుతుంది లేనట్లుగా ఉన్నట్లుంది.

‘ఎప్పుడు ఏం జరుగుతుందో చెప్పలేం మాంబి. ఆ వెంటనే
వియ్యకూటాయలా వున్నాయి. కానీ అశుభవృత్తిం యొక్క
దెక్కితా లేదు.’ అన్నా సరిసే పట్టాగనూ.

కది అతనిది చప్పుడయింది 'ఎక్కడా?' అంటూ యాతని సమీపం
వచ్చి నిల్చింది. పక్కగా నువ్వులిది వుంది. 'ఏం?' అం కొంచెం
యాతని

‘హాలు గొడుగు వ్యాకా పిల్లా?’ అడిగింది ముసలిది.

‘ఇందాక నీ చెప్పాను నీ మా కాదనునీ.’ అంటూ యోగరిగిచ్చి
మర్రిలో కూర్చుంది.

అరిమ దిండుక చేరిగిలబడి కూర్చున్నాడు. ఒకటి యింటి కత్తుని గొడవల్ని చూసి 'ఏమిటి దూరాంగా ను యిట్లు వుండవలసి వున్నానా వుంది.' అన్నాడు. అరిమ వచ్చే ఆవురింత వాపునకు తుని 'హిమ దివాచుమయినా?' అని అడిగాడు.

ఈకాశుగా కనిపియ ప్రశ్న! ఆమె ఉలిక్కి పడి
 ఏమిటి? అంది.

‘మోతు వినానా నుముందా?’

అయి జవాబు చెప్పలేదు. కలనంనుడుంది.

‘తెలిపింది. తెలిపింది లేండి. చివావామి నే యానీ గుండూని
ఉంటేవాగా! మీకు పెళ్ళి కాలేదు. అంజోదూ!’

ಅಹಿ ಕ ಲಿ ಬಾಬಿ ಪುನಿ ಕೆನಿ ಸಿನ್ಹಾಂನಿ.

“మీకు చాలా స్వేచ్ఛ ఉంటున్నా రే” అంటూ అతను కనిపించాడు. కానీ ఆపైరింట్ అతని ప్రశ్నకు సమాధానించడం చేసుకుంటూ వచ్చింది. అతను నిట్టకేవలం “ఇంకా మీకు స్వేచ్ఛ ఉంటుందేమో” అని అడిగాడు.

యజ్ఞానికి కర్మలలోంచి ససంగముగా లేచి 'మోక్ష' విధి
 కనబట్టి టుంది. గత్యుప పాపకాంతి ముకుతపాపము అంటూ నోంది
 రకాదిలోంచి విశ్వరూపియింది. ముఖ్యము భోజనము, మెత్తి
 తగవులా అనీన అతివి ఎగాలనీ కనబట్టి లాభిస్తూంటే, విధి
 ముంచుకు వచ్చింది. మరొకన కర్మము. ఒంటరిగా ఉన్న యా
 యిల్లా, యీ రాత్రి, యీ అతివ్యయము కరించి వింతగా తిలవకుం
 టూకే విధిలోకాని నానివానాను. గరిగాలి మానవి సంయ్యుతిని
 కల్పించేస్తూ కొలుకుంటోంది. ఇంటినుంచి ముఖ్యులలో
 కల్పించే మరొక గత్యుప చేస్తున్నాయి. కర్మం మానవాది
 తున్న రోమియ కతి వెలదల గత్యుపిచ్చోంది అయినా వీలన్నిటిని
 వింటివ విధిలం ఆ గ్రహిణిని ఆరించుకుంది.

సుమానా పురంలో అతిపాత ముఖ్యమంత్రి. నది కలుపులు
తెరచిని నిర్మించి ఒక స్థూపం చింత తెచ్చివేశాడు. యాతని
అనుచు అనుచు ముఖ్యమంత్రి దివ్యమంత్రి అయ్యింది.
అమెరికాలో పాతనా వుంది. మెల్లగా పాతనా అంది.
అమెరికాలో నిర్మించినాడు. అమెరికాలో పాతనా వుంది.

పంటారా? అంది. అరివి! ముగ్ధక రాకపోకలకొద్దానీ పంటగూతు
 ముక్కల్ని తిసిపొంది పెట్టి అమాదంగా ఉన్న పేటలు పట్టితీసి మూత
 పెట్టింది. అమెను అడుగుకొద్దా గుమ్మం వద్దకు వచ్చింది. అమె
 కేసో వ్రూహ తోచి అగిపోయింది. ఎంతోదంతో ముందంబై తు
 చూసింది. అరివంతో కలిపెనుకూకే ఉన్నాడు. అమె చూడటాన్ని
 దీపం తినుకు. తల్లి పెందిచేసి మందా దగ్గరకే వచ్చి దీపాన్ని అరివి
 11 భావికే వాత్రుగా ఎరిపట్టుకుని తరిగి గానానూ నిలుచుంది. అరివి
 కుతూహలం ఎక్కువయింది కాని అడవిలోకుండా చటుక్కరి
 కదలాడు. అమె కంఠాదగా దీపం కింద పెట్టి వల్లి పోతోయింది. అంత
 కన్ను తెరచి ఎమీ ఎరిగవట్లు 'ఎరరరర?' అన్నాడు. అమె అగింది.
 అరిమెలిచి మాన్యవి స్థితిగలమును: 'హో-మీరా?' అన్నాడు.
 తిప చేపర్చి తరించాడేమో అన్న కింకలో తినుకుకూ 'మీర
 పొలతీసుకు వచ్చాను.' అంది అమె.

వారు అప్పుడు 'నీ రెండుంటి నయనాపిస్తున్నావో అంత
కవలం చేస్తు' అన్నాడు.

అమెరికాలోని గౌరవనీయ శాసనసభలు చేస్తున్నాయి. మీ
 లోని దేవునిని గొప్పది. ఇంత భోజనంపైటి పడుకోవడానికంత
 తాగునీరంబును కూడా ఘనకౌర్వ మంటారా? అని.

అను విజ్ఞాన 'విజంగమ' పునర్వ్యవస్థ. వాటిని తిలకించుచున్నప్పుడు
రాజులు భోజనము తవలి లేక గడిపినవిశ్వాసములు' అన్నాడు.

సిద్ధిని చిక్కిన స్వస్థిలో బయో అరివిగో ఉత్సాహం ప్రవరించి. ఈ అరివిగో యాగిరిపుత్ర తాను విముచ విముహూః - కర్మలంబుకానున్నట్లు తెలుసుకున్నాడు ఆమెను పరీక్షాచూడమ.

నానా ముంసుకలు చెరిపడే వున్నాయి. ఇందాకో వగులు నా
ఉన్న చుట్టూ పీకలు దుట్టింది. ఆమె దేహంలో నామన రక్తము, యాత
నోల్లనానా రెండూ నొదరిస్తున్నాయి. లేదే బిలంబీ-లో ఆమె
వొంటివొంపులు బాండకగా అనువున్నాయి అన్నిటికన్నా ఆమె
శిశువు ఎక్కువగా అరిచి ఆక్రమించాయి. ఆ కళ్ళలో అపారమైన
జాలి కలకాసువున్నాయి. ఏ వ్యర్థాకంలోనో, వ్యర్థాకం
లోనో దరిపెన్ను ఆకాసులు ధూమిమిద ప్రవాహ తీరిత
అకలిగిస్తూ ఏదో పొగొట్టు కున్నట్లుగా కదలా నెరుకుతోన్నట్లు
అనిపిస్తోంది. జారిగా మెత్తిగా నాననాడెన్ని తానుకూ పువ్వులాంటి
నొంకుతో పిలుస్తోన్నట్లు ఉంటాయి. శిశువు పుట్టినప్పుడు ఏరితూగా
దాస్తోన్నట్లు నురించిన ఆమె బుగ్గలు సిగ్గుతో ఎరుకొక్కాయి.
తా. బూల కేకవంతో ఎర్రపడిన పెదవులు మృదు చిన్ని పత్వ తల్లని
ముక్తింలా చిటిచింది.

‘అన్నట్లు మీ పేరు ఇంతవరకూ తెలియనే తెలియదు.’
అన్నాడు అక్కాభం.

‘దము.’

‘మీరు చదువుకున్న కాగితాలే నిజమైనవి. నా.’

‘ఏం చెప్పారంటే, హైస్కూలులో ఆంగ్లం నేర్చుకుంటాను, అదికూడా విద్వత్తునే కంటానా!’ అని అమె అంది.

చూసి 'సరే. కబుర్లు పెట్టి మీరు నివాసం గల కలిగించాను. వెళ్లి చూడండి.' అని నోవోయింది.

'నిద్ర లేచింది లెండి అదీ కలిగి మొదల పెట్టి కట్టి నేను. నాదోమిని మీరు వెళ్లిమీద నేనుకుంటున్నాను.' అన్నది.

అమె నవ్వి 'బలేవారి!' అంది.

'మీ గొంతు వాయిగా వుంది. మీరు పాడవలరా?'

'అనాథా! మేంలా సభలలో వార్త కోర్కెలలో నీళ్ళు పాడమనేవారు. చెట్టులో చోట అమెదిం చెట్టుని మది.'

'అనాథా! మేమ? ఆస్పత్రుంగా అడిగా దిరిమి.'

'అవును.'

'తల్లి తండ్రి చిన్నతనం నుండి మీరు తెలుస?'

'తెలు' అమె తలవంచుకుంది.

అమెచిరి ప్రపత్తి తీసుకునచ్చాకేమో అన్నగొంతులో చూట మార్చాని ఏమిటోదా 'చాలా చరిగావుంది' అన్నాను.

'అవును.' అందామె.

అమె ఫక్కున నవ్వాడు.

'ఎందు కలా నవ్వుతోరు?' అందామె నెలనోయి.

'మెలేమిలేను. ఏ ప్రశ్న అడిగినా నీ నో అడుగుతున్నాడు. మీరు అవును, కాదు అని ముక్తపరిగా పరూధానం ఇచ్చి తోలుకుంటున్నాడు నీ నెవరితో ఏదోటో తెలుసుకోవాలనే ప్రస్తావన మేం నీ తూహలంకూడా లేదా మీకు?'

అమె అతినికేసి వింతగాచూసి వ్రాసుకుంది.

'నిజం చెప్పండి. ఇందాకో నా పేరంగి తెలుసుకున్నప్పుడు మీలో కలిగి ఆకాశం నువ్వంగా కనిపించింది. ఎంతో? జగన్నాథం అడిగాడు.

'మీరు విజయదేవిగా వున్నాడు.'—అమె వెలుచెరువ తేలి చుట్టలోంది.

'విజయ దేవి?'—అమె పరూధానం చెప్పేలోగా నీ మళ్ళీ ఇలా అన్నాడు: 'మీలో నాకో విధితిమేం అంం కలదుతోంది. మీరంటే నాకు...నాకు...' చూటకోసం జగన్నాథం తిండెడ్డాడు.

అమె చాలిగా అందంగా చిన్నగా నవ్వింది, అమె మళ్ళీ అడిగాడు 'మీరు వెళ్ళికోలేను 'చూ!'

లేదని అమె తల వ్రాసింది.

'మరి ఎందుకు చేసుకోలేను మీరు రను?'

అమె మానంగా నీ వుండిపోయింది.

'ఇలాగ వ్యక్తిగతమైన ప్రశ్నలు చేయడం సభ్యత కాదు కంటాన్నాడు కదా! అవును. చూడండి గదా. ఈ రాత్రి యీ వ్యక్తి. యీ విచిత్ర న తోనరావూ—యీన్నీ చూడాలి మార్కెట్లో వెళ్ళి పెట్టి స్వస్థగా స్వస్థగా స్వస్థగా చూడాలి. చివ్వు చూట్టాడుకోవాలి నాంధుని ప్రేరిందిదండిలేదా? అన్నాడితను.

'మీలో చూటానా చూస్తుంటే కాళ్ళో వాయిగా వుంది.' అందామె.

అమె దూరంగా చూస్తూ అంతిన్న దూరంగా ఆలోచిస్తూ 'విజయ! నీకు తోళ్ళులేకను. ఎప్పుడో ప్రవృత్తంగా నాకు తెలియను. అందుకే తీరితిలో ఏమీ చూడవెట్టలేకపోయా నను కంటాను.' అన్నాడు.

'అంటే? ఆసక్తిగా అడిగిం చామె.

'తీరితిలో నీకు పరాజయంమీద పరాజయం రొండాను. దెబ్బకొనే, తడలిగాని. భార్య కిల్లల్లిగాని ఏమీ నంపాడించుకో లేదు. అందుకే విరుగ్త సైన్యంలో చేరాను.'

'సైన్యకా? విజయకుకూడా సైన్యంలోనే చేరాడు.' అందామె సంధింగా కుప్పినుండి గేచి.

అతను వివరేను. తన భోంజిలో చెప్పకుపోతున్నాడు. 'బర్మా, సింగపూర్, ఎంఫోరీ రంగాలలో పనిచేశాను. కాని అక్కడ నాకు ముఖంలేదు. తుపాకినుండు వాసనా. నావులూ యూనిఫారమూ. అంత. అనవ్వాం కలిగింది. ఎలాగో అలాగ బయట పడి ఇదెవరు అవుచేసిన చదువుని మళ్ళీ మొదలుపెట్టాను. యం. యస్. సి. చివరికంటా చదివి చదివి పరిశీలనా చూస్తోలేదు.'

'అలా అలా చేశా రెండు?'

'అలా నా పరిశీలనగా నేనెదొక్కి గది తోలుకు యంటా వి: అలామీదనుంచి పడింది. తింపింది అలమెన నాయంతిరి స్వభావంపై పడిపోయింది. అమెను అయిదేళ్ళిట్ల ఒకర్తి వుంది. అ సమయ నా గదిలో: నచ్చిచూస్తుని అడుగునేది. పాపం అట్టి ఒకే విధపు. ఇంటావివేది ఆస్పత్రిలో చేర్చాను. జాబ్బులు బతుకుతుం నా తోడో చెప్పలేమన్నాడు. అట్టి సందర్భం కామీద కడిగింది. రెండుపూటల ఆస్పత్రిలోకి అమె తాగోనూ విచారించిచూ, అమె అమె అంటూ ఏళ్ళే యీ కిల్లి నమూ యిందాచూతో నా చగవు, పక్షియా కొండెక్కాయి.'

'అంత బరికిందా?'

'కలిగింది. నేనంటే మేరీ చాలా నది కలిగింది. అమె విధివరాల, పెన్ వియస్సుగీకూడా. నన్ను అక్కడ ఉండిపోయి మళ్ళీ చావమనీ, తన తమ్ముడేలా చూసుకుంటాననీ ఎన్నోవిధాల చెప్పింది. కాని నీకు వివరేను.'

'ఇప్పుడు మీ రెం చెప్తున్నార?'

'ఇప్పుడునీ మీ రెడిగిన మొదటి ప్రశ్నయింది.' అంటూ అతను నవ్వాడు. అమెకూడా నవ్వి 'సరే చెప్పండి.' అంది.

'ఒక మంగులు తయారచేసి కంపెనీలో వుంటున్నాను. కాని ఆ ఉద్యోగియా చెయ్యాలని లేను. ఒక వోటా కృతి అంటిపెట్టకుని ఉండిదెం నా స్వభావంలో లేదనుకుంటాను. జిప్పిలని ఉన్నాడు చూండి నాకు తోమార తిరుకుంటాను అలకాటి ప్రకృతి విశా నాలో ఉండినకుంటాను ఎంతోలో చెప్పలేను. ఈ రోజు పడిన వల్లపోవాలని ఉండ—రాళ్ళో, సింగపూర్ కో.'

[illegible]

‘ఇంతటి రహ విశుత్తుత్వాకా? అన్నాడు జగత్పూరం శ్రద్ధతో, నామధూత్యో. ఆమె చీర చెరువుతో కన్నీడు తుడుచుచుని లేచి నుంచుంది. అతి ప్రయత్నమీద ఆమె విశుత్త శాపుకుంటూన్నట్లు అతను గ్రహించాడు. ఆమె చెయ్యిపట్టుకుని ‘లోపలికి రండి. ఈ చరిగారిలో కూర్చుంటే ఉదయానికి ఏ న్యమవియానో కూడా రావచ్చును.’ అంటూ గడిలోకి తీసుకువెళ్ళాడు. ‘ఇలాగ నుంచుమీద కూర్చోండి. ఈ క్షణంలో మిస్కర్నీ మా పై ప్రపంచం లోని బాధలంతా మీలోనే ముద్దట్టుకుందా అనిస్తోంది.’ అంటూ ఆమె వద్దవద్దంటూన్నా ఆమెను నుంచుమీద కూర్చోపెట్టి ఆమెకి కొంచెం దూరంగా కూర్చున్నాడు.

“ఇప్పుడెవరైనా వచ్చి పనులుగవుర్నీ మా పై నేను మిమ్మల్ని పిలిస్తాన్నట్లుగా వ్రాసించుకుని నన్ను కైలో పడేయించాలని చూస్తాడు. అవునా?” అన్నా డిరిను నవ్వుతూ.

ఆమె కన్నీళ్ళలోంచి నవ్వుంది.

“అయితే ఇప్పుడు చెప్పండి. విజయం డెవరు?” అని అడిగా డిరిను. ఆమెని నూటలో పెట్టి, హృదయభావని వెళ్ళిపోయింది న్నట్లు అతే కొంత ఉపశమనం కలుగుతుందని అతను ఉద్దేశించాడు.

‘నా కాల్యమే హితుడు.’ అందామె.

‘ఊహ!’

‘నేను చదువుకునే రోజుల్లో అతని పరిరయం కలిగింది. ఎప్పుడు చూసినా ఎంతో దృఢంగా, ఉత్సాహంగా వుండేవాడు. తల్లి తండ్రిగిరి నన్ను చూసి జాలిపడేవాడు. ఇంట్లోనుంచి డబ్బు దొంగిలించి తీసుకొచ్చి నాకన్నా కొనిపెట్టేవాడు.’

ఆమెకట్టి స్వప్నలిఖార్యమైన గర్వంతో మెరిగియి.

‘తర్వాత!’ అన్నా డిరిను.

‘కాని ఆ దొంగతనాలకి అతను విపరీతంగా కఠినమైన శిక్షలని అనుభవించేవాడు పాపం. అతనికి పరితల్లి వుంది. ఆమె చాలా ప్రాణురాలు. తండ్రి ఆమెకి దాసుడు. నాకోసమే అతను దెబ్బలు తినడమూ, తిండిలేక మృత్యునూ పహించలేకపోయేవాన్ని. అతన్ని బలియిలాడుకునేదాన్ని యిటువంటి పనులు చెయ్యింది. అతను విశేషాదాకాను. ‘ఏకోపం ఏమైనా చేస్తాను. నీకోక్క విముచం అనడం కలిగించడానికి కయ్యెళ్ళి నరకాస్త్రానా అవలీలగా అనుభవించగలను.’ అనేవాడు.

‘మూలం వదలగానే ఒక నిర్దిష్ట స్థలంలో కలుసుకో నేనాల్లం. ఇద్దరమూ అలా తో డలలోకి పాలాలోకి వెళ్ళేవారే. అటలాడే వాళ్ళం. పాటలు పాడేవారే. నామిదట్లా కలిగిట్లా తింటూ గంటలు విముఖుల్లాగా గడిపేవారే. స్వస్థమైన అనంతమైన నీలాకాంక్షిందా వచ్చని వచ్చని మెత్తిని భూమియాదా ఎన్నో వ్యర్థాలు కేవలం. నన్ను కెళ్ళి చెసుకుంటా వనేవాడు. నన్ను ప్రేమించా ననేవాడు.

‘చీటికడకా ఆనాథకరణాయానికి విక్కుడిక్కుమంటూ బోలేదాన్ని. అక్కడి వాస్తవ పెద్దపులిలాగ నాకోసం నిద్రపెట్టుకుండేది. భోజనంలేకుండా చీటికడలో నన్ను తోయింది తాళం చేసింది. తాళింతంత ఏకాంత బాధతో ధియంతో గడిచేవాన్ని.

కాని తెల్లవారినా, ఎప్పుడు పాదాంగ్ర నవుకుంది, ఎప్పుడు విజయస్థి కలుసుకుంటాను అని నిశ్చిన్త ఉండేవాన్ని. అతి నోవే నా అకి, నేను కలిగిడానికిల అర్థం.

‘కాని మనం వ్రాసించినట్లుగా, కోరుకున్నట్లుగా ఎక్కడోనా జరుగుతుందా చెప్పండి. కోడంతో పవ్యంగా చదువుగా వున్న పే వుంటుంది. కాని ముఖపులికి గేరుప్పటికి బ్రహ్మాండమైన అనాసం నోరు తెరుచుని ఆ ప్రయత్నమైన పాండులో అనూంం మింగివేస్తుంది. అక్కడ ఎర్రని అక్షిణాలతో ‘అపాయం’ అని బొద్దుకూడా వుండేదు. ఇంటా బయటాకూడా విజయంకి పసితుల గుప్పించుకూయి. రి. ఏ. చదువుకుండగా అతనికి వివాహం చెయ్యడానికి పవరిలి దీక్షితునించింది. అన్నీ నీరపరిచింది. విజయం డెనుకలిరిగానూ బెదరించాడు. ఒక రాత్రి పంథినించిన పెద్ద దెబ్బలలో యిమత కమ్మిలో పవరిలిలిలమీద బలంగా కొట్టాడు. ఆమె పరిసిరి ప్రమాదకరంగా వుంది. రాత్రికిరాత్రి విజయంకు తరారి అయి పోయాడు. తండ్రి పోలీసులను రిపోయి యిచ్చాడు. అతని అవోకి నోరక లేను. మూడు నెలలు అనంతరం నాకో ఉత్తిరంకచ్చింది. అంసులో రెండేరెండు వాక్కొలున్నాయి. తాను వైద్యంలో తేరి నట్లా, బరికి బాటుంటే ఎప్పుడో ఒప్పుకు కలుసుకుంటాననీమాత్రం రాకాడు. అంతే. యిడం ముగిసింది. ఎన్నో ఏళ్ళి గడచిపోయాయి. కాని యీనాటివరకూ అతని బాడ లేదు.’

ఆమెకొంతు క్రమక్రమ క్షీణనూ, గాఢదీక్షనూ అయిపో యింది. -మె కావేనాగి మళ్ళీ యిలా చెప్పింది. ‘ఓనారి చెట్టుమీద నుంచి పడినప్పుడు విజయంకి నెనురుకలతిక్కగా గాయం తగిలింది. క్రమేణా అది మచ్చగా మారింది.’ ఆమె జగత్పూరంకేసి తీవ్రంగా చూసింది. ‘అదిగో అక్కడ మోకు ఏకా మన్నవుంది.మీద విజయంకాదా? చెప్పండి. నిజం చెప్పండి. నన్ను మోసగించింది. నన్ను బాధపెట్టకండి.’ ఆమె ఉద్రేకంతో దీనంగా ప్రాధేయపడుతూ అడిగింది.

జగత్పూరం ఆమెని, పసిటిని అర్థంచేసుకున్నాడు.కాంతంగా ‘నేను నీ విజయంకోసం. రహా. అలా చిన్న పిల్లలాగ ఉద్భ్రాతడి పోవడం నుంచికొడు.’ అన్నాడు.

గడిగుమ్మం దగ్గర ఎకో నడిచినట్లు వప్పవయింది. ఇద్దరూ అటుచైత్ర మూడరు ఎవరూలేరు. అశను తిరిగి ఆమెని ప్రశ్నించాడు. ‘అనాథాశ్రమంలో మిమ్మల్ని ఎవరు చేర్చించారు?’

‘నాన్న.’ అందామె.

‘మీ తండ్రి నెరుకునరా?’

‘ఎరుకునును.’

‘ఆయన వుండగా—ఆయనే స్వయంగా మిమ్మల్ని తరదాల యంలో చేర్పించవలసిన అవసరం ఏముంది?’

‘అంతంత ఒక గా?.’ ఆమె కుదుపుగా నిట్టూర్చింది.

‘అంటే...?’

‘నాన్న చాలాడుకతరి, సంస్కారవాదీ, విప్లవవాదికూడా.

అటువంటి మోహాన్ని చెప్పుకు. ఎప్పుటికైనా ప్రమాదం అని చెప్పును. ఇదిగో నిర్భయముగా కౌటర్ల నీళ్ల చెప్పును. ఎక్కడా అడవి కాదు. మా మాడు పోతుంది.' అంది ముసలిది, ఉత్సాహంగా.

జగ్గూరాజ్! నోట్ల విదా అనుచి ప్రజ్వలించింది. వెళ్లడా అనిచూసింది అనిపించింది. కోపంతో అది కట్టి జ్వలించాయి. 'అయితే ఈ కోపానికి మిగిలిపోయి ఉండవచ్చును' అని చెప్పింది. అంతేకా. అన్నాడు.

'అంతే కాదు. కలియమని కలికవారిం. మా కింకం కోవారి కాదు. ఇండాకో వాద్యకావచ్చి 'బుచ్చునాట మనసుకు కాదు పిగ్గెనుంది' అని మరీ మరీ చెప్పింది. 'అలాగే బావా అయినా కోరితేమో అన్నా' అని పిమ్మరింది. 'మా రాజా అన్నాను చెప్పుకు పిల్లా వ్రుత్తిం గానా నవ్వు' అని కూక లేవాని కాదు అంది ముసలిది వింటుంగా.

'ఎరీ అయితే అన్నాడు జగ్గూరాజం. గబగబా గదిలోకి వెళ్ళాడు. బుచ్చునాటాన్ని అగ్నిపర్యవేక్షించాడు. అది మనసు నుంచుమిది నిర్భయంగా ఎక్కడ వున్నా : మౌలికమైన దృష్టిగా కనపడింది. మేటి : పిసికి చింపెయ్యాలన్నంత కోపంతో వందలంగా వెళ్ళాడు. అప్పుడు అది చిరుల గారి కండ్ల లు వ్రుత్తివైతే తానులాగ చిరుమకుటాయాయి. పట్టు దిగించాడు. ఇంతలో మళ్ళీ విగమకుటాలో నవ పెళ్ళను

పట్టుకొని మందంమీదకు చివరిగా. నాల్గో కను చేస్తో పట్టుకుని పెళ్ళి పెళ్ళి అంటు పేసుకుంటూ నాగవారానికి చెప్పుకు. చీటి. వస్తాం కుగమ్మ చేస్తుంది. 'చెప్పివాడున్నావా కాదు.' అంది ముసలిది. పూర్వం చెప్పికు దా ముటు దిగి నుకుకుదాటి కడి కడిగా చీకట్లోకి వెళ్ళి వామాడు. ముసలిది : జనునాచికంగా, విప్లవంగా నవ్విచెసింది.

రూకి మెలకువ వచ్చేటప్పటికి అయ్యుకుంటు వాటింది. చీటి పలకబడుతోంది. కల్పని చీకట్ల : వాటిరంకుగా మారు తోంది. వాస్తవం చి నియంత్రించి విదా : కోట్ల గోకంలాగే కొంతగా కంలాగే చెప్పిచివరించింది రూకి. ఆమె కట్టి తెలు మ్మ : చికావ్రు చెప్పింది. బతులు వానకున్నా వ్వా. ఆకోరిం చేమావ్వానికి వ్వా వ్వా. చిలిగి లి నాగులాగ కుమ్మకుంటున్నా. ఆమెలో : కోవోకి వపంకి ప్రగతిమార్పుకు చెప్పిని తెల్లని కిర వాల్చి ప్రవరించాడు

బుచ్చుంగా అవుతుంది పట్టుకు చూసింది రూ. అక్కడ జగ్గూరాజం లేడు. లేచి మాన్యు : గది అంతా చూసింది.

జగ్గూరాజం వెళ్ళుదా : వపించెను. కంక గుణా మంచం దిగి మందువారానికి వచ్చింది. అన్న చీట్లతో నుడువోంది. అన్ని రికో 'అయితే అన్నా' అని అడిగింది

'చెప్పివాడు' అని

మితాయిలు

ఈ గ్రూపున మీగడవంటి స్వామియన్ 'టాపిలు' మీగడ కొలము వుండుకోరిగిన అంది మన చెల్లెల్లో వస్తున్నాయి.

స్వామియన్ టాపిలు పామునదిగు గాక విండుగా వుండును. కోవన మీగడ ఎక్కువ 'టాపిలు' పొందెదగా.

స్వామియన్ కిన్ ఫెకనరీ కంపెనీ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, చితూరు, ఆంధ్రప్రదేశ్.

ఇంతలో నుండే అగ్రగణ్యుని అయినది. 'ఉహూ! వెళ్ళడు. కావో! వెళ్ళకుండా వెళ్ళడు.' అని ఉత్తరంతో అంది. ముసలిది చూచాడలేదు.

‘ఎక్కడి బాబు?’ అంది తను.

‘ఏమో వాళం రెండు, పేటే కట్టుకుపోయాను,’ అంది ముప్పోడి.

‘‘అందుకు బలమిచ్చావ్ అవ్వా! నేను లేచిపోతావా ఉంచ
లేచావావా!’’ అంది ఏడుపు నాట్రకుంటూ రును.

‘ఏరిలే ఆంధ్రా పల్ల నేంరి తెలివిక్కువనా న్నకు
దున్నావా? అదిగో చూడుకో నీ నుండెమోన పర్పు లదిలేదీ మరీ
కర్నాడు.’

‘‘ହେଁ !’’

‘అవును.’

రమణి అశక్తానందం కలిసింది. తీవ్రంగా 'మ ర్విద్యుని
చెప్పావా?' అంది

‘ఘంకా’ అనాయించి చెప్పాడు. కాకిం భయమ నీగ్గా.
నాలుగుర భు రాలేవోల వో దుమూసుకుంటుంది వా చేత కొడుపిల్ల,
అంది నరదంగా ముప్పలిది.

పెనవలనొక్కి పట్టి 'ఏం చెప్పావు అయ్యో!' అంది రమ.

‘దేవరెనులవాడు. నువు ప్రేమించానీ నిన్ను ఇల్లి నీకు
మంటానీ అన్నాడు. ము నాకేంకాదు పిల్లా. నాకమ్మ తం
ఎరున్నాడు పిల్లా నువ్వొకప్పు. వాణ్ణి కిలుకుని దిల్లగా వాదామని
చూస్తున్నావా? నీ కిలుకు నీకు నాగనిప్రామకే పిల్లా. ముచిరాన్ని
దిక్కులకే దిగినీకేం? ఎన్నాళ్ళు చనింది ముచిరాయి నాయ
నెపావా? అంది ముసలి చేరులు పూపుతూ.

‘ఎంచెప్పావ్ క’ అంది రమ.

‘నీదంతా నటన అని చెప్పాడు. కృష్ణ ప్రశంసానిదగకా
యిలాగే వేదం వేస్తుం దిన్నాను. అతనిదిం తో నలయింది
అబ్బాయి మొహం.’ అంది మునిగి కరుణ కలిగి నవ్వుతూ.

అనుకూలంగా భూమి వర్షాలయితో కూర్చున్న అనిపించింది. అమెరికన్లు దేశాన్ని విడిచి వెళ్ళిపోయారు. అమెరికన్లు దేశాన్ని విడిచి వెళ్ళిపోయారు. అమెరికన్లు దేశాన్ని విడిచి వెళ్ళిపోయారు.

మనది అయినదిగా, 'మనవాళ్ళకూటలు నమ్మి చెడిపోకు
 పిల్లా, అప్పుడు నేను విన్నాను. వాళ్ళే నీగతి ముక్కులకి, నక్కు-
 కూడా పట్టే కాదు. ఈ కయిమ్మలో నాలుగుగురు మా చెల్లెళ్ళ
 వాణి యింకొప్పువేసి పిల్లా. వాయిమానుకో. నీ మంపంపావకి పర్న
 గింనకేనీవోమాడు, ఎంత సొమ్ముందో చూడు.' అంది.

‘మనశ్చింతా, దోషముండా, వికారముండా.’ అంటూ
రమ క్షణోపంతో మనశ్చింతామూలకమైన దుఃఖాదుల తలమీదా వ్రేలి
మీదా చుట్టేసింది. మనశ్చింతా తప్పించుకుని పారిపోతోయింది.
‘నా కొడుకుని మరేచోటాకీ, నా పరుగుని నాకనం చేశానీ.’ అని

మౌనంగా అనుమానం అక్కడకు మళ్ళా వెళ్ళింది. ముసలివానిని
: పిలిచి 'అమ్మా' అని ముసలిని నిలబెట్టానంటే కూలిపోయింది.
అమ్మ తిరిగివచ్చింది. వెళ్ళు ప్రవాహంలా కర్రతోంది. అమ్మ
దెబ్బతో ముసలిని పుట్టకాటిపడి పోయింది. రమ్మ తిన్నగా గది
లోకి వెళ్ళింది. ముందరివిద పక్కని తీసి చూసింది. ఒక అరనిండా
నోట్లు కట్టి వున్నాయి. ఒక అరలో బాన్నాం ఫోటోవుంది.
ఆ పక్క వట్టుకుని వెలిదానిలా ఆలాగే నిలబడిపోయింది. "మే
చేతులు కనిపిస్తున్నాయి. నువ్వూ అక్రమపురి ఏకాధికారి
హిస్తున్నాయి. యా రీతినించి దివ్యంలాగ నిలబడిన అమ్మ పరి
వర్తనం ఉంది. ఒక్క పాఠా పాఠశాలకుని పిల్లలోకి ఉన్నది.
చెన్నో పక్కని గాగా వట్టుకుంది. ముసలిలోకి తీసే
నవని నోట్లువిడిచి వచ్చింది. తప్పిం పన్నగా పాతతోంది. అమ్మ
పక్కన పోగింది. బుడిదాల్ని వోల్చిం తో చిండుతున్నాయి.
అమ్మ గోతుల్ని పుకార్లు చూడలేదు. గోతులలో కొలుపి
లిం పాతతోంది. మల్లీలేచి, పగలుతోంది. బట్టాన్ని బుడతో
దిట్టంగా ఆహ్వానిగా తియారయాయి. అమ్మనుకాం పాదా
బురిద పిమ్మింది. బాటు చూడబడిపోయింది వాని వోల్చిం తో
తడిసిపోయింది. బట్టల కులమంకి గట్టు కొలుతున్నాయి

తూర్పున నెలకుగా నచ్చేస్తోంది. తూర్పున మబ్బులు కొంచెం
కొంచెం తెల్లబడుతున్నాయి. ఆమె పగలువేగం మోస్తోంది.
ఆమె గొప్పతోం. ఆయాపడుతోంది. కనుమ పు మేరలో
స్వేదన కనుమతోంది. స్వేదకాగై రైలు వచ్చేసింది. పట్టుబట్టబట్టి
తీస్తుంటే ఉపయోగించి ఒక్కపాడులో స్వేదక చేరింది. నవం
కుంపులు కుంపుగా దిగుతున్నాయి. గేబుర్గిరి జనం కిక్కిరిసి
ఉన్నాయి. నల్లని తోడుమనిగా పరిణామింది. చెయ్యి అడ్డంగా
ఆడు అంటున్న బిక్క కిక్కిరిస్తూ కూడా బురదచేతులతో తోసి
వేసింది. పూట్ ఫారంపొడుగు వచ్చింది. విడిచియిన బట్టతో
వొళ్ళింత మొహమంత బురదతో గుర్పించగా. వింతగా చూస్తు
న్నా జనం. ఆమె ఒక్కొక్క రైలుపెట్టి ఆటంగా నడుపు
తోంది. 'బాబుగారూ' అని అడుస్తోంది. పెట్టెలోని ప్రయాణి
కులు అద్దంకాక 'ఏదిటి ఏదిటి' అంటున్నాయి. అటుపెట్టెలో
కిక్కిరిస్తూ చెందూరంలో ఉన్న జాన్నారాన్ని చూసింది రమ్మ.
రైలు కూలి వేసింది. గాని విజయవేళాడు.

‘బాబుగారు యిదిగో మీసక్కు’ అంటూ పెటెలో పక్కన
 విసిరింది రవి. ఆ స్క్కు రమణి పోల్చుకోలేక పోయాడు మొట్టమొదట.
 ఇంకెలా రైలుకదలింది. రైలుతోపాటు ఆమెకూడా తరుగెత్తుతూ
 ‘నేను రమణి నేను రమణి...మర్నీమాన...మీ...’ అయ్యావంతో
 యింక మాట్లాడిలేక పోయింది రవి. చిరమధికలో కాలు చిక్కు
 తుంది. ఒక్క పారికా ముంపు తో బ్రాకడైంది. ఆ స్క్కుం తొంప
 రకా వల్ల బాయ్ రైలుకట్టితొంచి పాటుఫారంమీదికి చూశాడు.
 నేను కిరమపని, బురవోమింకెన బట్టలతో విడిపోయిన శిశు
 బాలతో తొందరీవున్న దీనమైన ప్రేమ కూర్చివైపు పాటుఫారం
 మీద విగిరినజనం కంకాడుగా చాలించి చూశాడు. అశ్రుమొహం
 బాధతో నిల్చింది. రైలు అప్పుడే చాలాదూరం వెళ్లిపోయింది.
 ఆ స్క్కుం కింపికిగిరి పక్కన కెక్కిరిచి చూశాడు. పక్కనలో
 డబ్బంతో ఎలా విడిచింది అలాగేవుంది. కానీ పోట్లమాదిరి లేదు.

అరకుతోయభాష: ఆంధ్రులతో సరిబరిది

శ్రీ భద్రరాజ కృష్ణమూర్తి

[illegible]

పెదగోరల మొదటి పేన అన్ని అదిగానా వాల్చిని నాల్గు
 'కూచి' లేక 'కూ(జ్)' (బహువచనం) అని పిలుచుకుంటాను.
 'కొం-దోర' అన్నది తెలుగువాల్ని తనుకన్పించేందుకు నాల్గు
 కప్పగా వీరిభావనను 'కూచి భావ' అనిగాని, 'కొంప-భావ' అని
 గా అవలెమ్మ నాంతుంటా వీరి ఒకరి కొట్టె, నూక కొర్రుల వాల్చి
 కి పూకు; మిగిలి: తోలక వాల్చి ఎక్కువ. దిగ్విశే కొంప కొట్టులు,
 కొంప వారోజు (ప్రజలు), పాండవర్షితులు అని కూడా కొన్ని
 ప్రాంతాల్లో అంటారు. వీరి నూటాళ్ల 'కూచి' భావ, పామంతులు
 లేక చాలా పుద్రంలు మాట్లాడే 'కుచి' భావ. ఒకప్పుడు షేరి-జలాల్లో
 'కూ(జ్)' నేనుకొ: కొండ తో నూటాళ్ల 'కూ(జ్)' భావ, చాలావంతు
 ఎక్కువారి నిర్వాణం అని. 'కూ' లేక 'కూ' అంటే పర్వతం,
 'కూ—' అంటే పర్వతరాశి. పంథి: తచ్చిన 'కూ'లవల్ల
 కూయి. కూచి' కొదలా. షి. ధరవాహ నామాదర్శనంవల్ల 'క' కొరం
 బ' కొరంగా మారి 'కూచి' కిద్దం, ఎప్పుడూను బహుళాను
 నంపెన్నెందు కొత్త బుల్ల ప్రాంతం ఇదియోనూ ఒకటి భావకు
 హంపెరికొలుగా ఉండి ఉంటాయి. ఆ మాటలభావ ప్రాచీన
 కారిడర్లతో కొంత ఒకటి.

బీకాపాటి కిందుల కొర్వెట్ రాసివ (వారి:రామ స్వామి) 10లో (వారి:రామ స్వామి) పక్కంపని మాత్రమే సేర్పాట్లు చేసి దీనిని ఏకైకంగా అమ్మినది పరిశోధించి వదిలివేసింది.

ప్రతిభావంశం మొదల చరిత్ర ఇక్కడ ఉంది. నాటి నాడు
ప్రతిభావంశం నాటి నాడు

1. ఎక్కువ దూరము (9) కంటే. మర్యాద, కౌముద, కన్నడం, కుట్ర, కొంచెం, పక్ష, వీధి, కొండ;

2. పుష్పదాంత కొత్తలు (8): నూయి. తుం. నూరి
(కొంప). గోండ్రి, పల్లి, పల్లూరి, నవం, కొలాను, నాయకి;

8. ఉత్తర (దావిడభావలు (8): కుర్రాళ్ళ. తాల్తీ, బావలయ్యా.

[illegible]

పద్యాలు : చరిత్ర

శాంతి భాగ్యం కలిగిన వారికి శుభం ఉంది.

పూర్వాక్ష: క, ఖ, గ, ట, డ, తి, ద, న, ణ

३७. ५५० :

అనుబంధాలు : ర క శ ధ

ఉపాధ్యక్ష : **హ** **య** **న** **క**

రేఖ, రే, కంపికలు : ర ౧, ౧

ಪ್ರಶ್ನೆ:

అచ్చులు: అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఎ, ఐ, ఒ, ఓ

హాస్యగ్రాహి ॥ బలి పక్షా ది పరామలు లే వ్యాస
నంతలు (Voiceless); ॥ ఇది బద్ధ వానియందు అనాది
జనని సరూప లే వాచనంతలు (Voiced).

ఈ భావము విడుదలైన దగ్గరలో 191 జులై, దీన్ని
అంగ్లంలో 'Glottal Stop' అంటారు. వాదరేఖలలో వాదక
జాలినా ఇది సామాన్యంగా స్పృహనీయము. ఈ స్వర వివక్ష
కుండా తెలుగువాళ్లు అ-అ, ఇ-ఇ, ఉ-ఉ అని అక్షరాలు వదిలే

తెలుగు మలయాళ కన్నడలో స్వీకృతమైన విధి కర్తవ్యాలు
ఉత్తమ పురుషులలో ఎన్-ఎన్-ఎ, ఎమ్-ఎ-కమ్-అనీ, కుష్ఠులు పురు
షులలో ఎన్-ఎమ్-కమ్-అనీ ఉంటాయి. ఏదోకటి వారిని కొంతభాగములో

కర్తనాశం : కూకే సిన్-ఇ పిఱున్న

వ్యతిరేకం : కూకే-గి-ఇ పిలగి

భూతార్థం : (ప్రత్యయం పరమై పుడు కొన్ని భాషలుగా సంధిలంగా మాన్యులు వచ్చాయి. ఉదా : ఉడో-తిమ్ తరు; రూరిం; ఉటన్ తిన్నాడు (<ఉడో-త-అన్), తిప్పిం; ఉ-న్-తింటాడు (ఉడో-న్-అన్); మన్-ఉండు; రిధి : మన్?అ-ఉండు. మన్-ఉండు. భూరిం; రిట్టన్-ఉండు (మన్ త అన్ ; అలాగే, కొరే = కొను; కొటన్ = కొన్నాడు; కొరే?అ-తిమ్)కొరే = కొనండి.

చారిత్రంగా ఈ భూతార్థ-తి-కర్తం అన్ని భాషల్లోనూ కనిపిస్తుంది. ఉదా : తిమిరిం కొయ్, కొయ్-త-అన్ (ఉచ్చారణలో కొయ్-దన్); ఉన్నం. గయ్-న-మ = గోడు; తెలుగులో చేపిరిగి; అంటిని, మొదలయిన చోట్ల భూతార్థం 'తి' ట్ట, కర్తనాశం ఉన్నాయి ప్రత్యయము. (ప్రయాజ్యంశేషం ప్రత్యయమైన 'ఇ' వర్గం తెలుగు వ్యతిరేకంగా విశేషణరూపంలో, చయని, కొట్టని, మొ. చోట్ల కనిపిస్తుంది. కొంప, గొండీ భాషల్లో క్వార్థం ప్రత్యయం పి ట్ట ఉదా : గొడి. కి-చేయు; కి-పి-చేసి; కొ-పి-చేయు; క-ట-చేసి; వన్-చేమ; వన్-ట-చి. చారిత్రకవిషయం మాస్తీ తిలుగుగా ర, ల, పలు చిహ్నాల చాలా భాషలపై చేసిన క్వార్థం ప్రత్యయం 'చి' గాని, 'ఇ' కొక. ఉదా : ప్రా. తె. ఆ-చి-, వడి-చి-, ఒర-చి-, పిరి-చి-, వడి-చి- తు-చి-. ఈ 'చి' వర్గం భాషలకిం కొక, భూతార్థం ప్రత్యయం కొటంపల్ల నీ, 'మట్టి'తలు' పూ మొచ్చుకు ఇది గొప్పించి దివిస్తానంకో సంధిలంగా 'చి' వస్తున్నది. ఉదా : ఆర్వన్. ఆర్వో; ఎర్వో; ఒర్వో; పిఱవన్, పిఱకు, పిలు, పిలుము, పిలుపుము, పిఱడు, పిలుపుడు; ఎవెన్, తునెన్, అదీగా పోషంభాషల్లో ఈ 'చి' వర్గం భాషలకిం గా ఎక్కడా లేదు. ఉదా : మిరింకో ఆరీ-, ఆర్మి-, ఒరీ-, వి-, వా-.. తుట-, అనేక పోష గూపాలు. తెలుగులో కట్టి, విరి-, మొ-చోట్ల క్వార్థం ప్రత్యయమైన 'ఇ' వర్గ సామ్యంవల్ల, 'చి' లోని 'ఇ' క్వార్థంగాను, 'చి' భాషలకింగాను భ్రమించబడతూ, ప్రక్రియా సాలభ్యం కోసమా - తెలుగు వ్యాకరణాల్లో 'ఇ' ఒక్కటే క్వార్థం ప్రత్యయ మున్నాడు.

పద జా లం

ఒకవైపు తెలుగుతోను, రెండోవైపు ఆంధ్రంకోను సన్నిహిత సంబంధం ఉండవలసివల్ల ఈ భాషలో రెండువైపులకుంచి చెప్పి ఎరువునాటలు ఎన్నో శబ్దాలు ఉదా : ఆంధ్రంకుంచివచ్చిన కొన్ని : ఉనుమ్ = వడి, ఎక = ఒక, ఒని = గది. కినుమ్ = ఉప్పని, కుప్పిడ్ = తాళేలు, కొమ్మ = కులూపండు, కొక్తే = భూరం. కిమ్ = ఎగువు, పెలవోళ, గరేజ్ = ఇల్లరికం, గాళ = కొండపొదిదారి, గుల్లె = చీర, గొక్తేయ (గుడు) = ముల్ల (గర్), గియర్ = తిరుగు. మొ. తెలుగుకుంచివచ్చిన కొన్ని మాత్రం : అన్ దిక్ = అందుకీ, అని = అన్నీ, అన్ ను = అందు,

అయి, అటు ఎదు; ఇత = ఇన్పు చెట్టు. ఉనుర్, ఉపి = ఉనుగు, ఉపి ఎర్క = ఎలు; ఎర్కా = ఏడాది, ఒక = ఒక, కొన = కొన కొను = కొమ్మ మొ ఆంధ్రంకుంచివచ్చింది. గిలుగు మంచివచ్చింది తెలుగుకోటాకి పిలుకొని పదాలు మూడొకం. అవి ముఖ్యంగా సంస్కృతీపదాలు, అవ్యక్తీకరాలు; ఉదా : అనిమ్ = అన్నం. అనిమ్ = అదిం, ఆగు = ఆగుడు, అగన్ = ఆకారం ఆపిడ్ = ఆపాదమాపం, శివకామ్ = పకారం. ఉపయ = ఉపాయం, కొపమ్ = కోపం మొదల.

ఈ మూడు రకాల క్వార్థాలలోగా మిగిలిన ద్వ్యక్వార్థాలు మూల ప్రాచీనభాష జన్మాలయి పరంపరంగా వస్తున్నవి ఎన్నో ఉన్నాయి. ముచ్చకుకొన్న కొంపభాషలోని ద్వ్యపదాలను వాటికి పరిచేత తెలుగులోని పాదా క్వార్థాలు ఈ క్రింది పాదాలో ఉన్నాయి. తిమిరాం పాదా భాషల్లో మిగిలే పదాల క్వార్థాలు దోగతులయి గాని వ్యాపి పూడితే అవన్నీ క్రింద ఇచ్చటం లేదు. ఇంకొకరకు వ్యాపంలోవచ్చిన కొండభాషలపదాలగూడా మిగిలాయిత లడాయి. తెలుగుపదం పాదా దూరంగా ఉన్నచోట, తెలుగు నాటకుముందు 'మా' (=మాడు) అనే సంకేతం ఉంటుంది. ప్రాచీనాంధ్రపదకూపాలే చాలావంతు సామ్యంగూపాకు - తయారీ చేసి కొట్ట-అనే ఉచ్చారణ. కొంపభాష దాకి అర్థం తెలుగుపదం. నీ చాలవంతు తెలుస్తుంది. సంకేతం ఉన్నచోట్ల నీ అరాలు ఉంటాయి:-

నామపదాలు

కొంప

అవాపి తండ్రి
అమ్మ (బహు. అమ్మ)
అణ్ణు విగ (స్త్రీ)
అట్ట
అగ్ (కీర్తి)
ఎవి
ఇణ్ణు
కుట్ట
ఉగ్
ఎయ్ (ప్రకృతికం)
ఒరే
ఒడోల్
కపు
కటి (వర్షి)
కలమ్ కళమ్
కొకట్
కయ్ (బహు కి)
కెక్
కుణు (తొడ)
కుప (అకుమార)
కుయ

తెలుగు

అవి,
అంబు అమ్మ
అగ్
అటు (అట్టలు)
అలరి
ఎమి
ఇణ్ణుకు
ఇట్టు (ఇట్టలు)
ఉడమ
ఏ
ఎలగు (బంటి)
ఒకలు
కపు
కట్టి
కెళ్ళం
కొగ (కాయ)
చెయ్యి
చిలుము
కుణువు
కుర (<కురీ)
కురువు

[illegible]

కాలి -	కాలి
బిల్లు -	బిల్లు
బిల్లు -	బిల్లు (నీళ్లు, మొ.)
బిల్లు -	ఎందు
బిల్లు / బి - (బిల్లు, కాలి)	బిల్లు (= కాలి)
బిల్లు - (బిల్లు, కాలి)	బిల్లు - బిల్లు
బిల్లు	మొదల, మొదల

[illegible]

అంగ్ల ప్రదేశీ ప్రభుత్వమున కొనిన పై ఇంజనీరు విక్ట
 ిలాపరీవత్తునా స్థాపించిన ఆదిమకాల పరిశ్రమ పరిశోధనా
 కాలా కొరకు కమిషన్ భాగంగా 1958 డిసెంబరు-1959 మార్చి నెలల
 మధ్య అమెరికాను ప్రాంతంలో పర్యటించి పేరొందిన కొండ
 దొంగ భావనామగ్నిని స్వప్రభాగం మార్గమే ఈ వ్యాపారికి
 విషయం. అదిర కేలంలో ఈ పరిశోధన ఫలితం గ్రంథ రూపంలో
 వెలువడినప్పుడు. శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం ఎజెన్సీ ప్రాంతాల్లో గిరి
 జను భావన పరిశోధన ద్వారా ఆంధ్రకాలా కల్పించిన మా విశ్వ
 విలాపరీవత్తు ఆధికారిగా వాస్తవికత. కొండభావన పరిశోధన
 మా కొంతకాలం వాకు ఎవరైనా గురుగా పనిచేసిన శ్రీమంతుడి
 దొంగప్రకారం వా వివరి. కాని ఈ వ్యాపనామగ్నిలోనుండి లాభం
 ఉన్న కష్టానూ పవలలూ లాభగ్ని - వ్యాపన రైత.

1959 అక్టోబరు - థాంత్రిలో ప్రచురించిన 'స్వని: కర్ణం' అన్న వ్యాసంలో నిరూపించిన అర్థంలోనే ఈ వ్యాసంలో 'వృం' అన్న పదం ప్రయోగించబడింది.

చిన్నయ సూరి

శ్రీ అద్దేపల్లి నాగగోపాల రావు

శ్రీ సోమేశ్వర కరుణ శ్రీనివాసా దీవితానాం చిన్నయ సూరి !
భావించి నిన్ను నా యెన గావించెద వందనంబు గద్యవిహారి !

చిన్నయ భారతంబున గనంబడు పేలి పసిండిపల్కులన్
వత్తుతి కక్కుమార్గమున సత్కృష్టిం ననుకూర్చి యుజ్జ్వలై
మన్నిన లందికొన్న యనమానవిహితన శబ్దశాసనా !
చిన్నయసూరి ! సూరికుల శేఖర ! వ్యాకరణ ప్రభాకరా !

నేటికి నూరువర్షములు నిపు గతించి మహానుభావ ! నీ
పేటి తెలుగు శబ్దముల మేల్పడినాడొబట్టి పాఠముల్
తెలు తెలుగుమాట ను తిరిచిదిద్దిన వార లేరి ? నీ
పాటవ మంత రాద్య, సుభం బది కాను పితృపాదకాంక్ష.

తెచ్చూ పట్టవచ్చు, నీకతాళి యొక్కగవచ్చుగాని నీ,
చెప్పినచొప్పున రసము చిందును పింపొనరించు శబ్దముల్
చెప్పగలారి వారు ? నతిసీమిరి నీవరు ట్టివాని, నీ
గొప్పతనం బసూయమియు గొందఱు సూడరు సూరి శేఖరా !

వ్యాకరణాంబు పాఠకులపాలిటి భాగ్యము, నితిచంద్రకా
లము సాహిత్యగతిలో విరజిమ్మెను కముదీప్రభల్
ప్రకాటపండితవిభవవర్ధకమై భవనము శబ్దర
త్నాకర మౌంధవాణిక నవాధరణం బగు జాన చిన్నయ !

నీవు శకాతపస్వివయి నమ్మి నొవర్చితి వొక్కచేతిపై
వేవురు నేయనేరని పచ్చితరిరంబగు నీవ సాహితీ
శ్రీరంగేశుమూర్తి ! రచననధి ! నీవిధి ! నీ ఋణంబు దా
రెనిది దిర్చనేర్చిన రహింసుధీమత పండితాగ్రణి !

పాశ్చత నాన్యతాం కముల పండితాడై, దనిడంగ్ల భాషలో
జేసని కావ్యలక్షణవి శేషము లారసి తగ్గళాస్త్రువి
ద్యాకృషి జేసి భూరినుహిమాశముడై విమూర్త నేదియె
వ్యాకృతి కృపనంబున సుధం బానసూరి చి తెల్లు బానకుగ.

ఈనకు ప్రాసెట్టి కృతు నిర్వహిం బది ముద్రితంబులై
చేతములన్ గరంచినవి, శిష్టమయైన యముద్రితాల్పధి వి

భాగ్య కృతి గ్రయోదయిని గైకొని శత్రుకళానాయకుని వి
ద్యోతిము నేయగా వలయు నుత్తమరీతి మనోహరాకృతిగా.

కన్యను కీర్తనమైన యది కావ్యకలానిధి! నావృత్తాది భా
వాన్నో లక్ష్యముగాననుగ్రహమర్చకచక్రవర్తి! నీ
స్వస్థి యనన్యపాద్యము విశిష్ట గుణుప్తము స్వస్థయింక నా
తుష్టలపై ఘటించుము నతుల నుతులగా గయింకొమ్ము నెమ్మిమ్మి.

కదము వ్రాయనచ్చు శిరశాశిమయిగా ఒకపాటివారలగా
హృదయమునైన గద్య మది యోగినివారికి ను న్నరంబగుగా
చోద్య ను జేమియున్న గమనాంఘలుండు పెను గద్యగీతికి
అన్యద ఏ పురామృతంబు యన్నిట మిన్నపు నెన్ను తాళకమా!

సోమోటినిటి జలజల కలకంకకాన్వయంబు శిరి! శతంబుల
పిలపిల్లు చదనరిచినం బలరాయని లాతివారి కాంధముండుగా.

అక్కరమాలినట్టి కృషి నందగు మార్పును, దాని కేయలే
యొక్కరి ముక్కరంబు వియమావలి కావలి శ్రోతజాతి, నీ
ఫక్కిర కంఠజాలు ప్రతిభాగరిను బది యెట్టివారికి
జక్కదు కీర్తి దక్క దని చిత్తము కక్కదు పెక్కు లేటికి.

తెలుగు పవనగుళిగులును, నేనియనేలలు, పాలమొగడల
కుంకుమిటారి వేల్పొడులు, కోకిలపాటలు, చిల్లపల్కునుగా
జలుగు హారంబు కొమ్మెలుగు చిన్నెలు, వన్నెలు, నిండుపెన్నెలల
మలయు జవాజతావియలు మల్లెలు కొల్లలు నూరి శ్రీతిలగా.

ఏమిని తెల్లలోక నిటు రీర్ష్యకు లోనయి తెల్విగోల్పడగా
ఏమెయి గారచింప దిటు లింకకు నీడనుమాత్రపాధియే
నీనుముతోడ బాలురకు కీర్త్యు పెద్దలు నూడ రిద్దియుగా
'స్వామి! భవత్ప్రసాద' మని బాలురు గొల్తుకగాక నిన్నికిగా.

నిరుపింటివాడు భాషా జనయినికి బ్రీతిజేయ జాలినవాడుగా
గనుపింప డెందు జూచిన తెనుగుంభుని సంస్కృతాంధ్ర భీషణుండుగా.

జలకక్కాను మనోజ్ఞగ్రాతరను భావ్యకీర్తయుగ్మంబు, మం
జులగంధీరగభవ్యరామృతము, నాజుకైన నీ రూపు రే

కల వర్ణించి భాగ్యహీనులకు ముక్తాశ్రీఫలశ్రేణియై
చలువొప్పారెమ నీదువల్లనెదు సుశ్రీగల్గె సూర్యగ్రహణ!

ప్రతిభావంతులు నిన్ను వంటి సుకృతుల్ భాషావికాసార్థమై
కృతవర్ణంబుల నొక్కరుం డెచటనో జన్మించి సారస్వత
స్థానంపన్నత మాతృదేశమునకున్ జేమార్చి భూరిప్రభా
స్విమిడై నంస్తుతి వాత్తుడై జనెదు వందేహంబు లే దిందునన్.

తెలుగుజాన యెనంగునంతదనున్ దీపించి వ్యాపించి
దీర్ఘులనెల్లం జరిముంచి వ్యాకృతియు కీర్తు బేరు బేరొలగం
బు! విద్యజ్ఞనతత్కవిప్రతితిలో, భూపాలగోకంబులో
గలిగించుం జామి విక్రువంబిది మహాగంభీరవాక్యేవధీ!

కృతవర్ణియ మహోన్నతంబు జరుగన్ సాహిత్యనైమాత్మ్యంబున్
మతిమంతుల్ గుణవంతు లాం ధవిషయామాత్యాభి, యొక్కుమృగేన్
జగనంబుకొనరించి, చిన్నయక్కసాల్ నగ్నీతి ముద్రించి, వా
క్సతి నంప్రీతి భజింతుగాన కవితాకళ్యాణి దిపింపగన్.

కృతవర్ణియ మహోన్నత కుతూహల తరంగ మధుగోలాహల నం
తెలంగతి సంభృతిమతి నతులితి నంప్రీతి సూరి నభిమతియింతన్.

జననము : ప్రభవ—1806.

విర్రాగము : గురంగి—1862

కృతులు ముద్రితములు : 1. చిత్రామణి కృతి 1840. 2. పద్యాంధ్రవ్యాకరణము 1840. 3. సంస్కృత మూల ప్రవ్యాకరణము 1841. 4. పన్నెనుప్ప నృపమూర్తిమండనము 1845. 5. ఆదిపర్వ విషయము 1847. 6. కబితా సంగ్రహము 1852. 7. కవిసంగ్రహము 1853. 8. విధి సంగ్రహము 1855. 9. బాలవ్యాకరణము 1855. 10. విధి కవిధివి 1859.

అముద్రితములు : 1. చిత్రామణి భాషాంతరీకరణము. 2. చాటు పద్యములు. 3. రాణిగారి మకుటాభిషేకమునకు రచించిన పద్యములు. 4. పాపపుష్పి బాలవోధి. 5. అక్షర ఉచ్చయము. 6. అక్షరాది విధుంబులు. 7. విశ్వ విధుంబులు. 8. ఆంధ్ర వాణి. 9. ఆంధ్ర కవికాసము. 10. బాలవ్యాకరణశేషము. 11. ఆంధ్ర కామిది. (చివనము) 12. ఆంధ్ర కాంధిని. (చివనము) 13. ఆంధ్ర కాంధిని. (చివనము).

ప్రాచీ ప్రతీచీ కవుల ఆచర్యంలో భేదం

శ్రీ వంగల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

జ్యోతిషముద్రం అనేకరకాల అనుభూతి సకంతులనుయం. దాని లోని నీక రియ్యగానూ ఉంటుంది, చేసుకానూ ఉంటుంది. అందులో యేభాగం రియ్యుంది. యేభాగం చేసుని అంటే—కాని కాక ప్రత్యేకతలేదు. ఒకవలనంత ఒక్కొక్కప్పుడు మధు వీచికల వ సయి. మలే ఒక్కొక్కప్పుడు అక్కడనుండే తిక్కతా వనూ ఉంటుంది. మతోక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్క అల యీ రెంటితోనూ ఉండి, రిప్పరిస్తే రియ్యగానూ. పక్కనే చేసు గానూ ఉంటూ ఉండటమూ కద్దు. ఇట్లా జీవితసముద్రం యిది భూనా అని వివేచితులూనికే రియ్యలేకందా మధుతిక్కల సమ్యక్ తిరిమై సర్వదా ఉప్పొంగుతూ ఉంటుంది.

ఈ సముద్రం అమూల్యమూ మనవ్యవృద్ధియంలో ప్రతి బింబిమంది. దాన్ని బట్టి మన మనస్సు వర్తించింది. తియ్యని అల మనవ్యవృద్ధియందొంది ప్రతిబింబించినప్పుడు, సముద్రమంతా అటూరింది దే వనకుంటాడు మనమృదు. కాని మతోక్కొక్కప్పుడు ఆ వ్యవధియూనికే చేసునీటిఅల తిరిగిందా వాడు నివ్వెరవాతాడు. తిని పూర్వానుభూతిని గూర్చి పదేపదే స్మృత్తు, మళ్ళా దాని కోసమే నిరీక్షిస్తూ ఉంటాడు. ఎందుకీ నిరీక్షిం? అంటే— సముద్రం అనంతం. కయ్యనిఅల యెప్పుడు యేయూనుండి వస్తందో తెలియదు. అసల వస్తందో రానో కూడా తెలియదు. పోనీ పోయి వెళుకుందా అంటే యొక్కడని? యెంకని? అయినా ఒక్కొక్కడు దీని అనంత్యాన్ని తెలియక వెళుకుదామని బయలుదేరు తాడు. కాని యెంకికూ యీ మధువు తిగలకపోయిందా, వెనుక కలిగిన నివ్వెరపాటుతో పాటు నిర్వేసం కూడా కలిగి కూలబడి మప్ప బడి పోతాడు. అంటే కాని యీ ఉచితభేం యెందులలో విచారించడు. విచారించలేడు. ఎందుకని? ఇంకా సాధారణుడు. సామాన్యుడు. కాని, సమవ్యయనిపుణుడు యీ రెంటినీ పోల్చి చూచు కొని యేదో ఒకకోరిను ఒకమహిమను ఒకదిగ్యత్యమను తెలిసికొని, మనస్సులో నిర్ధారించుకుని, జీవితసముద్రాన్ని మురంగా తరిస్తాడు. అతిడికి మధుతిక్కలలో భేదం భేదంగా తెలిసికొని, తక్షణమంతా విచారంతో నిశ్చయంతో ఆదరంతో ఉభయంలోనూ ఏకత్వాన్ని చూస్తాడు. అప్పటికి యీ పాకరం ఒకసరస్సు. అనంతం, పాంతం. ఇట్లాచూచే నిపుణత ఒక ఉపకరణం. కాగా అతిడు ఉభయతీత దృష్టితో తిరించి ఆనందిస్తాడు. ఈ నిపుణతలేనివాడు తిరిగిగోలుచే కలిగిన భావవరంపరనే చూస్తూఉంటాడు. అతిడికి కమద్రం అంటే భయం. ఆ భయం తీరినాకా అతిడికి అనరిబద్ధు లేడు. మగ్ధసముద్రంలోనే ముగగానాం తెలవాం.

భిన్న భిన్న ములైన అనుభూతులను సమన్వయించి తనోకదోక చూచి, యితరుల కా ప్రోకచూపి వసేపింపగలవాడే ముని. మన ప్రాకర్షకపు తిట్టివారే. రాజుయగము పండించిన వారికి రామడి

జీవితంద్వారా లోకానికి యిట్టిదోక వేచూపాడు. రాముని జీవితంలో అనేక చేసునీటి అలలు యిగిరి ఆతగ్గే నిలుపునిస్తానం ముంచి లేకనే తి వయి. అనేక విచయపరిక్షి లేదుక్కొన్నయి. అయినప్పటికీ రాముడు సర్వపరుడే. సర్వగ్రుతుడే. ఏకపత్నిగ్రుతుడే. అతని నిశ్చయం నిశ్చయమే. దానికి తిగనలేదు. అయితే యిట్టి రామునికి ప్రతిక్షేపగా నిలిచిన కాక్షికులమూ ప్రబలమైనవి. మొక్కపోని కార్యంతో, కించితు కూడా తిక్కుతకాని రాజధిక్షో ప్రజ్వరిల్లి పోయింది. రాజువాడు తన సర్వరిప బలంతోనూ రాముణి లేక్క చేయలేదు. పోదగడు కప్పివా వివలేడు. కేవలం తన భుజబలం చూచుకుని పీతా పాండర్యపహనున అసర్వపరాకౌష్ఠమ అధిగమించాడు. పరదారాపహరణం పాపహీతుడే భానం నశించి పోయింది. ఇట్లా వారికి సర్వ—అసర్వాలకు పోటీ కల్పించాడు. గెంతు శివ్వతస్థానాలలోనే ఉండిపోయినయి. ఇప్పుడు సర్వా నికే జయమా? అసర్వానికే జయమా? యేది అనే దేభావంతో పో వుడి వ్యవధిం నిలకవలేని తానుగల అటూయిటూ ఊగిసలాడు తూనే పుంటుంది. కాని చివకు సర్వానికే జయం. భగవద్వక్త ప్రసంగిలాని తరళ తరంగాలలో తీసమై క్రైరాముని పక్షమందరి పుణ్యమయమైనరాజ్యము, అయోగ్యమండి లంకాపురము వలకు ముప్రతిష్ఠితమైనది. దింపకార్యమున రాక్షసభయం నశించింది.

భారతంలో కూడా “యతో సర్వప్రతో జయః” అని ముక్త కంఠంతో చెప్పి, అట్లే భగవదాశ్రీపక్షమైన పాండవపక్షానికే జయం కల్పించి వేదవ్యాసుడున్నూ సర్వవ్యాహాన్నే ప్రతిష్ఠించాడు. భారతంలో సర్వపక్షమే, ప్రోష్ణాణ్ణి ఆగ్రియించినవారి పక్షమే ప్రబలమ. కావలసినసూపమైన మానవుల పాపచిత్రిం ముగిసేదంగా విశిషిరింపబడింది. భగవదాశ్రీపక్షం అంతకన్న యొక్కరగా ద్విరించబడ్డది. ఈ పక్షంయొక్క ఉజ్వల ప్రభ ముందు కారవపక్షమందరి పాపధ్యాంతం పటాపంపలేంది. “వలూతు ముందర చీకటి వెలయగలదే” కనుకనే సర్వక్షేత్రమైన మరు ష్శేత్రంలో పాపం భస్మమైంది.

కాగా—రామానుగం మహాభారతం నటి పారాజిత గ్రంథాలు కేవలం సర్వోత్కంఠాంతో ఉజ్జ్వలపడినవైసప్రటికీ, వాటియందు రాజశితి పాంఘనీతి సర్వనీతి లోకనీతి కలవకు తాయి. ఇది కేవలం మహాకావ్యాలే కాదు. యుగయుగములవాటి వనూదరివ్యమైన పామగ్ని వాటిలో ఉన్నది. కనుక వాటిని ‘భారతవర్షేతిహాసములు’ అంటుం ముంచింది. మహాశివలయెడల సంతాపమున కుండవగిన భక్తి, అగమము.. పోదయల యెడల మాత తగిన ఆర్మిత్యాగము—, ప్రజలపట్ల రాజుకు గల క రత్నము, విధి—, పోదయల విరోధం నల్ల సంధించే దుమ్మరివా

మహా—, రాజ్యేవగా—, పరదాశేవగా—, అసాధారణా
ద్యుతపాదామ—, ఈ చిత్ర నాగ్నానువరణము మొదలై వి
యోగము సన్నిహితంగా వాటిలో మాపించబడినాయి.
ఇట్టి యీ మహాగ్ర గంభీరజాల ప్రభావంవల్లనే యుగ
యుగాలనాటి బొరతనపు తపస్య కాంతి ధన్యం మొదలై వి
యోగపుటికి మనశ్శీలలో నిలిచిపోయి, కవి మాన్యదిర్భ కనుక
గంభీరలో ఆకర్షణకొని భక్తిపదాలు కవితకున్నా, అంత
మాత్రములో యీ పారాణిక త్పతాన్ని యావతా భక్తిపదక
వరంగా నామ్రామే పోషించగారు. మానవజీవితంలోని మిట్టపా
లలో గుణగుణాలలో మధుర క్షత్యలో వ్యక్తిక ర్తవ్యతామాధ్యయం
కలిగితే, కవి భావ కనుక భక్తిపదకని చెప్పాడు. అంతిమాగ్రం చేత
వీటిని కేవలం భక్తిపదకానికాని మాత్రమే యర్హుడై పుస్తకంగా
పుట్టి పురాణాలుగా పోషించగారు.

ఇక సాహిత్యోక్తిలం చూడం. కాలిదాసు భక్తభూతి
శ్రీనాథుడు మొదలైనవారు దానికి అధిపతులు. వాళ్ళు తమ
తమ గంభీరలో భక్తిసూక్ష్మత వేరే భించారు. కాలిదాసు తన
నిగూఢ రచనాపాటలతో మహా సంభవంలో ధన్యముమైన
చిత్రాన్ని చిత్రించాడు. పార్వతి తపస్సా హిమవంతుని కివాను
రాగమగా అపార్థ్య వాదనలే. ఇట్టి మహోత్సాహములను అలాకము
లను సృష్టించి, కాలిదాసు అలాక సృష్టి అయినాడు. కాకుం
డానున బుద్ధ్యాశ్రమంలోని సమపక్ష్యగుణ సయిము కేవలం
యెవల మన మగాన మాపించినాయి. ఆ మన గుప్తంతునిదగ్గరకు
కెల్వారు సంప్రసన్నుకు కేవలం పించి లేడి కూడా వెంబడపడి,
చెలుచెలులు తమ తమ గర్భాలలో గుణభావాన్నీ వెలడించినాయి.
మానవుడలోవుండే త్రిగుణప్రవృత్తికి కాలిదాసు విసురచెడి,
అభవా రజస్తమోమగ్నవృత్తిని పోషించలేక, భగవంతుడి సృష్టికి
ప్రతిస్పష్టిగా కేవలం పత్రియముమైన ఒకానొక పుణ్యాశ్రమాన్ని
సృష్టించుకుని, తనవంతులో ప్రతిపాత్రియ, యధేష్టంగా విహ
రిస్తూ యీ లోక ప్రపంచాన్నీ విస్మరించాడు. ఇటువంటి పత్రి
మయ సృష్టించు ఒక్క సంవత్సరం అకో కోక, రఘువంశంలో
కుమారసంభవంలో కాకుంథలంలో తినివీరిరా సృష్టించుకుని తన
వాంఛ యివేని తెలియచేస్తూ—, యాశ్వరుడు సృష్టించిన త్రిగు
మయ సృష్టిలోని లోపం తెలియజేస్తూ, ఉండవలసిన పత్రియము జగ
తును సృష్టించి, 'అదర్శవాది' విన్నాడు. ఇట్లా ఇత జేవోక్కడో
కొడు, అం అూ అతిథ. అతడు అదర్శవాది. వాస్తవవాది, రస
వాది. మాన్యదిర్భ. ఇంకా మేమున్నాఉంటే అ నీ. ఇక—భక్తభూతి
తన ఉత్తరగాను దిరిగిలో : ర్యానుతాపం చిత్రించిన విధం అద్వ
తీనుం. దానిలో ముఖ్యంగా మాడవ అంకంలో శ్రీరామరి భగ్న
వ్యాసం ప్రతిబింబమంది. ఆ చిత్ర వరలోకించేవారికి ప్రాచ్య
సాహిత్య పరివంవల్ల కలిగే గర్భానురాగం యింతింత కొడు. ఇట్లా
మానవ : పుణ్యం కలిగి మాషితి మైనప్పటికీ ప్రాచ్య సాహిత్య
సూక్ష్మంవల్ల యెంతిటి గర్భానురాగం కలుగుతుందో అది విడిగా
వ్రాసాలంటే మామూలు కలాలకు సాధ్యం కొడు.

పాశ్చాత్య సాహిత్యం పరిచినందువల్ల వచ్చే ఫలం మాత్రం
మన సాహిత్యం లంటే కేవలం విజాతీయం. విభిన్నం. సాహిత్య

భూషణాలు, పర్యాంగసాంసర్గజనకాలు, గౌరవవాచకాలు,
ధన్యపాత్ర మందిరాలు అయిన సుహృద్భావ ప్రాచ్యసాహిత్యం
లోవలె పాశ్చాత్య సాహిత్యంలో లభించవు. అందులో మానవసంఘ
ముల వ్యక్తుల చిత్రణములు లేకపోలేదు. ఆ వున్నవి ప్రాచ్యసాహిత్య
చిత్రములవలె ధన్యగౌరవ పూరితములుకొవు. ధన్యం అక్రమకృష్ట
చిత్రించబడింది కాని వ్యక్తులయొక్క చేష్టల అనాంక్యతలు అర్థ
ప్రవృత్తుల, ఆవినితి సంగతులయందు మాటునుజిగి, బతుకు రాజక
పోతున్నది. అక్రమకృష్ట ధన్యం కనమృగ గర్భంములలోని గంతు
కొయ్యుకూతలె వివరం. ఒక వేళ వివరణవా దానికి ప్రాధాన్యం
లేను. ఏనుంటే, భయంకరగర్భారావాల విరళ ప్రచారానికెవలె దీనికి
ప్రచారబాహుళ్యం లేదు కనుక. ఇట్లా అక్రమకృష్ట ధన్యశాల
చిత్రంవున్నా అది ప్రస్తుతంకొక ప్రచ్ఛన్న మై ధన్యబోధిని
బతుకు పెట్టాలకున్నది.

“ప్రాచ్యసాహిత్యంలో మెచ్చుకోదగ్గ ప్రకృతిచిత్రంలేదు.
మేము మంచి ప్రకృతి చిత్రక గులం” అనే అనంత అప్రాచ్యుల
కున్నది. వాస్తవానికి ప్రకృతి చిత్రం రెండు సాహిత్యలోనూ
ఉంది. కొవి వాటిరెంటిలోనూ భేదమున్నది. పాశ్చాత్య సాహిత్యం
లో ప్రకృతి నన్నూర్త; అర్థ సాహిత్యంలో సాలంబిత. అంగ్ల
సాహిత్యంలో నూన ప్రకృతిలోని పాశిక - ఆసుర ప్రవృత్తులకు
గౌరవం; అర్థసాహిత్యంలో కేవలం దైవ ప్రవృత్తులకే గౌరవం.
అయితే మన సాహిత్యంలో మాత్రం ఆసుర - పాశిక చిత్రం
లేనాకీ అంటే - యక్కడ పాశిక ప్రవృత్తి మనుష్య విజ్ఞానంలో
మనిగి, జయించబ వచ్చి బతుకుకు కనబడక ఆసురన పడిపోయింది.
ఆసుర ప్రవృత్తి దైవ ప్రవృత్తి చిత్రంముం: అ నిలవలేకపోయి
యొక్కడో తలనామకున్నది. నున సాహిత్యంలోవున్న ఆసుర -
పాశిక ప్రవృత్తుల ధన్య - దైవ ప్రవృత్తులచేత పరాధాతాలు. కనుక
వన్నెలలో దివ్యలె విస్తీకసాలు. ప్రాధాన్యం దైవ ప్రవృత్తికి.

అంగ సాహిత్యంలో మానవ ప్రకృతిలోని పకు భావాలు,
ఇంద్రియలాలత ప్రధాన దర్శనీయాంశంగా ఉంటుంటు దైవ
భావాలు దానిలో దాగి ఉన్నాయి. బతుకును రాలేవు. కాగా
ఉభయసాహిత్యాలకు రచనోద్దేశాలె వేరు వేరు. అంగ సాహిత్య
విషయంలో షేన్సెయరును చూడం.

షేన్సెయరు మహాకవి. ఇతని రచనలలోని ఒక్కొక్కవ్యక్తి
విజంగా తిరుగాడుతున్న చైతన్యము కమైన మనిషి; రచనాని
పాత్రగా పోదడు. ఇట్లా సర్వయూ సతీరంగా సృష్టించి లోకానికి
మహాపకారం చేసిన మహాభావుడు షేన్సెయరు. ఈకవి విహ
దాంతి నాటక రచనలో అలాక మైన ప్రజ్ఞానంతుకు, అందరినీ సృష్టికి
ప్రశ్నేత కన్నది. విహ సంయోగాంతి నాటకంకూడా కుసమృ
తతో వ్రాసిన మహామేవాది. విమెహ సంయోగ - నియోగాంతి ఉభయ
రూప మైన తులలో అతని మొగ్గు వియోగాంతాలకే. అవే అతనికి
యింతికి ర్త ప్రతిష్టలు లేచ్చి అతడు పోయినా చిరంజీవిని చేసినయి.

ఒకరి గొప్పతనం తెలుసుకోవాలంటే ఆ జాతియకీర్తనారాలు
పరిశీలి స్తేవా గొప్పతనం బతుకుపకునుది. ఒక జాతిలోని వ్యక్తి
దానిని మనవాయించి విడిగావుండలేదు. శ్రీ ప్రసమతిం “మానవు

పాశ్చాత్య కవిశాకంబో యిటుగంటి జేమి కవచహన, ఎంత
గణన 'మామవుడు'—అతిని రెడ సమామయ ప్రృతి—దాని విలయ

K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యులు - సన్ము, 5/22, మేల్మాయిల్ పోస్టు (N. A. Dt.)

తాండవం—దానినల్ల కచ్చే గుచ్చునీతలు యివే కవలదేది. కాగా నువ అర్యపాహిర్యంలోని పర్యసంపద తిను జిహ్వాన దియ కాక్షిగ్యం ధర్మప్రవృత్తి యివే అవార్యపాహిర్యంలో కవలవేపు.

మొత్తంమీద మేక ప్రియమయ సామగ్రి అతిని పృష్టికి అనుజూతంగా ఉన్నది. అతిని వియోగాంత వాటకాలు అతిని రదనాకు ధ్వజాలు. వాటిలో అతిను గూతలు పృష్టించాడు. నరకాలను పోతబాగాను. వాటి రెంటిలోని గుఱుఖాల్లను కళ్ళిగుకలేటట్టుగా చేశాడు. కాగా ఆమోపుష్టికి ఆ వాటకాలు ఉపరించేటంతగా దైవిస్యమేక కావు. సామాన్యంగా లోకంలో మామూలు పానురజనంలో వుండే పుష్పప్రవృత్తి ప్రబుధూపం యీ వాటకాల్లో కవలకునుంది. వాటి అంత్యపరిణామం రక్తపాతం. ఒక్కలో కాటకంలో యిట్లాగే జరిగింది. రక్తపాతం అన్నాను కనుక ఉదాహరణకు ఒక్కలోగలదే యెత్తి చూపుతాను. ఏమీ యెరుగని అమానుషురాలు దైవమీనాను కృత్రిమినించుంది అనుమానంది ఒక్కలో దండలానికే వస్తే,

Des.—O! banish me my Lord! but kill me not.

Othe.—Down, Strumpet.

Des.—Kill me tomorrow. Let me live to-night.

Othe.—Nay, if you strive.

Des.—But, half an hour.

Othe.—Being done, there is no pause.

Des.—But while I say one prayer.

Othe.—It is too late"

అని నులిను చంపుతాడు. ఇట్లా వాల్లిస్టికి సంభాషణ జరిగి తుదకు పసులం జయించింది. మొదట ఒక్కలో పుష్పప్రవృత్తి ప్రబంధంగా చెలరేగి చివకు రక్తపాతం చేయించి తిరింది. అయితే యీ రక్తపాతానికి యింకో అనేక కారణాలు లుండవచ్చు. తోధమీ ద్వేషమీ స్త్రీ యెడల సంహితానితి క్రోధమీ యింకో ధవళియో యిట్లాగే యింకో వ్వానో. అందులో యిక్కడ స్త్రీ యెడల పండహం. ఇది బజారు మనుష్యుల్లో సాధారణంగా జరుగుతుండే ఒకానొక సామాన్యమైన లోకకౌత్యం. ఇట్టి అనన్యత తూచే కవి విషాదాంతవాటకాలూ, ఒక్కలో - మేక రెత్ - ఇయోగో-తోమియో మొదలైన అమానుష వాక్రిలూ పుడంచాడు. వీటిలో అవగా యాపాత్రలలో వున్న విశేషమేమంటే, వంద కిరీ, వాంతకీర, ఆతతయితి, నిట్టనల్ల కిరీగే యువనరకం, దుఃఖాగ్ని కాగా - యారచవలలో పృష్టించింది మామూలు మానవులకే అయినా, వారికి అంత్యేత్ర ప్రాబాళ్యం మామూలు జనులకంటే నేరే రెట్టెక్కువై, మనుష్యుత్వ సీమలువాటి ఆసురలోకంలో ప్రవేశించి నియ. వారి ప్రవృత్తికి వాద్దులేదు. లోభము మొదలైనవి సామాన్య జనుల్లో కొంచెం యొక్కువే అయినా, అక్కడ వాటికి కొంతవలైతే వా వాద్దుంటుంది. ఇక్కడవి లేదు. పోలికాపాటం మొలకై

తెరిగి, పెద్దదై, వానా చింతరకందర జరిగి, రాక్షసికృత్యమైన స్త్రీలకు ఒకానొక మహాయోధుడు పాల్పడ్డాడంటే యీ వా వాక్రినుకూర్చి విచారించటం సమయం పాడుచెసుకొంటుంటే.

ఇటువంటి స్త్రీరథే కాదుగాని, స్త్రీ మాణింగ ప్రయత్నమే భారతంలోనూ జరిగింది. రిఘువంశ, అతిరఘువంశ, మహాభూషణ, యోధువంశ, మహాయోధులు మొదలైన భారతప్రభిలో నిండిఉన్న నిండుసభిలో రిఘువంశ అన్న ఒక్కలో ద్రౌపదికి మానభంగం చెయటానికి బానుకున్నాడు. పరిలో ఒక్కయో 'యిది తిప్ప' అని అనరు. అనలేదు. అవలేదు. అయినా ద్రౌపది త్రికరణమధిగా త్రికృష్ణధిగవానుని ప్రాప్తించగా ఆయన తస్త్రిదానంచేసి భారత కవితా మానసంపాక్షకుడైనాడు. అధర్వం శలయై తింది. కాని. దాన్ని ధర్మం జయించింది. ధర్మప్రతాపం ముందు అధర్వం దూదివలె మాడిపోయింది. ఆర్యులకు అవాగ్యులకు యింతి చేదా ఉన్నది.

ఇక మేక రెత్ రాణిని ఒకజ్యును విమర్శకుడు (కెగర్) 'రంమలాడి' అన్నాడు. దానిలో ఉన్న కృతిఘ్నత సాహాయ్యునిర్దియ యిత్యదిని రాక్షసులకు చెయనుగాని మానవులకు కావు. చూడండి. "అనసరమైతే నేను పారిచ్చి పెంచిన పసిపాపిం మైవా ముక్కలు ముక్కలుగా చెక్కలను" అని ఒకచోట మేక రెత్ అన్నది.

అయితే, మనకు భాగవతంలో పూరిన ఉన్నది. వీరిద్దరిలో కృతిఘ్నత నిర్దియ ధర్మద్రోహమూ సమావాలే. ఇయోగో సామాన్యకారణ ప్రేరితుడై తనకు అన్నదాత, భువు అయిన ఒక్కలో చెలి స్త్రీరథచేయించి, మామమ సీమనుండి భిషుడై రాక్షస సీమల్లో కాపురమున్నంతవని చెబాడు. ఇటువంటివే మిగిలిన వాక్రిలూనూ.

అయితే, మన భారతంలోనూ గదమరించి ఆసురప్రవృత్తి నిర్యోగసహసంగా తాండవించింది. తన ఆవేశంతో మహాత్ములయిన ద్రోణగ్రులహూడా నూదంటురాయి యువమునలే ఆకర్షించి, వారి నీతిని ప్రతాపాన్ని యాద్ధంలో వాణించిసింది. తిరిగిగాని తండ్రిగాని భిష్యుడుగాని హితం బోధిస్తే దాన్ని పెడచెవిని తెచ్చింది. తనకు తోచినంత చేసి తిరుగున్నది. దానితో దేవద్రోహం గుగద్రోహం జంద్రోహం జరిగింది. ధర్మక్షేత్రమైన కురుక్షేత్రంలోనే మహాభీషణ పంక్రాశం సంకల్పించి, భూమండలాన్ని యావత్తూ గజగజలాడించింది. అయితే చివరకు తరికావడమైంది. మల్లా ధ్యుభాను దువయంచేసిరికి అధర్వంసం యొక్కదై క్కద్రో పారిపోయి, తలవానకు నేందుకునూడా తోటలేక సర్వాకృత్యాణించింది. ఇటువంటి దీనికి ప్రతిగా ఆంగ్ల సాహిత్యంలోనూ "వారడైక్ లాస్ట్" ఉన్నది. ఈ రెంటిలోని విషయాలకు తల్యమా ఉన్నది.

అ డ దా రి

శ్రీ “కందీల”

జైతా ఎక్సావే పితాపురం నేడన వదిలిపెళ్ళి: తమక
గామున అయిదుగంట యిద్ది. తెల్లగా విలుకు రావడానికి
ఇంకా ఒకగంట పడుతుంది. రైలువాడి అంబికంబే ఆలస్యంగా
దిగి: వాగు అంతరంగా. వెమ్మదిగా అడుగులో అడుగు వేసు
కుంటూ పితాపురం చేరువన కమారపురంవైపు పోతున్నాను.
కునారపురానికి నోడ్డువది వల్లంబే రెండుమైళ్లు వదలాలి. అప్పు
త్రోవవుందిమాడ; అంతరంగానికి ఆ దారి ముగిసిపోయింది.
రెండుతొంపులు దాటి మళ్ళిగట్టు పట్టుకొంటే అక్కంపేటకి ఇల్లు
చేగుంటారు. ఆ తోపులలోను ఒకటి తెల్లవామిగోట. రెండు
దానిలో పసాళింగా విపుగా పెండ్లబ్బి నావుట్టి, వారింజలు,
వలంటూ ఉంటాయి నావుట్టి పూరినాది పున్నాయి పవంటూలు
పరువునిగాయి—ఎటోచ్చి వారింజలే పువ్వులంగా ఫలించి ఆ కిరి
గానికి చొచ్చిని ఫలాల్సి అక్కడక్కడ రాల్చి భూడివి ఉపరితలా
నికి కోరి గూగుతున్నాయి

అంతరంగాన తొలగా అడుగులేస్తేనికి ఇంకా చీకటి
వుంది. ఆ చీకటిలో క్రిందికి వదిలి వారింజపండ్లు స్వపంగా కనబడు
తున్నాయి. తొలకు కొందరినందరి చేస్తూ కొన్ని కొనులు ఎటూ
ఇటూ చొచ్చిని దిగి గుము: తూ కిరగిచలాడుతున్నాయి. ఎప్పుడూ
లేనిది అంతరంగాన అక్కడ కొంచెం గుర్రాకు అరిగా లాంగి
వాయాను. ఒకటి రెండుపండ్లు తీసుకొని చెలిపందిలో వేసుకొనా
యి: పించిది. చుటూ: అయితాచి వ్యూహలేను గదా అని తనకు
తా నే గుడించుకొని రెండుపండ్లు వైతరిగాను. చొచ్చిని రంగుతో చిరి
రితలాడుతూ ఆ వారింజలు ఆయన్ని ముగ్ధపడస్తూ లోలోపల ఆకిమ
కొంచెం లాగుగా నేంగిచ్చాయి. అక్కోలాగు ననిపించి ఒకరండును
ఒకరం ప్రాంకించారు. గోటిని చొవిగి చొవపగానే మెత్తిగా
దానితోలు విడిచాతోంది ఇంతలో నే గుంటి మనమ్యులు వచ్చిఅరికి
డియ్యింది. అప్పటివకు ఆ ద్రావలో లేని అంతరంగాన తలపిత్తి
అటు మాళాగు. ఇద్దరు వ్యక్తులు ఆయనపై పే తిశేకంగా ఆయన్ను
ఒక దోంగకు చూపుట్టులు పరికాయస్తూ రావడం పసిగటారు.
తక్షణం ఆయన కోడూ తట్టింది. ఏమీ ఎరగనివానికివలె ఆరెండు
వారింజపండ్లు క్రిందికి వారవిడిచారు.

“అగలాగ! ఎవరు నువ్వో: తెల్లవారిండా దొంగతనానికి!”
అంటూ అంతరంగాన్ని ఎగుర్కొన్న ఇద్దరిలో ఒకాయన ఉరివి
నట్లు గట్టించాడు. ఆయన ప్రక్క తేవున్న వోగడు — బహుశా
అయిన తారేదాడు కొవమ్మ-శిరింగా ఆయనకు మదుపు ఇచ్చాడు.
అంతరంగాన అదోకరిన మైక తిక్కలో: తియై క్రియోగించాడు.
కొని ఆ పొచి: పొగుతుండా వారదా అని నిశితంగా ఆయన
యోధాతాపటిను ముందుకు వెళ్లి రే: పోయింది.

“అగ్గేరిటండి అగగంబున్నాగ? నే నేమీ దొంగతనం
చేయలేదీ — మా పూగి! ఈ తోపునిగానూ నేలే కొండుపురంకి
అడుగులు కలిపినప్రాము: ఈ దాని వస్తున్నాను” అంటున్న
అంతరంగానిని మృగగా చూశాడు గుజనూని. ఇంతలో నే ఆయన
ఉద్దాగుడు-క్షణక్రిమే-విరాలూచివి అంటుమామిడి గున్న కిం
అంతరంగానిచే చల్లగా వారింజపండ్లు: రెండు వారింజల్ని
ముందుకు పట్టుకొచ్చి “అబ్బదా రెండుకు బాబూ: తిరు రిప్పు వేకాదూ
ఈట్ని చల్లగా ఒగేసివారు? చూపండి-ఒదాని! తొక్కినూడా
దీసివారు: కొంతి నోంచేద్దామని గాబోయి” అన్నాడు పట్టుపెరితూ.

“ఏమో. అది కాకు తెలి గును. నే నేమీ యెండాను” వ్యర్థం
గానే దిరాయంచాన అంతరంగాన.

“పురాగా దొరికనూడా అయిస్తా వేమగూర్తా. పెద్దను: పిని.
ఎక్కడోతా తీసింది తొడిగిని మామిడ్లు వారింజల్ని రాల్చు
త గూ? అందులోనూ పట్టుపెరిచి పడెస్తా యేమిటి?” తనవిపట్టుకు
పినిపెట్టాడు ఆదామీ.

మాను అంతరంగాన మళ్ళి క్రిందిపడినూడా వైసందిం
తాదే అనే అస్తాగుతునలె ఇంకా మొరాయించి “అయితే తొల
మిదిగదా అని మిమాట చెలాల్సినాట. ఆదంపన కొనులు అంతా
వాంగమా చెప్పిన్నాయి. తెల్లవాగజామున రెండుపండ్లు కొను
కొచ్చి తనవెయ్యడం ఇక్కడ వాటికి ఏమైనా ఫలకార్యమా?”
అన్నాడు.

“ఓహోను. మనమ్యులుగూడా కొనులే. కొనులు క్రమ
క్రమంగా మనమ్యులయ్యాంబూ మనమ్యులు క్రమక్రమంగా
కొనులేతున్నారు ఎందుకీ అంతి కరింకం? మి మాదిలేయ
ఇటు చాండి. మి గుటు వలే బట్టబయలుచేస్తుంది.” అంటూ
ఆదామీ, అంతరంగానిచేరిని చివాయన లాక్కొని తన ముక్కు
దగ్గర పెట్టుకొన్నాడు. గుమ్మని వారింజకాయ వాపన ఆయన
ముక్కుపుటాలో పోకింది. అంతరంగాని బొటన వేలివీడ
దముగ చారింజ ఇంకా ఆరనేలేదు. ఆయన మొగం వే: వేగాన.
కత్తి: నేటుకు నెత్తుగమక్క లేను నుగుటిపై. నోటిమాట పెండ్లం
లేదు. మాంసంగా తల వార్చేగాన.

“లేచినయేల మందిదిగాదు బాబూ. పాసిక పారనేను. పెద్ద
పెద్ద మారాతలే నీన్నకి నీటిక్క కిక్కురి పడతావుంటే ఈ నా
లోళ్ళి కొచ్చిందా? ఇతన్ని యెర్ర: మా యజమాని మగ్గుల్ని
దుమ్ము గుణపుకొంటాడు.” పోషిగా వల్చి పిలిచిస్తూ వెక్కిరిం
చాడు అంతరంగాని అతపను తారేదాడు.

“చాలు పపండి ఈవాటికి. బాగర్తిగా మనులుకుని ఇల్లు
చేతికొండి.” అని ఆ యజమాని, ఉద్దారుడు తొలలో తయి నుకొం

జై పు మర్రిపోయినా. అంతరంగ గారికి తమ ఎదుట సంతోషాన్ని ముగింపుగా వున్నట్లు, కళ్ళు చీకట్లు గెప్పునట్లు వినిపించిన బతుకుగా అనుకుంటున్నాను.

2

తెల్లగా తెల్ల వారింది. ముగ్ధుడనునది ఇంకా ఒక అర్థం కంటక్కుగా వ్యవహరించుచుంది. అంతరంగంగా ఇంకా ఆవారించిన బతుకు పూర్తిగా అధిగమించి బతుకుపడలేదు. అతని అనుష్ఠాన బతుకు బాటలనడగా ఎంతో వేగం పెరుగుతున్నా అర్థమవుతున్నది. అతని బాటల దూరంలో తోలకు కంటి కింద కంటికి వచ్చింది. అది బాటలే మళ్ళీ పుట్టుకుంది. ఇంకా అక్కడకు అంది పుచ్చుకున్నట్లు వుంటుంది మరలపుం. అయితే ఈ కాపీపటిలోను అంతరంగంగా గొడవ మళ్ళీ ఎక్కడై పడుంది. చెక్కింద రాలిపడిన వాంజపండ్లు చితిచితిలా ఉన్నా కొట్టరక్తు వాయి విజంగా ఒక్క పండునయినా అంగుళాకుండా వుండేందునిషిరిం గాను. కాని అంతరంగంగా మళ్ళీ ఆ పళ్ళకు ముట్టకొని పడిన బతుకు కాదు.

అయితే అంతరంగంగా మనిషి. రక్తగంపాలు కల మనిషి ఆకాపాకంటి బాధింపును మనిషి అనుకోకుండా అంతరి. అది తీరలేదు నిద్రపోగా. మనసు నిద్ర పొనివున్నది. అర్థిరింకా ఎట్టి క్షియినా తలపడడానికి మానసి ప్రస్థాని పూర్తికంటుంది గాని ఇది మనాపాకెనని గాని, భౌతిక అని గాని వదిలిపెట్టగలగా!

కొనిపో తామరకూడుకై ఎగబడే ఏనుగు మొసలి ఉంటుందని తెలిపి గూడా దాన్ని లక్ష్యపెట్టెను.

ఇక్కడ ఇంకొక వైపరిత్యం సంభవించింది. కొరకు ప్రతి వైప ప్రతికూలంగా జరిపడింది. అది కేవలం అవసరం కాక మూర్ఖత్వం. అంతరంగం గానకంటున్నాను. "ఈ నాలుగు రోజుల్లో ఇంతలోకి ఎవరు వచ్చి చస్తాడు? కాకపోయినా మనిషిని మనిషిని పలుకొని, చెప్పింది, గెంతుపండు తీసుకొంటే మూర్ఖం - దానికంటే యాగీగా? ఇప్పుడు ఎక్కడో వున్నాడు? సంచించిందా ఎక్కువో కంటే దాటేస్తాడు. వాళ్ళు ఒక వేళ ఆ మూలకుంచి మాచివా ఇక్కడకు వచ్చేసరికి నేను ఈ తలవాట్లో వుంటాను. అప్పుడు ఇంకొక పళ్ళి ఎలా గజావుచేస్తాడు? పొగసూసాను ఇక్కడకొచ్చి తలకొన్నానుదా అది ఇంతి పొగగా?"

మనస్సు ఒక నిర్భయమైన ఉచ్చేషణి పనిచెయ్యడానికి కిరీటం దాంతుల అది ఉరకలు పెడుతుంది. మరి కాపీపటికి అంతరంగంగా కంటి చెక్కింద రాలిప చెంబెడే వారింజపండ్లు అంజను మనగా ఎంచితో వేసుకొన్నాను. అక్కడికొ ఆగాడు? చేసిన లోకే వున్న ఇంకొక చెక్కింది పళ్ళు అనున్న మరీ బలంగా లాక్కున్నాయి. అంతరంగంగా ఇప్పుడు వ్యాపకనా బాటించేది కానీ ఇది మన ప్రతి. లేకపోతే చేపగంధూం కిరీటంతో కొరికవల్ల ఈ ద్వంద్వ మనం అది ప్రసేవేసే సుద గూడగొంది బతుకుపడగామా? మనసుకూలు నుడితిలో పడినా గు. మనమా అంతరంగంగా ఒక రెక్కా? అంటే. ఆ నుం గెంపడచెక్కింది

Have you had your Alvitone?

మీకుంటున్నదంతకంటే ఆరోగ్యమునకు ఆల్విటోన్ ఉపయోగించును. ఉత్సాహము కల్పించు ఆల్విటోన్ కంటే అరేమండ్, బ్యామాల్, మీగకపాత, కోరో రేర్ల వదిలిపెట్టు. కార్మికం ఎక్కువగాగండు. నీటిగా లేక కఠినా ప్రాణులకు వీలవది. చక్కని చిది. ఉత్సాహమునిచ్చి పోషించును.

ALVITONE

ఆరోగ్యమిచ్చే
ఆహార పానీయము

ఆల్విటోన్ లాబొరేటరీస్,
న్యూదాసు-18.

ఆంధ్రప్రదేశ్ కు దిస్త్రీబ్యాటర్లు :
మెనర్యు. స్వతంత్ర ఏజెన్సీస్,
గాంధీనగర్, విజయవాడ-2.

కొంగారు వడకండి. మీకోసం పూర్తిగా వశమవుతుంది. ఏమి ధర్మాల్లేను.” అని అంతరంగంగా ఆయనకు చెయ్యాకనిచ్చి వాల్లోకి తీసుకునితూ దల్లిగా మెల్లగా ఇలాగవ్వాడు. “రామస్వామి గారూ— చూడండి. భగవంతుడు ఎక్కడో ఇద్దరి ఒక గొప్ప నుండు మాంసపును ప్రసాదించాడు. అది తీసు. దను. మనం చేసుకున్న మందిరికొకటి ఒక మూలమంచి నువ అంతర్యామి చెబుతూనే ఉంటుంది. కాని మనం వివం. నీవ దత్తమైన ఆ అంతర్యామిని పట్టించుకొని చెబుకోకపోతే ఆదామం కేలం మనదే. మూర్ఖుడవ పరే, దీన్ని ఆదుగలో పెట్టడానికి అంతర్యామి కల్పించ బడుతూంటాయి. అని అంతర్యామి చిక్కనప్పుడు ఆ అంతర్యామికోసం చూస్తూ జార విడుదలకొన్నప్పుడు వారియందు జాలివేయ మనకు ఇంకామీ కలగను. అంతే....”

“డాక్టరు గారూ— మీరు ఆ మాటలు అనుభవమీద చెబుతున్నట్లుంది. అది కేలం వన్న సత్యం. వాటిని వివక చేసి నీ తెలుసుకోవాలని కొని తెచ్చుకోవ్వాను.” అన్నాడు రామస్వామి. ఇద్దరూ వాల్లోకి వచ్చేవారు. అప్పుడే కాంపాండ్లరూడా ఇల్లికు వెళ్ళిపోయారు. డాక్టరుగారి స్వయంగా మూడుపాట్లాంటి అని చెబుతూవుంది “వీటిని మూడుకోణాలు రాత్రి పడుకో వెళ్ళప్పుడు వేసుకోండి. పది పాను కోణాలలో మీకు చక్కని దృష్టి ప్రసాదించబడుతుంది. కాని ఒక్కటి ముప్పాణ్ణు పది కోణాల పాటు మీ వ్యాధి ఎక్కువగా బాగా శుభ్రపడుతుంది. అయితే మనసుగా ఏదో మూలమంచి మీకు గేరుకొంటున్నట్లు మీకు బోధపడుతుంది. మనం నేలిన చేసినా తెలియ. చేసినా పాపానికి క్షమ అనుభవించి మండా ఎకో అడ్డదానినాటి బాదామని భ్రమించడం పారబాలు. దానివల్ల కోగం దాచబడుతుంది కాని పూర్తిగా వయం కాదు—”

డాక్టరుగారి వద్ద కలవు పుచ్చుకొని ఆరోగిని తీసుకువెడతూ వెంటనున్నవా గిడురూ రామస్వామి కండ్ల బుట్టును ఆరించి ముక్కుంకా అంతరంగానికి పరిచయంచేశాడు. “అగమపాలక్రితం అతిశయించిన రిప్పదాకినీటి బాహ్యంగా పందరించినందుకు ఆతిరు ఈ రిప్పంగా క్షమ పడుతున్నట్లున్నాడు. తాను చెప్పి పప్పు పని అని అతనికి తెలుసు. వివాహాదు కొద్ది కన్ను గావక చెడుపని చేసి విందుకు ఆ కత్తే బాధపడుతున్నాయి.

4

అంతరంగంగా తన చిన్న నల్లని మంగుల పెటెతో పాటు గూరిలో నున్న నలంగారి నుకొం చెబుకోనేసరికి సుధాస్వామి మూడు గంటలయ్యింది. దలంగారు మాటపాటి కేకలం పై చిలుకు ఎటి క్రింద పల్లం భూమిగుల పెద్ద కాపు. తిరమ వారింట్లో ఎరికి కాస్తంత నెచ్చగా వున్నా అంతరంగార్కి కలుగు వస్తుంది. దంంగారి ఆయన మీద మంచి గౌరవము, భక్తి వున్నాయి. ఈయన గూడా ఆయన మాటల సెవ్యుడం జరగను. ఇవారే దలంగారు బాడవ దగ్గర చెరుకు గానుగ మకొంలో వున్నాడు. “ప్రార్థన మీరు కలుంపగానే వచ్చేనే వాణ్ణి. అయితే ఈ కోణాలలో చాలా మంది రావడం, విశేషించి ఒక చిత్రమైన కంటి బుట్టుతో బాధపడుతున్న ఒక అనామిని పరీక్షిస్తూ కొంచెం

తక్కుంలోకి దిగడమూ కాదనంగా తక్కుగా తెలిసింది గాను. రెండు గంటలు బోజనం చేసి ఆ వేళికి ఇక్కడకు చేరుకోగలిగాను” అంటూ తాటిగా ఒక రకమైన సంబాధిని వంటిది దలంగారికిచ్చుకున్నాడు అంతరంగంగా.

“అ—దా—కేమిలేండి. మీరు కలుగు వెంటాడు ఒక ప్రత్యేకం పరిగిరి, ఈ పెద్దపాల్లెరుకు సుమారు నె కోణాలమంచి రిక్రిమైజ్ వ్యాధి కటి సంప్రదించింది. మొదట్లో గొంతున ఎదో పుడు పున్నదనేవాడు. క్రమేపి స్వరపేళ పూడుక పోయింది. ఇప్పుడు వాడికి మాటరాదు. అకోచిత్రమైనలక్షణం. నొప్పి లేదు. వాల్లలేదు. పుంకులేదు. భోజనం సుమగా చేస్తుంటాడు. మరొక విశేషం. ఎప్పుడూ దగ్గలో బాధపడే వానికేగెల కాలువగప్పకొని వుంటాడు. విడు మాపాలేర్లలో కల్ల మంచి నిఖాన్యవవాడు. నిజాయితీపరుడు” దలంగారు ఇంకా చెప్పకు పోతున్నాడు.

డాక్టరుగారు అగవంతంగా నుండవోసంచేశాడు. దానికి కొద్ది వ్యాఖ్యానంరూడా చెబుకోవచ్చు. “బాగా నెవుంది. అది ఒక చిన్నని కేలు పైగుని మంచిరివాన్నీ, కోగి రిత్వన్నీ ఈ సంఘటన పట్టిచూపుతుంది. పడం నొప్పి చూసినట్లాంటి” అంతరంగంగా, నలంగారు నెచాడు. ఇద్దరు ఊరివైపు ఎడిచి వెనున్నాడు. ఎప్పుడూ లేనిది ఆయం అనోకరక మైన గోరనేలో ప్రసంగిస్తూండడం దలంగార్కి వివరితిమైన ఆలోచన వైపు వెళ్ళింది. “మీ మాట కడు వచ్చాను. ఏమీ అనుకోవంటే నవనిచెన్నాను. మీ దృష్టిలో ఆ పాలేని మంచివాడు కొవచ్చు. నాజనాకి తగిన ఉద్దాగుడు మాత్రం కాను. అట్టివారే విషయమై మీవంటి వారు బాగ్రత్తతో నుటనం అవసరం.”

“ప్రత్యేకం గాకుండా మీరు బోధ్యంరూడా చెప్పకలరా? కాకపోతే మీరు అనే నెమటి? వాడ్ని చిన్నపుటిమంచి నీ పెరుగును.” పేరేకగా ముడితో అడ్డుకున్నాడు దలంగారు.

“కొంచెం కొంతించండి యజమాని చెప్తున్న ప్రతిపది తాళం నెవ్యుడం నీవకవృత్తికి తగినది అని మీరంటారని నీ నవకోడు. యజమాని రిప్ప చెప్తున్న పుడు, నూచం మాత్రంగా నెచా పరీక్షకుడు గ్రహించినపుడు స్వామిని కొంచెం దారికి తీసుకు రావాలి. అంతేగాని ఆయనతో బాలు తనకూ ఒకూగాను దొరకుతుంది గదా అని నీవే అంటే ఆతిని విధి నిర్వహణలో లోపం జరిగిందా కంటెంటారా?”

“అచ్చెళ్ళి—అలాంటివాడు కాడే.”

“ఇదావారంకు చెబుతాను మీ గానుగదగ్గర ఒకడు బాబాజీ చెరుకునెలు దొంగిలేంది మీ దొరికిపోయూ దెబ్బకొండి. విజయ దొంగకు నాజుకు రూపాయలు జల్మనా విధిస్తారు. ఆ బాబాజీ తాను వనూలుచేసి మీరు రెండు తిసుకోని వాడ్ని విగళించి తీసుకోమంటే, పట్టుకుపోతే, వాడు చెప్పినది ఖచ్చితమైన తిండి పోగాకుండి?”

“ఓ...అదా...” దలంగారు సంభాషణ ముగించేశాడు. ఇంకలో వారి పాలేని తిందనిబద్ధ వాడనే దగ్గరకు తర్వాతిదినా అంతరంగారు వాడ్ని చూశాడు. ఇప్పుటివరకు తాను నుండువాడు.

చెప్పకొన్న కథలోని సేనకును వాడే—నూటికి నూగపాళ్ళు వాడే అని నాది కప్పకొన్న అవతారంగారి కాలవా వాళ్ళికి వచ్చుకొన్న యెరుకున్నట్లు కలుగజేసింది. కాలవా కప్పకొన్న పాలికాపు లెరుకుకున్నాడు. పాపం చేసినవాడు భావకుని మాడలేక గడగడ వణకే దురస్థను కరుకు తెచ్చువాడు. తనకు, ఆ కాలవకు, వాడికి తక్కు అప్పులకు గురూహంగావున్న యాడు సంకల్పరాలక్రిందటి కథ అవతారంగారి కల్పకల్ప మేగుల్లోంది. ఆయన చలంగారి వైపు తిరిగి ధర్మోక్తిగా “ఏమండీ—ఈ కాలవా ‘లార—ఇమో’ కింపెనీవా”డి. లేదు లేదు ముచ్చట గూపానులకు తక్కువ చెయ్యను. మీరు దిన్ని ఎవరికింపారనిగాని, వాడు కొనకున్నాడనిగాని పే నెలాగనకొలను?” అన్నాడు.

“కొంచెం మించుమించు గానోయినా అంతకు దగ్గరలే. అది బిల్వంబుగా వాడికి దొరికింది. వెనక వాడు ఒకటోట పాడేను. వానిలో ఒక ఘనానా చోంగ నారంజకొనులు ఎరుకు గానూ దొరికిపోయినాడు. ఎలాగూ—ఈ వంశకు తిరిగివచ్చి చెయ్యాలని వాడి కల్పకల్ప కాలవా ఒకటోట పాడేను. పాడేను జూపి, పాడేను పంపివోన్నాడు. ఆ రీత్యా విడికె ఇంక ఎటు పడింది.” అవతారంగారి నిచ్చుమేరుమైన చిరువచ్చుకో దిన్ని స్వీకరించి తిరిగి అది—నేనె ఇందాటిమంచి చెయ్యాలని భావించుకు ఎద్యరికి ఇంద్యరి ఒక గొప్పగుణం మానవులకు ప్రసాదించాడు. అది మేలు; దాని. వానం చేస్తున్నది మంచిదికానీ ఒక మూలయించి మన అంతరాత్మ చెయ్యూనే వుంటుంది. కొని మంచి విని. దేవత తిమ్మెన ఆ అవకాశాన్ని ఎద్యరియొగం చెయ్యకపోతే ఆ దోషం కేవలం మనది మార్పుదైవానికి దీన్ని ఆదరణలో పెట్టడానికి అవకాశాలు కల్పించబడుతుంటాయి. అది అరచేతికి చిక్కి పుట్టుకు ఆ అపారంభంకొన్న వారమిదుమిన్నప్పుడు వారి యందు మనకు జాలి ఎక్క ఇంకేమో గలగను. అంతే.”

“ఇంతకీ ఈ జల్లు పెరిమిటి అంటాడు?” అవతారంగారి వ్యాఖ్యను విని గూడా అంత చెప్పకపోయింది అలంగారి ప్రశ్నించాడు.

“ఏం చెప్పమంటాడు—పుణ్యం కలుగుతం. కర్మ - సరి. వాని కేంద్రం, సాగించికో జరిగిపోయింది ప్రస్తుతం అలాచిద్దం. ఇప్పుడు రెండు మూలెనులు ముంద్రాను. ఒక వారంగోకాలపాటు జ్యోతి ఉండేస్తుంది. తిర్యక్త క్రమంగా తిగిపోతుంది. చేతకూలా తప్పచేసుకోవలసిగా సోక వల్ల ముచ్చకుందామంటే ఎలాగ కురుకుకుంది? విడు సరిగా నూటాడడానికి ఒక పెరిగోకాలం పడుతుంది. వారానికి మాకు మూలెనుల వొప్పున ముందు వాడెండీ.” అని చలంగారికి చెప్పి అవతారంగారి కలపు తిరుగొంటూంటే పోలేరు అల్లువుల్ని పెంబుకించే నానద్యయంతో ఆయన్ను చూచి ఎంతో భాగ పడ్డాడు. వాడు తన వైదుగిని గుర్తుపట్టలేకపోయాడు. తేలుంటే ఈ సరికి ఎప్పుడో ఆ కన్నీళ్లు ఆయన నాదాల్ని ఆటేమే కింది వుండేవి. వాని యజమానే తెలుసుకోలేకపోయాడు—ఏదెలా ఎంతో కుద్ధ మూడు!

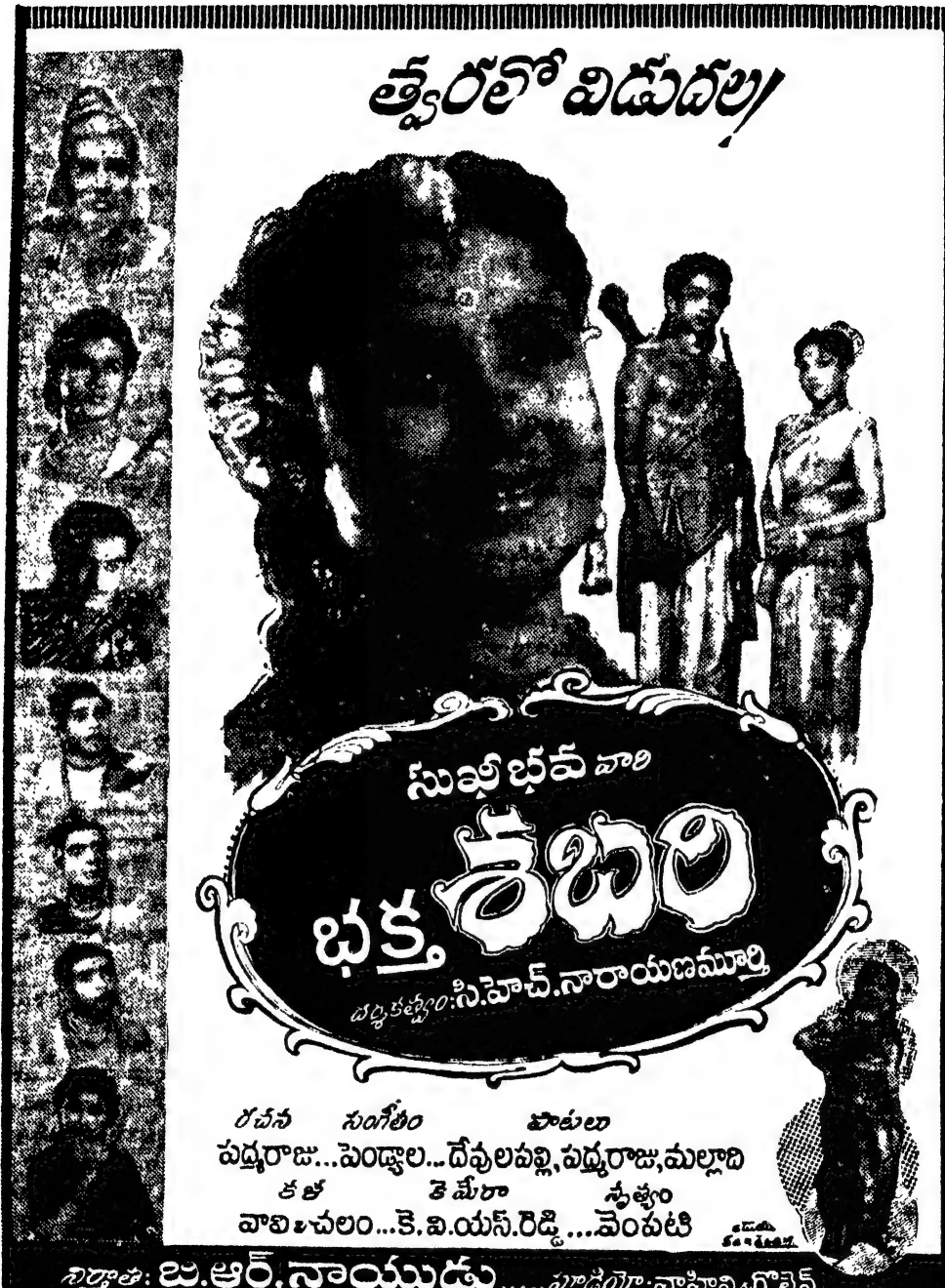
5

మనవర్ణనలో అవతారంగారి నానోయినా వైవాగ్నియం కుంబం ఎన్నడు జరిగివుండని ఒక విచిత్రమైన గొప్ప అనాది జను

కునోంది. ఇద్దరు ముగ్గురు ఘరానా పెద్ద మనములనుండి మోగకు తున్న వేరాగోపాలు నూటిగా దాట్లుగారినవే వే ప్రయోగించ బహుమండం మానూన్న నోరులు. పాట్లుపక్కా మూగిన జం ఎంతో విస్తుపోతున్నాడు. ఒక పెద్దమనిషి అవతారంగారి వైపు కోరింగా తన బ మైన చేతిని బాడినా “పూజిట్టినవాళ్ళను చాలా మందిని మాకాంగాని ఈ ఎప్పుడిలో త్రాయకు త్రాచే, నీవు నీకే వాటి దొంగిరిగుకు వాదాలు, చల్లచల్లని కల్లబొల్లి కలుగు చెయ్యూ. కమ్మగా మాట్లాడుతూనే తిమ్మని “వగించుతినీ పే మాత్రంలో కాలకుల నిమం రంగరించి కనీసీ కప్పకొనడానికి నీ నొంబాతని కలనె వా అనుకోలేక మావాడి కల్ల నికు మాపించాం. కొంచెతో తిలనోకొన్నట్లు, కొంత వుండును బ్రహ్మరాజుని చెను కొన్నాం. ఎక్కడ మాడేను? ఏమి నాగించతేలు గొ వకే నాక కాల్పకొప్పై విమం ప్రయోగించి నిజపునా నిండు ప్రాణం తీసి దానికి వీధపదానా?” ఇంకా ఎమేమా వదిలకున్నాడు. అవతారంగారి కలపడ్డుకురి నిల్చున్నాడు. హిమవత్సవం మీద విమంపదానా కురుస్తున్నట్లు అపవ్యామైన ఆ నిండు ఆయనపై పడుతూన్నాయి ఈ విమంపదానా మూల పహించి లేని అవతారంగారికి నాపాచివుడైన ఒక మర్యాదనుకు ముంగురు మానుకున్న తూలవాడుకున్న పెద్దను ఆయన పండ్ల పే “మీరు కొంచెం తియ్యించండి. అవతారంగారికి జవాబు చెప్పడానికి వా అంకొం ఇంద్యరికి అంటే ఆయన ఎండుకు అంతగా మానం దాల్చురనె వా సాగించాగా?” అని ప్రశ్నించాడు. అతిగాడు అవతారంగారికి విని ఆయనపై విగమ పడునా “చేసినదంతా కియ్యకుండా కొనిచ్చి ఇంకేమి సమాధాన చెయ్యదండీ. సరేగా నీ సోజులతోనుండి ఈయనకు సోగిన మాపించి. నూతివపేపుడే అనారోగ్యమైన వింలభారం ప్రారంభించాడు ఈయన. అసలు కథ మావాడు ఇంటికి వచ్చినతర్వాత వివరంగా చెప్పివప్పుడు గాని మాకు తెలియలేదు. వాతిపగను కడుపులో దాచుకొని వాడే ఎండోలో ఈయన నిద్రిపోతున్నాడని కొనకొలేక పోయాడు. కొకపోయినా వాడు చేసిన తిప్పుకు పనికి కల్ప జల్లు గూడా అలాగే వాపురించింది నిజంగా వా కేవలం రవ్యంతిన్ను అవతారంంటే ఈయన కలనె పడేవాడు గానూ. అల్ప—వాడు అఖండుకు. దేవాంతికుడు. కాని కర్మ కూడ కట్టింది. మంగు కొంచెం కల్పకం చెస్తుండంటే మేమూ భర్యాలేరు అనుకొన్నాం. కొని ఇంత కొంత ముడుగుతుంది అనుకొన్నాంగాడు. ఇప్పుడేనుకు కుని ఎం ప్రయోజనం? ఎక్కడ తిడితే ఎంలాధింకే ఆ పామే ప్రాణం నిలదడుతుందా? ఇప్పుడు వాడికి కల్ల ఉబ్బిపోయింది. కల్పకల్ప బొల్లు ఎక్కువై పోయాయి. మనిషి కిదలేకపోతున్నాడు. ఏక దురద, దానికే తోడు ఈ ఉదయంమంచి విరదపాలు మొదలు, ఇంక వాడు పడే భాగ కట్టందలేం. ఎక్కడికైనా తినుకుపోదామా అంటే, మాకు కాల్పకం లేదు.” అతిగాడు ఇంకా పరిపరిధాత ఇలావు రామప్పాది గురక ప్రమ చెప్పకుపోతున్నాడు. అవతారం కల్ప కాంతిలో తిరిగి మెరియి. అది కుర్చిమైన, నిర్మలమైన, దిగ్గమైన లేకకు అని ఒక్క పద్మపయలుకు మాత్రమే అవతారం కాగోడు. తక్కినవాళ్ళు ఆయన మందహాసాన్ని అపార్థ మే నెను కుంటాడు.

ఈ దధా అవతారం కని అనుకోవాలని కన్పిన పెద్ద, పొయనూరి అనామ ఇద్దరూ ఏక మైనట్లు ఒకే గోంతులో

త్యేరలో విడుదల

సుఖభవ వారి

భక్త రేఖ

దర్శకత్వం: సి.హెచ్.నారాయణమూర్తి

రచన సంగీతం పాటలు
పద్మరాజు...పెండ్యల...దేవులపల్లి, పద్మరాజు, మల్లాది
కళా కేమరా సృష్టం
వాణిచలం...కె.వి.యస్.రెడ్డి...వెంపటి

నిర్మాత: బి.ఆర్.నాయుడు స్టూడియో: వాహినీ గోల్డెన్

పీరియల్స్: రసగంగాధర చురచు

శ్రీ కేశవరవు రామకోటి శాస్త్రి

దానవర్ష యుద్ధములన్న అవాంతర భేదములతో పీరరసమును తిరుకుడు వాల్మీకిశాస్త్రము ప్రసాదించెను. దియా వీర నుని వాల్మీకిగా నొకటి నడునాతి కాలమున కల్పించబడింది. శ్రీ జాన్మధ పండితరాజులు పై వాల్మీకిని పాటు సత్వ పాండిత్య క్రితా బలవీరములని మరీ వాల్మీకిని భేదములను వీరరసము విష యమున పంకిరించెను. వీరరసమున వాల్మీకిని పిమ్మటగా నుగ్రహిం పడినచేయుట అవమమునియు. జై నిర్మమును బట్టి ఇతర భేదము లను గుఱుము యుక్తమనియు ఆశయ చెప్పివచ్చితిని. తమగా కల్పించిన ఆ వాల్మీకిని భేదమును వీరరసము చెయుటకుగా చేసిన వాదమునుబట్టి చూడగా, అసలు వీరమున వాల్మీకిని పిమ్మటగా వ్రాసినచేయు యే ఆశయ క్రితము కావట్లు తోచుచున్నది. పూర్వ వీర మును పేర్కొని అది పూర్వమున లీడము కొదా యేమి అన్న ప్రాప్తిపక్షమును చూపి. దానవమువీరములు మాత్రము పర్వ వీరమున సంక్లిష్టంపమానిరి యని ప్రార్థనపక్షమును పరా సముచేసిన పరి వీరమును వీరరసమును చేసెను. అదిగా దానవయో వీరములు దర్శనమున దంపర్షించుటకు యోగ్యములైనపుడు వేదగా గ్రహంపవనయో లేదనియు, అట్లంగిల్లంపకే నుక వాటిని వ్యక్తకర్తరించి పై భేదములు గ్రహించుట కంగీరించినపు డేదో ఇతి వీరమున నూప మరొక ప్రభేదముగా విరూపి చు. కును అంగీ కించునకును వీలన్న పయము జగత్పూర్వ వాదము. దాని దియా వీరమును పర్వమున సంక్లిష్టంప మానిరి పంకిరించినపుడు పర్వవీరమును నూప పర్వ వీరమున లీడము చేయుటకు జగత్పూర్వ కర్తరించెను. ఉంచుటకు వీలలేదు.

సక్లిష్టము విష యమున నొక విషముగా పక్షధాత పక్షుడు వీలన్న ను క్రిత బలవీరముల ప్రసాదమున ఆశయ వివర్తర కా నుట లేదు. పాండిత్య వీరమును యుక్తవీరమున సంక్లిష్టంప క్రిత వచ్చునన్న ప్రార్థనపక్షము వాదన ఖండింపలేదు. క్రిత బల వీరము లను పర్వవీరమున సంక్లిష్టంపకేయుట యే విధముగాను పునరుదని మాత్రమే జగత్పూర్వ వాదము. కొని వి. పునరుదా నిరూపించలేదు. సహృదయ హృదయాలలో క్రితబల వీరముల ప్రత్యేక గా గో నిరంచుచున్నందున పూర్వవీరమున సంక్లిష్టంపకేయుట పునరుదని మాత్రమే అయిన వాదము. ఇది పక్షానుకూలము. క్రిత బల వీరముల కొనుది యిచ్చి యుగ హానిములకు వాగ్విత్తిగా పరిచి చి కతో అది పర్వవీరమున లీడములకు వికారించునదిగా లేవు.

“శ్రీకృష్ణ వా శిరస్సుపై బహుశక్తి యాచారుడు వీరంధ రునా మండలం చేయని. శిరధాత వడచేయని. నేను అనుమాని త్రివా యేమి తోచును.”

ఈ యర్థముల తోచును క్రిత వీరములకు వాడితరాజుల కా నువాచించిరి. నీ నలునూత్రము నూప పక్షవన్నవాగు క్రిత వీరములని నా తాత్పర్యము? నిభావానభావకర్తరించుటచే నడన జేయితి కి తప్పకాని కర్తరించుట మెత్తున నదా వీరంధ రునా శక్తిము? శ్రీకృష్ణ నిభావ. అనుదనానిభావమున శిర శక్తిపై మండలంపకేయుట, అనిభావకేత వయలయ అనుభావ

ములు. నీ నలునూత్రము నూప పక్షవన్నవాగు కర్తరించుట, కర్తరి కర్తరించుట. మరీ నాను యేదో కర్తరించు కర్తరించు. కర్తరించుటచే నడన జేయితి కి తప్పకాని కర్తరించుట మెత్తున నదా వీరంధ రునా శక్తిము? శ్రీకృష్ణ నిభావ. అనుదనానిభావమున శిర శక్తిపై మండలంపకేయుట, అనిభావకేత వయలయ అనుభావ

‘పవది రియమే ను గాజ్య క్రి. ఉపరి పరిం త్రించు వాల్మీకివాదగా, అనుమానికాం శి. కర్తరించు. ము. ను. మ. ర్మ. ను. వా. పైరి పర్వక.’

పర్వముని ముగ్ధముని విషయములు రెక్క పక్షకాంక్షకు ము. వ్రాసెను. దొడనను శ్రీకృష్ణును జయించు యే ముగ్ధము. అది : ర్మ. గా. నో. వేదగో. అదిగా అత్తును : ర్మ. గా. నో. వేద యదాశా గించినట్లు చూడబడినాడు. రాజ్య క్షీ. విలయము హంతుగాక! కర్తరించుటచే నడన జేయితి కి తప్పకాని కర్తరించుట మెత్తున నదా వీరంధ రునా శక్తిము? శ్రీకృష్ణ నిభావ. అనుదనానిభావమున శిర శక్తిపై మండలంపకేయుట, అనిభావకేత వయలయ అనుభావ

జాన వంగీరించువలెనానాను లేదు. మొదల వరకు లేదు. కానీ తొలివిధులు లేచి కుమారులమేమియు కావించినందుకే.

“క బలవీరు. ఇదియును కుమారులమువంటిది. జగన్నాథుల ప్రీతిమును బలవీరును కుమారులమిచ్చినాడు.

“పరివారకు ధరాం ప్రణీతి వీరః

కుఖమయతం కమకోపి తాం విహతు,

అనా మినా పురుషాంతః పత్తికోశే

భిం మిదం జగదండం వహమి.”

ప్రణీతిగడె అదిశేషుడు భూమిని పరివారించునాక! అదిహర్యము మాన భూమిని విహించుట మాని కుఖించునాక! ౨ ఇంకా! నేను నా పత్తికోశమున నిభిలమైన యీ జగత్తును విహించును — గర్భంతుకు దేవేంద్రునితో నవ్వమాట లిద్దః ౩ పందర్బమునందెనినో వీరవర గంగాధరమున లేను. అయినను ఇట్లుగొంత నచ్చును : గర్భంతుకు ఆమృతిమును తీసికొనవచ్చుమింకగా ఇంకా దెగుర్కొనినాడు. గర్భంతుకు చెలిలో నింకా దెంగుటను కొంకొకటొచ్చినాడు. అప్పు దెంగుటకు గర్భంతుతో మైత్రి చేసికొన్నాడు. ఆ పందర్బమున దేవేంద్రుడు గర్భంతుని యడిగినాడు నీ పుష్పంతుకు. అందుకు బలంగా గర్భంతుకు చెప్పిన సమాధాన మిశోము. తన పత్తికోశమున నిభిలమైన యీ జగత్తును విహించునని గర్భంతుకు తెలుసుకొనుకొని, ముతము ఇత పురుషుడు ధరాభాంసరమునుండి వైదొలగెను. దా గర్భంతుకు తాను తన పత్తికోశమున నీ నిభిలజగత్తును విహించునన్నది! అదిలు వారి. ఈ జగత్తును విహించుచున్నాడు! లోక పరివారైక రిద్దరైన బుద్ధిలకమునో వారా లిద్ద నిశుమును నొకేప్పుడున్నాడు. అట్లే బుద్ధియు గర్భంతుకు కున్నది. పక్షులను యాది శేషుని యొక్కయు అదిహర్యము యొక్కయు బలమును స్ఫురించి వాగ్గున్న. తి బలము తనకును నున్నదిన్న భీతమును గర్భంతుకు కన్య ప్రీతినిచ్చినాడు. వారికంటె తియున్న తిరుగొనమున గు బుద్ధి కలనాడు. తన పత్తికోశమున విహించుననినాడు. గర్భంతుకు నను తాత్పర్యము తనబలమునందున్నదా? లేక దాని వినియోగమునందున్నదా? శేషము బలమునందున్నదా? ఒక్కక్షణముగా నీ పర్య జగత్తును వాగ్గుము చేయగలననియు చెప్పరయ్యను. పత్తికోశమున జగత్తును విహించుననియే అవకాశంలేదు. అప్పుడు బలమునందున్న గర్భంతుకుని తాత్పర్య బుద్ధి స్పష్టపడెను కొని గర్భంతుకునకు తనబలముయొక్క వినియోగమునందు బుద్ధి నిష్పమియున్నది. మొదల ప్రణీతిగడె యొక్కయు, అదిహర్యముయొక్కయు ప్రసక్తి తెచ్చుటయే! వారిప్రసక్తి లేకు పక్షుడు తాని జగత్తును పత్తికోశమున విహించునని చెప్పకయ్యను. అదా? తన అప్రేక్ష చెప్పలేను? ఆ వారి ప్రసక్తి తెచ్చుటయే! గర్భంతుకునకు తనబలము యొక్క వినియోగము నందున్న తాత్పర్యము స్పష్టపడెను. విజయము శేషహర్యములు భారవరమునండి వైదొలగెను. ప్రణీతుకలాత సరమున వైదొలగు నన్నదా? అనాడు విహించుటకు గర్భంతుకునకు జగత్తునుండి. మగ గర్భంతుకుని మాటలయే మేమి? ఆ వాని మాటల తాత్పర్యమిది. నాకు చాల బలమున్నది అబలముయొక్క ప్రదర్బనమున కెంతోమే కలపించుటలేదు. ఉండుట కిజగత్తును శేషలము పత్తికోశమున విహించ గలిగినంత బలమున్నది. ఏమి లాభము? శేషహర్యములు భూభార సహనమునుండి వైదొలగిన గదా వాడి సహకూడునది? — అది యెట్లును కుగురగు కమక కాబామును ప్రజలించుటకు తన యగతాకిమే వాడుకె — అది, అదిగా గర్భంతుకునకు తనబల మెరియో తనకు తెలియును.

ఆ తెలియుటతోడి యత్నహము లోకపరివారైకలమేక బుద్ధియొక్క సర్వలక్షణమునందు స్థితిపడె యున్నది. తారా బలమును బలముగాక దానిని సర్వకార్యమునందు వినియోగించుటయొక్క యత్నహము గర్భంతుకునకుండు స్పష్టముగా నున్నది. కనుక గర్భంతుకు నన్నట్లుగా జగన్నాథుల సహకూరించిన యా శోకమునను గర్భంతుకుని తియొక్క బలము వినియోగమునందు యత్నహమే గోచరించుచున్నది. అదియోగము ధర్మబలముగా నున్నది. అందున అది బలవీరుగా ధర్మకరమే యుచున్నది. బలవీరుని ప్రత్యేకముగా నెంతో మార్గంలేదు. అట్లంలేనుగాను. ఉండుటకు వీల కాదు. అదియును గా! ఈ బలమును గర్భమున్న భీతములో చేర్చియే ధరకునినుండి అలంకారములు వ్యవహరించుచున్నాడు. జగన్నాథులమాది నట్లే వ్యవహరించినాడు. గర్భమునకు బలమునకు జగజ్జనన సంగంభ మున్నది. గర్భము రొద్దమున ప్రధానముగాను, నిరయను కింది ద ప్రధానముగాను పోషించు నుగముకలదిగా ధరతానల పక్కర్తి. ఈ భేదము ఆహారమునకు వాంఛనీయముగా ప్రకృతులలోతి భేదమునబడి యున్నది. రొద్దము వీరమునల ఉత్పన్నప్రకృతికా కాదు. అందులను గర్భమునకు ప్రధానముగా విహించుచున్నది. గర్భము ప్రీతిమును పెంచుటకెందు కేది ఉత్పన్నప్రకృతికా యందుని గర్భము ఉత్పన్నమును కలిగించునది ఉత్పన్నప్రకృతియే! విహ యత్నహమును పెంచుకొనకయే గర్భమున్న భీతమును ప్రజలించు. వాంఛనీయములో బల మొక్కటిమాత్రమే. ఇదివిద్య. నా విద్య వాధాముగా చెనుకొనినాడు జగన్నాథులు పొందిత్య విగమున కలిగించెను. దియును నిలుగను. అట్లూక అవాంతి భేదమున కలిగించుకొనుచు పోయి చో యోగవీరము - రూప

ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యం

తా ము ఇం త బ ల హీ న త తో
బా ధ ప డ నే లాః

సాఖ్యముగా, ఆనందముగా, ఉత్సాహముగా, నుండి, ఆనందమయజీవితమును, పొందదలచినచో, ఫల, పుష్ప, రసములతోను మూలికాసారముల తోను, తయారైన “నెర్విటార్” టబ్లెట్ నీసాను వాడండి. నీసా ఖరీదు రు. 5-75 మాత్రమే. నూటికి నూరుపాళ్ళు గ్యారంటీ అని ప్రపంచఖ్యాతి నొంది వున్నది.

ఇండియన్ మెడిసన్ హౌస్,
విజయవాడ - 2.

వీరము—ఈ మొదలగా నెన్నింటికి వంశ శిల్పంపరచుచును. కొవి యావరము లేను—బలము గల్గియున్న పక్షాన్ని ముట్టగలది ఈ బలమును గూర్చి చెప్పకొన్న గుర్తింపునూలు గుర్తింపులా యని కింకంపరచుచును. కొవి అది గుర్తింపులు కొవు. ఎలవగా గుర్తింపులు గుర్తింపులు. గుర్తింపు లాదువాడు కొను. అంగుళ గుర్తింపులనున్న తన బలం యొక్క వినియోగమునందలి దృష్టినియు చెయబడెనది. అంగుళాన ఆ వాని గర్భవీరత్వానా లక్షణము చూపబడెనది. కనుక బలవీరున్నది పుష్కలమైనది అట్టి త్వము లేనది క్షిమవీరుమునది కే గర్భవీరుమునది అంతర్భవించు చున్నది—కేవలము గా చూచినచో బలములేని బలము మొదలం బొనమే కొను. గంధర్వం: పొంగులము మందగి చిత్తవృత్తి విశేషము కొను యువకాదా: బలము కలిగియున్న పంబంధించినది అది భావము కొను. తాను చేర్చిన ముప్పులాగు భావములలో పండిత రాజులగా బలమును చెప్పలేను ఆయనయే కొను మరియే యిదిర అలంకరింతును బలమును చిత్తవృత్తి విశేషముగా చెప్పలేను. చెప్పటకు బలంకొను గనుక నీ ఎవరగాని చెప్పలేను. కావము— దను—క్షిమ ఈ మొదలైన వాంకరముగా చిత్తవృత్తి విశేషములు. అవగా నునో వ్యాపారములు. బలము వనో వ్యాపారము గాను. ఈ పలానా కనిచెయ్యాలిగనంత బలము వాకున్నదన్నచో ఆ కత్త యొక్క ఆ పనిని చెయ్యగలమునన్న ఇద్దరు ప్రతియూహము చెయ్యను. అప్పుడది చిత్తవృత్తి విశేషము. అగ్రము వర్ణించో పక్షికోగమున నీ పక్షిల జాతును వినింతున్న గాదుని చిత్తవృత్తి యేది? జాతును వినింతునిగ్న. ఆ యిప్పు ఆ బలములగనా లిగి నది? అందులది బలవీర మునచున్నదన్నచో దానీగదైన బలి

వామనవీర “నరచేలబులా నూడలో” ఇకాగ్నిగా వక్రంబు వక్రవర్ణగిరము కర్మకనుమన్న కవచ్చువా?—అన్న ప్రశ్న ప్రశ్న తీరును. ఇది అవరానప్రశ్న అదియు బలరాగా లలి: తన ద్వైత్య ర్యమునందుగాని, గురునకు తన బలమునందుగాని తాత్పర్యము లేను. వినియోగమునం దున్నది అవగా బలికి దానూప గర్భము నంగు ముద్ది యున్నది. గురునకు ధూళిహాన గర్భమునంగు ముద్ది యున్నది. రెండును గర్భమునం దంతర్భవించుననియే. కనుక బలి వీరము లేనే లేను.

పాండిత్యగిరము వివయమును విట్టికే జాగ్నా గురు పాండిత్య వీరముగ్నమునం బే భిన్న మైన చిత్తవృత్తి విశేష మున్నాను. నూత్న ముగానిచారించినచో భిన్న ముకాను. పాండిత్యగిరము: కన్యాయా వారం కోకమున పండితుడు గిగాంపలిలలికినను వానిగ్నీతి పరికినను వా నూనవస్థాలోల్లంఘితవాద్యములయైనయే తాను యంగున్నా వన్నాను. అవగా వాగ్దామోహము వాంచి రిటుకొనిరిగి పాండిత్యము వనకున్నది పండితు: తాత్పర్యం. పండితిగాయల వాగ గర్భమున్న భావమున కన్యాయా వారం కోకమున ఈ వహారమున తనకంటె యితరుడు పండితుడు లేనన్న తాత్పర్యముతో నన్నాను పండితుడు. ఈ లక్షణమునందలి పండితు: తిరస్కరించి న్యోక్తిగర్భము మొదలించుకొనుచున్న పండితుని భావము గర్భము. ఈ కోకమునందలి వానిని వారి వాగ్దామోహమున పండితుని భావము నుగోకటి యెల్లనో స్వభావమన్నది. వాగ్దామోహమున మెతో వాదించి నిలవాలన్న వాని వివయమున గర్భముగోక మెల్ల పెరిగిపోయినది గాని ముగోకటికొను. అవగా అది పాండిత్యవీరము గాను అనియు గర్భమున్న భావమే.

వాన్ గార్డ్స్ ఇన్ఫురెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్ ,

నెం: 11 & 12, సెకండ్ లైన్ బీచ్, మద్రాసు.

ఉగాది ఆభినందనలు

మా ఖాతాదారులకు, మోలాగుబండ్ల యజమానలకు యీ నంతో వగర మైన ఉగాది వంశగనాడు మా వ్యాదమపూర్వకమైన ఉగాది ఆభినందనలు అందజేయుచున్నా. వారికిందరికి వర్సతో ముఖాభివృద్ధి నాకొనెంచుచున్నాము.

మాకంపెనీ, వరసమైన రేట్రవ్యారా ప్రజాదరణ, కీమంగా క్లయముల కరిష్టగిరి కమ్యుము, భీమాచేయ ప్రజయంగు పెంపొందించుకొన్నది.

★ భీమా చేయుటకు ముందు వాన్ గార్డ్స్ ను సంప్రదించండి. ★

ఉదయకుమార్ రాజా వి.ఎస్.సి.,

జనరల్ మేనేజరు.

అనంతరముచచ్చి పులిగడుకచ్చి యీదగిన యెప్పుడు నాకదృశ్యమునకు వచ్చి వారి విషయమున పరగర్వ మెట్లకర్త గనుచున్నదో, తాగేలవచ్చినది వాదించుటకు సిద్ధముగానక్కానవచ్చి వచ్చి యిటు రిక్తార్థముననే కర్మక్రమముచున్నది. పాండిత్యవీరమున్నచో ధనవీరమునున్నది. ధనవీరము వీరముగాక కర్మమైనట్లే పాండిత్య వీరమును వీరముగాక కర్మమే యుండున్నది. పాండిత్య వీరవాహర గురువ గ్రామము గురువుగానుండి ఉత్పన్నముగా ప్రభావముగా వ్యవించుచున్నది. పండితరాయలవా రెవరినాని, ఆచార్యులు తాము గ్రామము గ్రామముగా భోజమునందును వ్యవసాయ పావుల లేదు. మరియు కీర్తననకును పెట్టుబడి పెట్టలనప్పకాది విషయమునను మత్సరము వ్యవసాయపావులలేదు — ఇతన్నియు వీరములుగావు. కర్మమన్న భావములు. అందుకలన పాండిత్య వీరముని వేరగాలేదు.

మరియు దయావీరము దానవీరమునందును, దానవీరము ధర్మ వీరమునందును వ తస్యవించును. అది పరివీరమును. ఈ విషయమున జగత్పాదల కాత్మేపగలేదు వారి సిద్ధాంత ప్రభువు స్వరీతియుచున్నది. దయావీరమునకు శివప్రభు రీతి కీర్తనార్థముల కెవ నుదాహరించిన దయాదాన వీరములకేక మొనర్చినట్లు వరసగంగాధరమున నున్నది. విజయన కారెంతను ధర్మ వ్యవసాయలే కదా! అదియును గాక వారెండింటిని గల భేదమేమి? దాన వీరమునందును, దయా వీరమునందును, అంతే. ఇందుకును పర్యవ్రాయించినది గాదు. దాన వీరమును అనుగ్రహించే దానము చేయుటయు గుత్తాచారము చావుల సంధియు. భోజమునకు నున్నది. జగత్పాదల కీర్తన కవితామలకధ నుదాహరించినది దయావీరవిరూపణ సందర్భమున. ఆపలో దాన మున్నది. అనగా దానమునకున్న వ్యయంపంపూర్తిక దియకులేనప్పకూల. ఉన్నచో వ్యవసాయముగా దాన వీరము నుదాహరించినపుడు దయావీర ప్రపత్తి వచ్చియుండెడిది. అపలు రహస్య మేమనగా దయా దానముగా పర్యవ్రాయించుచున్నది. ఈ గు-ము నాగానందివాటికమున లెప్పగా ప్రపంచంపదెయ్యున్నది. నిలయనది తీమాతవాహనల పరిణయయాధి ఫలాభిముఖముగా వాగిని మొదటి మూడకముల కెదలినట్లుగాదుచున్నాను. నాగానందిమునదయావీరము రసముని నామాన్యముగాననుకోనలెచున్నది. కొడుకాంతి మేనధనుని యనుటయు లేదు. అది వేరవిషయము. విజయ ముటాడినచో నాగానందిమున నున్నది దానహాపముక మూర్తిరేఖించినదియు. తీమాతవాహనము కంభముడునకు బలులుగా వ్యక్తిల కెక్కల కుర్చిహింప: తో వాని కేవల దియపుట్టినచో లేద గూడ తెలియుటకు వీలుపడదు. దియకు బలులుగా కరుణ మనవచ్చునా? నూక్యుముగా విచారించినచో కనరాదు. కరుణమునందే దియ పుటను. పరగతి కను నదయాధి కరుణమున సహించలేని ప్రభుభవమున ముగో వికారము కరుణము. అయ్యో పాపమును కరుణముయొక్క అభి వ్యక్తి. ఈ గుణభిరావ మెట్లగున? అందుకునే నేమి చేయగలము? ఇట్లు చేయుటవా? — అనున మొదలైన మన:వా పాపము దియాయాతను. దయా చూపించినా చెడిగా వివం వివమైన ముగోలకల మూతాని కన్నయందు ముఖమునందు కర్మక్రమనదని యుము. తీమాతవాహనమునకు దియ కలిగినదనగా నేలందిన మైసి నీతి కలిగినది. ఆ చూత్రము దియపుట్టట లోకమున పాపాన్యము. తీమాత వాహనముని గొప్పదనమందులేదు. మరియు వ్యవసాయమునకు కర్మమే యుత్పన్నించుటలో నున్నది. తివర్త మునగా కంభమునుని ప్రతింజుగరకు. ఇతల ఇ:నవచ్చును. తీమాతవాహనము కీర్తనార్థక విషయమున మత్సరము చూపిన వాడు-కాగా, దాన వీరము కేవలయును గాని దయా వీరమునకు

యెట్లు పాపము— అని. విజయ. కర్మము దానమునకు. ఇందునియె, యాహనముల కర్మము ఎట్లు దాన విషయములకునక్కారక మొదో, అట్లే తీమాత వాహనముని విషయమున కంభము గాని యొక్కయు ఆ వాని రీతి యొక్కయు దివ్య మునక్కారక మొదే. అందుకలనే అనుగ్రహించు, అనుగ్రహించుచున్నట్లుయు ముఖ్యము కావినాను. అట్లయినచో కరక కర్మ తగ పరాయణ త్యమునకు చేమి? వెండుల పుదావారముగా భారతమున కాంతివ్యయన చెప్పెడిది కపోత కథలో తోయ “ఇదిటి భూతాలింగిలి దేవ నను గామలను” అని అనుట గాలిలో విప్పిచాటును. ఆ మాటనే గ్రహించి కపోతము వానినిక్షించినదిగా! అనగా వ్యవముగా ననుగ్రహించుచున్నాను కేరణియెట్లు పరసార్థము. చిట్టచివరికి పున:గోతర్యకథాతీయాలము. అదేపరసార్థము. మరియుగోతరీ విషయము. దానమునకు లలిని నుదాహరించును. విజయమున లలి దానముగా? సర్వవిధానా? వామను విషయమున బోయొక్క సర్వపదప్రభావ తత్వభావము యొక్క యాత్మప్రవృత్తియు నానకూపమున కర్మ మొదే. కర్మ విగ్రహగా వాక్యేంద్రున చెప్పబడుచుండును. ఆ వాని సర్వవీరము నకు మూలము దానము. అనగా దానము మూలముగా సర్వము నెరికి వచ్చింది. లలివిషయమున సర్వసంధిగతాలముగా దానమునకు ప్రాధాన్యము వచ్చినది. ఇంతకును చెప్పకచ్చిందేమనగా సర్వతీత దానవిరూపణలన్నియు ధర్మ వ్యవసాయము. అనుగ్రహించుటయు, అనుగ్రహించుటయు వాధాయుగా భూదృష్టిని దానవిరూప వీరములని పృథక్కరించి చావుల య:వసరము ధర్మ ప్రపంచము నానా ప్రకారము చిత్రిమొనది. దానవిరూపణలన్నియు భక్తియు సంధి య:వేళము. సర్వమునకు ధర్మముతో నభేదము భారత మన కాంతి కర్మమున చెప్పబడినది. సర్వము త్రియోదశలక్షణ

రవి టాయ్‌లెట్స్ వరి

సూతన సంపత్తుర అభినందనం తో
రవి టాయ్‌లెట్స్-అందమును, వర్చస్సును

*** రవి గ్లిజరిన్ సోప్ :**
అతిమృదువైన స్త్రీల, పసిపాప శిశువులకు మరక్షితులుగా వాడుకొచ్చును. దీని ఇంపెన సువాసన ప్లావాంతరం కూడ పొందెచ్చును. ఇది అన్ని కాలములలో ముఖ్యముగా వేపిలో వాడదగినది.

*** రవి వెజిటబుల్**
హేరాయిల్: శిశోజమును విరిగిగా అకర్మణ్యంగా, పెంపొందును. అహోకరమైన సువాసన కలది.

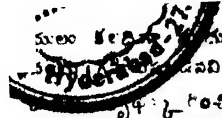
*** రవి స్ప్రి:** ముఖ్యము పెంపొందించి, దర్శనముకొల్ప మృదుత్వమును కౌపాడును.

*** రవిటాయ్‌మహిదర్:** ముఖ్యకౌపమును పెంపొందించును. చర్మవనము విచ్చును.

పోర్ ఎజెంట్లు : ది సర్వాస్టార్ & కో

10, బైద్యవా: మొదలి విధి, తం గార్వీట, గోదాము-21.

మీరు కేంద్రమును చేర్చబడితి. ఈ దానదమును లన్నియు
చేర్చబడినవి. ఇట్లు పూర్వము లేన పత్రికామాదానము
ప్రకటించి ఇట్లు రమ్మలను వీరరస ప్రభేదములుగా
గుర్తించ వలసియున్నది. మరియు విలసెను. అట్లు చేర్చినాకు
ప్రారంభించినచో ప్రావీరము, గృహిణియు, దునివీరము ఈ
మొదలుగా ఎద పడుతూడు భేదములను సువాచాపముగా చేర్చి
వచ్చును. కొని కూడెను. అంగుళన గర్భవీరముయే మొదలును
గ్రహంపణలయును, కౌంయు పక్షిచో ర్భవీరమునోని అనాం
తిర భేదములుగా పత్రికామాదానదములను చేర్చవచ్చునుగాని,
ధర్మవీరములుగా మాత్రము చేప్పరాదు.

ఇట్లు జ్ఞాన కింకంపంతును, విరసప్రభేదములన్నింటిని పర్వ
వీరమున లీనమునట్లు చేర్చవచ్చును యుద్ధవీరమున నూరి అంశ
లీనము చేసురాదా? యుద్ధము నూ యుద్ధ పర్వము
కొంత జగమును గదా? అంగుళన దీనిని గాని పర్వవీరమున
నంతర్భవించజేసిన పరిణామము గదా? గాని, అటు
చేయుటకు విలులేను. యుద్ధముకూడ పర్వము కంటే చేతుబడినను
అది విశేషమే. దాన దముగానో సామాన్య పర్వముకాదు.
సామాన్యపర్వమును పర్వమనియు. విశేషపర్వము ఆ విశేషము
తోను లోకమున వ్యవహరియు. అదయునుగా ప్రతివాదులకును
లేనంత యుద్ధవీరము వుటగు. పర్వవీరముకు ప్రతివాదుకుని
ప్రవక్షియ్యలేదు. యుద్ధవీరము నిజముగా సామాన్యము కేది.

ధర్మవీరము పత్రికామున వాక్రియించినది. యుద్ధవీరమున నాను
జ్ఞాన ప్రకృతి శాస్త్రముగా జూరబట్టుముగా నుండెను. పర్వవీర
ప్రకృతి అంతర్భుజముగా నుండును. యుద్ధ వీరమునకును భాగ్య
యుద్ధవీరము గృహిణిమునకు లేదు. పర్వవీరమునకు ప్రావీరము.
ప్రధానమైనది ప్రధానము. ఇత్యధి భేదములుండెను జూరబట్టు
టయును. ప్రతివాదుకు ప్రవక్షియించెదము. లేదావు
భేదములు జూరగా యుద్ధవీరము—పర్వవీరము న్ని అనాంతిర
మరియు పర్వవీరము విషయమున సమ జనములే నుండునట్లు.
ధర్మవీరము ప్రభేదము లనివ్యాపములు. అంగుళన యుద్ధవీరమును
నిట్లనవచ్చును. నంతర్భవించజేయుటకు విలువలేదు—ఎందుకంటే
కలన యుద్ధము ప్రతివాదుకు నుండి విశేషపర్వమైన యుద్ధమునకు
కాదనునను. ప్రతివాదుకును, యుద్ధమునకును అంగుళన
యుద్ధవీరమును కాదను నంతర్భవించ జేయుట కిర్వంతిరమేనుని—
అర్థంతిరమేనునగా వీర ముత్తమప్రకృతియు కొద్దియు
కాదు. పత్రికామున వీరమున ప్రవక్షించెను. కాదనున
రిమము ప్రవక్షించెను. తిమ ప్రధానమై కొద్దియు అగును
ప్రకృతికనుమన్నదిని దిరుగుని పక్కర్చి. వీరము నున్న లోక
సంస్కారములకి తిర్చిరి కొద్దియున లేదు. పత్రికామున ప్రవాస
మేనదియు, అట్లు ప్రకృతి మేనదియునైన వీరము కొద్దియున
నంతర్భవించును.

నలన గంగాధరమునందలి రసగ్ధుని ప్రకరమును వాక్రియగా
వ్రతించినచో శ్రీ జగద్గురులవారికి రస విషయమున ప్రభేదముల
నంతగా పుష్కలించిచావుల యధముకొనెట్లు వచ్చెనునా.
శ్రి గంగరము విషయమున విశలంభమునందలి పంచవి భేదముల
నంగీరింతున కరలేదనియు, నంగీరగర్విశలంభమున చాలవనియు

సిద్ధాంతము చేసెను. హాస్యము విషయమున ప్రావీరముగాని లీన
హాస్యమువ్వారని భరతిముని చెప్పిన ప్రభేదముల నజే నెప్పను
కొను కొదముల లగుట వచ్చు. మరియు మహా కరుణము విషయము
నూపిన మూడు భేదములను, భిన్నముననుపకు చెప్పిన మూడు భే
దములను బ్రీత్యగృహిణిములయందు నిరూపించిన రెండు భేదమును
నంతర్భవించ జేయవచ్చునగా? వి విడిగా నుండువలయును—అని
మరియు తను కొన్నింటిని కల్పించెను ఆకల్పించు యెప్పు
దనగా ఇట్లవాంతిర భేదములను నికను కల్పించవచ్చును గాని
వారునుని కొద్దిపట్టుగా నున్నది అంగుళన రసవిషయమున
అనంతభేదమును హాస్యమునంతిరవిషయమునచేసి పక్షి రించును
రాములవారి యుద్ధమున తోచుచున్నది. కనుక వీరవీరము
దనులన్ని లేకుండు, కేవలము యుద్ధవీరము, పర్వవీరము అన్న
కలనయు సిద్ధాంతము చేయబడినది. ఇది జగద్గురుల వ్యాసము
ననుసరించుముగానే చేయబడినది. అది యెట్లా కొద్దిగా ప్రావీ
రమింతును.

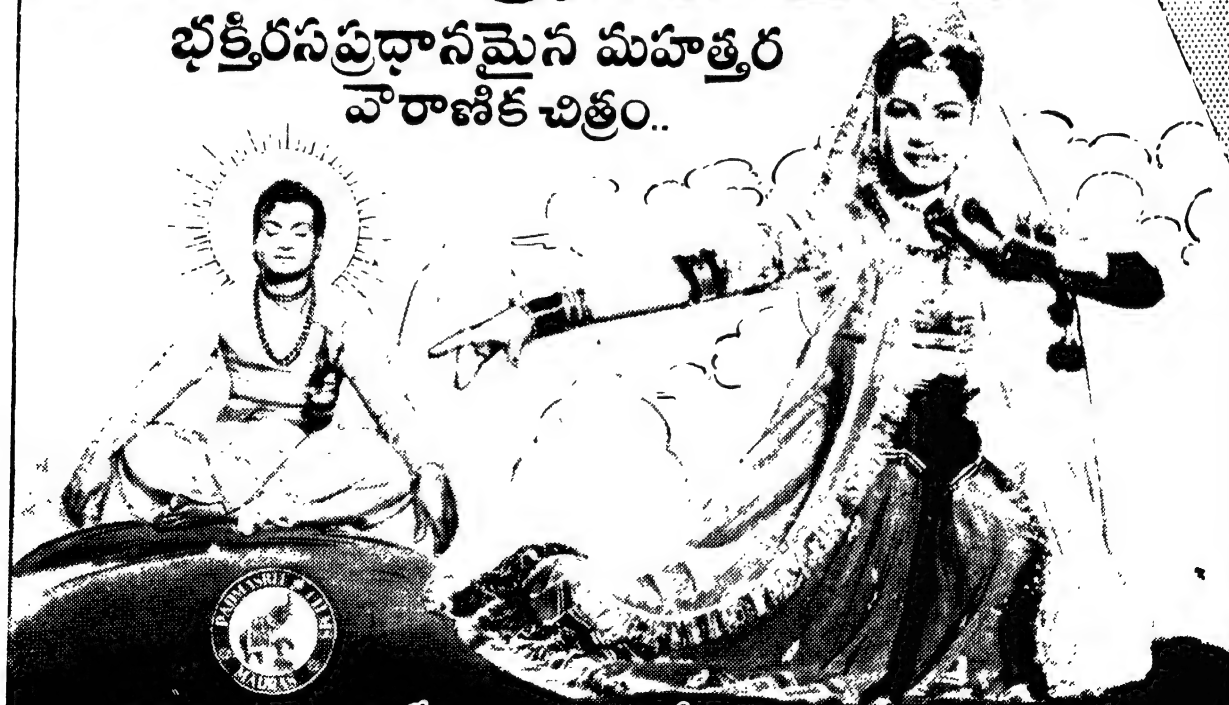
“పరపరాక్రమ దానాది పృథి—” యని నాను
భావమున యుత్సాహమును నిర్వచించుచు రాములవాడు ప్రావీర
తిగ్రాహి వీరరసమునగుచ్చి మాటాడునపుడు దానమును (దానము
గాన) పర్వమున నంతర్భవించజేయుటకు విలువైన గదా గాని
ప్రశ్నించెరి. దానము పర్వమునందలి యే జగదాని ఆయనకు నీటి
యను. అంగుళనకే దానయోగమునను పర్వమున నంతర్భవించ
చెయవచ్చుననుట. దానముగా పర్వవీరమును లీనముచేయవచ్చున
లేదు. దానమే పర్వము కాదు. పర్వవీరములలో దాన మొకటి
నాయని నిర్వచించునా దానమును గ్రహించుట పర్వమున
కుపాతకము. పర్వవీరమునే యేల గ్రహింప లేనప్పిచో,
పరనియొక్క పర్వమును పృథింతులు గుచ్చి పగులయొక్క
దానమును పృథింతులు యవ్వంతి పృథముగ గదు. పైగా పర్వ
ప్రపంచము చాల పెద్దది. పగులయొక్క యెట్టిపర్వమును పృథించి—
యన్న ప్రశ్ని వుట్టును. దానాది నాని సహదానము. నిర్వచనము
సంగ్రహముగా నుండరాదు గనుక దానబ్రము గ్రహింపబడినది. అట్లే
సరపరాక్రమ మున్నది యుద్ధ వీరమున పాతకము. హాసరాక్రమా
దికములు యుద్ధమునందెట్లు పర్వవీరమునో దానాకములు పర్వము
నందెట్లు పర్వవీరమున. మరియు నొక విశేష మేనునగా పర్వ
వీరము తన హాసరాక్రమమైన యుద్ధలోక కేకలన జగత్తును
యుద్ధమునకూడ వోధించి బోధింపగలడు. అట్లుకే పరాక్రమ కిబ
నాకర్చలేక వోవలసినవచ్చును. కొని యుద్ధవీరమునకు పుష్కల్యగ్ధ
వార మభివృద్ధులగుటనల పరాక్రమకెల్లమును రాములవా గుపయో
గించెరి. యుద్ధము రాగధర్మము. దానాకములు సర్వవిధ సామాన్య
ధర్మములు. అంగుళన విశేషపర్వమైన యుద్ధమున కుపపాతక
ముగా పరాక్రమ కెల్లమును, సామాన్య పర్వమున కుపపాతకముగా
దానాకమును నిర్వచనమున జగద్గురుల పయోగించెరి. అంగు
ళన వీరరసము, యుద్ధవీరము—పర్వవీరము అని యనుటయే
శ్రీ జగద్గురు పండితరాయలవారి వ్యాధియమున కనుకూము.

ఏప్రిల్ విడుదల!

పద్మశ్రీ
ఫిలిమ్స్ వారి

జగ్గన్నాటికం

భక్తిరసప్రధానమైన మహత్తర
వారాణసిక చిత్రం..

రచన సంగీతం కేమరా దర్శకుడు
శ్రీరామశంధ్. అశ్వధామ. బి.యన్.కొండారెడ్డి. శోభనామిరావు.

CHITRALEKHA

K. S. G. N. N.

అమృతాంజనము

నెట్టొలతో కూడిన వ్యాధులు మూడరకమూండే
కూదురుతాయి

గుండె పులుసు	పళ్ల పోటు
	
అలసత్వం	మెడపట్టుడు
	

అమృతాంజనము వాచిను నవారింపడిమే గాన దాత వారివాన్ని
కూడా నమ్మాలి. ఇది రిక్త సంచయ్యాన్ని శమింపజేసి రక్త
ప్రవాహాన్ని ప్రమోదపడుట తగినదిగాను,
ప్రతిసారి చూసి ఆతి కొంచెమే ఉపయోగించవలసి
ఉండవలెనెనది ముక్తి నెలలతరబడి వస్తుంది.

అమృతాంజనం లిమిటెడ్, మద్రాసు-4, పోస్టాఫీసు-1 కలెక్టరేట్ & స్టాండ్

